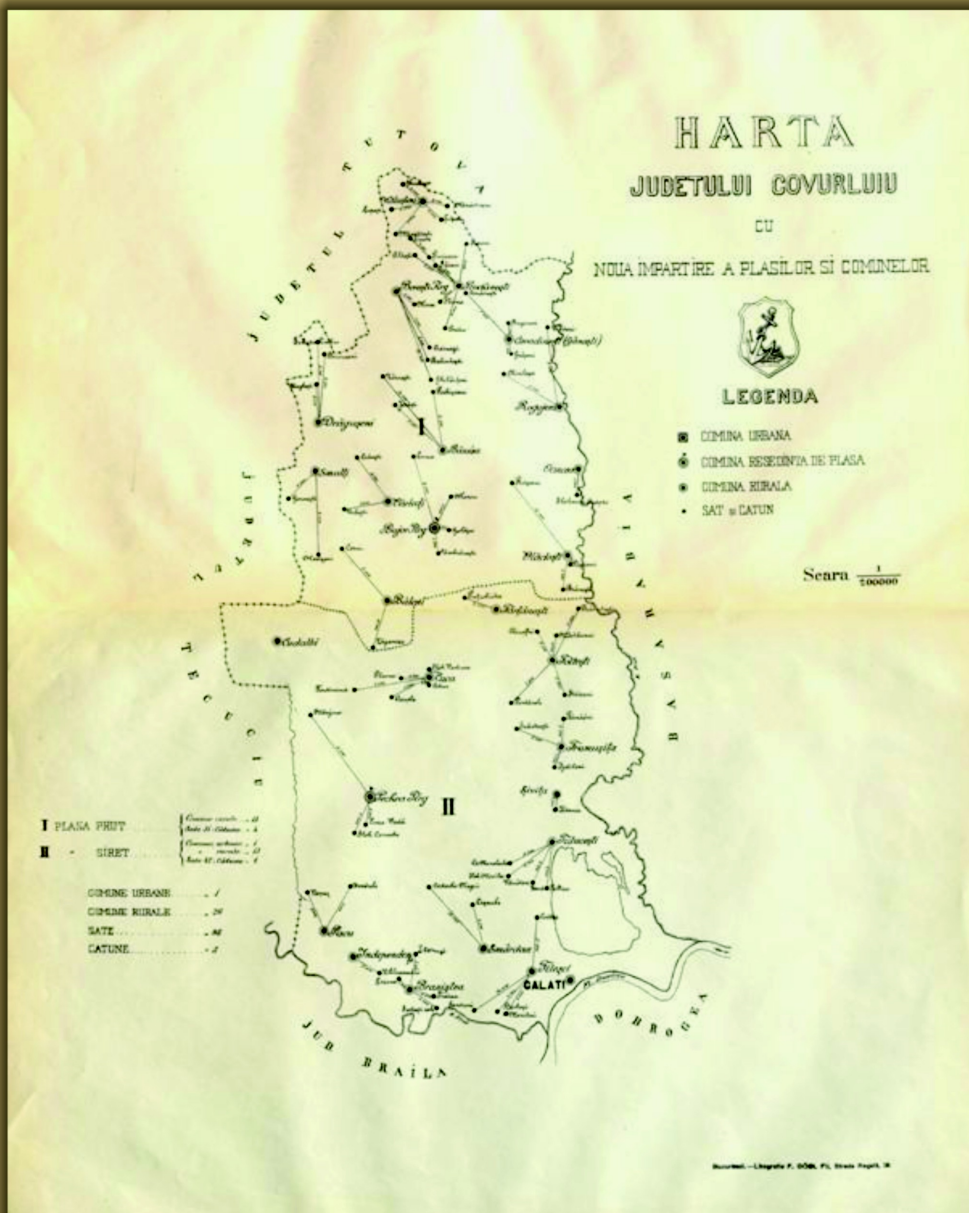

SÂNDEL DUMITRU

Galațiul, așa cum mi-l amintesc

Volumul VII

- despre Galați și sudul Moldovei -

Editura Centrului Cultural Dunărea de Jos

SĂNDEL DUMITRU

Galațiul, așa cum mi-l amintesc
Volumul VII

- despre Galați și sudul Moldovei -

Editura Centrului Cultural Dunărea de Jos
Galați, 2020

Proiect susținut de Consiliul Județean Galați

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DUMITRU, SÂNDEL

Galațiul - așa cum mi-l amintesc / Săndel Dumitru, - Galați:

Editura Centrului Cultural Dunărea de Jos, 2020

ISBN 978-606-8374-43-7

Vol. 7. - 2020. - ISBN 978-606-8374-63-5

Coperta față.

Harta Județului Covurlui, 1903. Sursa: Hartele Județelor cu Plășile, Comunele, Satele și Cătunele viitoare, Ministerul de Interne, 1903. Perioada: 1901-1915. Date: 1903. Suprafață totală: 2.662 km².

În anul 1864, domnitorul Alexandru Ioan Cuza dă prima lege de organizare administrativ-teritorială modernă a teritoriului României. Legea prevedea împărțirea țării în 33 de județe, având ca subdiviziuni plășile și comunele (urbane și rurale) (Lege nr. 394 pentru comunele urbane și rurale, Monitorul oficial al României, 31 martie 1864). Județele și comunele erau investite cu personalitate juridică și cu organe deliberative și executive: consiliul județean și prefectul (acesta din urmă ca reprezentant al guvernului în teritoriu), respectiv consiliul comunal și primarul (în calitate de reprezentant al guvernului în teritoriu). Plășile erau simple subdiviziuni ale județelor, fără personalitate juridică, conduse de subprefecți, cu atribuții de supraveghere și control asupra autorităților comunale. În timpul dictaturii carliste, județul a făcut parte din ținutul Dunării. În 1950, a fost desființat de regimul comunist, iar teritoriul său a fost împărțit între raioanele Galați și Târgu Bujor ale regiunii Galați. Județul antebelic Covurlui era împărțit la sfârșitul secolului al XIX-lea în 4 plăși: Siretul (10 comune, 33 sate și orașul Galați; cu reședința la Tîrgul-Pechea), Prutul (10 comune, 29 sate; cu reședința Tîrgul Bujor), Horincea (10 comune, 29 sate; cu reședința Tîrgul-Berești) și Zimbrul (8 comune, 16 sate; cu reședința Tîrgul-Drăgușeni). Județul avea o comună urbană (Galați), 37 comune rurale formate din 111 sate și 5 târgușoare: Berești, Bujor, Drăgușeni, Foltești și Pechea. În 1938, erau consemnate doar două plăși:

Plasa Horincea și Plasa Prutul de Jos.

Ulterior au fost înființate încă trei plăși, ajungându-se la cinci plăși în total:

Plasa I.G. Duca, Plasa Prutul de Sus și Plasa Siret.

Conform datelor recensământului din 1930 populația județului era de 210.006 locuitori, dintre care 83,7% români, 9,5% evrei, 1,5% ruși, 1,4% greci, 1,1% maghiari, ș.a. (Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930, vol. II, pag. 150-151). Din punct de vedere confesional a fost înregistrată următoarea alcătuire: 87,0% ortodocși, 9,8% mozaici, 1,9% romano-catolici, 0,3% luterani, 0,2% reformați, 0,2% greco-catolici ș.a. Populația urbană a județului era de 101.611 locuitori, dintre care 68,2% români, 19,1% evrei, 2,9% ruși, 2,9% greci, 2,1% maghiari, 1,2% germani, 0,5% armeni ș.a.[3] Sub aspect confesional orașenimea era alcătuită din 73,9% ortodocși, 19,8% mozaici, 3,9% romano-catolici, 0,7% luterani, 0,5% reformați, 0,3% greco-catolici ș.a.

HARTA

JUDETULUI COVURLUIU

CU

NOUA IMPARTIRE A PLASILOR SI COMUNELOR

LEGENDA

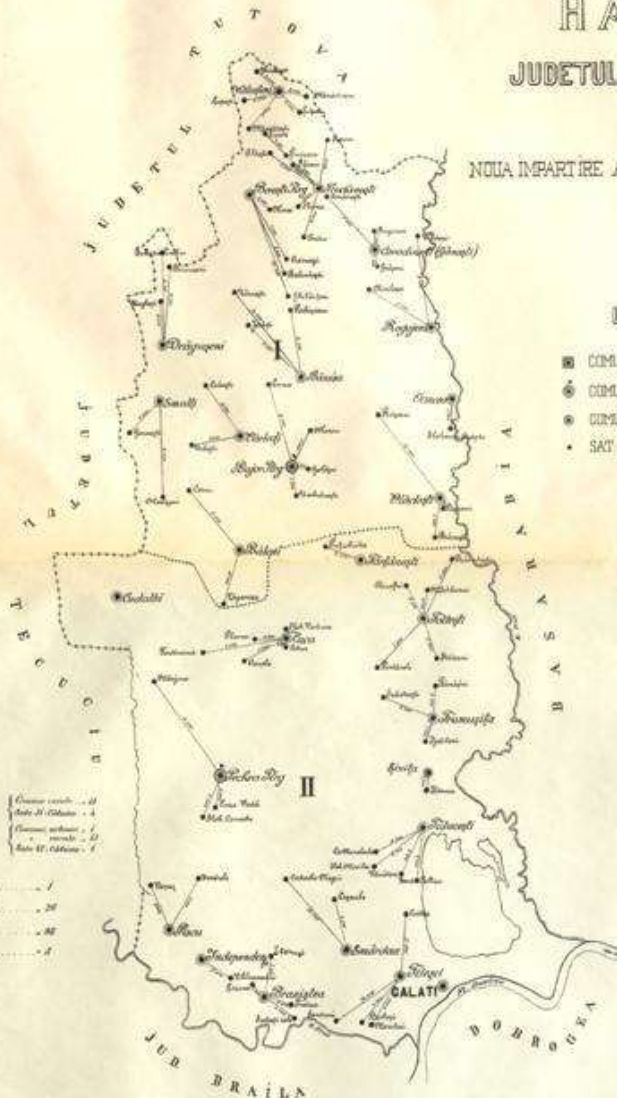
- COMUNA URBANA
- COMUNA RESEDINTIA DE PLASA
- COMUNA RURALA
- SAT si CATUN

Scara $\frac{1}{200000}$

I PLASA PRUT

II - SIRET

- COMUNE URBANE 1
- COMUNE RURALE 26
- SATE 86
- CATUNE 8

Volumul VII

Noi am ajuns așadar, dragă cetitorule, tocmai pe locul unde s-a născut unirea românilor, la Galați, acolo unde erau doi mari propăvăduitori ai ei, Costache Negri și colonelul Al.I. Cuza. În biserica Vovidenia și unirea cea mică avea să aibă un important reazem spiritual, lăcașul zidit în mahalaua Poștei Vechi în anul 1790, desigur că prin susținerea bună cu toate paralele necesare rezidirii bisericii vechi operă arhitectonică ctitorită de negustorul gălățean grec cu numele de Stavrică, printr-o faptă creștinească și a banului Ioan Cârjă, acela care la anul 1821 era încă pârcălab la Galați și care avea singur să vadă cum mișcarea rapidă a grecilor îi v-a provoca chiar distrugerea familiei și a ctitoriei sale, arsă ca represalii de turcii care pedepseau astfel pe grecii din Galați.

Era locul unde se petrecea un moment mai aparte în istoria orașului Galați, când în anul 1857, la alegerile în Divanul Ad-hoc al Moldovei (5 septembrie 1857), gălățenii votanți i-au ales ca deputați lor, chiar în înaltul for Ad-hoc, pe Al. I. Cuza (atunci pârcălab de Galați) și fostul pârcălab Costache Negri. Însoțiți de electorii foarte entuziaști din Galați, toți deputații au venit la „Vovidenia” să-i mulțumească lui Dumnezeu și au și jurat pe Sfânta Cruce și pe Evanghelie că vor „fi credincioși cererilor” și scopului pentru care au fost trimiși de localnici în fruntea țării.

Nefericitul ban Cârje avea să plătească cu mult sânge, scurs din familia sa, presupusa sa prietenie cu turcii, o concluzie ca-n vreme de zaveră, pe care grecii s-au grăbit să o tragă din cauza deselor „conace” ale demnitarilor turci la moșia sa, din Cârja de Sus, în drumul acestora spre capitala Moldovei. Atacul grecilor avea să le surprindă pe Zoița, soția banului, ca și pe nora sa¹, tot Zoița, iar Petrache

¹ Despre fam. Cârjă a se vedea în „*Jalnica tragedie*” a lui Beldiman, vol.III, *Letopisește*, p.381 și în „*Arhiva*” (revistă) de Ghibănescu nr.8/6/1897” nota I. Antonovici. Ion N. Oprea adaugă la surse și „*Ioan Antonovici-Depozitarul*”, *Opere*, de Ion N. Oprea, vol. I și II, Editura Pim, Iași, 2011. În „*Arhiva*” nr.3 și 4, din martie – aprilie 1897, se află integral documentarul semnat de Gh. Ghibănescu despre „*Spîța familiei Cârjă*”, p.189-196: „Întâmplarea a făcut să ne cadă în mâni o spiță necompletă a acestei vechi familii boierești Cârjă. Într-o odăiță mai mult decât modestă, în una din străzile Iașilor, trăiește astăzi ultima descendentă a acestei distinse familii, care își are viața documentată de la 1497. E o bătrână care a văzut cu ochii săi Eteria, a asistat la tăierea mamei sale la Sculeni, a cunoscut în persoană pe Sandu Sturza, pe Mihail Sturza, pe Ghica și pe Cuza, și poartă cu demnitate sarcina celor 85 de ani de viață. Pentru interesul ce poartă istoria țării acestei familii, credem că facem un serviciu dând la iveală această spiță. O mică lămurire. Spița e făcută cam pe la 1815 de către Petrache Cârjă, paharnicul, mort în 1831, când era ciuma în țară cu Kiseleff. Era obiceiul în trecut, la noi, ca în daraveri de moșii să se probeze stăpânirea pământului, cu spița. În acest scop, se scoteau de către părțile în proces copii de pe spița mare, dar atâtea câte trebuiau urmașilor de pe bătrân. Așa și aici, spița scoasă de pe spița veche de către Petrache Cârjă în 1815 privește numai urmașii direcți ai bătrânului Cârjă Petrovici, moșnean în satul Cârja pe Prut ot Bârlad. De celelalte seminții amintește întru atâta, întrucât s-au dat danie, sau s-au vândut

Cârjă, fiul banului, avea să vadă din stufărișul bălților, unde reușise să fugă, toată tragedia familiei. În Valea lui Dobre, aflată într-un cot al Prutului, undeva între satele Vădeni și Rogojeni, ambele tot din județul Covurlui, cele două ostatece, însoțite de doica copilului Iancu Cârjă, au stat ostatece trei zile.

Doica, „manca Dumitra Grosu”, și copilul au fost eliberați, iar cele două doamne ale familiei Cârje aveau să urce cu caiacul pe Prut, spre Sculeni, unde au fost tăiate „ca să piară împreună cu dânsle” tot neamul cel rău al banului Cârje. Acolo le fusese gâde „Tufecciul Atanase, câinele nelegiuit”². Pe un ascendent al familiei Cârje, cu numele întreg de Luca Cârje, o să-l întâlnim chiar la Cracovia³,

Cârjeștilor, ca acel Ștefan de pe spiță, vândut cu moșia sa lui Antohi Cârjă sau cu Maria și Constantin vânduți cu moșia lor banului Ion Cârjă”.

² A se vedea și „*Istoria Revoluției de la 1821*” de C.D. Aricescu, Craiova, 1844; Alecu Beldiman, *Letopisește III*; Descrierile lui Alecu Beldiman erau completate de cuvintele lui Ghibănescu: „Sărdăreasa Cârjă era Ilinca, mama lui Petrache Cârjă și soția lui Ioniță Cârjă, ban și pârcălab de Galați. Petrache Cârjă s-a însurat cu Zoița Cerkez, fata lui Ioniță Cerkez. Acesta din urmă era venit în Moldova cu Domnul Moruz. Copila lui, Zoița, era domnișoară de onoare a Domniței Moruz, și cum era obiceiul, domnișoarele de onoare se măritau cu fiii de boieri pământeni, așa și Zoița s-a măritat cu Cârjă. Din căsătoria lor au rezultat trei copii: Ion, Smaranda și Marghioala, ultima era de țăță pe timpul Eteriei că, aflăm din paginile arătate, toate trei au fost ridicate de la o petrecere de familie, poate chiar de la cumetria fetei cu numele Marghioala. Toate trei au fost ridicate și duse pe jos de la Cârja până la Sculeni, și tratate deosebit de rău. Era răzbunarea lui Atanase, Tufecciul care o ceruse pe Zoița Cerchez de soție și ea nu voise; răzbunarea venea și de acolo că Ion Cârjă, pârcălabul de Galați, ținea cu turcii, căroră chiar el le înlesnise trecerea peste Dunăre...” Toată lumea de la Huși, bejenită atunci la Leova, peste Prut, a văzut ceea ce relatează Alecu Beldiman. Aduse la Sculeni, spune Ghibănescu, ele au fost ținute mai multe săptămâni și necinstite. În ziua când turcii făceau de petrecere grecilor, lumea plutea pe apa Prutului. Unii ținându-se de odgonul întins peste Prut. La înghesuială, Zoița Cerkez – Cârjă, fiind cu copilul în brațe, a dat să se țină de brațul grecului însoțitor. Acesta n-a făcut decât să-și scoată iataganul cu care i-a tăiat mâinile, după care a azvârlit-o în apa Prutului, dar împreună cu bătrâna Cârjoaia. Petrache Cârjă, neputincios, privea scena de peste Prut. Așa a plătit tributul de sânge familia Cârjă, care a dat țării atâția diplomați, hatmani și înalți funcționari de stat în istoria noastră, spune la data de 21 iulie 2014 istoricul Ion N. Oprea, în „*Răsfoind în arhive. (I) Comuna Cârja și familii din Cârja, Vaslui*”, rev. „*Luceafărul*”, nr. 10/2018.

³ Hurmuzaki, Documente, II-3, p. 708-720; Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești de la Ștefăniță voievod (1517-1527)*, Iași, 1942, p. 530 - 550.

⁴ În 1522, în solia lui Luca Cârje se lămurește că polonii sunt buni numai de gură și că nu vor mișca nici un deget pentru apărarea Moldovei. După 1523, la leși își găsesc adăpost boierii fugari. În consecință, Ștefăniță ridică taxele vamale cu 8 aspri la ducat pentru mărfurile polone. Solia lui Cârje s-a întors doar cu obișnuitele îndemnuri și promisiuni. Solia lui Cârje, fratele lui Costea Cârje stolnic (Coste Cârje este reprezentantul unei familii cu puternice tradiții în viața politică. Amintim doar aici că fratele său a fost ilustrul diplomat Luca Cârje humelnicul. A fost un subaltern al lui Frunteș, apoi îi ocupa locul (Al. I. Gonta, *Documente privind istoria Romaniei. A. Moldova. Veacurile XIV-XVII (1384-1625). Indicele numelor de locuri Gonta, Alexandru I.*, București, 1990, nr. 61, p. 66-67). Din anul 1515 decembrie 21 (*Ibidem*, nr. 100, p. 101) este pârcălab de Neamț,

în decembrie 1522, fiind atunci în poziția de important sol a lui Ștefăniță vodă, în cunoscuta solie a lui Luca Cârje în Polonia. Pe acest covor de istorie, scrisă cu mult sânge românesc, sunetul muzicii și ritmul sacadat, un ritm de asalt, al tobelor se mai aud încă pe strada unde gălățenii făceau cunoscut lumii portului lor mare, și odată cu aceasta și întregii lumi, cât de mare minune s-ar fi produs în acel an 1859⁴. La data de 24 ianuarie 1859 colonelul Alexandru Ioan Cuza a fost ales

funcție pe care a deținut-o până la 1530 (v. N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 299), avusese însă și rostul de a limpezi apele. În Moldova se maturizase opoziția dintre vechea boierime, condusă de hatmanul Luca Arbore, partizanul colaborării cu Polonia, chiar cu prețul aservirii țării față de aceasta, și boierimea nouă, adunată în jurul tânărului domn, care vroia să urmeze linia politică trasată de Ștefan cel Mare. Analizând componenta sfatului domnesc din perioada dintre anii 1504-1517, observăm că la lucrările lor în diferiți ani au participat 31 de dregători (N. Stoicescu, *Lista marilor dregatori ai Moldovei (sec. XN-XVII)*, în *AIIA*, VIII, 1971, extras). Către sfârșitul anului (1515 decembrie 18) observăm venirea a doi pârcălabi la Neamț, Costea Cârje fost stolnic și Condrea, un nume nou în sfat, ca de altfel și cel al lui Stârcea, care a ocupat locul lui Cârje. Pentru sudul Moldovei apar câteva noi împărțiri de dani domnești: 1457 aprilie 12 – 1504 iulie 2. Ștefan voievod dăruiește lui Cristea o parte din satul Gârlești (Prin actul din 1448 iulie 15, Petru voievod întărește lui Cernat Ploscar și fratelui său Șteful 15 sate, 12 seliști, 2 mănăstiri ș.a., între care și satul Gârlești (v. DRH, I, p. 397–399, nr. 280), pe Bârlad. Mențiune în uricul din 1528/7036 martie 23, prin care Petru Rareș voievod întărește lui Nicoară Grozav pârcălab a patra parte din satul Gârlești, partea din mijloc (v. DIR, XVI, I, p.282–284, nr. 248).

⁴ „Tot pe strada Domnească, pe locul unde s’a construit noul Palat de Justiție, se înălța înainte de Unire, marele han al boierului Costache Ventura. Hanul cu locul dimprejur și marea vie cuprindea vreo 486 stânjani pătrați în mahalaua Vovidenia și a fost cumpărat „prin cel din urmă hareciu” sau la mezat, cu 3200 galbeni, în noembrie 1835, de la serdarul Manolache Cârjă, moștenire rămasă dela tatăl său, banul Ioan Cârjă. Locul cu via se întindea din fața bisericei Vovidenia până la viile lui Hagi-Stoian, din strada care-i păstrează până astăzi numele”, Gh.N. Munteanu -Bârlad, *Galații*, 1927. În documentele vremii se amintește că pârcălabul de Covurlui, Costache Negri, dorea să cumpere fostul han Ventura în anul 1851, transformat în hotelul Moldavia, pentru a instala acolo instituțiile administrative. Patru ani mai târziu un alt nume cu rezonanță în istoria României, Alexandru Ioan Cuza, tot în calitate de pârcălab de Covurlui, dă ordin să se mute cancelaria Pârcălăbiei de la marginea orașului Galați, dinspre Vadul Ungurului, la hotelul Moldavia. În același an, delegații Comisiei Europene a Dunării, cu sediul la Galați, baronul de Offenbergh, al Imperiului Țarist și Edouard Enghelhard al Franței au fost găzduiți pentru o perioadă scurtă de timp la hotelul Moldavia, ei mutându-se ulterior, în 1857, în casa paharnicului Grigore Baldovici (Era frate cu aga Spiridachi Baldovici din Iași, vezi Rodica Ifțimi, Sorin Ifțimi, *Alegătorii divanului ad-hoc din Moldova, (1857). Un manuscris necunoscut. Lista a 5-a De feșale cu drit de aleși și de alegători în capitala Eșii și celilante târguri a rezidenților ținutale după articu 5 a împărătescului firman*, f 53 v, *Boerii Agi* (1857), nr. 64, Spiridachi Baldovici, p. 177, în *Bulet. Ist. „Ioan Neculce”*, nr. X-XII, Iași, 2009, p. 93 și urm. Prin conținut, manuscrisul poate fi înscris într-o serie cronologică, fiind semnalată existența a două manuscrite similare, pentru anii 1837 și pentru 1842, adică: „*Lista persoanelor alegătoare la fieștecare ținut a deputaților Obșeștii Adunări, din 1837 săptămvrie 15*”, aflat la Biblioteca Academiei Române, *Manuscrite românești*, nr. 8, doc. 6, f. 47-64; „*Lista boierilor ce au însușirile cuvenite pentru alegerea deputatului sau pentru a fi aleși*

Domn al Principatelor Unite, după o peripeție întreagă, dar care s-a terminat până la urmă în conformitate cu aspirațiile de veacuri ale poporului român. Viața însă merge mereu înainte! Ceea ce probabil că a ținut cu acest ținut al nostru, în toată

deputați. 1842 martie 15”, Iași, Biblioteca Academiei Române, Manuscrise românești, nr. 8, doc. 25, f. 235-260. Ambele au fost semnalate de Mihai-Răzvan Ungureanu, *Marea Arhondologie a boierilor Moldovei (1835-1856)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1997, p. 3). În Arhivele ieșene se mai păstrează manuscrisul unei catagrafii din același an, 1857, lucrare statistică despre care se știe că a stat la baza alcătuirii listelor de alegători pentru Divanul Ad-hoc al Moldovei (SIJAN-Iași, Ministerul de Finanțe, *Anaforele*, tr. 1785, op. II, 2035, nr. 39, „*Acta atingătoare de toate proprietățile din principat*”. În textul acesteia se precizează suprafața moșilor, numele proprietarului și numărul de locuitori. Pentru documente similare vezi și Gh. Ungureanu, „*Documente statistice din anii 1820-1859*”, aflate în păstrarea Arhivelor Statului din Iași, în vol. „*Din istoria Statisticii românești*”, București, 1969). Acesta a fost valorificat într-un studiu detaliat semnat de Gh. Platon și Georgeta Crăciun (Gh. Platon, Georgeta Crăciun, „*Structura Moldovei, datând de la sfârșitul anului 1858, a fost tipărit încă cu un secol în urmă proprietății funciare în Moldova la mijlocul secolului al XIX-lea*”, în vol. „*1907 în perspectivă istorică*”, coord. Ion Agrigoroaie, Iași, Editura Junimea, 1988, p. 19-6). Este vorba despre un document premergător manuscrisului aflat la Muzeu. Și un alt document, asemănător celui aflat și la Muzeul de Istorie cu: „*Listele alegătorilor din Principatul Moldovei*”, publicat în suplimentul „*Monitorului Oficial*”, No. 8, din 23 noiembrie/5 decembrie 1858, Iași („*Acte și documente relative la istoria renascerei României*”, publicate de ep. Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza și Dimitrie C. Sturdza, vol. VII, București, Tipografia Carol Göbl, 1892, nr. 2233, p. 981- 1006). În aceste liste sunt redată numai numele alegătorilor primari și ale alegătorilor direcți pe ținuturi, indicându-se și subdiviziunile acestora, ocoalele. Nu mai sunt arătate proprietățile funciare măsurate în fâlcii, ci veniturile în galbeni sau în lei. Pe lista a I-a se aflau „Persoanele clerului care, după art. I din împărătescul firman (*Firmanul pentru convocarea alegerilor* a fost publicat în „*Buletinul Adunării Ad-hoc din Moldova*”, nr. 24, *Apendice nr. 2*, din 1857. Vezi și *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, vol. VI/1, p. 40 și urm.)5, sunt chemate de deputați la Divan și acei cu dreptul de alegători și aleși, precum urmează”. Deși nu este nominalizat, mitropolit al Moldovei în anul 1857 era Sofronie Miclescu (1851-1861) (vezi Alex. I. Ciurea, „*Șirul mitropoliților Bisericii Ortodoxe din Moldova*”, în „*Teologie și Viață*”, 1993, nr. 8-10, p. 81). El avea să rostească și cuvântarea la deschiderea lucrărilor Divanului Ad-hoc (textul reprodus în *MMS*, 1976, nr. 1-2, p. 5-6). Ambele episcopii aveau în scaun locotenenți și nu episcopi titulari. Nici aceștia nu sunt nominalizați în document. La Roman era Nectarie Hermeziu Sotiriopoleos (1855- 1864), cu o atitudine antiunionistă (Scarlat Porcescu, *Episcopia Romanului*, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1984, p. 288-292), iar la Huși a fost numit, în anul 1857 Ghenadie Șendrea Tripoleos, înlocuit la 13 noiembrie 1858 de Calinic Miclescu Hariupoleos (care era nepot de frate mitropolitului Sofronie. Partizan al Unirii, el a fost ales deputat în Divanul Ad-hoc, în toamna anului 1857). După 1860 el a fost numit locțiitor al scaunului mitropolitan și apoi devine mitropolit titular (*Idem*, *Episcopia Hușilor. Pagini de istorie*, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1990, p. 93-94). Contemporanii mai spuneau despre hanul lui Costache Ventura că era o clădire impunătoare, cu două aripi, în stil turcesc și avea și două etaje, cu stâlpi și balcon în față. Clădirea găzduia musafirii străini cu „obrazе subțiri”, dar locația era folosită și pentru organizarea marilor serbări ale pârcălabiei. Aici s-a benchetuit o săptămână în cinstea unirii și în cinstea donului țării, Al.I. Cuza, a cărui casă privea de peste drum hanul Ventura sau Hotel Moldavia de mai târziu.

perioada care a premers Eteriei și cea în care s-a produs unirea celor două principate românești, a fost activitatea vie în direcția necesarei consolidări și aceea a grănițuirii proprietăților familiilor marilor de proprietari, care preluau de fapt odată cu proprietățile din ce în ce mai mari a susținerii necesare națiunii și răspunderea de facto a consolidării economice a statelor române. În 1798 mai 10 apare un zapis prin care Vasile Blănaru de la Bălăbești se învoiește cu Ioniță Popa să-i dea un loc de casă în valea târgului, „în jos de malul Bârladului”, loc pe care sunt și două crâșme, primind în schimb vreo două pogoane de vie lucrătoare la Chetriș, în ținutul Tecuci și 150 de lei martori⁵.

Cea mai veche mențiune a familiei Asan, provenită din insula grecească Tasos în țara Moldovei există de prin anul 1650 într-un hrisov dat de Vasile Lupu vodă în care întâlnim numele boierilor kir Asanaki și fiul acestuia, Constantin Asan Celebi (în limba turcă înseamnă vestit, nobil). Apar tot aici și altele din rudele acestora, cum ar fi Iorga Asani și fiii acestuia, Manole și Constantin, toți cu proprietăți în ținuturile Tecuci și Covurlui, ceea ce marchează chiar începutul de împământanire a emigrației grecești la noi.

Într-un al hrisov din anul 1668, act scris în limba romană avem date despre un sat numit Laturișeni, aflat în ținutul Tecuci, un sat în proprietatea lui Enaki Cilibiul, un fiu al lui Constantin Asan Cilibiul, amintit în anul 1650⁶. Enaki era văr primar cu Manole Asan șetrarul și nu a avut copii. Iar tecuceanul Vasile Cilibiul îl întâlnim încă de prin anul 1764, dar ca mare logofăt al Moldovei sub Grigore Al. Ghika⁷.

În anul 1798 pe 10 mai apare un alt zapis prin care Vasile Blănaru, de la Bălăbești, se învoiește cu Ioniță Popa să-i dea și lui un loc de casă în valea târgului, „în jos de malul Bârladului”, pe care sunt și două crâșme, primind în schimb două pogoane de vie lucrătoare la Chetriș, în ținutul Tecuci și 150 de lei martori⁸. La 11 mai 1798 se emitea actul prin care Ioniță Sturza căminar, fiul răposatului Constantin Sturza spătar, dăruiește mănăstirii Sf. Spiridon „unde se află și spital pentru cei ticăloși bolnavi”, 5 pogoane de vie la Nicorești. Se arată că documentele s-au pierdut în „vremea răzmerițelor de tătari”, iar la 30 iunie 1789 se dădea și o „Carte” prin care însăși Alexandru Ioan Calimah voievod îi întărește

⁵ Arhivele nationale.ro /images/custom/image/serban/inventare iasi/ Inventar, pachetele1041-1060, poz. 2.

⁶ Vezi Papadopol Calimah în *Convorbiri literare*, anul XXI, No. 9 și Octav George-Lecca, *Familiiile boierești române - istorie și genealogie (după izvoare autentice)*, MDCCCXCIX, București, p. 9-10.

⁷ Idem

⁸ http://arhivelenationale.ro/site/download/arhive_judetene/iasi/Colectia-Documente-pachetele-1041, p. 12.

mănăstirii Sfântul Spiridon, din Iași, alte cinci pogoane de vie la Nicorești, dăruite de Ioan Sturza fost mare căminar⁹.

Din data de 2 noiembrie 1826 se păstrează o adeverință pentru 700 lei lăsați în depozit de Enache Galin la postelnicul Ioan Jora, care a fost la noi pârcălab de Galați, asta confirmând prezența la Galați a acestuia¹⁰. În 1805 la 20 iunie se dădea o scrisoare prin care Vasile Dămian se învoiește cu Iordachi Liga să facă un schimb, dându-i via sa din moșia Sârghi și o parte din moșia Mălușeni, ținutul Covurluiului și primind și via (pe care o avea cumpărată de la Simion Beșleagă) cu loc, tot din anul 1783, care era pe moșia Turbătescu¹¹. La 11 septembrie 1823 apare o mărturie hotarnică dată de Ion Giușcă, vornic de poartă, pentru alegerea stânenilor din satul Mălușeni din ținutul Covurlui ale răzeșilor de acolo¹².

La data de 8 februarie 1827 se întocmește o scrisoare prin care răzeșii aflați pe moșia Mălușeni, sat din ținutul Covurlui, se învoiesc cu vornicul de poartă, Iordache Liga, să răscumpere o parte din această moșie¹³. La 14 august 1827 se scrie și porunca pârcălăbiei Galați către căpitanul Gheorghe, fiul lui Petrea, de a cerceta pricina dintre Vasile Blănar, Mihailă Talpă și Mihalachi Coșniț, cu slugerul Iancu Chiru, pentru bătrânul Ramadan din moșia Mălușteni, din ținutul Covurlui, hotărâtă de vornicul de poartă Ion Giușcă¹⁴. La 24 martie 1834 apărea și o „Porunca a pârcălăbiei Galați”, dată către căpitanul de mazili de la ocolul Horincea, ținutul Covurlui, ca să meargă la satul Mălășteni și să-i comunice slugerului Iancu Chirul ca să nu supere pe răzeși cu vreo cerere de dijmă, până nu se va înfățișa pârcălăbia¹⁵.

La data de 4 iunie 1844 apărea și un zapis prin care Maria, care era soția răposatului Stroe Steclarul, și care tocmai îi vinde nepotului ei, numit Bogdan Stan, o casă cu locul ei din mahalaua Podenilor, situat lângă biserica Sf. Nicole Tuchilă, cu 100 de lei¹⁶. La 8 februarie 1860 se mai scria un „Contract” pentru stabilirea condițiilor de „împosesuire” a unei întinderi de pământ de 114 stâneni și șase palme din moșia Mălușteni, proprietate a lui Constantin Alexa sârdar, de către unii răzeși. Moșia acesta era însă ipotecată fratelui său, Nicolai Alexa, și fusese

⁹ http://arhivelenationale.ro/site/download/arhive_judetene/iasi/Colectia-Documente-pachetele-1019-1040-1399-1969.pdf, p. 35

¹⁰ http://arhivelenationale.ro/site/download/arhive_judetene/iasi/Colectia-Documente-pachetele-1019-1040-1399-1969.pdf, p. 49.

¹¹ Idem, poz. 7.

¹² Idem, poz. 16.

¹³ Idem, poz. 17.

¹⁴ Idem, poz. 18.

¹⁵ http://arhivelenationale.ro/site/download/arhive_judetene/iasi/Colectia-Docu mente-pachetele-1041, p. 14.

¹⁶ Idem, p. 16

scoasă în vânzare de către Curtea de Confirmare, pentru neachitarea sumei de 10.124 de lei. Prin achitarea de către răzeși a sumei, moșia va putea fi salvată de la vânzare¹⁷. Iar din data de 20 ianuarie 1837 avem apărută și „socotința” asesorului Judecătorei Tecuci, paharnicul C. Vârlănescu¹⁸, prin care arată că este de acord cu hotărârea dată în procesul dintre Vasile Frunză medelnicer și Catrina Bîrzoaie pentru o parte din moșia sa, aflată în hotarul Tecucelu, de la ținutul Tecuci, numită Buciumești¹⁹. La data de 3 octombrie 1847 la Iași mai apărea și chiar adresa Isprăvniceii ținutului Iași către aga Costache Tomozichi, pe atunci posesorul moșiei Buciumeni a mănăstirii Dancu, prin care îi face cunoscut să nu verse banii datorati pentru această posesie, ci el să-i aibă pregătiți pentru a-i preda atunci când i se va cere, asta lămurind pe mai departe posesia acestei moșii²⁰.

Iar la 27 septembrie 1827 apare porunca pârcălăbiei Galați către stolnicul Constantin Obreja și căpitanul Gheorghe, fiul lui Petre²¹, să cerceteze noua pricină

¹⁷ Idem, p. 20.

¹⁸ Printr-o scrisoare din septembrie 1840, logofătul Costache Conache, îl înștiința pe Veniamin, Mitropolitul Moldovei, că făcând săpături „într-un pustiu sec și lipsit cu totul de apă”, a descoperit „împetrite aceste fălci cu ginginele, cu dinți măsele, și cu rădăcinile lor, și cu osul fălcii împietrite, precum le veți videa”, și îl roagă pe mitropolit să cerceteze oasele pentru a afla „din ce dobitoc au putut fi”, și să fie depuse la cabinetul rarităților. În scrisoare nu se spune locul descoperiri, se știe doar că ea a fost trimisă de la Tecuci, prin paharnicul Vârlănescu (fiul său era paharnicul Alecu Vârlănescu din Parova, ținutul Putna), dar bănuiesc că aceste resturi osteologice au fost descoperite pe moșia de la Țigănești, cea a logofătului Costache Conache. Trebuie menționată și descoperirea resturilor de „*Dinotherium gigantum*” și de „*Dinotherium gigantissimum*”, la Găiceana, în anul 1884. În acea vreme localitatea făcea parte din ținutul Tecuci și acolo își avea moșia D.A. Sturdza, care va prezenta la Academia Romană, în 16 noiembrie 1884, comunicarea „*Oase petrificate găsite la Găiceana*” (Locul fosilifer numit Rateș. Fosilele de la Rateș aparțin perioadei Cuaternarului, respectiv celor două diviziuni ale acestei ere: Pleistocen și Holocen. În această perioadă se încheie definitiv evoluția de sedimentare a Platformei Scitice, prin alternanța de pietrișuri, argile și nisipuri. Aceste relicve de animale, vechi de circa 1,8 milioane de ani, fac din aria de 1,5 hectare un loc special, care are câteva caracteristici unice în Europa. Dintre aceste piese se remarcă: o măsea de mamut (*Elephas Primigenius*), molari de *Dinotherium Gigantisimum* și un craniu de bour (*Bos primigenius*).

¹⁹ http://arhivelenationale.ro/site/download/arhive_judetene/iasi/Colectia-Documente-pachetele-1019-1040-1399-1969.pdf, p. 58.

²⁰ Idem, p. 87.

²¹ Pentru corecta cercetare a rangurilor boierești aflate pe aceste meleaguri trebuiesc cercetate „*Lista alegătorilor care au luat parte la alegerile din 29 și 30 august, 2, 4 și 5 septembrie 1857*” („*Acte și documente relative la istoria renascerei României*”, vol. VI/1, București, 1896, pagina 4-32), publicată în colecția „*Acte și documente relative la istoria renascerei României*”. În același sens, merită revăzută „*Conдика de ranguri din domniile lui Mihail Sturdza și Grigore Ghica*”, păstrată deasemenea în Arhivele ieșene („*Conдика decretelor de ranguri civile slobozite de foștii domni Mihail Sturdza și Grigore Ghica*”, redactată în 1857. Manuscrisul se păstrează la DJAN Iași, fondul Societății de Medici și Naturaliști, mss. 111, apud Gheorghe Platon, Alexandru-Florin

ivită dintre răzeșii Coșnițăști și sulgerul Iancu Chirul, pentru o jumătate din moșia Mălușeni, din ținutul Covurlui. Sulgerul a mai arătat că bătrânul Ramadan l-a cumpărat tot și nu jumătate, cum afirmă răzeșii²². Și la data de 24 martie 1834 se trimetea și porunca Pârcălăbiei Galați către dumnealui căpitanul de mazili de la ocolul din Horincea, ca să meargă de îndată la satul Mălășteni și să-i comunice sulgerului Iancu Chirul să nu mai supere pe răzeși de acolo cu vreo cerere de dijmă, până nu se va înfățișa pârcălăbia²³. În fine pe data de 3 martie 1840 se mai scria o mărturie dată de paharnicul locului, Gheorghe Lipa, și de privighetorul ocolului Horincia, rânduiți de Judecătoria Covurlui, privind împărțirea părților din moșia Mălușteni, ale căminarului Iancu Chiru și cele ale răzeșilor care tocmai au cumpărat din „bătrânul Ramadan”. Se arată numărul stânenilor cumpărați de fiecare răzeș²⁴. Din 6 martie 1826 avem un raport al banului Enache Corne, familie care avea să dea și unul dintre cei mai bavi generali români din al doilea război, asupra cercetării care a făcut privind dreptul lui de stăpânire în moșia Bulzăști, ținutul Tecuci²⁵.

Convertirea la creștinism, dar cu precădere la ortodoxie, în societatea românească pe la începutul epocii moderne obligă la inventarierea tuturor adreselor nominale precum și a funcțiunii semantice a cognomenelor, că numele Botezatu, mai des întâlnit în toată Moldova, pentru că el joacă rolul clar de indicator, cu o valoare socială validată al traiectului său identitar spiritual și, implicit, al apartenenței religioase, nume care este direct legat de convertire. Putem spune că „Botezarea”, trecerea la altă religie sau la o altă confesiune, dar în cadrul aceleiași religii, este poate și cel mai spectaculos fenomen observat și adiacent aculturației, ba poate și unul din cele mai sugestive simptome ale dinamicii confesionale moderne.

Iar consulul prusac C. A. Kuch scria în anul 1844: „Foarte des se întâmplă ca evrei să treacă la religia creștină ortodoxă, foarte rar însă la cea catolică și

Platon, „*Structura proprietății funciare în Moldova la mijlocul secolului al XIX-lea*”, în vol. „1907 în perspectivă istorică”, coord. Ion Agrigoroaie, Iași, Editura Junimea, 1988 p. 190. Vezi și tabelele sintetice XV, XVI și XVII, din anexa acestei lucrări). Ar fi interesantă o confruntare cu lista boierilor făcuți sau avansați de caimacamul Nicolae Vogoride („*Lista tuturor boierilor Moldovei – Arhondologia Moldovei din anii 1857-1858*”, la Biblioteca Academiei Române, *Manuscrise românești*, nr. 4752. Vezi și V. Maciu, S.I. Popov și luptele politice din Moldova din octombrie-decembrie 1858, în „*Studii*”, XXVI, 1973, nr. 1, p. 531). Vezi și Catagrafiile moșiilor și proprietarilor lor din Moldova („*Catagrafia tuturor moșiilor din principat și proprietarii lor*”, după extracturile Vistieriei Moldovei din anul 1839, BAR, Manuscrise românești, 8, doc. 23, f. 209).

²² Idem, poz. 19.

²³ Idem, poz. 21.

²⁴ Idem, poz. 25.

²⁵ Idem, poz. 60.

niciodată la cea protestantă, căci biserica ortodoxă le acordă anumite avantaje celor botezați, pe care celelalte două religii nu le pot oferi și tocmai aici trebuie căutat singurul motiv al acestei convertiri. Un evreu sărac, dar care se hotărăște la botez capătă dărnicia Vlădicăi și a nașilor săi, câte un dar însemnat în bani și haine; destul de des se întâmplă ca darul nașului să fie un început de noroc și cel botezat să ajungă un om bogat”²⁶. Așadar „Botezații” sunt doar o denumire generică sub care vom recunoaște convertiții la religia creștin-ortodoxă. Iar atunci consulul prusac C.A. Kuch, în cartea sa *Moldauisch-Walachische Zustände inden Jahren 1828 bis 1843* (Leipzig, 1844)²⁷, scrie că absolut „toți evreii botezați capătă numele moldovenesc „Vasile Botezatu”. Numele acesta este atât de întins, că demult nu mai este un nume propriu, ci e înțeles mai mult ca „evreu botezat”. „Sama Vistieriei Moldovei” pentru perioada 1 octombrie 1813 – sfârșitul lui mai 1814 menționează numele serdarului Constantin Botezatu la „scăderi” – „alte cheltuieli”²⁸. Iar un nou document de la Mihail Grigorie Suțu (25 iulie 1820), privitor la hotărnicia cerută de împricinații aga Alexandru Grecianul, pentru Tăutești, și vel vornicul Alexandru Calimah, pentru Mârzăști, îl menționează și pe serdar, vecinul amândurora, ca „săvârșitul Constantin Botezatul”²⁹.

Deci moartea sa ar fi survenit între 1816 și anul emiterii actului, 1820. Cel mai avantajat, poate și cel mai vârstnic dintre copiii serdarului, a fost Răducanu. S-a desprins devreme de casa părintească, fiindcă îl mai găsim la anul 1820 ca având proprii scutelnici³⁰. La puțin timp după dispariția tatălui, capul familiei este înălțat la rang de căminar (3 decembrie 1822), la două luni după venirea lui Ioniță Sandu Sturdza în scaunul Moldovei³¹. Continuă însă să strângă bogății, ca unul ridicat la boierie după mărimea pungii: așa că în anul 1825 cumpără părțile de moșie ce

²⁶ *Moldauisch-Walachische Zustände in den Jahren 1828 bis 1834*, Leipzig, 1844, în S. Callimachi, S. Cris-Cristian, *Călători și scriitori străini despre evreii din Principatele Românești*, Iași, 1933, p. 100-101.

²⁷ În S. Callimachi, S. Cris-Cristian, *op.cit.*, p. 100-104.

²⁸ C. Istrati, *Condica Vistieriei Moldovei din anul 1816*, Iași, 1979, p. 26, 39, 42, 62, 113.

²⁹ N. Iorga, *Studii și documente...*, XXI, București, 1911, p. 249; vezi și IN, fasc. 9, 1931, p. 207 („Ion Botezat” este o mențiune greșită; cu siguranță este vorba de serdarul Constantin Botezatu).

³⁰ „Nicolai Chetraru, scutelnic al Răducanului Botezat”, în *Catagrafia orașului Iași*, martie 1820, în ASI, Vistieria Moldovei, tr. 166, op. 184, doc. 21, f. 38

³¹ Gh. Ghibănescu, *Boerii căftăniți sub Ioan Sandu Sturdza vodă*, în *ArhGen*, I, 1912, p. 76-78. Caftanul lui „costă” 15 lei; Biblioteca Centrală Universitară

„M. Eminescu” Iași, Manuscrise, VI/20, inv. 20, f. 71 (*Sama Vistierii pentru un anu di la una iuli 1822 pâr la sfârș it(ul) lui iuni 1823*).

apărâneră agăi Dumitrache Iamandi, dar și spătarului Stamatini (Ipotești, ținutul Tecuci)³².

Să-l mai menționăm și pe medelnicerul Gheorghe Botezatu, locuitor în ținutul Galaților, în toamna lui 1855, lăsând în urmă o fată de 24 de ani, călugărită la Mănăstirea Adam (!)³³. La 26 martie 1842 se elibera și adresa Judecătorei ținutului Suceava către surorile Balașa și Safta Tudori, act în legătură cu un înscris prin care îl autorizează pe fratele lui Gheorghe Tudori să vândă prin mezat, logofătului Costachi Conachi, 300 stânjeni din moșia Chiștelnița, ținutul Covurlui³⁴. Așadar viața avea aici un curs normal. Scriitorul Alexandru Vlahuță în importanta carte intitulată „*România pitorească*” lăsa posterității și acest text memorabil: „Când pe cele două maluri ale Milcovului pornesc glasuri de frați să cânte „Hai să dăm mână cu mână/Cei cu inima română!” Galații ne-a dat pe Costache Negri, unul din cei mai învățiați apostoli ai Unirii, iar când cele două Principate au ridicat în mâinile lor o coroană și mai cer un domn pământean, Galații l-au dat pe Alexandru Ioan Cuza”.

Era și este și astăzi aproape imposibil să mai prinzi pe hârtie flacăra și visul din totdeauna al românilor, acela de a fi o singură țară, un singur popor cu un singur destin în această lume! După alegerea sa noul domn al Principatelor Unite făcu înaintea Adunării Elective următorul jurământ: „Jur în numele Prea Sfintei Treimi și în fața Țării mele, că voi păzi cu sfințenie drepturile și interesele Principatelor Unite, că voi fi credincios constituției în textul și în spiritul ei, că în toată domnia mea voi veghea la respectarea legilor pentru toți și în toate uitând toată prigonirea și ura, iubind deopotrivă pe cel ce m-a iubit și pe cel ce m-a urât, neavând dinaintea ochilor mei, decât binele și fericirea nației române. Așa Dumnezeu și compatrioții mei să-mi fie ajutor”! Se gândise oare înainte de a accepta tronul sau nu? Putem acum să tragem și singuri o concluzie, după ce răsfoim corespondența domnitorului cu unii dintre cei mai puternici și influenți oameni ai momentului.

Pe 21 octombrie, colonelul Alexandru Ioan Cuza îi scria lui Napoleon al III – lea, împăratul Franței la acea dată, referindu-se mai ales la reformele politice și situația internă și externă a țării și sprijinul Franței. Iată un fragment destul de interesant din acea scrisoare: „...Am fost destul de fericit să realizez unirea, visul secular al românilor, pentru a restitui țării mele a cincea parte din teritoriul său

³² ASB, Documente istorice, CXCI/8 (vezi și Creșterea colecțiilor..., 1920-1932, București, 1936, p. 240).

³³ Mihai-Răzvan Ungureanu, *Izvoare genealogice inedite: vidomostiile deceselor boierești (1834-1856)*, I în *ArhGen*, I(VI), 1994, 1-2, III, p. 188p.

³⁴ http://arhivelenationale.ro/site/download/arhive_judetene/iasi/Colectia-Documente-pachetele-1019-1040-1399-1969.pdf, p.73.

uzurpat de călugării străini; am făcut dintr-un milion de țărani clăcași, un milion de proprietari și cetățeni.

Am promulgat coduri, copiate după „Codul lui Napoleon”, care stabilesc realmente egalitatea tuturor în fața legii și drepturi egale pentru toți în familie, care impun căsătoria civilă și pun, frâu divorțului. Noi am dat și drept de proprietate străinilor. Administrația justiției, care lasă mult de dorit, s-a ameliorat sub influența Curții de casație. Reorganizarea finanțelor noastre, supusă la încercări pe care le cred premature, n-a putut răspunde așteptărilor mele; Curtea de conturi și Casa de consemnațiuni vor asigura reușita reformelor devenite foarte urgente.

Am făcut instrucțiunea primară obligatorie și gratuită, am instituit sistemul zecimal, am creat spitale, școli pe care și Maiestatea Voastră imperială a binevoit să le onoreze cu încurajările sale. Am mărit căile noastre de comunicații; am construit poduri care lipseau aproape peste tot; o linie de patru sute de kilometri de cale ferată este în construcție, o alta va fi construită în primăvară. Sunt aproape în preajma concesiunii privilegiului unei Bănci Naționale, în sfârșit, am voit ca forțele noastre naționale să fie organizate în mod serios, capabile să mențină în orice ocazie liniștea internă, capabile să-și ia în mod onorabil locul lor dacă împrejurările, întotdeauna posibile, ar amenința un imperiu pe care armatele Franței l-au consolidat și de soarta căruia destinele noastre sunt stâns unite.”

Nația română începea să redevină ceea ce a fost! Spiritul național și dorința de Unire a tuturor românilor într-o singură țară erau, însă, categoric dominante. La aflarea mării vești, care frământa de veacuri neamul românesc, „tot orașul a dat dovezile cele mai vii de bucurie a sa; toate ulițele erau iluminate, muzicile cântau pretutindeni și o mulțime de norodu înconjură Palatul principelui, căruia românii dădorecu regenerația lor, națională și falnicul viitoru ce-i așteaptă” (vezi în „Monitorul oficial” din 12 ianuarie 1862).

Problema capitalei țării se discutasese mult timp în Comisia Centrală de la Focșani și, deși mulți considerau mai rezonabilă așezarea acesteia pe malul Milcovului (chiar în Focșani), cum se preconizase încă din 1856, s-a ales orașul București, socotind situarea sa în mijlocul viitoare Români.

La această hotărâre contribuisese poate fără voie și dorința moldovenilor de a nu se stârni și valul antiunioniștilor munteni, opuși schimbării capitalei. Urmându-și cursul așa cum fiecare a văzut că este cel firesc, că de fapt era esența unui comportament de neam existent de milenii pe acest nefericit pământ, Unirea înainta oarecum calmă și pas cu pas. Până la mutarea definitivă, ea mai rămânând totuși la Iași³⁵, unele dintre cancelarii, în locul miniștrilor care trudiseră pentru

³⁵ Iașul aceluia timp s-a risipit, au rămas doar amintirile timpului și a bătrânelor sale străzi, cu clădiri câteodată gârbovite și pline de istorie. Conacul din ulița Sfântul Neculai, zisă și a Rolei, a trecut în

scopuri diferite, fiecare în felul său, se numeau acum, pentru „un timp mărginit”, directori ministeriali. Se eliberau din funcții șefi de cancelarii, șefi de mese (birouri). Națiunea se îndrepta irevocabil spre locul și spre sensul pe care i l-a dat Dumnezeu între oamenii acestui pământ!

măinile vestitului magistru în „Hirurgie” și doctor în științe la Halle, Ludovic Russ-senior (1816-1888), ctitor cu Dumitrache Cantacuzino al Spitalului „Sf. Treime „din Tătărași și cu Elena Cuza al spitalului „Caritatea” (1880), diriguitor al Spitalului „Sfântul Spiridon”, chirurg eminent și profesor al Facultății de Medicină. Chemat la Iași din Austria, prin 1842, de către domnitorul Mihail Sturza și de Iacob Cihac (conducătorul Societății de Medici și Naturaliști), doctorul Russ devenea o personalitate europeană, larg cunoscută pentru operațiile sale îndrăznețe și era dorit adesea de pacienți de peste granițe. El a asistat-o pe Maria Obrenovici la nașterea feciorului Milan, viitorul rege al Serbiei, fapt ce avea să-i dea și mai mare căutare. Stângându-se din viață prin noiembrie 1888, când se muta din strada Conta numărul 26 (odinioară), în „Grădina tăcerii” din dealul Eternității, casa bătrânească, ascunsă în „grădina imensă, cu sere și plante rare și împodobită cu straturi de flori și câmpuri de verdeață”, rămânea feciorului, Ludovic Russ-junior, medic la fel de renumit al clinicii medicale (1849-1911) și profesor al Facultății de Medicină. După decesul său, în ianuarie 1911, așezarea a ajuns în proprietatea Elenei Volenti, de la care a trecut fiicei, Elena Sculy, căsătorită cu celebrul medic și chirurg Leon Sculy (1853-1912), polonez de origine și absolvent al facultăților de la Montpellier și Paris și primul decan al Facultății de Medicină ieșeană, înființată din 1879. În curtea parcelată se ridicau, după 1920, alte construcții, închizându-i, rând pe rând, vederea: Casa Altein în colț, la strada N. Gane (nr. 1), Palatul medicului oculist, generalul Sava Goiu, în față (terminat în anul 1928). Uitată, străvechea zidire rămasă în spatele cochetului palat de la stradă (căruiua i se adăuga aripa din spate prin 1995) rămânea să-și depene amintirile, cu cerdacul (acum betonat) ce a adăpostit în faptul serilor pe marii bărbați ai istoriei și i-a auzit sporovăind și făurind planurile Unirii: Vasile Alecsandri, Costache Rolla, Dumitrache Ralet și Alecu Russo, Mihail Kogălniceanu, Grigore Ghica, Costache Negri, Alecu Cuza, C. Moruzzi, Basile Cantacuzino, Lascăr Rosetti, Mitică Rosetti, și mulți, mulți alții între care și romanticul poet francez Eduard Grenier. Poartă numărul 30 la strada lui Vasile Conta și are o aripă modernizată în strada lui Neculai Gane cu numărul 5. Povestea i-o mai știa, prin 1985, bătrânul pensionar Răducanu Constantin (născut în anul 1898), locatar al apartamentului din stânga clădirii, care a semnalat-o emoționat, cerând verificarea cu documente. Atunci când, la bătrânețe, profesorul V. A. Urechia vizita Iașii, unde avea rădăcini, fiind căsătorit cu Luiza Pester, care moștenise faimoasa grădină Pester de la Copu, pe care o ceda statului pentru construirea Școlii Normale Vasile Lupu, ilustrul cărturar se oprea uneori și în fața casei din strada Rolei. O privea îndelung, iar când avea la îndemână o floare o depunea cu pioșenie pe cerdac, cerdacul unioniștilor, cinstind astfel pe foștii săi dascăli, tot mai rar pomeniți, de cei tineri.

Indiscutabil că numeroasele conflicte armate din zona orașului nostru între cele două imperii vecine nouă, Imperiul Otoman și Imperiul Țarist nu se puteau desfășura fără existența unor spitalele de campanie. Există dovezi scrise că astfel de așezăminte au funcționat în orasul Galați la începutul secolului XIX și că ele au aparținut armatelor rusești. Istoria oficială a Spitalului Militar din Galați începe cu anul 1831, când medicul șef al oștirii Moldovei, doctorul Iacob Czihak muta în casele unui negustor local 15 paturi din structura Spitalului Militar din Iași. Iacob Czihak s-a născut în Bavaria, la Aschaffenburg , în anul 1800 și a urmat medicina la Heidelberg. În 1825 vine în Moldova la Iași unde devine un medic cunoscut și apreciat. În 1833 fondează la Iași Societatea de istorie naturală și medicină, care cuprinde 11 doctori de medicină, 5 spițeri și 7 alte personalități, fiind prima societate științifică din Balcani. În 1834 deschide primul muzeu de științe naturale din Iași, iar 1837 scrie primul tratat de „*Istorie Naturală*” în limba română. Apreciat de domnitorul Moldovei este numit medic șef al oștirii, calitate în care se va ocupa de înființarea serviciilor medicale militare din Moldova în 1830. În calitate sa de medic șef al armatei a transferat, de la Roman la spitalul Militar din Galați, pe doctorul August Abegg, un alt medic foarte experimentat care slujise în armata polonă și pe chirurgul H. Doerr. Atenția sa pentru orașul moldovean de la Dunăre nu va fi uitată de gălățeni care-l primesc peste decenii în triumf în oraș după o absență din țară de mai mulți ani. Nepotul său, doctorul Heinrich Czihak, un absolvent al facultății de medicină din Viena va funcționa ca medic la Spitalul Militar până în 1853, când în Spitalul Militar Galați își face apariția doctorul Aristide Serfioți, absolvent de medicină la Munchen, care va lucra în acest spital până în anul 1870. A urcat treptat toate gradele ierarhiei militare, până la gradul de colonel. În același timp a desfășurat activități în cadrul Spitalului Epitropiei Sf. Spiridon din Galați și ca medic al Consiliului de Igienă și Salubritate al orașului Galați, implicat în sănătatea publică. Pentru meritele sale deosebite a primit numeroase medalii și ordine cum ar fi „Steaua României și Coroana României”.- *Lecția de anatomie*, dr. Emil Popa, născut și crescut în Galați, căsătorit, 2 copii, un câine, două broște țestoase, 100 ghivece cu flori.

Se împachetau toate documentele curente ale domniei în scaunul Moldovei și porneau plini de speranțe spre București cu care pline cu arhive. Însoțitorii lor, șefii de cabinete și de birouri, primeau câte o indemnizație de 1.000 de lei pentru transport, iar copiii doar câte 500 de lei, dar familiile lor aveau să suporte greul acestei tranzații. Apar unele chestiuni încă neelucidate de istorie, cum ar fi posibilitățile de vânzare a animalelor. Așa de pildă la 8 ianuarie 1861 se scria un „Bilet”, act eliberat de județii satului Glăvănești, din ocolul Zeletin, ținutul Tecuci

lui Spiridon Boieton din acel sat, prin care i se dă voie să meargă la Podul Turcului pentru a vinde niște vite. Actul avea și sigiliul satului³⁶.

Adânc tulburat, luni, la 15 ianuarie 1862, alesul Iașilor și al Moldovei încheia istoria capitalei Moldovei, ieșind îngândurat din Palatul Domnesc și pășind tăcut printre ostașii de gardă, din toate schimburile, veniți să-l petreacă. Urcându-se în poștalionul pe tălpici, cu care el pleca spre București, unde era așteptat joi, 18 ianuarie, privea desigur întristat, ca și acei din jur, coborârea steagului țării de pe catargul reședinței domnești. Sunt momente când nu ești foarte sigur ce ar trebui să faci, dacă să mai stai sau să pleci, sunt momente grele în care pendulezi între ceea ce știi și ceea ce vrei, când nu știi cine ești! Pe istorica stradă din capitala Iași, chiar pe strada Lăpușneanu, pe casa conducătorului boierilor antiunioniști, Neculai Istrati, de vizavi de casa lui Cuza (unde-i acum așezământul pictorilor), se ridica mirat stindardul Țării Moldovei, îndoliat cu o mare panglică neagră.³⁷ Strofe

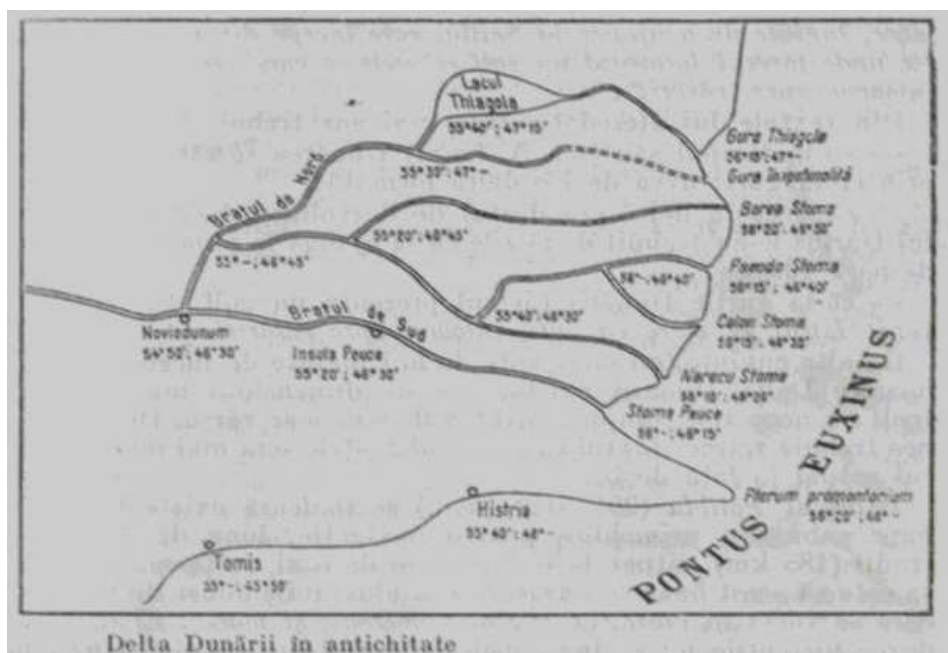
³⁶ http://arhivelenationale.ro/site/download/arhive_judetene/iasi/Colectia-Documente-pachetele-1019-1040-1399-1969.pdf, p. 119.

³⁷ Povestea activării statale a fostei Dacii nu era nouă. În anul 1779 a imaginat „proiectul grecesc” (Rusia, revendicându-se drept moștenitoarea Imperiului Bizantin și drept protectoarea ortodoxiei, a avansat planul de restaurare a unui stat care să conțină teritoriile Imperiului Otoman, locuite de creștini și care să fie condus de nepotul țarinei, Constantin. - vezi Ariadna Camariano-Cioran, *La guerre russo-turque de 1768-1774 et les grecs*, în *RESEE*, III, 3-4, 1965, p. 545) prin care propunea o totală reconstrucție a hărții Peninsulei Balcanice, la care a încercat să cointerezeze și Imperiul Habsburgic. Planul, părând prea „românesc”, a fost primit cu reticență de Iosif al II-lea (Împăratul era nemulțumit nu de proiectul în sine, ci de insuficienta compensație, pe care urma să o primească. Pe lângă Dalmația și Serbia emitea pretenții asupra Istriei, Bosniei, Herțegovinei și Olteniei, în timp ce Franța ar fi primit Siria și Egiptul. – vezi J. A. R. Marriott, *The Eastern Question. An Historical Study in European Diplomacy*, Oxford, 1918, p. 156), motiv pentru care Ecaterina, decisă să profite de pe urma slăbiciunilor Porții și a alianței cu Viena, a avansat, în anul 1782, ideea unui regat al „Daciei” (Un regat independent alcătuit din Moldova și Valahia, înfățișat ca un stat tampon, între cele trei imperii (rus, habsburgic și otoman), se dorea a fi o primă etapă de împărțire a provinciilor sultanului. – vezi L. Boicu, *Considérations portant sur la reconstitution de la Dacie dans des projets européens du XVIIIe siècle*, în *RRH*, XX, 4, 1981, p. 698). Influența crescândă a Petersburgului în rândul grecilor și românilor a contat semnificativ în hotărârea Înalțului Divan de a declara război Rusiei (august 1787) (*Ibidem*). Implicarea Austriei în război, fidelă Tratatului din anul 1781 (Isabel de Madariaga, *The Secret Austro-Russian Treaty of 1781*, în „*Slavonic Review*”, Tom XVII, 3, 1958, p. 133), a sporit și mai mult îngrijorarea Londrei față de „afacerile orientale”. De aceea, Tripla Alianță (1788) a Marii Britanii, Prusiei și Olandei (J.A.R. Marriott, *op. cit.*, p. 158) s-a dorit a fi un factor de presiune, de natură a contracara planurile ambițioase ale celor două Curți imperiale. Împărțirile succesive ale Poloniei (1772, 1793, 1795) (Harold Temperley, *Europe in the Nineteenth and Twentieth Centuries* (1789-1939), London, New York, Toronto, 1944, p. 61) au lărgit și mai mult granițele Rusiei și Austriei cu Principatele Române. Acest fapt a sporit îngrijorarea elitei politice din Moldova și din Țara Românească în privința politicii desfășurată de Viena și de Petersburg față de Sud-Estul Europei. Lipsa mijloacelor care să prevină o soartă asemănătoare cu a polonezilor îi făcea pe români neputincioși în fața

muștrătoare din poezia intitulată „*Moldova în 1857*”, adresată în acel greu moment de către poetul moldovean Vasile Alecsandri conservatorilor antiunioniști, apăruseră deja pe ziduri, împotriva înfăptuitorilor Unirii. Erau postate alături de afișele cu dolii, în care blestemau pierderea capitalei lor, ca și condamnarea pe vecie a Moldovei și la eterna ei sărăcie: „Blestemul țării curând să cadă/ Pe capul vostru nelegiuit!/Blestem și ură!... Lumea să vadă/ Cât rău în jur ați făptuit./Fie-vă viața neagră, amară/ Copii să n-aveți de sărutat!/Să n-aveți nume, să n-aveți țară,/Aici, să n-aveți loc de-ngropat./Și când pe calea de veșnicie/Veți pleca sarbezi, tremurători,/ Pe fruntea voastră, moartea să scrie:/ Dușmani ai țării! Cruzi vânzători!” Ca locuitor al capitalei Moldovei, adică la Iași, dar și prieten al lui Alexandru Ioan Cuza³⁸, încercând să compenseze cât de cât pierderile, Mihail Kogălniceanu făcuse în Parlament mai multe propuneri, prin care dorea transformarea de facto a orașului Iași în Porto Franco, navigabilitatea Prutului, legături economice intense cu Rusia, bănci, fabrici de mașini agricole, toate rămase doar în Dărilor de Seamă parlamentare.

politicii de forță a Imperiilor vecine. „Prezența” rusă în Principate s-a consolidat și datorită vegherii la respectarea scrupuloasă de către Poartă a *Hatışerifului* din anul 1802 (D. A. Sturdza și C. Colescu-Vartic, *Acte și documente relative la istoria renascerei României, volumul I, 1391-1841*, București, 1900, p. 261 și urm. Actul se înscria într-o anumită evoluție a acumulărilor în sfera autonomiei Principatelor, după *hatışeriful* din anul 1774, *hatihumaiumul* din anul 1776 și *senedul* din anul 1783. Pentru Petersburg era încă un mijloc de influențare a deciziilor Porții, poate cel mai însemnat, în privința numirii și destituirii domnilor. Această convenție, alături de cele care au precedat-o, Küciük Kainardgi (1774), Ainalî Kavak (1779), Iași (1792), „aveau valoare practică doar acompaniate de dislocări în elita politică din Principate”, putând perturba stabilitatea regimului, cf., Cristian Ploscaru, *Principatele Române în politica Rusiei la cumpăna secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea. Consecințe ale Hatışerifului din 1802*, în *MemAntiq*, XXI, 1997, p. 385).

³⁸ Alexandru Ioan Cuza era fiul postelnicului Ioan Cuza din Galați. Aici își petrece copilăria și tinerețea. A.I. Cuza a făcut studiile în Franța, ajunge ispravnic (prefect) al județului Covurluiului, dar împrejurările îl determină în cele din urmă să demisioneze din această funcție. În anul 1840, A.I. Cuza se căsătorește cu Elena Rosetti, care era fiica postelnicului Iordache Rosetti și a Ecaterinei Sturdza, din Miclăușeni. Postelnic înseamnă sfetnic al domnului, dregător la curtea domnească. Elena Rosetti și-a petrecut copilăria la Soldești, la moșia părinților aflată în Ținutul Vasluiului, unde de mică învață limbile franceză și germană. După căsătorie, noua familie locuiește la Galați, în casa postelnicului Ioan Cuza.

Studiile științifice cu privire la Delta Dunării pot să fie încadrate ca având un început la debutul secolului VIII. Ținem minte însă că hărțile de navigație și portulanele privitoare la gurile Dunării și la modul cum ele s-au modificat sunt încă din perioada primelor colonizări minoice la Pontul Euxin. Acum aproximativ o sută cincizeci de mii de ani a urmat o încălzire a vremii, ghețurile s-au topit, marea a început să crească, iar Dunărea a continuat să se verse în mare, apele mării contopindu-se cu Dunărea pe undeva în apropiere de actuala Isaccea. Urmează apoi, așa cum reiese din studiile efectuate de geologi, că iarăși clima s-a schimbat, nivelul apelor a scăzut cu aproape 80 de metri față de nivelul actual al Mării Negre. În acești ultimi cinci mi de ani apar brațele Sulina și Sf. Gheorge cu deltele lor. Pliniu cel Bătrân și alții au furnizat anumite date cu privire la aspectul geografic al Deltei Dunării, dar unele dintre ele intră în contradicție. Herodot spunea de existența unui golf, dar și de un număr de guri de vărsare, Pliniu cel Bătrân afirma că sunt șase, Strabon susținea că sunt șapte, tot așa spunea și poetul Ovidiu. Problema neînțelegerii vine din faptul că ei spuneau despre guri și nu spuneau despre brațe. Savantul Grigore Antipa afirma că delta a fost l-a început un golf. Dar pentru ca acest golf să formeze o deltă trebuia ca el să se închidă. Grigore Antipa spunea ca mai întâi au existat aceste Cordoane Litorale (Grindul Letea, Caraorman și apoi cu cel al Crasnicolului) și apoi a urmat aluvionarea acestui loc, dar această părere a fost combătută de C. Brătescu, care spune contrariul și anume că, mai întâi au ajuns acolo brațele fluviului și acestea au adus aluviunile, care au închis golful.

Cu toate smonirile și deziluziile oarecum inerente, populația Moldovei era prea înțelegătoare și reformele își urmau cursul firesc pentru unificarea țării și concentrarea puterii la București.

Strada Traian din vechiul Galați. Sistematizarea orașului a avut doi oameni importanți: primarul Al. D. Moruzi și ing. Josef Rizer. Amândoi au făcut câte ceva care a depășit timpul lor. Zona de la gară și portul aparțin primului. Ing. Rizer a fost cel care din însărcinarea pârălabului Costache Negri a întocmit un plan de sistematizare, care însă a îndeplinit doar funcția unui plan de aliniere, fără să fi fost normativ și în ce privește regimul de construcție, plecând de la strada Basarabiei spre nord, iar de la str. Traian spre vest. Str. Traian are la limita sa dinspre Bârlad trei spitale, câteva cazărmi ale căror clădiri au avut în comunism întrebuințări diverse, de la școli la tribunale, Penitenciarul orașului, o locație veche și tristă, precum și câteva fabrici de stearină. Produse metalice, scule de pescuit, abatoare, școli de toate felurile, piețe de fân, cum a fost actualul Parc Rizer etc.

Pentru a menține legătura cu orașul intrat de la 1 februarie 1862 în rândul acelor „de ținut” (provinciale), domnul păstra închiriată casa lui Mihalache Pașcanu, casă pe care o folosea numai ca reședință, în care să se adăpostească sigur, cu prilejul vizitelor. Din când în când, el și doamna Elena mai veneau să-l locuiască. Așa avea să se întâmple în primăvara anului 1862, dânsul stând aici vreo două săptămâni, marcate prin semnarea unui mare număr de acte și de decrete (între 12 aprilie și 3 mai 1862), pe unele notând chiar: „Datu-s-au în Domneasca noastră reședință, în Iași”).

La finalul secolului al XIX-lea, orașul Galați încă mai reușea să mențină ridicat interesul pentru comerț, meritând renumele de „Anvers-ul Orientului”. Ceasul de pe acoperiș al bijutierului Helder mergea cu precizie astronomică și tot orașul se lua după el. În prima jumătate a secolului XX, orașul de la Dunăre era apreciat pentru prăvălia cu ceasuri a lui Sandu Goldenberg, «Ceasornicărie și bijuterie elvețiană», situată pe strada General Berthelot, astăzi Nicolae Bălcescu, la numărul de atunci, 45, prăvălie care avea în vitrină ceasuri C.F.R., iar deasupra intrării se afla un ceas-reclamă, un «accesoriu» prezent în epocă. O altă prăvălie, a lui P. P. Kikomban, se afla pe strada General Iacob Lahovary, la parterul clădirii care adăpostea Hotelul Continental, pe locul unde, astăzi, se află blocul ridicat după 1953, vizavi de Parcul Municipal. O altă prăvălie îi aparținea lui S. L. Braunfeld din Piața Regală, zonă care astăzi o putem doar localiza. Nimic însă, din ce a fost odinioară, nefiind identificabil, ca urmare a minării centrului orașului de către armata germană în august 1944 și a sistematizării de după 1953. Pe strada Domnească, una din cele mai reprezentative străzi din oraș, pavată cubic, îngustă și lipsită de vegetație, dar bordată de clădiri mari europene, regulate, cum o descria Ioan Bulei în „*Atunci când veacul se naște*”, în zona comercială a străzii, apărea la circa 100 de metri de ceasornicăria lui Goldstein, maiestuoasa clădire cu turn, parter și două etaje, a bijutierului Helder, cunoscută de gălățeni drept «Casa Moritz Helder». În 1910 Moritz Helder, un evreu născut în Austria, figura ca proprietar pe strada Domnească nr. 14, învecinându-se la sud cu proprietatea moștenitorilor lui Manolis Chrissoveloni, o rudă apropiată a bancherului Nicolas Chrissoveloni, plecat prin anul 1880 din Galați, la București (Familia Chrissoveloni este originară din Bizanț și insula Chios și a început să facă afaceri în Țările Române, la Galați, în jurul anului 1848. Zanni Manolis Chrissoveloni, întemeietorul „dinastiei”, a deschis la Galați contoarul numit „Chrissoveloni Fils, maison d’exportation et de banque”, un birou de comerț care avea să devină începutul băncii Crissoveloni. Zanni Manolis Chrissoveloni și aproape toți descendenții săi, între care Nicholas Z. Chrissoveloni, Leon Z. Chrissoveloni, Styrge L. Chrissoveloni, Jean N. Chrissoveloni, Dumitru N. Chrissoveloni și Nicolae (Nicky) Jean Chrissoveloni, s-au ocupat cu afacerile, băncile lor având sucursale și în străinătate, inclusiv la Paris și New York). Contemporanii spun că Helder „era bogat și serios ovreiul. Vorbea românește corect, dar se vedea cât de colo, că-i vine peste mână, că a învățat românește dintr-un manual cu gramatică și cuvinte așezate după alfabet. Era îmbrăcat întotdeauna în negru ca un cioclu, cu cămașă albă scrobită și cu cravată fiong atârănând de gulerul scrobit foarte tare, după moda războiului dintâiu.” Clădirea era „o casă mare, cu două etaje și cu turn, parcă ar fi fost unul din turnurile primăverii vieneze, și-n turn un ceas mare cât o roată de car, care bătea orele și jumătățile de oră și care mergea cu precizie astronomică. Cel al lui Helder era perfect și tot orașul se lua după el. Cum făcea el să-i meargă așa ceasul, era secretul său”, cum scria dr. Cristian Mușețeanu. D-l M. Helder era furnizor al casei regale după cum se afla scris pe marea vitrină a magazinului, sub stema casei regale române, coroana de monarh, închisă deasupra și ținută de lei. Mai toți gălățenii veneau la Helder, cei din pătura înaltă a societății îi călcau pragul magazinului, iar ceilalți căscau gura la vitrina plină de aur, de bijuterii și ceasuri. Era epoca de mare glorie a orașului Galați, era perioada în care gălățenii trăiau foarte bine din beneficiile portului, fiecare hambar sau prăvălie putând să asigure fericirea unei familii. Galațiul făcea negoț cu toată lumea, era cunoscut pe tot globul, veneau în oraș toate națiunile pământului și se simțeau fericiți dacă erau acceptați și li se dădea împământenirea. Din anul 1870 Galațiul intra în circuitul feroviar în epoca „bulonului de aur”, și atunci, pufnind pe nări numai fum, un El Dorado poposea pe malul Dunării la Galați, trenul cu abur. Orașul avea să mai trăiască încă aproape un veac de fericire.

În primăvara anului 1865, venind pe la Ruginoasa (o moșie cumpărată în 1862 de la urmașii logofătului Costache Sturza), „Măriile lor” nu pierdeau prilejul de a vizita și Iașiul, în drum spre Solești, satul de baștină a doamnei Elena. Era pentru ultima oară, când fostul colonel mai vedea orașul tinereții lui, care îi dăduse și aripile mării și-i sădise în cuget gândurile marilor prefaceri. Cu acest prilej, avea ocazia să vadă primul efect al Unirii. Iașul părea „străin și pustiu, de parcă nu fusese niciodată capitala unei țări mândre de trecutul ei.

Portul Galaților în anul 1910. „Venețianul Raffaele Turriglia era în ultimile decenii ale veacului XVI-lea în portul Galați, înrudit probabil cu Vincenzo Turriglia³⁹, care urma să încarce în vara anului 1583 urma să încarce pe o navă de transport un număr neprecizat de baloți de cu piei, destinate desfacerii pe piața Anconei⁴⁰. Giggio Lutrari, căpitanul karamürsel-ului (navă mică) contractat pentru a prelua mărfurile de la Raffaele Turriglia, a așteptat sosirea acestuia mai mult de o lună, iar apoi a ridicat ancora îndreptându-se spre Constantinople. Însă înainte de a părăsi portul Galați a solicitat unor negustori aflați în târg o declarație scrisă care motivează anularea unilaterală a înțelegerii. Documentul este semnat de negustori aflați în Moldova: Domenico Amoroso, Ambrosio Bressa, Cosma Arghiropulos, Hieronimo Giustinian, Giorgio Valiperga și „Zuanne Veneto de Galacio (Galați)”, în prezența unui anume Peschalamos, fiul lui Galeazzo⁴¹. Venețianul menționa că era autorul documentului olograf, precizând: „mărturisesc cele înfățișate anterior, cu propia-mi mână scrise și pentru mai multă siguranță am sigilat cu sigiliul public”⁴². Rezultă clar așadar că actul a fost prezentat pârălabului Galaților și autentificat prin aplicarea sigiliului orașului, însă din păcate originalul nu s-a păstrat și nici nu cunoaștem decât copia contemporană conservată în arhiva ambasadei venețiene de la Constantinopol. Această mărturie indirectă din 1583, a prezenței pârălabului la Galați ca reprezentant al puterii centrale și implicit al sfatului orașului este cu atâtă mai importantă, cu cât pentru sec. Al XVI-lea existența dregătorului domnesc este ipotetic dedusă dintr-un ordin al sultanului, adresat lui Al. Lăpușneanu și atestată cu

³⁹ Nicolae Iorga, *Relațiile comerciale ale Țerilor Române cu Lembergul*, Buc., 1900, p. 67.

⁴⁰ Archivio di Stato di Venezia, *Bailo a Costantinopoli. Atti Protocolli*, pachetul 264, fila 3-5.

⁴¹ A.S.V., *Bailo a Costantinopoli. Atti Protocolli*, pachetul 264, fila 5-6.

⁴² Idem, fila 6.

ceretitudine doar de un zapis din 1590⁴³.” Îl respect foarte mult pe istoricul deosebit care a fost d-nul prof. Paul Păltănea, dar nu pot să-i înțeleg toate copilăriile privitoare la evoluția numărului de locuitori ai orașului, pentru că uitați, documentele certe, infirmă la tot pasul metoda aceea de a stabili evoluția demografică a localității. „Un alt transport de piei era încărcat în portul Galați în mai/iunie 1586 pe un alt vas otoman cu destinația Chios. Lorenzo Giudicio, cel care le achiziționase pentru alți negustori comanditari, pierdea o parte substanțială a mărfii în naufragiul navei transportoare la gurile Dunării, în zona Karaharman, marfa salvată ajungea la Constantinopol în magaziile din Pera⁴⁴. tot piei, provenite de la Galați și Brăila, erau încărcate înainte de 22 septembrie 1588 pe două nave raguzane care ajungeau la Ancona⁴⁵. În iunie 1589 pe un vas mare care părăsea Constantinopolul cu destinația Galați erau transbordate de pe karamürsel-ul venețianului Egidio Daniele diverse mărfuri care aveau căutare în Moldova: stofe, butoiașe cu smochine și alte produse⁴⁶. Ecourile tensiunilor moldo-polone sunt surprinse și în raportul atribuit marelui dragoman al Veneției, Tommaso Tarsia, care transmitea din Constantinopol Inchizitorilor de Stat ai Serenissimei că domnul Moldovei, Antioh Cantemir, părăsise Iași și se retrăsese la Galați⁴⁷.” – acadm. Ioan Aurel Pop, Critian Luca, *Date privitoare la zona Dunării de Jos* în

⁴³ Paul Păltănea, *Istoria orașului Galați...*, vol. I, p. 52.

⁴⁴ A.S.V., *Bailo a Costantinopoli. Atti Protocolli*, pachetul 265, f. 117-118.

⁴⁵ Idem, pachetul 266, f. 29-30.

⁴⁶ Idem, f. 112v.

⁴⁷ A.S.V., *Inquisitori di Stato*, pachetul 428, document nenumărat (15 septembrie 1696). Antioh Cantemir vodă a avut două domnii și anume 18 decembrie 1695 - 12 septembrie 1700, prima domnie, și 12 februarie 1705 - 31 iunie 1707, a doua domnie. Este posibil și probabil să fi locuit într-una din casele domnești de la Mavramol (Stânca Neagră), începută de Gh. Duca Albaniotul în timpul celei de-a treia domnii a lui în Moldova, 1678-1683, și terminată în 1702 de fiul lui, Constantin Duca. La fel ar fi putut să locuiască la biserica Precista, construită între 1643 și 1647. Biserica Sf. Dumitru exista și ea ctitorită de Vasile Lupu, domn al Moldovei (1634-1653). În 1642, domnitorul Vasile Lupu întărește dania lui Iane Zaruful pentru „Sfânta Mănăstire a domniei mele din târgul Galați, unde este hramul Sfântului slăvit Mare Izvorător de mir Dimitrie”, iar în 1644, mănăstirea Sfântul Dumitru este numită într-un zapis „biserica domnească”. Conform unei alte opinii, biserica a fost terminată în anul 1648. Putea de asemeni să fi fost oapetele mănăstirii Sh. Gheorghe, data în 1664, „prin osârdia dumnealui Hagi Mihalachi, în timpul lui Istrate Dabija Voievod”. Dar este de luat în calcul și o casă a familiei dacă avem în vedere că Dimitrie Cantemir, cel care avea să scrie pe la noi „Geschichte des osmanischen Reichs” (Creșterea și decreșterea Imperiului Otoman), dacă considerăm valabilă istoric propia sa afirmație că s-a născut pe meleaguri gălățene (la 26 octombrie 1673). Rămâne de cercetat unde a consemnat acest eveniment al vizitei unui uns al lui Dumnezeu biserica cea știutoare de carte. Ce știm astăzi este că „Dimitrie Cantemir s'a născut la anul 1673, Octomvrie 26, când tatăl său Constantin era numai Serdar la Orhei (C. Negruzzi, 1 ianuarie 1851, *Descrierea Moldovei. Prescurtare din viața Principelui Dimitrie Cantemir*, din ediția publicată în 1909 în Biblioteca Socec, care la rândul ei preia prima traducere în limba română a ediției princeps în limba germană (Berlin, 1771). Aceasta a fost făcută în anul 1806 de către banul Vasile Vârnav cu soția sa, Maria Gheucă, și a fost publicată pentru întâia oară la Mănăstirea Neamțu în 1825. Textul pare a fi luat totuși după a doua ediție, scoasă de Constantin Negruzzi în anul 1851, și respectă ortografia existentă în 1909. Textul reproduce notele lui Cantemir, pe cea a traducătorului în limba română și cele câteva ale editorului românesc din anul 1825). Începe să ne intereseze filozofia. Anton Dumitriu în *Istoria logicii* menționează lucrări ca: Rudimenta praeceptorum dialectices ex Aristoteles et aliis coelecta de Honterus, Erotematum

Era totuși ca un oraș adormit, unde viața publică lipsea cu desăvârșire, iar populația stătea închisă prin case, de parcă era mereu în stare de asediu. Societatea boierească se vânturase și se mai preschimbase în câțiva ani, plecată prin străinătate sau la București...” („*Tribuna*”). Neînvinși de vicistitudinile nesfârșite ale vremii, doar o mână de bieți profesori universitari și intelectuali de mare vază, altruiști, precum Titu Maiorescu, Petre Carp, Vasile Pogor, Teodor Rosetti, Iacob Negruzzi, înlocuia luptele politicianiste cu romantismul culturii, înființând societatea „*Junimea*” (în 10 februarie 1864), ținând prelegeri științifice destul de populare și pregătind apariția vestitei reviste „*Convorbiri literare*”, care avea să dea un nou imbold literaturii naționale și să atragă în jurul său pe Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale, Ion Creangă, Bogdan P. Hașdeu și mulți alți corifei ai neamului românesc. Dar către sfârșitul lunii iunie 1865, adânc tulburat de intrigile ce se tot țeseau în jurul său, alesul celor două țări unite s-a retras la Ruginoasa, unde a semnat mai multe decrete și unele ordonanțe. Era obosit și era foarte îngrijorat. Îl impresionase moartea mamei lui suferindă, ca și el, de astm. De aici, a plecat pentru un tratament la Băile Ems, din Germania. Reglând în liniște unele treburi din țară, de la Ems el a mai scris primului-ministru N. Crețulescu „ca din toamna aceluia an (Sf. Dumitru), să nu mai fie închiriată casa din Iași, care servea de reședință, fiind o cheltuială inutilă”.

El considera că „pentru vizite, s-ar putea pregăti câteva camere chiar în Palatul Administrativ sau la vreo una dintre mănăstiri”. La București însă puterea era luată de Locotenența Domnească. Silit înstrăinării, domnul Al. I. Cuza se pierdea în Heidelberg, departe de țară, de iubitul său Galați, de Iași și de Ruginoasa, unde se întorcea în ziua de 15/27 mai 1873, pe catafalc, pentru veșnica

compendiosa Dialecticae verae in usum Philo Romeorum de Tolnai relevă răspândirea retoricii și a dialecticii clasice în Țările Române. La începutul secolului al XIX-lea, „își face apariția și curentul senzualist, reprezentat în Franța de Condillac. Acest curent se leagă de empiriștii englezi și făcea din logică «o limbă bine făcută» și un «calcul». „*Logica*” francezului Condillac circula la început în Țările Române în traducerea grecească a lui Daniil Filipide (1801). Treptat însă, oamenii de cultură din timpul acela au simțit nevoia ca aceste idei noi să fie publicate chiar în limba română; astfel găsim la anul 1825 traducerea românească a tratatului lui Condillac făcută de Vasile Vârnav. Iată cum apare titlul complet al acestei lucrări: Condillac, Loghica sau întâile tălmăcirile meșteșugului de a se socoti cineva bine. Scriptură elementaricească pe care sfatul școlilor palatine au cerut-o și au cercetat-o. Scrisă de Condillac și acum întâeș dată de pe grecească pe limba moldovenească tălmăcită de banul Vasile Vârnav, 1825.”

odihnă⁴⁸. Prietenul Mihail Kogălniceanu în cuvântul de adio, care la rostit la Ruginoasa, tocmai spunea: „Alexandru Ioan Cuza a simbolizat renașterea României și conștiința națională. Veșnica lui amintire nu se va șterge din inimile noastre și ale fiilor noștri, și cât va avea țara aceasta o istorie cea mai frumoasă pagină va fi aceea a lui Alexandru I. Cuza”.

Școala Normală de Băieți „Costache Negri” și poarta de intrare sculptată de elevi în iarna anului școlar 1923/1924. Stilul adoptat de ei era cel al porților maramureșene respectând miracolul soarelui, nașterii și al vieții, în stilizarea obținută de meșterii maramureșeni după milenii de studiu.

Cetitorul își reamintește că cele mai cunoscute mari familii boierești, contemporane actului unirii, familii cu greutate politică și care aveau reședințe în Iași erau: familia Sturzeștilor, Cantacuzinilor, Mavrocordaților, Rosetteștilor,

⁴⁸ Era în seara zilei de 24 ianuarie 1866 în casa soților Grigore și Irina Șuțu din București și se celebra unirea. Zizin Cantacuzino, care era regizorul programului, scriitor și directorul Teatrului Național, inserase un număr în care Maria Obrenovici, fiitoarea domnului, cânta o arie din opera „Favorita”, de Gaetano Donizetti (Emanoil Hagi-Mosco, *București. Amintirile unui oraș*, p. 100). Cuza era pus în fața celor care-i doreau debarcarea. Planul loviturii de stat era gândit în timpul unui bal la Teatrul Național, în seara zilei de 8 februarie, cu ocazia aniversării intrării lui Cuza în București. Consulul Italiei cavalerul Anibal Strambio, cât și consulul Rusiei, baronul de Offenbergh, îl preveniseră pe Cuza despre iminența acestui gest. În noaptea de 10 spre 11 februarie 1866 Alexandru Ion Cuza este detronat prin surprindere de un complot de politicieni și militari. În noaptea abdicării Bolintineanu spune: „Cu ajutorul ofițerilor conjurați, Cuza care fusese surprins alături de iubita lui, doamna Obrenovici, s-a îmbrăcat, apoi a fost condus la una din ușile palatului care dădea pe o stradă pustie.” Se pare că în acea noapte o vedea pentru ultima dată pe Maria. În exil a mers Elena Doamna și cei doi copii înfiați de ea, copiii Mariei, la Heidelberg, veghindu-l pe domnitorul țării în ultimile sale ceasuri ale vieții, scurse în noaptea de 15 mai a anului 1873. Murea uitat cel mai important om al acestei nații din acel moment. Nu-mi aduc aminte să fi văzut de 15 mai de-a lungul vieții mele un freamăt de mândrie națională la români, comemorând acest eveniment.

Ghikuleștilor, Catargiilor, Moruzzești, Mavrogheni, Callimachi, Balșilor, Conache, Pogor și a Bogdanilor (fiecare cu mai multe ramuri). Aceste familii mari și bine structurate în jurul latifundiilor, care reprezentau de fapt adevărata nobilime a Moldovei, dădeau și tonul vieții aristocratice a Iașiului din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Ei asigurau toți domnitorii și marii dregători ai Țării, dar și politica, justiția și cea mai mare parte din viața economică căci tot în mâinile lor se afla întreaga putere politică, precum și majoritatea resurselor economice, ei luând totalitatea deciziilor importante. Tot aceste familii manevrau și majoritatea resursele naturale ale Moldovei.

Biserica Sfântul Spiridon din Galați, de pe strada Sf. Spiridon nr. 13, a fost construită de negustorul gălățean Hagi Sandu, fiul lui Tudoran, cu fii Enachi și Gheorghe și nepotul Enachi, piatra de temelie fiind pusă în 1815, terminată în 1917, așa prof. Moise N. Pacu. O mențiune despre Biserica „Sfântul Spiridon” se regăsește într-o corespondență (pe o hartă a târgului Galați) din 26 decembrie 1793 a lui Eudoxiu Hurmuzachi orespondență cu austriacul Merkelius, reprezentantul comercial al Austriei în Moldova. Cu siguranță era vorba despre fosta bisericuță de lemn care exista înainte de 1815. Despre o biserică de lemn cu hramul „Sfântul Spiridon” din Galați amintește și istoricul Nicolae Stoicescu în „*Repertoriul bibliografic al monumentelor medievale din Moldova*”. A fost arsă de eteriști în 21 feb. 1821, reconstruită și apoi avariata de cutremurul din 1838. A fost pictată în 1871 de zugravul Constantin și repictată între 1963-1965 de pictorul Vasile Pascu din Focșani. Preotul Eug. Drăgoi vorbește în revista „*Danubius XXVII*” de un document, nepublicat în studiu, care este o înregistrare a Parohiei Grefieri, un registru al cântăreților bisericești din județul Covurlui, elaborată în 1858. Pentru cele mai bune din cunoștințele noastre, această „înregistrare” este cel mai vechi registru al grefierilor parohiale din vechiul județ Covurlui, descoperit până în prezent. Documentarea, ca și valoarea istorică a documentului păstrate în Arhivele protopopului Galați (dosar nr. 77/1858, f. 125-128), este dată atât de vârsta documentului și de informațiile prețioase pe care îl transmite în ceea ce privește locale biserici (numele parohiilor, patronii

bisericilor) și viața grefierilor parohiale (condiția fizică a unora, genealogiei lor, fluctuațiile în pozițiile lor, data decesului, etc). Unii dintre cântăreți bisericești menționați în evidențele a servit ca profesori în școlile organizate de biserici din Galați, la mijlocul secolului al XIX - lea. Autorul realizează o analiză comparativă a informațiilor transmise de document, restricționarea investigația cuprinse numai la cele 18 biserici din orașul Galați. Informația din această înregistrare nepublicată de vechi și noi parohii Clerks din orașul Galați, adaugă în mod substanțial cunoștințele noastre în ceea ce privește cântăreții bisericești de la mijlocul secolului al XIX – lea.

Desigur la aceste familii de mari boieri se adăugau și cele ale boierilor de ranguri inferioare precum: Alecsandri, Negri, Negruzzi, Kogălniceanu, Donici, Vârnăv, Cuza și alții, rude așa-zis „sărace” ale marilor boieri. Aceștia duceau adesea o viață mai cumpătată, trăind mai mult la conacele de la moșii, unde erau mai feriți de tentațiile Capitalei. Numai că după anularea contractului și retragerea mobilierului folosit de către domnitor, edificiul din strada Lăpușeanu, intrat în cugetul localnicilor drept Palatul Cuza sau Palatul Unirii, a rămas multă vreme gol și pustiu și apoi a fost cumpărat de instituția bancară Creditul Urban care făcea unele adaptări. Șederea Creditului în Palatul Unirii a încetat pentru o vreme, în decembrie 1916.

În acel an greu, autoritățile și Casa Regală s-au retras în Moldova, Iași devenind capitala României îndoliate. În fostul Palat Domnesc s-a instalat regele Ferdinand cu suita sa. Familia întreagă, cu regina Maria, locuia chiar în palatul lui Dumitrache Cantacuzino din Copou (azi Palatul Copiilor). Bătrâna zidire care auzise cuvântul „unire” încă de pe când era doar o șoaptă, pe la întrunirile tinerilor cărturari moldoveni, dintre anii 1856-1857 și apoi, ca un tunet din gura domnitorului Alexandru Ioan Cuza, avea să-l audă, așa deodată, în primăvara anului 1918. Sâmbătă, 31 martie/13 aprilie, îl aducea delegația Sfatului Țării precum și pe cea a guvernului din Chișinău, capitala Republicii Democratice Moldova, o țară înființată după victoria Revoluției din 25 octombrie/7 noiembrie 1917 la Petrograd și adoptarea dreptului de autodeterminare al popoarelor din tot Imperiul Țarist. Delegația basarabeană venise ca să prezinte Suveranului României „Actul Unirii”, votat chiar la Chișinău, în ziua de 27 martie/9 aprilie 1918, de către Sfatul Țării („*Evenimentul*” 20 martie 1918).

Era prima extraordinară bucurie manifestă în tot șirul lung al cumplitelor dureri tocmai recent abătute asupra României în timpul războiului mondial. Invitați pentru masa de prânz, chiar în reședința regală, după slujba din Catedrala mitropolitană la care au participat, alături de suverani, aducătorii celei de-a doua visate și dorite uniri (după aceea din anul 1859), înalții oaspeți veniți de la Chișinău, de peste Prut, patrioții de atunci Ion Inculeț și Pantelimon Halipa, fiindcă erau președintele și vice- președintele Sfatului Țării, cu Daniel Ciugureanu,

cel care era primul-ministru, trăiau desigur momente de mare emoție, care vin uneori și pe la noi.

Chemăți cu toții în balconul Palatului, primeau mulțumirile și recunoștința miilor de ieșeni, bucureșteni și ardeleni, adunați în jurul străvechii zidiri, pe strada Lăpușneanu și-n Piața Unirii, cu ramuri de brad, flori și pancarte. Toate muzicile militare cântau alertate marșuri patriotice, străzile răsunau de urale și pretutindeni se întindea Hora Unirii, hora care este un simbol național păstrat până astăzi.

Sub același balcon bătrân și atât de încercat, s-au sărbătorit și primele momente ale Unirii cu Ardealul, aduse de tinerii voluntari transilvăneni, în neuitatele zile de 27 mai/9 iunie 1917 ale neamului românesc, și de tribunii pământurilor strămoșești de peste munții Carpați, cei care ne-au separat o mie de ani, în frunte cu poetul Octavian Goga, stabiliți o vreme la Iași. Aici soseau, în noiembrie 1918, delegații trimiși s-aducă cuvântul Adunării Românilor care se întruneau într-o mare mare adunare națională lângă Alba Iulia (18 noiembrie/1 decembrie 1918), pentru a consfinți unirea Ardealului cu patria mamă. Și tot aici, vineri, 16/29 noiembrie, la ora 12.30, urcau solemn treptele spre cabinetul regelui Ferdinand, IPS Vladimir Repta⁴⁹ (n.n., din botez Vasile), mai urma apoi și mitropolitul Bucovinei, Iancu Flondor⁵⁰, baronul președinte al Consiliului

⁴⁹ Vladimir, Cavaler de Repta (n. 25 dec.1841/6 ianuarie 1842, Bănila pe Ceremuș, azi Ucraina-†24 apr.1926, Cernăuți) a fost un mitropolit român, membru de onoare al Academiei Române. Este ultimul mitropolit al Bucovinei aflate sub stăpânirea imperiului austriac. S-a născut într-o familie de răzeși. Vasile Repta a făcut studii la Cernăuți, iar apoi, grație rezultatelor sale excepționale, a fost trimis pe banii Fondului religios la completarea studiilor sale în universități din Viena, Munchen, Zurich și Bonn. Reîntors acasă, a devenit profesor al Universității din Cernăuți, unde a fost de patru ori decan, iar în anii 1883-1884 rector. Între anii 1875 și 1895 a fost totodată și inspector școlar. Tot el a publicat *„Psihologia și însemnătatea ei pentru deșteptarea, cultivarea și înaintarea vieții religioase”*, probabil prima scriere de acest gen apărută la noi. Pentru revigorarea monahismului bucovinean, care avusese grav de suferit din motive politice, a publicat pe speze proprii cunoscuta lucrare a lui Vasile cel Mare dedicată vieții călugărești. Din 1885 devenise călugăr la mănăstirea Sucevița, primind numele de Vladimir. Ulterior a fost ridicat în treptele ierarhice, devenind, prin decrete imperiale, vicar general (1896), Episcop de Rădăuți (1899), Arhiepiscop al Cernăuților și Mitropolit al Bucovinei și Dalmației (din 1902). Conjunctura politică l-a aruncat în cele mai delicate situații. A avut însă șansa să apere interesele românilor bucovineni, încă majoritari, dar, ca de obicei, dezbinați, în Camera imperială de la Viena. S-a luptat pentru îmbunarea condițiilor de trai ale preoților, a construit numeroase case parohiale, a restaurat vechi ctitorii voievodale (Putna, Mirăuți), a ridicat pe bani proprii un cămin pentru bătrâni etc. Vestit pentru corectitudinea sa, a luat sub propria-i protecție 63 de suluri din Tora și a intervenit pentru evitarea vandalizării sinagogilor din Cernăuți de către trupele rusești, în timpul primului război mondial. Tensiunile politice uriașe la care a fost supus n-au rămas fără urmări, fiind adesea atacat pe nedrept.

⁵⁰ Despre participarea sa la episodul preluării principalelor instituții de către Consiliul Național Român Ilie Lazăr consemna: „După ieșirea galițienilor din oraș, ne-am dus în grup la bătrânul

Național Român din Bucovina, Gheorghe Șandru, primarul de atunci al Cernăuțiului cultural, apoi baronul E. Hurmuzachi, profesorul universitar Ion Nistor. Aduceau unirea Bucovinei răpite și înstrăinate în anul 1775 (Suceava, Putna, Cernăuții), hotărâtă chiar de Adunarea Consiliului Național din 15/28 noiembrie 1918, la Cernăuți. Iar peste Iași se strâneau amenințatori norii negri ai vremurilor care nu puteau fi prevăzute și mai ales nu puteau fi niciodată evitate. Norii mulți, negri și biciuiți de un vânt neiertător urcau în cadență spre colinile capitalei moldave și păreau foarte obosiți de acest marș continuu, de câteva zile, și total nepotrivit, spre estul rusesc plin de frigurosul crivăț, de Ohrane și de Siberiei înghețate, mai tare decât ghețarii cercului polar. Se apropia iarna cu pași mari de Moldova.

Mitropolit Vladimir Repta, care ne-a primit părintește” și unde am hotărât să preluăm imperiul. Într-o mașină ne-am urcat vreo cinci tineri, și cu noi fostul senator și primar de mai târziu al Cernăuților, Nicu Flondor. Eu cu un steag tricolor în mână, tot timpul eram călare pe motorul mașinii. În această compoziție ne-am dus la comandantul Jandarmeriei Bucovinene din timpul războiului, generalul Fischer, căruia domnul Nicu Flondor i s-a adresat în limba germană, somându-l ca imediat să predeie jandarmeria locotenentului român Dan. De aici am plecat la poliție, unde am instalat pe un domn Tarangul, iar pe urmă ne-am dus la tribunal, unde am instalat pe un domn Iohahon. Mai apoi m-am urcat pe acoperișul primăriei și am înfipt primul steag tricolor după 144 de ani. Ca primar am instalat pe un domn profesor preot Șandru” (SJAN Suceava, Colecția Manuscrise, d. 32/1964.f.2). Cu deosebită emoție este relatat și momentul intrării, la 11 noiembrie 1918, sub comanda generalului Zadik, a Armatei române în orașul Cernăuți. Atmosfera evenimentului cât și spiritul organizatoric propriu bucovinenilor, sunt de asemenea consemnate: „din toți banii Kerenschi pe care îi aveam am cumpărat toate florile din piața orașului, oferindu-le femeilor române din Cernăuți, cu rugămintea să bată cu flori armata română. Corul Mitropoliei cânta în permanență cântece patriotice. Iancu Flondor, președintele Consiliului Național Român a dat dispoziții ca intelectualitatea orașului în haine de sărbătoare, să-l primească în casa națională pe generalul comandant al Armatei Române (...). Când am coborât din mașină, generalul era bătut cu flori de către doamnele române, iar eu l-am ridicat pe umeri și în bătaia florilor l-am urcat sus la etaj, unde a fost primit de toți intelectualii în frunte cu Iancu Flondor, care îmbrățișându-l a început cam așa: Dați-mi voie domnule general să ne îmbrățișăm ca doi frați care nu s-au văzut de 144 de ani” (SJAN Suceava, Colecția Manuscrise, d. 32/1964). Acțiunea națională în Bucovina și-a continuat cursul binecunoscut, culminând cu Adunarea constituantă care la 28 noiembrie 1918, care a votat „Unirea necondiționată și pe vecie, a Bucovinei în vechile ei hotare, până la Ceremuș, Colacin și Nistru”, cu Regatul României (Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, București, 1991, p. 397).

Strada Mihai Bravul în dreptul casei pârălabului Costache Negri, aproape de Grădina Publică. Pe casa lui Costache Negri din Galați, str. Mihai Bravu nr. 46, se găsește o placă comemorativă cu următorul text: „În această casă a locuit Costache Negri, pârălab de Galați, militant pentru ideile Revoluției de la 1848 și ale luptei pentru unire”. Aici a funcționat un timp liceul Al. Radu, Școala normală de băieți, iar actualmente ea este sediul „Cămerei de Comerț, Industrie și Agricultură Galați”.

Era sâmbătă dimineața, în 17 noiembrie 1919, și pe o vreme înnegurată de ploaie mocănească și frig, vremelnicii locatari ai Palatului din strada Lapușneanu și din Copou, însăși altețele lor regele și regina, ieșeau emoționați din saloane și se urcau în automobilele trase devreme la scara palatului, pornind apoi cu strângeri de inimă spre gară, pentru întoarcerea în Bucureștii de curând eliberați. Numai că odată cu plecarea suveranilor, încetau atribuțiile Iașului de reședință sau de capitală a țării (noiembrie 1916-noiembrie 1918) și se cobora drapelul, de pe modestul Palat al străzii Lăpușneanu, lăsat generos la dispoziția familiei regale române până în aprilie 1919. Străvechile ziduri între care se petrecuse încă o etapă glorioasă din istoria României anilor 1916-1918 rămăneau din nou în tăcere.

Spitalul de psihiatrie „Elisabeta Doamna” din Galați, strada Traian, nr. 290. Înființată în anul 1877, unitatea este amplasată în zona de nord a orașului, are structura pavilionară, iar parcul și aleile din curtea spitalului asigură o atmosferă relaxantă pacienților. Spitalul de Psihiatrie „Elisabeta Doamna” este trecut în lista ansamblurilor de patrimoniu prin arhitectura și vechimea sa și prezintă o importanță culturală deosebită pentru municipiul Galați. În M. Of. Nr. 6 al regatului României din data de joi, 7/19 aprilie 1894, partea oficială, a fost publicată Legea prin care este înființat spitalul: „Carol I, Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, rege al României, La toți de față și viitori, sănătate: Lege. Articol unic. - Comuna urbană Galați este autorizată a ceda, comitetului spitalului „Elisabeta Doamna, caritatea Gălățeană”, terenul proprietate al comunei, situate în cartalul V, între străzile Traian și Alexandru cel Bun, în suprafață de 34 935 m.p.”

Golite de mobilele regale, marile odăi sunau iar a pustiu, până când Societatea de Credit își relua reședința și își reinstala birourile, pline, adesea, de plânsetele datornicilor ale căror case se scoteau prea des la mezat pentru acoperirea datoriilor. Istorică așezare scăpa de multe lacrimi și suspine abia în anul 1937, când Palatul Cuza, rămas fără o parte din grădina mare prin care „se plimbau Cuza, regele și regină”, vândută pentru cinema Trianon (astăzi Republica), trecea pe seama statului, în contul unor datorii mult mai vechi.

„Partida Separatistă” din Moldova a fost o grupare ceva mai puțin numeroasă. Victor Place, consulul Franței la Iași, foarte bine informat, dar cu o opinie totuși partizană, spunea încă de la începuturile apariției lor, că erau „câteva spirite ignorante”, care, „mânate de motive de interes personal”, pornesc să se agite; „câțiva mari boieri și creaturile lor”. Așa că, după V. Place, cel mai important motiv al apariției „separatismului”, moldovean ar fi prin urmare „numărul mare de concurenți pe care sistemul electiv l-a creat la hospodarat”. Erau patru sau cinci familii vechi vizate erau Ghiculeștii, Bălșeștii, Sturdzeștii, Roznovanu, Catargiu, care se pare că ar fi dorit să ocupe tronul. Iar când unul este ales, celelalte familii

fac o „opozitie sistematică”; așadar, pentru a se menține, prințul este obligat să împartă bani și chiar ranguri, perpetuând astfel plaga corupției.

Peste o lună mai târziu, Place relua idea sa, relevându-i și o nouă direcție: „Partidul antiunionist, de care s-a făcut oarecare zgomot, este în realitate cu mult mai puțin numeros decât pare” și ar fi necesar să fie somat „să se arate, să-și expună motivele”, pentru a mai putea vedea „în ce-i constă adevărata valoare”. Rezultatul principal al Unirii ar fi acela că ar înlocui „vechea clică oficială coruptă cu oameni independenți”. Este motivul pentru care se produce rezistența „disperată” a câtorva boieri, „averile lor, perspectivele lor, întregul loc avut depinde de aceasta”. Walewski⁵¹ nu trebuie să fie prea dezamăgit de ce se petrece în Moldova; dacă cineva ar dori să judece corect aceste țări, apoi nu trebuie să piardă din vedere „caracterul locuitorilor” lor, al cărui fond îl constituie „nedumerirea și frica”. Nicolae Iorga afirma, în frumoasa lui cântăreală din anul 1909⁵², că de fapt nici nu ar fi existat un „partid separatist”.

29 iunie 1929 pe str. Portului din Galați. La Bursă se făcea reclamă pentru berea de Bragadiru cu benere galbene, întocmai ca și tramvaiele.

Un „astfel de partid n-ar fi putut să fie decât în plata străinului”, iar cu manifestările sale clare împotriva unirii țărilor române nu au fost decât „sentimentalii cu sentimentalitatea rău plasată” sau „clientelele candidaților la domnie”. Ziarul englez „*The Daily News*”, într-un articol din 13 august 1857, încercând să explice și să înțeleagă de ce „partidul rusofil”, unul chiar metamorfozat în „partid filoautriac”, era sau se manifesta ca unul „separatist”,

⁵¹ Alexandre Joseph, conte Walewski Colonna, ministrul de externe al Franței.

⁵² *Unirea Principatelor (1859) povestită românilor*

ajungea la concluzia, conformă adevărului, că Unirea nu poate favoriza Rusia! Iată de ce Bălșeștii (care au fost mai totdeauna „servitorii Rusiei”), Asachi, Istrati, Scheleti, în mod „notoriu agenți favoriți ai Rusiei”, sunt acum „amicii predilecți și funcționarii grecului Vogoride”. Și chiar Constantin Hurmuzachi⁵³, între atâtea alții, constata că „toți amicii politici ai unui jurnal antiunionist (M.C., n.n.), au fost toată viața lor sateliți ai consulilor rusești, partizani și scutelnici declarați ai Rusiei, instrumente ale politicii ei”! Pe timpul ocupației rusești, aceștia renegau Turcia, ascundeau chiar și „Nișanurile turcești”, decorație pe care Kotzebue⁵⁴ o tot purta la vedere. Marcel Emmerit⁵⁵ mai sublinia dealtfel că ceea ce Place numea „partid separatist”, nu a fost nimic altceva decât „o mică coalitie de interese personale”, dar incapabilă însă de a-și alia „masele profunde ale poporului, ce dorește unirea pentru a face din patria sa o țară mare, puternică și prosperă”. În epocă numai beizadea N. Suțu⁵⁶ a înțeles poate cel mai bine și fondul „separatismului”: oamenii de această poziție sunt doar „pur pozitivi”, aceia ce „calculează rezultatele materiale și imediate ale unei modificări ce ar da obișnuințelor lor o direcție necunoscută”, acei care ar pierde o poziție dată și care fac să consiste patriotismul lor în „imobilitate și exclusivism”.

Unii autori, care au scris despre problema unirii, au „abuzat nepermis de această temă”, contribuind la reproducerea și perpetuarea fenomenului „de inflație

⁵³ Frații Hurmuzachi, Alexandru (1823-1871), Constantin (1811-1869), Eudoxiu (1812-1874), Gheorghe (1817-1882) și Nicolae (1826-1909) au fost membri ai unei vechi familii de boieri din Bucovina, care aveau moșie în Cernăuca. La inițiativa fraților Hurmuzachi a luat ființă ziarul Bucovina, prima gazetă care se tipărea în două limbi (germană și română). Tatăl lor era Doxachi (Doxache, Doxaki) Hurmuzachi (Hurmuzaki). Eudoxiu și Alexandru Hurmuzachi au fost membri ai Academiei Române. Constantin a părăsit Bucovina și s-a mutat în Principatul Moldovei. În 1850, a devenit aici membru al Consiliului de reorganizare a învățământului public, în care a stabilit normele generale de școală. În 1852 el a elaborat un proiect pentru un nou cod penal. Pentru aceasta el a fost distins cu titlul de aga, o perioadă scurtă de timp mai târziu i-a fost acordat titlul de șeful Curții Domnești (mare vornic). Prin decretul principatului din 1 aprilie 1856, Hurmuzachi a fost naturalizat. În perioada următoare, Constantin a început să susțină cu tărie *unirea principatelor române*, în special în cadrul *Comitetului Unirii* (Carmen Preotesoiu: „*Patrioți cu inima, cu fapta*”, în „*Jurnalul Național*”, vol 5. Dezember 2005). Deputatul a fost, după unirea principatelor în 1859, Ministru al Dreptății, iar după proclamarea României, Ministru român al Justiției, cu sediul în Iași (17 ianuarie 1861) (Erich Prokopowitsch: *Der Adel in der Bukowina*, Verlag „Der Südostdeutsche”, München 1983, S. 163).

⁵⁴ Wilhelm von Kotzebue, fost consul al Rusiei la Iași.

⁵⁵ Marcel Emerit, născut la 3 august 1899 în Niort, a murit 1 iunie 1985 la Lodeve, este un istoric francez. Marcel Emerit este autor istoric al mai multor sute de publicații despre România (*Victor Place și politica franceză în România la momentul Ununii*, Paris, 1931).

⁵⁶ Nicolae Șutu (Soutzo) (n. 25 octombrie 1798, Constantinopol - d. 10 ianuarie 1871, Făurei) a fost un om politic și primul economist român. A fost fiul domnitorului Alexandru Nicolae Șutu și al domniței Eufrosina Alexandru Callimachi, purtând astfel titlul de „beizadea”.

patriotardă”, caracteristică epocii național-comunismului din România⁵⁷. Împăratul Franței Napoleon al III-lea reuși să obțină faima principalului susținător al cauzei unirii și recunoștința perpetuă a românilor⁵⁸.

Nicolae Iorga, în anul 1915, realiza un elogiu împăratului francez, subliniind că acesta a fost puterea care a înlăturat piedicile din calea unirii Principatelor Române și că „puterea aceasta n-a fost puterea unui stat, ci puterea unui om...opera personală a împăratului care stăpânea absolut, în momentul acela la Paris”⁵⁹. În rest se poate constata și evidența opunerii regatului unit al Marii Britanii față de unirea Principatelor Române, pe baza susținerii principiului integrității Imperiului Otoman. Această idee este susținută, spre exemplu, de către Andrei Oțetea, care, în același timp, era gata să se alinieze lui A.D. Xenopol și să accepte că, pentru o scurtă perioadă imediat după Congres, Marea Britanie a susținut unirea „atât timp cât spera să poată face din Principatele Unite un mijloc de a bara înaintarea Rusiei spre Constantinopol”⁶⁰.

O opinie similară are istoricul român Nicole Corivan, care este mai critic, printre altele declarând că: „delegatul englez a susținut la conferință (Congresul de la Paris din 1856, n.n.) principiul unirii cu destulă moliciune”⁶¹. Cercetătorii Alexandru Gonța⁶², Mircea Mușat⁶³, Paul Cernovodeanu⁶⁴, Dumitru Ivănescu⁶⁵,

⁵⁷ Alexandru Zub, „Cuvânt înainte”, *Vârstele Unirii: de la conștiința etnică la unitatea națională*, Ed. Dumitru Ivănescu, Cătălin Turliuc, Florin Cântec, Iași: Fundația Academică „A. D. Xenopol”, 2001, p. 7.

⁵⁸ *Napoleon al III-lea și Principatele Române*, coord. David Guillet, Emmanuel Starcky, Marie Lionnet, Roxana Teodorescu, București, 2008; Iulian Oncescu, „Napoleon III, Europe and the formation of the Romanian national state (1853-1870)”, *Valahian Journal of Historical Studies*, 2009, nr.11, pp. 15-34; Nicolae Corivan, *La politica orientale di Napoleone III e l'unione dei Principati Romeni*, Iași, 1937.

⁵⁹ *Partea lui Napoleon III în Unirea Principatelor*, București, Editura „Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor”, 1915), p.15.

⁶⁰ Acad. Andrei Oțetea, „Unirea Principatelor”, în „Studii privind Unirea Principatelor”, București: Ed. Acad. R.P.R., 1960, p. 24.

⁶¹ Nicolae Corivan, „Unirea Țărilor Române în cadrul politicii europene”, în *Studii. Revista de istorie*, 1951, nr. 1, p. 166.

⁶² Alexandru Gonța, „Firmanul pentru convocarea Divanurilor ad-hoc și problema unirii Principatelor Române” în lucrarea *Studii privind Unirea Principatelor*, p. 281-297.

⁶³ Mircea Mușat, în „Poziția marilor puteri europene față de Unirea Principatelor”, în *Unirea Principatelor și puterile europene*, p. 125-146.

⁶⁴ Paul Cernovodeanu, *Relațiile comerciale româno-engleze în contextul politicii orientale a Marii Britanii (1803-1878)*, Cluj-Napoca, Dacia, 1986.

⁶⁵ Dumitru Ivănescu, *Alexandru Ioan Cuza în conștiința posterității*, Iași, Editura Junimea, 2001, p. 65; Idem, „Constituirea statului român modern în context european”, *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”*, tom. XXXIV, 1997, p. 61-94; Idem, „Principatele Române

Raluca Tomi⁶⁶, Irineu Slătineanu⁶⁷, aproape că în corpore toți acești istorici mai importanți atestând „oscilațiile” politicii engleze, aliniază Marea Britanie, alături de Turcia și de Austria, în tabăra antiunionistă. Și Cătălin Turliuc subliniază că Austria și Imperiul Otoman erau „principalii dușmani ai ideii unirii principatelor”, iar Anglia era „secunda Imperiul Otoman în poziția sa”⁶⁸. Constantin Giurescu în monografia sa dedicată lui Alexandru I. Cuza, într-o scurtă trecere în revistă a poziției luate de Marile Puteri europene, reușește să detașeze poziția Angliei de cea a forțelor opuse unirii și indică că atitudinea ultimei a evoluat⁶⁹.

Observăm că deosebit de prolific a abordat însăși tema unirii Principatelor Române cercetătorul Gheorghe Platon⁷⁰. În studiile sale Gheorghe Platon chiar subliniază într-un mod mai special rolul adesea primordial al factorului intern în rezolvarea problemei unirii Principatelor Române, el insistând asupra ideii că „problema românească nu reprezintă câtuși de puțin doar un rezultat exclusiv al jocului politic, al evoluției raporturilor între puteri”, așadar, punând corect accentul pe lupta românilor înșiși pentru unire⁷¹. Este interesantă și interpretarea propusă de Gh. Cliveti, care considera că Marea Britanie s-a plasat în anii 1856 și 1858 pe noi „poziții de conferință” favorabile desigur Imperiului Otoman și drepturilor sale de suzerană, pe când în 1859, numai Londra „nu a ezitat să subscrie” dublei alegeri a lui Cuza⁷². Însă remarcabilă pentru studiu istoric este și lucrarea istoricului Constantin Ardeleanu, cel care analizează interesele economice

în *raporturile franco-ruse, 1853-1861*”, în *Unirea Principatelor: momente, fapte, protagoniști*, Iași: Junimea, 2005, p. 73-83.

⁶⁶ Raluca Tomi, „Români și italieni în timpul războiului Crimeii (1853-1856)”, *Studii și materiale de istorie modernă*, tom. XV, 2002, p. 239.

⁶⁷ Irineu Slătineanu, „Contextul european al unirii Principatelor”, Mitropolia Olteniei, 2002, 54, nr. 5-8, p. 134.

⁶⁸ Cătălin Turliuc, „Principiul naționalităților în tratatul de la Paris (1856)”, în *Congresul de pace de la Paris (1856): prefaceri europene, implicații românești*, ed. Dumitru Ivănescu, Dumitru Vîtcu, Iași, Junimea, 2006, p. 108.

⁶⁹ Constantin C. Giurescu, *Viața și opera lui A. I. Cuza*, Universitas, 1992, Chișinău, p. 38.

⁷⁰ Gheorghe Platon, *Lupta românilor pentru unitatea națională. Ecouri în presa europeană, (1855-1859)*, Iași, Junimea, 1974; Idem, „4 ianuarie 1859 („Unirea mică”) moment hotărâtor pe calea luptei românilor pentru desăvârșirea unității naționale”, *Memoriile secției de Științe Istorice și Arheologice, seria IV, tom XVII*, 1992, p. 97-105; Idem, *De la constituirea națiunii la Marea Unire, vol. I, Studii de istorie modernă*, Iași, Ed. Universității „A. I. Cuza”, 1995; Idem, „Diplomația europeană și unirea Principatelor Române. O încercare de reevaluare”, în *Vârstele Unirii: de la conștiința etnică la unitatea națională*, editura Dumitru Ivănescu, Cătălin Turliuc, Florin Cântec, Iași, Fundația Academică „A. D. Xenopol”, 2001, p. 59-76.

⁷¹ Gheorghe Platon, *De la constituirea națiunii la Marea Unire*, vol. I, *Studii de istorie modernă*, Iași, Ed. Universității „A. I. Cuza”, 1995, p. 39.

⁷² Gheorghe Cliveti, „Unirea Principatelor Române și concertul european”, *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, tom. XLVI*, 2009, p. 10.

și politice mari ale Marii Britanii la gurile Dunării între anii 1829-1914⁷³. Acesta argumentează angajarea masivă și evidentă a întregii diplomații britanice în procesul de constituire a primului stat modern român, prin faptul că „Marea Britanie a avut de apărat la Dunăre mari interese economice și politice, care de multe ori i-au dictat probabil o anumită atitudine în chestiuni de maximă importanță”⁷⁴.

În interpretarea sa, Anglia a demonstrat față de principiul liberei navigații pe Dunăre „o grijă la fel de mare ca și statul român, depășind indiferența sau bunăvoința sterilă pe care, în atâtea alte privințe, le-a dovedit față de România”⁷⁵. Să nu depășim momentul și să spunem că două colecții de documente conțin un bogat material care se referă la perioada care ne preocupă și prezintă un interes deosebit pentru acest caz.

Prima importantă colecție apare sub denumirea de „*Acte și documente relative la istoria renascerii României*”, scoasă la sfârșitul secolului XIX și se face vizibilă prin preponderența documentelor diplomatice franceze, deși sunt incluse aici și unele materiale ale diplomației engleze, sarde, austriece, turce, prusiene, ruse etc⁷⁶. Iar cea de a doua mare colecție, intitulată „*Documente privind unirea Principatelor*”, a constituit o sursă principală în investigația problemei realizării unirii⁷⁷.

Dar deosebit de util s-a dovedit a fi volumul al VII-lea al acesteia, adică volumul care include sute de rapoarte, telegrame, note, instrucțiuni ce provin din arhiva diplomatică a Foreign Office-ului britanic⁷⁸. Trebuie subliniată însă surpriza produsă în cadrul ședinței din 8 martie 1856 la Congresul de Pace de la Paris, care a fost în mare parte neplăcută pentru reprezentanții Porții și ai Austriei. Atunci când Walewski prezintă problema unirii Principatelor Române, argumentând că astfel s-ar satisface interesele adevărate ale acestora, englezul Clarendon declară că sprijină această propunere, subliniind în particular utilitatea și necesitatea de a fi luate în serios vocile populației locale⁷⁹.

⁷³ Constantin Ardeleanu, *Evoluția intereselor economice și politice britanice la gurile Dunării (1829- 1914)* (Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2008).

⁷⁴ Ibidem, p. 8.

⁷⁵ Ibidem, p. 12.

⁷⁶ *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, publicate de D. A. Sturdza, București, Carol Gobl, 1889-1900.

⁷⁷ *Documente privind unirea Principatelor*, vol. II-VII, București, Ed. Acad. Române, 1959- 1997.

⁷⁸ *Documente privind unirea Principatelor*, volumul VII, *Corespondența diplomatică engleză (1856- 1859)*, București, 1984.

⁷⁹ *Acte și documente...*, vol. II, p. 1016.

Într-o convorbire „neoficială” cu Bulwer, Vogoridi⁸⁰, care adesea are accese de sinceritate incredibile, dacă avem în vedere grosolana lui duplicitate politică la vedere, încercînd să-i explice englezului cum au fost posibile toate diferențele absolut evidente între cele două alegeri (interpretările firmanului din Valahia acceptate și în Moldova, abținerea, atitudinea guvernului etc), declara direct: „mulți au votat ultima dată pentru un separatist (v-o spun prietenește), pentru că le-am dat bani ca să procedeze astfel și le-am promis ranguri și funcții; de această dată nu am procedat astfel și, în consecință, nu au mai avut același motiv”.

Iată și o concluzie, logică, dar și surprinzătoare pusă în gura lui Vogoridi: „Sincer, majoritatea din Principat este unionistă”!. Avem și alte mărturii în acest sens. La Galați, „un individ” îi declara poetului Dimitrie Bolintineanu, „avec un sang-froid admirable”, că a primit 500 ducăți de la un candidat și 500 de la altul pentru votul său, dar că el „l-a dat aceluia care avea șansa de a fi într-o zi ministru”!

Din orașul Tecuci, colonelul Frunză relatea ziarului „*Stelei Dunării*” că, în urbe, subscrierea programului unionist se face cu entuziam; doar „o minoritate destul de neînsemnată de cinci sau șase indivizi nu au mai voit a se uni cu asemenea dorinți creștine, naționale și patriotice”; ba unul i-a spus de la obraz că, „dacă domnitorul va fi ereditar, apoi el va perde vre-o patru sau cinci sute de galbeni, ce ar trebui să-i capete pentru votul său la alegerea domnului”! Alegându-l pe A.I. Cuza, țara „a rezistat cu noblețe ticăloaselor ispite” ale prințului Mihail Sturdza. Sosirea „mazilitului domn” în țară fusese, în ciuda unor aparențe, pregătită cu mare grijă. Încă în luna octombrie circulau în toată Moldova „copiile manuscrise ale unei profesii de credință”, carte atribuită lui Mihail Sturdza.

Adresându-se cu apelativul „iubiților compatrioți”, în ea se punea accentul pe realizările fostei domnii, privite ca operă exclusivă a prințului. Acesta și-a „jertfit vârsta tinereților”, „în privința patriei”, pe care a înzestrat-o cu multe „legi și instituții de adevărat progres și fericire”, iar starea „actuală” a Moldovei survenind numai după retragerea sa⁸¹. Astfel „Numai iubirea către patrioți”, mai încheia bătrânul vulpoi, și „râvna în privința țării” l-au determinat să reintre în arena politică! La 8 noiembrie 1858 (stil nou) era în Viena, de unde trimite o telegramă

⁸⁰ William Henry Earle Lytton, baron Dalling and Bulwer, reprezentantul Marii Britanii în Comisia Europeană de Observație și Anchetă din Principate (1857-1858).

⁸¹ Vasile Beddîman fusese unul dintre preferații săi: „după izvodul din anul 1835: spătar”: „pentru slujba de mădular Divanului Giudecătoresc: postel(ni)c”, 321/24.01.1836 ; „pentru bune chibzuiri în postul de pîrcălab de Galați: vor(ni)c”; 1255/07.02.1841 (A/52 v.), Mihail Răzvan Ungureanu, *Marea Arhondologie a boierilor Moldovei 1835-1856*, ediția a II-a, Editura UAIC, Iași, 2015, p. 29.

mai multor persoane în Iași, anunțând că peste zece zile va fi la Cernăuți („Vină de mi-i videa. Însuciințează pe ai noștri”!).

Ulterior, o altă telegramă îi anunța venirea pe Dunăre, la Galați, care se și produce în ziua de 4/16 noiembrie. Se întâmpla așadar chiar pe malul Dunării gălățene o scenă care putea să fie fatală unirii. Dar avem, din fericire, o relatare plină de vervă a evenimentului și nu ne putem reprimă plăcerea de a o folosi copios. „Ex-voievodul” a sosit cu vaporul austriac „Franț Josef”, al orele „3 3/4 după amiazi”. Mai era însoțit de soție, de Ion Brănișteanu⁸² (băiatul paharnicului Mihalache Brănișteanu, fost sameș la ținutul Botoșani) cu soția sa Anastasia Brănișteanu, născută Hriste (avea mai multe moșii, printre care și moșia Guzari), și slugerul Ioan Botez („unul din posesorii săi”, poate era evreu din naștere), care îi ieșiseră în întâmpinare încă la Brăila, împreună cu postelnicul Lascarachi Mihalachi⁸³. Cum a oprit vaporul, s-au prezentat cu grabire însăși logofătul Alecu

⁸² Vezi Casa Brănișteanu, municipiul Iași, Str. Conta Vasile 18, înc. sec. XX.

⁸³ „Așazăământul coloniilor bulgare, Instrucții pentru datoriile autorităților săteti, Privilegiile hărăzite coloniilor bulgare și hrisovul pentru școala din Bolgrad. Iașii. Tipografia Buciumului Romanu. 1858. Cătră locuitorii părței din Beserabia ce trece spre Moldova. Noul hotar al Besarabiei, orânduit în puterea dispozițiilor tractatului de la 30 Martie 1856, au întrunit pământul ce locuiești cu Moldova, care celor mai mulți dintre voi este Patrie-mumă. Noilor seau vechi locuitori ai acestei părți! Poporul moldovan vă priimește pe toți ca pre unii ce-i sânteti frați și de o lege, și carii în viitor vești fi părtași de a lui soartă. Ocărmuirea Moldovei nu numai că nu vă aduce nici o smintire la driturile de care v-ați bucurat până acum subt Guvernul Împărăției Rosiei, ce mai vartos ea aști va face o datorie de a păstra privilegiile și drepturile ce le avești câștigate, și a vă face părtași binefacierilor ce așazăămintele Principatului vă pot asigura. Priimiți dar cu încredere starea voastră cea nouă, supuindu-vă legilor ce sânt menite a vă cărmui și a vă ocroti subt suzeranitatea Înaltei Porți și închezeșluirea Marelui Puteri a Europei. Ocărmuirea se va îndeletnici a se lămuri despre legiuitele voastre dorinți și a vă înzăstra cu înbunătățirile ce se vor socoti trebuitoare. Urmați dar cu siguritate îndeletnicirilor voastre obicinuite și meseriilor voastre, și nu pierdeți din vedere că voi sânteti chemați a lucra înpună pentru fericirea Patriei noastre obștești, de la care vești căpăta la toată întâmplarea dreptate și ocrotire, precum și tot binele ce-i va fi cu puțință a vă da. O comisie înjghebată de dumnealor Boerii: Logofătul Grigorie Crupenski, Vornicul Iancu N. Cantacuzin și Postelnicul Lascarachi Mihalachi vine la voi, însărcinată a vă cărmui vremelnice. S-au dat în capitala Iașii, în 4 Fevruarie 1857. Caimacamul Moldovei T. N. Balș.” Mihalachi Lascarachi era „după izvod: cămin(a)r”; „prezident Giudecătoriei ținutului Fălciul: spăt(a)r”; „ispravnic la tăn(u)t(ul) Fălciul: postelnic”, 3236/03.04. 1848 (B/85 v.), p. M. Se ocupa de Carantina din Galați încă Gheorghie Capșa: „căp(i)t(a)n de Post(elnicie) a carantinii Galații: pitar”, 84/13.06.1835; „viț(e)-derector la carantină: stol(ni)c”, 389/26.05.1837; „asămine: sard(a)r”, 887/30.07.1839; „locul-tiitoriu di derector carantinii Galații: comis”, 1340/ 17.05. 1841; „viț(e)-director carantinii Galațului: ban”, 3395/05.10.1848; „vițe-direktor Carantinei: agă”, 114/06.03.1852 (A/160), p. 45; „Gheorghie Alexandru, v(tori) com(i)s: „viț(e) derector la carantina Galații: stol(ni)c”, 816/21.04.1839 (A/167); Nicolai Aslan era „amploaiat Ispră(vniciei) de Tecuciu: sulger”, 348/21.06.1852 (C/364 v.), Mihai Răzvan Ungureanu, *Marea Arhondologie a boierilor Moldovei 1835-1856*, ediția a II-a, Editura UAIC, Iași, 2015, p. 15 și 21. Ștefănachii Atanasiiu era

Sturdza-Bîrlădeanu, urmat de vornicul Mihăiță Mihalachi și col. Stratulat, „ce așteptau pe mal de la 5 ore de dimineață”, „îmbrăcați în frace negre și cu pepturile acoperite de cavalerii rusești și nemțești”.

Colonelul, „înclinându-se până la pământ, voi să sărute poala voevodului”, dar căpătă mâna, pe care o pupă „cu mare respect”. S-a prezentat și „un alt epolet cu țurțuri”, col. Fotino, „polițaiul de oraș”; apoi se auzi M. Mihalachi care „striga cât putea”: „Gata-i careta Măriei-Sale lui Vodă?” Atuncea prințul, „purat de subsuori” de către Alecu Sturdza și un altul, a coborât de pe vapor⁸⁴. De notat este și faptul că un Theodoriță Balș, pe atunci colonel, era: „după izvod: agă”; „pârcălab de Galați și mădular Domnescului Divan vornic”, 758/26.01.1838(B/239v)⁸⁵.

Domnea doar „o tăcere adâncă”, cu toate eforturile boierilor sosiți din Iași (!) și martorul nostru, care venise „prin glod până la genunchi”, se miră că Vodă nu se prosternase până la pământ pentru a săruta „țărâna patriei iubite (cum o numește)”! Când prințul a ajuns la „cartiera sa”, chiar când punea piciorul jos din caretă, postelnicul Panait Malaxa („din boierii lui Vogoridî”!) a răcnit în grecește: „bine este cuvântat cel ce vine în numele Domnului”?! În salon, Gr. Balș⁸⁶ i-a înmănat o scrisoare de la Muhlis-Pașa⁸⁷, apoi Vodă ținu o cuvântare „către vre-o câțiva bătrâni, boieri vechi”. La Iași, prințul ajunge abia la 14/26 nov. și momentul ne este relatat în stilu-i caracteristic de către „*Gazeta de Moldavia*” („salutări”, „bucurie”, „buchete de flori”, „ura”, „elita damelor și boierilor”, mitropolitul „însoțit de înaltul cler” în întâmpinare etc), dar o analiză lucidă a semnificației sale o găsim doar în „*Steaua Dunării*”, chiar dacă tonul este prea încărcat de patima specifică confruntărilor electorale.

Dar la Galați însă, aflăm dintr-o scrisoare a unuia „Petru”, găsită de N. Iorga între hârtiile lui Mălinescu, grecii-negustori vor domn pe M. Sturdza, „fiindcă înălțimea sa a îmbrățșat pe greci și mai cu samă pe jidovi, de i-a pus asupra bietului moldovan”. Partizanii lui se adună la Bacalbașa, „în cap” cu Malaxas și Vizantis. Au și făcut o cerere la Poartă pentru a se rândui domn, „căci țara este pe

„polițmaistru la Tecuciu: clucer”, 1327/17.05.1841 (B/213), iar Theodorachi Atanasie era „revizor a Vist(ie)ri(ei): clucer”, 99/16.06.1835; „prezădent Eforiei de Galați: sard(a)r”, 810/21.04.1839; „prezădent Eforiei de Galați: ban”, 1611/08.11.1842 (B/249 v.), ibidem, p. 22.

⁸⁴ De toate actele se ocupa Gheorghe Balaban, care era pe atunci „amploaiat Isprăv(nicie) de Galați: med(elnicer)”, 352/21.06.1852; „amploaiat Isprăv(nicie) de Galați: cam(ina)r”, 1940/25.01.1856 (C/103); fratele său, era Manolachi „după izvod: căm(ina)r” (B/97), Mihai Răzvan Ungureanu, *op. cit.*, p. 23.

⁸⁵ Ibidem, p. 25.

⁸⁶ Lista deputaților aleși pentru Adunarea Electivă a Moldovei în 1859 pentru județul Neamț începea cu vornicul Gr. Balș.

⁸⁷ Grigorie M. Sturdza, fiul!

picior de revoluție”. Cât de „patriot” e Malaxas, se vede din „programul” lui zilnic: când nu-i la „adunare”, e la consulul austriac sau la Omer-Pașa, „puind țara la cale”! La Bârlad acționa Alecu Sturdza, iar la Tecuci Panaioti Balș, încercând prin toate mijloacele să racoleze voturi pentru favoritul lor.

Un scandal în regulă a izbucnit atunci când prefectul de Tecuci a mai „interceptat” chiar și o scrisoare a Bîrlădeanului adresată lui Ioan Crețu, la „Valea Zeletinului, pe Berheciu”, și pe care „*Steaua Dunării*” a făcut-o îndată și publică (în nr. 99, 15/27 dec. 1858). Crețu era îndemnat să se alăture „partizii” lui Mihai-Vodă, să se unească la Tecuci cu vornicul Panaioti Balș, „dând glasul pentru d-lui și pentru Dumitrachi Iamandi”. Scrisoarea să i-o trimită înapoi, închisă în a sa! În același număr, chiar redacția „*Stelei Dunării*” turna gaz pe foc, publicând o altă scrisoare a aceluiași Alecu Studza-Bîrlădeanu, în care acesta se lamenta de abuzurile ex-domnitorului!

Într-un mod asemănător, era apostrofat și Istrati, care, „uitând” cum procedase în prima campanie electorală pentru Adunarea ad-hoc, dădea, în ziarul „*Patria*”, unele lecții bune de „democrație” privind alegerea deputaților. În bună măsură, zbaterile „mihăilenilor” au fost infructuoase, ei nereușind să trimită în Electivă decât de la 11 (după D.A. Sturdza), până la 20 deputați, din care trei invalidați (după opinia lui G. Sion). Acest din urmă comentator comite, totuși și unele erori, cum ar fi includerea lui Nicu Roset-Bălănescu între „mihăileni” (numai că acesta a fost un liberal, spre deosebire de bătrânul său tată, Petrachi, deputat și el, „reacționar” consecvent).

Și dacă nu se putea aștepta la altceva din partea unor Vergati, Ceatacliu, Caravasile, Bacalbașa (care, pentru rangurile lui Vogoride sau „multe mii de galbeni”, „s-au tras în această clică”) ori de la unii conservatori notorii, ca amintitul P. Roset-Bălănescu, Șt. Catargiu, A. Balș, I. Pruncu, P. Balș, Vogoride, N. Millo sau Istrati, apoi se „miră” „de un Carp, de un A.S. Catargiu”, aflați pe aceeași baricadă. Imediat ce Mihail Sturdza a venit în țară, toți partizanii prințului au fost „poftiți” ca „să miargă la gazdă să-l heretisască”, arătându-i, totodată, „voința lor pentru Bezede Grigori”.

La „gazda” din Galați, bătrânului i s-au înfățișat cu pompă, ne amintim, Gr. Balș și Alecu Scorțescu, care i-au înmănat o scrisoare, „în numele partizii noastre”, semnată de membri ai Comitetului central gregorian: Scarlat Rosetti, N. Mavrocordat, C. Hurmuzachi, Hermeziu (fratele episcopului de Roman!), Macri și M. Cerchez și de alte 120 cinstite fețe. Astfel nația, se spunea, „adjudecându-se” o idee unionistă curată, „ca să naugureze o eră nouă, ea au căutat un om nou” și l-a găsit în persoana lui Gr. Sturdza. Ex-voievodul era felicitat bizantin pentru că ne-a dat „un fiu așa de nobel și așa de capabil de a governa (țara)”; iar venirea lui Sturdza Vodă, alt mechiavelism, „nu poate ave altu scopu decât acela de a

consacra alegirea nației, de a pune o mână întâliaptă și pre agiutătoare la noul edificiu” și de a face să tacă, în sfârșit, „o enfamă coterie, care zâmbește doar în ascunsu la monstruosul spectacol” al luptei zadarnice „a părintelui în contra fiului și a cetățeanului în contra voinței patriei sale”.

Precum se vede, gregorienii nu puteau admite altfel de legături cu Mihail Sturdza, decât poate acelea de subordonare a acestuia candidaturii fiului, sau cel puțin de „neangajare”, ceea ce nu s-a întâmplat și, de fapt, nu putea să se întâmple. În legătură cu recensământurile din anii 1772- 1773, 1803 și 1817 privind numărul mazelilor și ruptașilor în județele din sudul Moldovei atragem atenția că acestea furnizau doar o situație de moment și că trebuiesc luate în discuție toate celelalte date.

Așadar să mai cetim primul act de cancelarie domnească și singurul act din secolul al XV-lea în care a fost menționut un nemeș, conform lui A. Gonța, a fost acela dat de Ștefan cel Mare (de la 18 martie 1495) (...). Cronică moldo-polonă ne spune categoric, scrie în continuare A. Gonța, ca în cele 24 de ținuturi cu același număr de părcălabi și vătafi mari, adică staroști sau stegari, „erau de obicei 8000 de oameni pentru război și străji, iar când mergeau numai nemeșii erau 3000 (de oameni)” (...).

Ca urmași de boieri, neamuri și răzeși ajunși dregători cu „slujbă drept credincioasă”, având însă averi și domenii mult mai mari ei au fost încadrați într-o îndată într-o altă categorie fiscală, deosebită de aceea a țăranilor, vătafilor și popilor, la 20 februarie 1591, în catastiful incomplet al lui Petru Șchiopu. După acesta, numărul lor era de peste 3221 nemeși, față de 4983 curteni, 574 vătafi, 1349 popi și 37090 țărani (...). Repartizați (cei peste 3221 de nemeși), vin 34 - la Hârlău, 49 - la Roman, 50 - la Cărligătura, 50 - la Dorohoi, 56 - la Neamț, 61 - la Suceava, 64 - la Bacău, 66 - la Cernăuți, 73 - la Trotuș, 82 - la Covurlui, 93 - la Soroca, 122 - la Hotin, 129 - la Bârlad, 148 - la Tutova, 177 - la Fălciu, 217 - la Tecuci, 226 - la Orhei, 253 - la Vaslui, 279 - la Iași, 315 - la Putna, 325 - la Tigheci și 352 - la Lăpușna. Ca număr ei întrec pe acela al vătafilor, dar sunt aproape în majoritatea ținuturilor depășiți de curteni. Lipsesc ținuturile Chilia, Cetatea Albă și Tighina, devenite raiale și încă două din interior (din cele 24), scăpate lui Petru Șchiopul (...).

Facem mențiunea că datorită privilegiilor fiscale de care s-au bucurat, toți călărașii Moldovei erau datori să-l urmeze pe domn în timp de război, pe cheltuiala lor și formau un bazin electoral și militar de încredere al domnitorului. Când numărul unor asemenea mici proprietari s-a redus, în rândul călărașilor de țară au fost admiși și țărani vecini. Cronicile de visterie spun că în timpul domniei lui Vasile Lupu, conform lui N. Stoicescu, erau cel puțin 4000 de călărași, de vreme ce domnul poate plasa acest număr la marginea țării, pentru paza ei de tătari

(...). În timpul domniei lui Dimitrie Cantemir, existau încă corect catagrafiați circa 2000 de călărași, comandați de 20 de căpitani. Călărașii care-și pierduseră pământurile proprii erau colonizați pe moșii domnești și chiar pe cele boierești și mănăstirești⁸⁸.

Încă din anul 1757 mai sunt amintite următoarele categorii de călărași: hătmănești, de la steagul lui vel căpitan, de la menziluri, de câmp și de margine, iar la 1776, mai existau încă 13 steaguri, cu un efectiv de circa 6000 de oameni. În această vreme însă călărașii nu mai alcătuiau o oaste permanentă, căci ei „se făceau” doar după cum cereau nevoile statului feudal⁸⁹. Puterea precum și influența curții domnitorului a crescut treptat. Asistăm bunăoară la extinderea crescătoare a unei dominații otomane asupra spațiului carpato-dunărean, sultanii au dispus reformarea vechiului sistem de comunicații organizat de domni (prin cai de olac) și constituirea sigură a unor corpuri de curieri permanenți; în sfârșit, din secolul al XVII-lea și mai ales din sec. al XVIII-lea, organizarea unei instituții speciale însărcinate cu transportul curierilor și a știrilor, ulterior și a călătorilor.

Prima mențiune se referă la Moldova, după 1672, când „Antonie vodă (Ruset) ținea meziluri de la Ștefănești până la Camenița”, după spusele lui Neculce (...). Caii de menzil sunt menționați, în Moldova, iar la 1692 era un căpitan de menzilgii la 1693 (...). Noua instituție a fost reorganizată după războiul ruso-turc din 1769-1774, pentru a îngădui Porții să fie informată cât mai rapid posibil asupra evenimentelor politice și militare de la nord de Dunăre (...).

Fiecare stație avea un căpitan de poștă, iar întreaga instituție care scurta timpul de deplasare și comunicare era coordonată de un vel căpitan de menziluri, controlat de marele spătar, care era pentru aceste probleme ajutat de un logofăt de menzil (...). În toată Moldova, coordonarea și supravegherea menzilor o asigura marele hatman, care și se foloseau de 1000 de căpitani de poștă și surugii⁹⁰.

Este interesantă de știut porunca, de la 19 iunie 1780, a domnului Țării Moldovei, Constantin Moruzi: „De vreme ce la menzilu Răzinii, ot ținut Eșii, fiindu trebuință de a se face căpit(an) de menzilu acolo, pentru ca să fii purtătoriu de griji la toate cele, ce or fi trebuință pentru menzilu, deci, iată domnia me, prin alegerea dum(nealui) hat(man), am căpit(an) pe Vasile Căldare acolo, la menzilu

⁸⁸ N. Grigoraș, *Instituții feudale din Moldova. I. Organizarea de stat până la mijlocul sec. al XVIII-lea*, București, 1971, p. 190, 198. Vezi și: V. Tomuleț, *Statutul călărașilor din Basarabia: de la administrația moldovenească la cea imperială rusă, în Tyrageția*, istorie, muzeologie, serie nouă, vol. VII (XXII), nr. 2, p. 9-29.

⁸⁹ N. Stoicescu, *Curteni și slujitori*, București, 1968, p. 109.

⁹⁰ *Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*, București, 1988, p. 292, 293.

Răzini, căruie i-au dat poroncă să poarte de griji la toate trebuințele menzilului și să fii silitoriu spre toate a le săvârși, nerămâindui nici câtu picu de cusur la vreuna.

Și poroncim domnie me și voă, călărașilor de me(n)zilu Răzina, viindu numitu căpit(anu) acolo, să căutați, și la toate cele, ce va arăta pentru trebuința menzilului, să-l ascultați și să vă supuneți, ca unii căpit(an) ce vă este, căci carile dintre voi nu i-ați da toată ascultare și supunere, are voie numitul căpit(an) pe unul ca acela să-l certi după vina lui și să-l trimită și la dum(isale) hat(man), ca și cu mai mare certuri să-l certi.

Cum și voi, de veți ave vreo strâmbătare sau asupreală fără dreptate dispre numitu căpit(an), să viniți aice și să arătați dum(isale) hat(manului), și veți găsi dreptate voastră, și elu după vina lui își va luaru căzuta pedeapsă. Aceasta poroncim.”⁹¹.

La vama Sculeni făceau serviciul de poștă 44 de oameni, iar în timpul războiului ruso-turc din anii 1806-1812, în unele situații, doar anumite persoane erau responsabile de expediția poștei. Este vorba din nou de călărașii deacum oarecum boierii. Detalii găsim în scrisoarea boierilor Divanului Țării Moldovei adresată lui Serghei Cușnicov, președintele „Divanurilor Cnejei Moldaviei și Valahiei și a feliuri de ordine”.

Boierii spun: „După predlojănie excelenții tale, supt nr. 767, de a să rându doi călărași cu cheltuiala țării lângă expediție ce de poște de aice din Eș, precum și scriitoriului, ce va fi rânduit la poșt-expediție aceasta, să să rânduiască proviantul și câte 20 parale pe săptămână, banii porției.

Divanu întocmai puni în lucrare hotărâre poruncii și din călărașii cei mai vechi pământești, care sunt a ocârmuirii cei pământești, cercați întru învechite slujbi, au rânduit a fi lângă expediție de poștă din Iași, pentru purtatul poștilor și a estafetelor. Iar răspundere pentru pierdere a vreunor lucruri de să va întâmpla, nu să va socoti a Divanului, ci învinovățire lor, pentru că Divanul datorie sa o împlinește, alegând cei mai credincioși din ciata călărașilor pământești.

Și după datorie cu cinsti arată excelenții sale. Semnează: Costache Ghica log(ofăt), Iordache Balș vist(iernic), Teodor Balș vor(nic), Iordache Roset vor(nic), Dumitru Sturza vor(nic), Grigore Ghica vor(nic)”⁹². Pornind de la acest document, putem concluziona că „la purtatul poștelor și a estafetelor”, erau numiți „călărașii cei mai vechi pământești”, „cercați întru învechite slujbe”. Probabil, în acest caz, ar putea fi vorba de călărașii de Țarigrad și urmașii lor, așa cum erau călărașii de Tecuci și Ivești.

⁹¹ *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei...*, vol. X, p. 100.

⁹² *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada războiului ruso-turc 1806-1812*, vol. I, nr. 309.

Cetitorul va înțelege de ce era necesar ca adversarii unirii să activeze în toate segmentele sociale a căror viitor se construise cu largul concurs al vechilor boieri și demnitari. Ei deveneau acum votanți și aveau să hotărască soarta Moldovei. Este bine de știut că în rândurile mazililor se intra la cerere și cu aprobarea domnului, pe baza unor dovezi și numai după o prealabilă cercetare a marilor boieri. Categoria respectivă a fost formată după reforma domnului Constantin Mavrocordat (din 1741), care prevedea acordarea titlului de mazil descendenților de boieri de gradul al treilea.

Pe baza unor rapoarte favorabile, domnul aproba ca cei în cauză să fie „așezați cu dajdea la catastihul mazililor”. Totodată, ei primeau o „carte domnească”, semnată de domn și de marele vistier. Cărțile de mazil aveau conținut similar. Mazilii erau rânduiți, deseori, la stabilirea și fixarea hotarelor moșiilor. Când erau nedreptățiți, ei apelau la Divanul Țării Moldovei. Instituția respectivă, la rândul ei, mai readresa jalba mazililor către ispravnicul ținutului Iași. Mazilii, care „au slujit la poroncile țării”, ajunși la bătrânețe și având sănătatea șubrezită, continuau să aibă anumite privilegii. Mazilii Moldovei, când li se cerea să îndeplinească anumite porunci domnești, erau organizați pe „căpitânii”, așa încât, în caz de nevoie domnii se adresau direct căpitanilor de mazili, pentru ca ei, la rândul lor, să pună la dispoziția ispravnicilor numărul necesar de mazili.

Ruptașii au fost o categorie fiscală privilegiată, constituită definitiv pe la mijlocul secolului al XVIII-lea. Se împărțeau în trei grupe: ruptași, descendenți ai clerului; ruptași de vistierie, care achitau impozitele în vistieria țării; ruptași de cămară, care plăteau impozitele în folosul domnului („cămara domnească”).

Cei încadrați în categoria fiscală a ruptașilor erau, în primul rând, oamenii străini, neamestecați „la bir” cu locuitorii țării, dar care îndeplineau un serviciu pe lângă vreo instituție.

Asemenea mazililor, „cartea domnească” pe care o primea orice ruptaș, se baza pe o prealabilă cercetare și pe dovezi scrise. Numai după ce se constata că petiționarul se cuvine să intre în rândurile neamului său, „era așezat cu dajdea în catastiful vistieriei, la rânduiala ruptașilor”. Iar în secolele XIV-XVII, oamenii cu atributul de nemeși au fost, întotdeauna, locuitori ai satelor de ținut și niciodată în satele de ocol sau orașe. În general, nemeșul este un coproprietar devălmaș într-un sat sau în mai multe sate, care poate vinde partea sa cu vecini întotdeauna, „cât se va alege, aflată în indizie încă, din vatră, țarină, câmp, toloacă ș.a.”

Independent, ei nu pot stăpâni decât cel mult o seliște întreagă, nu un sat. Majoritatea călărașilor hătmănești, conform recensământului din anii 1772-1773, au fost înregistrați, de rând cu mazilii și cu ruptașii, în satele răzășești din centrul țării Moldovei. După acest larg excurs de radiografiere a situației sentimentale față de protagoniștii unirii celei mici să revenim la actorii foarte apropiați de Galați și

de zona Moldovei de sud. Profesorul Paul Păltănea spune despre corespondența editată „selectiv” a lui Costache Negri următoarele: „Prima scrisoare, din cele cinci expediate de C. Negri lui M. Kogălniceanu, este nedată, dar aceasta fiind adresată „Domnului colonel Mihail Kogălniceanu” ar putea fi din perioada 3 noiembrie 1852, când acesta are rangul de colonel, și 10 mai 1853, data demisiei din armată⁹³.

Scrisoarea este în legătură cu una din multele călătorii făcute de Negri la mănăstirile din munții Neamțului și mai ales la Văratec, unde trăia sora lui, Evghenia, călugărită la 15 august 1836⁹⁴. Următoarea scrisoare (anexa II) se referă la preocupările lui Kogălniceanu de a găsi un plasament mai bun postavului fabricat la Țirgu Neamț. Fabrica de postav, înființată în 1854, avea, la început, o producție de 4000 - 5000 de coți pe lună⁹⁵, pentru a cărei desfacere Kogălniceanu apelează și la Negri, care se afla la Constantinopol ca să susțină hotărârea domnitorului Grigore Al. Ghica de a „seculariza” aproape 2/3 din veniturile mănăstirilor închinată⁹⁶.

Era o hotărâre extrem de importantă, care avea să aibă repercursiuni pe măsură, căderea domnitorului și tragedia sa având originea în ura, fără margini, a clericilor, care, între noi fie vorba, nu l-au iertat sau uitat nici astăzi. Kogălniceanu mai vânduse postav pentru armata turcească⁹⁷ și nădăjduia ca prin intermediul lui C. Negri și Sadyk Pașa, care cumpărase postav de la Kogălniceanu în timpul războiului Crimeii, să obțină o ofertă avantajoasă.

Kogălniceanu îi scrie lui Negri, la 1426 / septembrie 1855, cu rugămintea „Știu că ești foarte ocupat, dar poate vei găsi câteva ceasuri ca să te informezi la Ministerul de Război al Turciei, dacă din întâmplare nu ar fi dispus să încheie un contract cu mine pentru o furnitură de postav”⁹⁸.

Răspunsul lui Negri, din 27 septembrie 9 octombrie 1855, este plin de bunăvoință, dar și de părerea de rău că inițiativa lui Kogălniceanu „nu este deloc

⁹³ Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu, bibliografie*, București, 1971, p. XL-XLI.

⁹⁴ Paul Păltănea, *Viața lui Costache Negri*, Iași, 1985, p. 28. Paul Păltănea, Costache Negri. *Correspondență inedită*, în *Carpica*, III, 1970, p. 65-70; Idem, Costache Negri, *Scrisori către C. Rosetti-Tețcanu*, în *Carpica*, XVII, 1985, p. 209-225.

⁹⁵ G. Zane, *M. Kogălniceanu, întemeietorul marelui industrie textile din România*, București, 1942, extras din *AR*, VII, 1941, p. 5. Alte referințe la L. Boicu, *Industria în Moldova între anii 1848 și 1864*, în *Dezvoltarea economiei Moldovei între anii 1848 și 1864*, București, 1963, p. 233-237; Gr. Chiriță, *Date noi privind fabrica de postav de la Țirgu Neamț a lui M. Kogălniceanu*, în *Studii*, XVII, p. 1391-1407.

⁹⁶ P. Păltănea, *Viața lui Costache Negri*, Iași, 1985, p. 127-131.

⁹⁷ L. Boicu, *Industria în Moldova*, p. 347.

⁹⁸ Augustin Z. N. Pop. Dan Simionescu, M. Kogălniceanu, *Scrisori. Note rle călătorie*, București, 1967, p. 59-60.

apreciată și susținută în Moldova”. C. Negri persistă în ideea deschiderii unui magazin de desfacere la Constantinopol și în scrisoarea din 5/17 decembrie, aducând ca argument indemnul exprimat, în acest sens, de „toată lumea”. În plus îi amintește de oferta făcută de doi negustori de la Constantinopol, care doreau să creeze un magazin de desfacere a produselor fabricii lui Kogălniceanu. Până la definitivarea acestei propuneri, reușește, printr-un intermediar francez, să prezinte eșantioanele oficialităților turcești. Îi comunică lui Kogălniceanu bunele aprecieri asupra calității produselor, dar și părerea certă că sunt mai scumpe decât postavurile franceze și belgiene. Kogălniceanu explică, într-o scrisoare, cauza acestei diferențe de preț.

Pentru a da curs solicitării lui Mihail Kogălniceanu, îi cere eșantioane și îi propune să intre în legătură cu un „negustor român”, C. Polichrony, un om de ispravă⁹⁹. Dacă ar deschide un magazin la Constantinopol, ar face „afaceri strălucitoare”¹⁰⁰.

Postavul fabricat la Tg. Neamț era cu mult mai lat decât postavurile franceze și belgiene. La această dată, 19 decembrie, este dispus să intre în tratative cu intermediarul francez găsit de Negri, Violet, și chiar să reducă prețul¹⁰¹. Producția mare a fabricii l-a obligat pe Kogălniceanu să caute și alte posibilități de desfacere. Face demersuri pe lângă guvernul Moldovei și obține, în 1858, concesiunea furnizării postavului necesar echipării armatei¹⁰². (...) Scrisorile următoare (anexele IV, V) sunt adresate lui Kogălniceanu, omul politic, prim ministru în răstimpul 30 aprilie 1860-17 ianuarie 1861. Insistența cu care Negri solicită o întrevvedere la Galați, care a avut loc, probabil, la București¹⁰³, dovedește interesul nedisimulat pe care l-a depus pentru rezolvarea dificilei chestiuni a secularizării

⁹⁹ De la bancherul Constantin Polichronie a împrumutat N. Bălcescu, la 12/21 septembrie 1852, 50 de galbeni (G. Zane, *Aspecte noi a vieții lui N. Bălcescu în lumina unor documente inedite*, în *Studii*, XIII, 1960, 1, p. 34).

¹⁰⁰ Kogălniceanu îi răspunde lui Negri la 10/22 octombrie 1855, amintind primirea scrisorii pe care o publicăm (Augustin Z. N. Pop, Dan Simonescu, M. Kogălniceanu, *Scrisori. Note de călătorie*, p. 62-63).

¹⁰¹ *Documente privind Unirea Principatelor*, III, București, 1963, p. 59.

¹⁰² Gr. Chiriță, *Date noi...*, p. 1 397.

¹⁰³ La 21 august / 2 septembrie 1861, Al. Plagino îi scrie lui V. Alecsandri că Negri este de câteva zile la București (BARS. ms. rom., 2253, f. 333 v). La această întrevvedere se referă, desigur, „Reponse de M/onsieur/r Negry a la conversation tenue par lui avec M /onsieur/r Kogălniceanu”, nedatată, scris pe un concept de telegramă (BARS. S. 61 (3) 1 DCCXXIX). Mai amintim și alte două telegrame inedite, adresate de Negri lui Kogălniceanu. Una, nedatată, se referă la „urgența obținerii unirii definitive” (BARS. S. 61 (4) 1 DCCXXIX). Cealaltă fiind din 20 iunie 1864, când îi anunță plecarea domnitorului Alexandru I. Cuza din Constantinopol cu vasul „Beyrouth” (BARS. S. 61 (2) / DCCXXIX; P. Păltănea, op. cit., p. 203 și urm.).

tuturor averilor mănăstirești.”¹⁰⁴ Cetitorul nostru înțelege cu siguranță de ce se amestecă mai întotdeauna politica cu afacerile, care de fapt le dirijează pe primele și de ce este periculos festivismul patriotard atâta de rău și totuși atâta de practicat încă. Interesele economice mari erau vizibile la Galați, port important, în diverse manifestări ceva mai vechi, așa cum o citiți în spicuirea sumară a unui foarte important fond arhivistic, aflat, din păcate, încă la mare distanță de ținutul căruia de fapt îi aparține și unde ar trebui să fie adus, chiar și uzând de prevederile legale din domeniul arhivistic de la noi: „Reclamația ocârmuirii Basarabiei împotriva Pârcălăbiei de Galați, care eliberează bilete pentru pescuit în toate ostroavele Dunării, care îi aparțin (1832, rola 2); Abuzul săvârșit de negustorul Enache Ghimpa din Galați pentru încărcarea pe o corabie, în portul Galați, a unei cantități de grâu peste valoarea admisă în mod legal¹⁰⁵; instituirea unei comisii pentru a face cercetări în această problemă; declarațiile luate mai multor persoane în cursul cercetărilor; rapoartele comisiei asupra rezultatelor acestor cercetări (1832, rola 2-3); Cererea locuitorilor din satul Fundeni¹⁰⁶, pe atunci moșia vornicului Costache Conachi, în legătură cu desființarea podului de peste Siret, ce se află în dreptul satului lor; se plâng și împotriva asupririlor ce pătinesc din partea privighetorului de ocol, care le cere executarea unor servicii ce depășesc puterile lor; raportul Isprăvniceii Tecuci despre cercetarea făcută în această pricină (1832, rola 4); dispoziția lui Kiseleff prin care cere să fie informat asupra decretelor domnești publicate; lista acestor decrete, publicate în luna august 1832 în suplimentul revistei „*Albina românească*” protestul Elencăi Cantacuzino pentru nedreapta hotărâre a Judecătoriei ținutului Galați, în legătură cu o familie de țigani care-i aparținea.

¹⁰⁴ . Paul Păltănea, Costache Negri. *Correspondență inedită*, în *Carpica*, III, 1970, p. 7-10.

¹⁰⁵ Nereguli și abuzuri săvârșite în portul Galați de unii funcționari de vamă, precum și de particulari: exportarea, fără îndeplinirea formalităților legale, a unei cantități de produse cereale, prin înlesnirea Isprăvniceii Galați; referatul Comitetului Sănătății către Sfatul Administrativ, cu care este înaintat raportul, referitor la această problemă, primit de la Direcția Carantinei Galați; instituirea unei comisii de cercetare la fața locului și rapoartele acesteia asupra rezultatelor obținute; referatul Departamentului Treburilor Dinlăuntru către Șeful Administrativ, cuprinzând concluziile în baza rapoartelor comisiei de cercetare; corespondența cu consulatele puterilor străine din Moldova, privind înștiințarea persoanelor supuse protecției lor, implicate în aceste nereguli și abuzuri, care vor trebui să se prezinte la cercetări; lista cantităților de cereale transportate peste graniță fără forme legale etc (Secretariatul Moldovei, ner. 127, 1832-1834, rola 15).

¹⁰⁶ În colecția ANI, Colecția Documente-pachetele 1061-1067 (1406-<1913>) aveți amănunte despre acest pod și „construcția podului de lemn de peste Siret, pe moșia sa...”, cu „chereasta de la Glăvănești, pentru facerea podului de la Fundeni...”

Elena (sau Ileana) Cantacuzino s-a născut la București în 21.09.1900 și a murit la Pucioasa în 14.08.1983 (După alți autori s-a născut la Băleni, n.n.). A fost căsătorită cu Donici Constantin în 1924. Mama prințeselor Bălașa și Elena a fost Ana Văcărescu (n. 1873), căsătorită cu Leon Cantacuzino (n. 1869, m. 1923). Leon era fiul lui George Cantacuzino, născut la Dresda în 1840 și mort la Alexandria în Egipt, în 1911 și al Franciscăi Baer născută la Passau în 1844 și decedată la Băleni în 1844, unde este îngropată în cavoul familiei. Tot în cavoul familiei mai este îngropat și străbunicul prințeselor Cantacuzino, Matei (1809-1842) și străbunica Aristuța (sau Ennestina (1816-1902). Matei fusese fiul lui Alexandru, (1787-1841), șambelanul țarilor ruși, descendent și înrudit din/cu familiile boierești vechi ale Moldovei și Munteniei: Cantacuzino, Ghika, Racoviță, Basarab. Însă ascendentul cantacuzinilor urcă până la împărații Bizanțului. Ramura Cantacuzino a dat mai mulți domnitori în țările române: Dumitrașcu Vodă (1620-1685), domn al Moldovei în doua rânduri; 1674-1675 și 1684-1686); Ștefan Cantacuzino (1675-1716), domn al Munteniei (1714-1716), ultimul domn pământean; Șerban Voda Cantacuzino (1634-1688), domn al Munteniei 1678-1688), ctitorul Mănăstirii Cotroceni, cel care a determinat tipărirea primei biblie în limba română și introducerea porumbului în cultura agricolă (*Lecția de anatomie*, blog, 23. Febr. 2013, dr. Emil Popa). La Hoisești, se afla moșia boierului pașoptist Basile Cantacuzino, fiul marelui logofăt Neculai Canta (Cantacuzino). În coasta bisericii din sat, am găsit trei vechi și scumpe monumente funerare, dintre care două din marmură neagră și unul din marmură albă. Privindu-le, mi-am dat seama că aduc, de peste veac, o întreagă istorie, pierdută în negura vremurilor, și păstrează amintirea familiei lui Vasile (Basile) Cantacuzino, participant bătaios la mișcarea din martie 1848 a tinerilor intelectuali moldoveni, doritori să aducă și în Țara Moldovei progresul European. În coasta locașului se înalță trei vechi și scumpe monumente funerare. Pe unul scrie Vasile N. Cantacuzino: 13 iulie 1816 - 21 septembrie 1906. Cel de alături: Pulcheria V Cantacuzino, n. Rosetti Bălănescu 1822 - 23 dechembrie 1913. Pe al treilea se citește clar: Helene Ghika Cantacuzino. La picioarele lor, o modestă placă de marmură, spartă, poartă numele Mathei B. Cantacuzino (1855 – 1925). Adunați mai întâi la hotelul Petersburg, din coasta Palatului Domnesc (aflat pe atunci în clădirea de azi a Facultății de Teologie, din strada Lozonschi), curajoși, au cerut domnitorului Mihailache Sturza libertatea cugetului, dreptate și prefaceri sociale. Pe Copou, în casa lui Costache Sturza (acum Spitalul Militar), au redactat și multiplicat cele vreo 35 de revendicări (ponturi) și s-au retras apoi în casa lui Alexandru Mavrocordat (lângă Universitate, unde este placa comemorativă), așteptând, pașnici, rezultatul convorbirii delegației, trimisă la domnitor (29 martie 1848). Acolo au năvălit însă arnăuții, suitorii de încredere ai domniei, cu ostași înarmați, și i-au ridicat pe toți cei găsiți în casă. A doua zi după episodul de la Iași, Mihail Sturza dădea ordine drastice

comandantului garnizoanei Galați să împiedice intrarea în țară a grupului de revoluționari moldoveni ce veneau din străinătate „urnpluți de doctrine pierzătoare”. În această ordonanță se atrăgea atenția comandantului garnizoanei să ia cele mai severe măsuri de pază și de supraveghere atentă a graniței, iar în lista anexată ordinului domnul dădea numele celor din grup. Costache Negri (Arh. Stat. Iași, Tr. 1 760, op. 1/2009, dos. 1 59, f. 64.) era considerat de către Mihail Sturza ca fiind cel mai periculos. Închiși la Cremlul și căzărmi, bătuți și bruftuiți, o parte dintre ei, între care și Basile, socotiți periculoși, „tulburători ai ordinii publice”, au fost duși închingați, cu căruțele, la Garnizoana din Galați, pentru a fi expulzați în Turcia, prin Măcin. Mihail Sturza se grăbește să trimită la 11 aprilie 1848, un raport amănunțit către Înalta Poartă, în care sunt inserate și câteva considerații teoretice de slugărnice față de sultan, în legătură cu reprimarea din martie, realizată „mulțumită binecuvântărilor și simpatiei majestății voastre imperiale și pentru care „umila slugă” a lui Abdul Medgid a „reușit să stingă scânteia tulburărilor” (Documente privitoare la anul revoluționar 1848 în Moldova, București, 1960, p. 177- 179). Dar tot la Galați ajunse și soția lui Basile, Pulcheria, care, împreună cu Elena Cuza, ambele femei vrednice, venite probabil în goană, cu trăsurile și sufletul la gură pe drumurile glodoase ale lunii martie, a pus la cale salvarea întemnițaților. Ajutate de patrioți localnici, au intrat în legătură cu barcații ce urmau a transporta „buntușnicii” (revoluționarii), peste Dunăre. Au aprovizionat vasul cu mâncare și băutură destulă, să se îmbete paznicii, iar osândiții au ajuns la Brăila, în loc de Măcin, refugiindu-se la consulatul Marii Britanii. Basile, deghizat în hamal, împovărat de pachete și geamandane, duse la un vapor austriac, gata de plecare, bagajele unei doamne și rămase pe punte, căci doamna era draga lui soție, Pulcheria. Ajungea astfel la Viena, în libertate. De acolo cei doi au plecat la Cernăuți, continuând bătălia dreptății și venind adesea la graniță să discute cu preotul Dimitrie, din satul lor, Horodniceni. Deși, mai târziu, domnitorul a învoit pe unii „vinovați” să se întoarcă acasă, lui i s-a interzis intrarea în țară. Fratele său, Ioan, sau aga Iancu Cantacuzino, participant și el la mișcare, fusese surghiunit la conacul din Horodniceni, unde, la 4 iunie 1848, îl găsea trimisul Isprăvniceii (Apud Ion Mitican, *Zbuciumatul Hoisești al boierului Basile Cantacuzino*, ziarul *Lumina*, 26 iunie 2007, Iași).

Probabil că sunt necesare de văzut și aș spune chiar de studiat cât se poate de amănunțit măsurile luate contra soldaților și ofițerilor de la Galați, care au fugit peste Dunăre etc. (1832, rola 5); toate abuzurile săvârșite de sameșul ținutului Covurlui, Mihalache Străjescu¹⁰⁷, la plata produselor luate de la locuitorii unor sate din acel ținut, pentru aprovizionarea oștilor rusești (1832-3, rola 7); Pretențiile

¹⁰⁷ Mihalache Străjescu, sluger. Fiul lui Mihalache a fost Iordache Străjescu (1793-1873), căminar la 1818. A avut 8 copii. Unul dintre fiii lui Iordache a fost Petre (Petrachi) Străjescu, serdar la 1836, căsătorit cu Eugenia Mavrogheni, urmașa neamului care dăduse Țării Românești un domnitor, pe Nicolae-Vodă Mavrogheni, și sora după tată a lui Petre Mavrogheni (candidat la Domnia Moldovei în 1859, ministru de Finanțe și al Afacerilor Străine, parlamentar conservator, apropiat al Regelui Carol I, ministru plenipotențiar al României la Roma, Constantinopol, unde a obținut recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române de către Patriarhia Ecumenică, și Viena). Un frate al lui Petrachi Străjescu a fost căsătorit cu Eliza Vlahuță, sora scriitorului Alexandru Vlahuță. Unul dintre fiii lui Petre (Petrachi) a fost Paul Străjescu (22.XI.1848-8.II.1887), judecător și avocat, Primar al orașului Roman și deputat PNL. A fost căsătorit cu Olimpia (Olympia) Makarovitsch, fiica lui Vasile Makarovitsch, căminar (1810-1891; la rândul lui, fiul Ecaterinei Hasdeu) și a Ruxandrei Kuharsky (1815-1868).

bănești ale vistiernicului Dimitrie Ghica¹⁰⁸, fostul antreprenor al poștelor din Moldova, pentru întreținerea a 87 cai, la stațiile de poștă nou înființate la Torcești și Fundeni, peste numărul celor prevăzuți chiar în contractul de antrepriză¹⁰⁹ (1832-3, rola 7); Corespondență diversă; reclamația locuitorilor satului Broșteni, ținutul Bacău, împotriva zapciilor care, pentru datoriile bănești, le-au luat plugurile și alte unelte de muncă; repararea a două pivnițe în Copou, pentru păstrarea spirtului necesar armatei ruse din Moldova; construirea, la Galați, a unei încăperi destinată depozitării a 2700 vedre spirt pentru armata rusă etc (1832-3, rola 9); Stricăciunile cauzate la acareturile poștelor din Galați și Fălticeni; cercetările făcute în această problemă, raportul asupra rezultatelor acestor cercetări, dar și intervenții din partea Casei poștelor pentru executarea reparațiilor. Mai sunt menționate și cauzele stricăciunilor (1832-3, rola 9); Pretențiile de despăgubire ale negustorului turc Mustafa Iazigi¹¹⁰, pentru seul ce-i fusese ars în portul Galați,

¹⁰⁸Dumitrache Ghika, vistiernicul, fiul logofatului Costachi Ghika, (nu se cunoaște data nașterii), decedat în octombrie 1835 la Iași. Casa vistiernicului Dimitrie Ghika din Iași este astăzi redacția Editurii Junimea, situată pe Bulevardul Carol la nr. 3-5, era construită încă înainte de anul 1823. În această locație a funcționat sediul securității, în primii ani de după instaurarea terorii comuniste. Vistiernicul Dumitrache Ghika (Dimitrie) este menționat în Raportul nr.713 din iulie 1836 (deși nu mai era în viață) al privighetorului Ocolului Tazlăul de Sus, care este documentul de primă atestare a începutului extracției cărbunilor în zona Comănești.

¹⁰⁹ Iată ce spune Vogoridi Conachi despre originea lui în „*Schițe din viața și familia Logofetului Konaki*”, Iași, 1 Noemvrie 1886: „De unce a venit Marelui Comis Anghel, acest nume de Konaki? După, o tradiție de familie, Comisul Anghel a fost rânduit de Domnie privighitor pregătitor al conacurilor pentru armata turcească, și Curtea Sultanului, la anul 1672, atunci când Sultan Mehmet a purces singur la asediul Cameniței, în Podolia leșească (Turcii au luat Camenița (Kamenietz-Podolski) la 17 August 7180/1672). De acolo porecla după slujba de Conăcii, și numele de Konaki. Aughel a zidit la Galați, pe malul Dunării, mănăstirea Badiul, care pe urmă a mai fost înzestrată, de nepotul seu de fiu, Vornicul Costachi Konaki, cu părți din moșiile Vlăsinești și Tătărenii în județul Covurlui, și închinată de densul cătră Esphigmenon (Muntele Athos). Această mănăstire, pe la începutul veacului nostru s'a cufundat în Dunăre, surpându-se de ape malul unde era zidită. Marele Comis Anghel a ținut pe Paraschiva Venin, fata Vistiernicului Iordachi Venin din Torcești (Familia Venin era o ramură din neamul boerilor Costăkești. Torcești, pe apa Berladului, jud. Tecuci, plasa Bârladului. Stația Ivești, a drumului de fier Tecuci- Galați, este pe Torcești. Astăzi aparține familiei Balș. Pe moșa Fundeni este situate stația Hanul Konaki, a liniei Tecuci-Galați. La șosea spre Galați este fostul han al logofătului, unde s-a născut Spiru Haret, folosit apoi drept stație de poștă, n.n.). El avea și moșia întreagă, cunoscută sub numele de Nămolosa, de la numele târgului pe care l-a înființat Konaki la 1824, pe malul drept al Siretului, față cu satul Fundeni.

¹¹⁰ Se păstrează tradiția comerțului îndelungat cu turci. N. Iorga amintea de o corespondență de afaceri interesantă pentru Galați: (Cu o adresă din 1815 (1230) Tanali-Mustafă scrie către Scarlat Callimachi, Domnul Moldovei, ca, potrivit ordinului, să încarce din Galați 1.200 de bucăți de cherestele destinate basinului imperial din Constantinopol pentru flota imperială.) Alteță, Sluga Voastră are onoare a vă face cunoscut că toate catargele tăiate anul trecut din Moldova pentru

unde îl depozitase cu scopul de a-l exporta (idem); cererea locuitorilor târgului Tecuci pentru reconstruirea podului peste apa Bîrladului, vechiul pod fiind stricat, pentru înlesnirea comerțului ș.a.; liste de cererile depuse (1832-3, rola 11-12); Rapoartele departamentelor către Sfatul Ocârmuitor, prin care se cer mărirea numărului de slujbași, pentru a putea rezolva lucrările ce le revin; printre acestea se găsește și raportul Isprăvniceii de Tecuci, care se plînge de lipsa de slujbași, arătând că doi scriitori pe care-i are nu pot face față lucrărilor, iar salariile sunt cu totul insuficiente etc. (1832-4, rola 14); Nereguli și abuzuri săvârșite în portul Galați de unii funcționari de vamă, precum și de particulari: exportarea, fără îndeplinirea formalităților legale, a unei cantități de produse cerealiere, prin înlesnirea Isprăvniceii Galați; referatul Comitetului Sănătății către Sfatul Administrativ, cu care este înaintat raportul, referitor la această problemă, primit de la Direcția Carantinei Galați; instituirea unei comisii de cercetare la fața locului și rapoartele acesteia asupra rezultatelor obținute; referatul Departamentului Treburilor Dinlăuntru către Șeful Administrativ, el cuprinzând toate concluziile trase în baza rapoartelor comisiei de cercetare; corespondența cu consulatele puterilor străine din Moldova, privind înștiințarea persoanelor supuse protecției lor, implicate în aceste nereguli și abuzuri, care vor trebui să se prezinte la cercetări; lista cantităților de cereale transportate peste graniță fără forme legale etc. (1832-4, rola 15); Închirierea unei case în Galați, cu 3000 lei anual, pentru spitalul solicitat de regimentul rus, cartiruit în oraș; amenajarea pe cheltuiala cârmuirii locale, potrivit articolul 17 din Convenție, a unei băi pentru folosința bolnavilor din spital, a unei șuri pentru muniții și a altor acareturi necesare; liste de banii cheltuiți cu reparația casei respective, de materiale și banii necesari noilor construcții cerute (1832-1834, rola 15); Carantina Galați, îmbunătățirile propuse pentru înlesnirea comerțului la schela Galați: repararea zidurilor carantinei, a pichetelor de pază; construirea de magazii pentru mărfuri; facilitarea măsurilor sanitare pentru persoane, marfuri și corespondență; refacerea barierelor pentru import și export; navigabilitatea Siretului și Prutului ș.a. (1832-1838, rola 17); Reclamația negustorului Petre Varnioti, supus rus din Ismail, în legătură cu

galerele flotei otomane și trimese în portul Galaților nu s'au putut îmbarca din cauza apropierii iernii. M'ați înștiințat că vasele otomane au nevoie de 1.200 de bucăți de catarge, și mi-ați ordonat ca, după deschiderea sezonului mării, să încercăm ce este gata la Galați pe vasele comerciale mergând spre Constantinopol, cîte zece, douăzeci de bucăți sau să le legăm pe plute, trimețându-le astfel la basinul imperial cât mai curând. Fiind datorია noastră a executa ordinele voastre stăpânești, am onoare a vă face cunoscut că vom face cât este în putința noastră pentru îndeplinirea ordinului d-voastră, legându-le pe plute și expediind răpede spre basinul imperial catargele cerute în sus zisa cantitate.”- N. Iorga, *Revista istorică*, Anul XVII, N-le 7-9, Iulie-Septembrie 1931; H. Dj. Sirouni, *O corespondență necunoscută în limba turcească a lui Scarlat Calimachi, Domnul Moldovei*, p. 177-181.

amenda ce i se aplicase pentru transportarea peste graniță, fără aprobare, a unei cantități de spirt: cercetările făcute în urma acestei reclamații; copii de pe reclamații; note ale Agenției consulare ruse la Galați¹¹¹ ș.a. (1832-1838, rola 18); Împotrivirea supușilor străini din Galați la plata dărilor către Eforia orașenească, fixate prin Regulamentul Organic¹¹²; liste de restanțele dărilor ce urmau a fi percepute de la supușii străini; încasarea vămii de la negustorii străini pentru mărfurile exportate prin portul Galați; rapoarte ale vameșilor din Galați către Casa vămii, etc. (1832-1842, rola 21-22); instituirea pazei civile la punctele de graniță din Moldova, precum și la anumite obiective din orașul Iași, în locul pazei prin străjerii Miliției pământești, mobilizați pentru o perioadă de peste șase luni la garnizoanele din Iași și Galați; organizarea pazei granițelor prin plăieși și locuitori de prin satele de la graniță; trecerea plăieșilor și a șefilor lor direcți, cu căpitanii de

¹¹¹ Aceeași agenție avea să pregătească în 1877 infrastructura pentru ca armata rusă să treacă frontiera pe la Galați decât pe la Ungheni, fapt pentru care s-a trecut, deindată, în iunie 1877, la proiectarea liniei de cale ferată Tighina - Reni - Galați. Construcția liniei, în lungime de 304 km, a început în iulie 1877 și după 100 de zile de lucru acerb, a fost dată în exploatare în iulie 1877, constituind un adevărat record chiar și pentru vremurile de astăzi, prin prisma vitezei de execuție, respectiv trei km/zi, prețul de cost fiind și acesta foarte scăzut, de numai 85.000 ruble/km. Lucrarea în sine nu a fost deloc simplă, pentru realizarea acesteia fiind folosiți peste 13.000 de lucrători și utilizate aproximativ 5.000 de căruțe. S-au executat 5,3 milioane metri cubi de terasamente și 204 poduri și podețe cu o lungime de 2.343 m.

¹¹² „Când Rușii ocupară Principatele în anul 1828, Generahd Joltuhin institue comisii de boeri munteni și moldoveni care să redacteze regulile pentru organizarea Țărilor române. Conte Paul Kisseleff, în darea de seamă a administrației Moldovei și Munteniei, adresată împăratului Nicolae, arăta scopul urmărit de ruși, prin facerea Regulamentelor, când zice organizarea țărilor este o „chestiune necesară pentru buna stare a unor regiuni vecine cu împărăția noastră și ca o măsurăcare va întări temelia influenței noastre politice asupra Orientului (Publicată în Analele Acad. Rom. seria II tom. IX, p. 114 și urm., Uricarul lui Codrescu X, pag. 287). Comisiunea sau comitetul muntenesc era alcătuit din banal Grigore Băleanu, vornicul Gheorghe Filipescu, numiți de ruși, din logofătul Ștefan Bălăceanu și hatmanul Alexandra Vilara, aleși de Adunarea boerilor, având ca secretar pe vornicul Barbu Știrbei. În comisiunea Moldavă, figurau vistiernicul Costake Pașcanu, vornicul Mihai Sturza, numiți de ruși, vornicul Costachi Conaki și visternicul Iordache Catargi, aleși de Adunare, având ca secretar pe aga George Asaki. Comisiunile au lucrat la București; ele erau prezidate de Consilierul rus Minciaky sub supravegherea lui Kisseleff. Comisiunile încep lucrările la 4 Iulie 1829 și le termină la 30 Martie 1830, când se scrie textul definitiv al proiectului, în sala Adunărilor Comitetului, în București, unde ambele comisii lucrau. Regulamentele, fiind astfel alcătuite, au fost trimise la Petersburg împreună cu o delegație de trei și anume vornicul Mihail Sturza, (moldovean) logofătul Alexandra Vilara (muntean) și aga George Asaki (moldovean). La Petersburg se adăugă 2 funcționari ruși, Catacazi și Minciaky, sub președinția secretarului de Stat Daschkoff, care fusese în țară și alcătuisese normele după care au lucrat comisiiile.”- Colecția vechilor legiuiri administrative, vol. I, *Regulamentele organice ale Valahiei și Moldovei în 1831-1832*, nr. I, pag. V, sub conducerea profesorilor Paul Negulescu și George Alexianu, Buc., 1944.

marginile, sub comanda Hătmăniei; desființarea unor posturi de oază de la granița Prutului, formate din străjerii Miliției pământești și trecerea acestora la garnizoanele de Miliție de la Iași și Galați pentru întărirea lor; măsuri de organizare a pazei civile la închisoarea din Iași și a patrulilor ș.a., tabele cuprinzând posturile de pază de la graniță, organizate cu plăieșii și căpitani de margine respectivi (1833, rola 31); Conflictul ivit la Galați în ziua de 14 septembrie 1833 între corăbierii greci și slujitorii Miliției; primii, fiind turmentați de băutură, au sărit să bată doi slujitori ai Miliției; comisia numită pentru cercetarea acestui conflict; activitatea comisiei; lipsa hârtiilor lucrate de ea și de declarațiile unor martori (idem); reclamația vămii din Galați către Judecătoria ținutului Covurlui împotriva supusului sard, Santamaria, care a adus spre vânzare niște bijuterii, dar nu a plătit taxa cuvenită (1833, rola 32); înființarea în orașul Galați a unui pension, la cererea supusului francez, J. Sachetti, fostul director al colegiului din Smirna; propunerea ca institutul să funcționeze sub controlul direct și permanent al Epitropiei Învățăturilor Publice, urmând ca la sfârșitul fiecărui an școlar să se dea examen public, în prezența însărcinatlui respectiv din partea Epitropiei; menționarea programului de învățământ al institutului (1833, rola 32); începerea lucrărilor de licitație pentru darea în arendă a veniturilor Eforiei Galați; lucrările rămase nedefinitivate din cauza împotrivirii negustorilor din acest oraș de a plăti datoriile pe carele avea față de Eforie, după cursul oficial al monedei, întrucât aceasta le-ar stânjeni câștigul (idem); împărțirea locurilor de la Galați destinate exportului; cercetarea făcută, din care reiese că în anul 1832 aceste locuri au fost date și unor supuși străini; porunca Sfatului Ocârmuitor de a se cerceta dacă acești supuși străini stăpânesc locurile în baza unor acte întărite de Eforia Galați și dacă plătesc bezmăn etc. (1833-4, rola 36); monedă turcească de aur și argint găsită la Galați; raportul Carantinei de Galați către Comitetul Sănătății, prin care se face această înștiințare; corespondență către Sfatul Administrativ, referitoare la măsurile ce vor trebui luate; interzicerea intrării în țară a acestei monezi etc. (idem); Casa poștelor, activitatea ei: plângerea căpitanului poștei din Galați pentru faptul că oștile rusești îi iau caii; înființarea a două poște, una la Fălciu și alta la Epurenii; abuzurile căpitanului poștei din Galați cu privire la plata taxei transportului; situația banilor încasați din plata acestei taxe.

Cred că este de maxim interes și semnalarea faptului că unele dintre poște nu au cai suficienți; intervenția arendatorului poștelor pe lângă Sfatul Administrativ pentru ca surugii să fie scutiți de bir; răspunsul Sfatului Administartiv în care se arată că surugiu poate fi orice locuitor din starea a doua sau a treia, pentru care însă arendatorul va fi obligat să-i plătească capitația direct la visterie; măsurile luate pentru buna funcționare a poștelor etc. (1833-1836, rola 39); măsurile luate de ocârmuirea Moldovei pentru asigurarea unor bune condiții oștilor ce trec prin

Moldova; itinerarele oștilor rusești ce vor intra în Moldova pe la Sculeni, Fălciu, Reni și Galați; numirea unor boieri pentru însoțirea acestor oști în drumul lor; cartiruirea și aprovizionarea lor, corvezile făcute de locuitori în folosul acestor oști și cerealele luate (1833-1836, rola 40).

Se semnalau majorări sau înființări de noi venituri pentru acoperirea diferitelor dintre cheltuielile necesare realizării unor îmbunătățiri sau mici amenajări privind orașul și portul Galați: referatele Departamentului Treburilor Dinlăuntru către Sfatul Administrativ, cu privire la rapoartele înaintate de Eforia orașului Galați, cuprinzând propuneri pentru majorarea unor venituri și cereri de aprobare a unor cheltuieli, precum și a antreprizelor încheiate în legătură cu diferite venituri orășenești; printre altele: degajarea imediată a malului stâng al Dunării prin desființarea barăcilor, cârciumelor, ridicarea cherestelelor ș.a., aflate pe mal; consolidarea șoselelor dintre Brateș și Dunăre pentru evitarea eventualelor inundații; fixarea unui salariu, la cererea obștei locuitorilor orașului Galați, pentru un chirurg din acel oraș, Ioan Gerah (chirurgul)¹¹³, cel care dădea asistență medicală gratuită oamenilor săraci; toate rapoartele Sfatului Administrativ către domnul țării Moldovei pentru aprobarea tuturor cererilor și propunerile menționate; corespondența încă păstrată cu Departamentul Treburilor Dinlăuntru și cu unele consulate ale puterii străine în Moldova, privind refuzul fabricanților de bere din Galați de a plăti taxa legală de bere ce fabricau; jurnalul obștei orașului Galați privind propunerile sale asupra înființării de noi venituri orășenești; hrisovul domnului Grigore Alex. Ghica (1764-1767; 1774-1777)¹¹⁴ cu privire la privilegiile ce le stabilește pentru orașul și portul Galați; însemnare privind justificarea cheltuielilor făcute de Eforia Galați în anul 1832 peste prevederile bugetare etc. (1833-1861, rola 49); contrabanda cu tutun turcesc descoperită în portul Galați și pusă în sarcina negustorului Dimitrie Dimopulo, supus rus;

¹¹³ Există un hrisov de la Alexandru Ioan Mavrocordat, datat 1 august 1786, prin care se arată că numitul Herletz, gerah (doctor) în Iași, prin jalba ce a adresato domnitorului „sau rugat ca pentru orișicare chivernisală a sa și spre odihna nărodului să aibă voie a face și a dischidi pi locul ci ar fi cumpărat lângă Bahlui, di la vale de cișmeaua lui Păcurar, o spițarie la care sau făgăduit că va ține purure doftorii bune pentru folosul bolnavilor și cu mai ieftin preț decât la alti spițarii”. Era vorba de doctorii spitalului Sf. Spiridon, unitate spitalicească din hrisovul căreia, înființat de domnul Constantin Racoviță la 1 ianuarie 1757, se spune că Tudora Miliroaia avea o carte domnească ce i-a fost eliberată de același voievod, la 29 septembrie 1799, „pentru o berărie a sa din mahalaoa Muntenimea de Sus, ce au avuto soțul său Miler, cumpărată de la un Herlet Gerah”. Este posibil ca și Herletz, ca doctor al acestui spital, să fi folosit berea în tratamentul unor maladii.

¹¹⁴ Mănăstirea „Sf. Dumitru” este menționată în hrisovul de la Grigore Alexandru Ghica voievod, din 1766 noiembrie 15, dat spitalului din mănăstirea Sf. Spiridon din Iași și cel de la Constantin Dimitrie Moruzi voievod, de la 1778, septembrie 9, Anaforaua din 1780 martie 4.

reclamațiile adresate de Petrache Vogoridi¹¹⁵, antreprenorul venitului tutunului; corespondența dintre Pârcălăbia Galați și vechilul antreprenorului menționat; interogatoriul luat lui D. Dimopulo de către comisia de cercetare înființată la Galați; jurnalul încheiat de comisie pe baza constatărilor făcute la fața locului (1834-1835, rola 49); corespondență relativă la rezolvarea cererilor adresate de: 1) Eforia târgului Galați, pentru impunerea la bir și a locuitorilor de pe moșia acelui târg, numită „Vadul Ungurului”; 2) mănăstirea Frumoasa, pentru a interzice vechililor mănăstirii Galata să încaseze venitul mortasipiei la iarmaroacele ce se făceau pe locul mănăstirii Frumoasa; 3) vechilul domniței Eufrosina Mavrogheni, proprietatea moșiei Săveni¹¹⁶, pentru a nu se desființa taxa ce se percepea la iarmaroacele de pe acea moșie, pe marfa vândută; se anexează hrisovul și hotarnica satului Vadul Ungurului (1834-1837, rola 50); cenzurarea cărților venite din străinătate: rapoartele Casei vămilor către Comisia însărcinată cu cenzurarea cărților ce se aduceau din străinătate, în care se arată că la sosirea coletelor cu cărți, să se trimită un delegat pentru a asista la deschiderea acestora și a le cenzura (cărțile veneau din Austria, Rusia, Polonia, Grecia, prin vămile Galați, Mamornița, Mihăileni, Burdujeni, Sculeni, Focșani pe adresa a diferite persoane din Moldova, printre care era și jurisconsultul Damaschin Bojinca, doctorul Fricler ș.a.). La rapoarte sunt anexate liste de cărțile sosite, iar în dosar sunt și cereri pentru aprobarea tipăririi unor lucrări. Cererea jurisconsultului Flechtenmacher de aprobare pentru tipărirea unei culegeri de legi; cererea lui Gh. Asachi, ca reprezentant al Institutului Albinei, pentru aprobarea tipăririi unui manuscris al baronului Musteață etc. (1837, rola 56-7); statele de plată a funcționarilor Carantinei și ai Comitetului Sănătății de la 1 ianuarie 1836 până la 11 octombrie 1837; cheltuielile făcute de Carantina Galați¹¹⁷; bugetul Comitetului Sănătății pe

¹¹⁵ Petrache Vogoridi era aredașul satelor Sasu și Biliiești, din ținutul Putna. În anul 1835 ținutul Putna era format numai din 5 ocoale: Răcăciuni, Zăbrăuți, Vrancei, Gîrlile și Biliiești. În anul 1907 Petrache Vogoride și-a părăsit gospodăriile și-a fugit, de pe moșia hatmanului Ștefanache Vogoride, pe o moșie răzășească vecină.

¹¹⁶ Inițiativa înființării târgului Săveni în Dorohoi o are proprietăreasa sa, Domnița Eufrosina Mavrogheni. Moșia cuprindea 1700 fălci pământ arabil.

¹¹⁷ Carantinele de la Galați, Brăila și Giurgiu s-au aglomerat mult odată introducerea serviciului de navigație cu aburi a DDSG-ului. Înt-un singur an carantina din Galați primise cu 4000 de oameni mai mult decât cea din Marsillia (Alexis de Valon, *Une année dans le Levant*, vol. II, *La Turquie sous Abdul-Medjid*, Jules Labitte, Paris, 1846, p. 200). „Un alt călător care relatează impresiile sale referitoare la orașul Galați și în consecință la carantină este James Henry Skene, însărcinat cu atribuții comerciale și diplomatice la Constantinopol și în Siria. Acesta povestește modul în care se realiza comerțul „aici am fost primit de directorul Carantinei și închis pentru patru zile într-o cameră a lazaretului: dar nu puteam nici măcar intra în această mică închisoare fără să trecem prin barbarul proces de spoglio care constă în a-ți lăsa garderoba suspectă în mâinile temnicerilor, spre a fi aerisită, în vreme ce alte haine, mai curate, îți sunt puse la dispoziție de ei” (James Henry

anii 1838-1839; bugetul Casei doctorilor pe anul 1839; raportul Sfatului Administrativ către domn în care se comunică rezultatele controlului etc. (1837-1840, rola 59-60); Înființarea unui spital cu 8 paturi în orașul Galați; spitalul este întreținut de Eforie, care dă 200 galbeni și de diferiți boieri; Pârcălăbia de Galați face cunoscut că a adunat 15000 lei pentru construirea de noi încăperi; cererea obștei orașului către domn prin care propune subvenționarea spitalului din venitul cărăușiei care ar totaliza suma de 25000 lei pe an, propunere cu care Sfatul Administrativ nu este de acord, întrucât aceste venituri au fost desființate de Regulamentul Organic etc (1837-1841, rola 60); reclamația cămărașului sârb de la portul Galați, Profir Dimitrievici, împotriva unor răufăcători care, în lipsa sa de la Cămară, au maltratată cumplit pe locțiitorul său; rapoartele Pârcălăbiei și ale Poliției orașului Galați despre cercetările întreprinse (1838, rola 63); Drumurile și podurile din Moldova: ținerea lor în bună stare; raportul Cămării Ocnelor pentru repararea drumului și a podurilor pe unde se coboară sarea de la Ocnă la Galați; repararea drumului de la Vama Nimirceni, a unui pod de pe drumul poștei de la Fălciu; oprirea străngerii taxei de pe podul de peste apa Bârladului etc. Reclamația pitarului Dimitrie Dudescu¹¹⁸, fostul secretar al Eforiei Galați, împotriva clucerului gălățean Toader Atanasiu, încă președintele Eforiei Galați, pentru

Skene, *The frontier lands of the Christian and the Turk*, vol I, Editura Clay Printer, London, 1853, p. 14), Adina Ginghină, *Experiența carantinei dunărele în textele călătorilor străini*, rev. *Studium*, anul I, nr. 2. Raffet Demidoff autorul cărții: „Călătorie în Rusia Meridională, Crimeea trecând prin Ungaria, Valahia și Moldova”, în patru volume: 1840-1844, aduce și câteva precizări cu privire la organizarea carantinei în principate și la Galați: „Pe linia nou adoptată a graniței fiecare națiune are stabilită o linie de carantină, de supraveghere și de purificare pentru toate sosirile de pe malul drept al Dunării. Lazaretul moldovean este stabilit la Galați, nu departe de gura Prutului, iar rușii au stabilit punctul lor de observație pe malul stâng al aceluiași curent (n.n. pe Prut), în punctul cel mai apropiat de Moldova, dar comunicațiile dintre acest principat și Basarabia ar putea probabil să fie cu decență mai puțin împiedicate. Stabilirea carantinei pe Dunăre este un avantaj remarcabil al acestei noi ordini a lucrurilor. Riscul de contaminare a fost de multe ori împiedicat de această instituție vigilentă. Carantina este stabilită la Galați, este sub protecția miliției (de carantină) și condusă de un comitet sanitar format din inspectorul sanitar (în ambele principate), din șeful departamentului de interior, hatmanul și din medicul de carantină principal”.

¹¹⁸ Familia Dudescu este o familie de mari boieri munteni. Nicolae Dudescu era paharnic (N. Iorga, *Studii și doc.*, I-II, p. 455) în 1754 și era făcut de tatăl său mare vistier al țării (Gen. Cantacuzino, p. 134). Era vornic mare sub ruși în 1775-6 când părăsi țara la Brașov de unde trecu în Moldova. În 1784 el își mărită fata cu Gh. Bengescu și pleacă pe la sfintele mănăstiri pentru închinăciune. La 1798 comitele Nicolae nu mai era în viață (acest volum din Studii), iar soția sa murise încă în 1790 (Hurmuzaki, X, p. 517, nota A). Nicolae lasă două fete. Una era Elena sau Elencu, aceea care se măritase în 1784 și trăia despărțită de bărbat, iscălindu-se numai Clucereasa Elena Dudeasca și o întâlnim până în 1810. Ea ținea la dânsa cei doi copii făcuți cu Bengescu. Alta luă pe Scarlat Ghica, fratele Domnului (Gen. Cantacuzino, p. 549-50). – Apud N. Iorga, *Scrisori de boieri și negustori*, Buc., Soccec, 1906.

îndepărtarea sa din slujbă, (idem); litigiu între autoritățile locale și viceconsulatul grec din Galați în legătură cu procesul ivit între supușii greci Sofița Nistoridis și Teodor Natachi: prima s-a adresat la Judecătoria ținutului Covurlui reclamând că Teodor Natachim uzând de un zapis de vânzarea casei în care locuia, act ce se dovedise fals, a scos-o din casă pe ea și pe copiii ei; casa se află pe locul bisericii Sf. Neculai din Galați, amestecul nelegal al viceconsulatului grec în procesul acestora care se judecă la Judecătoria ținutală; protestul celui învinuit; raportul Pârcălăbiei Galați etc. (1838, rola 64); corespondență diversă: doctorul Cuciureanu dedică domnului o lucrare a sa de medicină; interzicerea trecerii peste hotar a produselor care nu au fost vămuite; măsurile luate în portul Galați ca să nu pătrundă în Principat o serie de instigatori cărora li s-a retras supușenia otomană; cererea lui A. Fakor către domn, prin care îi aduce la cunoștință că a publicat în limba română o carte cuprinzând studii de economie rurală și domestică, din care domnul poruncește ca Epitropia Școalelor să cumpere 40 exemplare; listă completă cu mărfurile străine importate din Rusia; conflicte între posesori și stăpâni de moșii; itinerarul maritim al vaselor comerciale austriece etc. (1838, rola 65); reclamația răzeșilor moșiei Brăhășești, moșie din ținutul Tecuci împotriva preotului Grigore Vulpe și a tovarășului său, I. Pohrib, pe care angajându-i vechili pentru răscumpărarea de la logofătul Costache Conachi a unei părți de moșie, numită Toflea, aceștia cu scopul de a-i înșela au dat moșia în posesia unui negustor grec din Galați, Constantin Papazoglu Prosin, în condițiile cu totul dezavantajoase intereselor lor; există copia contractului de posesie; există și raportul asupra cercetărilor ordonate în urma reclamației; cererea către domn din partea obștei răzeșilor pentru rezilierea contractului de posesie. Supuși de protecție engleză; liste cu supușii englezi care locuiesc în Galați și în împrejurimi și cu cei care locuiesc în ținuturile Putna și Tecuci etc. Cererea către domn a lui Constantin Tudori, în care se arată că este moștenitorul moșiei răposatului său tată ce o avea la Slobozia Balțați, ținutul Covurlui. Se arată că acum averea defunctului e sub epitropia cumnatului său, căminarul Grigore Abaza¹¹⁹, care pretinde că a cheltuit o

¹¹⁹ În 7 noiembrie 1704 Ion Abaza era biv postelnic și primea poruncă la 3 decembrie 1704, de domnitorul Mihai Vodă Racoviță să delimiteze moșia Portărești, acest loc a fost delimitat cu Bejan Hudici, vornic de poartă cu „oamenii bătrâni târgoveți și soltuzi, ...și alți răzeși împregiurniști. Raportul hotărniciei a fost trimis domnului, pe 29 noiembrie 1704” - Preot Iacov Antonivici, *Documente bărlădene, III, doc.XXVI-XXVII*, p. 16-17 și urm. Pe 6 sept. 1795 Ion Abaza și Manolache Pruteanu mărturisesc că înainte de stăpânirea vornicului Palade, poenile Mădăracului au fost în stăpânirea unui Vasile Chișcă și apoi în stăpânirea neguțătorului Fote (<http://arhivelenationale.ro/site/download/inventare/Achizitii-Noi.-MLXX-MCX.-Inv.101.pdf>, poz. 21). „În 1627 însă, odată cu expediția lui Sacagi-Pașa la gurile Dunării împotriva cazacilor, spaima polonilor și a celorlalți creștini din vecinătate, se întorsese. Numărul cantemireștilor „oameni de sat”, se socotia din partea turcească la de ostași gata de luptă. Cantemir schimba pe atunci și pe

Hani. Tratatul turco-polon din 1633, încheiat după ciocnirea la Prut, la granițe dunărene, Abaza, la Studenița, pe Nistru, prevazu în zadar izgonirea lor, nefiind cine să izbutească într-o încercare așa de grea. În locul firmanului de mazălire, el primi caftan și sabie de la împăratul Sail, pe care-l asculta numai atâta cât îi trebuia ca să se menție, în marginile largi ale poftelor și ale îndrăznelii sale, ale noului Domn moldovenesc Vasile Lupu, care nu mai era, ca înaintașul său Miron-Vodă, afîrtatul tătarilor, Sultanul Murad se hotărî să ispravească odată cu aceste prădăciuni tătărești, care-l faceau să piardă prin răzbunarea neîntârziată a Cazacilor. Înlocuitorul lui Abaza, disgrățiat și ucis, Murteza-Pașa, avea să îndeplinească opera de curățire.” – Nicolae Iorga, *Basarabia noastră, scrisă după 100 de ani de la răpirea ei de către ruși*, tip. Neamul românesc, Vălenii de Munte, 1912. „Cînd își elaborează herbul, doritorul, un pelerin al propriului itinerar spiritual, se dezvăluie, *arma vorbitoare* activată de colorarea luminilor interioare specifice fiziologiei subtile susține deciptarea. Intrat în pielea *Lupului, lumina corpului, a lui Adam din făptura ta*, potrivit hermeneuticii sufite iraniene, *este de culoare gri ca fumul, bătînd în negru; cea a sufletului vital (Noe din făptura ta) este de culoare albastră; cea a inimii (Avraam) este de culoare roșie; cea a centrului divin (Mahomed) este verde strălucitoare, mai corespunzătoare secretului misterului Misterelor...* Nu-l bănuim pe Gh. Eminovici de asemenea cunoștințe, dar nu ne îndoim de simțirea sa colorată, nici de încrengătura genealogică pe care și-o revendică. De vreme ce calitatea de mentor, de părinte sufletească pentru Gh. Eminovici, încă de copil, este dovedită documentar de Gheorghe Ungureanu („*Eminescu în Documente de familie*”, Minerva, Buc., 1977) în persoana baronului Ioan Crîste de Costîna, am putea admite că beneficiarul și-o asumă prin etalare heraldică. Părinții baronului Ioan Crîste au fost Smaranda Cheșcu și Ilie Crîstea șătrar, fiul lui Iordache, mare căpitan de Dorohoi și al Mariei Abaza, fiica vt. vornicului și vt. logofătului Ion Abaza, fiul controversatului vornic Andrei Abaza născut în 1634, decedat în 11. I. 1707 și înhumat la Mănăstirea Solca. Cele mai multe voci ale științei genealogice contemporane îl declară pe Andrei Abaza fiul Hatmanului Gavril (decedat după I. Tanoviceanu la 1651, după Mihai Dim. Sturdza la 1657), fratele lui Vasile Lupu Vv. și pretendent la tronul Țării Românești. Ciudat, ca tot ce a rămas nelămurit, este patronimul *Abaza* acordat hatmanului care, documentar era fiul lui Nicolae Coci, aga înhumat la biserica Stelea din Țirgoviște. Aceasta face ca nu numai *fiul* Andrei, dar toți feciorii lui Gavril Hatmanul să se pricopsească de mărinimie turcească, drept care ei și urmașii lor să-și zică *Abaza*, revendicându-și în același timp drepturile ereditare pe linie voievodală din Vasile Lupu, fratele incontestabil al lui Gavril zis Abaza. Stema familiei Eminovici îl vrea pe Lupu Voievod, nu ne îndoim, dar calea bătută de-a mărunțelul se bifurcă abăzește! Ar trebui să știm și cui a folosit! Citându-l pe Minns, Iorga aduce amintiri din îndepărtata antichitate transcaucaziană referitoare la *Cerchezi, la Suanii din Suania* (în Georgia, pe văile Ingurului și Rionului) și la *Abasgii deveniți Abcazi ori Abazi, de unde și numele unui Pașă de Silistra din veacul al XVII-lea și al familiei moldovenești Abaza* (N. Iorga, „*Istoria Românilor I Partea I, Strămoșii înainte de Romani*”, Buc., 1936, p. 147-148). *Abazii* sunt o populație caucaziană din sudul Kubanului (Izvorăște din ghețarii vîrfului Elbrus și se varsă în Marea de Azov), vechi briganzi deveniți păstori și agricultori, pe teritoriul vechilor *Abasgi*. Sunt vechii *abkhazi* ai Caucazului occidental, *probabil identici abasgilor romani și abazilor de astăzi* („*Larousse du XX-e siècle*” I, ed. Paul Augé, Paris, 1928). Neamul Abaza moldovenesc își dovedește obârșiiile dintre kirghizii sau cerchezii de pe valea râului Narin. În vremea cînd Imperiul Otoman se pregătea de marile bătălii cu perșii, la Dunăre se așezase Abaza-Pașa, un Caucazian, scrie N. Iorga, care își acorda samavolnic dreptul de a numi și de a scoate pe Domni (N. Iorga, „*Istoria Românilor VI Monarhii*”, Buc., 1938, p. 32). Abaza, fostul Pașă de Bosnia, acum de Silistra, Nicopol și Oceacov, stăpînul Dunării de jos, era cel mai important factor al vieții turcești de atunci (N. Iorga, „*Cei dintâi ani din domnia lui Vasile*

Lupu 1634-1637”, Buc., 1900, p. 7). Tot Pașa determină pe Sultan în 1633 să rupă pacea cu Polonia și să se alăture Țarului. Ambasadorul olandez la Constantinopol îl găsea pe Mohammed Abaza, cel mai tare și mai vestit dintre căpitani din Europa. În 1633, la 57 de ani, zisul Mehmed Abaza Pașa impunea Curții lui Murad al IV-lea și întregii capitale până și faldurii turbanului său, se și povestește despre eleganța și ținuta impecabilă ale acestui caucazian cu pigment tunisian. Era primul om politic al Orientului, cavaler credincios al Împărăției, strateg îndrăzneț râvnind asigurarea graniței de nord prin supunerea Poloniei, vechi vis turcesc, prin eliminarea lui Rakoczy din Ardeal și robia de pašalâc pentru toate principatele. Expediția lui Abaza-Pașa contra Poloniei antrena încă din mai 1633, cazaci, tătari, echipamente militare din partea voievozilor români Matei Basarab și Moise Movilă, cum și a lui Cantemir, teribilul șef tătar al Bugeacului. Unde până în februarie 1634, cuprins și el de setea cuceririlor, Sultanul lăsase afacerile polone în mâna lui Abaza (fost ginere al hatmanului Koniecpolski), din aprilie, pierderile considerabile și contrazicerile politice devin evidente, încât influența Pașei slăbește și înlocuirea lui la comanda expediției cu Murdeza Pașa devine inevitabilă. Dezamăgit de voievozii din principate, pe Moise Movilă îl numise a doua oară, dar dovedit un trădător zgârcit, se oprește la vornicul Vasile Lupu, grec dintre ai lui Radu Mihnea, cunoscut dinainte, bănuir pentru moartea lui Barnovski din 1633, om deștept și bogat, încât pe fondul zgomotoaselor preparative ale plecării Împăratului în campania din 1634, numirea din aprilie a lui Vasile Lupu trecu aproape neobservată. Ba se și zvonise că noul Domn ar fi fost un fiu natural al lui Aron-Vodă (*Idem*, p. 16). Hatman devine Gavrilășco, fratele mai mare al lui Vodă, zice Iorga, pe când S. Zotta îl crede mai mic. Războiul turco-polon a fost cântecul de lebadă al războinicului înverșunat. Sugrumat din ordinul protectorului său, în 23 august 1634, la Constantinopol, Abaza-Pașa primește recompensa pompei funerare cu darul împărătesc al chiparosului înfășurat în stofă verde (*idem*, p. 24). Polonia era beneficiara unei păci glorioase, Cantemir era alungat din Bugeac, tătarii duși la Crîm, apoi în Dobrogea, Poloniei i se recunoșteau din nou drepturile de a recomanda Domnul Moldovei, cum și satisfacția lichidării lui Abaza-Pașa, de hatârul regelui. Pierderea Pașei vlăguia Sultanului sufletul și punga cu 20 000 de aspri pentru înmormântare. Furios pe toți, și mai ales pe tătari, Sultanul ordonă imediată lor evacuare din Basarabia. Expres, pentru Cantemir, de s-ar îndărătnici, Murteza să pornească în contra lui, a haremului și a copiilor lui! (*idem*, p. 26). Odată rebelul din Caucaz pierdea războiul visurilor sale. Dar să fi fost Mehmed Abaza Pașa tatăl lui Andrei Abaza, născut în 1634, conform informației bucovineanului Lovendal? Potrivit aceleiași surse Andrei este fratele Liliane Abaza născută în 1633. Liliana o chema și pe tânăra soție a Hatmanului Gavril. Este ea mama copiilor Pașei? Lucru gîngăș care nu s-a dorit lămurit, dar cu adieri seculare. Când moare Hatmanul în 1651 potrivit lui I. Tanoviceanu sau 1657, conform tabelului genealogic al lui Mihai. Dim. Sturdza („*Familii boierești din Moldova și Țara Românească*” I, p. 38) Liliana era încă foarte tânără, căci se stinge după 1675. Căutându-l pe Abaza, dăm de adevăruri insuficiente, chiar dăunătoare. Obişnuţi într-un anume fel, în confortul unor informații acceptate, te simţi sfredelit de o lumină nedorită, dar la care inconştient, năzuieşti. Abaza pare un impas luminat la care te simţi conectat, fără scăpare şi fără soluţie... Proiecțiile istoriografice ale nepoților marelui voievod îngroașă tipul prădalnic, petrecăreț și risipitor, iar groaza de seraiul lui Abaza care l-ar fi pricopsit pe Hatman îi face, pe cei mai mulți, complici ai unei liniștite istorii. Se mai dă vina și pe alți *Cerchezi*, din suita Doamnei Ecaterina Cercheza musulmană și botezată... Oricât de înverșunat denunțator al neamului Lupu-Coci, găsit prea *numeros și desfrânat*, pe Hatmanul Gavril, Ion Tanoviceanu îl individualizează antitetic, și ca să elimine primejdia imixtiunii terțului, chiar ipotetic: *singur Gavril Hatmanul avea poate trei fii, pe Ștefan, Radu și Niculai*(I. Tanoviceanu, „*Răsturnarea lui Vasile Lupu*”, extras din *Analele Academiei Române, Memoriile secțiunii istorice*, S. II, Tom XXIV, 1901, p. 11). Și Vasile Vodă

avea *țitorie*, o spune Miron Costin, oferind și detalii. Lupu Coci crescuse în casa lui Radu Mihnea, fiul lui Mihnea Turcitul... Liber, Iorga (N. Iorga, „*Studii și documente*” V, Partea I, 1903, p. 87) *înrudește* pe Abăzești cu Coceștii, fără atingerea fondului de identitate: Radu stolnicul, Neculai Abaza sluger și Alexandru paharnicul, plini de datorii, *feciorii lui Gavril Hatmanul, toți nepoții lui Vasilie Vodă*. Mihai Dim. Sturdza găsește Hatmanului Gavril numit *Abaza*, nu Coci!, o fiică și cinci fii: Alexandru și Enachi, otrăviți în 1653 din porunca lui Gh. Ștefan, Radu și Niculai, morți în același an cu Vasile Lupu, 1661 și Andrei supraviețuitorul, sfârșit la bătrânețe, în 1707. Toți Abaza! Pare mai simplu, cu speranțe de domnie, soțul ia numele fostului influent, cavalereste, un monden al marii epoci! Andrei Abaza este strămoșul Abăzeștilor din Moldova de Sus, însurat cu Safta Docu, au pe Anița Gherghel-Dobrenchie și trei feciori, dintre care Ilie (1655-1721), prin exilul rusesc din 1711, odată cu Dimitrie Cantemir, păstrează aprinsă candela părintelui său (C. G. Bedreag, „*Pohod na Charkov 1711 sau Însoțitorii Prințului D. Cantemir în exodul din 1711*”, *Studii și Cercetări Istorice*, noiembrie 1943, vol. XVIII, p. 420). Fratele Ion are cinci fete, Mariei îi dă zestre la căsătoria cu căpitanul de Dorohoi Iordache Cîrste, satul cu moșie Berendeești, aparținătoare de Costina Bucovinei unde și întemeiază ramura bucovineană a Cîrsteștilor, înainte de anul 1770, când documentele confirmă deja dispariția satului absorbit de Costina. Maria Cîrste este mama lui Ilie șătrarul și bunica lui Teodor, Gheorghe și Ioan Cîrste (Cîrste, Cristi) baroniți prin *Diploma din 14 Decembrie 1796*. La cercetarea neamului depun mărturie în fața Divanului *rude apropiate*: vel vornic al Țării de Sus Grigore Krupenski și biv vel spătar Ioan Cuza; Lupu Balș vel logofăt adaugă cursul neamului mamei lor Maria Abaza, nepoata lui Andrei Abaza, fiul lui Gavril hatman și pârcălab de Suceava, fratele lui Vasile Lupu Vv (Gh. Bezviconi, „*Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru*”, II, Buc., 1940, p. 205). Dosarul genealogic este prezentat de Vasile Criste, vărul lui Teodor, Gheorghe și Ioan, aspirantul la titlul nobiliar și este văzut de Gh. Bezviconi. Subiect delicat, Liliana (Abaza) Coci, în pomelnice Ileana Hătmăneasa, era de pe la noi, fată frumoasă și zdravănă, cu nume de floare, pe care dacă nu știi de unde s-o iei, trebuie să fie de prin Balcani... Hipocoristicul poate avansa ceremoniosul *liliac* banatic din pragul Sfântului Gheorghe, probabil prin intermediar bulgăresc sau turcesc din arabul sau persanul *lilak*, varianta lui *nilak* (*albăstrui*) de la *nil* (albastru). Pe misterioasa Doamnă o aflăm ctitor la Agapia nouă din vale, alături de soțul său Hatmanul. Iată și *inscripția* tradusă din sârbește și păstrată de *Condica Sfântă* a mănăstirii, zisă și *Sinodie*, un *extras după istoria mănăstirii din 1857, scrisă de arhimandritul Gherman Ionescu, egumenul mănăstirii Tazlău* (Preotul N. Dăringă, „*Istoria Sfintei Monastiri Agapia*”, Iași, 1908, p. 26): *În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh: Iată eu robul lui Dumnezeu, Gavril Hatman și doamna Liliana, făcut-am și zidit-am această mănăstire Agapia din nou, în zilele binecredinciosului și de Christos iubitorului, Domnului, Vasile Lupu Voevod. Și s-a început zidirea în anul 1642 octombrie în 3 zile și s-a săvârșit în 1644 septembrie în 3 zile și s-a sfințit în 1647 septembrie 12*. Toate daniile de la sfințire se regăsesc în aceeași *Sinodie*, o veritabilă pagină de istorie din care Doamna Liliana străpunge umbra ca să devină mai reală. O apariție exotică, partenera controversatului *protostrămoș*, are nevoie de ispășire seculară în vederea acceptării generale, cu tot ce implică aceasta. De o desăvârșită onoare, sau dintr-o perversă asumare a poverii voievodale a fratelui, Gavril Hatmanul care mai petrecuse o viață, lângă o Agaftona, și-o face soție. Există femei alese să astâmpere căutări nebuloase, să aștearnă cărări subtile spre împlinirea destinului, apoi să zidească și să cheme la rugăciunea supremei spovedanii a nefericirii. Iată și darurile cu care familia Hatmanului înzestrează noua mănăstire Agapia: *Moșia Pustiana din județul Bacău, dăruită de Liliana la 7155 (1647); Moșia Corjeuții din districtul Hotinului, dată monastirei de către Safta (Sofia), fiica hatmanului Gavril la 7154 (1646)*. Nu și a Liliane! *Radu Stolnicul, feciorul Hatmanului dă moșia Idumirești, Bacău,*

sumă de bani cu întreținerea fiilor decedatului; contestarea de către reclamant a acestei pretenții pe motiv că el a plecat de trei ani din casa părintească; solicitarea unor cercetări pentru stabilirea adevărului etc. (idem); raportul Eforiei Galați către Departamentul Dinlăuntru prin care arată că prețul grâului s-a urcat; raportul comisiei însărcinată cu fixarea graniței între Moldova și Austria în partea Bucovinei; copia Așezământului mănăstirii Neamț și Secu; deviz pentru repararea drumului ce duce de la Galați la Văleni; măsurătorile făcute de Leon Braun, drumului care trece prin Iași-Tecuci-Galați-Focșani -Bacău- Roman-Tg. Frumos; listă cu cărți străine intrate în Moldova; sporirea lefurilor etc. (1838-1839, rola 67); propunerea de desființare a cafenelii de la vama din portul Galați ca având un caracter tendențios și cercetările întreprinse în această chestiune; relații asupra personalului departamentelor, liste cu acest personal; tariful și programul curselor vaporului „Ferdinand” între Galați și Constantinopol, anexate tarife; relații cerute Logofetei asupra componenței Divanului din anul 1796 (1838-40, rola 69); dezvoltarea portului Galați; raportul Comitetului Sănătății către Sfatul Ocârmuitor privind necesitatea prefacerii și măririi vămii de la Galați și a întăririi malului Dunării în scopul dezvoltării comerțului; devize; proiecte; liste de materialele necesare; corespondență privind darea în antrepriză a acestei lucrări și memoriul lucrărilor proiectate în portul Galați, întocmit de colonelul Nikolai Sungurov (1838-1844, rola 70); supușii străini din ținutul Covurlui; rapoartele Pârcălăbiei Galați și altă corespondență privind stabilirea protecției unor locuitori în vederea înscrierii sau scăderii lor din catagrafii; liste de supuși străini; pașapoarte și cartea domnească din 1801, originală, prin care un locuitor este trecut în rândul rușilor (1838-1851, rola 73); construirea bisericii catolice din Galați; comunitatea catolică din Galați, prin Consulatul sard și Viceconsulatul prusac, cere aprobare pentru construirea bisericilor; corespondența consulatelor cu Secretariatul de Stat; fixarea

vecina Pustianei; *Neculai Slugerul, alt fecior al Hatmanului (Idem, p. 25; 33), dăruiește Moșia Goșmanii din județul Neamț; Fărțigani și Bodești* (la 1908 erau reunite în Pustiana), *dăruite de Gavril și Liliana*, cum și câteva sălașe de țigani, de la Vasile Voevod Albanitul, la 1645 (idem, p. 35). Cel mai prețios odor al mănăstirii rămâne *Evangelia ctitorească îmbrăcată în argint și poleită cu aur în greutate de aproape 20 kilograme* (idem, p. 105). În limba slavonă, de mână aceluiși Ivancu de la Rădăuți care trei ani în urmă scrisese „*Liturghia*” Mitropolitului Varlaam. Pe coperta a patra se află dedicația ctitorilor: *Acest tetravangel l-au făcut Panul Gavriil Hatmanul și Cneaghina lui Liliana și s-au dat în sfânta lor din nou zidită Mănăstire Agapia, unde este templul Sf. Arhistrateg Mihail și Gavriil, în anul 7154 (1646) August 24*. În interior, pe ultima filă, ctitorii descriu darul, *ca să fie lor spre rugă și fiicei lor*, (idem, p. 106/107). Odată cu renovarea din 1859, prima parte a naosului reșează și mormintele ctitorilor: *Hatmanul Gavriil, soția sa Cneaghina Liliana și Safta fiica lor* alături de ale următorilor ctitori și în urmă, a stareței Elisabeta Costache, sora Mitropolitului Veniamin (idem, p. 95). Apud Elena Vulcănescu, *Herbul Eminovici*, rev. *Convorbiri literare*, 26 februarie, 2018.

locului de către Pârcălăbia Galați; hrisovul domnesc pentru aprobare etc (1838-1853, rola 75); distrugerea de către Frederic Craus a sigiliului pus pe averea sa, sechestrată de Pârcălăbia Galați și Consulatul Sardiniei din acel oraș, pentru datoriile bănești ce le avea față de supusul sardinian, P. Lamberti: rapoarte privind cercetările întreprinse; trimiterea cazului spre judecarea Tribunalului de comerț; protestul înaintat de P. Lamberti în legătură cu neaducerea la îndeplinire a hotărârii judecătorești dată de tribunalul menționat etc. (1839, rola 76); nota Consulatului rus către Secretariatul de Stat prin care arată că Nicolai Ruja, supus rus, are proces cu moștenitorii postelnicului Jora pentru un loc din Galați; cererea ca logofătului Iordachi Catargiu¹²⁰, episcopul sus-zisei case, să nu i se îngăduie a

¹²⁰ Logofătul Iordache Catargiu (1788-1841), tatăl lui Costin Catargiu (1800-1876), un om cult, „cel mai bun cap al boierimii moldovenești din acea epocă”, un agent determinat al modernizării societății, un filofrancez în avanpremieră, un om cu viziune. Costin Catargiu a fost protectorul politic al starostelui de Putna, Iordache Pruncu vornic. Anica era fiica lui Iordache Catargiu și a Elisabetei Rosetti. „Căsnicia lui Grigore Ghica cu domnița Elenco a fost de scurtă durată: tînăra soție avea toate calitățile esențiale unei soții credincioase, unei mame bune și unei gospodine de frunte, dar îi lipseau și toate aspirațiunile către ideal, precum și aproape orice cultură, apoi era departe de a fi frumoasă. Iar tînărul soț, cel mai frumos barbat din toată Moldova, primise o creștere cu totul europeană, iar mintea lui era pornită spre idealuri de tot felul; cei doi soți nu aveau deci nici o aplecare comună. Cunoștința lui Grigore Ghica cu frumoasa și vesela Anica Catargiu, strălucitoare de duh, a dat ultima lovitură căsniciei lor: s-au înțeles spre a se despărți fără scandal, Grigore Ghica s-a căsătorit cu Anica Catargiu, și domnița Elenco a devenit în urmă a doua soție a preabogatului Alecu Balș, a celui care, la 1857, stăpînea optzeci de mii de fâlci. Anica era fiica lui Iordache Catargiu și a Elisabetei Rosetti. La vîrsta de treisprezece ani fusese căsătorită cu Ion Buhuș, ultimul vîstar al ilustrei familii Buhuș, pe care o putem urmări prin documente până la domnia lui Alexandru cel Bun. Ea era o copilă care se mai juca cu păpușa și după căsătorie; de o frumuseță strălucitoare, veselă, plină de viață. El era un boier foarte cinstit, foarte bogat, dar ajuns la vîrstă coaptă, hursuz, cu desăvîrșire lipsit de cultură și înzestrat cu o inteligență cu mult sub mijlocie: el o adora, ea nu-l putea suferi s-au despărțit după puține luni de căsătorie. Bineînțeles că nu ea alesese pe Buhuș: tată-său îi hotărâse pur și simplu că are să se căsătorească cu el și te întrebi pentru ce a silit-o la această căsătorie, căci doară numai saracă nu era, maică-sa, de la care moștenise, fiind una din cele mai bogate partide din Moldova. Dacă până atunci Grigore Ghica fusese soț necredincios și nestatornic în dragoste, noua lui soție, a cărei frumuseță ajunsese acuma la deplină dezvoltare, a știut, cît a trăit, să fie singură stăpînă pe inima lui. Toți contemporanii în cor glăsuiau pentru a lăuda farmecul ei deosebit, spiritul și veselia ei. Întăiul ei soț, Buhuș, care nu putea s-o uite, îi ceruse voie să vie s-o vadă din când în când și maică-mea îmi povestea că singură l-a auzit zicând foastei sale soții că înțalege acuma de ce ea n-a putut să trăiască cu dănsul, căci el nu era vrednic de ea și a avut toată dreptatea să-l lese. Din nenorocire, nici a doua căsnicie a Anicăi n-a fos: de lungă durată; a ținut de-abia șase ani, după cari o boală crudă a dus-o în mormânt pe cînd se afla, împreună cu soțul ei, pentru afaceri de ale lui, în Chișinău, unde se găsește mormântul ei. Moartea soției iubite a fost adănc simțită de bunul meu: durerea nu i-a fost numai mare, dar el nu s-a mai mîngăiet niciodată. De atunci datează melancolia și tristeța de can până la sfârșitul zilelor a fost stăpînit. Din ateu convins ce fusese până atunci, a căzut, în urma acelei cumplite lovituri, în celalalt extrem, devenind mai mult decît evlavios.”- gen. Radu Rosetti, *Amintiri*.

înființa spital în casele răposatului, până când nu se termină procesul între Ruja și moștenitorii postelnicului Jora etc. Plângerea obștei răzeșilor de la moșia Zmulți, ținutul Covurlui, adresată domnului, arătând că nu i s-au achitat până acum 150.000 lei de către cei cinci răzeși care și-au însușit pe nedrept acești bani din posesia sus-zisei moșii etc. Raportul Pârcălăbiei Galați către Departamentul Treburilor Dinlăuntru, prin care comunică arestarea a doi locuitori care au ucis pe Constantin Drăcachi; declarațiile făptașilor date la interogatorii, că au fost îndemnați la crimă de către nepotul celui ucis, Petre Nerea, supus grec; cererea Pârcălăbiei, adresată viceconsulatului grec, pentru a-l preda pe acesta spre anchetă, fapt ce a fost refuzat; adresa Departamentului Treburilor Dinlăuntru către Secretariatul de Stat, spre a interveni la Consulatul grec din Iași în vederea

Capitolul X. Amărunte asupra familiei mamei. Prin anul 1807 se ridică la Iași, după schițele lui Gheorghe Asachi, Casa Balș sau Palatul lui Manolache Balș. Era în capatul Uliței Sârbești, astăzi Strada Lăpușneanu. În 1812 este vândută banului Alecu Beldiman, clădirea va fi cunoscută sub numele de „Palatul Beldiman”. Casa a trecut în proprietatea biv-vel postelnicului Vasile Beldiman, fiul lui Alecu, care în 1839 a vândut-o boierului Lupu Balș care, la rândul lui, în 1845, o cedează Elenei Catargiu, fiica marelui logofăt Iordache Catargiu, căsătorită întâi cu Iorgu Ghika și apoi cu beizadea Gheorghe, fiul lui Ioniță Sandu Sturza și care o vinde mai departe avocatului Vasile Sculy. În 1867 casa devine „Hôtel d’Angleterre” condus de către Iosif Holstein, un „transfug” de la Hotelul Binder de peste drum. „Hôtel d’Angleterre” avea un restaurant și o grădină de vară în partea dreaptă a clădirii în care putea fi ascultată zilnic fanfara militară. Faima stabilimentului crește, devenind unul din locurile preferate ale „lumii bune ieșene”, inclusiv al cărturarilor care la 21 octombrie 1872 se întrunesc aici sub conducerea lui Titu Maiorescu și pun bazele Societății literare „Junimea”. După 1873, falimentul hotelului îl determină pe avocatul Sculy să închirieze sălile de la etaj Jockey Clubului, club hipic ce fusese înființat oficial în Iași în 1862 și printre membrii căruia se numărase și domnitorul Cuza. Din 1885 casa devine „Maison Jockey-Club - Grand Restaurant de Paris”, în salonul căreia se desfășoară periodic concerte ale fanfarei conduse de Gheorghe Scheletti, compozitor și profesor la Conservatorul de muzică din Iași. Începând din 1885 la parterul clădirii este găzduită „Cofetăria Tuffli”, cofetărie ținută de cofetarul elvețian Richard Tuffli și care, din 1890, se mândrește cu titlul de „furnizor al Curții Regale”. În 1900, când la doar câteva sute de metri se termină lucrările de amenajare a Esplanadei Elisabeta de la Râpa Galbenă, Vasile Sculy, îndatorat, trece clădirea în proprietatea Creditului Urban din Iași, care în 1910 o vinde „Jockey Clubului”. „În colecțiile Muzeului de Istorie din Iași se află – provenind din vechea colecție a Spiridoniei – un portret care îl înfățișează pe logofătul și cavalerul Iordache Catargiu, fost epitrop la Casa Spitalului Central din M-rea Sântului Spiridon. Contemporanii îl socoteau „cel mai bun cap al boierimii moldovenești”, fiind considerat și mai târziu un „meșter mare de condei și cel mai subțire dintre boierii din vremea sa” (Radu Rosetti). Autorii au reconstituit viața și activitatea acestui personaj (mort în 1841), epitrop al Spiridoniei vreme de patru ani (1835–1839), proprietățile și familia. Prin fiul său Costin, el este bunicul Mariei Catargiu, mama regelui Milan Obrenovici al Serbiei și iubita lui Cuza vodă, iar prin fiica sa Anica (soția viitorului domn Grigore Al. Ghika), este străbunicul lui Radu Rosetti.”- Sorin Ifțimi, Rodica Ifțimi, *Un personaj controversat: logofătul Iordache Catargiu*, în *Buletinul Institutului „Sever Zotta” IX*, Iași, 2007.

posibilității anchetării autorului moral al crimei etc. (idem); cheltuielile necesare la Carantina Galați pentru reparații la unele încăperi ale carantinei, la pichetele de graniță, la podurile de peste gârlele ce se scurg în Dunăre, la lucrările deprelungire a oficiului de vamă pentru export, în scopul înlesnirii comerțului în portul Galați, pentru plata slujbașilor de vamă, consolidarea cu stâlpi a malului Dunării, plata trimiterii unui om în satele de peste Dunăre spre a aduce informații asupra situației acestor sate din punct de vedere al epidemiei de ciumă, în scopul luării de măsuri la carantină ș.a.; referatele Comitetului Sănătății către Sfatul Administrativ în legătură cu sumele de bani necesare acoperirii cheltuielilor menționate; reclamația agăi Costachi Giugara împotriva supusului englez Ioan Blahopolu, căruia, dându-i în posesie moșia sa Corni, nu i-a plătit încă arenda prevăzută în contract; corespondență cu Consulatul englez; cercetările făcute. Carantina Galați, decizie pentru unele mici reparații: bărci, gard ș.a.; rapoarte pentru angajarea de ajutoare căpitanului portului și comisarului carantinei pe timpul navigației; Sfatul aprobă aceste cheltuieli din „paragraful carantinesc” (1839-1840, rola 79); protestul maiorului Ioan Sultanovici, supus rus, contra încălcării moșiei sale Strîmba, din ținutul Tecuci, de către oamenii maiorului Plitos, aflat la divanul de Apelație al Țării de Jos¹²¹; acesta, pretextând că are drept la stăpânirea moșiei, a bătut crunt pe vâtaful care era acolo, provocând și mari pagube; nota Consulatului rus către Secretariatul de Stat, prin care cere despăgubirea supusului său etc. (1839-1841, rola 82); darea în antrepriză a venitului produselor ce se exportă prin portul Galați: decretul lui Mihai Gr. Sturza voievod, prin care se hotărăște ca acest venit să fie folosit pentru îmbunătățirea portului Galați în scopul dezvoltării comerțului și la repararea Curții vechi arse, care va putea servi de reședință tuturor instanțelor publice; stabilirea condițiilor dării în antrepriză a acestui venit; cererea vornicului Teodor Balș și a postelnicului Vasile Alecsandri, antreprenorii acestui venit, pentru a fi despăgubiți cu o sumă de bani, întrucât la repararea curții arse au executat lucrări peste cele prevăzute în contract și au avut și mari pagube la antrepriza veniturilor din produsele exportate (1839-1843, rola 82); nota Consulatului Sardiniei către Secretariatul de Stat, prin care îi trimite, în copie, sentința pronunțată de Tribunalul de comerț din Galați, în procesul iscat între frații Pedemonte și Petre Talabă; cere ca Secretariatul de Stat să mijlocească judecarea procesului în apel la Divanul Domnesc; adresa Secretariatului de Stat către

¹²¹ Divanul de Apelație al Țării de Jos a fost înființat la 2 mai 1833, ca urmare a înmulțirii numărului de pricini. El își avea sediul în Iași și avea competența asupra ținuturilor Bacău, Putna, Covurlui, Tutova, Fălciu și Vaslui. El judeca în apel procesele judecate la judecătoriile ținutale. Datorită reducerii numărului de procese, el a fost desființat la 2 mai 1845, iar dosarele încheiate au fost trimise Arhivelor Statului și Departamentului Dreptății, iar cele în curs au fost predate noului Divan unificat de Apelație.

Logofeția Dreptății; se răspunde Secretariatului de Stat să nu mai facă astfel de intervenții, pentru a se evita aglomerarea proceselor la instanțele superioare etc. Nota Consulatului englez către Secretariatul de Stat, în care se arată că supusul englez, Nicolaie Katzaiti, a încheiat în 1839 un contract cu Anastasie Alevra¹²², în contract se prevedea că primul va cumpăra de la cel de al doilea 100 de kile de grâu cu 79 piaștri kila; vânzătorul nu a respectat condițiile contractului; copia jurnalului încheiat de Tribunalul de comerț din Galați; procesul va fi judecat în apel la Iași etc. (1840, 86); repararea poștelor din Moldova: situație cu cheltuielile făcute la repararea poștelor din Botoșani, Mircești, Roman, Galbeni, Galați, Tecuci, Pechea, Cișmele, Furceni, Bîrlad, Berheci, Sculeni, Iași, Pereschiv, Focșani, Bacău, Cordeni, Huși, Hîrtopu, Piatra, Fălticeni, Sorcani, Hărmănești ș.a.; listă cu împărțeala cailor de poștă la „Drumul Mare”, drumul Botoșanilor, drumul Siretului, a Galațiului; socoteală de zilele lucrate și banii cheltuiți la repararea poștelor; corespondență de la Vistierie și Sfatul Administrativ etc. (1840-1, 86); tulburarea ordinii publice: cercetările întreprinse în legătură cu unii supuși străini și moldoveni din orașul Galați, care prin faptele săvârșite, lovirea unor militari, violarea localului Poliției ș.a., au fost acuzați ca tulburători ai ordinii publice; rapoartele Hătmăniei către domn cuprinzând măsurile propuse a se lua împotriva celor vinovați; greutățile întâmpinate de Hătmănie la punerea în aplicare a acestor măsuri, din partea consulatelor respective; hotărârea de trimitere a vinovaților spre judecarea Tribunalului criminalicesc, pe baza concluziilor stabilite de comisia de cercetare a acestora; demersuri făcute pe lângă consulate pentru trimiterea spre judecare și a vinovaților supuși protecției lor; propuneri de reglementare în ce privește autoritatea ce viza pașapoartele și de limitare a acestei atribuții la o singură autoritate; se comunicau și noi instrucțiuni pentru lichidarea răufăcătorilor și a celor ce se dovedeau tulburători ai ordinii publice în orașul și portul Galați; caracterizări privind comportarea obișnuită, în oraș, a vinovaților etc (1840-1842, rola 89); înființarea unui antrepozit în portul Galați: raportul Sfatului Administrativ către domnul țării, prin care se arată și semnalează de fapt că intensificarea comerțului face necesară construirea antrepozitului; diferite proiecte de regulament al funcționării antrepozitului; proiect, întocmit de inginerul portului cu noua construcție; corespondență cu consulatele etc. (1840-1845, rola 90); darea în arendă, a venitului „anguraiului” de la carantina Galați, pe timp de trei ani, lui

¹²² Ghiță Alevra, unionist gălățean (N. Iorga, *Acte și doc.*, IV, p. 1016-1018). În iunie 1862 era casier la Prefectura ținutului Covurlui (ASG., Tribunalul Covurlui, tr. Iași, 1862, dos. 2, f. 12). Țăranii din Stroiești au participat în 1907 la devastarea conacului Alevra din Dracșani. Se păstrează la ASB, fond Kogălniceanu, actele de numire a slugerului Pavel Alevra în funcția de căpitan al portului Chilia, 9 mai 1875. În 1917 colonelul Alevra (de la Statul-Major sedentar) era aghiotantul primului ministru Al. Marghiloman.

Andronachi Negroponte; raportul Comitetului Sănătății către Sfatul Administrativ etc. Alegerea membrilor Eforiei orașului Galați pentru anul 1842: referatul Departamentului Dinlăuntru către Sfatul Administrativ în această problemă; copia jurnalului obștei alegătorilor din orașul Galați, boieri, negustori și staroști de corporații cu privire la persoanele alese de ei ca membri ai Eforiei acelui oraș (1841, rola 91); tulburători ai ordinei publice în orașul Galați: însărcinarea dată inspectorului general al Miliției, hatmanul Iordache Costache, de a dispune cercetări și măsuri polițienești în legătură cu anumiți indivizi semnalati ca tulburători ai liniștei publice în orașul și portul Galați, care, având asupra lor arme, încearcă să instige la dezordine și tulburări și alte persoane; raportul inspectorului general al Miliției privind aducerea la îndeplinire a acestei însărcinări; descrierea amplă a faptelor care au făcut obiectul cercetărilor din partea organelor polițienești ale orașului Galați; însemnare de cheltuielile făcute cu toate cercetările și punerea în aplicare a măsurilor polițienești hotărâte ș.a. Carantina Galați; cheltuielile extrabugetare făcute de către Carantină pentru repararea unor stricăciuni cauzate de sloiurile de gheață, pentru cancelaria căpităniei portului și stațiile de import și export, pentru mobilarea birourilor noii Carantine de la Galați pentru contruirea unui pod necesar ieșirii marinarilor de pe corăbii și repararea unor bărci; referatele Comitetului Sănătății și rapoartele Sfatului Administrativ către domn și devizele acestor reparații. Răzeșii din Corod, ținutul Tecuci, se plâng Sfatului Cărmuitor al Moldovei împotriva boierului Alecu Moruzi, pentru că acesta, cumpărând 300 stânjeni din moșia lor răzeșească „cu ghiotura și la noroc”, a ales locul cel mai bun în mijlocul satului, făcând cel mai mare rău răzeșilor, încât aceștia arată că au uitat și de „zilele tătarilor și a enicerilor” (1841, rola 92); reglementarea vânzării prafului de pușcă în orașul Galați: dispoziții date Pârcălăbiei Galați privind respectarea întocmai a instrucțiunilor Departamentului Dinlăuntru în această problemă; interzicerea de către Direcția carantinei Galați de a se mai primi în acea carantină praf de pușcă; ordinul dat Direcției vămilor Moldovei de a trimite liste privind praful și plumbul de pușcă ce intră în Moldova ș.a. (1841, rola 93); jalba obștei negustorilor din Galați către domn, prin care cere aprobare de a se alege din sânul lor un număr de 12 negustori asesori și candidați, care să facă parte din completul de judecată al Tribunalului de comerț din Galați: rapoartele Pârcălăbiei, ale Logofetei Dreptății și ale Sfatului Administrativ; alegerea se va face prin vot (1841-2, rola 94); Fabrica de lumânări de seu din Galați înființată de căminarul Antonachi Negroponti; noi cereri pentru acordarea acestui bun privilegiu, pentru reînnoirea lui și pentru luarea în antrepriză a venitului ancorării corăbiilor în portul Galați etc. Darea în antrepriză a brutăriilor și căsăpiilor din Galați: jurnalul Sfatului Ocărmuitor prin care se stabilesc condițiile ce trebuie respectate la darea acestora în antrepriză; măsurile ce trebuiau luate pentru asigurarea aprovizionării

cu carne a orașului Galați, dar și a corăbiilor care intră în port; jalba antreprenorului căsăpiilor din Galați, Costache Ventura, prin care se plânge împotriva unor supuși străini care-i fac neajunsuri la exercitarea antreprizei sale etc (1841-2, rola 95); înființarea, pe lângă Poliția din Galați, a unei companii de 27 slujitori, dintre care 14 călări și 13 pedestri; cheltuielile Eforiei orașului Galați privind zidirea caselor; procurarea uneltelor; amenajarea grajdurilor; cumpărarea cailor și a armelor necesare; lefurile slujitorilor; tabele cu materialele de gospodărie și îmbrăcăminte; bugetul; așezământul pentru înființarea companiei precum și regulamentul privind obligațiile slujitorilor; acordarea asistenței medicale; se cer 27 puști mici, 27 săbii și 27 epoleți de fier (1841-7, rola 97); înființarea, în portul Galați, a unui vas militar cu armament la bord, pentru paza liniei Dunării: propunerea Comitetului Sănătății în acest sens; raportul Sfatului Administrativ către domn referitor la propunerea făcută; rezoluția domnească; propuneri de a se studia problemele legate de construcția navei ș.a., cerându-se în acest scop lămuriri de la porturile unde existau asemenea vase; corespondență urmată în acest sens cu Consulatul Sardiniei din Galați; încredințarea construcției vasului maistrului Sava Panaiti din Galați; condițiile în care acesta se angaja să construiască vasul; era și un deviz de materialele de construcție și prețul lor; cumpărarea tunurilor ce urmau să fie instalate pe vas, de la arsenalul din Torino; o situație de banii cheltuiți cu construcția vasului plutitor; de asemeni exista regulamentul cuprinzând toate instrucțiunile de funcționare; situația instalației necesare montării tunurilor, costul acesteia, plata tunurilor, ș.a.; raportul inspectorului general al Miliției către domn cu privire la amenajările și îmbunătățirile necesare pe linia Dunării, în urma reviziei carantinelor; proiect pentru înființarea unei companii de pichetați pentru întărirea pazei cordonului sanitar de la Galați, (1841-50, rola 98); corespondență referitoare la iluminarea altor târguri din Moldova: Bîrlad, Botoșani, Roman, Focșani, Galați (1841-55, rola 100); Carantina din portul Galați: cheltuielile făcute cu repararea bărcilor, cu materialele de afumat, cu mobilarea odăilor pasagerilor și punerea de gratii de fier la ferestre, cu construirea unor clădiri pentru carantină, cu repararea trecătorilor din port, a cancelariei căpităniei portului și a barierilor pe unde se importă și se exportă marfa; închiderea drumului din dreptul porții Carantinei; rapoartele directorului Carantinei, spătarul Iancu Cozoni¹²³, către Comitetul Sănătății;

¹²³ Iancu Cozoni, directorul Carantini din Galați, unchiul, după mamă, al lui V. Alecsandri, a juns serdar și apoi spătar și a locuit la Roman, figurind pe „lista isprăvniciei ținutului”. Deținea o moșie la Foltești. Arhondologia Moldovei, întocmită de paharnicul C-tin Sion, scrie despre Dumitrache Cozoni că e „un grec venit de copil cu domnia lui Moruzzi”, care, după mazălirea acestuia, „au trecut slugă la boerul Roset, ce i se mai zicea și Baston, tatăl logofetesei Anica Roznovanu, la moșia Bogdănești, ținutul Bacăului, și s-au însurat cu Anița, fata unui Spiridon, ce era grămaticul

rapoartele acestuia către Sfatul Administrativ; aprobările date etc. (1842, rola 103); trecerea ilegală a granițelor; raportul Comitetului Sănătății către Sfatul Administrativ, prin care se aduce la cunoștință că pe la Carantina Galați au intrat în țară, fără pașapoarte, 10 ciobani și 4 lipoveni; măsurile luate etc. Aprovizionarea cu furaj, dar și grăunțe a cailor și a boilor escadroanelor de Miliție din Iași și Galați, începând de la 1 septembrie 1842 până la 1 mai 1843; listă de cantitățile necesare pentru această perioadă. Echipamentul personalului Miliției (grade inferioare) și a celui de pe vasul plutitor de poliție fluvială de la Galați, pe anul 1843; luarea în antrepriză a procurării acestui echipament, de către colonelul Iacovachi; listă de obiectele și materialele necesare pentru îmbrăcăminte personalului menționat și costul lor (1842, rola 104); Carantina de la Galați: fixarea taxei pentru pasageri și pentru mărfurile care trec prin carantină; pasagerii vor plăti 10,50 lei de persoană și 15,75 lei de familie; listă cu fixarea taxei pentru

Genelor, și s-au boierit pe la 1784, făcându-se Pitariu”. Generalul Dumitru Rudeanu, nota în memoriile sale prin 1968 că „Mai stăruie și astăzi pe strada Asachi, coborâtoare spre Trotuș casa bătrânească a familiei Cozoni”. O altă casă a familiei Cozoni se afla pe strada C. Negri, lângă nr. 21, în fața străzii Oituz, ce vine dinspre Biserica Răducanu. Aici se pare că și-a trăit bătrânețile Iorgu Sion, alt descendent Cozon, care, înainte de a trece în lumea drepților, a dăruit-o statului, iar el odihnește somnul de veci sus, la Schit, pe Măgura. Arhivistul Ungureanu de la Iași, bazându-se pe o scrisoare din 1835 a lui Iordache Alecsandri, consideră că medelnicerul Alecsandru Alecsandri, tatăl poetului, ar fi fost „de nație grec”. Paharnicul Costachi Cozoni, era prin 1829 director al poștelor din Iași, în timp ce fratele său Ecanache Cozoni și cumnatul lor, vornicul Vasile Alecsandri, tatăl poetului, țineau poștele pe linia Roman-Bacău-Focșani. După ce a slujit apoi 9 ani ca sameș la Vaslui, Costache Cozoni a fost înălțat de Vodă Ion Sturza, vătaf și pe urmă paharnic. În suita domnitorului fanariot Nicolae Mavrocordat, înscăunat în 1719, pentru a doua oară pe tronul Țării Românești, vine la București și tânărul Gheorghe Kozoni. Stabilite aici, Gheorghe Kozoni, poreclit „Grecul”, se însoară cu o româncă, unul dintre copiii săi, născut în jurul anului 1730, numindu-se, probabil Dumitrachi. Fiul lui, Gheorghe Kozoni, Dumitrachi Cozoni, tatăl al pitarului și străbunic al poetului, fu în proprietate prin hristovul din 1759, de domnitorul Ioan-Toader Callimachi cu moșia Brătești, de lângă Tg. Ocna. Abia fiul acestuia, pitarul Dumitrachi Cozoni, va fi bunicul după mamă al poetului, „boier cătănit cu drit de 5 scutelnici”, cum e trecut în *Însemnare de rangul boierilor* de la 1820. Născut la 1755 – cum însuși consemnează în schița genealogică descoperită de Sever Zotta la Arhivele Statului din Iași, bunicul poetului, grație unui potențial genetic de excepție, a fost un longeviv, stingându-se din viață în 1850, la venerabila vârstă de 95 de ani. Iancu Cozoni, frate cu mama poetului a avut nouă copii. Lui Dumitrachi Cozoni i-a aparținut, cu siguranță, vechiul conac din Tg. Ocna al familiei Cozoni, în care s-a născut Elena, mama poetului, și în care a avut loc, în toamna lui 1817, nunta acesteia cu sulgerul Vasile-Mihail Alecsandri de la Bacău. Referitor la aceștia, George Călinescu avea să scrie: „Bunicul Elenchii (mama poetului Alecsandri– n.n.) se chema Gheorghe Kozoni Grecul și locuia în București, iar părinții ei erau pitarul D. Cozoni și o Antihița” (G. Călinescu, *Vasile Alecsandri*, Buc., Ed. Tineretului, 1965, p. 6). Tg. Ocna și împrejurimile sale reprezintă leagănul Cozonilor, veche familie boierească, de origine străină. Mormântul Cozonilor s-ar afla la biserica Sfinții Voievozi din Tg. Ocna.

fiecare marfă în parte; notele consulatelor către Secretariatul de Stat, prin care acestea și protestează împotriva acestor taxe. Măsuri sanitare: corespondență cu Consulatul francez privind măsurile ce trebuiau luate de Carantina din Galați pentru dezinfectarea mărfurilor ce se aduceau din Marsilia, în baloturi învelite bine în o pânză „cătrănită” și însoțite de certificatele autorităților de acolo. Aprovizionarea cu pâine a satelor din ținuturile Covurlui, Fălciu și Putna, unde, din cauza secetei, locuitorii erau lipsiți de hrană și împovărați cu mari datorii de către proprietarii și posesorii de moșii, de la care împrumutase pâine și furaje; în ținutul Covurlui datoriile locuitorilor atingeau suma de aproape două milioane lei. Paza pichetelor de pe linia Dunării, de către mazili și slujitori, pentru timpul cât militarii erau încazarmați; înlocuirea lor cu militari, din pricină că nu-și îndeplineau probabil conștiințios această sarcină; măsuri pentru asigurarea hranei lor și lucrări referitoare la înființarea în Galați a unor încăperi pentru adăpostirea caravelor; devizul acestor lucrări ș.a. (1842-3, rola 108); înființarea în Galați a unui institut pentru educarea tinerelor fete, ca urmare a cererii obștii orașului și a portului Galați: construirea unui local nou pentru școala publică din Galați înființată la 1763; cererea lui Alecu Russo către domn, privind urmărirea averii mănăstirii Mavromolu donată școlii publice din Galați prin hrisovul lui Gr. Ghica voievod¹²⁴ din 13 august 1763, una care fusese înstrăinată și întoarcerea ei la

¹²⁴ În viața oricărei familii sunt episoade care nu sunt publice. Îată un astfel de episod în istoria domnitorului: „Paharnicul Constantin Sion și prozatorul Constantin Gane au lăsat pentru posteritate, în scrierile lor, idila care te duce cu gândul la Antonia și la Alex Velea. Protagonista poveștii cu final nefericit: Elena Sturdza, nepoata domnitorului Grigore Vodă Calimachi și mama viitorului domn al Moldovei Grigore Ghica. Născută la Iași, în 1786, Elena era fiica logofătului Grigoraș Sturdza și a domniței Marioara, fiica domnitorului Grigore Vodă Calimachi. Mai avea o soră, Ruxandra, și un frate, Mihai, care avea să urce pe tronul Moldovei în 1834. Brunetă, cu ochii albaștri, fața ovală și buzele bine conturate, Elena era considerată cea mai frumoasă femeie din Moldova anilor 1800. Pe cât era de frumoasă, pe atât era însă de năbădăioasă tână nepoată de domnitor! Iar apucăturile libertine au fost puse, se pare, pe seama moștenirii genetice, căci mama prințesei, și ea o frumusețe a vremurilor, era, la rândul ei, mare iubitoare de petreceri și plăceri lumești. Pe lângă înfățișare, educația bună, primită de la profesori particulari, dar și inteligența au făcut ca Elena să fie printre cele mai dorite femei din Iași, la vremea respectivă. Ajunsă la 16 ani, devenise o partidă excelentă, căutată de pețitorii de ocazie. Iar la doar 17 ani, în 1803, inevitabilul s-a produs: Elena Sturdza a ajuns în fața altarului alături de Alecu Ghica, de o vârstă apropiată cu a ei, fiul marelui logofăt Costachi. Tânăra, romantică și sentimentală, pasionată de petreceri și de iubiri romantice, a avut încă de la începutul căsniciei certuri cu soțul ei, mult prea serios și preocupat de politică. După un an de căsnicie, Elena a născut un fiu, Grigore, viitorul domn al Moldovei, iar căsnicia părea că intrase pe un făgaș mai bun, numai că... destinul avea alte planuri cu ea. Ca și Antonia, Elena s-a refugiat după certurile cu partenerul ei de viață într-o iubire interzisă. În 1807, soarta i l-a scos în cale pe contele francez Theodore de Crussol, un monden al vremii, venit în Moldova de la Odessa, unde emigrase împreună cu familia și cu un grup de conaționali după Revoluția franceză, intrând în serviciul Rusiei. Întâlnirea dintre francez și

frumoasa româncă a fost devastatoare. Contele și-a pierdut mințile după fascinanta Elena, iar tânăra de 21 de ani n-a așteptat mult până să se lase sedusă de străinul rebel, la fel ca surata ei, Antonia, 200 de ani mai târziu. Idila celor doi și iubirea cu iz de de amantlăc au fost subiectul cel mai gustat al Iașiului acelor vremuri, iar scandalul nu s-a lăsat mult timp așteptat... Când tânăra a rămas însărcinată, amorezii au ajuns la concluzia că trebuie să fie împreună pentru totdeauna. S-au hotărât să se căsătorească, dar situația Elenei, de femeie măritată, nu era tocmai ușoară. De altfel, nici cea a contelui nu prevestea un viitor roz pentru ei. Francezul provenea dintr-o familie bogată, catolică, influentă și cu ramificații în înalta nobilime de la Paris, iar tânărul nu se putea însura fără consimțământul părinților săi, aflați la Petrograd, în Rusia. Se pare că tatăl lui Theodore, ducele d'Uzes, fusese înduplecat, însă mama tânărului și mătușa lui, ducesa de Tremoille, principesă de Tarente, s-au opus vehement, considerând această relația una de neacceptat în lumea bună. În Moldova, Alecu Ghica, soțul păcălit, a ticluit un plan bun pentru a se separa de necredincioasa nevestă și de a rămâne cu copilul. În iunie 1807, pe când domnița Marioara, mama Elenei, a organizat o petrecere la ea acasă în cinstea unui general rus, Alecu a refuzat să meargă alături de soția lui, ba mai mult, i-a interzis acesteia să onoreze invitația mamei sale, punând-o pe Elena într-o situație delicată. Tânăra a nesocotit interdicția soțului și a plecat singură la petrecerea dată de părinții ei, unde se afla, printre invitați, și contele de Crussol. Iubirea celor doi a devenit astfel publică, iar Alecu Ghica a cerut a doua zi divorțul în fața Divanului țării și a solicitat ca atât copilul pe care-l avea, Grigore, de trei ani, cât și cel care urma să se nască să rămână în grija lui. Și a obținut tot ce-a cerut. Elena a fost nevoită, date fiind circumstanțele divorțului, să accepte învoiala ca ambii copii să-i rămână fostului soț. După câteva luni, Elena a născut o fetiță, care a primit același nume ca mama ei. În același timp, amantul i-a plecat pe front, unde a fost trimis să lupte în armata rusă. Cei doi nu aveau să se mai revadă vreodată, războiul despărțindu-i definitiv. Theodore s-a îmbolnăvit și a murit la începutul anului 1813, într-un sătuc de lângă Varșovia. Elena a purtat multă vreme un război în Divan cu soțul ei pentru fetița născută după divorț, pe care tânăra nu concepea să i-o dea fostului partener și despre care se credea că este rodul iubirii ei cu contele de Crussol. Un an mai târziu, micuța Elena avea să-i fie luată cu forța și trimisă lui Alecu Ghica, așa cum era stipulat în decizia de divorț, lăsând-o pe frumoasa ei mamă cu inima frântă. Rămasă fără soț, fără copii și fără amant, Elena s-a reorientat. Pentru că nu mai știa nimic de iubitul francez aflat pe front, și-a găsit un nou protector. Bogat, bătrân și binevoitor, generalul Harting a sosit la timp în viața ei. Mai mare decât frumoasa brunetă cu 30 de ani, generalul s-a îndrăgostit de ea și s-a hotărât să-i ceară mâna, punând trecutul ei pe seama ghinionului și a zvonurilor nefondate, mai ales că la Chișinău, unde se stabilise femeia, nu ajunseseră toate bârfele despre amorul ei scandalos. În iarna anului 1812, Elena a mers din noul la altar, cu bătrânul general Harting. Pe când ea îmbrăca rochia de mireasă, contele de Crussol, marea ei iubire, își trăia ultimele clipe de suferință lângă Varșovia. Căsătoria cu generalul a urmat tiparul celei cu Alecu Ghica. Certurile au luat startul imediat după cununie, iar la un an de la nuntă a apărut un copil, un băiețel, pe care părinții l-au botezat Karl Harting. Mariajul a durat câțiva ani chinuți, iar divorțul a făcut deliciul bârfitorilor din Chișinău. Experiența procesului cu primul soț s-a văzut imediat în acțiunile Elenei, care l-a chemat pe general în fața judecătorilor domnești, acuzându-l de multe fapte reprobabile, cum ar fi luare de mită sau furt de bani. Bătrânul s-a ales cu onoarea terfelită, fără nevestă și fără postul de guvernator, iar în scurt timp, a ajuns la sapă de lemn. Nici Elena nu s-a bucurat însă prea mult timp de victorie, pentru că și-a găsit sfârșitul mult prea devreme, la numai 45 de ani, în 1831, fiind înmormântată în cimitirul central din Chișinău, oraș pe care nu l-a mai părăsit după divorțul de general. La patru luni după moartea celei care i-a distrus amurgul vieții, și-a dat obștescul sfârșit și

destinația inițială, în scopul înființării pe lângă clasele primare a unor clase speciale, clase cerute de nevoile comerțului și de navigația orașului; copia hrisovului pomenit mai sus; referatul Departamentului Cultelor semnat de Gheorghe Asachi, în care se arată imposibilitatea Casei municipale a orașului Galați de a acorda suma necesară reparațiilor radicale a școlii publice de acolo; înființarea unor venituri pentru întreținerea a 2 școli publice, una de fete și una de băieți, pe lângă cele existente (1842-9, rola 112); aprovizionarea cu pâine, carne și lumânări a orașelor și târgurilor din Moldova: rapoartele Departamentului Dinlăuntru către Sfatul Cărmuitor, privind darea în arendă pe anul 1844 a brutăriilor, căsăpiilor și făclieriilor orașelor Focșani, Roman, Bacău, P. Neamț, Bîrlad, Botoșani, orașul și portul Galați etc., și a târgurilor Ștefănești, Mihăileni, Dorohoi, Darabani, Hîrlău, Nicorești, Panciu, Huși și altele; se arată prețurile de vânzare la pâine, carne și lumânări și strădaniile isprăvniciilor ținutale pentru reducerea acestor prețuri (1843-1844, rola 114); cumpărarea caselor fostului consul rus din Galați, Corneev, pentru sediul Isprăvniciei, Judecătoriei și Poliției din orașul Galați, cu bani proveniți din veniturile locale; în anul 1851 se iau măsuri pentru repararea caselor ocupate de cancelaria Pârcălăbiei Galați; devizul întocmit de inginerul Rizer (1843-1844, rola 115); reclamația supușilor austrieci Vlasto și a lui Vincler împotriva spătarului Iancu Cogălniceanu, pentru nepredarea de către acesta, la Galați, a 500 chile păpușoi care se cumpăraseră de la el. Conflictul intervenit între jandarmii Miliției orașului Galați și un număr de supuși străini din acel oraș, printre care supuși britanici, greci etc.; nota Consulatului britanic din Moldova prin care reclamă pe jandarmi pentru abuz de putere și acte de violență față de supușii protecției sale; dispoziții pentru cercetări la fata locului (1844, rola 115); reclamația supusului austriac Bogos Naversat prin Consulatul austriac din Galați și Agentia K. K. din Iași asupra tătarului Ihaia Ismail, care în urma unei tovărășii îi rămăsese dator cu 6000 lei, pricină ce se judecase de către cadiul din Babadag; corespondență între Departamentul Treburilor Dinlăuntru și Secretariatul de Stat în legătură cu lipsa de vigilență a Pârcălăbiei Galați care a permis tătarului să vină la Iași, deși era dator; copia raportului Pârcălăbiei de Galați etc. Jalba lui Panaite Neculau, vechilul lui Polimen Pagoni, în care arată că în anul 1838 clientul său luând în posesie de la câțiva răzeși moșia Corni, o moșie din ținutul Tecuciului, în urma unui proces între acești răzeși și casa răposatului vistiernic Petrachi Sturza¹²⁵, moștenitorii au luat în stăpânire moșia, scoțându-l din

generalul Harting, răpus de bătrânețe și de regrete. A fost înmormântat în același cimitir cu fosta lui nevastă, apriga și belicoasa Elena.

¹²⁵ C. Sion în *Arhondologia...* spune: „răposatul vistiernic Petrachi Sturza, bun pleșcagiu, Dumnezeu-l ierte.” În Iași pe la anul 1820, vistiernicul Petrache Sturza înființa un bazar, în preajma mănăstirii Sf. Vineri o piață pentru „obștescul folos”, piață care va fi numită „Medeanul de

posea ei pe Pagoni și dând-o în posesia stolnicului Ciucă; cercetările făcute și despăgubirea lui Pagoni (1844, rola 116); reclamația agăi Dimitrie Shina¹²⁶ împotriva maiorului Plitos, ispravnicul ținutului Tecuci¹²⁷, care, în mod abuziv, a

la Sfânta Vineri”. Se știe că Teodor Sturza era proprietarul moșiei Ocheni și era fiul vistiernicului Petrache Sturza și Ecaterina, născută Balș, nepoata de frate a hotărnicesei Nastasia Josca, născută Sturza. La 3 ianuarie 1831, pitarul Gheorghe Zota stabilea hotarele Năneștilor, cercetând zapisele răzeșilor și pe cele ale vistiernicului Petrache Sturza. Cetitorul este invitat să urmărească culisele Războiului Crimeii. La 25 aprilie 1828 rușii ocupau Iașul, iar pe 5 iunie capitula cetatea Brăilei (G. Bezviconi, *Contribuții la istoria relațiilor româno - ruse din cele mai vechi timpuri până la mijlocul secolului al XIX-lea*, București, Academia Română, 1962, p. 210. Pentru evenimente pe larg vezi *Analele Științifice ale Univ. Al.I. Cuza din Iași, Istorie, LXI* (2015), p. 229-247. În 1829 se încheie pacea de la Adrianopol, principatele rămân sub ocupație rusească până la achitarea datoriilor de război (Ioan C. Filitti, *Principatele Române de la 1828 la 1834. Ocupația rusească și Regulamentul Organic*, București, 1934, p. 9-18). Stărostia Putna formează o puteră să-l prindă pe un tâlhar urmărit de vornicul Vrancei. Gârla Morilor era un braț desprins din Putna și se vărsa în Siret în dreptul satului Ciușlea (Constantin C. Giurescu, *Istoricul podgoriei Odobeștilor*, București, Editura Academiei, 1969, p. 31-32. Traseul Gârlei Morilor, numită și Gârla de Sus, pentru că exista și una „de Jos” (de aici și numele ocolului Gârlele, din ținutul Putnei), se poate observa și astăzi pe hărțile din satelit. Vezi ANI, col. Litere-Asachi, litera Ț/49, f.127-8; Stărostia Putna, 30/1830, f. 1. A se vedea situația particulară a ținutului Putna, ținut de margine, respectiv la tâlhăriile la drumul mare din *Catagrafiile Visteriei Moldovei (1820-1845)*, vol. III, ținutul Putna, partea I (1820), edată de Mircea Ciobotaru și Nicoleta Dănilă, Iași, Casa Editorială „Demiurg Plus”, 2014, p. XXIV (inclusiv nota 48). Se întâmplă pe 7 martie 1830 „prădăciunea praporcicului Cozmin, 1830”. El a oprit la Gârla Morilor la drumul spre Odobești, nu departe de cârciuma serdarului Ștefan Brânză. Atunci a fost atacat de cinci tâlhari, care au stat multă vreme ascunși între țișanii văduvei lui petrache Sturza. Șirul a continuat încă multă vreme, ceea ce explică teama locuitorilor și pe cea a celor din Fundeni, care cereau desființarea podului din dreptul satului lor peste Siret. Apud Laurențiu Rădvan, „*Arestuile țișănci de la Iași și implicațiile colective ale unui furt*.” În anul 1823 vistiernicul Petrache Sturdza cumpără jumătate din moșia Ipotești, lângă Tecuci, făcând schimb cu Ilie Stupul, cămăraș, dând acestuia în loc moșia Văleni din fosta comună Burdusoci.

¹²⁶ Fiu al cuparului Iancu Shina. *Vocea Covuluiului* din 24 octombrie 1875 scrie: „Astăzi ziarul milanez „Pungolo” anunță că ieri sau aresta așa-zisu principe român Dimitrie Shina, care călătorea sub numele de baronul Ivanovici, care locuia în hotelul Cavour. Iată motivul: acest principe fals, în noaptea de alată-ieri, s-ar fi introdus în camera d-lui Mettlet, neguțător în Liverpool, unde a comis un furt considerabil de bani. Nu putem preciza totalul sumei furate. Fapt este că ieri am văzut gardienii ducând la închisoare pe așa-zisu principe.”- ziarul *Familia*, nr. 45, 9 nov/21 nov. 1875, anul IX.

¹²⁷ De văzut „*Condica dumisale Ion* (e o greșală, a lui Ienachi Kogălniceanu, vorbind de boierul lul Scarlat Ghica, pomenește pe Dumitrașcuu Sturza vel hatman, *Letopisete*, III, p. 233), *Sturdzea Hatmanul, leat 7265, Mai 30 dni*”. Iată cheltuielile consemnate: „75 lei, Leon Igboș, căpitan de Soroca; 50 Ioniță Beldiman, căpitan de Cotman; Costandin Sacazlăul, căpitan de Dorohoiu; 30 Neculai Patrașco, căpitan de Ropce; 75 Lupul Costachi, căpitan de Codru; 50 Neculai, căpitan de Tecuci; 50 Paleologos, căpitan de Covurluiu; 100 lei, Medelnicerul Neculai, căpitan de Greceni; 100 Vasilachi Cozma, căpitan de Iaș; 100, Anastase Poroenecul; 80 Vornicie Sucevii. Alte căpitani: 30

strămutat un număr de locuitori ce se aflau cu locuința pe moșia sa Vladnicul; jalba acestuia către Sfatul Administrativ; există raportul Vistieriei, toate cercetările făcute etc. Reclamația postelnicului Gheorghe Hermeziu¹²⁸ în contra serdarului

lei, Vasile, căpitan de Ciuhuri;50 Dănilă, căpitan de Puțeni; 90 Trei bulubaș de Galți Zaharie i Costandin i Costandin;50 Matei, bulubaș de Focșeni;30 Lupul, căpitan ot tam;30 Apostol, căpitan ot tam;30 Dima, căpitan ot tam;30 Costandin, căpitan ot tam;30 Panaitu, căpitan ot tam;30 Iane Chitic, căpitan ot tam;30 Ștefan, căpitan de Agiud;75 „Cinci căpitani cu dărăbani lor ot Cernăuț;33 Sotnicul de Cazaci și vătafii de umblători (curieri) ot Soroca. Căpitani de menzil:30 lei, Căpitan de Focșeni;30 Căpitan ot Galați;50 Căpitan ot Bârlad;50, Căpitan de Iaș;50 Căpitan de Ștefănești, de Crasna leuca;20 țigani coroei (care prindeau șoimii ce se trimeteau în dar turcilor de aproape sau de departe);50, Căpitan ot Vaslui. Sunt pomenite „Conacele de la Vaslui, Bârlad, Prival, Braniște, Covurliu, Puțeni, patru în Galați. Cheltuielile ce s'au făcut cu conacele dumisale Huncher-Salahor, ce au rădicat de aice pe măriia sa Grigorie Ion-Vodă, viind de la Galați par aice, după foae gospod”. Cele ce s'au cheltuit cu Unchiar-Salahoriu, ce-au rădicat pe măriia sa Grigorie Ion-Vodă, în cate zile au șezut aice la Iași și par la Galați”, idem, p. 38- Cf. *Veniturile hatmanului după reforma din 1776, în Petru Rășcanu, Lefile și veniturile boierilor Moldovei în 1776*. Document de la Grigore A. Ghica VV., publicat cu o introducere; Iași, Tipografia Națională, 1887, p. 8-9. (Nicolae_Iorga_Documente_și_cercetări_asupra_istoriei_financiare_și_economice_a_Principatelor_Romîne.pdf, p. 20-31).

¹²⁸ A fost serdar, căminar, agă, postelnic. Postelnicul Gheorghe este, din câte știm până acum, singurul copil al logofătului de vistierie Ilie Hermeziu (acesta fiind fiul postelnicului. Postelnicul Gheorghe, rezultat din căsătoria sa cu Catrina Cerchez (V. Ludmila Bacumenco, Mihai-Cristian Amărieuței, *Neamul Hermeziu din Țara Moldovei (secolul al XVIII-lea, începutul secolului al XIX-lea)*. Note istorice și genealogice, comunicare prezentată în ședința din 8 aprilie 2008 a Comisiei de Heraldică, Genealogie și Sigilografie, Filiala Iași (lucrare în curs de apariție în *ArhGen*, XV (XX), 2008; vezi și C. Gane, *Pe aripa vremii*, București, 1923, p. 43-44 (autorul știe că în 1768 Ioniță avea aproximativ 20 de ani). Maria fusese botezată astfel după bunica ei paternă, fiica vornicului Grigorașcu Stroescu, soția pitarului Miron Gane, tatăl banului Ioniță (ibidem, p. 37). Ioniță Ganea pare ca fost mare clucer în sama Vistieriei din anul 1795 (Ioan Caproșu, ed., *Sămile Vistieriei Țării Moldovei, vol. II* (1786-1798), Iași, Casa Editorială „Demiurg”, 2010, p. 290, 309, 327). Ecaterina, mama Mariei, se născuse Buzne, fiind „fiica răposatului postelnice Radu”, o soră mai mare a sa fiind căsătorită cu pitarul Costache Pătrașcu (C. Gane, *op. cit.*, p. 44. Informația că Ecaterina se numea Buzne înainte de căsătorie este preluată, probabil, de C. Gane de la Gheorghe Ghibănescu, *Spița familiei Ganea*, în *IN*, fasc. 3, 1923, p. 148 (spiță de neam) și 150, și o găsim în această formă la Mihai-Răzvan Ungureanu, *Găneștii secolului XIX, câteva deslușiri biografice*, în *ArhGen*, III (VIII), 1996, 1-2, passim Archiva Moldaviae, vol. III, 2011, p. 317-330). Hermeziu lăsa moșia Drăgești unuia din fiii săi, comisul Ilie. Maria Hermeziu era fiica banului Ioniță Gane și a Ecaterinei Botean, fiind născută, precum toți ceilalți opt frați ai ei, la Ciumulești, în ținutul Sucevei, moșia părintească, unde banul Ioniță văzuse, la rândul său, lumina zilei cândva pe la mijlocul secolului al XVIII-le. La 9 mai 1796, Costache Pătrașcu fost mare pitar și cumnații lui, Grigoraș Hermeziu postelnic și Vasile Boteanu fost mare șetrar, fratele Ecaterinei, pretindeau de lavornicul Costache Balș moșiile Cârpiți și Soci (ținutul Iașilor), pe care acesta le cumpărase anterior, în calitatea lor de descendenți ai copiilor Saftai, fiica lui Miron Costin, căreia îi aparținuseră (Paul Păltănea, *Familia cronicarului Miron Costin și risipirea moșiilor prin descendenți* (II), în *ArhGen*, V (X), 1998, 1-2, p. 98). În ținutul Covurluiului, Gheorghe Hermeziu stăpânea moșia Balinteștii (Pe care o avea în

Manolache Cîrjă, pentru un trup din moșia Șărpeni, ținutul Covurlui (1844, rola 117); darea în arendă a veniturilor eforiilor din Moldova: cea a cotului, cea a rachiului, de asemeni a vinului, păcurii, cântarului, mătălitului, harabagelăcului de la Galați etc.; rapoartele Departamentului Dinlăuntru privind această problemă; jalba unor negustori din Iași, care cer să nu se ia vamă pentru tutunul turcesc, deoarece plătesc pentru el o taxă. Cercetarea reclamației moștenitorilor clucerului Toderășcu Iacovachi¹²⁹, cea împotriva negustorului Solomon Herman, pentru neînțelegerile iscate la tovărășia luării în posesie a moșiilor Șandrești, Drăgești și Mățcani, ținutul Tecuci¹³⁰, proprietățile vistiernicesei Ecaterina Sturza¹³¹ (1844-5,

stăpânire și în anul 1832, Corneliu Istrati, *op. cit.*, p. 126), având și aici, în anul 1818, o pricină de hotar cu răzeșii din Șerpeni (Teodor Codrescu, *op. cit.*, vol. XV, Iași, 1889, p. 250-252, 356-360). În anul 1837, Vistieria făcea cunoscut Isprăvniceii că moșiile Balintest, Șerpeni și Țopeni, proprietățile lui Gheorghe Hermeziu, antreprenor al poștelor Moldovei, ce au fost date în garanție, având învedere că contractul de arendă a expirat, sunt puse din nou la dispoziția proprietarului (*Isprăvnicia Ținutului Iași (1828-1860). Inventar arhivistice*, întocmit de Virgil Apostolescu, Ema Apostolescu, București, DGAS, 1984, p. 436). Ceva mai târziu, în 1844, postelnicul Gheorghe Hermeziu reclama pe serdarul Manolache Cârjă pentru un trup din moșia Șerpeni (AN-Iași, fond Secretariatul de Stat al Moldovei, dosar nr. 1174/1844)27 și din Voinești 28. În același ținut, postelnicul Gheorghe Hermeziu stăpânea și moșia Mera, pentru care se plânga, în 1841, de împresurarea ce i se face de către Scarlat Chirvasie, arătând, în context, că aici are a patra parte „din această moșie caredupă toate legiurile s-au stăpânit de neamul meu, cât și de mine până în vârsta aceasta ce mă gășăsc fiindu-mi și mie clironomie de la părinți, fără a urma cea mai mică pricină asupra aceștii neprihănită stăpânire fiind moșia hotărâtă și stălpită” (AN-Iași, fond Isprăvnicia ținutului Iași (1828-1860), dosar nr. 836/1841, f. 1).

¹²⁹ „Clucerul Toderășcu Iacovachi este mulțumit de starea fiului său, care a zăcut șase ani din cauza „boalei englezești” ce „se chiamă rahitis”, *Analele Universității „Dunărea de Jos”*, Galați, Seria 19, Istorie, tom IX, 2010, pp. 63-71. Doru Parascan, *Contribuții la istoria sistemului sanitar în ținutul Tecuci (1829-1850)*.

¹³⁰ De ținut minte N. Iorga, „Câteva documente moldovinești”: „17 Iulie 1804. Răzășii de moșia Ipotești de la Ținutul Tecuciului” vând moșia lor, care să hotărâște tu moșia Cernica, răzășască” și cu Fundenii, a dumisale Banului Ștefan Rusă”, lângă Berheciul cu apă și Tecucelul cu apă”. Are ca bătrâni: al lui Ivan Iapotă, Duma, Zavul, Românescul „și unul stărp”. Pomenită hotarnica din 4 Octombrie 7203/1694 a lui Anghel vtori Armaș. Citat un act de la Ștefan-Vodă, 15 Octombrie 6999/1491. Pomenit hotarul Itovăeștilor”. Se înseamnă viileș așăzările noastre”. Învoială „de înbe părțile” cu un boier vecin; 37. 1805. Hotarnică la Ipotești (Țepu). Chemați răzășii Hariton, Țuchel, Chinchiu, Chiscop, Miron Modruz, Ferțu, Zavul. Troianu, tot.” Drumul ce vine din Băbălaica... Gura Marinci... Fântâna cofului... O beșicuță de movilă... Gura vadului Mitrii-de-gos... Moșia rusătească... Drumul Tecuciului... Făcând și săliște satului, baștină, stălpindu-să cu piatră hotară, ca să nu să dejmuiască unul pre altul.”, p. 69. 28 Octombrie 1820. Declarație a răzeșilor din Țepu față de Banul Dumitrache Iamandi. Fiind de-a purure împotrivitori d-lui la stăpânire și neînțelegători la cuprinderea Domneștilor poronci, pentru care am fost certați și cu bătaii la porta Curtii gospod, la fața locului, prin boerii dregători, pedepsindu-ne și cu închisorile grosului în multe rânduri... Stălpirea ce s'au făcut de catră dumnealui Aga Petrache Negre.” Cine va calcă învoiala, „din casul acela să fii lipsit de toată parte de moșie ce va ave în numitul hotar, făr a mai pute vreodată a să

rola 119); darea în antrepriză a aprovizionării cu lemnele necesare instanțelor judecătorești și cazarmii militare din Galați: acordarea antreprizei lui Costachi Măcărescu din târgu Piatra; neputința antreprenorului de a aproviziona suficient cazarma; raportul comandantului cazarmii, în care se arată banii cheltuiți pentru cumpărare de lemne din alte părți cerându-se îndeostularea banilor etc (1844-5, rola 121); se află, de asemenea, cererea lui Neculai Kiriacopulo fost doctor în medicină, orânduit de guvern la Roman, Galați și Tg. Ocna, unde și moare în slujba ce o practica de 18 ani; a doctorului Antonie Caruz care arată slujbele sale ca doctor în medicină și chirurgie; a arhitectului și inginerului Braun, mort subit; lista persoanelor care au primit „pensii răsplătitoare”; precizarea că târgul Huși a fost păzit în 1821 de un turc, Ali aga Imamaoglu Turnagiu, ieșit din cetatea Brăilei cu ceata lui (1844-6, rola 124); Direcția Carantinei Galați: cheltuielile făcute cu cumpărări de frânghii, reparări de bărci; puncte de trecere la graniță; butuci de pază; statele de plată a personalului Carantinei (1844-7, rola 125); nota consulului rus din București, Dașcov, către domn, prin care propune înființarea unei stații de poștă la Galați, deoarece acest lucru ar ușura consolidarea relațiilor comerciale între Rusia și Constantinopol: se arătau și măsurile luate; rapoartele Sfatului Administrativ către domn; corespondență cu Consulatul rus etc. (1844-7, rola 126); Abator de vite la Galați: jalba către domn a supusului englez Goldner, prin care cere a i se da un privilegiu pe 10 ani pentru înființarea unui abator; hrisov domnesc prin care i se dă acest privilegiu, punându-i-se la dispoziție casele unde a fost Carantina veche la gura Țiglinii, plătind ocârmuirii câte 1 /2 galben, iar pentru

numi de răzăș, și prin știrea giudecătoriei să fie scos din sat și surgunit ca un rău ce de apururea caută chipuri spre a tulbura liniștirea celorlalanți răzăși”. 42. Răposatul boieru Vistierul Petrachi Sturza la anul 825 prin sultan-mezat au cummpărat de vecie giumătate de sat moșia Ipotești de la ținutul Tecuciului, în sumă de 800 stâneni, de la dumnealui Aga Dimitrachi Iamandii, pi cari o și faci schimbu cu mine, dându-i moșia Văleni, iarăș de la acest ținut și pe cealaltă giumătate de sat, ci era al altor răzăși, m'au făcut vechil să o cumpăr, cari tot în acelaș anu cu schimburi și cu cumpărături am și luat-o, mai rămâind răzășilor numai 129 stâneni de vândut.” Se face cercetare la 1826, de Costachi Conachi. Ilie Stupul Cârriăraș.” 43. 3 Iulie 1832. Izvod de stânenii de moșii ce au mai rămas răzășilor nevândut în hotarul moșii Ipoteștii sat Țepul, la alegere și hotărâtura ci s'au făcut din poronca cinstitului giudecătorese Divan.”- N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI.

¹³¹ Ecaterina Sturdza (1764 - 27 ianuarie 1849), fiica marelui vornic Nicolae Rosetti-Roznovanu; s-a căsătorit în august 1786 cu boierul Ioniță Sandu Sturdza, viitorul domnitor al Moldovei. A decedat la 27 ianuarie 1849, fiind înmormântată în Biserica Bărboi, slujba funerară fiind oficiată de arhiereul Meletie Stavropoleos, locțiitor de mitropolit al Moldovei.- Constantin Gane, *„Trecute vieți de doamne și domnițe”*, vol. II (Ed. Universitas, Chișinău, 1991), p. 344. Cu acest nume a mai existat și Ecaterina Sturdza (1767 - 25 februarie 1835), născută în Fanar, fiica lui Constantin Moruzi, domnitorul Moldovei (1777-1782) și sora lui Alexandru Moruzi, domnitor al Moldovei (1792-1793, 1802-1806) și al Munteniei (1793-1796, 1799-1801); s-a căsătorit la București, la 3 iulie 1773, cu marele vistiernic Alexandru (Săndulache) Sturdza.

exportarea pieilor și seului nu va plăti taxă; nota Consulatului austriac către Secretariatul de Stat, prin care cere permisiunea ca supusul său Ioan Crodop, să înființeze la Galați o fabrică de conservat carne, după modelul fabricii de la Hamburg, să nu fie supus la taxă mai mare decât Goldner; conflict între casa taxei vitelor de export și Goldner; prima cerea să i se plătească taxa cuvenită pentru export, iar cel de al doilea susținea că în baza hrisovului nu este dator; cercetările făcute; rapoartele Sfatului Administrativ către domn; corespondență cu Consulatul englez și austriac etc. (1844-1853, rola 129); nota Viceconsulatului britanic din Galați privind reclamația supusului britanic Giovanni V. Inglesi, împotriva comisului Gheorghe Constantin, care i-ar fi imputat, prin Tribunalul de Comerț din Galați, plata unei cantități de grâu, ce ar fi luat de la el fără bani, și pentru insulte aduse persoanei sale; corespondența Secretariatului de Stat cu Consulatul britanic, Departamentul Dreptății și cu Tribunalul de Comerț din Galați în această pricină. Mijloace de transport; în anul 1845 se acordă lui Neculai Privileghie, privilegiul pe 15 ani ca pe drumul Mihăileni - Galați - Focșani să circule săptămânal o diligență pentru pasageri și corespondență; deoarece nu s-a folosit de el, în 1847 privilegiul este acordat postelnicului Teodor Ghica, care l-a cerut pe timp de 21 ani pentru transportul de pasageri, bagaje și corespondență, pe același traseu, de 3 ori pe săptămână (1845, rola 131)¹³²; dezvoltarea orașului Galați: reclamația obștei orașului Galați făcută împotriva posesorului moșiei Brateșului, proprietatea mănăstirii „Sf. Spiridon”, care ia plată pentru adăpatul în apa Brateșului a vitelor căraușilor ce vin la schela Galați și pentru nisipul lăsat de apa Brateșului, când se retrage din revărsare, nisip folosit de orașeni la construirea caselor; aceeași obște se plânge și pentru încălcarea imașului orașului; pe lângă această reclamație, obștea cere domnului ca încasarea „prosforalei”, legluită prin hrisovul din 1836 pentru dezvoltarea și înfrumusețarea orașului Galați, să se încaseze odată cu veniturile Eforiei, să se formeze apoi o comisie, din trei membri, ca împreună cu Eforia să îndeplinească formalitățile de vindere a locurilor din partea orașului unde s-a proiectat înființarea orașului nou, după cum s-a stabilit prin hrisovul din 1836 și după cum s-a și urmat pînă acum; cercetările făcute în legătură cu asupririle posesorului moșiei Brateșului; contractul de posesie din 1843, dar în copie; jalba serdarului Rizer, inginerul orașului Galați, pentru greutățile ce întâmpină la încasarea lefii (1845-1846, rola 135); vorbea de transportul cherestelei: cererea negustorilor din târgul Piatra Neamț de a se înființa un post de supraveghetor al plutașilor, deoarece aceștia luau banii înainte și nu mai ajungeau cu cherestea la Galați; instrucțiuni date supraveghetorului în care se stabilea că acesta este obligat a avea o cancelarie aproape de schela Bistriței și 10

¹³² ANI, Secretariatul de Stat al Moldovei, fond nr. 51, inv.2225, site.pdf. p. 1-439.

slujitori, va ține o condică cu evidența plutașilor și a banilor primiți de aceștia, iar la angajare toți plutașii vor prezenta numai în scris aprobarea priveghetorului de ocol sau a posesorului moșiei. Pentru ca plutașii angajați să nu se abată din drum, slujitorii cancelariei supraveghetorului vor fi stabiliți doar pe malurile Bistriței și Siretului; jalbele unor negustori în care protestează împotriva acestui supraveghetor; expedierea cherestelei din târgul Piatra etc. (1845-1846, rola 136); dezvoltarea comerțului în orașul Galați: la cererea obștei negustorilor angroșiști din Galați de a li se face unele înlesniri majore pentru propășirea comerțului, se alcătuiește o comisie care să și cerceteze cererile lor; comisia propune unele măsuri privind plata vămii pentru alimentele cu care se aprovizionează corăbiile ce vin în portul Galați, sporirea numărului cântarelor, stabilirea unei măsuri unice pentru toate domeniile din țară, majorarea numărului membrilor Tribunalului de comerț, măsuri mai sigure în ceea ce privește expedierea banilor de către negustori în diferite localități; un proiect de lege privind înființarea comisiei emporicești și îndatoririle ei; aprobarea de către domn a proiectului de lege în întregime și a măsurilor propuse, dar cu unele modificări; decretul domnesc cuprinde și un paragraf referitor la luarea de vamă pentru unele produse, cu precizarea ca mărfurile care nu se vând să nu fie supuse vămuirii, luându-se vamă pentru piei, macaroane, fidea; acest paragraf se aduce la cunoștința antreprenorului vămilor, vistiernicul Alecu Sturza, care propune și alte produse pentru vămuire; copia decretului domnesc din 1 august 1849 pentru înființarea unui Comitet comercial în Galați (1845-1849, rola 138); cercetarea reclamației spătarului Mihalache Străjescu¹³³, posesorul moșiei Țiglina, de lângă Galați, ținutul Covurlui, proprietatea Mitropoliei, împotriva supusului englez Ștefan Goldner, antreprenorul tăietoarei de vite din Galați, pentru samavolniciile și păgubirile ce i se pricinuesc la posesia moșiei de către numitul antreprenor, prin pășunatul pe acea moșie a vitelor aduse pentru tăiere: oprirea vitelor târgoveților de a se adăpa la Dunăre și înființarea unei crâșme lângă tăietoare; jalbele reclamantului și ale pârâtului și corespondența purtată de Secretariatul de Stat cu Departamentele Dinlăuntru, Averilor Bisericești și Dreptății și rapoartele Sfatului Cărmuitor privind cercetarea precum și despăgubirea jeluitorului; lucrările privind despăgubirea unor creditori ai agăi Mihalache Străjescu, prin vinderea averii ce numitul o avea la moșiile Costea, Gheboia și Pașcani, ținutul Covurlui, potrivit hotărârii Pârcălăbiei Galați; lista produselor și vitelor sechestrate la acele moșii etc. (1845-1854, rola 139); acte

¹³³ C. Son paharnicul spune în *Arhondologia* sa că „Mihalache Străjescu își negociază cariera, pe lângă logofătul Iordache Catargiu, prin intermediul unei surori pe care „i-au adus de au dezmerdat-o” și „i-au făcut comis”, mai apoi agă și pîrcălab de Galați. Dar se pare că logofătului îi cam plăceau dezmerdările, astfel încât vor fi „norocirile” și unui alt frate, ajuns, prin același procedeu cilen, la judecătorie, serdar și prezident.”

de indisciplină săvârșite de funcționarii Consulatului Prusiei din Galați; rapoartele Pârcălăbiei Galați, arătând că aceștia circulau pe străzi în stare de ebrietate, tulburând liniștea publică și dedându-se chiar la furturi; corespondență cu Consulatul Prusiei pentru luarea de măsuri; extractul, în copie, de pe raportul acestui Consulat către Misiunea diplomatică din Constantinopol, de care depindea, precum și nota Consulatului cuprinzând dezlegarea dată de această misiune etc. (1846, rola 141); reclamația Consulatului britanic împotriva Pârcălăbiei Galați care urmărea încasarea unei sume de bani de la supusul ei, Panaite Combotecla din Galați, care ar fi datorat Departamentului Averilor Bisericești de la posesia moșiei Barboși; raportul Pârcălăbiei Galați, către Secretariatul de Stat în care se dau unele amănunte în această pricină precum și corespondența cu Consulatul britanic și cu Departamentul Averilor Bisericești. Referatul Departamentului Dinlăuntru și raportul Sfatului Cărmuitor către domn, în pricina care era între spătarul Mihalache Străjescu cu hatmanul Nicu Mavrocordat¹³⁴ și alții, cauzată de posesia moșiei Șerbești, ținutul Covurlui; spătarul Străjescu neprezentând la termenul stabilit cheazășia vornicului Vasile Alecsandri pentru posesia acelei moșii, contractul se anulează și hatmanul Mavrocordat trece acea moșie în posesia fraților Bălăbănești, iar arvuna luată o depune la Pârcălăbia Galați (1846-1847, rola 147); reclamația spătarului Mihalache Străjăscu, posesorul moșiei Țiglina (Galați) ținutul Covurlui, proprietate a Mitropoliei Iași pentru pagubele cauzate acelei moșii de antreprenorul abatorului din Galați, supusul britanic Goldner; instituirea unei comisii de cercetare la fața locului a pagubelor reclamate; prezentarea de către reclamant la cererea comisiei, a unei situații privind pagubele cauzate de antreprenor; mărturiile date de locuitorii mahalalelor Rîpei și Sîrbească¹³⁵ din Galați, precum și de alte persoane; rapoartele comisiei de

¹³⁴ În Ștefănești, pe malul drept al pârâului Baseu, există o biserică, data de construcție a bisericii anul 1853, ctitor fiind hatmanul Nicu Mavrocordat. După moartea lui Constantin Paladi, survenită în 1831, moșia rămâne în stăpânirea fiicei sale, Luțica (Lucica), căsătorită cu marchizul spaniol Bedmar, de la care moșiile satelor Stâncă, Bădiuți și o parte din cea a târgului Ștefănești trec în stăpânirea hatmanului Nicu Mavrocordat, în 1842 (Arhivele Statului Iași, Documente 412/223.). Acesta era stăpân la Stâncă în 1845, când satul avea 100 familii (Gh. Pungă, *Noi contribuții privind istoria târgului Ștefănești*, în „*Anuarul Institutului de istorie și arheologie A. D. Xenopol*”, XVII, Iași, 1980, p. 327), și în 1875, când se mută în acest sat 40 familii din târgul Ștefănești, credem că aceste familii s-au mutat în satul Stâncă din satele: Slobozia Ștefănești, considerat atunci parte a târgului și Bahrinești (Bahârnești), menționat în 1864 ca așezare dar fără a i se indica numărul de locuitori. În 1909-1910 moșia satului Stâncă trece în stăpânirea lui Mihai Codrescu, de la care rămâne fiilor săi. Împroprietărirea din 1919-1922 se face din moșia lui Marinică (Marin) Codrescu.

¹³⁵ „La 27 august 1858, C. Negri a cerut Judecătoriei ținutului Covurlui să-i „prețaluiască” locurile din Galați situate pe „șoseaua Poștii” (astăzi strada Mihai Bravul), un loc ce-l avea „cumpărat de demult”, două cumpărate de la hatmanul Alecu Aslan și alte două de la prințul Iancu Ghica. La 29 mai 1852 cumpără un loc în mahalua sîrbească” (P. Păltănea, *Noi contribuții în biografia lui*

cercetare; jurnalele încheiate de comisie asupra rezultatelor acestor cercetări, jalbele adresate domnului de către reclamant; listele de pagubele cauzate la moșia Țiglina și de valoarea despăgubirilor reclamate (1846-1848, rola 150); darea în antrepriză a taxei cerealelor, vornicului Alecu Sturza Bîrlădeanu: condițiile în care se dă aceastăarendă prevăd să se ia cîte 4 lei pentru o kilă de grâu sau secară, 2 lei și 27 parale pentru o kilă de porumb și 2 lei pentru o kilă de orz, ovăz, mălai, hrișcă, plata făcându-se la trecerea mărfurilor; datoria antreprenorului de a sta în permanență la schela Galați, de a slobozi în fiecare an cîte 1000 kile grâu fără plata taxei ce va fi încărcat în corabia „Moldavia” de sub steag moldovenesc; litigii între Alecu Sturza¹³⁶ și autorități; raportul sameșului de ținut etc. Negustorul

Costache Negri, în *Danubius*, II-III, 1959, p. 1969, p. 146). Probabil că, între timp, locul din „mahalaua sirbească” a fost vîndut. Cele cinci locuri, amintite mai sus, au fost „prețăluite” la 3000 de de galbeni (ASG., Tribunalul Covurului, Transport; Iași, 1859, dos. 124, f. 3). –P. Păltănea, în rev. Carpica-XVII

¹³⁶ Safta (Elisabeta) Sturdza a fost căsătorită cu Ștefan Sturdza-Bîrlădeanu, mare spătar al Moldovei (verișorul de-al treilea de-al tatălui). Fiul lui Dimitrie, vornicul Alecu Sturdza-Miclăușanu, care îmbrățișase ideile revoluționarilor de la 1848, a murit de holeră în anul 1848, existînd suspiciuni că ar fi fost otrăvit din ordinul domnitorului (Ioana Cioflîncă, „*Tumultoasa poveste a Castelului de la Miclăușeni*”, în „*Ieșeanul*” din 28 iulie 2008). O cruce din argint, lucrată în filigran, dăruită bisericii de către vornicul Alecu Sturza-Miclăușanu și soția sa Ecaterina în anul 1841 și aflată în naosul bisericii și veghează la neuitarea istoriei. La mănăstirea Miclăușeni doarme somnul de veci Elena (Elenca) G. Sutz (1834-1910), fiica vornicului Alecu Sturdza-Miclăușanu și a soției sale, Ecaterina. S-a căsătorit la 5 noiembrie 1854 cu ofițerul Vasile Beldiman (1831-1871) și apoi, la 10 ianuarie 1861, cu vornicul George (Iorgu) Sutz (1816-1875), fiul lui Mihail Suțu al II-lea, fost domnitor al Moldovei (1819-1821). Pe placa sa funerară este următoarea inscripție: „*Elena G. Sutz născută Sturdza 1834-1910 Sufletul meu în mînele tale Doamne! Priimește pe roaba ta întru bunătatea ta!*”; Zoe Balș (1837-1866), fiica vornicului Alecu Sturdza-Miclăușanu și a soției sale, Ecaterina, și soția lui Dimitrie Balș-Dumbrăveni (1836-1909), fiul căminarului Constantin Balș. Pe placa sa funerară este următoarea inscripție: „*Sub această peatră zace Zoi Balș născută Sturza, fiica vornicului Alesandru Sturza și a Caterinei Sturza, soția domnului Dimitrie Balș, născută în XII noemvrie MDCCCXXXVII, răposată în VII decemvrie MDCCCLXVI. Plină de iubire, de credință și de virtute, modelul umilinței și a virtuții creștinești. Iar eu întru dreptate mă voi arăta Feții Tale. Sătura-mă-voiu cînd mi se va arăta Mărirea Ta. O plîng Dimitrie și Zoi Sturza, Elena și Georgie Suzu, Mateiu și Georgie Sturza, Rocsandra și Alesandru Balș*”; Matei Sturdza (1839-1870), fiul vornicului Alecu Sturdza-Miclăușanu și a soției sale, Ecaterina. A îndeplinit funcția de prefect și a murit la Napoli. Pe placa sa funerară este următoarea inscripție: „*Aici se odihnește Mateiu Alesandru Sturdza, născut la 14 Decemvrie 1839, reposat la 16 Martie 1870. (...) Deschideți mie porțile dreptății, intrînd întrînsese voi lauda pe Domnul. Aceasta este poarta Domnului; drepții vor intra într înșa. Psalm CXII. 19. Îl plîng Dimitrie Alesandru și Zoi Sturdza, Georgie și Elena Suzu, Alesandru și Rucsandra Balș, Georgie și Maria Sturdza, Dimitrie Constantin și Elisa Sturdza.*”; Gheorghe Sturdza (1841-1909), fiul vornicului Alecu Sturdza-Miclăușanu și a soției sale, Ecaterina. S-a căsătorit la 27 februarie 1869 cu Maria Ghica (1852-1937), fiica omului politic Ion Ghica, și au avut o fiică, Ecaterina (1873-1953). A îndeplinit rangul de vornic. Pe placa sa funerară este următoarea inscripție: „*Aici se*

odihnește Gheorghe A. Sturza, născut la 1 Februarie 1841, reposat la 23 Iunie 1909. Nu avem aci cetate stătătoare, ci pre cea ce va să fie căutăm. Epis. evrei C. XIII, 14. Invetați-ve de la mine că sunt blând și smerit la inimă și veți afla odihna sufletelor vostre. Matei Cap. IX, 29. Voi merge să gătesc voue loc și earăși voi veni, și ve voi lua la mine că unde sunt eu și voi să fiți. Evang. Ioan, XIV, 3. Iubit-ai pre Dumnezeu și poruncile sale ai păzit, blând ai fost și smerit la inimă, odihna ta e ușoră și deșteptarea ta luminosă.” Sub inscripție se află un blazon. Pe crucea sa funerară sunt următoarele inscripții: „*Resurrectio et vitae sum qui credit in me etiam si mortuus fuerit vivet. St. Ioan XI. 25*” și „*Îl plîng soția sa Maria, Ecaterina, Șerban și Matei.*”; Ruxandra Balș (1842-1878), fiica vornicului Alecu Sturdza-Miclăușanu și a soției sale, Ecaterina. Ea s-a căsătorit la 30 august 1860 cu Alexandru Balș (1838-1894), senator, prefect de Iași și consilier al Curții de Conturi. Pe placa sa funerară este următoarea inscripție: „*Ruxandra Balș n. Sturza Născută în Jassi în 22 iunie 1842. Căsătorită în Miclăușeni în 30 august 1860. Răposată în Geneva în 26 octomvrie 1878*”. Maria (fiica lui Alecu Sturdza Bârlădeanu și al Smarandei) s-a îndrăgostit de Manolache Costache Epureanu. Casa Sturdza din Bârlad, a fost ridicată la 1812 pe terenul familiei de neam domnesc, pe un domeniu de circa un hectar. Ștefan (Ștefanache) Sturdza Bârlădeanu și soția acestuia, Safta Sturdza Bârlădeanu, au fost ctitorii. În Casa Sturdza au intrat personalități notorii ale vremurilor. Chiar și Alexandru Ioan Cuza i-ar fi trecut pragul, iar alți oameni politici, precum Manolache Costache Epureanu (fost prim-ministru în patru mandate scurte), erau obișnuiți ai casei. Aici s-ar fi pecetluit decizii politice care și-au pus amprenta asupra țării. Tot aici s-au născut iubiri pătimașe. Chiar fiica Smarandei (cea de-a doua proprietară, nora ctitorilor) a fost eroina unei iubiri. Maria (fiica lui Alecu (Alexandru) Sturdza Bârlădeanu spătar și al Smarandei) s-a îndrăgostit de Manolache Costache Epureanu. Acesta era considerată o tânără extrem de frumoasă, care cânta ca o privighetoare și cunoștea patru limbi străine. S-a îndrăgostit de M. C. Epureanu, viitorul premier, căsătorie care nu a fost acceptată de părinții tinerei pe motiv că cei doi erau rude. „De fapt, rudenia dintre cei doi era reală în esență pentru că de-a lungul secolelor căsătoriile s-au făcut în interiorul familiilor boierești. Viitorul mire, susținut de prieteni, a răpit-o pe Maria cu prilejul unui bal organizat în Casa Sturdza. De la Bârlad au fugit la Iași cu trăsurile și s-au oprit la o proprietate a familiei Costache Epureanu, unde s-au căsătorit. Preotul care i-a cununat a fost răspopit ca pedeapsă, dar căsătoria a rămas valabilă”, spune istoricul dr. Elena Monu. Căsătoria lor, o spun memorialiștii vremii, a fost una din cele mai frumoase, una din puținele căsnicii fericite în familiile boierești din Moldova. În ultimele decenii ale sec. XIX, casa a fost locuită de coana Smărăndița alături de fiul ei Ștefan și de soția acestuia, Iozefina, unica fiică a lui Costache Negri. Căsătoria s-a încheiat la 1867. Iozefina Sturdza avea o educație aleasă, o femeie cultă crescută de la șapte ani într-un pension din Paris. Era o excelentă pianistă și a susținut numeroase recitaluri în casa socrilor, dar și în casele altor boieri din Bârlad (ex. Paladi, Costachi Epureanu etc). Cu trecerea timpului, din cauze complexe, familia a sărăcit până într-acolo încât coana Iozefina, rămasă văduvă în 1892, a solicitat cu disperare ajutor lui Dimitrie Sturdza, viitor academician care făcea parte din altă ramură a Sturdzeștilor. Mai exact, i-a solicitat să-l angajeze la București pe fiul ei Alexandru (singurul rămas în viață). Iozefina moare la 1903. La scurt timp, fiul acesteia, Alexandru Sturdza Bârlădeanu, lipsit complet de mijloace de subzistență, a vândut Casa Sturdza, care împlinise un secol de existență. O casă din Iași care ascunde un sac de povești rupe din frumosul peisaj de la începutul Copoului, în vecinătatea-i aflându-se Biblioteca Centrală, Universitatea, Palatul Copiilor și Școala fiilor de militari, toate monumente istorice renovate în anii din urmă. Este vorba de clădirea care a fost numită, ani la rând, „Casa Conachi”, în mod eronat, după cum a demonstrat cercetătorul Ion Mitican (*Urcând Copoul cu gîndul la Podul Verde*, Tehnopress, 2006, 154-160). Ridicat la începutul secolului al XIX-lea, imobilul a fost vândut, pe la 1830, de vorniceasa

Elena Hrisoverghi, vistiernicului Alecu Sturza, care a reconstruit-o din temelii. În impunătorul palat, soția lui Alecu, Elena, împreună cu cumnata sa, Marghiolița, organizau petreceri de soi, despre ambele femei gura lumii povestind că nu erau dintre cele mai credincioase soților lor. Cum roata se întoarce, Elena a ajuns văduvă și săracă și a vândut casa, în 1852, ministrului de Finanțe al Moldovei, Scarlat Rosetti. Și noul proprietar avea un viciu, jocul de cărți, și, pentru că pierdea destul de des, nu ezita să-și achite datoriile punând drept rămășag onoarea nevestei. „Atunci când după asemenea decontări dânsa se întorcea acasă, încărcată și cu daruri, el o întâmpina bucuros că putea s-o mizeze din nou”, scrie, cu umor, Mitican. Implacabil, stăpânul palatului s-a schimbat, intrând pe mâinile unui moșier din Neamț, Grigore Balș, care, la rândul-i, l-a vândut în 1866 lui Frederick Carl Müller, un negustor de instrumente muzicale, al cărui magazin de pian amenajat în clădire era vizitat uneori și de Veronica Micle. Aici a stat regele Carol I, în timpul vizitelor făcute la Iași, în 1885 și 1887. La începutul secolului trecut, cum una dintre urmașele lui Müller a făcut un împrumut pe care nu l-a mai putut returna, casa a fost luată de negustorul Anton Rohr. În timpul Primului Război Mondial, închiriat de conservatorul Dimitrie Grecianu (care avea să-și piardă viața într-un atentat cu bombă în Senat, în 1920), palatul a fost gazda unor ședințe ale Guvernului refugiat la Iași. În 1859 logofătul Alecu Sturza Bârlădeanu (spătănea în Covurlui moșia Murgeni din 1844), în ajunul alegerilor, scria, printre altele, unui „boier alegător între proprietarii mari, din ținutul Tecuciului: ...cuoane Ios...C (*Actes et documents relatifs a l'histoire de la regeneration de la Roumanie*, publiques par Genadius Petrescu, Demetre Sturdza et Demetre C. Sturdza, tom VII, Bucharest, 1892, p. 1345-1346.)... eu vă înștiințez, potrivit făgăduinței, că Mihai Vodă (Este vorba de Mihail Sturdza, pe care boierii voiau să-l repună în scaun și nicidecum să aleagă un alt domn, păstrând astfel vechile rânduieli!) a venit, și fiindcă alt moldovean mai cu cap și mai vrednic în Moldova astăzi nu este, cei mai mari boieri și proprietari sunt pentru Mihai vodă. Așadar te sfătuiesc și pe d-ta ca să fii tot cu Mihai vodă și la Tecuci să te unești cu vistiernicul P. Balș, dând glasul pentru d-lui și pentru D.I. Acesta este sfatul meu și crede că nu-î greși (sic!). Eu te poftesc să-mi răspunzi, cu acest înadins, de te ții de sfatul meu și scrisoarea aceasta te rog să mi-o trimiți înapoi, în răspunsul dumatile închisă, că nu vreau să știe nimeni, dar ascultă-mă ceea ce te sfătuiesc și nu face altfel” (*Actes et documents...* vol. VII, p. 1346). Unor astfel de provocări, Mitropolitul Sofronie Miclescu răspundea în Cartea de dezlegare adresată către protoiereii rezidenților de ținuturi, în 11/23 decembrie 1858. După ce îi îndemna să officieze Te-Deum, în fiecare biserică, la deschiderea alegerilor de deputați, Mitropolitul spunea: „...chemăm pe iubiții noștri întru Hristos fii sufletești să vie fiecare cu duhul slobod de orice înrâurire și cu inima curată de orice mișcare egoistă la îndeplinirea actului acesta mare al alegerilor de deputați și, totodată, dezlegăm pe oricare ar fi legați la vreun fel de abateri în asemenea lucrare...” (idem, p. 1292-1293). La rândul său, Melchisedec Ștefănescu a ținut două cuvântări la alegerea deputaților, atât dintre proprietarii mici și târgoveți din ținutul Fălciului, cât și în Catedrala Episcopală din Huși la alegerea deputaților dintre proprietarii mari, din același ținut, de față fiind și viitorul domn, Alexandru Ioan Cuza. Celor dintâi, arhimandritul, după ce le spunea: „La voi caută cu duioșie servitorii bisericești, dorind și rugându-se ca să alegeți dintre voi bărbați care, suindu-se la înălțimea Sinaiului patriei, de unde au a se da tablele legii, să nu uite Biserica noastră... căutați pe bărbații care să aibă zelul și credința bărbaților mari!” (idem, p. 1356-1357). Pentru ținutul Covurlui lista candidaților era deschisă de Nicolae Roset Bălănescu, pentru oraș candida prințul Alexandru Moruzi și Ștefan Gheorghe Bacalbașa, iar pentru ținut L. Catargiu și

Panaite Gheorghiu arată că i-a împrumutat 50.000 lei serdăresei Zoița Micleasca¹³⁷, pentru care aceasta i-a pus amanet produsele și vitele ce le avea pe

Constantin Miclescu. Pentru Tecuci candidau prințul Nicolae Vogoride, D. Iacovache pentru oraș și Panaite Balș și Dim. Iamandi pentru ținut.

¹³⁷ În 1845, vornicul Alecu Miclescu a așezat în ctitoria sa de la Cervicești o lespede de piatră peste osemintele părinților și ale fraților săi nevârstnici, ca însemn de înveșnicire a memoriei familiei sale. Textul pietrei funerare ne dezvăluie conștiința genealogică a vornicului Alecu, fiind alcătuit, de bună seamă, la indicațiile acestuia. A voit ca urmașii să nu uite că acolo odihnesc înaintașii, care s-au mutat „din această viață, la an(ul) 1833 april(ie) 21, vineri sara, Costandin Miclescu vornic, fiul banului Sandu Miclescu, luând soțai la anul 1780 fevr(uarie) 2, pi soțae sa Zoița, fiica banului Toader Vărnăv, care au răpăusat la anul 1811 februar(ie) 23, la 2 ceasuri din noapte, trăind 46 ani di toți, iar însoțaiți 31 ani”. Biserica spune în pisania de deasupra ușii, de ctitor „rob(ul) lui Dumnezău Alecu Miclescu vornic”, în anul 1845. Dar cel dintâi loc de odihnă al familiei lui Constantin Miclescu era în vale, în biserica de lemn construită din inițiativa lui Constantin Miclescu, fost mare pitar. Prin testamentul întocmit în 1830, vornicul Costantin Miclescu împarte urmașilor săi averea adunată în curgerea unei vieți de om, lăsând moșiile sale celor cinci urmași: Safta, Scarlat, Iordachi, Costachi și Alecu. Mezinul familiei, Alecu, potrivit cutumei a moștenit casa părintească de la Cervicești cu moșia aferentă, pe când fratele cel mare, Scarlat, a primit moșia Călineștii și casele din Botoșani. Celorlați trei frați li s-au convenit restul moșiilor din Moldova (inclusiv din Basarabia). Succesiunea defunctei Zoița Miclescu,,ce a fostu domiciliată în orașul Vasluiu”, s-a făcut înainte de 3 decembrie 1870, după inventarierea bunurilor și documentelor, intrate în supravegherea custodelui Vasile Desila, însărcinat în acest sens. „Erezii def(unctei)” (moștenitorii), anume Costachi și Iancu Iamandi, Profira Roseti, Vasile Miclescu și monahia Nazarie Miclescu, au fost invitați „a-și forma declarațiune cerută de Art. 704, Codulu Civilu, cei patru dintâi renunțându (?) la succesiune(a) def(unctei), iar cea din urmă a eliberat numai o simplă adiverință fără a forma asemenea declarațiune până acum” (Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Felurite pricinii, dosar 1197, f. 2-2v, 3, 5). În istoriografia locală este cunoscută construirea bisericii cu hramul Sfântul Nicolae la 1815 de către spătarul Vasile Miclescu și soția sa Zoița, restaurată la 1860 de Temistocli Bastachi, așa cum glăsuiește pisania: „Acestu lăcaș sfântu undi să prăznuiește pomenirea Sfântului Erarhu Necolae s-au prefăcut și zugrăvit înpodobit înlăuntru de robii lui Dumnezeu post(elnic)Temistocli Bastachi și soțiea sa Mariea, proprietaru moșiei Moara Grecilor și Muntenii de Sus, în anul 1860, septembrie în 30, s-au gătit. Iar zidit au fost de robii lui Dumnezeu Vasili Miclescu spătaru și soțiea sa Zoița în anii de laHristosu 1815” (Lucian-Valeriu Lefter, *Ctitoriile familiei Miclescu. Zidiri, inscripții, pomelnice*, în „Monumentul”, XVI, Partea 1, ed. Mircea Ciubotaru, Aurica Ichim și Lucian-Valeriu Lefter, Iași, 2014, p. 275; Cu unele greșeli, pisania a fost publicată prima oară în „Anuarul Eparhiei Hușilor pe anul 1938”, Huși,1938, p. 160.). Biserica din zid, clădită în 1815, se găsea la 1909 „în reastare” („Anuar, Administrațiunea Cassei Bisericii”, 1909, p. 441) .De altfel, Vasile și Zoița Miclescu au înzestrat lăcașul cu cărțile de slujbă necesare bunei funcționări, așa cum reiese și de pe însemnările făcute pe ele, așa cum este cazul unui Penticostarion, cumpărat de la dascălul Ioniță din Focșani (Costin Clit, *Însemnări de pe cartea veche din Muzeul Eparhial din Huși (1743-1951)*, în „Buletin informativ al Simpozionului Național Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei”, II, Piatra Neamț, 2016, p. 116). Rămâne de văzut totuși cine este Zoița Miclescu din documentele de față și care sunt legăturile cu Vasile și Zoița Miclescu de la 1815 (Pentru această familie, vezi *Documentele familiei Miclescu. Colecția Emil S. Miclescu*, volum întocmit de Petronel Zahariuc și Lucian-Valeriu

moșiile Vadul Roșcăi, Vulturul și Liești, din ținuturile Tecuci și Putna; între timp murind serdăreasa, reclamantului nu i s-au mai restituit banii și cere achitarea datoriei din produsele și vitele amanetate; cercetările făcute; rapoartele Departamentului Dinlăuntru; jurnalul încheiat de Sfatul Administrativ (1846-1850, rola 150); fortificațiile ce se fac pe malul Dunării în apropierea orașului Galați; adresa generalului Gorceacov, comandantul corpului 4 și 5 de infanterie către Sfatul Administrativ al Moldovei, privind plata oamenilor angajați a lucra la aceste fortificații din veniturile eforiei orașenești și ale Departamentului Lucrărilor publice (1853, rola 171); aprobările date de Sfatul Administrativ Comitetului Sănătății în privința veniturilor și cheltuielilor Carantinei Galați pe timpul cât nu va funcționa: asupra măsurilor pentru a nu se răspândi bolile venerice; achitarea bărcii cumpărată pentru căpitanii postului Galați; aprobarea propunerii protomedicului, aga Ludvic Steege¹³⁸, spre a se institui premii pentru chirurгии

Lefter, Iași, 2014). Averele ce s-au găsit după defuncta Zoița Miclesca, care s-au evaluat la suma de lei 1187, par(ale) 20, una mie una sută optzeci și șapte, par(ale) 20, afară de mai multe bucăți hârtii, scrise în dialectul grecesc, român și francesc, în care s-au pus to(a)te în un sipet și înclinându-se s-au sigilat, ear cheea se va trimite la Trib(unal), despre care se adeverește.- Judecător Calmuțchi. De conformitate D.D. Duca, Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Felurite pricinii, dosar 1197, f. 4-4vv, copie. Adică, zeci este numărul următor al hârtiilor trecute în acest opis și care s-au găsit după defuncta Zoița Miclesca. 1870 octomvri(e) 23, Semnat / Judecător Supliant Casaciu. În prezența mea s-au inventariat hârtiile care au rămas în sipet tot la mine. Semnat / Custodi V(asile) Desila. De conformitate <ss> D. D. Duca. Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Felurite pricinii, dosar 1197, f. 7, copie. Din lista persoanelor venite în Basarabia prin carantina de la Leova în perioada 3 mai-1 august 1821 cetim: aga Petrachi Negri cu soția sa Smaranda și copiii lor Costache, Elenca, Zamfira și Marghioala; căminarul Iancu Miclescu cu soția sa Ruxanda și copiii lor Costache, Iordachi și Zoița; spătarul Iordachi Miclescu cu fiul său Alexandru; banul Ioniță Iamandi cu soția sa Nastasia și copiii lor Tudor, Ruxanda și Catinca; spătarul Ioan Costachi cu familia; banul Costache Iamandi cu fiul său Gheorghe; stolnicul Ioan Codreanu cu copiii săi Dumitru, Grigore și Nicolae; spătarul Enache Lambrino cu familia; căminarul Ioan Lambrino cu familia; spătarul Ioan Jora cu familia; spătarii Ioan și Gheorghe Iuța. În *Catagrafia Vasluiului pe anul 1831* (Sept.) cetim: Muntenime de Sus, Zoița Miclescu, vornic – 178 liude; Popești, Ion Miclescu spat. și C. Agatici – 53 liude; Micleşti, Ralu Miclescu vornic – 129 liude.

¹³⁸ Etnic german, Ludovic Steege a văzut lumina zilei la București în 1813, într-o familie de farmaciști „cu diplomă nemțească” și ascendență aristocratică. Surse din timpul domnitorului Alexandru Ghica (1834-1842) îl pomenesc pe „spătarul” Michael Traugott Steege, tatăl viitorului medic, în calitatea de farmacist al „curții domnești”, în vreme ce despre mamă, Elisabeta Regina Dobner von Randenhoff, aflăm că provenea dintr-o familie de nobili austrieци (Hans Petri, „*Acte inedite din 1788 privitoare la Ana Margareta Steege și la preotul Klokner, ginerele ei*”, în *Arhiva românească*, tom VI, București, 1941, pp. 133-137; Mihail I. Kogălniceanu, „*Știri noi despre viața și activitatea lui Ludovic Steege*”, în *Arhiva românească*, tom. IX și X, București, Cartea Românească S.A., 1943, respectiv 1945-1946, p. 215 și p. 122; Victor Gomoiu; Gh. Gomoiu, Maria V. Gomoiu, *Repertor de medici, farmaciști, veterinari din ținuturile românești*, vol. I, Tipografia

care ar vaccina cel mai mare număr de copii; măsurile propuse de veterinarul statului, Teodor Cihak, pentru a nu se răspândi în țară rapănul și răpciuga printre cai (1854-1855, rola 185); Aprovizionări pentru armata turcă cantonată în Moldova la Galați și Focșani, precum și în localitățile din împrejurimi: porunca domnească către Departamentul Treburilor Dinlăuntru pentru procurarea, prin administrațiile ținuturilor Covurlui, Putna, Tecuci, Tutova, Fâlcui, Bacău și Vaslui, a celor necesare pentru armata turcă; înființarea unei comisii în acest scop (1854-1857, rola 187); darea în antrepriză stolnicului Teodor Dobreanu a venitului căruțelor de transport de la Galați aparținând Eforiei orașului; plângerea stolnicului în care se arată că antrepriza nu i-a adus nici un câștig deoarece,

„Presa”, Brăila, 1938, p. 411; Pompei Gh. Samarian, *Medicina și farmacia în trecutul românesc, vol. II*, Tipografia „Bucovina”, I.E. Torouțiu, București, 1938, p. 530, 545, 548; Victor Slăvescu, *Ludovic Steege 1813-1872. Schiță biografică*, Tipografia Remus Cioflec, București, 1943, și Mihai Sorin Rădulescu, *Elita liberală românească 1866-1900*, București, Editura All, 1998, p. 100). În 1839, după obținerea titlului de „doctor în medicină”, Steege se gândește să se întoarcă în Valahia, unde îl aștepta familia (mama dimpreună cu cei trei frați: Friederica, Paulina și Adolf; tatăl murise în 1837). O va face abia în 1841. Cariera lui Ludovic Steege s-a schimbat mult din momentul în care bunul său prieten Costache Negri i-a făcut cunoștință cu verișoara lui de gradul al doilea, Caliopi Negri, fiica cea mare a „banului Mihalachi Negri” (Constantin Sion, *Arhondologia Moldovei. Amintiri și note contimporane. Boierii moldoveni*, Editura Minerva, București, 1973, p. 245). Caliopi și Ludovic se căsătoresc până să se sfârșească anul 1842. Timpul scurs în intervalul 1842 și 1845, când acceptă postul de „medic de cvartal” la Iași, îl petrece în cea mai mare parte la casa de la Dobârceni, „din ținutul Botoșanilor, hotar cu Ștefănești, lângă Prut”, pe moșia primită „zestre” de Caliopi. În această atmosferă tihnită avea să vină în lumea cele două fete ale cuplului: Maria Frida și Elena. Deschidem o paranteză pentru a spune că ambele fete aveau să se căsătorească în cercul marii boierimi moldovene. Maria cu aga Gheorghe Greceanu, iar Elena va intra în familia Macri (Mihai Sorin Rădulescu, „La începuturile diplomației moderne românești: ceva nou despre Ludovic Steege”, în *Studia Universitatis Petru Maior. Series Historia*, 2004, p. 106). Domnitorul Mihai Sturdza îl va „înnobila”, acordându-i titlul de agă (Constantin Sion, *op. cit.*, p. 245). Promovarea mult așteptată avea să vină în anul 1853, odată cu numirea în funcția de „protomedic al Moldovei”. Instituția „protomedicului” a fost reorganizată în 1832, conform prevederilor Regulamentului Organic, cu misiunea dificilă a modernizării sectorul medical al principatului. Mandatul de „protomedic” al lui Steege a durat cinci ani și s-a încheiat în decembrie 1858. Anul ur mător avea să însemne deopotrivă un sfârșit și un început de drum pentru Steege: sfârșitul venea din expirarea mandatului de director al serviciului medical al țării, iar începutul din debutul în viața politică. „Prin decret domnesc”, semnat de domnitorul Alexandru Ioan Cuza și contrasemnat de Vasile Alecsandri, ministrul „Afacerilor Străine”, Ludovic Steege este numit în „funcția de comisar din partea guvernului” la Comisia riverană a Dunării (Monitorul Oficial al Moldovei, nr. 27/25 ianuarie, 1859, p. 32). Anul 1855 avea să-i aducă o nouă recunoaștere a „serviciilor” aduse țării: domnitorul Alexandru Dimitrie Ghica îl va ridica în rang, acordându-i titlul de „postelnic” (Mihai-Răzvan Ungureanu, *Marea Arhondologie a boierilor Moldovei*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1997, p. 260). – apud Lidia Trăușan-Mantu, *Rolul lui Ludovic Steege în medicalizarea societății românești la începutul sec. al XIX-lea*, *Revista Medicală Română*, vol. LXII, nr. 2, An 2015.

desființându-se carantina și localul ei fiind dat în folosul armatei pasagerii își transportă cu mijloace proprii bagajele afumători, care acum sunt pe mal; roagă să fie despăgubit de câștigurile plătite (1855, rola 190); protestul negustorului Anton Negroponte¹³⁹ contra măsurii guvernului moldovean, care a întrerupt comunicația

¹³⁹ Numele lui Negroponti sau Negroponte îl regăsim pe parcursul mai multor ani, odată în ulița și vadul din Târgul Vechi, Ciastia sau Despărțitura a II a, într-o listă de ulițe având detaliate dimensiunile lor din anii 1859-1860. Ulița Negroponti era pe atunci fosta Ulița Covacilor. Vadu Negroponti de la capătul ei, devenit Bel Vedere sau Bella Vista. Același nume apare într-un alt vad, cel al Onofrescâi, care va deveni Negroponte apoi Vadul Comisiei Europene, vad care încă există și dă și astăzi în Piața Moruzi. Constantin Sion în a sa *Arhondologia Moldovei*: „Negroponte. „Arman, venit pe la 1836, neguțitoriu în Galați, apoi făcând tovărășie cu vornicul Alexandri și cu Mihai Vodă la vâmi, la poslină, Neculai Negroponte sau mutat la Iași și în Galați au rămas fiu său Antonachi, care s’au făcut mofluz, de au mancat mulțime de bani a multora și pe bătrân l-au făcut agă și pe ficior spătariu”. Pe Antonachi îl găsim înainte de anul 1841, luna mărțișor, ziua 27, când ia în arendă venitul „angurailui” în portul Galați, adică al ancorajului, pe un termen de 6 ani – 1 ianuarie 1841-1 ianuarie 1847, la prețul de 670 galbeni anual. Urma să încaseze „20 lei de la toate corăbiile, indiferent de pavilion, 10 lei de la toate corăbiile și vasăle ci vor veni de la Brăila sau de la alte porturi, care-și completau încărcătura în Galați, 10 lei de la caicile și ceamurile ci vor veni cu orice soi de marfă și ori di la ce lor, măcar de să vor alătura di la Gura Siretului și până a Prutului să încarce sau să discarce. Iar di la altă vasă mărunte și acele ci aduc lemne de foc, pari, nueli, cărbuni, zarzavaturi, legumi și pește până la una mie ocă – 1000 oka = 1275 kg într-un vas, nu voi fi volnic di a lua plata di angurai”. „Podurile sau gheceturile trecătoare de vite pesti Dunăre și di acolo în partea stângă, ca unile ci sânt vasă a Eforiei și tot a ei venit, nu vor fi supuse plății de angurai nicidecum, la nici o călătorie a lor. Pentru vaporurile ci vor veni în schela Galați ca să încarce sau să discarce, să nu fie supărate de cătră mine cu plata de angura”. Atunci avea rang de căminar și la puțină vreme chiar spătar. Avea să fie legat în principal de existența uneia dintre primele fabrici de lumânări și sopon pe la 1841. Cererea sa către Eforia Orașului Galați, actuala instituție a Primăriei, a fost înaintată în data de 23 ianuarie 1841. Stabilimentul industrial a primit încuviințarea de funcționare în data de 17 februarie, data când Departamentul din Lăuntru al Moldovei arăta că Negroponte ceruse un privilegiu de 4 ani, obligându-se să vândă lumânările cu 4 lei și 20 de bani, mai precis cu 4 piaștri și 20 de parale. Privilegiul acordat se pare că a fost reînnoit în anul 1845, pentru aceeași perioadă de timp, deoarece într-o jalbă din data de 2 aprilie a anului 1849, jalbă prin care solicita iarăși prelungirea acestuia, Anton Negroponte arăta că a avut „simțitoare cheltuieli” pentru „aducerea de peste graniță a tuturor instrumentelor trebuincioase și meșteri pentru zisa fabric”. Import de tehnologie și forță de muncă calificată! Însă Sfatul Administrativ al Moldovei nu i-a mai acordat exclusivitatea pentru „lumânări fabricate de lux”, invocând faptul că lumânările vor fi mai ieftine „dacă se vor lucra de mai mulți”. Cu toate acestea, fabrica de lumânări și sopon a continuat să funcționeze și în cursul anului 1850 după cum reiese dintr-o anafora a Sfătului Cărmuitor al Moldovei cu privire la autorizația dată spătarului Antoni Negroponti „ca să lucrezi la fabrica zisă lumânări fabricate de lux și pe lângă exportarea ci ar faci piste hotar, să vândă și în Galați la cine ar vroi să cumpere asămenea lumânări cu prețul ci s-ar pute învoi”. Aceasta poartă dată de 6 iunie anul 1850. „Sfatul ...au vinit în socotința că di vremi ce lucrarea lumânărilor de rând este slobodă a să face de cătră antripinorii ci lasă la prețul mai gios, iar aceea a lumânărilor extra au rămas a să face de cătră oricine, apoi îndestularea ceririi di acum a dumisali spătarul Negroponti de a fabrica lumânări de

cu Reni, producându-i astfel pagube deoarece a încheiat un contract cu un negustor de peste Prut pentru a-i aduce sare; comunicarea că această măsură a fost luată de guvern la ordinul Porții întrucât izbucnise războiul; jalba lui Negroponte către Pârcălăbia de Galați, în care insistă să i se permită a face exportul de sare, el încheind contractul cu mult înainte de a veni ordinul pentru închiderea comunicației și știe că „nici o pravilă în lume nu are lucrare retrogradă”; rezultatul rămâne același, după comunicarea făcută de Departamentul Treburilor Dinlăuntru (1855, rola 191); reclamația supusului Sardiniei, negustorul L. Calcanis, împotriva Eforiei orașului Galați care refuză să-i plătească suma de 17.146 lei, bani care i se cuveneau pentru chiria hotelului „Țigănuș” care fusese ocupat de militari ruși (1855-1856, rola 196); abuzurile care se fac la exportul din portul Galați, a cherestelei de construcție și a sării, pe Dunăre în jos: numirea de către domn a unei comisii pentru cercetarea acestor abuzuri, președintele comisiei fiind colonelul Alecu Iacovachi¹⁴⁰; liste de cheresteaua și sarea exportată de la schela Galați în

lux, nu poate fi di vreo jignire antripinorului obștesc și s-ar putea da fără privileghiu învoirea cerută de jăluitor după domneasca încuviințare ci să așteaptă asupra acestia”. Ulterior pe la 20.07.1860 se pune problema demolării „baratcelor” de lemn ale fabricii de lumânări a lui Antonie Negroponte, fapt care ne indică perioada de funcționare a stabilimentului industrial, situat central, ca fiind între anii 1841-1859. Cariera sa de industriaș o știm, dar ce este mai puțin cunoscut este faptul că a fost numit vice consul onorific al SUA la Galați în data de 29.01.1850. Lucru menționat de *Gazeta de Moldavia* în 6 martie 1850. Primul raport în calitate de reprezentant diplomatic, cuprinzând retrospectiva pe 10 ani a activității comerciale și a mișcării portuare din Galați și Brăila între anii 1837-1848, va purta data de 24 mai 1850. Va rămâne în funcție până la 13 aprilie 1859, data când este posibil să fi decedat.- Apud Tudose Tatu, ziarul *Viața liberă*, 14 mai 2010, *Un insular legat de corabii, săpun și lumânări, Negroponti sau Negroponte*. Ulise („Odiseus”) Zannis Negropontes se naște în 1832, la Constantinopole, actualul Istanbul, pe atunci capitala Imperiului otoman, ca fiu al lui Teodor Zannis Negropontes și al Caterinei Memarides Negropontes. Ulise s-a căsătorit cu Sofia Zarifi, cu care a avut cinci copii. El a pășit în Principate în jurul anului 1860, deci imediat după Unire, întemeind o afacere de comerț la Galați. Familia avea multe proprietăți la Galați, Brăila și Constanța. În 1869, Ulise Negropontes, capul familiei, cerea Primăriei Galați autorizația de construcție a unor „atenanțe” – anexe, deci clădirea principală de la stradă exista deja. Copiii lui Ulise se numeau: Caterina, Giohni, George (Georges) Ulise, Teodor Ulise, Elena. Proprietarul avea să se mute de altfel la București, la fel cu bunul său prieten și intim al familiei principesei Maria, marele bancher gălățean Nicolae Crissoveloni, proprietar a jumătate din capitală, după cum se zicea... Nu se știe dacă Ulise a și locuit pe Domnească sau a avut birouri, dar casa părintească de pe str. Cuza a fost donată de Ulise regelui Carol I, deci era o casă destul de impozantă. Vadul care începea în apropierea casei și cobora în valea orașului s-a numit chiar Vadul Negroponte, apoi Vadul Comisiunii Europene. Cu seriozitatea și cumpătarea cunoscută, regele a refuzat în 1892 donația casei, cedând-o Ministerului Instrucțiunii Publice, pentru deschiderea unei școli de fete.

¹⁴⁰ Pentru a se împiedica înfăptuirea unirii, cămăcămiile lui Th.Balș și N. Conachi-Vogoridi au recurs la mijloace brutale, dar ineficace pentru a înfrânge voința maselor populare și strădania militantă a partizanilor acestui

crez vital al românilor. La Galați, după relația N. Corivan (N. Corivan, *Acțiunea antiunionistă în timpul căimăcămiei lui Teodor Balș*, în „*Studii și cercetări științifice, Istorie*”, an. X, fasc. 1—2, 1959, p. 13 p. 131, îl numește, dar nu e sigur. Vezi și „*Steaua Dunării*”, Iași, II (1856), nr. 58, 14. VIII. 1856, p. 143, B.A.R.S.R.-Mp. 226), ca emisar de propagandă antiunionistă a fost însărcinat „un agă, un literat traducător”, colaborator al ziarului separatist „*Nepărtinitorul*” (Nu o dată ziarul „*Nepărtinitorul*” a fost confiscat la Galați de către Al. I. Cuza. Cf. N. Corivan, *op. cit.*, p. 125. Pentru Vasile Drăghici, „misiunea” sa la Galați a fost, probabil, ca o acțiune vindicativă la adresa celui care îl afrontase), Vasile Drăghici. În realitate, pentru această citadelă unionistă din sudul țării, care avea în fruntea ei pe pîrcălabul Al. I. Cuza, căimăcămia destinase nu unul, ci doi propagandiști, pe un agă literat, Vasile Drăghici, și pe un militar, colonelul Alecu Iacovachi. Într-o „Dépêche, Prezentată la Galați pe 22 august 1856, ora 11,51. Nr. depeșei 1538. Recepționată la Iași pe 22 august 1856, ora 11,56. Nr. depeșei : 2910. A son E(x)cellence le Caimacan (sic!) Jassy Par zèle pour votre E(x)cellence je crois devoir lui annoncer qui si le colonel Iacovaci et le postelnik Basile Draguiche devaifejnt procéder en secret, ce n'en est plus un pour personne et c'en est le sujet de la conversation générale dans toutes les classes accompagné de certains commentaires assez libres. A. Couza”, Al. I. Cuza insinuează cu referință directă la ordinul caimacamului T. Balș (11. VII. 185-17. IX. 1857) către organele administrative din Moldova, ca „să depună mai mult zel”, bineînțeles, antiunionist (Cf. N. Corivan, *Acțiunea antiunionistă în timpul căimăcămiei lui Teodor Balș*, în „*Studii și cercetări științifice, Istorie*”, an. X, fasc. 1-2, 1959, p. 132). Or, se știe cât zel, în sensul cerut de căimăcămia reacționară, a dovedit militantul unionist Al. I. Cuza în perioada primului și celui de-al doilea pîrcălăbat al său în ținutul Covurlui: I = 7. VI. 1856—19. DC. 1836; II = 14. II. 1857-28. VI. 1857. În text este vorba de col. Alecu Iacovachi, referințe: „*Gazeta de Moldavia*”, XXIV (1852), p. 61; „*Buletin*” (Mold.), XXIV (1856), p. 374-375. Despre Vasile Drăghici știm că era colaborator la ziarul separatist „*Nepărtinitorul*” (vezi Alexandru Ioan Cuza. *Acte și scrisori*, ediție D. Ivănescu și V. Isac, Ed. Junimea, Iași, 1973, p. 308 și notă), antiunionist activ. Ales deputat al capitalei pentru Divanul ad-hoc al Moldovei la 15 iulie 1857, cu 197 voturi, își „adjudecă” la a doua rundă de alegeri, la 5 septembrie 1857, doar 7 voturi. Cf. *Documente privind Unirea Principatelor, vol. I, Documente interne 1854—1857*, Ed. Acad R.P.R., Buc. 1961. p. 132 și 234. L a Galați, după relația N. Corivan (N. Corivan, *op. cit.*, p. 131, îl numește, dar nu e sigur. Vezi și „*Steaua Dunării*”, Iași, II (1856), nr. 58, 14. VIII. 1856, p. 143, B.A.R.S.R.-Mp. 226), ca emisar de propagandă antiunionistă a fost însărcinat „un agă, un literat traducător”, colaborator al ziarului separatist „*Nepărtinitorul*” (Nu o dată ziarul „*Nepărtinitorul*” a fost confiscat la Galați de către Al. I. Cuza. Cf. N. Corivan, *op. cit.*, p. 125. Pentru Vasile Drăghici, „misiunea” sa la Galați a fost, probabil, ca o acțiune vindicativă la adresa celui care îl afrontase), Vasile Drăghici. Alegerea acestor doi emisari se pare că n-a fost cu totul întâmplătoare, căci vexațiunile nu au întârziat să se producă asupra pîrcălabului ținutal și, respectiv, asupra comandantului garnizoanei din Galați, urmate firesc de depunerea demisiei (Prima dată la 9 august și a doua la 3 septembrie 1856. Vezi P. Păltănea, *op. cit.*, p. 90, nota 16; Al. I. Cuza, *Acte și scrisori*, doc. 199, p. 137-138) de către primul și de înlocuirea celui de-al doilea (N. Corivan, *op. cit.*, p. 130) din funcțiile ce le dețineau. - Apud Dan Rîpă-Buicliu și Nicolae Vasilescu Capsali, *Date noi cu privire la atitudinea unionistă a pîrcălabului Al.I. Cuza*, Muzeul Național III, 1976-47. Arhivistul Bogdan Constantin Dogaru scrie astăzi despre istoria Jandarmeriei din cele două principate, dar și despre complotul de la Focșani pus la cale împotriva dublei alegeri a domnitorului Al. I Cuza, documentarul va continua cu destructurarea uneia din cele mai mari grupări de crimă organizată din sudul Moldovei condusă de frații Sofronie de la Bizighești. Bucuria alegerii ca domn a lui Cuza la 5 ianuarie 1859 a fost pusă în pericol de complotul de la Focșani,

diferite perioade ale anului 1855, cu îndeplinirea formalităților legale sau de contrabandă; lista soldaților ce fac de pază la pichetele de pe linia Dunării, a persoanelor ce au făcut revizia graniței, negustorilor de chereștea și a

orchestrat din umbră de către agenți ai Porții Otomane, complot menit să îi asasineze pe liderii partidei unioniste și să îl proclame domn pe Grigore Sturza. Vigilența partidei unioniste și a organelor de poliție a făcut însă ca cei implicați în conspirație să fie demascați și arestați. Sturdza urmărea să îl atragă pe Cuza în capcană, propunându-i un îndrăzneț plan de acțiune. Al. I Cuza a ascultat cu plăcere simulată planurile lui Grigore Sturza: 400-500 de polonezi înarmați erau gata la Focșani, plătiți de el, și aceștia, cu permisiunea noului principe, care trebuia să se pună în fruntea lor, ar fi trebuit să treacă în Țara Românească forțându-i pe cei din Muntenia să adere la cauza unirii. Cuza i-a cerut lui Sturza să reproducă planul în fața Adunării dar a arestat câțiva polonezi care au dezvăluit complotul și faptul că Grigore Sturdza urma să preia conducerea complotului. Un rol important în complotul regizat de Gr. Sturdza-care avea ca scop înlăturarea noului domnitor și punerea prin forța armelor pe tron a pretendentului, l-au avut polonezii Nieczuia Wierzbicki (Murad Bey) și Michal Czajkowski (Sadyk Pașa), șeful agenției polone din Constantinopol. Complotiștii aveau la Iași cam 450 de polonezi veniți din Turcia, iar în întreaga Moldovă peste 1200. Ei trebuiau să se strângă pe moșiile lui Gr. Sturdza de unde Murad Bey urma să îi conducă spre Focșani. Odată ajunși la destinație, grupul din Moldova se unea cu circa alți 2.400 sosiți din Muntenia și cu circa 4.000 de oameni concentrați în munți. Trupa constituită astfel trebuia, o parte, să atace Iașii, iar o altă parte Bucureștii. Înainte ca denunțul să fi avut loc, la 9 ianuarie 1859, mai multe telegrame trimise de colonelul Fote comandanților de unități din ținuturile Moldovei, inclusiv căpitanului Rendel la Focșani, le cerea pe un ton imperativ să aibă carabinierii pregătiți și să se deplaseze cu ei spre Focșani. De asemenea, sub pretextul unui control al companiilor din ținuturi, col. Fote solicită Departamentului din Lăuntru (Ministerului de Interne) să ordone administratorilor (prefecților) ca să nu se împotrivescă în cazul în care se va ivi vreo neapărată trebuință de adunare la un punct a unui mare număr de jandarmi. Din această ultimă precizare reiese foarte clar că numărul persoanelor avizate asupra complotului inițiat de Grigore Sturdza nu a fost prea mare, dacă faptul în sine trebuia să rămână un secret și pentru prefecții de județ. De altfel tocmai în acest mod de a acționa a stat și succesul acțiunii: un număr limitat de persoane avizate, de preferință militari, urmărirea sistematică a complotiștilor, ale căror planuri erau cunoscute, și, de asemenea, data și locul declanșării complotului. La 11 ianuarie colonelul Fote printr-o telegramă trimisă la Focșani căpitanului Rendel îi cerea ca toți carabinierii să fie pregătiți, asemenea și ceilalți jandarmi. „Eu voi fi mâine seară acolo. Fiți cu priveghere la tot ce se petrece acolo”. O zi mai târziu, pe 12 ianuarie, printr-o altă telegramă, se făcea cunoscut că pe Murat Bey a fost prins în Focșani. La 15 ianuarie 1859, întreg corpul ofițeresc este primit de hatmanul Miliției pământești (comandantul armatei), precum și de ajutorul acestuia, colonelul Alecu Iacovachi, ca să primească felicitări pentru succesul acțiunii, mai puțin colonelul Fote, aflat încă la Focșani cu sarcina de a supraveghea trimiterea complotiștilor arestați spre Iași. Colonelul a rămas la Focșani până la 29 ianuarie, când doi polonezi găsiți fără pașapoarte și arestați, au fost eliberați după o anchetă sumară, fiind meseriași, neamestecați în complot. Spătar Constantin Iacovachi era Deputat orășenesc în divanul Ad-hoc, reprezentând ținutul Tecuci. „Hatmanul Mavrocordat în iunie 1854 s-a dus în inspecție la Galați, îndemnând în ființa maiorului Iacovachi, comandirul acelei garnizoane, și trupele de acolo a merge cu trupele rosiene, zicând că dacă nu vor merge ei de bună voie, îi vor lua cu sila.” (*Acte și documente relative la Istoria Renașterii României*, publicate de D.A. Sturdza și Ghenadie Petrescu, episcop de Argeș, vol. VII, p. 1365, actul nr. 2350 din 28 dec. 1858).

dragomanilor lor; interogatoriile luate de această comisie soldaților însărcinați cu paza pichetelor și diferiților funcționari ai vămii și portului Galați; jurnalele comisiei în care se arată pe larg constatările făcute în urma cercetărilor; concluziile comisiei precum și sentința dată pentru pedepsirea celor care s-au făcut vinovați de ieșirea din port a unor însemnate cantități de cherestea și sare fără forme legale; condica de intrare și ieșire a corespondenței acestei comisii și condica de expediție a corespondenței (1855-1856, rola 199-200); Teatrul din Galați: cercetările privind reclamația lui Victor Delmary, directorul „privilegiat” al teatrului italian din Iași, în legătură cu nerespectarea contractului său de către autorități, care au permis unor artiști italieni să dea reprezentații în Galați în perioada rezervată lui; informații referitoare la localul teatrului din Galați; obligațiile luate de V. Delmary și Luis Ademollo¹⁴¹ privind reprezentațiile; anexat, un afiș de teatru și două schițe de plan, proiectate de V. Delmary pentru un nou local de teatru în Galați (1855-1856, rola 200); Repararea drumurilor și podurilor din Moldova: repararea a două poduri de la bariera Galațului, a podului de piatră de la Botoșani, a podului de la gura Similei, a podului de pe moșia Ivești din drumul mare al ocnelor, a podețului numit „piste păraul Broaștei” din drumul mare și a podului numit „Puturoasa”, a podului de la Călienii care face legătura între Focșani și Galați, a podului de la

¹⁴¹ Exista încă din 1848 o trupă de diletanți care a constituit prima societate filodramatică italiană. Solicitării coloniei i-a răspuns un animator al teatrului, pe nume Victor Delmary, care contractează reprezentații de operă italiană la Galați, începând cu anul 1852. Profesorul de muzică Luigi Ademollo înființează un mic teatru, pe locul Hanului Ventura, în niște încăperi clădite din lemn și organizează baluri mascate în perioada carnavalului de iarnă. Printre animatori amintim pe Antonio Vernice, impresar și Donato Boldini, coregraf. Dar cea mai remarcabilă personalitate culturală rămâne Fany Tardini, fiică a coloniei și artistă de prestigiu a epocii, care înființează în 1859 o trupă proprie, reprezentațiile acesteia constituind un eveniment pentru publicul gălățean, până prin anul 1900. În domeniul artelor plastice amintim pe Vincenzo Fattorini, sculptor de valoare în marmură și alabastru, pictorii Carlota Zanelli și Attilio Macor, cu frumoase expoziții, librarul Nebunelli, cunoscut propagator de literatură italiană ș.a. Notăm că în anul 1875 compania sau societatea teatrală a lui Theodor Popescu, din Tg. Jiu, era alcătuită din: actorul și cântărețul director, Adelina Popescu (născută Ademollo) - soție, Clotilda Ademollo (căsătorită cu armatorul gălățean Calfoglu) - cumnată, Eugenia Ademollo - cumnată (cunoscută traducătoare de vodeviluri și melodrame). Din 1904 i se adaugă și Olga Ademollo, cea mai mică dintre cumnate. - Cepoi Ion, Elvira Godeanu, O poveste de pe Jiu.pdf, p. 56. Orele de italiană în programă la Iași, predate de profesorul Luigi Ademollo, din 1861, respectiv 1863, ani în care publica două manuale școlare Gramatica italiano-română (1861), o compilație din alte cărți de gramatică italiană, pe care o dedica domnitorului Alexandru Ioan Cuza, și *Lecturi italiene* (1863) (*Bibliografia românească modernă* (1831-1918), vol. I A-C, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 28; Raluca Tomi, *Italianii din orașele Moldovei și rolul lor în modernizarea comunităților locale*, în Cătălin Turluc, Dumitru Ivănescu coord., *Confluente identitare și realități demografice la Est de Carpați în sec. XIX-XX*, Editura Junimea, Iași, 2010, p. 353). În 10 decembrie 1869, Ademollo depunea o cerere pentru a fi profesor la gimnaziul din Brăila.

bariera Socolii ș.a.; repararea drumului de la Onești la Oituz, cererea comandamentului austriac; instrucțiuni date cantonierilor de pe noul drum făcut de la hotarul Poiana Sărată și Grozești; plan în legătură cu așezarea cantonierilor; devize (1855-1857, rola 201); Farmacii în orașele Iași și Galați; cererea lui Carl Tornburg de a i se acorda din nou dreptul de înființare a unei farmacii în Iași; raportul Sfatului Administrativ către domn și rezoluția domnească de aprobare; protestele adresate de farmaciștii din Iași, Gustav Schiller și Iacob Verujinski în legătură cu aprobarea dată lui C.Tornburg, ca fiind împotriva intereselor lor; cererea lui C. Tornburg de a i se aproba înființarea unei farmacii la Galați; referatul Comitetului Sănătății către Sfatul Administrativ în legătură cu situația și numărul farmaciilor orașului Galați (1855-1859, rola 203); Reclamația agăi Petru Ciucă¹⁴² împotriva vornicesei Catina Sturza care, în mod abuziv, a pus stăpânire pe o bucată de loc din moșia Lichitișani din ținutul Tecuci¹⁴³; jalba reclamantului

¹⁴² Nicolae Ciucă, biv vel căpitanul de Tecuci. În județul Vrancea a existat satul Slobozia lui Ciucă. „În prima jumătate a secolului trecut, știrile privind confecționarea acoperișurilor din tinichea ale bisericilor se înmulțesc, din această vreme păstrându-se și unele contracte de meșteri privind astfel de acoperișuri. Astfel, la 9 aprilie 1832, doi meșteri tinichigii se angajează să facă acoperișul bisericii Sf. Gheorghe din Tecuci, în următoarele condiții: „Zapis prin care noi, Avram sin Chivo tinichegiu din târgului Focșani și Avram Chivo din târgu Ticuciu, mai gios ne vom iscăli, încredințăm prin aciastă că ni-am alcătuit cu d-lui aga Petru Ciucă a-i lucra lucrul tinichegii tot ce va trebui la biserica supt hramu Sfintu Ghiorghe din Tecuciu cu tinicheaoa și văpsitul nostru precum și ar ce altă va mai trebui Întru a acoperi turnu cu tiniche: să facem beșicile sub cruci, să înbrăcăm crucile cu tiniche și să căptușim pă gios turnul iarăși cu tinicheaoa noastră, precum și stălpii pe la coșuri și sa-i vopsim făcînd flori pe la răsufălătorile și ferestile clopotniții, lucrînd întocmai ca la biserica Sîntu Ghiorghe din târgu Bîrladul. Asemine și coama bisericii avem a o căptuși cu tiniche și, în sfîrșit, ori unde va cere trebuința să avem a pune tiniche care să fie bine așăzată, bine lipită și bine încheagată precum trebuința va cere și d-lui boerului va plăce. Și pentru tot lucru, să aibă d-lui boeru a ne plăti două mii lei, primind acum înainte una sută patruzeci lei, iar ceilalți să vor număra rînduri, rînduri în cumpărarea tinicheli de unde noi o vom pute găsi mai efin, în ființa (prezența- n .a.) și a d-lui boerului sau a orînduitului dumisale, Înțălegîndu-să că tinicheaoa să fie bună și în plăcere d-lui boerului; și cusurul ce va mai rămîne de la cumpărare tinichelii să aibă a ni-l răspunde după săvîrșire lucrului, fiind întocmai și ne abătut din cuprindere acestui înscris și a îndatoririlor noastre cuprinse în el. Cu adăogire că, îndată ce ne va da de știre, să avem a ne apuca de lucru fără dă prelungire măcar de o zi. Pintru care am rugat și Poliția orășenească a să încredința după formă. 7832 aprilie 9” (Acad. R. S. România, MCLI I/95), Nicolae Stoicescu, *Cîteva documente despre acoperișurile vechilor biserici*, p. 65, în *Buletinul Monumentelor Istorice*, anul 1971, XL.

¹⁴³ În 1825 Iunie, 2, Logofeția Cea Mare înștiințează Isprăvnicia Ținutului Tecuciu ca de vreme ce pârâatul Costandin Jora nu s' a prezentat la Divan pentru pricina pe care o avea cu Ecaterina, soția răposatului Lupu Batiu, să se dea jăluitoareii în stăpânire averea rămasă dela soțul ei în schimbul celor 2645 lei pe care aceasta îi avea de primit; pe 15 ian 1848 Teodor Ivanciu din satul Nicorești se învoiește cu medelnicerul Gheorghe Butău să împartă pe din două toate cheltuelile pe care le-a făcut și pe care le va mai face în vederea alegerii părților de pământ cumpărate de ei în Runcul

către caimacam; raportul Departamentului Treburilor Dinlăuntru către Sfatul Administrativ, prin care se instituie o comisie pentru cercetări (1856, rola 206); Darea în antrepriză a căsăpiilor, a pităriilor și a făclieriilor de la târgurile Tecuci, Huși, Focșani, Vaslui, Țîrgu Neamț, Țîrgu Ocna, Țîrgu Frumos, Mihăileni, Sculeni, Podul Iloaei, Bacău, Săveni, Odobești, Mamornița, Nicorești, Lespezi, Dorohoi, Piatra, Fălticeni; rapoartele eforturilor și ale Departamentului Treburilor Dinlăuntru către Sfatul Administrativ (1856-7, rola 208); Cercetarea pricinii dintre Iancu Ionomu, supus elin, fostul posesor al moșiei Vlădești, ținutul Covurlui prin

(analogurile) și în Poiana, ținutul Tecuciului; la 28 mai 1820 vornicul Ioan Țoșcă și polcovnicul Enache Ciociu hotărânicesc pământurile răzeșilor din hotarul Suceveni cu încredințarea Părcălăbiei Galațiului; pe 6 august 1741 Toader Cioban mărturisește că judecându-se cu Constantin Roman în fața marelui căpitan Antohi Coroi pentru parte de moșia în Suceveni, cerându-i-se actele, el a spus că s'au răpit de Tătari, dar aducând spița neamului Romașcan din care se trag răzeșii, s-a dovedit că Roman n'are moșie în Suceveni. Iordache Cujbă sluger la 1806 Mart. 3, mărturisește ca semnătura de pe mărturie nu este a lui Antohi Coroiu; la 3 mai 1839 Mihail Grigorie Sturza Vv, la pricina de judecată dintre răzeșii din Cerțăști, Județul Tutova și spătarul Iordache Grigoriu, proprietarul moșiilor Pochii și Nănești pentru o parte de loc ce o pretind jăluitoarii răzeși, întărește hotărârea Divanului ca spătarul Iordache Grigoriu să-și stăpânească moșiile sale potrivit hotărânelor din 1780 (Iată o hotărânicie lângă Năneștii de Gios). Cu încredințarea Divanului Apelativ; la 30 nov. 1848 Zaraicsar vinde lui Stan Marin o vie de pe moșia Șândreni cu 420 lei, urmând ca acesta din urmă să plătească obișnuita dijmă către proprietarul moșiei; în 9 martie 1844 Iordache Stupu ban și Constantin Stupu cămăraș, în urma judecăților avute cu răzeșii de pe moșia Ipotești sau Țăpul pentru această moșie, dau răzeșilor o parte din documentele moșiei îndatorindu-se să le dea și restul; cu mențiunea că sus numiții au de primit 400 galbeni dela paharnicul Teodor Ion; la 12 iulie 1812 Dumitrache Meleghe, vomic de poartă, face hotamica moșiei Nicorești din ținutul Tecuciu a fostului mare postelnic Alexandru Ghica, împresurată de megieși; la 15 mai 1823 Lupu Pranzati, căpitan de darabani, alege din moșia Urechești, ținutul Covurlui părțile de moșie ale postelnicului Vasile și Iordachi Fulger, Petre Brudiu, Iordache Huhulea, Neculai Lazăr, Simion Malahii, Pavel Papoiul, Iordache Focea și Ștefan Pantia; la 5 iunie 1837 Gheorghe Beceriu, lasă în seama Comisului Pavel Oerchez căruia îi datorează niște bani, actele pentru datoria de 39776 lei și 2 parale, pe care o are de luat dela beizadea Alecu Sturza, pentru becerie și grâul dat precum și pentru cheltuelile unei grădini; 18 nov. 1845 Spătarul Costache Papazoglu și privighetorul Ocolului Nicorești, cercetând prin analogi cu viile părăginite din vecinătatea viei medelnicerului Dimitrie Papadopol, raportează Judecătoriei Tecuci, că au socotit la 720 vedre de vin paguba făcută de vitele căminarului Neculai Turculeț care au păscu în viile lui; la 22 mai 1834 Isprăvnicia Tecuciu în urma jalbei din 12 Mai a medelnicerului Dumitrachi Papadopolos rânduiește pe sardarul Gavril Constanchi și pe stolnicul Ioniță Ghilciu să cerceteze paguba pricinuită viei acestuia, de pe moșia Nicorești, de comisul Neculai Turculeț care face lângă această vie, ceair de boi și cai; 5 apr. 1843 Isprăvnicia ținutului Tecuciu, după primirea reclamației lui Iancu Zota contra paharnicului Petru Ciucă pentru o datorie de 1050 lei, scrie să prezinte reclamația sa Judecătoriei; la 31 aug. 1837 Locotenentul Cioacă adevărește că a primit procură dela Iancu Zota să aleagă și să ia în stăpânirea sa 22 pași din hotarul moșiei acestuia Fântânelele, câștigată dela răzeșii din Blăjari. – ASI, inv. 101, colecția Achiziții noi, Curtea de Apel, pach. MLXX-MCX.

împuternicitul său Iancu Ralli¹⁴⁴, cu proprietarul moșiei, colonelul Polidor Ventura¹⁴⁵, și locuitorii acelei moșii pentru niște afaceri bănești din timpul posesiei

¹⁴⁴ Familia Ralli, o familie de boieri de origine grecească, veniți în Moldova încă din sec XVIII, au construit un conac la începutul sec. XIX. În conacul familiei Ralli-Arbore se zice că a călcat și Pușkin. Cinci sate din împrejurimi aparțineau boierului, iar casa din Dolna era de fapt o casă de vacanță. Boierul Zamfirachi Ralli avea o familie numeroasă, cinci băieți și trei fete, care în timpul anului locuiau în Chișinău, doar vacanțele le petreceau în Dolna, la conac. În 1820 A.S. Pușkin l-a întâlnit pe Ion Ralli-Arbore în Chișinău, feciorul lui Zamfirachi, s-au împrietenit, iar vara următoare l-a dus pe poet la conacul tatălui său. La Dolna, Pușkin a întâlnit șatra de țigani și pe frumoasa Zamfira, le-a urmărit tradițiile și obiceiurile timp de 2 luni de vară, ca mai apoi să creeze poemul *Țiganii*. Zamfirachi Ralli-Arbore a mai avut un fiu, pe Zamfir Ralli-Arbore, scriitor și gazetar român. Acesta la rândul lui este tatăl Ninei Ralli-Arbore. Nina Arbore a fost o cunoscută pictoriță româncă, a făcut studii de specialitate la Paris în atelierul-școală al lui Henri Matisse.

¹⁴⁵ Este înmormântat în Cimitirul familiei Ghica - Șubin din Vaslui. Iată arborele genealogic al Familiei Ventura, realizat de profesorul Eugen D. Neculau („născut în Ungureni – Botoșani cu trei zile înainte ca veacul al XIX-lea să se încheie; începe în 1907 școala primară la Ungureni, continuă studiile primare, gimnaziale și liceale la Dorohoi și Pomârla, iar studenția la Secția Filozofie de la Facultatea de Litere a Universității din Iași”). Cercetând cu atenție arborele genealogic al numeroasei familii Ventura cu un sumar de date, aflăm pe primul, Neculai Ventura, ispravnic de Bacău în 1754, pârcălab de Galați, în 1761, postelnic, în 1776, spătar, căsătorit cu Victoria C. Gr. Soutzo cu care a avut 5 copii, unul fiind Grigore Ventura (vel postelnic în 1803, decedat în 25.III. 1827, înmormântat la Popăuți – Botoșani), căsătorit cu Maria (numele neprecizat), decedată în 8.XI.1838 (după 11 ani de la pierderea soțului), fiind înhumată în cimitirul bisericii Vovidenia (Botoșani) și care au avut împreună 5 copii (2 fete și 3 băieți), unul fiind Alecu Ventura comis în 1832, agă-vornic în 1857, și a îndeplinit funcția de prefect de Botoșani sub Al. I. Cuza și din 1866 sub Carol I. Tot din arborele genealogic al lui Eugen D. Neculau, aflăm că, la rândul său, prefectul Alecu Ventura, a avut 4 copii (1 fată Eufrozina și 3 băieți Iancu, Alecu și Gheorghe). Din cei 4 copii, fiul Iancu Ventura a fost elev la Botoșani la pensionul Olivari în 1842 și apoi prefect de Botoșani, în timpul lui Carol I, ales ulterior deputat în adunarea electivă. Fratele prefectului Alecu Ventura, pe nume Constantin (având dregătoria de agă, fără a se preciza unde), s-a căsătorit cu Soltana Rosetti Bibica, cu care a avut 3 copii (2 fete, Ruxanda și Elena, și un băiat Grigore). Acest băiat Grigore Ventura care a trăit între anii 1839 – 1909, s-a născut la Bacău sau la Galați, și este recunoscut ca dramaturg, scriitor și compozitor, profesor la Conservatorul din București. A avut două căsătorii: prima cu Elena Catargiu, și a doua cu Lea Vermont Grümberg, născută la Bacău sau la Moinești, în familia profesorului evreu Grümberg, mai târziu Vermont, nume pe care-l va purta și fratele ei, recunoscutul pictor bucureștean, Nicolae Vermont. Din a doua căsătorie a dramaturgului Grigore Ventura cu Lea Vermont Grümberg, s-au născut 2 copii (un băiat Grigore și o fată, Mărioara). „O notiță despre familie găsim și în admirabila culegere de documente a lui Ioan C. Filitti *„Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino”* (1919). Aici sunt menționați Constantin Ventura din insula Paros, dragoman al flotei otomane; Nicolae Ventura, care a oscilat între Istanbul, Moldova și Țara Românească, unde a ajuns mare spătar în 1784; un alt Constantin Ventura, dragoman (translator) și, în fine, Grigore Ventura, mare postelnic la 1795. Spița lui V. Panopol vine să lămurească oarecum filiația neamului: amintitul Nicolae Ventura a avut din căsătoria sa cu Victoria Sutz u o fiică, Ana, măritată cu Iordache Cantacuzino-Pascanu, din care se trag toți Cantacuzinii acestei ramuri din secolele XIX-XX, și doi fii, Grigore și Nicolae, amândoi

acelei moșii: referatul Departamentului Dinlăuntru; reclamațiile lui Iancu Iconomu și ale împuternicitului său; contractele încheiate cu locuitorii de numitul posesor; corespondența cu Consulatul elin și raportul Ministerului Trebilor Străine, semnat de Vasile Alecsandri, către Căimăcămia principatului Moldovei (1856-87, rola 209)¹⁴⁶.

Administratorul districtului Focșani, C. Grădișteanu, trimitea o depeșă la Iași, în mai 1859, cerându-i sprijin armat lui Alexandru Ioan Cuza pentru a putea potoli revolta: „Prea înălțate doamne! Atât grănicerii de la Vădeni, cât și cei din Focșani s-au revoltat cerând a se libera pentru totdeauna din serviciu; acum umblă prin oraș bătând și spărgând. Mijloace de înfrenare n-avem din

dregători în Moldova. Din Grigore Ventura coboară o fată căsătorită cu căminarul Iordache Bașotă și trei fii, Alecu, Constantin și Polidor. Alecu Ventura a deținut rangurile de comis și agă și a fost socrul unuia dintre cei mai însemnați oameni politici români: fiica sa Eufrosina a devenit soția lui Lascar Catargiu, iar un fiu al său, pe nume tot Alecu, a fost căsătorit cu Lucia Mavrogheni, fiica omului politic și de finanțe Petru Mavrogheni. Ramura mai cunoscută a familiei Ventura provine din mai sus-amintitul Constantin Ventura și din soția sa Elena născută Rosetti-Bibica, coborâtoare dintr-o familie Rosetti care - deși de origine constantinopolitană - pare, conform monografiei genealogice a generalului Radu Rosetti, să nu fi avut nici o legătură cu stufosul neam al Rosettestilor moldoveni, și ei originari din marele oraș de pe Bosfor. Dramaturgul Grigore Ventura - pe care îl înregistrează toate istoriile literaturii române - era fiul lui Constantin și al Elenei Ventura. A fost căsătorit de două ori: prima oară cu Eleonora, fiica marelui boier conservator Costin Catargiu, și apoi cu Lea Vermont, sora pictorului bucureștean Nicolae Vermont. Din căsătoria lui Grigore Ventura și a Leei Vermont s-a născut o fată, Maria, care avea să devină societară la Comedia Franceză, înscriindu-se în strălucita serie a actorilor români care au încântat Parisul”.

¹⁴⁶ ANI, Secretariatul de Stat al Moldovei, fond nr. 51, inv.2225, site.pdf. p. 1-439.

pricină că dorobanții simpatizează cu ei. Trimiteți Măria ta cât mai neîntârziat batalionul de la Tecuci, căci nu răspunz ce se poate întâmpla cu acești oameni învierșunați.” Până la sosirea batalionului de la Tecuci, unioniștii în frunte cu patriotul Constantin Robescu, au luat măsuri imediate și ferme astfel încât acesta raporta lui Cuza la 18 mai 1859 că în ceasul acesta, grănicerii s-au desarmat și s-au scos din oraș; cu toate acestea domnu Robescu și subscălitul așteptăm cu nerăbdare sosirea companiei de la Tecuci. Tot la 18 mai, Nicolae Crețulescu transmitea, de la București, lui Cuza faptul că, Spătarul armatei, general Al. Macedonski, a primit ordin de a face o anchetă secretă pentru descoperirea instigatorilor de la Focșani. În ziua următoare, I. Bălăceanu făcea cunoscute domnitorului informațiile pe care le deținea privind implicarea consulatului Rusiei și agenților speciali ai Ohranei țariste în planul de organizare a unei revolte generale a grănicerilor. Imediat sosesc în mare grabă și unitățile Armatei, un escadron de ulani de la Buzău și 3 companii de infanterie, una de la Tecuci și două de la Brăila. Situația însă fusese deja pusă sub control de trupele Jandarmeriei (dorobanții). Puțin după liniștirea grănicerilor, Lascăr Catargiu, Ministrul de Interne al Moldovei, telegrafiază prefectului de Putna, cerându-i să pună străji pe toate ulițele, jandarmi, dorobanți și târgoveți. În 1859, menționăm un moment important în istoria jandarmeriei și Poliției din Panciu și anume destrucțurarea uneia din cele mai mari grupări de crimă organizată din sudul Moldovei condusă de frații Sofronie. Dosarul cazului (3 volume) care însumează peste 1.000 de file se păstrează în arhiva Tribunalului Putna. Capii grupării, Vasile și Gheorghe Sofronie din Bizighești, au fost condamnați de completul penal al Tribunalului Putna la 15 ani de închisoare, în timp ce Constantin (fiul lui Apostol Lăcătușu), Apostol Lăcătușu, Ioan Suman și Ștefan Iladi (sau Bejan) au primit 8 ani de închisoare iar Grigore Sofronie, Gheorghe Borșu și Toader a lui Ioan Iladi-3 ani de pușcărie. Condamnarea definitivă a fost pronunțată abia la 28 iunie 1862 de Curtea Criminală din Iași-Secția a III-a care a sechestrat averile infractorilor pentru a putea despăgubi victimele tâlhăriilor deoarece doar o parte din bunuri fuseseră recuperate. Bandiții au fost încarcerați la penitenciarul din Târgu Ocna. Gheorghe Sofronie va muri în închisoare doi ani mai târziu, la 1864. Infracțiunile săvârșite în perioada 1857-1859, în special pe raza Ocolului Zăbrăuți (cu reședința la Panciu), dar și la Focșani și alte localități moldovene au lăsat un număr mare de păgubiți: Ioan Langa, Dică Ghețu, Anton Cincu, Smaranda Cincu, Ariton David, Vasile Tofan, Ursache Hărăbor, Constantin Graur, Mihăilă Ursache, Toader Pechiu, Berlă sin David Alperu, Ilie Melinte, Ștefan Bălașu, Ianache Bălan, Altăm Isacovu (Focșani), preotul Misăilă Colțun, Dică Mungiu (Panciu), călugărul Atanasie (Diocheți). A fost jefuită inclusiv biserica din Ursoi (lângă Panciu). Dosarul cazului a fost instrumentat de Jandarmeria Ocolului Zăbrăuți, de comisarul Târgului Panciu și de polițaiul Orașului Focșani, Ion Ionașcu. Acțiunile speciale de combatere a crimei organizate au continuat în toată această perioadă. Sub comanda prefectului de Putna, maiorul Panaite Tufelcică (1818-1897), trupele de jandarmi au arestat la Tecuci pe membrii unei grupări de crimă organizată din Imperiul Țarist, care falsificaseră biletele de bancă rusești. Pentru meritele sale în prinderea bandiților care se refugiaseră în Moldova, la 25 august 1862 țarul Rusiei îl decorează pe maiorul Panaite Tufelcică cu Ordinul „Sfânta Ana” clasa a III-a.

Când mă uit la fondul acesta de documente, pe care tu, cetitorule, l-ai parcurs puțin nedumerit, îmi dau seama că cele zece volume de până acum ale acestei cărți sunt insuficiente pentru a îngreădi în ele atât de multă istorie, câtă are Galațiul! Să ne întoarcem, dragă cetitorule, la o analiză a regimului nobiliar în Moldova sec. XVII-XVIII, ca să înțelegem și cum s-a ajuns la acceptarea domniei pământene a lui Al.I. Cuza în Principatele Române. Instaurarea regimului nobiliar s-a realizat prin ridicarea la domnie a familiei Movileștilor, prima familie boierească care a

ocupat tronul, fără să fi avut legături cu vechile dinastii. Sprijiniți pe ajutorul evident al oștirilor nobiliare polone, Movileștii au putut să facă față câțva timp răscoalelor țărănești și rivalității celorlalte grupări boierești din Moldova, întărind astfel regimul nobiliar. În luna decembrie a anului zbuciumat 1611, turcii, pentru a înlătura influența politică polonă din Moldova, mazilesc pe tânărul Constantin Movilă și numesc domn pe Ștefan Tomșa (1611-1615), un pretins fiu de domn, în realitate un mic boier din satul Otești, ținutul de margine al Putnei, fost capuchehaie al Movileștilor la Poartă.

Movileștii și marea boierime care-i susținea făcură apel, pentru a se menține la putere, la oștile nobililor poloni de la margine. Atunci, boierimea mică, orășenii și țărani s-au grupat în jurul noului domn, care era, după cum scrie cronicarul Matei al Mirelor, „bun mai ales pentru săraci, dar aspru față de boieri, pentru că aceștia erau nedrepti față de sărăcime”.

Lăsând pe tânărul pretendent Constantin Movilă în cetatea Hotinului, boierii Nestor Ureche și Costea Bucioc, au mers în Polonia după ajutor, iar regele Poloniei a declarat că preferă ca Movileștii să reia domnia în Moldova, dar cu puteri proprii, moldovenești, însă și-a dat tacit asentimentul atunci când a aflat că oștile vor fi plătite din tezaurul gras al Moldovei, adus deja până la cetatea Hotin. Ștefan Potocki (1568 - 1631) cel care a condus voivodatul polonez Braclaw (1628-1631), căsătorit cu Maria Movilă, așadar ginerele lui Ieremia Movilă, luă comanda trupelor nobiliare, însă în bătălia de la Cornul lui Sas, pe Prut (23 iulie 1612), Ștefan Tomșa, cu oastea de țară și ajutor tătăresc, ieși învingător. Abia două sute de oameni, din cele câteva mii adunate acolo de Movilești, izbutesc totuși să scape, ceilalți fiind uciși sau prinși. Atunci a avut loc o cruntă represiune îndreptată împotriva mării boierimi; toți boierii mari prinși au fost decapitați.

Pretendentul la domnie Constantin Movilă fusese și el prins de tătari și a pierit tot atunci, înecat în Nipru, pe când era dus în Crimeea. Contemporanul Matei al Mirelor exclamă cu acest prilej plin de năduf: „Să-i poarte păcatul boierii care l-au dus la pieire, boierii nesăturați, care voiau să domnească sub numele lui ca să poată bea iarăși sângele orfanilor și să sugă măduva bieteii țări, cum o sugeau și mai înainte”. Acceptarea înfrângerii a durat până în anul 1615, când boierii mari din țară se ridicară, cu mic, cu mare, împotriva lui vodă Ștefan Tomșa, dar acesta îi chemă pe târgoveții din Iași la oaste: „S-au strânsu din târgoveți și den slugile neguțitorilor și oameni nemernici, câtăva gloată”.

Cu ajutorul lor, Ștefan Tomșa înfrânse pe boieri la Fântâna lui Păcurar, de lângă Iași, iar ca răsplată, orășenii din capitală căpătară de la domn un privilegiu de scutire de toate dările în natură. Și de data aceasta un mare număr de boieri au fost uciși ca o obișnuită răsplată de sânge, dorită de popor.

Numai că Elisabeta, care era văduva lui Ieremia vodă, aceea care-și zălogise toate moșiile sale din Polonia ca să plătească pe lefegii, a pătruns din nou în țară, sprijinită de oastea nobililor poloni proprietari în zona de la margine a țării, în frunte cu Mihai Wisniowiecki și Samuel Korecki.

În lupta de la Tătăreni, lângă Iași (23 noiembrie 1615), oastea nobililor birui pe darabanii beți a lui Ștefan Tomșa, care se văzu silit să fugă în Țara Românească. Alexandru Movilă, un tânăr de 14 ani, fu proclamat ca domn al Moldovei domnind aproape un an (22 noiembrie/2 decembrie 1615 - 24 iulie/3 august 1616), dar adevăratul cârmuitor al țării era marele boier Nestor Ureche.

Skender, atunci pașa de Silistra, cu o armată puternică, intră în Moldova în iulie 1616. Iar la Drăcșani, pe lângă Hârlău, turcii au înconjurat și au nimicit oastea rămasă încă în sprijinul Movileștilor; însuși Alexandru vodă, doamna Elisabeta și nobilul polon Samuel Korecki, atunci comandantul oastei polone, au fost prinși de turci.

Țara Moldovei recăzu astfel sub dominația turcească, însă regimul nobiliar, deși lipsit acum de sprijinul polon, își continuă existența, ca urmare a colaborării boierimii moldovene cu turcii. Noul domn, Radu Mihnea, spre deosebire de Ștefan Tomșa, nu a tăiat pe boierii prinși, ba dimpotrivă, i-a răscumpărat de la turci pentru că înțelegea să cârmuiască țara, dar numai cu ajutorul lor.

Putem spune că domnia a doua a lui Radu Mihnea în Moldova (1623-1626) a fost vremea de maximă putere a boierimii mari strânse efectiv în jurul domnului. Efectele acestei guvernări au fost notate de Miron Costin, care recunoaște că „așa era de greu țării, cât să pustiisă curtea și țara”. Probabil nemulțumirea adâncă față de regimul nobiliar și opoziția fățișă a tuturor păturilor sociale explică cumva măsurile luate în domnia lui Miron Barnovschi (1626-1629), toate măsuri favorabile în parte boierimii mici și curtenilor, precum și țăranilor.

Miron Barnovschi nu fusese numit domn de turci, ca predecesorul său, ci fusese ales de boieri, care ținuseră seama de faptul că era „fără coconi”, deci nu prezenta primejdia stabilirii unei domnii ereditare. Iată cum, dragă cetitorule, țara aceasta se reorienta către altceva, vestind ura față de supușenia ereditară.

Făcând el însuși parte din boierimea mare, fost hatman, înrudit cu Movileștii, noul domn nu era ostil intereselor marii boierimi. Concesiile făcute de dânsul celorlalte păтури sociale sunt de fapt concesiile ale marii boierimi înseși față de fuga în masă a țăranilor și de primejdia tot mai evidentă a unei răscoale. Așezământul lui Miron Barnovschi din 1628 a fost întocmit într-o mare adunare, la care au luat parte boierii mari și mici, mazilii, fiii de boieri de țară și toate căpeteniile oștirii. El cuprinde măsuri diferite, cu caracter social, fiscal, administrativ, unele favorabile boierimii mari, altele boierilor mici, curtenilor și altele privind pe țărani.

Să notăm că între măsurile luate în favoarea boierimii mari este restrângerea dreptului de judecată al pârcălabilor domnești pe domeniile feudale, în special pe cele ale mănăstirilor, unde numai judecățile penale rămân în seama judecătorilor domnești, toate gloabele revenind stăpânului; deșugubinarii nu vor intra pe domenii decât o dată pe an.

Chiar și ȣiganii boierești și mănăstirești erau scutiți de aici înainte de obligațiile de muncă pentru stat, în special de repararea armelor oștirii. Printr-un așezământ separat, au fost chemați înapoi curtenii care plecaseră de pe ocinele lor, adăpostindu-se în satele boierești, unde nădăjduiau ca să scape de apăsarea fiscului și de abuzurile agenților lui. Ca să-i aducă înapoi la ocinele lor, rămase nelucrate, adunarea acordă acestor curteni scutiri și ușurări de dări. Se fixa un nou termen de prescriere a urmăririi vecinilor fugari: cei fugiți de 7 ani, din vremea războiului de la Hotin din 1621, nu vor mai fi urmăriți, ci se vor putea întoarce de peste hotare sau de la locurile de refugiu din țară ca oameni liberi („să fie slobozi a merge unde le va fi voia”, glăsuia așezământul domnesc).

Înființarea unor noi slobozii și înlesnirile fiscale acordate au avut rezultate pozitive. După cum spune cronicarul Miron Costin, nu fără de exagerare, „au venit fără zăbavă țara la hirea sa și până la anul s-au împlutu de tot bivșugul și s-au împlut de oameni”. Și după plecarea voievodului Miron Barnovschi, diferitele facțiuni ale marii boierimi moldovene încep să se distingă mai lămurit. Existența acestor grupări boierești explică, în parte, rapida schimbare a domnilor în această epocă. Domnia lui Alexandru Coconul, fiul lui Radu Mihnea (1629-1630), s-a sprijinit pe partida turcofilă, apoi vodă Moise Movilă (1630-1631 și 1633-1634) a stat, dimpotrivă, fiind în legătură cu boierii favorabili Poloniei care îl aleseseră domn. Alexandru Iliăș, numit în a doua domnie direct de către Poartă (1631-1633), s-a înconjurat de boieri greci. Aceste schimbări la cârmuirea statului moldovenesc nu s-au făcut fără tulburări și au pricinuit numeroase intervenții străine dăunătoare.

Dar la urcarea în scaun a lui Alexandru Coconul, în 1629, Miron Barnovschi, refugiat în Polonia, încearcă să reia domnia, ajutat fiind de o ceată boierească în frunte cu Necoriță hatmanul, dar este respins de oastea domnească, în timpul primei domnii a lui Moise Movilă, adversarii partidei polone îl denunță pe domn la Poartă că se pregătește să fugă în Polonia și de aceea turcii trimit în Moldova pe Cantemir-pașa cu tătarii să-l prindă și să-l aducă la Constantinopol cetluit bine.

Cu acest prilej, sultanul ia o atitudine amenințătoare față de Polonia, din pricina amestecului ei în treburile Moldovei și a alimentării speranțelor partidei boierești filopolone. Sultanul scria regelui Sigismund al III-lea: „Dacă s-ar încerca din partea voastră ceva împotriva țărilor Transilvaniei, Moldovei și Ȧrii Românești, care sunt legate de monarhia noastră din vremea strămoșului nostru,

sultanul Suleiman, aceasta nu o vom răbda niciodată”¹⁴⁷. Sigur că se pot spune multe lucruri despre boierii țării Moldovei și devenirea lor politică, dar din acest moment este sesizabilă conștientizarea puterii pe care o dețineau și, după cum se vede, ei nu ezită să-l înfrunte pe domnitor, atunci când interesele lor le cere această poziție.

Trebuie să urmărim cu atenție ce s-a întâmplat în perioada războiului Crimeii (1853-1856), când și Țara Românească cât și Moldova au fost ocupate de către trupele ruse, apoi de cele otomane și austriece. La Congresul de pace de la Paris (1856), problema românească a intrat în atenția Europei, astfel încât tratatul de pace încheiat avea și prevederi în ceea ce privea „problema românească”. Acest război a schimbat Europa.

În 1857, Adunările ad-hoc au votat rezoluții cu prevederi asemănătoare precum au fost: unirea Principatelor într-un stat cu numele România, aducerea de principe străin, provenit dintr-o dinastie europeană; neutralitatea noului stat, sub garanția marilor puteri. În anul 1858, la Paris, la o Conferință a ambasadorilor puterilor garante, s-a semnat Convenția de la Paris, document ce prevedea o unire formală a Principatelor. Prin votul popular s-a impus „politica faptului împlinit”. Domnitorul Alexandru Ioan Cuza poate fi considerat primul conducător român care, prin reformele inițiate, a modernizat statul, dorința sa îndrăznească și mărturisită fiind aceea de a ajunge din urmă Occidentul. Și, atât timp cât s-a aflat în scaunul de domnitor, a reușit prin toate reformele îndeplinite să pună țara pe harta statelor respectate din Europa. Practic, lui Alexandru I. Cuza i se datorează inclusiv prima modernizare a armatei române, acesta alegând modelul francez, știut fiind faptul că încă din 1857, după semnarea Tratatului de Pace de la Paris, în Moldova au tot ajuns ofițeri francezi pentru a se ocupa de pregătirea armatei din acest ținut. La fel s-a întâmplat și în perioada 1859-1860, când în urma unor lungi negocieri diplomatice la București au ajuns primii militari francezi.

¹⁴⁷ Cetitorul va înțelege de când se ling pe degete regii maghiari cu ochii la Transilvania. Turcii nu au permis acest lucru iar la noi tranzacțiile moșiilor continuau. Așa de pildă la „Iași, 7 Octombrie 7169/1664. Ștefan-Vodă, pentru «Creața și Zamfira și Alexandra, surorile răpăosatului Iorgăi ci-au fost Postelnicu-Mare», care-și împart moșiile lui. Greața iea Lăteanii (Neamț), Drăgușeanii (Hotin), Florințoiaia (Iași), parte din Ciurești (ibid.) «și treidzăci și șease de pași îmi frunte dinu satu dinu Onciani» (Tecuciu) și un vad de moară în Putna și două fâlcii de vie la Iași și trei la Cotnari. Alixandra Stolniceasa ia: Plopianii (Suceava), Măncanii (Putna), Colocușca (Hotin), Cernila (Soroca), jumătate de Birlădeani (Putna), vad de moară, două fâlcii de vie la Iași, trei la Cotnari. Zamfira iea: Mleanca (Dorohoiu), Drăgușeanii (ibid.), Ternaucă (Soroca), Găurea nii (Iași), jumătate de Mărcești (Tecuciu), vad de moară în Putna, două fâlcii de vie la Iași, trei la Cotnari, întărire. Iscălitură. –Scrie Stratul Rugină.”- Nicolae Iorga, *Lucruri nouă găsite în Basarabia, Revista istorică*, Anul al VI-lea, N-le 3-6, April-Iunie 1920, p. 77.

Intrarea Rusilor în Galați.

Intrarea armatelor rusești în Galați, 27 aprilie 1877. La 25 aprilie 1877, *The Times* scria: Rușii la Galați. Consulul Rusiei la Galați dă ordin ca toate vasele de comerț de aici și din Brăila să părăsească porturile până la ora 6 seara. Lovitură grea dată comerțului britanic pentru că mai multe case de comerț sunt engleze și mare parte din exporturile de aici se fac în calele vaselor engleze. Comercianții din Galați împreună cu Consulii din țările lor au cerut audiență la Prințul Sokoskoi, care, politicos le-a spus că ordinele de la Chișinău sunt de nediscutat. A avut grijă să remarcă că ora de pe ceasul lui e cea valabilă, și nu de pe un ceas al unui comerciant. În final, vapoarele au părăsit porturile înainte de ora fixată, cu toată agitația comercianților de diverse neamuri din port. Omleta nu se face fără să spargi ouă, iar cea rusească a început prin spargerea intereselor comercianților de la Galați. Pe 25 aprilie 1877, *The Times* își informa cititorii: „Rușii la Galați”. Consulul Rusiei la Galați dă ordin ca toate vasele de comerț de aici și din Brăila să părăsească porturile până la ora 6 seara. Lovitură grea dată comerțului britanic pentru că mai multe case de comerț sunt engleze și mare parte din exporturile de aici se fac în calele vaselor engleze. Comercianții din Galați împreună cu Consulii din țările lor au cerut audiență la Prințul Sokoskoi, care, politicos le-a spus că ordinele de la Chișinău sunt de nediscutat. A avut grijă să remarcă că ora de pe ceasul lui e cea valabilă, și nu de pe un ceas al unui comerciant. În final, vapoarele au părăsit porturile înainte de ora fixată, cu toată agitația comercianților de diverse neamuri din port. Omleta nu se face fără să spargi ouă, iar cea rusească a început prin spargerea intereselor comercianților de la Galați. Războiul dintre ruși și turci din 1877 a fost declarat la 24 aprilie 1877 prin înmânarea la St. Petersburg a unei scrisori ambasadorului Imperiului Otoman, Tevfik-bey. Anterior acestei date în 15 aprilie Rusia semnase cu generalul român Jean Ghika, cu acordul lui M. Kogălniceanu, un acord la Livadia de trecere a armatelor ruse prin teritoriul României. La 23 aprilie forțele rusești de sud, formate din corpurile de armată VIII, IX, XI și XII trec frontiera română la Ungheni în noaptea de 11 – 12 aprilie 1877 (podul Eiffel de peste Prut în direcția Galați), pe calea ferată Ungheni- Iași- Galați. Pe 6 mai 1877 Marele Duce Nicolae venea la Galați

pe calea ferată, însoțit de 25 de generali ruși, dar și de atașați militari ai altor țări europene. A fost cazat în casele negustorului bulgar M. Antaki. Guvernul român a hotărât pe 6 aprilie 1877 să mobilizeze preventiv armatele permanentă și teritorială cât și cea de rezervă.

În martie 1861, colonelul de cavalerie, ofițer de Stat-Major Eugene Lamy, vine la conducerea Misiunii, pe care o conduce până în 1866, după abdicarea lui Al. I. Cuza. Acestuia i-a succedat fratele său, Paul Lamy, care a stat doi ani la conducerea misiunii. De altfel, de la numele celor doi ofițeri misiunea militară franceză a fost botezată „Misiunea Lamy”. În general, membrii misiunii Lamy au avut statutul de consilieri tehnici în problemele organizării administrației și instrucției militare. Ei au fost investiți de domn și cu putere de decizie și control, atât în inspecțiile de unități, cât și în redactarea regulamentelor administrative și tactico-militare.

Prin activitatea desfășurată, misiunea militară Lamy a avut o contribuție importantă la introducerea regulamentelor militare franceze în armata română, la reorganizarea și constituirea unor corpuri militare, între care se disting corpul ofițerilor de administrație, al intendenței militare, a corpului de Stat-major, a trenului echipajelor și atelierelor militare, a serviciului sanitar al armatei. Venirea la cârmă statului a regelui Carol I a slăbit din atribuțiile și implicarea decizională a Misiunii franceze, avându-se în vedere că noul principe era fidel educației germane. Carol I a fost de la început rezervat față de „Misiunea Lamy”, iar treptat a început să-și impună concepțiile sale legate de organizarea armatei. Monarhul a avut relații reci cu conducerea misiunii, pe care nu a primit-o niciodată în audiență.

Mai mult decât atât, ofițerul Lamy nu a putut participa la niciuna din comisiile privind organizarea și legislația armatei române. Principele Carol I s-a impus în fața misiunii franceze și prin comanda de armament din Prusia, respectiv 15.000 puști și 38 de tunuri de oțel Krupp, chestiunea dotării cu arme prusiene a armatei române avea să suscite atenția și apoi dezaprobarea cabinetelor europene.

În ultimul pătrar al anului 1868 relațiile dintre principele Carol și toți membrii Misiunii franceze au continuat ca să se deterioreze, ele vestind finalul apropiat al acesteia în România. Rapoartele maiorului P.Lamy pentru Paris relevau că tot mai mult domnitorul român lăsa să se înțeleagă preferința și decizia lui pentru sistemul militar prusian, pe care îl găsește infinit superior celui francez și că problema „Misiunii...” îl apasă din ce în ce, lăsând totuși împăratului Napoleon hotărârea de a curma o situație ambersantă pentru amândouă țările, România și Franța. Astfel că în luna ianuarie 1869, după aproape 10 ani de prezență în Principatele Unite, Guvernul francez a decis rechemarea Misiunii militare franceze.

Comerțul Moldovei, destul de limitat până la Tratatul de la Adrianopol, a cunoscut după înlăturarea monopolului comercial otoman o dezvoltare susținută.

După desprinderea de piața regională a Imperiului Otoman și introducerea libertății de navigare pe Dunăre și Marea Neagră crește simțitor traficul de mărfuri. Antrenarea în circuitul comercial european s-a realizat în special prin intermediul portului Galați, care în 1837 obține regim de porto-franco. De la 661 de corăbii și vapoare în 1837, venite din Turcia, Franța, Anglia, Italia, iată că Galați primesc 1065 vapoare în 1847.

În preajma anului 1848, conform estimărilor lui Nicolae Șuțu, în Principatul Moldova existau 44 de orașe și târguri și 1933 de sate (393 de sate erau mănăstirești, 448 răzeșești și 1092 boierești). În această perioadă populația și-a revenit și s-a aflat într-o permanentă creștere. Astfel, numărul locuitorilor din Principatul Moldova era estimat pentru anul 1803 la 528784, în vreme ce, pe la mijlocul secolului al XIX-lea, Nicolae Șuțu evalua populația Principatului Moldovei la un număr total de 1462105 suflete.

Un asemenea ritm de creștere exploziv a avut cu siguranță loc mai ales după 1829, atunci când a fost lichidat monopolul comercial otoman și țara s-a bucurat de o stabilitate politică ce a favorizat creșterea economică. Un alt fenomen care a fost consemnat în același interval de timp a fost creșterea rapidă a populației urbane, atât prin înființarea a numeroase târguri în perioada regulamentară, cât mai ales prin imigrația de la sate spre centre urbane. Astfel, între anii 1831 și 1845, numărul locuitorilor din orașele și târgurile moldovene a sporit de la 129413 la 265270, ceea ce reprezintă practic o dublare într-un deceniu și jumătate. Dacă populația capitalei Principatului Moldovei, orașul Iași, a crescut relativ moderat, de la 48 314 în anul 1832 la 65055 în 1845, iar alte centre urbane au cunoscut sporuri mult mai spectaculoase: Botoșani de la 13796 la 28290, Galați de la 8 606 la 22635, Bacău de la 2881 la 6670, Piatra-Neamț de la 2907 la 8075.

Iar din punct de vedere etnic și confesional, populația Principatului Moldovei era compact moldovenească și ortodoxă. Alături de moldoveni locuiau și alte etnii, așezate fie anterior, fie în primele decenii ale secolului al XIX-lea. Astfel, pentru anul 1838, Nicolae Șuțu consemna prezența în Principatul Moldovei a 55280 de evrei, țigani (4163 de țigani ai statului și 8035 ai particularilor), armeni, lipoveni etc. Să ne reîntoarcem la Iași, orașul care tocmai a făcut un mare sacrificiu patriotic, prin cedarea capitalei, dar care nu s-a bucurat de prețuirea necesară.

Pacea de la Passarowitz sau de la Pojarevat din 21 iulie 1718, încheiată între Imperiul Otoman, pe de o parte, și Imperiul Habsburgic și Republica Venețiană pe de altă parte. Imperiul Otoman a pierdut Banatul Timisoarei, Serbia de Nord (inclusiv Belgradul), nordul Bosniei și Oltenia în favoarea Casei de Habsburg. Veneția și-a pierdut posesiunile din peninsula Pelopones și din Creta, câștigate prin Tratatul de la Karlowitz, păstrând doar insulele Ioniene și Dalmația. Belgradul și Oltenia au fost obținute ulterior înapoi de Imperiul Otoman în 1739, prin Tratatul de la Belgrad.

Vechiul cinematograful Trianon din capitala Moldovei, Iași, era pe strada Lăpușneanu. Pe aceeași stradă mai funcționau încă vreo două magazine cu înzestrări muzicale, în unele din ele pășind și autorul poeziei „Ce te legeni codrule”. Despre o astfel de vizită avea să scrie câțva timp mai târziu și muzicianul I. Kaufman din Galați: „Eminescu venea zilnic la magazinul nostru de arte și muzică din Iași, vorbea mult nemțește și veșnic despre poezii celebri germani. Era pe vremea când apăruse *«Ce te legeni codrule»*, pusă pe muzică de nemuritorul George Skeletti. Mă aflu în magazinul nostru de arte și muzică din Iași unde marele poet venea zilnic. Melancolic din fire, Eminescu¹⁴⁸ vine spre mine ca niciodată, foarte voios și mă roagă să-i cânt din vioară *«Ce te legeni codrule»* (Cântecul tocmai ce apăruse la editura magazinului de muzică N. Cosma, din capătul străzii Lăpușneanu).

¹⁴⁸ Odăile parterului clădirii de la numărul 32, de pe strada Lăpușneanu, au adăpostit magazine muzicale, pe vremea când la Iași se afla poetul Mihai Eminescu. Cumplita suferință lăuntrică din a doua ședere ieșeană (1884 – 1886) și-o alina intrând în magazinele muzicale din casa lui Tikin, „La Cosma”, pe colțul străzii Lăpușneanu cu strada Sf. Neculai (Vasile Conta) ori în acele de pe strada Golia (Cuza Vodă). - *Câteva evocări eminesciene*, ziarul „Adevărul”, 17 iulie 1934, articol de Ion Mitican.

L-am cântat de mai multe ori de-a rândul fără să-mi dea vreo părere asupra muzicii. Într-una din zile, numai ce-l aud: Ce bine m-a înțeles Skeletti, minunată poezie muzicală”¹⁴⁹. Îl prelua însă „Comisia Monumentelor Istorice” precum și „Liga pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor”, condusă de profesorul universitar și savantul de talie mondială care era Nicolae Iorga, la parter instalându-se librăria „Liga Culturală”.

Impresionat de numeroasele ecouri ale istoriei noastre, reactivate desigur emoțional, care răsunau din fiecare încăpere, profesorul organiza, dar la etaj, un muzeu „Cuza Vodă”, prim-director fiind numit marele iubitor al Iașului, gazetarul Rudolf Suțu¹⁵⁰, boierul de viță foarte veche și prin silința căruia s-au adunat sumedenie de obiecte, tablouri și relicve, evacuate în pripă la apropierea frontului de orașul Iași (prin vara anului 1944). Printr-un decret din noiembrie 1943, clădirea aceasta a revenit Primăriei, iar din anul 1946, o hotărâre guvernamentală o declara monument istoric.

Între legile cele noi, care poartă pecetea popularului domnitor Al.I. Cuza și a colaboratorilor săi, se înscrie și „Legea organizării camerelor de comerț”, din 2 octombrie 1864. Prin această lege se creau organisme care să înlesnească schimburile între comunități, să garanteze credibilitatea și să deschidă noi drumuri și trasee comerciale. Legea a suportat modificări succesive în anii 1886 și 1905, în urma cărora, la Galați a funcționat „Camera de Comerț a circumscripțiunii a VI-a, cuprinzând jud. Covurlui, Tutova și Falcu”. Prin decretul nr. 74 din 25 februarie 1949, publicat în „Monitorul Oficial nr. 47”, din 25 februarie 1949, sunt desființate Camerele de Comerț și Industrie din România. Reînființată în anul 1990 și recunoscută prin Hotărârea de Guvern numărul 799 din 23 iulie 1990, „Camera de Comerț, Industrie și Agricultură” din Galați și-a asumat rolul de

¹⁴⁹ C. Botez, „Omagiul lui Mihai Eminescu”.

¹⁵⁰ Cunoscut îndeosebi pentru cele două volume din „Iașii de odinioară” (1923-1928) a mai scris și „De toate” (1909), „Despre librării și librăriile vechi din Iași” (1929), „Jubileul părintelui Alexandru Arion” (1932).

reprezentantă a firmelor din regiune. Astăzi, Sistemul Camerelor de Comerț din țara noastră funcționează conform „Legii Camerelor de Comerț din România, nr. 335 din 3 decembrie 2007”.

Fiind însă grav lovită de bombele războiului, cu etajul și acoperișul arse, urma să fie restaurată.”¹⁵¹ Istoria ei însă nu putea fi afectată. Astfel Moldova a făcut un gest mare căruia Muntenia nu i-a răspuns niciodată, iar vodă Al.I. Cuza greșea față de patria care l-a hrănit, Moldova fiind lăsată să devină, încet-încet, una dintre cele mai sărace zone ale României. În Galați am mai întâlnit o stradă cu un iz rar de epocă, era pomenit un oarecare colonel Joe Boyle.

Strada Domnească nr. 61 și fosta casă Gh. Gheorghiade, astăzi „Centrul Cultural Dunărea de Jos Galați”. Boierul Gheorghe Gheorghiade cuprinsese aproape în întregime vechile moșii ale logofătului Costache Conachi. În 1907 la Călienii, răzmerița a început în aceeași zi. Țăranii aveau încheiate învoielile agricole cu proprietarul Gheorghe Gheorghiade. Povestea răscoalei se leagă și aici de producția podgoriilor. La 9 martie, 400 de țărani au trecut Siretul pe gheață, înarmați cu bâte și topoare. Au atacat conacul de la granița Șerbănești - Hanu Conachi, din fostul județ Tecuci, proprietatea lui Gheorghiade. În mai puțin de jumătate de oră, nemulțumiți de faptul că arendașul nu le-a scăzut prețul la falcia de pământ la 25 de lei, cât ceruseră, răsculații au distrus conacul. Au fost opriți de comandantul fortului Hanu Conachi și de șeful secției de jandarmi de la Ivești, care au venit în fruntea unui grup de militari.

Cine era acest rățăcit al coroanei britanice pe aici, de ce a fost el pomenit de gălățeni, de ce a dispărut apoi atât de subit? Aveam să aflu destul de târziu și de greu, deslușind câte ceva și citind mult mai târziu o poveste care are toate

¹⁵¹ *Cuza a condus trei ani Principatele, cu „tiligraful”, din casa de pe Lăpușneanu, ziarul Lumina, Duminică, 06 ianuarie 2008, Iași, Ion Mitican.*

ingredientele vieții: „De când e lumea lume, tainele de iatac sau de elegant alcov princiari au exercitat o forță de atracție fără seamăn. Cum de s-au întâlnit eroii, ce anume a stat în calea istoriei de amor a acestora, pe cine au avut de înfruntat și de ce sfârșitul fericit nu și-a făcut nicicând apariția, sunt tot atâtea întrebări la care marele public românesc așteaptă un răspuns necesar și cât mai detaliat, cât mai nuanțat.

Casa de la nr. 12 a străzii col. Nicolae Holban (fosta Culturii) a fost renovată relativ recent în scopul deschiderii unui restaurant (Cafe Anglais). A fost construită de familia Macri la începutul secolului al XX-lea. Recensământul proprietarilor din anul 1910, evidențiază în zonă și numele de G.H. Macri. Nu se știe încă dacă G.H. Macri este același cu Hristodor Macri, medic șef al județului Covurlui în 1865, deși indiciile așa ar arăta. Gheorghe Florea, mare comerciant de cherestea, figurează între cei mai mari exportatori în lista firmelor autorizate pentru asta până în 1945, câteva liste le-am publicat deja în acest volum. Construită în stil eclectic este unicat arhitectural, înzestrată cu sculpturi și aplicații în profil sculptat în lemn dur de esență rară, lambriuri, plăcaje din mozaic venețian și mozaic turnat și șlefuit în teme clare. Încă de la parter această casă își uimește vizitatorii, acolo există un luminator circular plin intrat, încadrat cu stucatură, iar partea transparentă are forma de hexagon și este confecționată din cristal șlefuit, asemenea oglizilor venețiene.

Legendarul Joe Boyle, supranumit mai apoi și „Regele din Klondike” de acum mort, a fost condus pe ultimul său drum în așezarea britanică Hampton Hill.

Școala de la Mănăstirea Mavramol, înființată prin hrisovul lui Grigore Al. Ghica, la 13 august 1765, era o școală deschisă la solicitarea negustorilor gălățeni și a mitropolitului Gavril. După anul 1832, limba română devenea limba unică de învățământ în școlile publice de toate treptele. În anul 1859 s-a deschis o nouă școală (Școala Nr. 2 de băieți), într-o sală închiriată de pe Ulița Lungă (str. Traian). În noiembrie 1858 s-a deschis, după o așteptare de 15 ani, prima școală primară de fete (Școala nr. 1 de fete). În ultimii ani ai secolului al XIX-lea existau în Galați 10 școli publice primare de băieți și 9 școli publice primare de fete. La 26 octombrie 1864 lua ființă la Galați prima Școală Comercială de gradul întâi din țară, deoarece aproape două treimi din comerțul nostru exterior se face pe Dunăre și ca nicăieri în România nu se pot învăța științele comerciale mai bine ca la Galați, unde atmosfera de viață e cu totul comercială. Legea Instrucțiunii Publice din 25 noiembrie 1864 prevedea înființarea unui gimnaziu în fiecare capitală de județ. În baza acestei prevederi, deputatul gălățean G.P. Manu propune, la 8 februarie 1867, crearea unui gimnaziu la Galați, propunere aprobată de Camera Deputaților la 26 august 1867. Transformarea gimnaziului în liceu, o mai veche dorință a gălățenilor, va avea loc abia la 1 septembrie 1887, la insistențele deosebite ale lui V. A. Urechia, cu numele pe care îl poartă și astăzi, acela de „Vasile Alecsandri”, primit în 1882. Construcția localului școlii a demarat în 1888 și s-a terminat în 1890. Prima școală publică înființată în Galați, după reforma învățământului în anul 1864 a fost Școala nr 3 de băieți, viitoarea Școală nr. 19 din Galați, botezată în anul școlar 1996 – 1997 Școala Ludovic Cosma, str. Stelei nr 2. Aici am făcut eu clasele a V-a și a VI-a, având profesori emblematici pentru oraș: d-nul Nicolae Pârciog, apoi Radu Francu la matematică, d-na Vlădescu Maria și Ștefan Mircescu la limba română, d-nul Ioan Prodan la desen artistic, d-nul Victoriu Emiliu Gasparotti la sport. Omagiile mele acestor buni profesori de la care am învățat carte. Alături de învățământul de stat, s-a creat și a fost ocrotit de legislația timpului și un învățământ particular. Câteva exemple sunt mai concludente: „Institutul Radu” (după numele profesorului A. Radu de la Școala Comercială), Liceul Român de Domnișoare, în str. Cuza Vodă, Școala Confesională Elină de fete, Liceul Comunității Israelite etc. Numărul mare de școli particulare îl face pe Mihail Kogălniceanu să constate că: „la Galați școalele naționale nu pot funcționa, pentru că străinii nu se supun la legile țării, ci și-au întemeiat gimnazii cu limbi străine”. La 25 noiembrie 1913 lua ființă la Galați, din inițiativa unor oameni ai școlii, cu concursul altor categorii de intelectuali, Universitatea Populară,

având scopul „de a populariza științele și literele, artele, prin ținerea de cursuri, prelegeri și conferințe populare”.

La capătul mormântului, a fost așezată o cruce din piatră veche, dăltuită în stil arhaic, adusă din zona Branului. Pe colțul din dreapta jos al pietrei funerare, a fost încrustată o singură literă: „M”. Era semnul Reginei Maria, la urma urmei o femeie ca toate femeile din această lume, una care îl iubise, așa cum se întâmplă aproape tuturor femeilor, era cea care avea să-și plece îndurerată fruntea în fața aceluia lăcaș de veci, câteva săptămâni mai târziu, atunci când durerea înfrânge orice om.

În ziua înmormântării, la 14 aprilie 1923, un alt emisar al Majestății Sale depusese, la căpătâiul defunctului, trei superbi crini. La distanță de 60 de ani, la data de 29 iunie 1983, sicriul cu rămășițele lui pământești, aparținând primului reprezentant oficial al Canadei la București, a fost definitiv strămutat în patria natală, la Woodstock, așezare aflată la sud de Toronto. Erau laolaltă cu crucea adusă din Carpați, închinată, după cum glăsuiește destul de clar textul din inscripția, „Regelui din Klondike/ Yukon” și „Salvatorului României”.

Palatul Navigației și clopotul de la pupa navei amiral a flotei Dunării, T. Vladimirescu. Poate un astfel de clopot va răsună în curând și în Galați și va deștepta din somn acest frumos oraș dunărean, ca o odaliscă adormită pe plaja maiestuoasă a Dunării, oraș acum amorțit de timpul pe care îl trăim. Poate atunci se va ivi un Făt Frumos al acestui important oraș și, bătând clopotul de punte al Căpitanului de vapor de pe nava amiral, va vesti un El Dorado¹⁵² la malul Dunării, va trezi la viață,

¹⁵² El Dorado (în română Auritul) a fost un ținut imaginar din America, pe care cuceritorii spanioli îl credeau bogat în aur și în pietre prețioase.

printr-o lungă sărutare mistuitoare, frumoasa odaliscă adormită, care este Galațiul de astăzi, jefuit de pirații apelor tulburi.

Aripa cea mai importantă a palatului Pelișorul, aripa lui cea din dreapta, era atunci slăbiciunea sufletească a Reginei Maria, acolo unde sunt suprapuse pe trei niveluri, apartamentele la cheie: la parter apartamentul Regelui, la etajul I cel al Reginei și la etajul II superbul, copleșitorul Salon de aur. În acest Salon de aur, de la Pelișor, unde colonelul era primit adesea, când și când apare un miros straniu de parfum fin, de violete. Este același fin parfum pe care Regina-mama, Maria¹⁵³, îl primise în dar, într-un flacon de aur bătut cu briliante și safire, de la maharajahul indian ce-i dăruise și Regelui Carol al II-lea salonul din lemn de tekazi, expus acum la Peleş.

Regina iubea foarte mult acest parfum și-l folosea rar, din violete de India se zicea. Se face simțit când într-o cameră de la etajul I, când la II, după care se evaporă brusc, nenatural, și apare difuzat cu viteză într-o cameră de la mansarda, din colțul opus, etc. Un motan mare și frumos, probabil o corcitură siberiană, a simțit imediat și el, fără dubiu, aparția aceea stranie: bietul animal s-a zbârlit tot, ochii i s-au injectat! Animalele nu mint și nu se înșală! După asta, motanul a devenit complet schimbat: din blând și prietenos cum fusese, a devenit o pisică labilă și sălbatică, pe care nu mai puteai pune mâna... Joe Boyle și-a legat viața de România vreme de numai șase ani, începând din primăvara lui 1917 și până la încetarea sa prematură din viață, petrecută în 1923, într-o cabană din Anglia, în urma unui atac de cord.

¹⁵³ Doctorița Adela Leonida Paul s-a născut la Galați, în 7 aprilie 1890, într-o familie de intelectuali de mare valoare. Tatăl ei, Atanase Leonida, era ofițer de carieră și inventator. Adela Leonida Paul a fost primul specialist român care a folosit curentul electric în tratamentul cataractei. Datorită priceperii cu totul speciale, a ajuns medic oftalmolog al Casei Regale și al reginei Maria. Casa Regală a României o numește oftalmolog oficial al Curții Regale și o împuternicește să o opereze de cataractă pe Regina Maria, iar operația are succes. Soții Atanase și Matilda Leonida au avut împreună 11 copii, toți reușind să impresioneze în domeniile în care au activat. Câțiva dintre ei se dovedesc geniali: Eliza Leonida Zamfirescu devine prima femeie inginer din Europa (unele surse o dau ca fiind chiar prima ingineră din lume), Dimitrie Leonida devine un mare om de știință (este fondatorul Muzeului Tehnic din București), Gheorghe Leonida este cel care sculptat chipul celebrii statuii a lui Iisus, construită pe muntele Corcovado, din Rio de Janeiro (Brazilia), iar Paul Leonida este un strălucit general al armatei române. Adela nu putea fi altfel. Avea să devină unul dintre cei mai importanți medici oftalmologi pe care i-a avut România, cu o contribuție remarcabilă la dezvoltarea științei medicale.

Palatul Justiției de pe strada Domnească nr. 47, construit pe locul fostului Hotel Moldavia, aparținând postelnicului Neculai Ventura. Hanul cu locul dimprejur și marea vie de aici cuprindea vreo 486 de stâneni pătrați în mahalaua Vovidenia. Locul cu via se întindea din fața Bisericii Vovidenia, până la viile lui Hagi-Stoian, astăzi zona din strada Arieșului. Alexandru Ioan Cuza în calitate de pârcălab de Covurlui, a dat dispoziții, pe la 1856, să se mute cancelaria pârcălăbiei de la marginea orașului, dinspre Vadu Ungurului, la Hotelul „Moldavia”. La 1 mai 1893, i se comunica Primăriei Galați că se pot pune la dispoziție fondurile necesare construirii palatului de Justiție, de către Ministerul de Justiție, prin Alexandru Marghiloman, ministru în guvernul prezidat de Lascăr Catargiu. Palatul de Justiție avea să fie construit pe locul unde a fost „Hotelul de Moldavia”, dărâmat în primăvara anului 1895. Proiectul a fost reluat pe 12 aprilie 1912, când G.M. Cantacuzino, ministru de Justiție, încheie un contract cu arhitecții Grigore Cerchez și Anton Vârnab ca să întocmească proiectul necesar. Primăria comunei Galați înștiința ministrul de justiție, în data de 23 februarie 1922, că lucrările la Palatul de Justiție au fost reluate în anul 1921, această clădire fiind ridicată în zidărie până aproape de acoperiș. Lucrările au început cu mari sacrificii, astfel încât, în luna februarie a anului 1922, noul guvern cere sistarea lucrărilor. Primăria comunei Galați înștiința ministrul de Justiție, în data de 23 februarie 1922, că lucrările la Palatul de Justiție au fost reluate în anul 1921, această clădire fiind ridicată în zidărie până aproape de acoperiș. Lucrările au început cu mari sacrificii, astfel încât, în luna februarie a anului 1922, noul guvern cere sistarea lucrărilor. Primăria comunei Galați înștiința ministrul de Justiție, în data de 23 februarie 1922, că lucrările la Palatul de Justiție au fost reluate în anul 1921, această clădire fiind ridicată în zidărie până aproape de acoperiș. Lucrările au început cu mari sacrificii, astfel încât, în luna februarie a anului 1922, noul guvern cere sistarea lucrărilor. În anul 1925 se organiza licitația pentru darea în întreprinză a unor lucrări. Licitatia a fost câștigată de inginerul G. Margulius, care, ca un bun și serios antreprenor, a dus la bun sfârșit executarea tuturor lucrărilor, undeva în anul În prezent aici funcționează Universitatea „Dunărea de Jos”, cu rectoratul și o serie de facultăți. Neculai Ventura a fost ispravnic de Bacău în 1754, pârcălab de Galați, în 1761, postelnic, în 1776, spătar, căsătorit cu Victoria C. Gr. Soutzo, cu care a avut 5 copii.

Personalitate fascinantă și, totodată, machiavelică, calificativul din urmă i-a fost acordat de unii membri ai camarilei regale, a stârnit, pe de o parte, simpatie și admirație, pe de altă parte, invidie dusă uneori până la ură.

Strada Eroilor nr. 14. În această clădire a funcționat începând cu 1 octombrie 1952 Teatrul de Păpuși „Gulliver”, un teatru care a avut la început numele „Vasilache”, până în anul 2010, când a fost retrocedat proprietarului. După 1893 casa figurează în documente la nr.12 pe strada Codreanu. În 1918 magistratul Mihail Beștelei îi vindea acest imobil comerciantului și viitorului deputat Alecu Dumitriu, cel care avea un mare magazin pe strada Brașoveni. În spatele curții pe patrtea de la nord se învecina cu proprietatea Gh. Gheorghiade. Magistratul Beștelei îi dă lui Alecu Dumitriu și „Actul de veșnică vânzare, întărit prin hrisov domnesc de domnitorul Mihail Sturdza în 10 iunie 1837”. Dacă ar fi să considerăm că acesta era anul construcției acestei case ne aflăm într-una dintre cele mai vechi clădiri ale orașului Galați. Alecu Dumitriu moare în 1929, iar imobilul rămâne în posesia soției văduve, care pierde clădirea în 1950 prin aplicarea decretului de Naționalizare a casei din strada Codreanu nr. 12. În 1952, cum spuneam, aici vine Teatrul de Păpuși „Vasilache”.

Părerile legate de relația dintre Regina Maria și locotenent-colonelul Doyle sunt împărțite. Pe la Curte s-a tot șușotit că „regele ținutului Klondike” ar fi fost „iubirea vieții” ei (Alt puternic curent de opinie, cu care a simpatizat și fostul ambasador al Canadei la București, Gilles Duguay, autorul cărții *„Regele Maria și Joe Boyle, o prietenie de suflet”*, subliniază faptul că între cei doi nu ar fi fost „nimic carnal”).

Casa pârclăbului Costache Negri din Galați, str. Mihai Bravu nr. 46. În luna octombrie 1856 pârclăbul Costache Negri se afla în Galați, unde era ocupat cu cumpararea unui loc de casă din „Ulița Grădinii Vechi” și cu reînnoirea actelor de proprietate ale altor locuri, pe care le avea în „Ulița Mihai Vodă” și „Mahalaua Sârbească”. La 8 iunie 1862 G. Alevra întocmea o cerere către Consiliul Comunei Galați, prin care se solicita eliberarea unui aviz de construcție a unei case de locuit, pentru Constantin Negre pe „Ulita Mihai Vodă”. Consiliul îi răspunde favorabil după examinarea planului și a locului. La 24 decembrie 1862, Costache Negri se afla la Galați unde se ocupa de ultimele lucrări făcute la casa din strada Mihai Bravu. În iulie-august 1867 dorea să vândă casa.

Niciodată Regina n-a pregetat ca să-și afirme recunoștința nemărginită pentru serviciile excepționale pe care chipeșul ofițer canadian le-a adus Coroanei și Țării. Conform unei mărturii de suflet, făcute de regină, într-un moment de greu impas, când aproape întreg anturajul care o însoțea tot deplângea influența nefastă a sfetnicului ei, Boyle „mi-a strâns mâna, promițând că nici om, nici zeu, nu îl va face să mă abandoneze, atâta timp cât eu și țara mea avem nevoie de el”.

„Aventurierul” colonel Joe Boyle, cum îl numeau unii sau, conform opiniei altora, „agentul britanic de origine canadiană”, făcuse avere în ținutul canadian al Klondike-ului, la capătul unei îndrăcite și istovitoare goane după aur. Personaj fermecător, el a fost caracterizat tandru de Regină, care i-a sintetizat portretul astfel: „avea o inimă de viking și codiță simplă a unui copil”.

În culisele curții regale, se zvonise, la scurt timp după descinderea ofițerului, ca acesta i-a luat locul „primului favorit Barbu Stirbey”, dar și al altor bărbați de faimă din primul eșalon al lumii politice și mondene a Bucureștilor, al căror nume a fost asociat, în timp, cu cel al Reginei Maria, grație unor mai mult sau mai puțin

efemere legături sentimentale. Un om cu idei, un formidabil om de acțiune: așa a fost cunoscut Joe Boyle, după ce a pus la punct un sistem inovator de exploatare a terenurilor aurifere din ținutul Klondike/Yukon¹⁵⁴, locuri luate de colonel în concesiune: macaralele flotante exploatau unsprezece mii de tone de nisip aurifer pe zi!

Tot lui i s-a încredințat misiunea delicată a rezolvării crizei cauzate de căsătoria „nepotrivită” a lui Carol cu Zizi Lambrino. În luna decembrie a anului 1917, „eroul Reginei” face primul pas în cucerirea atât de invidiatului său nume de bun alint, printr-o răsunătoare faptă de viteză: repatrierea arhivelor statului român, precum și a altor comori de mare preț, printre care, giuvaerurile reginei, parte din bijuteriile Coroanei, care fuseseră duse la Moscova împreună cu Tezaurul.

Faima lui a trecut granițele, ajungând până în Rusia, acolo unde chiar colonelului Joe Boyle i s-a încredințat misiunea de a reorganiza sistemul feroviar. Peste câțiva ani, în culise se vorbea despre rolul său decisiv avut, în noiembrie 1918, în salvarea vieții Marii Ducese Maria Pavlovna¹⁵⁵ a Rusiei. A fost o

¹⁵⁴ Klondike (Klondike Fields) este o regiune de munte în apropiere de Dawson City din teritoriul canadian Yukon. Klondike Gold Rush, sunt denumite uneori „goana după aur Yukon”. Regiunea este situată în nord-vestul Canadei la granița dintre Alaska și teritoriul Yukon pe valea lui Klondike River un afluent al fluviului Yukon River. În regiunea Klondike a fost găsit în anul 1897 aur ceea ce a declanșat în anii următori goana după aur din America de Nord. Această perioadă din istoria americană este comemorată prin parcul național istoric Klondike Gold Rush National Historical Park. Acolo a fost descoperit în secolul al 19-lea în total, aproximativ 12,5 milioane de uncii de aur. Vestea s-a răspândit în alte tabere miniere din valea râului Yukon. Știrea a ajuns în Statele Unite în iulie 1897, și s-a suprapus semnificativ peste perioada recesiuni financiare și falimentelor bancare din 1890. Economia americană a fost grav afectată de panica economică din 1893 și panica din 1896, care au provocat șomajul pe scară largă. Mulți dintre cei care au fost afectați de crizele financiare au fost motivați să-și încerce norocul lor în domeniile minelor de aur. Primii prospectorii de succes au sosit în San Francisco, California, pe 15 iulie și în Seattle, Washington, pe 17 iulie, declanșând panică Klondike. În anul 1898 populația din Klondike a ajuns la 40.000, peste criza economică care amenința să provoace o mare foamete. Cei mai mulți erau perfect conștienți de faptul că șansa lor de a găsi cantități semnificative de aur a fost subțire și au mers mai degrabă pentru aventură. Așa cum mai mult de jumătate din cei care au ajuns la Dawson City au continuat să muncească fără a face nici o prospectare anume, la toate minele vechi. Astfel, prin aducerea un număr mare de aventurieri grupați în corporații antreprenoriale în regiune, nu au realizat mare lucru. Goana după Aur a contribuit însă în mod semnificativ la dezvoltarea economică din Europa de Vest, Canada, Alaska și Pacific Northwest. Printre cei mulți care au luat parte la goana după aur din jurul localității Dawson City a fost scriitorul Jack London.

¹⁵⁵ Marea Ducesă Maria Pavlovna a Rusiei (n.18 apr., 6 aprilie S.V.,1890-†13 dec. 1958) a fost fiica Marelui Duce Paul Alexandrovici al Rusiei și a Alexandrei Georgievna a Greciei. În familie i se spunea „Marie”, varianta franceză a numelui. Bunicii paterni erau Alexandru al II-lea al Rusiei și împărăteasa Maria Alexandrovna. Bunicii materni erau George I al Greciei și Marea Ducesă Olga Constantinovna a Rusiei. Mama Mariei, Alexandra Georgievna a Greciei, a murit curând după nașterea celui de-al doilea copil, Marele Duce Dmitri Pavlovici, când Maria avea doi

aventură ca-n filme, aproape neverosimilă în zilele noastre, cele patru vagoane speciale de cale ferată, purtând o încărcătură de 20 de tone, fiind nevoite să treacă, nu o dată, printre liniile de foc ale frontului ori prin controale peste care, de regulă, nu se putea trece. În mod paradoxal însă eroul este întotdeauna cel care învinge răul, cu discreție și cu perseverență. Așteptările de la el erau așadar în firescul posibilităților. La 10 martie 1918, Joe Boyle aducea la București Tratatul de pace ruso-român, pe care se spune, deși pare o poveste, că l-ar fi inițiat și redactat chiar el.

Debarcaderul Brăilei într-o ilustrată din 14 mai 1903 ed. G.D. Nebuneli, tatăl primarului gălățean ziarist, Timoleon Nebuneli. Nicolae Andriescu publica, „pentru uzul școalelor”, *„Biografii ale câtorva autori eleni”*, carte care apărea la Librăria G.D. Nebuneli, Galați, 1897 (cu semnatura autorului). Firi ațoase „G.D. Nebuneli & fii” scoteau un catalog al Editurii „G.D. Nebuneli & fii”, intitulat *„Calendarul coscarilor”* în același an. Tot la Galați, Librăria G.D. Nebuneli & fii, scotea în 1891 *„Dorul tinereții; culegere de cântece noi și vechi din cele ce se cântă mai mult în totă țera”*. B. Anastasescu (institutele Galatz), scotea *„Noțiuni elementare de Geografie. Pentru Clasa*

ani. Tatăl său a fost înnebunit de durere iar la funeralii a trebuit să fie ținut de fratele său, Marele Duce Serghei Alexandrovici. O perioadă, Serghei și soția sa, Marea Ducesă Elisabeta Fiodorovna, au avut grijă de cei doi copii ai fratelui său. După ce Paul și-a revenit, a luat copiii, însă aceștia au continuat să-și petreacă Crăciunurile și vacanțele de vară la Serghei și Elisabeta, care nu aveau copii. Cuplul a amenajat un loc de joacă și dormitoare pentru cei doi, acasă la ei, la Ilinskoe. Până a împlinit șase ani, Maria n-a vorbit nici un cuvânt în rusă deoarece toate guvernantele sale erau englezoaice. Mai târziu a avut o altă guvernantă, mademoiselle Hélène, care a învățat-o franceza și care a stat cu ea până când s-a măritat. În 1902 tatăl ei s-a căsătorit cu Olga Valerianovna Paley. Căsătoria n-a fost aprobată de Țarul Nicolae al II-lea, Marele Duce Paul a fost exilat iar copiii au fost plasați în custodia lui Serghei și a Elisabetei. Maria și Dmitri erau supărați de pierderea tatălui lor și i-au scris împărătesei-mamă Maria Feodorovna o scrisoare prin care o rugau să-l convingă pe Țar să revină asupra deciziei. Maria a avut o relație destul de încordată cu mătușa sa, care a fost singura mamă pe care a cunoscut-o. Ea a scris în memoriile sale că mătușa ei era rece cu ea în timpul copilăriei.

a II-a Primară din distr. Covurlui. Aranjatu conformu noului programu în vigore” la „Librăria G. D. Nebuneli & Fii” din galatz (Tipografia Română), 1877 și „Prescurtare din istorii alesse a scriitorilor profani. Tradusă din latinesce”, de B. Anastasescu, institutore Galatz (Tipografia Română), (1891). privind astăzi nu poți decât să-ți amintești cu plăcere de vechile tipografii gălățene: J. Schenk, G. Bălașescu, Frații C. Dimitriade, N.C. Nanu, G.D. Nebuneli, Radu Volbură etc.

Acceptarea ocupării temporare a Basarabiei ar fi fost și ea, conform zvonurilor de la nivelul înalt ale vremii, numai un mic „câștig” datorat exclusiv legendarului său machiavelism, dar care era acceptat de toți. Pe parcursul tuturor anilor petrecuți în România, colonelul canadian Boyle a intermediat și un profitabil acord economic canadiano-român, acord care a adus Romaniei un credit foarte avantajos, în valoare de 25 milioane de dolari, desigur însoțiți de mari facilități de returnare. Chiar și cei mai înverșunați contestatari ai săi nu pot nega faptul că Boyle a avut un rol important în dezvoltarea industriei petroliere românești, atunci aflată în fruntea lumii pentru calitatea zăcămintelor, în calitatea pe care o avea de agent al Companiei Anglo-Saxone „Petrol Company”, proaspăt apărută în România.

Strada Cuza vodă pe tronsonul de sus al Vadului Băncianu de la Scările Moruzi. Scările au fost construite în anul 1874, când Alexandru D. Moruzi, nepotul domnitorului Constantin Moruzi, era primar al orașului, 1871-1873. Era un mal de pământ care sprijinea platoul orașului, făcând legătura între Vadul Bănceanu, devenit strada Heliade Rădulescu, în prezent strada Gării, cu ulița Mihai Bravu. Alexandru Moruzi a consolidat acest mal de pământ cu piatră și a construit cele două scări, care scurtau drumul dintre orașul de pe platou cu Valea orașului și gara care tocmai fusese dată în funcțiune. Partea frumoasă a acestei imagini este aceea că vechile ei case au rămas neatinsse de elanul distrugător al buldozerelor de tot felul.

Trebuie menționat că în ediția din 1 decembrie, membrul republican al Camerei Reprezentanților, domnul Simeon D. Fess își prezintă pe larg viziunea despre Statele Unite ale Europei Centrale și de Est care, în opinia sa, ar trebui să-i includă pe locuitorii regiunii baltice, pe ucraineni, polonezi, cehi, slovaci, români, unguri, bulgari, albanezi și iugoslavi, dar și pe greci și italieni. Confederația avută în vedere de Fess, concepută pe modelul SUA, ar fi urmat să aibă ca rol descurajarea tendințelor militariste și autoritare ale Germaniei și Rusiei.

Cazarma Țiglina, Galați. Sediul Comandamentului Marinei Militare din 31 martie 1901. În martie 1867 a luat naștere Corpul Flotilei. Garnizoana de uscat a flotilei a fost stabilită la Galați unde s-au transferat Comandamentul și atelierele de la Brăila. Prin Legea pentru organizarea Marinei militare din 28 mai 1898, denumirea de flotilă de război s-a schimbat în Marină Militară, formată din cele două mari unități: Divizia de Dunăre, cu comandamentul la Galați și Divizia de Mare, cu baza la Constanța, ambele puse sub comanda unui contraamiral, cu funcția de comandant al Marinei Militare, având comandamentul la București, iar din 1901, la Galați. Arsenalul Marinei, acesta a fost înființat în anul 1864 la Brăila și a constat într-un mic atelier de reparații. În anul 1867, a fost mutat la Galați, iar în 1870 s-a transformat în stabiliment de construcții, pentru ca prin noua Lege să fie numit la comandă un ofițer superior de marină în persoana locotenent-colonelului Mihail Drăghicescu. Arsenalul Marinei, cu sediul la Galați, era compus din ateliere și avea în dotare vase de securitate.

Argumentele lui Fess, deopotrivă ambițioase și simplist-naive, dau seama despre începuturile viziunii de politică externă americană cu privire la rolul SUA de „jandarm” mondial al democrației și păcii. Iar reprezentantul României în cadrul Uniunii Democratice a Europei Centrale a fost Vasile Stoica, căpitan în serviciul de informații al armatei române.

Castrul de la Tirighina, cel mai important vestigiu istoric al Galaților. Sub egida Muzeului de Istorie Naturală se fac intervenții pe lângă oficialități pentru depistarea și aducerea în patrimoniul public a tot ce ar fi putut avea vreo referință la viața culturală și materială din trecutul Moldovei. S-a creat astfel baza pentru o secție numismatică și arheologică, conținând la început „fragmente de pietre și marmure, figurine, vase, statuete, inscripții, lămpi, arme, zale, ghiulele, sigilii, juvaeruri, ornamente de bronz, argint” etc. Depozitele mai importante care au furnizat obiectele amintite sunt cele de la Gherghina (Galați) și Gîdintî (Roman) (pentru Gherghina-Barboși, vezi și N. Gostar, *Săpăturile și sondajele de la Șendreni - Barboși* în „*Materiale și cercetări arheologice*”, vol. VIII, 1962, p. 505--511; idem „Cetăți dacice din Moldova”, Buc., 1969, p. 29-35). La intervenția paharnicului Gh. Săulescu, în baza unui document oficial adresat către Epitropia învățăturilor publice din Moldova, semnat de pîrcălabul Galaților, Toderiță Balș și Costache Neculai Ventura, posesorul unei părți a moșiei Filești, pe care se afla cetatea de la Gherghina, obiectele antice scoase la suprafață vor fi transportate la Iași, unde „să se păstreze în muzeul Academiei, „ca cele ce interesează nu numai pe daco-romani dară pe toată lumea istorică” (Gh. Săulescu, *Descrierea istorico-geografică a cetății Capul Bovis (Capul Boului sau Ghertina)*, Iași, 1837, p. 8-9).

Acesta fusese trimis neoficial de către armată în SUA în 1917, alături de preoții greco-catolici Vasile Lucaciu și Ion Moța și cu scrisori de recomandare de la ambasadorii americani și francezi la Iași. A fost invitat să prânzească cu regele și regina, fiind decorat cu „Steaua României”. Joe Boyle a fost un apropiat și al tinerilor componenți ai familiei regale.

Foaia de titlul a celei mai importante cercetări făcute în 1836 la castrul de la Tirighina, Gh. Săulescu, *Descrierea istorico-geografică a cetății Capul Bovis (Capul Boului sau Ghertina)*, în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, Iași, 1837 și foaie de titlul pentru „*Spicuitorul moldo-român*”. Descoperirea cetății romane de la Gherghina (Barboși) (Gh. Săulescu, op. cit), care la vremea aceea a întreținut interesul contemporanilor, l-a determinat pe ilustrul cărturar Gheorghe Asachi să, facă le facă cât mai bine cunoscute publicului, prin paginile revistei „*Spicuitorul moldo-român*” (Gh. Asachi, *Archeologie*, în „*Spicuitorul moldo-român*”, Iași, 1841, p. 44-51), aceste însemnate urme, doveditoare a originii latine a poporului nostru, care stârniseră și interesul cronicarilor moldoveni. Sunt fericit să public, pentru gălățeni, paginile de titlul ale acestor nestemate istorice pentru Galați.

Colonelul Boyle l-a însoțit pe principele Nicolae, când acesta a și plecat la studii; principesa Ileana îi numea, foarte afectuos, „Uncle Joe”. Cu toții au fost îngrijorați când colonelul a făcut neașteptat o gravă criză cardiacă în iunie 1918, tocmai la Chișinău. În timpul convalescenței sale, petrecute la o cabană de prin împrejurimile Bicazului, Regina Maria și principesa l-au vizitat, și nu o dată. Cu toate acestea, nimeni și nimic nu a putut împiedica ceea ce s-a întâmplat câteva luni mai târziu: la 20 iunie 1920, reprezentantul oficial al Canadei a fost îndepărtat subit din Palat; un an mai târziu, el a părăsit pentru întotdeauna România.

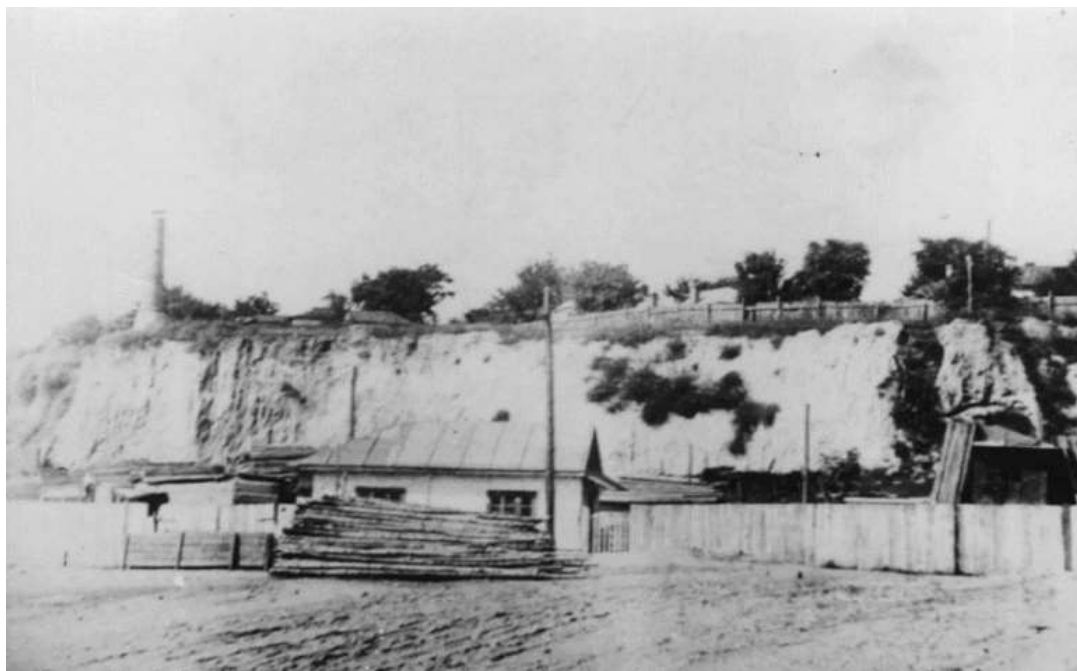
Strada Domnească cu o imagine mai puțin cunoscută a Casei Lambrinidi, aflată în stânga imaginii. Epaminonda Lambrinidi, un comerciant prosper al ținutului și proprietarul unei mori de pe strada Portului, construiește acest edificiu în anul 1879. Cu ocazia unei vizite în Galați a domnitorului Carol I, acesta este găzduit în acest imobil. A fost sediul Curții de Apel, al Liceului Mihail Kogălniceanu și, după cutremurul din 9-10 noiembrie 1940, al Primăriei. În prezent este sediul Regionalei C.F.R. Galați. Epaminonda Lambrinidi falimentează după o afacere de transport maritim, dar este primul cumpărător al palatului lui Costache Conachi din Țigănești. Falimentul său maritim a fost cunoscut foarte târziu din cauza publicațiilor doar în engleză ale firmei de asigurare Lloyd's.

O vreme, a derulat mici afaceri petroliere pentru concernul Shell prin ținutul Caucazului, apoi, în Brazilia. Cu puțin timp înainte de a trece în neființă, s-a întors în Anglia. Niciodată nu a uitat însă nici România, nici pe suverana acesteia, după cum istoria, mai mult sau mai puțin secretă a acestor locuri, nu poate face abstracție nici de faptele memorabile ale colonelului Boyle, nici de sensibilele legături de suflet dintre el și Regina Maria.

Vasul de linie francez „Lévrier”. „D. de Marolles, comandantul vasului de razboiu francez Lévrier, va veni săptămâna viitoare în Capitală pentru a asista la serbările de la 10 Maiu. Vasul de razboiu Lévrier, cu șase tunuri și două lans-torpiloare, are un echipagiu de șase ofițeri și 84 de mateloți. Acest vas a acostat în fața Bursei în portul din Galați.” – ziarul *Epoca*, seria 2, 1896 – 05 - 02, nr. 0146

Numită și „Mama răniților și sufletul României”, vitoarea Regină a României, alintată drept Missy, s-a născut la 20 octombrie 1875, la Eastwell Park, în comitatul Kent. Tatăl ei fusese cel de al doilea născut al Reginei Victoria: mama, Maria Alexandrovna, era fiica Țarului Alexei al II-lea al Rusiei. Adolescența și-a petrecut-o în Malta, unde tatăl ei era comandant al „Royal Navy” din Mediterana. În anul 1893, frumoasa și inteligenta Mary a devenit soția Prințului Ferdinand al României, nepotul lui Carol I. Nunta lor a avut loc la Sigmaringen, la 10 ianuarie. „Am trăit în deplină armonie”, avea să sintetizeze regina o relație care s-a încheiat în anul 1927, o dată cu decesul Regelui Ferdinand. După primul lor fiu, viitorul Rege Carol al II-lea, au urmat alți cinci.

Fabrica de var I.G. Duca, situată chiar pe malul râpei, al cărui coș de ardere a pietrei de var se vede undeva în stânga imaginii. Strada Mazepa o despărțea de biserica Precista. Puțin mai sus, pe aceeași stradă era Fabrica de macaroane a grecului Panaghi Zamfirasos¹⁵⁶, cumpărată apoi de Stelian

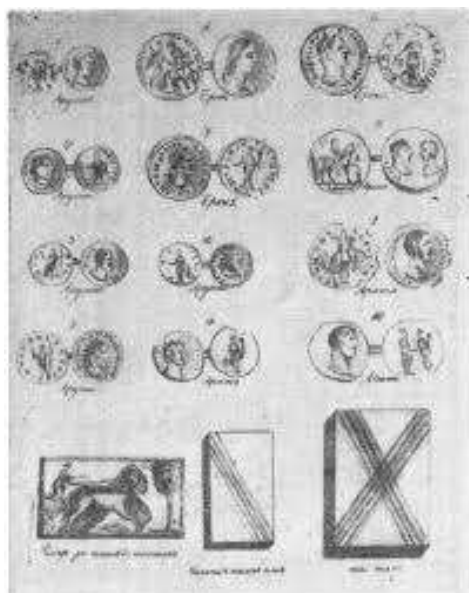
¹⁵⁶ „În noaptea de 8-9 curent au ars cinci prăvălii din strada Podului de Piatră. În una din acele prăvălii era instalată și fabrica de macaroane a d-lui Panaghi Zamfirasos. Până acum nu s'a putut constata de unde a ieșit focul ; însuși șeful poliției face ancheta; astăzi se face la Galați alegerea pentru un deputat, în locul d-lui G. Antaki demisionat” – ziarul *România liberă*, 1887-03-11, nr. 2870. Ziarul Epoca scria: „Consiliul județean Covurlui, dupe nenumărate chemări s'au întrunit în fine eri, Marți 24 Februarie. Cu o celeritate ne mai pomenită, dupe cum scrie «*Galații*» cei treisprezece membri cari s'au putut strânge, neavând nici paciența de a se așeza măcar pe scaune, au votat bugetul în total fără cea mai mică discuțiune. Sistemul consilierilor județului nostru, a întrecut până și pe al guvernului, de la Cameră. Frumoasă sollicitudine pentru interesele județului, n'avem ce zice. Împrumutăm aceluiaș ziar stirea că s'au adunat în seara de 24 Februarie desidenții la d. deputat G. Mihăilescu. S'a vorbit de viitoarea alegere de deputat în locul d-lui deputat G. Antachi; D. Lupu Kostake prânzește azi la d. Brătianu, care va căuta a'l îndupleca să păstreze postul de prefect la Botoșani. D. Lupu Kostake pretinde că va refuza și de astă dată prefectura de Botoșani, cât și cea de Covurlui; condeiul ziaristic excelent consemnează ce se mai întâmpla în județe, un circ asemănător cu cel de astăzi. Pentru amuzamentul tău, cetitorule, voi reproduce un savuros fragment: „O împăcăciune la Orizont. În urma părțagului a cărui victimă a fost ieri indignatul general Leca, președintele Adunături din baraca lui Dimancea, se spune că generalul se va retrage la Bacău. Lucrul este organizat încă de mult și iată cum se va petrece: La ora 11 noaptea generalul, însoțit de mai mulți dintre credincioșii săi, precum d-nii Șendrea, Andrei Vizantie etc., va porni din București spre Bacău. Credincioșii se vor întoarce imediat înapoi, vor spune că toate

Protopopas. Industria morăritului între anii 1897-1907 a fost reprezentată de 7 mori cu aburi: moara lui Gh. Nicolau, cea a lui D. Ștefănescu, a lui Radu Voican, a lui Spiridon Mistoi, a lui Fr. Gaster și cea a fraților Doiciu. Moara „Steaua. Societate anonimă”, înființată în anul 1907, dar pusă în funcțiune în anul 1909, va cunoaște o dezvoltare însemnată, devenind una din cele mai importante mori din România de dinaintea primului război mondial. Moara avea o capacitate mare de producție, măcinând cam 30 de vagoane de cereale în 24 de ore¹⁵⁷. Ancheta industrială din 1901-1902 menționează în cadrul industriei mari trei întreprinderi de panificație: fabrica de pâine a lui Teodor Molcoci, cea a lui Spiro Destumis și Asociația Cooperativa „Galați”, fabrica și franzelaria de lux a lui Carol I. Korner, brutărie mecanică, care avea să devină în primii ani ai deceniului al doilea, cea mai mare brutărie a industriei panificației din oraș.

În cercurile mondene ale timpului se zvonea că unul dintre aceștia, principesa Ileana, ar fi fost concepută cu un apropiat al Reginei, Barbu Stirbey. Maria a devenit Regina României la vârsta de 39 de ani. Nu este un secret faptul că ea l-a determinat pe Regele Ferdinand să nu semneze tratatul de pace impus Austriei și Germaniei. A încetat din viață la 17 iulie 1938; s-a spus atunci așa: „românii vor avea sentimentul că o parte din spiritualitatea țării a plecat cu ea”, cum avea să intre în istorie, a văzut lumina zilei în anul 1867, la Toronto, în Canada. Aventurier din fire, dornic de îmbogățire, s-a angrenat cu forța trupului său și, deopotrivă, a minții, în iureșul nestăvilit al exploatării filoanelor aurifere din zona Klondike/Yukon, din „Țara Frunzei de Arțar”.

silințele lor spre a readuce pe general au fost zadarnice și că trebuie făcute mari demonstrații de simpatie în favoarea sa. Îndată consiliul de miniștri va desemna pe d. Eug. Stătescu, care a înjurat anul trecut pe d. gen. Leca, ca în anul acesta să-i aducă toate laudele posibile; Camera va vota de urgență o nouă linie ferată la Moinești, iar o delegațiune de 21 deputați, va merge la Bacău ca să roage încă odată pe general. Generalul va rezista puțin, ca general ce este, apoi se va preda fără condițiuni, în mâinile delegațiunii, care-l va readuce la București, pentru a începe din nou călcarea regulamentului. Îndată ce va intra în Cameră d-șă, va pronunța un discurs răgușit și miorlăitor, va declara că numai pentru țară și liberalism trăiește și va face apel la majoritate ca să-l apere. Generalul își va șterge apoi lacrimile cu recunoștință și se va urca din nou la președenție, unde va trage o înjurătură deputaților care au luat cuvântul contra acestui regulament. Seara va fi un mare banchet în restaurantul Hugues, supt președenția Generalului, care va sta la locul său obicinuit având la dreapta pe d-l Andrei Vizantie, iar la stânga pe d-l Șt. Șendrea. Mâncarea va fi: țuica - Ion Brătianu; Mezelicuri - Mărunțișuri patriotice; Ciorbă - Colectivistă; Maioneză - Ștefan Bellio; Papricaș - Convenția Austro - Ungară; Ciulama - Fundescu; Friptura - Electorală; Vânat - Colonel Bibescu; Prăjituri - Convențiunea Consulară; Poame - Liberal - Naționale; Alune - Miliță Sturdza; Struguri - Țăta Naftalina; Semințe de dovleac - Beizadea Mitică; înghețată - Bombe Botoșenene; Bere - Carol I; Vin - Indignațiune; Șampanie - General Leca; Cafea - Țara - nemțească; Scobitori - Băte electorale. Banchetul va fi organizat de către d. Fundescu, care la sfârșit va primi cuvenitele felicitări.” - ziarul „Epoca”, 1887, feb. 27, nr. 377.

¹⁵⁷ Em. Mihaly, S. Mihaly, *Dezvoltarea industriei alimentare în orașul Galați*, p. 195; P. Păltănea, *Istoria orașului Galați*, p. 158.

Monede romane imperiale, relief în marmură și cărămizi provenind din centrul militar roman de la Barboși (gravură, din Gh. Săulescu, în *Descrierea istorico-geografică a cetății Capul Bovis (Capul Boului sau Ghertina)*). Promulgarea „Legii pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice” (publicată în „Monitorul oficial”, numărul 21, din 28 aprilie 1913) care, conform articolului 15, abrogă vechea lege din anul 1892 era absolut necesară și împiedica distrugerea nesăbuită a istoriei acestor locuri. Conform documentului ofițial către Epitropie, au fost găsite și trimise la Muzeu treizeci monede (argint, bronz, aramă), două statui de bronz reprezentând pe Cupidon și Ceres (de fapt Fortuna n.a.), o coloană mică, fragmente de capite!e, trei bucăți de marmură cu inscripție, un altar cu inscripție (aflat acum la Muzeul de istorie al Moldovei), câteva monstre de țigle și cărămizi (G. Săulescu, *Descrierea istorico-geografică a cetății Capul Bovis, Capul Boului sau Ghertina*, Iași, 1837, p. 9).

Tot el a fondat „Canadian Klondike Company”, penru asta găsiind soluții dintre cele mai ingenioase și moderne de a exploata intensiv zăcămintele. În anul 1916, a pus punct acestei preocupări, care i-a adus bogăție și faimă. Un an mai târziu, el devine președintele Comitetului de distribuie a alimentelor pentru militari și civili din... Rusia; spiritul său organizatoric este răsplătit cu „Ordinul Sfântului Vladimir”. La „Colonialele”, cu reclama ei mare, scrisă cu litere uriașe, toate vâpsite rozaliu-bombon, prăvălioara din colțul străzii Izraelite la intersecția cu strada Vulturului, într-o dugheană cu o firmă scrisă cu roșu intens, atârnată cât mai la vedere, domnul Ștrul aștepta răbdător mușterii necăjiți, vizitatori ai micii lui afaceri...

Strada Mare în 9/21 iunie 1899. În curând strada aceasta plină de magazine grecești și evreiești avea să aibă grave probleme. În 1906 zierele anunțau: „*Demonstrații antigrecești în Galați*. S'au devastat 100 prăvălii și locuințe ale grecilor. Manifestanți în număr de peste 2000, în frunte cu muzica și foarte iritați pornesc cu toții pe strada Domnească în spre port. Huidueli și fluerături se aud la o distanță enormă. Deși s'a consemnat armata și toată poliția era în mijlocul manifestanților, nu s'au putut totuși zădărnici devastările, dată fiind starea de spirit a cetățenilor. Ajungând în fața locuinței dlui dr. Frangopol au dat jos firma și au spart geamurile. A fost deajuns un singur strigăt: „La conzulatul rusesc” pentru ca mulțimea să nu mai poată fi oprită. În huidueli nesfârșite și în strigăte de „Jos spionii greco-muscălești” mulțimea se duse la conzulatul rus. Aici manifestanții s'au oprit, au huiduit și au spart geamurile. Poliția s'a postat imediat la intrarea în port, împiedicând înaintarea manifestanților. De aici mulțimea, întărită și mai mult de atitudinea poliției, nu mai lăsă în drum nici o prăvălie grecească care să nu fie atacată și devastată. Astfel au fost devastate: restaurantul Vretos, magazinul de coloniale Mañoros, locuința dlui Georgiadis mare proprietar, locuințele dlor Carianopol, Luca Saris și Tilis. Manifestanții se îndreaptă spre biserica grecească. Aici era postată o companie a regimentului 11 Șiret sub comanda dlui colonel Hărtel. În acest timp se anunță prim-procurorului Sărățeanu și judeului de instrucție Pârviuiescu toate cele întâmplate. Manifestanții au pornit mai departe spărgând geamurile Universel și Violatos (magazin de haine). Ajungând în strada Brașoveni, în fața farmaciei Iluță s'a produs o mare încăierare. Un tânăr luat drept grec a fost crunt bătut și umplut de sânge. Transportat la farmacie s'a constatat că e Român și că se numește Vorceșcu.

Iată acum și numele celorlalte prăvălii devastate: Simionovici, Zoias, Dimitriade (tipograf), Papadopol, căruia s'a devastat și birtul și locuința sa, Valienatos. Colatos unde s'a dărâmat și un gard, apoi prăvălia dlui Prodrom. Intrând în port, unde sunt numeroase prăvălii furia nu mai cunoștea margini. Cele mui multe prăvălii au avut obloanele trase. Manifestanții au lovit unele cu bastoanele. În port au fost devastate prăvăliile Moscos, Luca, Sari, Tail, Calavrezo. La cofetăria dlui Costică Carande a avut loc o teribilă încăierare. Mare parte din mărfuri au fost aruncați în stradă, iar proprietarul magazinului bătut rău și umplut de sânge. Apoi au fost atacate proprietățile Ionica Pappalas, Hagi Apostolis și Martin. Din ordinul colonelului Hartel poliția voi să aresteze un marinar care luase partei manifestație. Publicul a înconjurat însă pe colonel, făcând scăpat pe soldat. În momentul acesta sosesc în goană 100 de gardiști. Manifestanții nu se intimidează însă: ei dau asalt cafenelii Panelinon dărîmînd și sfărîmînd geamurile. Ajungând la debarcader, delegația

din Brăila, împreună cu studenții urcă în vaporul care pleacă spre Brăila, iar mulțimea se împrăștie în liniște. Delă Brăila studenții din Capitală au trenul spre București. Pagubele cele mai mari le-a suferit fabrica de rahat Carâmbi unde s'a devast prăvălia, la locuința doctorului Caraianori manifestanții au sfărâmat statueta scumpă.” – ziarul *Tribuna*, anul X, Duminecă 20 august (2 septembrie) 1906. nr . 156.

Micuții școlari trebuiau să fie îmbrăcați, încălțați, iar despre caiete ce să mai vorbim, iar el știa tot ce le trebuia... Era un comerț anevoios, o mică afacere în care te confruntau foarte des cu sărăcia celor mai mulți, cu oameni care ieșeau din satele lor doar atunci când își trimeteau copii la școală și care priveau speriați la o lume ambalată în alte haine dect cele de aba, o lume cu monoclu, cu barbișon, cu ștaif, o lume „cu moft sau cu ambiț, care v-a să zică”, una în care era „căldură mare, mon cher ami, căldură mare...”

14 nov. 1898. Pacea de la Adrianopol (azi Edirne, în Turcia) semnată de plenipotențiarilor ruși și turci la 2 septembrie 1829 aducea mari libertăți comerciale pentru portul Galați. Încă din anul 1812, din timpul „ciumei lui Caragea”, la punctele de frontieră de pe Dunăre s-au organizat servicii de carantină. În 1829 izbucnește o puternică epidemie de ciumă în București, Iași și în alte 13 târguri și 300 de sate. Dacă prin măsurile sanitare luate epidemiile de ciumă au fost stopate, cele de holeră au continuat să creeze probleme și în perioada următoare. Astfel, în 1831, prin portul Galați a pătruns holera, care a provocat moartea a 20.218 persoane, în pofida măsurilor sanitare adoptate. În anul 1862 „Monitorul Oficial” publica un regulament de navigație pentru marina comercială a Principatelor Române, iar la 18/30 noiembrie 1863 se promulga legea în virtutea căreia porturile dunărene erau autorizate să încaseze 0,5% din valoarea mărfurilor exportate și importate, în vederea dotării lor, ulterior adăugându-se și taxa de cheiaj . Apar în 1856 „Căpităniile de Porturi” la Brăila, Galați, Ismail, Severin, Giurgiu, Oltenița, Bechet și Calafat.

Să mă mai păsuieți domnule Ștrul, v-aș ruga măcar o zi, două, cât am timp să vând și eu un mânzat ori câteva mioare și m-o-i achita eu de datorie..., că mata mă știi doar că eu... Parcă am zis eu civa badi oari, mata îmi faci și onoari, și vânzari,

plăcirea isti a mia să ti-ajut o țără doar! Lumea pestrițî a străzilor mici ale portului di pi aici esti tari morcotitoare, iscoditoare, hârbarî și șireatî ca o vulpi polarî. Dacă nu bagi di samî apari iuti lîngî tini prăvălia lui bade Osman sau, și mai pîriculos, a lui Haciaturian, cît dispri conu Miticî l-am convins cî tăt cuconetul cheltuitor esti acolo, lîngî Piața Veche.

„Coloniale” Galați. Branșa de coloniale. Zăhar, cafele fine, delicatose de saison și brînzături de tot felul chocoladă și cacao, ciaiuri (thea) veritabile și bisquits fini, precum și pesmeți, romuri veritabile de Jamaica și Cuba, cognacuri adevărate franțuzești și indigene. Mare deposit de vinuri naturale indigene delă 40 gr/litru în sus. Vinuri veritabile de Bordeaux, Malaga, Madeira Oporto și Xeres, champagne franțuzească adevărata precum și indigenă. Liqernri străine și din țeară. Țuică betrână, sligoviță, tescovină și rachiu de trebere. Mare deposit de făină de Bănat excelentă. Deposit bine asortat de ape minerale. Icre moi și proaspete. Icre roșii. Rahat de „Bellavista”. Halva. Luminări de ceară, stearină, parafină și sêu. Singurul deposit al fabricii de luminări și stearină Moessner & Mersing din Galați (România). Branșa de textile și manufactură. Mare deposit și bine asortat în țesături de în și bumbac, pichet barchet de vară (de vară și de iarnă). Garnituri de masă, șerviete și prosoape. Basmale veritabile de Irlanda. Șifon Oxford, Creton, Pînzături. Bumbacuri de împletit, croșetat și brodat. Lână răsucită și bircă. Mătăsuri de cusut și brodat în colori veritabile delă Dollfus Mieg & Co. Mühlhausen, cea mai renumită din lume. Cămeși pentru bărbați și pentru turiști Gulere manșete și cravate. Mare sortiment de ciorapi pentru bărbați, dame și copii. Prețuri-curente la cerere gratis și franco.” Așa erau reclamele pentru „coloniale și alti cele”, care umpleau trotuarele străzilor Galațiului.

Aici afacirili merg în pas domol, șontâc-șontâc, iar banca ti jupoai, vardistul îți dresază musai procist-verbal, doctorul vini cu sacoșâli tăti goali și pleacă cu eli plini, primarele îți bati obrazu’, negustorii angrosiști sunt niști pușlamali di gricotei cu marfi proasți tari și prițuri prea pipărati, fiscul scotocești toată zâua prin sărăciile de terfoloagi, rabinul așteaptă și el, așa cî-s șapti inși, șapti idei, după Ștrul iau șapti piei.

Strada Domnească și Grand Hotel, al cărui proprietar era Elie Climis, mare proprietar în Galați, măcelar din valea orașului. Familia este însă brăileană și se trage din Evstratie C. Climis (N. Iorga, *Revista istorică*, Anul al VI-lea, N-le I-â, ianuar-mart 1920, *Școala și opera tipografică a fraților Cristidi*, p. 13). Acesta figura în „*Lista provizorie de persoane din jud. Covurlui eligibile la Senat în perioada 1 mai 1911 – 31 aprilie 1912*”, cu meseria de „proprietar”, cu domiciliul în str. Domnească și un venit de 44000 lei. Pe 28 feb. 1911 formula o cerere Serviciului Tehnic al Comunei Galați, dorind să ridice un imobil cu trei etaje și subsol la faț, precizând că locuiește păe Domnească, quartalul II, circumscripția I. Într-o altă cerere din 9 iunie 1914, Elie Climis apare domiciliind pe str. Logofăt Tăutu, nr. 15, colț cu strada Justiției, desp. II. În următoarele file apare și adresa Domnească, nr. 70, colț cu strada Justiției. Și arhitectul G. Luiso aviza proiectul construcției cerute pe strada Domnească, nr. 55, iar Elie Climis îl autoriza pe Louise Cupcic să înceapă construcția în 3/16 iulie 1917, terminată în 1927. Iată cum arăta anunțul de deschidere al hotelului: „Grand Hotel Național Galați. Aduc la cunoștința Onor. Public, că cu începere de la 28 Octombrie trecut am deschis un nou și elegant Hotel în centrul orașului având camere confortabile și mobilierul în totul nou, asemenea și un restaurant cu o bucătărie alăsă care nu lasă nimic de dorit. Prețurile atât pentru camere cât și restaurant sunt cele mai moderate. Contăm că onorabili noștri voiajori ne vor onora cu visita d-lor, care vor fi de sigur satisfăcuți, mai presus de orice speranță. Antreprenorul Grand Hotel Național Galați.” - ziarul *România liberă*, 1879-11-17, nr. 0744. Imobilul din strada Domnească, nr. 38, de astăzi servește încă ca locație pentru Primăria Galați, iar în 2010 justiția a hotărât să-i restituie în natură imobilul lui Pierre Macri, moștenitorul legal.

Dar eu nu mă plâng diloc bre, asta să știi matali, cî și-așe nu plăgi nimeni absolut pi mormântul meu.

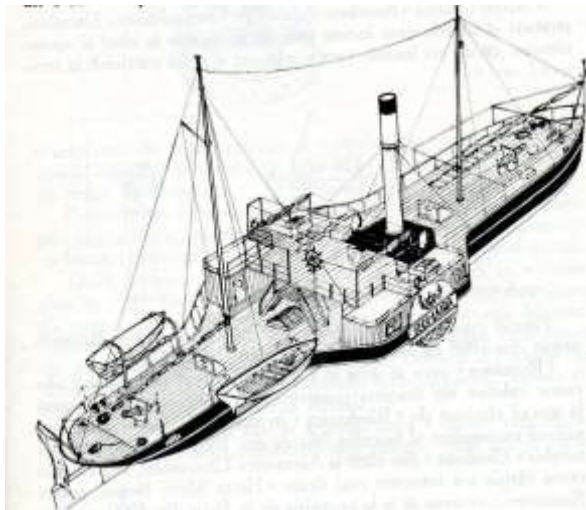
Coloană, statuia de bronz a Fortunei și a lui Cupidon, fragmente de capitole corintice și ionice, țiglă stampilată, postament cu altarul lui Cornelius Firmus (gravură, din Gh. Săulescu, în *Descrierea istorico-gheografică a cetății lui Caput Bovis*). Nicolae Gostar îl considera și scrie „George Săulescu, primul arheolog român”, comunicare susținută la Sesiunea științifică jubiliară din 1960 a Centenarului Universității „A.I. Cuza” din Iași, apud M. Petrescu-Dîmbovița, *Unele considerații cu privire la cercetarea arheologică ieșeană până la primul război mondial*, în *Arh. Mold.*, XX, 1997 (1999), p. 171. Vă invit să citiți lucrarea postelnicului Gh. Săulescu.

Azi o sî vezi cî am în toată prăvălia iasta a me marfi adusî din Bizanț, badițî, așa să știi niapărat, șî pintru așe o cinsti mari cari-mi faci mata mii, pintru un leu eu îți dau ș-un braț din aiasti bunătățuri pi cari, sî-ți spui așe dript, ca la un frati, li-am pitit pentru mata acolo, sub tijghiaua me, dișî nu-i fromoooo..., dar bănuiam cî ai să vii...

Agenția și magazinele Lloydului austriac la Galați (zona Liceului de Marină, de acum). Prin agenția firmei Lloyd-ului Austriac din Galați (interesată și ea în dezvoltarea relațiilor comerciale cu Egiptul și Turcia) se va face publicitate mărfurilor din Bucovina în publicația *Journal der Österreichischen Lloyd*, ziar distribuit gratuit pe toate vasele de pasageri ale companiei și tuturor agențiilor comerciale unde operau acestea. În numărul 62 din 03.08.1842 al ziarului *Journal der Österreichischen Lloyd* apare articolul „Über den holzhandel in der Bukowina” (*Despre comerțul de lemn din Bucovina*), unde se relatează pe larg despre calitățile superioare ale lemnului extras din pădurile Bucovinei, lungimi și sortimentele de lemn (trunchiuri sau cel prelucrat) care sunt aduse cu plutele până la Galați. Mai sunt și relatări referitoare la plutăritul pe Bistrița (perioada, traseul, note de călătorie), care vor să facă pe cititor curios, să-l atragă aici ca om de afaceri sau cel puțin ca vizitator.

Și-am vrut sî-ți fac mata o bucurii mariiii tari! Cî așe sî respectă doi pretini, ci plășeri mai mari aș pute sî am eu, alta dicăt sî ti vād puțin mai firicit? Cî sî ni mai tot tocmim badiți, mai bini sî cumpărăm șivașilea folositor la tini, bunî afaciri la mini, mata atunci faci un bun saftia la mini, eu fac pi loc un foarti bun cadou la mata. Asta da înțilegiri, asta da afaciri, cășligăm puțin, dar cășligăm! Șî chiar șî mâini, șî oricând, un așe diosebit client, fidel ca dumniata întodiuna, isti bini aștiptat la mini-n casă di tătă familia me... Așe cî jupânul Ștrul ti treci grijuliu în caietul lui di muștirii di bunî încrediri, pretini-pretini, cari-mi fac mari onoari, batim palma ca-n tre prietini șî la bunî videri sî ni dorim fiicari! Șalom aleihem, șalom aleihem...

Schița vaporului cu zbaturi „România”, vedere pupa tribord. Nava cu zbaturi „Prințul Conachi-Vogoridi”, devenită după anul 1861, „România”, a fost construită la 1857, la șantierul naval din Neuburgkbstor, lângă Viena, iar mașina sa a fost construită la Florinsdorf. Avea o lungime de 35 de metri, o lățime de 6 metri și pescajul de 0,6 metri (nava putând intra și pe Siret). Deplasamentul era de 130 de tone, puterea mașinii de 240 CP împingând mica navă cu o viteză de 14 km/oră în apă stătătoare. Ea transporta și sarea inclusiv pe râul Siret, Galații fiind port de desfacere. Primul ei

proprietar a fost un negustor din București, Nicolae Ciocan, care făcea comerț cu sare în Serbia, Bulgaria și Turcia. Cum Nicolae Ciocan se înțelegea bine cu caimacamul Moldovei, Prințul Nicolae Conachi Vogoridic care îi acordase o concesiune, nava a fost botezată la sosirea în țară, în 1857, „Prințul Conachi Vogoride”. Până în 1861 nava a fost folosită pentru a transporta în principal sare dar și alte materiale, cum ar fi cărbuni de lemn și cereale. De obicei, nava ducea un șlep la ureche și unul la remorcă și atunci când Dunărea era mare se naviga foarte bine. Când însă și Siretul era mare, din cauza curentului foarte puternic, vaporul bătea mai mult pasul pe loc. Interesant este și modul cum nava a ajuns în proprietatea statului român. Se pare că, deși afacerile îi mergeau foarte bine lui Nicolae Ciocan, acesta a făcut la un moment dat greșeala să transporte sare de mare de la Sulina, ceea ce în momentul acela constituia contrabandă. A fost prins, statul confiscând marfa și aplicând o amendă foarte mare. Cum amenda nu a fost plătită, statul a confiscat pe „Prințul Conachi Vogoride” în 1861 și l-a trecut în patrimoniul Flotilei. După confiscare, nava a trecut prin reparații succesive la Linz (șantierul Mayer) și la Giurgiu unde a fost armată cu două tunuri, posibil din cele ce aveau șăcile, de 120 mm, după unele surse, sau cu două tunuri de origine prusacă, de 80 mm care au înarmat ulterior și pe „Ștefan cel Mare”. Cum arsenalul tinerei marine militare române era foarte sărac putem bănuși că tunurile erau mutate de pe o navă pe alta. Ulterior, „România” a fost înarmată, după unele surse, cu două tunuri-revolver Hotchkiss, cu cinci țevi rotative, probabil de calibrul 37 mm, „Elisabeta” fiind și ea înarmată cu astfel de tunuri. Tunurile Hotchkiss aveau cinci țevi de 37 de mm și erau capabile să tragă 68 de lovituri pe minut cu acuratețe la o distanță de 1.800 de metri. Versiunea sa navală era concepută ca apărare împotriva torpiloarelor și a fost adoptată de Rusia și de SUA, printre alți utilizatori, inclusiv noi. A existat și o versiune de 47 de mm, adoptată în cursul anilor 1880 de marinele SUA și Rusiei și nu numai. Pe lângă cele două tunuri, instalate unul la prova, unul la pupa, pe comanda situată pe toată lățimea navei deasupra „casei” zburătorilor mai erau instalate două mitraliere Nordenfeld, model 1880. Presupun că modelul era cel cu cinci țevi, capabil de 600 de lovituri pe minut la o distanță de aproximativ 300 – 350 de metri. Se presupune că armamentul menționat mai sus a fost instalat pe „România” în cursul anului 1881. Echipajul era format din 32 de oameni, înarmați cu puști cu capse. Schema de vopsire era probabil una specifică navelor/remorcherelor de Dunăre ale vremii (dar și navelor victoriene în general): opera moartă neagră, opera vie roșie, zburătorii roșii, puntea verde, catargele din lemn natur și suprastructurile galbene deschise. În amintirea dublei alegeri din 24 Ianuarie 1859, domnitorul Alexandru Ioan Cuza decide botezarea navei cu numele de „România”. Ceremonialul botezului are loc în data de 2 August 1862 la Giurgiu, port ales atât pentru că era aproape de capitală cât și datorită apropierii de Rusciuk, unde se afla guvernatorul turc. La ceremonie participă din partea domnitorului ministrul de război, Savel Manu. Cu această ocazie, Manu a ținut un discurs în fața numeroasei audiențe. El a menționat că, înalta misiune a marinei de război este: „de a lumina pe fiii poporului în arta navigației... și de a-i îndemna la recăpătarea dominației pierdute și înălțarea numelui de român.” Aluzia către obținerea independenței era destul de evidentă. Și Costache Negri, agent diplomatic la Constantinopol i-a urat bastimentului „România”: „să nască pui bravi pentru stăpânirea... mărilor”. Primul comandant al navei „România” a fost căpitanul Anton Barbieri, urmat din anul 1868 de locotenentul Nicolae Dumitrescu. „România” avea să fie primul vapor militar cu aburi al tinerelor principate unite care avea să arboreze tricolorul la pic. Pe timpul Războiului de Independență, atât „România” cât și celelalte nave ale Flotilei („Ștefan cel Mare”, „Fulgerul” și „Rândunica”) sunt puse la dispoziția armatei ruse. „România” participă la instalarea unor baraje de mine, execută numeroase transporturi de trupe, muniții și materiale de construcție pe Dunăre în sprijinul trupelor de pe uscat și participă la asamblarea podului de nave de la Bechet. În Septembrie 1878, „România” duce la Galați ultimul personal și material al flotilei după ce, în urma armistițiului din Ianuarie 1878 a

contribuit la transportul trupelor din zona Vidinului spre Calafat. Pe timpul războiului, este ușor modificată prin înălțarea bordurilor cu tablă întărită pentru protecție contra gloanțelor. După război, Rusia a despăgubit România cu suma de 165.065 lei pentru utilizarea navelor românești pe timpul războiului, suma fiind folosită pentru mărirea atelierului de reparații al Flotei și dotarea lui cu utilaje moderne. Ca idee, canoniera „Fulgerul” costase bugetul statului suma de 140.000 de lei. Atelierul Flotei a efectuat reparațiile necesare navelor „România” și „Fulgerul”. Operațiunile de reabilitare și reparare durează până în jurul anului 1881 când se procedează și la reînarmarea sa cu armament naval modern. „România” este menținută în exploatare și folosită pentru scurt timp la curse regulate între Giurgiu și Cernavodă, la transporturi și poștă, apoi trece la Serviciul Hidrografic pentru măsurători de îmbunătățire a șenalului navigabil al Dunării, anul 1897 găsind-o în sprijinul cetățenilor de pe lângă Dunăre afectați de mari inundații. Pe parcursul existenței sale, de aproape 50 de ani de serviciu, nava a suferit numeroase transformări. O istorie interesantă, pe care din păcate nu o pot confirma 100% în acest moment (dar lucrez la asta) spune că, la un moment dat, mașina navei ar fi fost schimbată din cauza uzurii excesive (una din cauze fiind probabil și lipsa de experiență a mecanicilor români). Câțiva ani mai târziu s-a făcut o expertizare atentă a navei și s-a constatat că mașina, de o putere mai mare decât cea inițială, a dus la suprasolicizarea corpului navei, degradat în așa măsură încât o reparație nu mai era posibilă. S-a decis prin urmare reconstruirea corpului navei la un șantier din Budapesta, în acest scop mașina fiind expediată acolo pe calea ferată. Prin urmare a apărut o nouă „România”, corpul vechii nave devenind pontonul nr. 50, staționat la Galați. Deși dimensiunile celor două corpuri erau în mod evident apropiate, s-ar părea că pupa era diferită față de cea inițială iar etrava ușor înclinată. O găsim pe „România” în dotarea flotei până în preajma primului război mondial, înainte de casare fiind detașată la poliția fluvială. Pentru marina noastră, „România” are o importanță aparte, întrucât a fost prima navă militară propulsată prin forța aburului pe care am avut-o în dotare (vezi „Contribuții la istoria marinei române”, Nicolae Bârdeanu, Dan Nicolaescu, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1979; „Corăbii străbune”, Cristian Crăciunoiu, Ed. Sport – Turism, București, 1983). „Contele Sturmer” și „Viena” aparținând Societății de Navigație Lloyd, făceau curse regulate Viena-Constantinople, având oprire și în portul Galați, la jumătatea secolului al XIX-lea. O altă navă cu zbaturi, dar și cu vele este „Ștefan cel Mare”, construită la 1864 și reamenajată la 1868, la șantierul din Galați ca iaht domnesc. „Cetatea”, „Croatia”, devenită „Sarmisegetuza”, apoi „Grigore Manu” și în final „Tudor Vladimirescu” sunt, de asemenea, alte două nave cu zbaturi care nu numai că au brăzdat apele fluviului Dunărea în dreptul portului Galați, dar și-au găsit și loc de odihnă, „Tudor Vladimirescu” rămânând la Galați. Dintre toate navele, aceasta este singura care și în prezent mai poate fi admirată la Galați.

Cî, di..., zî ci sî mî mai fac amu și eu badițî Gheorghi, timpurili sunt nispus-nispus di greli și eu trăiesc aproape numai din pirdiri... Azi, mâini, Rachela me micuți sî măritî hăt șini știi pi undi, apârî tu, Doamni, plăpândili tali ființi, iar eu, un biet și niputicios ovrei bătrân, trebui sî am griji maaari, maaari... Cî atâti hangarali ascundi aiaști lumi, încât nișiodați nu poți pentru ca sî știi di undi ti plisnești ninorocu’, ori vri-un blistimat di faliment, cari-ți poati strica toati rosturile tali buni di pi aist pământ. Și atuncili numai lapti di prin străini sî nu ai ninorocu’ sî mânânci! Așe sî-mi ajuti mii Dumnizeu, cî toați lumia spuni dispri noi cî suntim poporul alis di el.

În 1884 exportul prin portul Galați a reprezentat doar 15,08% din exportul total al țării. Totuși, între anii 1900-1914, orașul desfășura un considerabil comerț de cereale și cherestea. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea lumera portului Galați era indignată, pentru că „tot comerțul este în mâna străinilor”. Porturile dunărene Galați și Brăila devin importante centre comerciale. În 1836 Galațiul căpăta statut de porto-franco. O cifră de bilanț arată că între 1820 și 1910 comerțul mondial a crescut de 22 de ori.

Așe scrii-n Vechiul Tistament și ni rugăm vârtos, cu Tora-n fața ochilor noștri bulbucăți tari, mulțămind adânc Domnului pintru asta, sântim doar aliși: „Baruh Ata Adonai, etc... chi otanu kidashta ve otanu baharta mi kol a amim, etc) cari în traduciri mai liberî, badiți Ghiorgghi, ar suna cam așe: „Mulțămescu-ți ții Doamni etc,... cî pi noi ni-ai binicuvântat și pi noi ni-ai alis, dintri toati popoarili, etc...” Însî eu nu înțileg exact, badiți, di fapt, pintru ci ni-ar fi alis el la urma urmii, hai? Sî trăim risîchiți printri tăți străinii, răsăchiți în toati colțurili lumii iștilea largi? Să luăm tăt noi bicii pi spatili nostru cocoșat di muncî și să ni sî smulgă apoi barba, pi cari o iubim atât di mult, ca sî plătim numai birurili șeli mai greli, oi, oi, oi,... ori sî crăpăm prin ghetourili lumii, izolați di ciialți oameni, parcă am hi niști lipădături? Noroc cu poporul acistii țări blajâni și cu orașul aista, pașnic pânî acum, în cari avim, iatî, douăzici și unu de sinagogi și rabinii di ispravî, ca Schenkmann, din strada Stelii, Gotesmann, din strada Principesa Maria, Schapira, din str. Sf. Ilii, Beth Levi, din str. Brăilei, Aghidas Ahrem, din piața Victoriei, și..., iartă-mă doamni, cî nu-i pot țâni minti pi tăți rabinii, spuniam noroc de oamini iștia cu cari nu avim cam nimic di împărțit, ba cre-cî nici nu prea visam noi sî fim tratați di ei aici ca frații!...

Liceul Vasile Alecsandri din Galați situat pe strada Nicolae Bălcescu, fostă Mavromol, fostă general Henri Mathias Berthelot, nr. 41. Știm astăzi că „Epitropia învățăturilor publice anunță, la 15 ianuarie 1832, începerea unui curs pregătitor la „gimnazia Vasiliană” din Iași, ou 10 durată de trei luni, pentru cei ce doresc „să fie deprinși cu metodel, după care se povățuiesc învățăturile naționale”. Absolvenții acestui curs urmau să fie numiți profesori la școlile din Roman, Botoșani, Bârlad, Galați și Focșani¹⁵⁸. La 22 septembrie, Epitropia încunoștiința înființarea școlilor ținutale și numirea profesorilor. La Galați este repartizat Toma Giușcă¹⁵⁹, unde ajunge la 26 septembrie 1832, găsiind casele școlii „prinse cu spital oștenesc”¹⁶⁰. Tot acum este ales ca inspector școlar ținutul aga Dimitrie Iamandi¹⁶¹. Departamentul din lăuntru încă din decembrie 1831, scrie Pircălăbiei să caute „a tocmi o casă cu chirii... pentru școala ce urmează a se alcătui... după noul așezământ spre învățătura copiilor”, dar cum, la 29 ianuarie 1832, încă nu fusese găsită clădirea necesară, Departamentul poruncește „ca numaidecât cu ce mai mari grăbiri să să îndeletnicească a aduci întru întocmai săvârșire pomenite mai sus poruncă”¹⁶². Pârcălăbia, care mai anunțase Eforia în această chestiune, revine, la 5 februarie, adresându-se, de această dată, boierilor Constantin Vasiliu, serdar, Paraschiv Șerban, paharnic, Vasile Luchian, stolnic, Stati Cernat, comis, Gheorghiu Constantin, clucer, Manolache Cîrjă, serdar și către „toată obștea târgului Galați” ca să nu întârzie cu aflarea

¹⁵⁸ Arhivele statului București, Ministerul Instrucțiunii Publice, Moldova, 1832, dos. 114, f. 2.

¹⁵⁹ A fost numit pe data de 1 iulie cu un salariu anual de 2.500 lei și încă 500 lei pentru vâtaful și argatul școlii (V. A. Urechia, *Istoria școalelor*, 1, p. 203; Arhivele statului Iași, Secretariatul de stat, dos. 184, f. 41- 42; Nicolae Iorga, *Histoire des roumains et de la romanité orientale*, VIII, Bucarest, 1944, p. 415). Nu știm dacă era originar din satul Gănești, din familia căpitanului Ioan Giușcă, gazda lui Grigore al II-lea în septembrie 1739, când domnul se retrage spre Galați (*Uricariul*, II, 1889, p. 29; *Revista istorică*, XVI, 1930, 7-9, p. 112). Totuși Sybil Giușcă din Galați ne-a dat informația că Toma s-a născut la Iași, în 1812, ca fiu al lui Vasile Giușcă.

¹⁶⁰ Arhivele statului București, Ministerul Instrucțiunii Publice, Moldova, 1832, dos. 114, f. 2.

¹⁶¹ *Ibidem*. La 8 octombrie 1832 aga Dimitrie Iamandi anunță Epitropia școalelor că a primit numirea de inspector. Era pârcălabul orașului. Pentru activitatea lui de deputat al ținutului Covurlui vezi *Analele parlamentare ale României*, III, 2, p. 114-116.

¹⁶² Arh. statului Iași, tr. 199, op. 909, dos. 124, f. 1.

caselor necesare deschiderii școlii¹⁶³. Școala a fost așezată, de la început, în odăile din curtea „bisericii Sfinților Voevozi”¹⁶⁴. Sfatul municipal închiriasse patru odăi, plătind chirie, pentru primele luni, 325 de lei¹⁶⁵. Egumenul mănăstirii, Benedict, cerea Sfatului, la 15 aprilie 1833,

¹⁶³ *Ibidem*, f. 2-21. La 22 septembrie 1832, Epitropia școalelor face cunoscut Sfatului administrativ că la Galați și în alte târguri au rânduit „împlinitori de profesori în casăle de școală ce sânt alcătuite ca să înceapă paradosire învățăturilor” (*Idem*, Secretariatul de stat, dos. 184, f. 11). În noiembrie casele erau închiriate, căci Eforia a cheltuit 631 de lei pentru reparatul lor (*Idem*, Litera M, dos. 531/VII, f. 22). Toma Giușcă nu a fost de acord cu funcționarea școlii în aceste odăi și chiar de la venirea sa în Galați a cerut să se închirieze alte case sau să se „lărgească” cele închiriate (*Ibidem*, tom. II, f. 100).

¹⁶⁴ Biserica Sfinții Arhangheli - Mitoc, din strada Egalității, nr. 6. Mănăstirea Mavromol nu a mai putut găzdui noua școală publică. Din cauza „vechimii și cutremurilor” era aproape de dărîmare (*Analele parlamentare ale României*, XI, 2, 1900, p. 880-881).

¹⁶⁵ Arh. stat. Iași, ms. rom., 1578, f. 5 v. În baza Legii administrative din 1864, au fost aleși următorii primari și președinți de comisii interimare în fruntea urbei gălățene: Ion Vizzu (1864-1865); Mantu Rufu (1866-1867); Procopie S.Grimala (1867-1868); Iancu Panaitescu, (1869-1870); P. Zamaria (1870-1871); Al.D.Moruzi (1872-1874); Gheorghe Voleti (1874-1875); Petrache Botezatu (1875-1876); Ștefan V. Nenișescu 1876; Gheorghe P.Mantu (1877-1879); Costache Vârlan (1880-1881); Dumitru Vizzu (1881-ian. 1883); Gheorghe Mihăilescu (febr.-martie 1883); Gheorghe Fulger (mart. 1883-april. 1884); Gheorghe N.Cavalioti (april.1884-febr. 1885); M. Hagi Nicola (aprilie 1885-noiembrie 1886); Constantin A.Ressu (nov. 1886-martie 1887); M. Hagi Nicola (mart.-iun. 1887); Limeoleon Nebunelli 1888; Constantin A. Ressu 1890; Constantin A.Ressu (sept. 1890-febr. 1891); Gheorghe C. Robescu (febr. 1891- aug. 1892); Virgil G.Poenaru, (nov.1892-sept. 1894); Constantin A.Ressu (sept. 1894-oct. 1895; Costache P. Malaxa 1896; Gheorghe Nicolescu (1896-dec. 1899), Costache. G. Plesnilă (dec.1896-mart. 1898); Constantin Ținc 1898-1899; Zaharia Chiriac 1899; Mihail G.Orleanu 1901- nov. 1902; Ion E. Bastache (nov. 1902-sept. 1904); Alexandru Nicolescu (ian.-iul. 1905); Emil Vulpe (iul.1905-april. 1907; Gheorghe N. Gamulea (april. 1907-ian. 1909); Pandeli D.Petrovici (febr. 1909-ian. 1911); Costache G. Plesnilă (ian.-mart. 1911); Alexandru G Nicolescu (mart. 1911-oct. 1912); Nicolae Filipide (oct. 1912-ian. 1914); Constantin Ținc (mart. 1914-oct.1917); Vasile Bălășescu (oct. 1917-febr. 1918); Eugeniu M. Bonache (febr.-martie 1918); Teodor Missir (mart.-sept. 1918); Ion N. Coltofeanu (sept. 1918); Al. Sideri (sept.-nov.) 1918; Nae Dumitrescu (nov. 1918-ian. 1919); Alecu Ignat (ian.-martie 1919); Zamfir Filoti (mart. 1919-ian.1920); Ion Tohăneanu (ian.-april. 1920); Nicolae Alexandrescu (april.-iul. 1920); Ion Sachetari 1920; Gheorghe H. Iorgala, 1921; Ion D.Popovici ian. 1922; Teodor I. Thenea (ian.1922-mart. 1923); Iancu D. Prodom (mart. 1923-ian. 1925); Eugen Răutu iulie 1926; Grigore P. Mihăilescu (iul. 1926-nov. 1927); Emil Codreanu (nov-1927-dec. 1928); Emil Codreanu (mai 1931-iun. 1932); Gheorghe C.Plesnilă (iun.-oct. 1932; Christache Teodoru (oct. 1932-nov. 1933); Al. Nestor Măcelaru (febr. 1936-ian. 1937); Gh.H. Dumitrescu (ian. 1937-ian. 1938); Grigore P. Mihăilescu (ian.1938- febr.1938); Theodor Atanasiu (febr.-oct. 1938); Traian Gruescu (oct. 1938-iun. 1940); Constantin Stoiov (nov.-dec. 1940); Aurel Ibrăileanu (dec. 1940-ian. 1941); Romulus Burbea (ian. 1941-febr. 1942); Ghiță Vasiliu (febr.-dec. 1942); Dan Sărățeanu (dec.1942-aug. 1944); Ilie Gheorghiu (aug.-sept.1944); Gheorghe Ullea (aug.-sept. 1944); Ilie Gheroghiu (nov. 1944-iun. 1945); Constantin Mârza (iul. 1945-iun. 1946); Ilie D. Rainici (iun. 1946-april. 1948); Sandu D. Constantin (april. 1948-mart. 1949); Ionescu Istrate (april.1949-dec. 1950); Hristache Scarlat (ian-aug.1951); Radu Hrehoreț (sept.1951-aug.1952); Hristache Scarlat (aug.1952-ian. 1954); Nicolae Nicola (ian-nov. 1954); Vasiliu

prelungirea contractului care expirase în martie 1833¹⁶⁶. În primul an a funcționat numai „clasul elementar” urmând, ca la începutul anului 1833, să se înființeze și „clasul normal”. Profesorul Toma Giușcă încrunoștează, la 22 decembrie 1832, inspectoratul școlar ținutal că va fi nevoie de o nouă clădire pentru ambele „clasuri”, fiindcă „aice unde astăzi iaste așezată școala nu iaste mai mult decât o casă în cari urmează acum clasul elementar”¹⁶⁷. Adresându-se în același scop și Părcălăbiei, aceasta socoate că „spre a nu să da sminteală la sporirea învățăturilor”, clasul normal să rămâie „tot acolo undi să află astăzi școala”, adică la biserica Sf. Voievozi, în odăile ce se vor construi din nou¹⁶⁸. Sfatul Orășenesc este însă de părere ca școala să se mute în casele obștii, unde „acum să află presudsfia Părcălăbiei și sămișia ținutului, precum și presudsfia sfatului și poliției”. Departamentul din lăuntru este de acord cu această ultimă propunere, dar crede că nu este tocmai momentul potrivit pentru o asemenea mutare, „având a urma pe aoolo (Galați, n.n.) trecire de oști trecătoare pe la cvartiruri”, ea trebuind a fi amânată până după Paști¹⁶⁹. Inspectorul școlar, aga Dimitrie Iamandi¹⁷⁰, acesta acesta comunică Sfatului că în odăile „în care este așezată școala se află

Alexandru (nov. 1954-sept. 1955); Nicolae Nicola (sept. 1955-mart. 1956); State Aurel (mart. 1956-dec. 1957); Rusu Nicolae (ian. 1958-febr. 1961); Zapis Vasile (febr. 1961-mai 1963); Stan Alecu (mai 1963-febr. 1968); Chiriță George (febr. 1968-1972) - Primăria orașului Galați, date de creare 1831-1970.

¹⁶⁶ *Idem*, tr. 799, op. 909, oos. 124, f. 19. Chiria a fost de 2.000 lei pe an (*Idem*, Litera M, dos. 526/X, f. 7 v).

¹⁶⁷ *Idem*, tr. 799, op. 90!, dos. 124, f. 8-8 v.

¹⁶⁸ *Ibidem*, f. 7.

¹⁶⁹ *Ibidem*, f. 12.

¹⁷⁰ Postelnicul Dimitrie Iamandi și Smaranda Șerban, de la Huși, erau părinții lui Gheorghieș Iamandi (1817 - 1904), fost prefect de Covurlui (1871, Moise N. Pacu, *Cartea județului Covurlui, părțile I și II*, Galați, 1891, p. 318), frate cu colonelul N. Iamandi, fost aghiotant al domnului Al. I. Cuza. 23 martie 1857, se va constitui Comitetul Unionist al Bârladului și ținutului Tutova, ce îi avea ca membri pe postelnicul Gheorghieș Emandi, Constantin Costache, Emanoil Costin, aga Alexandru Romalo, Iacob Fătu, Ioan Popescu, Andrei V. Ionescu, V. Neculau, spătarul Ioan Buhnîlă, Ștefan Dobrovici etc (vezi Ghenadie Petrescu, Dimitrie Sturdza, Dimitrie C. Sturdza, *Acte și documente relative la istoria renașterii României, vol. IV*, București, 1889, doc. nr. 988, p. 229). În data de 10/22 iunie 1857 îl vedem pe d-nul Gheorghieș printre semnatarii unui act de adeziune la Comitetul Unirii din Iași (*Ibidem*, vol. III, București, 1889, doc. nr. 561, p. 553; *Istoria Bârladului*, p. 236). Apoi, la 5 decembrie 1858, era menționat ca alegător direct în ținutul Covurlui, cu un venit lunar de 1.000 de galbeni de la moșia Măcișani (Ghenadie Petrescu, Dimitrie Sturdza, Dimitrie C. Sturdza, *op. cit.*, vol. VII, București, 1892, doc. nr. 2233, p. 998; Rodica Iftimi, Sorin Iftimi, *Alegătorii Divanului ad-hoc din Moldova (1857). Un manuscris necunoscut*, în *IN* (serie nouă), X-XII, Iași, 2009, p.113). La 20 decembrie îl regăsim în lista deputaților aleși pentru Adunarea Electivă a Moldovei, din partea ținutului Tutova¹⁹ (în timp ce la Fălciu era fratele său, col. N. Iamandi). Faptul era confirmat la începutul anului următor, în articolul *Fisiologia alegerilor din Moldova*, publicat de Sion în ziarul „Românul”, în nr. din 3/15 ianuarie 1859. Se preciza că Gheorghieș Emandi, proprietar mic, a fost ales deputat alături de Iordache Gane, M. Costache și Iorgu Radu (Dimitrie A. Sturdza, J. J. Skupiewski, *op. cit.*, doc. nr. 2378, p. 104. Potrivit unui procesverbal din 31 decembrie 1858, sunt proclamați deputații ținuturilor Țării de Jos: D. Iamandi și Gh. Iamandi, a căror validare nu a fost contestată (*MOM*, 15 ianuarie 1859, p. 1), iar la 2 mai 1859, în cadrul ședinței Adunării Elective, Gh. Iamandi este ales cu 35 de voturi între cei 7 membri ai comisiei pentru verificarea titlurilor deputaților noi, în urma demisiei lui Lascăr

școlerii în mari desămi” și de îndată să caute altă „casă afară de aceasta de acum”, pentru unul din cele două clasuri, ca nu cumva „din multă desime, acum cu căldurile verii, să se ivească vreo boală întru școlari”¹⁷¹. Duelul acesta pentru condiții mai bune se ducea în condițiile în care Primăria era spracă și nu putea interveni decisiv. Și la expirarea contractului de închiriere, făcut cu egumenul Benedict, Sfatul orășenesc propune, din nou, Părcălăbiei să se mute din casele obștii, dar cum aceasta refuză, se încheie un nou contract, la 23 aprilie 1833, pentru „șasă odăi din odăile sfinte

Catargiu și A. Teriachiu (*idem*, 11 mai 1859, p. 4); *idem*, 22 februarie 1860, p. 333; BNR, fond Kogălniceanu, dosar 214), fiind simpatizant al partidei lui Mihail Sturdza (Dimitrie A. Sturdza, J. Skupiewski, *op. cit.*, doc. nr. 2426, p. 298). Tot în anul 1877, Gheorghieș figurează în lista eligibililor pentru Senat la județul Covurlui (*MOR*, nr. 28, din 6/18 februarie 1877), iar în 1884 printre persoanele eligibile din județele Tutova și Covurlui (*Idem*, nr. 88, din 24 iulie/5 august 1884), în timp ce fratele său, col. N. Iamandi, era la Iași (*Idem*, nr. 115, din 26 august/7 septembrie 1884). Gheorghieș Iamandi a moștenit de la părinți moșia Măcișani, din ținutul Covurlui, pentru apărarea căreia se judecă o lungă perioadă de timp, între anii 1854-1861, cu Alecu Mavrocordat, proprietar al moșiei Puțâni (ASI, Divanul Domnesc, 54/1854). În calitate de moștenitor, la 18 octombrie 1859, Prefectura ținutului Tutova îl chema pentru a participa la alegerea părții sale de moșia Puțâni (MOM, 9 octombrie 1859, p. 30). Apoi, la 6 noiembrie 1859, garanta cu moșia Măcișani, în valoare de 27.984 de galbeni, pentru Gh. Gâlcă, care a luat în posesie o moșie a clerului, în valoare de 3.500 de galbeni (*Idem*, 6 noiembrie 1859, p. 10). Probabil de aici ridică un venit de 3.031 de galbeni, potrivit unor liste electorale din ianuarie 1863, când era alegător direct de district la ținutul Covurlui (0 „Monitorul. Jurnal Oficial al Principatelor Unite”, nr. 1, din 2 ianuarie 1863). La 19 octombrie 1881, vinde Măcișanii către Constantin Malaxa, pentru 37.000 de galbeni, însă imediat reziliază contractul, pe motiv că vânzarea fusese fictivă. Ca urmare, la 10 decembrie 1881 era tot în posesia lui Gheorghieș Iamandi, iar inginerul hotarnic al ținutului Tecuci îi chema pe toți vecinii să se prezinte în data de 22 aprilie 1882 pentru a i se face hotarnica (MOM, nr. 209, din 17/29 decembrie 1881). Atât Gheorghieș, cât și Malaxa se judecă mai mulți ani, până la 24 ianuarie 1884, când Înalta Curte de Casație a consfințit rezilierea contractului de vânzare (BNR, Kogălniceanu, dosar 603. O parte din moșia Măcișani, plasa Siret, jud. Covurlui, fusese arendată de tatăl său, Dimitrie Iamandi, cu mult înainte către Alexandru Malaxa, iar în 1853 cel din urmă îl dăduse în judecată pe fiul Gheorghieș (*ibidem*). Din perioada anilor 1864-1885 s-au păstrat numeroase documente ale lui Gheorghieș Iamandi cu privire la situația moșiei sale Măcișani (în suprafață de 1.700 de fâlcii), reprezentând: procese-verbale, adeverințe și chitanțe de plată, hotărâri judecătorești, contracte de arendare și acte de învoială, cărți de hotărnicie, măsurători și ridicări de plan, gajări pentru un împrumut la Creditul Funciar Rural (BNR, Kogălniceanu, dosar 215); „*Epoca*”, seria II, anul II, nr. 217, din 31 iulie 1896). O dată eliberat, caută alți cumpărători și, la 25 septembrie 1884, vinde moșia către Carolina Sechiari, pentru o sumă mai mare, de 46.000 de galbeni (BNR, Kogălniceanu, dosar 622; C. Gane, Rădăcini, p. 305). Păstrează însă o vie la Cleni, din comuna Măcișani, în mărime de opt pogoane sau două fâlcii și 32 de prăjini, dar pe care o închiriază pe perioade succesive între 1880-1885 cu 40 de lei anual și între 1887-1890 cu 76 de lei și o garanție provizorie de 152 de lei (*MO*, nr. 10, din 12/24 aprilie 1885; nr. 52, din 7/19 iunie 1887; nr. 62, din 1 iulie/19 iulie 1887; nr. 80, din 12/24 iulie 1887). De asemenea, a mai moștenit de la tatăl Dimitrie și casa părintească din Huși, dar pe care o vinde mamei sale, Smaranda Iamandi, la 23 august 1850 (ASI, Documente, p. 769/doc. nr. 120). Apud Adrian Butnaru, *Omul politic Gheorghiaș Iamandi (1817-1904)*, p. 32-40, în revista *Prutul*, Anul III (XII), nr. 1-2 (51-52)/2013.

¹⁷¹ *Ibidem*, f. 22.

mănăstiri Arhangheli... adică odăile sânt aceste, două ci au fost închiriate de Eforii pi anul trecut pentru școală și două ci sânt alături cu aceste odăi, iar două să fii pentru șidere d. Profisărului”¹⁷². Chiria era de 1200 lei, eventualele cheltuieli pentru reparații urmând a fi suportate de Eforie¹⁷³. Stricăciunile făcute de elevi erau plătite de către părinții acestora. În anul următor școala publică este tot la mănăstirea Sf. Arhangheli. Profesorul Toma Giușcă mereu îngrijorat de reaua stare a clădirii, profită de sosirea la Galați a noului domnitor Mihail Sturdza și cere Eforiei să facă noi reparații¹⁷⁴. Cererea nu a fost satisfăcută, căci în decembrie 1834, profesorul Toma Giușcă înștiințează din nou Eforia că este nevoie „de ceva meremet și vărutit de dinlăuntru... mai ales că casele acestea nu s-au meremetisat nici de cum în toamna trecută pentru începutul iernei următoare”¹⁷⁵. Toma Giușcă¹⁷⁶ insistă și în anul 1835 pentru obținerea unui nou locaș de școală. La 12 martie arăta Sfatului că „starea caselor în care se găsește școala astăzi, închiriate de către Eforie, nu mai este de a rămîne și pe viitorime, clasurile în ele fiind lipsite de toate cerutele îndemână, având înaintea mai ales strămtoarea și împiedicarea care au suferit școala în această iarnă”. Cerea să se închirieze case „mai potrivite și mai îndemânatică pentru încăperea a două clasuri”¹⁷⁷. Inspectoratul chiar îi susține această solicitare a profesorului, reamintind Sfatului „nemulțumirea Prea înălțatului domn care în strălucita-și ființă aicea, verbal au arătat pentru acel fel de case în care să găsește școala și până acum”¹⁷⁸. Cu toate că în cursul anului 1836 se fixează un loc pentru „așezarea unei shoale”¹⁷⁹, totuși școala publică rămânei odăile mănăstirii Sf. Arhangheli până în

¹⁷² Ibidem, f. 21. Aga D. Iamandi a fost și el de acord cu închirierea acestor odăi (*Ibidem*, f. 27), iar Departamentul din lăuntru dă aprobarea necesară, la 3 mai 1833.

¹⁷³ Chiria anului precedent fusese de 2000 de lei (*Ibidem*, f. 11).

¹⁷⁴ Arh. stat. Iași, Tr. 757, op. 853, dos. 78, f. 5. Părcălăbia scria și ea Eforiei, la 12 iunie 1834, „că toate cererile profesorului să le îplinească” (*Ibidem*, f. 7). Pentru sosirea lui Mihail Sturdza vezi Hurmuzaki, *Documente*, XVII, p. 404, DXXI; 406, DXXV; 409, DXXVIII; 410, DXXVIII; Idem, XXI, p. 536, CDLXX; 557, CDLXXI; *Albina românească*, VI, nr. 60, 8 iulie 1834, p. 237; nr. 61, 12 iulie, p. 242-243; nr. 63, 19 iulie, p. 249; nr. 68, 5 august 1934, p. 269; D. Ciurea, *Moldova sub domnia lui M. Sturdza*, Iași, 1947, p. 60.

¹⁷⁵ Arh. stat. Iași, Tr. 757, op. 853, dos. 78, f. 7.

¹⁷⁶ Galațiul a fost de șase ori gazdă a congreselor și adunărilor generale anuale organizate de Asociația Generală a Învățătorilor din România. Semnificativ este faptul că din cei opt președinți pe care i-a avut Asociația Generală a Învățătorilor din România, patru au fost absolvenți ai Școlii Normale „C. Negri” din Galați: G. P. Dumitrașcu, D. V. Țoni, G. P. Salviu și Teodor Iacobescu. „Aceștia, se arată într-o scrisoare, au pus pecetea epocii de aur în mersul Asociației... ei au fost cei dintâi care au visat, au întemeiat și au organizat Marea Asociație profesională. Gălățenii, cu amicii din jurul lor, au înălțat-o și au desăvârșit-o zi de zi”. Învățători cu activitate deosebită în judeșele Galați și Tecuci au fost: Toma Giușcă, Gheorghe Nicolescu, Ioan Vițu, Mihai Pastia, Ene I. Patriciu, George P. Salviu, Teodor Gh. Gheorghiu, Constantin I. Apostoliu, Paul I. Pașa, Ecaterina P. Pașa, Dimitrie T. Faur, Constantin M. Gheorghiu, Apostol D. Culea, Mihai C. Ionescu- Fulger. O mențiune specială fac pentru învățătorul Nicolae Gherbăluță din Liești, care, secondat de soția sa, Lenuța (născută Tobolcea), tot învățătoare, au ridicat școlile satelor din lunca Sireului de Jos peste nivelul unor orașe cu pretenții mari. De la el am învățat frumusețea literei scrise, delicatețea, perseverența, respectul pentru marea cultură, modestia și dragostea pentru om. Omagiul autorului pentru această exemplară familie și Dumnezeu să-i aibă în grija sa.

¹⁷⁷ *Ibidem*, dos. 215, f. 1.

¹⁷⁸ *Ibidem*, f. 5.

¹⁷⁹ Hurmuzaki, *Documente*, Supliment, 1, vol. IV, p. 536, CCL.

toamna anului 1838, când trebuie să se mute „în casăle închipuie di Eforia orășenească pentru școală”¹⁸⁰. Casele obștii, în care se mută școala, erau tot nereparate și într-o stare proastă. La insistențele lui Giușcă, de a se face unele amenajări, i se răspunde să fie „răbdătoriu”, până ce se va termina procesul cu moștenitorii hatmanului Constantin Palade și atunci i se vor îndeplini „cererile dumisali precum va ceri trebuința”¹⁸¹. Toma Giruscă insistă și pe lângă Inspectoratul școlar, dar i se răspunde „cu oarecari răfluzări”, să fie mai îngăduitor. Dar cum timpul trecea și Eforia nu lăsa să se întrevadă deloc posibilitatea unor reparații, serdarul Toma Giuscă se adresează, din nou, Inspectoratului, la 20 august 1839, arătând starea nenorocită a școlii ce nu mai poate fi locuită „pe iarnă și cu diosebiri di copiii mici care au trebuință de călduri pentru învățături, pi lângă aceasta că sânt fără sobă, fără acoperământ, fără două rânduri de ferești... fără cuhne, fără ogradă, în sfârșit fără lăcuință ... pentru profesor”¹⁸². Casele obștii, ocupate de școală, nu au putut fi reparate, cu toate că, la un moment dat, Eforia încercase să obțină unele fonduri. La începutul anului 1840, noul profesor Ion Vițu își manifestă nemulțumirea față de starea nenorocită a școlii cerând să i se caute „case mai îndemânatică pentru paradosire”¹⁸³. Se pare că încă de la sfârșitul anului 1839, au fost găsite, pentru școală, casele negustorului Hagi Enachi Alecsandri, dar cum acesta cerea o chirie prea mare, Departamentul nu dădu încuviințarea necesară¹⁸⁴. Eforia a închiriat, totuși, în casele lui Enachi Alecsandri „patru odăi și altele pentru lăcuința profesorului la un preț mai preîngiosit, după a obștei patrioticești ceriri”¹⁸⁵. Dar și acest nou local a fost provizoriu, căci, la 7 octombrie 1840, profesorul Ion Vițu scria Eforiei că „este câțeva vreme de când cinstita Eforie caută a încherie pentru încăperea școlii niște case... și încă până acum nu s-au ajuns la ispravă... Eforia răspunde că acele case „li ari închirietă pentru cvartiruirea domnilor ofițari și se va încheia alcătuire spre a fi închiriate și pentru școală, pe vreme de un an”¹⁸⁶. Comisia înfrumusețării aflând dorința „obștii orașului”, comunică Eforiei că locurile de lângă piață s-au vândut, dar totuși să trimită un delegat să aleagă, „un loc dintr-acel slobod, aflat încă neîmpărțit”¹⁸⁷. Peregrinarea școlii prin atâtea case, ca și această inițiativă, impuneau construirea unui local propriu, dar cum încă în bugetul statului nu erau prevăzute sumele necesare, s-a recurs la o subscripție publică. Pârcălabul orașului, posteinicul

¹⁸⁰ Arh. stat. Iași, Tr. 799, op. 909, dos. 93, f. 5. Într-un „tablou” despre starea școalelor pe anul 1837-1838, se menționează că „la Galați se pregătesc a se zidi din nou casă” (*Uricariul*, VII-VIII, p. 79).

¹⁸¹ Arh. stat. Iași, Tr. 799, op. 909, dos. 93, f. 2.

¹⁸² *Ibidem*, f. 5.

¹⁸³ *Ibidem*, dos. 60, f. 17-17 v.

¹⁸⁴ *Ibidem*, f. 21. Eforia ar fi fost dispusă să plătească chiria cerută, pe motiv că „de la o vreme, din îmbulzirea străinătății într-acest oraș și port, chiriile caselor din an în an au crescut. (*Ibidem*, f. 26). La 11 martie 1840, Ion Vițu raporta că „s-au strămutat școala în casele lui Enachi Alecsandri aflătoare în ograda hanului său din dos” (Arh. stat. Buc., Ministerul Instrucțiunii Publice, Moldova, 1840, dos. 302, f. 2). Aici este cazul să spunem că negustorul Hagi Enachi Alecsandri locuia pe strada Labirint, colț cu strada Fraternității, lângă viitoarea Primărie din 1925. Așadar „hanul din dos” îi aparținea și se poate face o legătură logică cu „porțile turcești” ale hanului, inspirate probabil din ce-a văzut la Ierusalim, în vizita obligatorie de dinaintea acordării titlului de hagi. Este o ipoteză foarte aproape de adevăr după opinia mea, care încheie suspansul existenței hanului de lângă Primărie și cea a „porților turcești”.

¹⁸⁵ Arh. stat. Iași, Tr. 799, op. 909, dos. 60, f. 40-40 v.

¹⁸⁶ *Ibidem*, f. 45.

¹⁸⁷ Arh. stat. Galați, Primărie, 1840, dos. 3, f. 4, 5, f. 7-7 v. Locul solicitat a fost în jurul bisericii Sf. Haralambie. „Grosul” (închisoarea a fost multă vreme pe strada Dimineții.

Ioan Cuza, a răspândit un apel „Către iubitorii de luminare neamului românesc”, transcris și în greacă și franceză. Erau invitați să subscrie „nu numai lăcuiitorii acestui oraș, ci și toți ținutașii de toate clasurile, mai vârtos proprietarii de moșii, carii cu toții se folosesc de comerțul acestui port. Asemenea sânt poftiți la această conscriere și toți cei străini pe care negoțul i-au atras la acest târg”¹⁸⁸. Pe lista deschisă s-a scris suma de 17214 lei. Printre subscriitori, domnitorul Mihail Sturdza, care dăruiește 5000 de lei, la 10 mai 1836, când vizitează orașul, maiorul Iancu Fotea, 800 de lei, Enachi Alecsandri, 200 lei, doctorul Nicolae Chiriacopol, 50 de lei¹⁸⁹. O listă de subscripție circula și în 1837 pentru acoperirea unor cheltuieli suplimentare. Subscripția continua și în 1847¹⁹⁰, dar o parte din banii strânși au fost folosiți de spătarul Anton Negroponte în 1845, când a fost președinte al Eforiei și membru al „inspecției școlii”. Cu toate demersurile făcute de Eforie și chiar de Departament, Anton Negroponte¹⁹¹ nu restituise banii până la 21 mai 1846, pe care îi folosea probabil pentru nevoile fabricii de lămânări, deschisă în 1841. Neîncepându-se imediat construirea școlii, banii au căpătat alte întrebuințări. La 16 octombrie 1846, Inspectoratul ținutal anunța Departamentul Instrucțiunii publice că se cheltuise din banii de la „capitolul zidirea școalei” suma de 3.537,30 de lei, pentru scoaterea de la vama Galați a lăzilor cu tablouri trimise de Scarlat Vîmav de la Paris, pentru Pinacoteca din Iași¹⁹². Din cauza folosirii banilor școlii în alte scopuri, primul local de școală publică s-a terminat de-abia în 1852, prin deosebita grijă a lui Costache Negri. Până la terminarea localului propriu, școala a funcționat prin case particulare. În anul 1842 școala s-a

¹⁸⁸ Idem, 1836, dos. 7, f. 8. Paul Păltănea, *Alexandru Ioan Cuza și Galații, Danubius, II-III*, Galați, 1969, p. 122. Publicat integral de D. Ivănescu, Virginica Isac, *Alexandru Ioan Cuza. Acte și scrisori*, Iași, 1973, p. 13-16.

¹⁸⁹ Arh. stat. Galați, Primărie, 1836, dos. 7, f. 4-5. Pentru donația lui M. Sturdza (Arh. stat. Buc., Ministerul Instrucțiunii Publice. Moldova, 1845, dos. 226, f. 4).

¹⁹⁰ Epitropia școalelor publice donează, în 1847, 5000 de lei pentru zidirea școlii (*Analele parlamentare ale României*, XV, 2, p. 848). Pregătirile pentru construirea școlii au început în 1837 (*Uricariul*, IX, p. 81). Ion Vițu arăta, la 5 octombrie 1844, că zidirea școlii nu este începută „ba nici locu pentru zidire nu este”. De aceea propunea să se cumpere casele lui Ioan Jora, care erau lângă biserica Sf. Voievozi (Arh. stat. Buc., Ministerul Instrucțiunii Publice, Moldova, 1845, dos. 226, f. 57-57 v). Este posibil să fie vorba de clădirea în care a funcționat ACM CFR Galați.

¹⁹¹ Documentele confirmă înființarea, la 29 ianuarie 1850, a unui viceconsulat al S.U.A. la Galați, al cărui titular a fost Anton Negroponte din data de 29 ian. 1850. Lucru acesta este menționat de „Gazeta de Moldavia” în 6 martie 1850. Va rămâne în funcție până la 13 aprilie 1859, data când este posibil să fi decedat. Ulița Negroponti era pe atunci fosta Ulița Covacilor. Numele Negroponte apare într-un alt vād, știut ca cel al Onofreascăi, care va deveni Negroponte, apoi Vadul Comisiei Europene, vad care încă există și dă și astăzi în Piața Moruzi. Din data de 6 iunie anul 1850 există o anafora a Sfătului Cărmuitor al Moldovei, cu privire la autorizația dată spătarului Antoni Negroponti „ca să lucrezi la fabrica zisă lămânări fabricate de lux și pe lângă exportarea ci ar faci piste hotar, să vândă și în Galați la cine ar vrei să cumpere asăminea lămânări cu prețul ci s-ar pute învoi. Sfătul ...au vinit în socotința că di vremi ce lucrarea lămânărilor de rând este slobodă a să face de cătră antripinorii ci lasă la prețul mai gios, iar aceea a lămânărilor extra au rămas a să face de cătră oricine, apoi îndestularea ceririi di acum a dumisali spătarul Negroponti de a fabrica lămânări de lux, nu poate fi di vreo jignire antripinorului obștesc și s-ar putea da fără privileghiu învoirea cerută de jăluitor după domneasca încuviințare ci să așteaptă asupra acestia”.

¹⁹² A. D. Atanasiu, *Pinacoteca din Iași și colecția Sofronie Vîrnăv, Arhiva*, XVI, 1905, p. 499; N. Grigoraș, *Din istoria Pinacotecii din Iași. Studii și cercetări științifice. Istorie*, Iași, XII, 1961, 2, p. 246.

deschis în casele „răsposatului” postelnic Ioan Jora, din centrul orașului, probabil aceeași casă în care a funcționat și spitalul între anii 1838-1841¹⁹³. Cu ocazia vizitei pe care domnitorul Sturdza o face la Galați, în 1845, hotărăște să se facă „o școală publică” în încăperile din preajma bisercii Sf. Arhangheli - Metoc, dar, în același timp, a fost cumpărat un loc de la moștenitorii postelnicului Ioan Jora, pe „care au și făcut toate încăperile trebuitoare”¹⁹⁴. La 2 martie 1845, școala folosea câteva odăi în hanul banului Teodor Atanasiu, „unde se adună copii supt un acoperământ cu mușterii hanului”. De aceea, Comitetul școlar ținutal voia să mute școala „din locul defăimării” chiar înainte de expirarea contractului¹⁹⁵. Dorință nerealizată, căci după niște însemnări din 1846, școala se afla „în curtea unui han”¹⁹⁶. La greutățile întâmpinate pentru asigurarea unui local satisfăcător s-au mai adăugat și cele legate de procurarea materialului didactic necesar predării lecțiilor, după metoda lancasteriană, și a mobilierului, de care școala avea absolută nevoie. Chiar din primul an de funcționare, Toma Giușcă a cerut Eforiei să-i dea banii trebuitori pentru facerea acestui mobilier, al cărui inventar nu ne este cunoscut, dar după valoarea lui, 638 de lei¹⁹⁷, se pare că nu era prea bogat. Inspectoratul școlar semna și el Eforiei, într-un raport din 5 mai 1833, numărul redus al scaunelor și meselor, față de cei 140 de elevi care frecventau școala¹⁹⁸. Nevoile școlii îl vor obliga, ulterior, pe Toma Giușcă să revină cu noi cereri pe lângă Eforie. Așa, la 5 iunie 1834 scria că are „neapărată trebuință opt scaune mai bune, decât precum sânt celelalte, asămine și 16 teligrafuri bune, sănătoase, boi te”. Chiar dacă aceste mobile au fost procurate, ele erau, totuși, neindestulătoare, căci, la 25 iunie 1835, Toma Giușcă cerea Eforiei să facă „mobilarisirea caselor școalei” cu „scaune și altele”¹⁹⁹. În noiembrie 1839, Toma Giușcă preda urmașului său, profesorul Ioan Vițu, un inventar cu puțină mobilă. Materialul didactic era aproape inexistent²⁰⁰. Pentru completarea mobilierului și înlocuirea celui deteriorat, primarul Ion Vițu va face multe demersuri pe lângă Epitropia școalelor și Departamentului instrucțiunii publice²⁰¹. Aprovizionarea școlii cu

¹⁹³ Școala a rămas în casele Jora până la 26 octombrie 1842 (Arh. stat. Iași, Tr. 799, op. 909, dos. 139, f. 1).

¹⁹⁴ Arh. stat. Iași, Secretariatul de stat, dos. 1936, f. 1; *Idem*, Tr. 1 772, op. 2 020, dos. 25827, f. 1, 9; *Albina românească*, XVII., nr. 69, 2 septembrie 1845, p. 281; *Analele parlamentare ale României*, XIV. 2, p. 195. Un raport al Casei învățăturilor publice, din 9 ianuarie 1846, menționează construirea „unor zidiri nouă” pe lângă mănăstirea Sf. Arhangheli care prin stăruința domnitorului au fost dăruite „școalelor” de Mănăstirea Neamț (Arh. stat. Iași, Secretariatul de stat, dos. 14261. f. 79). Acest loc cumpărat de la postelnicul Ioan Jora, pe locul unde se și construiește prima școală de băieți (Șc. 24 de astăzi) întărește presupunerea că acesta era proprietarul casei de alături, despre care tocmai am vorbit. Se păstrează un „Hrisov de la Ioan Sandu Sturza vv., domnul Moldovei, prin care poruncește lui Ioan Jora biv vel postelnic să cerceteze pricina avută de Teodor Balș vel logofăt pentru stăpânirea unei jumătăți din satul Vornicenii; 1827 iulie 23”, Bibl. Acad. Rom., doc. ist., CXXXVII/185.

¹⁹⁵ Arh. stat. Buc., Ministerul Instrucțiunii Publice, Moldova, 1845, dos. 206, f. 18, 19.

¹⁹⁶ *Pagini vechi inedite. Însemnările lui Ioan Zamfirescu*, în *Dunărea de jos*, 1, nr. 12, 10 august 1909, p. 183. Hanul respectiv era hanul lui Hagi Enachi Alecsandri, cel cu „porțile turcești”.

¹⁹⁷ Arh. stat. Iași, Tr. 799, op. 909, dos. 124, f. 17; *Idem*, Litera M, dos. 531/VII, f. 22.

¹⁹⁸ *Idem*, Tr. 799, op. 909, dos. 124, f. 17.

¹⁹⁹ *Idem*, Tr. 757, op. 853, dos. 78, f. 5.

²⁰⁰ *Idem*, Tr. 799, op. 909, dos. 60, f. 8-8 v; Arh. stat. Buc., Ministerul Instrucțiunii Publice. Moldova, 1839, dos. 303, f. 7.

²⁰¹ La 30 iulie 1842, mădularul Eforiei, Gheorghe Ion, înainta „sinetului” de reparații pentru opt bănci, 30 telegrafuri, două catedre, o tablă cu literele începătoare, privazuri pentru portretul

lemn de loc și luminări s-a făcut în primul an de către Eforie, dar, ulterior, această grijă s-a trecut Epitropiei învățăturilor publice. Veniturile Epitropiei erau însă foarte reduse și nu putea subvenționa școala cu banii necesari cumpărării lemnului și iluminărilor. Departamentul din lăuntru a revenit asupra acestei măsuri, dar școala a rămas, în continuare fără lemn și lumină. Toma Giușcă face tot felul de proteste în care arată că „Eforia nu are nici o îngrijire pentru școală” și din această cauză „copiii și astăzi tremură în școală din pricină că nu au cu ce să încălzi casele”²⁰². Inspectoratul școlar ținutul intervine și el pe lângă Eforie ca să se îngrijească de buna îndestulare a școlii cu lemn „căci destulă sminteală s-au făcut și încă să face cursului învățăturilor din pricina frigului”²⁰³. Ion Vițu de asemenea, va avea de luptat de la începutul activității sale cu asprimea frigului și întunericul nopții, deoarece Eforia întârzie să-i pună la dispoziție lemnele și lumânările necesare²⁰⁴. Activitatea didactică la școala din Galați a început, după informațiile lui V. A. Urechia²⁰⁵, la 5 septembrie 1832, dar după un izvod inedit care cuprinde „numele școlerilor și a părinților din școala din Galați”, în lunile septembrie și octombrie nu s-a făcut nici o înscriere²⁰⁶. Primul elev înscris a fost Theodor Codrescu, cunoscutul editor al colecției de documente „*Uricariul*”, în luna noiembrie²⁰⁷. Fac aici precizarea că, din păcate, atunci când se vorbește de personalități importante care au vreo legătură cu orașul Galați, despre acest uriaș istoric al Moldovei gălățenii nu spun și nici nu cunosc mai nimic, spre nedumerirea mea și poate și a altora dintre intelectualii care se ocupă de istorie, din acest oraș. Probabil că data folosită de V. A. Urechia fusese fixată de Epitropia școalelor, dar din cauza greutăților întâmpinate cu găsirea caselor, înscrierile au început ceva mai târziu, ele putând fi făcute în tot timpul anului, însă numai pentru clasul elementar, cum prevedeau, de altfel, și „instrucții pentru școlile ținutale”. În „clasul elementar” se predă cetirea și scrisul după metoda lui Lancaster, aritmetica și unele rugăciuni, folosindu-se doar un singur manual „întăile cunoștințe”. Clasul normal învața gramatica limbii române, după manualul lui G. Săulescu, aritmetica, până la operațiunea împărțirii, după „manuscrisul” profesorului Gh. Filipescu și geografia generală, după „manuscrisul” lui Vasile Fabian²⁰⁸. Lipseau, se pare, manualele de muzică. Theodor Codrescu își amintește că Toma Giușcă, învățătorul său, compusese, în 1834, cu ocazia sosirii lui Sturdza la Galați, cântecul „Azi Moldova se renaște, azi slava ei strălucește”²⁰⁹. Cursurile se predau doar după indicațiile date de „instrucții

„înălțimii sale” și vopsitul a patru bănci. Valoarea sinetului 721 de lei (Arh. stat. Iași, Tr. 799, op. 909, dos. 123, f. 10).

²⁰² Arh. stat. Iași, Tr. 757, op. 853, dos. 88, f. 15-15 v.

²⁰³ *Ibidem*, f. 21.

²⁰⁴ *Idem*, Tr. 799, op. 909, dos. 60, f. 1 7-17 v.

²⁰⁵ V. A. Urechia, *Istoria școalelor*, I, p. 203.

²⁰⁶ Arh. stat. Iași, Tr. 799, op. 909, dos. 60, f. 17-17 v.

²⁰⁷ Theodor Codrescu a fost adus la Galați de vărul său, Carp Gălescu, comisar la carantina de la Țiglina, după închiderea școlii din Iași, din cauza epidemiei de ciumă. Până la deschiderea școlii din Galați și poate și după aceea, în timpul liber, citea publicațiile Eforiei pe străzile orașului și slujea la poșta cu „două carboave pe lună și mâncare” (*Uricariul*, VII, p. 23, n. 5; XXV, 1895, p. III, IX).

²⁰⁸ Bibl. Acad. R.S.R., ms. rom., 5667, f. 2v-3; V. A. Urechia, *Istoria școalelor*, I, p. 201-202. În 1833, programa analitică suferă mici modificări. Mai importante sunt cele pentru cursul normal (V. A. Urechia, *Istoria școalelor*, I, p. 244).

²⁰⁹ Th. Codrescu, *Uricariul*, XVI, p. 427.

pentru școlile ținutale” și recomandările lui Gheorghe Asachi²¹⁰, care întocmise un „Prescript pentru învățăturile ce au a se învăța în școala elementară după metoda lui Lancaster”²¹¹. În anul 1845, Epitropia școalelor înființează și o școală reală cu un „clas de comerț și a limbilor grecești și italiene”. În anul 1845, Epitropia școalelor înființează și o școală reală cu un „clas de comerț și a limbilor grecești și italiene”²¹². În primul an s-au predat, chiar la Galați, următoarele obiecte: geografia, istoria, istoria naturală, gramatica românească, matematica, desenul liniar, caligrafia, limba italiană și greacă²¹³. Pentru predarea acestor obiecte se prevedea angajarea a șase profesori și doi supleanți. Leafa profesorilor era de 4.500 lei pe an (cu ea putea locui la hotel în fiecare lună, putea lua toate mesele la o pensiune și putea să-și facă un costum de haine din cel mai bun postav englezesc), iar a supleanților de 2.000 de lei. Cursurile „clasei reale” urmau să înceapă la 25 octombrie 1846, dar s-au deschis la 1 noiembrie²¹⁴. Au fost numiți ca profesori: V. Vrabie²¹⁵ pentru istoria naturală și universală, I. Pangratia preda matematica, caligrafia și desenul liniar, I. Vițu, gramatica, „sintaxul” român și religia, M. Cugino, limba italiană²¹⁶. Ne fiind elevi suficienți,

²¹⁰ Gheorghe Asachi (n. 1 martie 1788 - d. 12 noiembrie 1869) a fost poet, prozator și dramaturg român care s-a născut la Herța, în nordul Moldovei (azi în Ucraina). Precursor al generației pașoptiste, Gheorghe Asachi a fost unul din întemeietorii nuvelei istorice la noi, a condus numeroase reviste literare, a recuperat din Lemberg, unde studiasse în tinerețe, manuscrisul Țiganiadei, epopeea bufă a lui Ion Budai-Deleanu. A fost îndrumător cultural în domenii diverse: teatru, școală, presă, activitate tipografică. Asachi a fost și unul din întemeietorii Academiei Mihăilene. A publicat prima gazetă românească din Moldova, *Albina Românească* (1829). El a organizat primele reprezentații teatrale în limba română (1816) și Conservatorul filarmonic dramatic (1836). Traduce și adaptează piese de teatru străine. Fiul său, Dimitrie Asachi, a fost de asemenea om de știință, a cărei activitate a vizat matematica și topografia. Fiica sa, Hermiona Asachi, a fost soția istoricului francez Edgar Quinet.

²¹¹ *Ibidem*, p. 383-386 ; C. N. Enescu, Gh. Asachi, *Organizatorul școalelor naționale din Moldova*, București, 1962, p. 59.

²¹² Arh. stat. Iași, Secretariatul de stat, dos. 1 426, f. 78, *Analele parlamentare ale României*, XIV, 2, p. 195. Ion Vițu, profesor „la școala reală și normală”, anunță la 28 noiembrie 1846, deschiderea unui „pansion” pentru întreținerea elevilor care urmau „clasul” real (*Albina românească*, XVIII, nr. 94, 28 noiembrie 1846, p. 356).

²¹³ *Albina românească*, XVIII, nr. 72, 12 septembrie 1846, p. 265-266; *Ibidem*, nr. 83, 20 octombrie 1846, p. 309-310; V. A. Urechia, *Istoria școalelor*, II, p. 263. Pentru amenajarea școlii s-a cumpărat mobilă în valoare de 342 de lei (*Analele parlamentare ale României*, XIV, 2, p. 492). Domnitorul M. Sturdza declara la deschiderea Adunării obștești, 12 martie 1848, că Epitropia școalelor a cumpărat la Galați o casă pentru școala reală (*Anul 1848 în Principatele Române. Acte și documente*, I, București, 1902, p. 148).

²¹⁴ Arh. stat. Buc., Ministerul Instrucțiunii Publice, Moldova, 1846, dos. 180, f. 6. Referința despre această școală și în *Istoria învățământului din România*, București, 1971, p. 11, cap. redactat de I. Popescu-Teiușan.

²¹⁵ În anul 1850, este redactor la ziarul lui Mario Pietro Cugino, „*Dunărea - Il Danubio*”.

²¹⁶ Arh. stat. Buc., Ministerul Instrucțiunii Publice, Moldova, 1846, dos. 180, f. 1; *Analele Parlamentare ale României*, XIV, 2, p. 489. A îndeplinit și funcția de vice-inspector școlar, de la 1 noiembrie 1848 (Dimitrie Rodin, *Din viața și faptele căminarului Maria Pietro Cugino*, *Revista istorică română*, VII, 1937, p. 41). A făcut unele nereguli bănești, pentru care Alexandru I. Cuza, membru în „Comitetul de inspecție al Școlii publice”, ruga Departamentul, la 31 octombrie 1849, să-l

Epitropia dă dispoziții ca toți profesorii să predea aceleași obiecte la „clasurile normale”²¹⁷. Condițiile în care se predă învățătura la „clasul real” erau nesatisfăcătoare. La 16 ianuarie 1847, se cereau deslușiri Epitropiei școalelor „ce rînduială să se păzească în școală, unde din lipsa băncilor școlerii câți pot apuca loc stau îmbulziți unul peste altul, însă ceilalți în picioare”²¹⁸. Examenale se dădeau de două ori pe an, la sfârșitul lunilor martie și iunie, și ele scot în evidență strădaniile necurmte ale profesorilor și buna pregătire a elevilor. Cu ocazia primului „eczamenon”, de la 26 martie 1833, organizat în „casăli ci sânt încherietii pentru școală” în prezența a „toată boierimea și toți negușitorii și alți doritori de asămîni lucru”, s-a văzut că elevii câștigaseră, în scurtă vreme, „un nenădăjduit spor a învățaturii”. Desfășurat în prezența pîrcălabului, posteinicul Ioan Cuza, și a inspectorului, aga Dimitrie Iamandi, examenul a început printr-un „pîtrunzătoriu cuvînt” rostit de Toma Giușcă, urmat de examinarea elevilor din clasul elementar și a celor din clasul normal, la gramatică, geografie²¹⁹, catihism, aritmetică, începătoare cunoștințe și caligrafie. Pentru

oblige pe Cugino să-și achite datoriile (Arh. stat. B, Ministerul Instrucțiunii Publice, Moldova, 1846, dos. 180, f. 109). Acest Mario Pietro Cugino se tipărește și conducerea unei gazete, între 1846 și 1850. „Dunărea- Il Danubio. Gazetta commerciale, giornale di navigazione e commercio” un săptămânal fondat și condus de piemontezul Mario Pietro Cugino, rezident de mai mulți ani în orașul portuar, mai întîi ca agent de comerț, iar ulterior, după obținerea cetățeniei române, devenind inspector școlar și, în cele din urmă, ajungînd judecător pe lângă Secția Comercială a Tribunalului local. Jurnalul era tipărit în tipografia italianului Francesco Monferrato, înființată în anul 1845 și activă pînă în anul 1871. Prof. G. Mihăilescu era decorat de rege: „Carol I, Prin grația lui Dîrmnezeu și voința națională, Rege al României, La toți de față și viitori, sănătate. Asupra raportului ministrului nostru secretar de Stat la departamentul cultelor și instrucțiunei publice, sub No. 17611, Am decretat și decretărn: Art. I. Acorditim medalia Bene-Mcmenti, clasa I, D-lui G. Mihăilescu, profesor la Școala comercială din Galați și actual director general al ministerului cultelor și instrucțiunei publice, care are clasa II. Dat în Bucuresci, la 9 Decembre 1881. Carol. Ministru secretar de Stat departamentul Cultelor și instrucțiunei publice, V. A. Urechia. No. 2860” (*Monitorul Oficial al României*, 1881, 12 dec., nr. 205).

²¹⁷ Arh. stat. Buc., Ministerul Instrucțiunii Publice, Moldova. 1846, dos. 180, f. 4.

²¹⁸ *Ibidem*, f. 22.

²¹⁹ Este foarte elocvent ca cetitorul de astăzi și cercetătorul de istorie și pedagogie să știe ce însemna și cum decurgea o astfel de lecție, predată școlarilor din acele timpuri. De aceea, oricât ar părea de plictisitoare, m-am hotărât să aduc sub ochii cetitorului un astfel de fapt de studiu școlar: „Pregătire pentru lecțiuni Punctele cardinale, școala și casa pîrintească, primăria, cotună și comună, plasă sau ocol, județ, țară, continent, glob (Pe lângă harta sau planul orașului, sau chiar a comunei în care este școala, și pe lângă harta județului, sunt indispensabile clasei a II-a primară – și: harta României (ori a Daciei), hărțile continentelor, planiglobul și chiar globul artificial, - și cu atît mai mult – că, în însăși lecțiunile de citit, fie și numai cele privitoare la religione, școlarii întălnesc nume de: țări, orașe, ape, munți, etc., și dacă hărțile ce le reprezintă – lipsesc, nu li se pot face adevărata intuițiune.). Descripțiune. – Școlărilor (școlăriștelor), luați aminte: Tatăl, mama – și fiii lor, care locuiesc într-o casă, alcătuiesc o familie; de asemenea, mai multe case – împreună cu locuitorii lor – alcătuiesc o cotună sau o comună, precum este și comuna în care ne aflăm cu școala; (cum se numește această comună?); mai multe comune alcătuiesc o plasă sau un ocol, precum este și ocolul în care se află această comună; (intuițiunea despre cotună și comună, despre ocol, județ, țară etc., se va face după hartă); mai multe ocoale alcătuiesc un județ, precum este și județul nostru – Fălciu, în care sunt 3 ocoale; mai multe județe alcătuiesc o țară, precum este și România, în care sunt 32 județe; mai multe țări alcătuiesc o parte continentală numită și parte a

lumii, precum este Europa; părțile continentale sunt 6, ele alcătuiesc pământul întreg – sau globul pământesc, cu tot ce se află pe dânsul și înăuntrul său (Se va arăta școlarilor – după hartă – alcătuirea pământului, începând de la harta ce reprezintă cea mai mică parte, -și apoi se va continua cetirea descripțiunei). Să știți – deci – școlarilor, că: comunele, ocoalele, județele, țările, continentele, pământul în general, - avem să studiem, treptat-treptat, spre a le cunoaște astfel ca și cum am fi acolo unde ele sunt; vom începe însă acest studiu de la comuna în care ne aflăm cu școala, îl vom începe chiar din clasa noastră, și anume cu punctele numite cardinale, care sunt: răsăritul soarelui, apusul soarelui, miază-zi și miază-noapte (Se va arăta școlarilor – cu mâna în aer – încotro vin fiecare din punctele cardinale, făcând și dâșii astfel; după celi se va spune că: răsăritul este în partea unde ni se pare că răsare soarele iar apusul în partea unde ni se pare că el apune, apoi – stând cu fața spre răsărit avem în dreapta miază-zi iar în stânga miază-noapte, (și vice-versa), li se vor pute face cunoscute – acum – și punctele colaterale sau între cardinale, orientându-se după unghiurile clasei – deocamdată). Notă. – După inițierea dată de către învățător, la întrebările ce urmează, școlarul va răspunde; se va pune osebită stăruință – în a deprinde pe școlari – ca răspunsurile lor să cuprindă propoziții întregi (Literale inițiale: A, B, C etc. se referă la pronumele sau numele școlarului întrebant; aceiași întrebare va fi pusă la mai mulți școlari). A, (B, C). – Spune dumneata: Ce numim puncte cardinale?... – Spre care din punctele cardinale se află: catedra, tabla, soba și icoana din clasa noastră?... – Spre care din punctele cardinale se află ferestrele și ușa clasei noastre?...D, (E, F). – Dumneata spune: Încotro sau spre care din punctele cardinale se află – de aici – casa unde locuiești, și-ncotro vine primăria?... – Spre care din punctele cardinale se află școala noastră de casa unde locuiești – și de primărie?... (Ce însemnează sau ce numim primărie – rămâne a se explica școlarilor – de către învățătorul respectiv, ceea ce se va face la orice termen neînțeles de școlari – și neexplicat în textul lecțiilor). G, (H, I). – Încotro se află de aici... (cutare punct: stradă, biserică etc.), și-ncotro se află... (cutare)?... – De la... (cutare punct) încotro se află... (cutare), și-ncotro... (cutare)?...(etc.). Notă. – Acuma este nimerit să se-ncepe descrierea și desemnarea localului de școală – unde școlarii se află, desemnându-se acesta – de către învățător – pe tabla clasei, de unde – școlarii îl vor copia pe placă sau pe caiet; mai pe urmă vor desemna școlarii și casa unde locuiesc, sau casa părintească, - cu apartamentele, atenansele, și curtea sau ograda ei. J, (L, M). – Câte camere are școala noastră?... – Câte camere sunt în această școală – pentru clase, și câte pentru învățătorul director?... – Câte camere are casa unde locuiesc părinții domniei-tale, și câte camere are casa unde găzduiești?... – Încotro este fațada școlii noastre și-ncotro fațada clasei în care ne aflăm?... – Între care puncte cardinale își are lungimea și între care puncte își are lățimea localul școlii noastre – și clasa în care ne aflăm?... N, (O, P). – Între care puncte cardinale este lungimea comunei în care ne aflăm cu școala, și-ntre care puncte îi este lățimea?... În care parte a acestei comune se află școala noastră, și-n care parte se află casa unde locuiești?... (Și așa mai departe). Notă. – Înainte de întrebările ce urmează, se va face cunoscută școlarilor deosebirea cotunelor și comunelor după numirile de sat, târg și oraș. R, (S, Ș). – Spune dumneata: Cum se numește comuna în care ne aflăm cu școala, și cum se numește comuna în care ești născut (sau în care locuiesc părinții domniei-tale)?... – Comuna în care ne aflăm cu școala este sat, târg, sau oraș?... – Dar comuna în care locuiesc părinții domniei tale ce este – și cum se numește?... Descripțiune. – Școlarilor (școlărițelor), ați aflat că mai multe case – împreună – alcătuiesc o comună; să știți că, într-o comună, unele case sunt publice – adică ale tuturor oamenilor, precum sunt școlile, bisericile, primăria etc., și case particulare – precum sunt casele fiecăruia din părinții dumneavoastră; o adunătură de case – însă mai puțin de 100, nu formează comună – ci cotună; o comună poate fi alcătuită din mai multe cotune. În fiecare comună este primărie, adică casa unde lucrează primarul cu ajutoarele sale, (sau consiliul comunal), spre a se

face în comună și prin vecinătatea ei cele trebuitoare, adică: șosele, poduri peste ape, școli, spitale, biserici etc.; primarul, împreună cu ceilalți membri ai consiliului comunal, sunt cărmuitorii comunei, și sunt aleși de locuitorii săi, dintre dâșii; primarul este capul sau părintele comunei. Aflați – acum – școlarilor, că unele comune sunt rurale, dacă în ele locuiesc oameni care se ocupă mai mult cu agricultura sau lucrarea pământului și cu creșterea vitelor, precum sunt satele și unele târguri; alte comune sunt urbane, dacă oamenii care locuiesc în ele se ocupă mai mult cu: comerțul, industria și meseriile, și cu funcțiunile; astfel sunt orașele și unele târguri. (Se va face școlarilor intuițiunea cuvintelor: comerț, industrie etc.). T, (Ț, U). – Spune dumneata: Ce numim comună? (Comună numim o adunătură de case – publice și particulare, unde este primărie). Și ce numim primărie?...V, (Z). – Dumneata spune: Care comune sunt rurale și care urbane?... – Comuna în care ne aflăm cu școala este rurală sau urbană, - și pentru ce?... – Spune dumneata numele câtorva comune rurale și urbane din județul nostru;... Notă. – Acuma se va desemna de către învățător, pe tabla clasei, comuna în care este școala, de unde școlarii o vor copia pe placă sau pe caiet; (mai pe urmă vor desemna școlarii și alte comune – pe care le cunosc). Procedându-se apoi la descrierea comunei – mai pe larg, lecțiunile se vor face, pre cât va fi posibil, în așa mod – ca – ele să constituie Geografia Istorică a acelei comune și-a locurilor ce-o împrejmuesc, spre exemplu: punctele cardinale în raport cu comunele și locurile vecine, situațiunea și configurațiunea comunei – după hotare, împărțirea comunei, numărul caselor și-al poporațiunei, fabrici, monumente, puncte și fapte istorice, - căile de comunicațiune, apele, dealuri și văi, munți și păduri, autoritățile comunei și atribuțiunilelor, felul și ocupațiunile poporațiunei, producțiunile etc. Definițiunea numirelor – ca: izvor, pârâu, gârlă, iaz, lac și baltă, canal, râu, fluviu, mare și ocean, afluențe și confluențe, albia apei, țărmii apei dreptul și stângul, portul, vale și șes, colinele și platou, luncă, insulă și peninsulă, capitală de județ sau de țară etc., etc., se va face cunoscută școlarilor – prin convorbire – la timpul convenit, și totodată arătându-li- se pe hartă. Ca model de procedământ – iată aici o lecțiune mai dezvoltată – despre comuna în care este școala; în care lecțiune, restul cu puncte îl va îndeplini învățătorul respectiv, cucele ce se află în comună – etc., după cunoștința de la fața locului. (Această lecțiune se va copia de către școlari – în caietul pentru dictare și compozițiuni). Comuna în care este școala. Comuna în care ne aflăm cu școala se numește... (cutare); ea este comună... (rurală sau urbană), și este situată pe... (cum ar fi locul). În această comună se află de însemnat: primăria,... etc.; această comună are.... case, cu... locuitori, între care mulți se ocupă cu..., și parte sunt funcționari. (Se vor adăuga aici apele comunei, livezile etc., indicându-se, la poporațiune și religiunea). Comuna noastră este în ocolul..., din județul Fălciu; ea este înconjurată de un.... (șanț sau gard), acesta este hotarul comunei, având... bariere, prin care ies și intră oamenii – cutrăsuri și vite – după trebuință. Lungimea acestei comune este între.... și..., iar lățimea între.... și...; suprafața sa este de...metri (sau... kilometri) pătrați, și are forma.... Prin comuna noastră sunt mai multe ulițe sau străzi, între care mai principale sunt:... (și cutare), acestea se mai numesc și căi de comunicațiune, adică locuri pe care oamenii merg de la un punct la altul. Prin unele comune și afară din ele, prin ocoale și țară, căile de comunicațiune sunt așternute cu piatră sfărmată ori cu prund, și aceste căi se numesc șosele; ele sunt făcute pentru ca să putem umbla mai ușor de la un loc la altul. Prin orașe și prin unele târguri – străzile pietruite au latura dreaptă și stângă mai ridicate, aceste se numesc trotuare. Ieșind din comună pe bariera despre... (răsărit sau miază-zi), se începe drumul sau calea ce duce spre..., (sau la comuna...), iar dacă vom ieși pe bariera despre... (apus sau miază-noapte), aflăm calea ce duce spre... (sau la...) pe aceste căi – și pe altele – ne ducem de la o comună la alta prin ocolul și județul nostru, în țara noastră, și așa mai departe. În vecinătatea comunei noastre, către... (răsărit) se află... (cutare) și... (cutare), către... (apus)... (cutare) etc. Prin unele orașe, străzile și trotuarele sunt acoperite cu asfalt în loc de piatră, adică un material

răspunsurile date, elevii au primit un dar de bani din partea inspectorului, iar profesorul și „alți persoane” le-au oferit „cuțitași și călimări”. La sfârșit, întreaga obște a adus profesorului „cuvincioase mulțumiri... pentru sânguința cu cari s-au purtat la învățătura tinerilor copii”, iar din partea micilor elevi a vorbit Tudorachi. Codrescu²²⁰. Școala publică gălățeană a avut doi profesori

făcut din smoală și piatră mărunțită, precum sunt în orașul Iași; trotuarele cu asfalt au pe margine tot piatră. Sunt și drumuri de fier, făcute din șine de fier, așezate pe tălpi de stejar, pe șine merg roțile mașinii și ale vagoanelor sau ale trenului după ce aburii le pun în mișcare. Notă. – De aici înainte va fi mai ușor învățătorului a urma lecțiunile după manual, adăugând ceia ce-i va sta în putință. Totodată, se va face cunoscut școlarilor – că – în comunele rurale, primarul este și judecătorul celor împričinați, până la un punct oarecare; că pricinile mai mari se hotărăscede judecătorul de ocol, și așa mai departe.” Notă: După Constantin Chiriță, *Dicționar geografic al județului Fălciu*, Tipografia Petru C. Popovici, Iași, 1893, p. 102 – 120. - Vasile Săghinescu, *Geografia județului Fălciu*, p. 7-11, în *Studii și articole privind istoria orașului Huși, vol. II*, editura Sfera, Bârlad, 2009. Fac precizarea că studiul este mult mai mare și include istoria orașului Huși și a județului Fălciu. Dar ceea ce interesează lumea școlilor de astăzi ar trebui să fie ținută intelectuală, morală și pedagogică a creatorului de școală, a formatorului de identități de generații, a conexiunii obligatorii a educației propiuzise la celelalte organisme sociale, care au menirea vieții și a continuității ei într-un anumit teritoriu, și multe altele, astăzi abandonate în mod cu totul inexplicabil și foarte dăunător.

²²⁰ Arh. stat. Iași, Tr. 799, op. 909, dos. 124, f. 15 ; Arh. stat. Buc., Ministerul Instrucțiunii Publice, Moldova, 1833, dos. 255, f. 17, raportul Eforiei cu privire la examenul public. Toma Giușcă raporta Epitropiei școalelor, la 28 februarie 1833, că nu a putut ține examenul la data hotărâtă, deoarece autoritățile, aveau „mare îngrijire pentru venirea oștilor” (*Ibidem*, f. 8). Pentru cel de al doilea examen al anului 1833 (Arh. stat. Iași, Tr. 799, op. 909, dos. 124, f. 104; Arh. stat. Buc., loc. cit., f. 30; *Buletin, Foaie oficială*, 1, nr. 21, 31 august, p. 31, 32; nr. 22, 3 septembrie 1833, p. 35-36). În raportul din 27 februarie 1834 anunță că la examenul școlii „toată adunarea au rămas mulțumită” (Arh. stat. Buc., loc. cit., 1834, dos. 285, f. 13; *Buletin*, II, nr. 16, 4 martie 1834, p. 183-184). În 1835, Toma Giușcă spera ca examnul să se țină „în ființa prea înălțatului domn” (Arh. stat. Iași, Tr. 575, op. 853, dos. 68, f. 7). Raportul lui T. Giușcă despre examenul de vară (Arh. stat. Buc., loc. cit., 1835, dos. 282, f. 21). Pentru 1836 (*Ibidem*, 1836, dos. 317, f. 1, 83, 86-88 v). Părcălabul Ioan Cuza scria Epitropiei școalelor, la 14 februarie 1836, „cu toată neîngrijirea Eforiei pentru starea cea rea a caselor în care s-au aflat și să află, s-au dat o vie dovadă de sânguință de D-sale profesorul (*Ibidem*, f. 19). Rapoartele lui V. Beldiman, părcălabul orașului, T. Giușcă și programa examenului din 1838 (V. A. Urechia; *Istoria școalelor*, II, p. 51; Arh. stat. Buc., loc. cit., 1838, dos. 310, f. 39-41). Pentru anul 1839 (*Idem*, 1839, dos. 303, f. 29, 35). Rapoartele lui V. Beldiman și Ion Vițu din 1840 (*Idem*, 1840, dos. 302, f. 29-29 v, 30). Pentru examenele din anii următori vezi *Idem* 1841 dos. 193, f. 7-8, 15-16; 1842, dos. 193, f. 11, 17, 19, *Albina românească*, XIII, nr. 19, 5 martie, p. 73; nr. 61, 2 august 1842, p. 242; Arh. stat. Buc., loc. cit., 1843, dos. 186, f. 5, 11, *Albina românească*, XV, nr. 23, 21 martie, p. 90, nr. 59, 29 iunie 1843, p. 233-234; Arh. stat. Buc., loc. cit., f. 25. Într-o scrisoare a obștii, adresată lui Ion Vițu se spune: „a cărui răvnă, sânguință și putare trage și asupra-i a noastră desăvârșită mulțămire” (*Ibidem*, f. 37). *Albina românească*, XVI, nr. 64, 13 august 1844, p. 265-266, remarcă „zelul cel vrednic de laudă a d-lui slugerul I. Vizzu, profesor acelei scoale”. Pentru alte examene, *Ibidem*, XVII, nr. 24, 25 martie, p. 94, nr. 61, 5 august 1845, p. 241; XVIII, nr. 24, 24 martie, p. 93, nr. 60, 1 august 1846, p. 237-238.

în perioada de care ne ocupăm, pe Toma Giușcă și Ion Vițu²²¹. Spun acest lucru gândindu-mă la ceea ce era deja înregimentat la vedere și nu doar la simpatiile politice, care poate că erau cu mult mai numeroase. Primul a funcționat până la începutul lunii octombrie 1839, când își dă demisia²²², dar este reținut de V. Beldiman, pârălabul orașului, până la 1 ianuarie 1840, când se spera ca Ion Vițu să sosească la Galați. La 3 mai 1841, îndeplinea funcția de președinte al Judecătorei ținutului Tutova²²³. În același an își cumpără casele „de la poarta bănesei Condăchioaia care au fost a lui Danovici”²²⁴. Toma Giușcă, asemenea altor învățători moldoveni s-a opus acțiunilor antiunioniste ale caimacamului Nicolae Vogoridi. Protestul făcut împotriva excluderii de pe lista alegătorilor bărlădeni și atitudinea fermă de apărător al ideilor unioniste au avut un larg ecou printre bărlădeni, care îl aleg deputat pentru lucrările Divanului ad-hoc²²⁵. Cel de-al doilea profesor, Ion Vițu, a venit la Galați, de la Roman, la începutul anului 1840²²⁶ desfășurând o îndelungată activitate didactică; în 1861 încă era în învățământ. A fost un consecvent susținător al Unirii, căci îl găsim, în vara anului 1856, cu ocazia venirii domnitorului Grigore Al. Grica la Galați, semnând un „Act declararisoriu voinței obștești pentru Unirea Principatelor a Moldovei și a Valahiei”²²⁷, iar în 1861 făcea parte din conducerea „Comitetului subscrierii petițiunii din 11 iulie” prin care se cerea Unirea definitivă a celor două Principate²²⁸. În prima jumătate a secolului al XIX-lea datorită dezvoltării economice a orașului se deschid la Galați un număr destul de mare de case comerciale străine. Pentru nevoile acestei populații străine, dar și pentru copiii familiilor de boieri, iau ființă și la Galați o serie de pensioane și școli particulare. Mai important este pensionul lui J. Sachetti care, înainte de crearea pensionului de la Galați, mai condusesese un colegiu în Smirna. Probabil, că la începutul anului 1830, Sachetti înaintase autorităților o cerere, prin care solicită sprijin pentru

²²¹ În *Sama Epitropiei Școalelor* este trecut adeseori și un subprofesor cu un salariu anual de 500 lei (*Analele parlamentare ale României*, IV, 2, p. 327).

²²² *Albina românească*, X, 1839, nr. 81, 12 octombrie 1839, p. 331; V. A. Urechia, *Istoria școalelor*, II, p. 116. A avut la început un salariu anual de 2500 de lei, care a crescut, în cursul anului 1835, la 3000 de lei (*Analele parlamentare ale României*, VII, 2, p. 819, 831). Pentru deosebita sa activitate, în anul 1835, a primit rangul de pitar (Hurmuzaki, *Documente*, Supliment, I, vol. V, p. 49; C. I. Andreescu, *Istoricul Liceului Național din Iași*, p. 69-70).

²²³ Ion Antonovici, *Istoria comunei Bogdana*, Bârlad, 1906, p. 288.

²²⁴ *Documente privind Unirea Principatelor*, I, București, 1961, p. 100.

²²⁵ *Ibidem*, p. 237.

²²⁶ Și-a început învățătura, în anul 1832, ca bursier al gimnaziului Vasilian (*Uricariul*, VII, p. 199). La Roman a fost numit în mai 1837, după moartea profesorului Ioan Nanu (N. Dragomir, *Prima școală publică din Roman*, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, XXXIII, 1957, 8-9, p. 695). La 1 octombrie 1839, Ion Vițu era la Roman, de unde anunță Epitropia școalelor că va pleca la Galați. Dar, la 1 decembrie, era tot în Roman, motivând întârzierea „din lipsa sloboziei cheltuieli drumului și lefiu sale”. La 13 ianuarie 1840 scria Eforiei Galați: „Trecute fiind șapte zile de la a me sosire la postul profesoratului de aicea, până acum nu am putut intra nici într-o lucrare din lipsa unor case mai îndeminatice” (Arh. stat. Iași, Tr. 799, op. 909, dos. 60, f. 17). Mobilierul școlii l-a luat în primire tot la 13 ianuarie (*Ibidem*, f. 11). În primul an de învățământ a primit un salariu de 3 000 lei (*idem*, Secretariatul de stat, dos. 184, p. 69). În anul școlar 1844-1845 avea cel mai mare salariu dintre toți profesorii școalelor departamentale, 5 500 de lei (*Ibidem*, dos. 641, f. 26; *Uricariul*, IX, p. 100).

²²⁷ Arh. stat. Galați, Primăria, 1856, dos. 4, f. 3.

²²⁸ *Idem*, 1861, dos. 36. A murit la Tg. Ocna în etate de 62 de ani (*Vocea Covurluiului*, nr. 345, 13 septembrie 1877).

deschiderea pensionului, căci la 12/30 mai Epitropia învățăturilor îl cheamă la Iași pentru a primi autorizația necesară²²⁹. În aprilie 1833, Sachetti făcea noi demersuri pentru deschiderea institutului de la Galați. Dintre elevii care au învățat la pensionul lui Sachetti, cunoaștem pe Constantin Ghica, Constantin Balș, G. Pruncu, G. Sturdza, D. Dăscălescu, N. Rosetti, I. Vărnăv și alții²³⁰. La Iași și la Galați se deschid în 1844 școli „începătoare” pentru soldații din Miliția pământeană. Primul profesor al școlii de la Galați a fost Costache Tofan, supleant la școala publică din oraș²³¹. Funcționa și în 1848. La 24 septembrie, profesorul școlii, acum cadet, cere comandantului garnizoanei să i se dea abecedare noi. Cele primite mai înainte se stricaseră „după mai multe rânduri de școlari ce au învățat”. În școală se predă citirea, aritmetica și scrierea²³². Școala a fost frecventată de un număr destul de mare de soldați. În unele luni erau până la 75 de elevi.” – Apud Paul Păltănea, *Contribuții la istoria învățământului din Galați, 1832-1848*, în revista *Cercetări Istorice*, VIII, Iași, 1977, p. 295-308. Dând deoparte istoria școlilor gălățene din perioada amintită, autorul face cercetări multe, bune și nefinalizate, dar care sunt foarte importante pentru istoria Galațiului și pe care le-am subliniat în consecință. S-a vorbit destul de des de contribuția lui Iancu Fote, agă, la viața politică premergătoare unirii în Galați și la donațiile și ajutorul dat de el comunității grecești a orașului în înființarea primelor școli de limbă greacă din Galați. Se știe însă mai puțin despre acest agă Iancu Fote. El era fiul spătarului Iordachi Fote, de la Tomești (ținutul Botoșani). Mama sa a fost fiica hatmanului Costachi Jora. El a mai avut un frate, polcovnicul Fote, care era ginerele vornicului Ilie Zmeu, fiind căsătorit cu o fiică a acestuia. Bunicul celor doi băieți, grec de origine, a venit în Moldova pe la anul 1785, însoțindu-l pe domnitorul Alexandru Mavrocordat; s-a însurat cu o moldoveancă și din această căsătorie s-a născut Iordache Fote, tatăl băieților (Paharnicul Costandin Sion, *Arhondologia Moldovei*, p. 292. Dintre frați, mai cunoscut în epocă era Iancu Foti, pe care Ioan Sandu Sturdza vodă (1822-1827) l-a făcut tufecci-bașa (căpitan al arnăuților curții domnești), iar după înființarea Miliției Pământene (1832) s-a înrolat în armata pământeană cu rangul de căpitan, avansând până la maior. Apoi s-a retras din armată, căsătorindu-se cu fata căminarului Ioan Becar din Brănești, și s-a stabilit la Galați. În intenția de a înțelege cât mai bine cât de mare a fost influența familiei Iamandi asupra Galațiului voi spune că ea a însemnat conectarea lumii intelectuale și economice a portului cu clasa politică care a dominat o perioadă de timp Moldova și țara, din care familia Iamandi făcea parte. Așa de pildă apărea Banca „Fălciului” din orașul Huși, care a fost întemeiată la 30 ianuarie 1911. Sediul băncii era situat pe strada Mihail Kogălniceanu, nr. 2²³³. Această bacă și depunătorii ei au fost între susținătorii importanți ai vieții portului și a clerului din Galați. Imobilul băncii era închiriat de la Zoe Enacache Iamandi, fiica lui Enacache V. Iamandi²³⁴. La 30 ianuarie 1911, conform procesului verbal nr. 1, sunt aleși în

²²⁹ Bibl. Acad. R.S.R., A., 1338, d, f. 18.

²³⁰ N. Cartoian, *Pensionatele franceze din Moldova*, p. 71-72.

²³¹ Hurmuzaki, *Documente*, supliment, 1, vol. VI, p. 505, CCLIX; V. A. Urechia, *Istoria școalelor*, II, p. 246. Primea un salariu de 1500 lei (*Uricariul*, IX, p. 100). Deschiderea școlii este amintită și în „Starea învățăturilor în Moldova la 1844”, *Ibidem*, p. 45).

²³² Arh. stat. Iași, Tr. 1710, p. 1942, f. 50. Pentru rezultatele „mulțămitoare” obținute în această școală vezi *Albina Românească*, XVIII, nr. 81, 14 octombrie 1845, p. 321. Costache Tofan a decedat la 28 noiembrie 1848 (Arh. stat. Buc., Ministerul Instrucțiunii Publice, Moldova, 1846, dos. 180, f. 58). În locul lui a fost numit locotenentul Maican (*Ibidem*, f. 188).

²³³ Serviciul Județean a Arhivelor Naționale Vaslui, Fond Banca Fălciului din Huși, dosar 1 / 1911-1939, f. 29.

²³⁴ *Ibidem*, f. 45-45v; vezi și f. 47.

consiliul de administrație al băncii: Enacache V. Iamandi (președinte)²³⁵. Cenzori sunt desemnați August D'All Orso (în orașul Galați funcționa și o bancă August D'All Orso) și căpitanul Petru Popescu, fiind propuși de Al. Gh. Râșcanu²³⁶. Ca președinte de onoare este ales la 30 ianuarie 1911 August D'All Orso, (30 ianuarie 1911-?), originar din Galați²³⁷. Despre Nicolae Emandi (1814 - 1894), fost colonel, aghiotant al domnitorului Al. I. Cuza, deputat în Divanul ad-hoc și prefect de Tutova, acesta a fost căsătorit cu Ecaterina Apostoleanu, cu care a avut trei copii: Eliza, Costache și Neculai, dar numai despre Costache se cunosc unele amănunte, ceilalți frați decedând, probabil, de mici. Cât despre Costache, arborele genealogic menționează că s-a născut în 1842 și a murit în 1915, fiind deputat în 1886. A fost căsătorit a doua oară cu Elena, ns. Săvescu ? (1881-1940), aceasta recăsătorindu-se ulterior, după moartea soțului Costache, cu un căpitan Gh. Popovici, de care însă divorțează ulterior. În anul 1924, Elena Popovici se judeca, la Tribunalul județului Fălciu (sentința civilă nr. 210 din 18 aprilie), cu copiii din prima căsătorie ai lui Costache Emandi, Emil și Lucia, pentru împărțirea averii tatălui lor. Prin hotărârea judecătorească, Elena Popovici a primit dreptul să stăpânească „în plină proprietate” casele din Huși, strada Ion Mârza (actualmente str. Cuza Vodă) nr. 9, 100 ha din trupul moșiei Epureni, 100 ha din trupul moșiei Duda, situate la locul numit „Dealul Prutului”, 46 ha pădure pe teritoriul comunelor Epureni și Duda, terenuri cultivate cu vie și cu alte culturi etc. Bătrânul agă Dimitrie Iamandi a deținut o lungă perioadă de timp funcția de ispravnic și membru al judecătoriei ținutului Fălciu, figurând, la 1824, printre semnatarii unui protest la Poarta otomană, împotriva domnului Ioniță Sandu Sturdza. În cursul anului 1848, maiorul Nicolae Iamandi era preocupat cu rezolvarea unor probleme de comerț. Astfel, din 15 octombrie s-a păstrat până la noi adresa sa, în calitate de posesor al moșiei Ivănești, ținutul Fălciu, către Isprăvnicie, prin care solicita ca locuitorii din Guzăști să fie forțați a-și îndeplini obligațiile de căraușie care le reveneau. Satul era „în posesie și totodată în tovărășie cu proprietarul, dumnealui cuconul Lascăr Catargiu”, iar Nicolae Emandi era supărat că nu are cărauși pentru a onora „contractul spre a duce grâu la Galați. Activitatea negustorească o continuă și în anii care au urmat, pentru că la 1853 făcea o nouă plângere la Isprăvnicia ținutului Fălciu pecum că Toader Bălțatu, din satul Crăsnășeni, împreună cu locuitorii satului nu și-au îndeplinit obligațiile de transport a grânelor la Galați²³⁸. Nicolae Iamandi deținea în proprietate moșia Epureni, din ținutul Fălciu, loc de baștină a familiei încă de la începutul secolului al XVIII-lea, dăruit de către domnul Nicolae Mavrocordat strămoșilor săi²³⁹. Legătura lui Nicolae Iamandi cu Alexandru Ioan Cuza și apropierea de Cozadini, un personaj foarte puternic al aceluși timp, probabil că nu a fost întâmplătoare, iar veriga de legătură a putut-o constitui boierul Ioan Cuza²⁴⁰, care „a ținut în căsătorie pe Soltana Cozadini. Nicolae Iamandi l-a avut ca fiu, după cum am mai spus, pe Costache N. Iamandi, proprietar la Epureni, județul Fălciu, avocat²⁴¹, despre care avem puține date care să ne contureze o imagine asupra personalității sale. Conform lucrării lui George D. Nicolau și Albert

²³⁵ *Ibidem*, f. 1.

²³⁶ *Ibidem*, f. 1.

²³⁷ *Ibidem*, f. 8.

²³⁸ SJIAN, Isprăvnicia ținutului Fălciu, tr. 1588, op. 1818, 1986/1853.

²³⁹ Clit Costin, *Documente inedite despre mahalalele hușene și satul Corni din proprietatea Episcopiei Hușilor (1851 - 1853)* în „Cronica Eparhiei Hușilor”, X, 2004, p. 378.

²⁴⁰ Ion Cuza „a ridicat treptele boieriei până la postelnic. Între 1814-1816 îl găsim paharnic, în 1818 comis, între 1819-1820 e spătar și e rânduit ispravnic la Fălciu, unde a stat mai mulți ani; îl găsim ispravnic în 1825. Se ridică la treapta postelniciei după 1829, până către 1849, când moare” (Gheorghe Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VII, p. CCLV).

²⁴¹ *Anuarul Eparhiei Hușilor pe anul 1938*, p. 80.

Hermely, *Deputații noștri*, se născuse la Epureni la 1846, iar studiile le făcuse la Paris²⁴². Până în mai 1891, când a fost ales consilier județean pentru Fălciu la colegiul I, alături de numitul Vasile Emandi²⁴³, nu mai avem alte știri. Anul următor îl regăsim în „*Lista definitivă cu persoanele din județul Fălciu care întruneau condițiile legale spre a figura ca alegători la Camera de comerț cu reședința în orașul Galați*”²⁴⁴. Revenind la școli cetitorul își amintește că în 1832 art. 420 din Regulamentul Organic dispunea înființarea de „școli primare pentru ambele sexe în Roman, Huși, Galați, Focșani, Bârlad și Botoșani”²⁴⁵. Iată ce spune mai departe V.A. Urechea: „Regulamentul organic al țerii muntenesci nu dădea o lege suficientă pentru școli; ca și în Moldova, se ceru redactarea unei legi, sau a unui regulament special al școalelor. Dăm în anexă acest regulament, pe care generalul Kiseleff, văzuserăm că-l cerea prin rezoluțiunea de mai sus, pe raportul Eforiei. Dupe acest regulament”²⁴⁶, instrucțiunea este împărțită în: școli începătoare, umanioare, învățământ complimentar și cursuri speciale. Școlile începătoare sunt pe curs de 4 ani cu următoarea programă: Clasa I și II. Citirea și scrierea dupe metoda Lancastrie, cele patru lucrări ale aritmeticei din gând, cu numere simple; Clasa III. Catichismul, elem. gram. rom., geografia, elem. arit. practică până la fracțiuni inclusiv; Clasa IV. Începutul de geometrie și de mecanică practică, scriere prin regulile gramaticei, desenul liniar și cântarea bisericească. Noțiunile de geometrie și de mecanică vor avea în vedere meseriile, dulgheria, zidăria, etc. Umanioarele se împart în 4 clase: Clasa I. Gram. rom. completă, caligrafia, desenul, elem. de limbă franceză; Clasa II. Gram. rom. (theme), elem. de geografie și chronologie, desen, analis. gram. de limba franceză; Clasa III. Partea 1, din istoria universală, art. rațională până la fracțiuni inclusiv, limba franceză (analiză logică), limbele greacă și latină; Clasa IV. Terminarea ist. și aritmeticei, linierea registrelor, limba franceză (literatură), limbile greacă și latină. Învățământul cornplimentar urmează apoi în 3 clase: Clasa I. Retorica și învăț. slobode, geometria, algebra, limba greacă și latina; Clasa II. Ist. literaturii, logica și fizica; Clasa III. Morala, archeologia și chimia. Cursurile speciale vor coprinde: legile, matematicile aplicate și agricultura practică. Cursul legilor este pe trei ani: Anul I. Dreptul civil și comercial; II. Dreptul criminal și procedura; III. Istoria dreptului și economia politică. Cursul de matematici va fi de 3 ani: Anul I. Trigonometria aplicată la arta ridicării planurilor și algebra sup. II. Calculul diferențial și integral; apoi geodezia în vedere cu triangulația; III. Mecanica și arhitectura. Cursul de agricultură, iarși pe 3 ani: Anul I. Principiile culturii de obște, botanica și mineralogia aplicată la agricultură; Anul II. Veterinăria și economia forestieră; Anul III. Economia industrială și practică și tot felul de lucrări folositoare ce se pot da pământului românesc. Se mai văd pe lângă aceste categorii de școli și cursuri slobode; aceslea vor fi cursurile de ist. naturală, de limbele greacă modernă, slovenească și rusească. Școlile primare din județe vor avea locale și mobilier de la primăriile locale și lefiele de la Stat. Toate școlile județene afară de cele din București și Craiova, vor avea numai cele dintâi clase. Umanioarele vor exista numai la Craiova și București. Învățăturile complimentare și cursurile libere se vor face numai în Craiova și București.”²⁴⁷ Toate notele și toate comentariile care țin de evoluția școlilor gălățene trebuiesc raportate la acest

²⁴² George D. Nicolescu, Albert Hermely, *Deputații noștri. 1895-1899. Biografii și portrete*, București, MDCCCXCVI, p. 158.

²⁴³ „*Monitorul Oficial*”, din 25 mai/6 iunie 1891.

²⁴⁴ *Ibidem*, nr. din 5/17 ianuarie 1892.

²⁴⁵ V.A. Urechea, *Istoria școalelor de la 1800 la 1864, vol. I*, p. 162.

²⁴⁶ Nu este exact ceea-ce zice dl. profesor Vitzu (de la Galați, n.n.), că regulamentul era lucrat în 1831. Apare aceasta evident din faptul că Kiseleff îl cerea încă în iulie 1832 (deci nu era lucrat, n.n.).

²⁴⁷ V.A. Urechea, *Istoria școalelor de la 1800 la 1864, vol. I*, p. 177-178.

regulament cu putere de lege. Prin jurnalul Epitropiei de la 16 iulie 1832, (Dosar No. 20 curent Arh. Stat.), se dispune „rânduirea la celelalte posturi, s'a făcut precum urmează: Anton Gheorghiu la Botoșani; Costache Zefirescu la Huși; Ion Zaharescu la Bârlad; V. Pavlovici (Paulini) la Focșani; Toma Giușcă la Galați. Numiții până vor da dovezi a vredniciei lor se vor rânduî împlinitori profesoriei la acele posturi și prin formalnic decret li se va rânduî leafa 2.500 lei pe an din casa școalelor și încă la cel de la ținuturi câte 500 lei pe an pentru vataful și simbria argatului școalei aceleia care primind de la municipalitatea locul locuința în casa școalei, lemne de foc și luminare, având întru cele ale învățăturei a se povățui după înadinse instrucțiuni ce li se vor da din partea Epitropiei, care va adeveri și exemplarele manuscriptelor de pe care sunt datori a face parados, iar trimiterea acestor împlinitori de profesorie se va face fără altă întârire. Apoi pentru ca prin organicescul regulament, la fieșcare din școalele ținutuale se legiuește câte un inspector din persoanele cele mai alese a locului, cunoscute prin a lor plecare pentru sporirea bunelor învățături a tinerimei, Epitropia a ales de inspector școalelor ținutale: pe P. S. Sa Episcopul Meletie, efor la Roman; pe P. S. Episcopul Sofronie, efor la Huși; pe D-lui Spătarul Iordachi Iamandi, inspector la Bârlad; pe D-lui Spătarul Sandul Stamatin, inspector la Focșani; pe D-lui Aga Dimitrie Iamandi, inspector la Galați; pe D-lui Postelnicul Alecu Ralet, inspector la Botoșani.”²⁴⁸ Școala de la Galați și-a început cursurile cu 44 de elevi. Numirea lui Toma Giușcă²⁴⁹ a fost făcută mai devreme, astfel

²⁴⁸ V.A. Urechea, *op. cit.*, p. 201.

²⁴⁹ „Dăm aci în întregime un ordin de numire al lui Toma Giușcă, rânduî institutor la Galați. Din el se va vedea care erau avantajele asigurate primilor institutori județeni. Iată-l transcris în litere latine: Epitropia învățăturilor publice în Principatul Moldovei, Către Dl. Toma Giușcă. «Întru încredere că principiile mântuitoare a sfintei noastre religii și mărimile bunelor învățături, te vor povățui în toate urmările dumitale, spre a fi drept pildă altora, prin cuvânt și prin fapte, acum, la așezarea Școlilor ținutuale, pentru paradosirea cunoștințelor începătoare, Epitropia pune asupra D-tale sarcina de împlinitor profesor la politia Galați, unde, de la 1 Iulie, anul curgător, este rânduîta D-tale locuință în casa școalei publice, încălzit, luminare, și pe lângă acestea, din casa școalelor o leafă de două mii cinci sute lei pe an, și încă 500 lei pe an, pentru vataful și argatul școalei acestea. Ce să atinge de îndatoririle profesoriei, așa te vei povățui întocmai dupe instrucțiunile scolastice, de la a cărora cu sfințenie plinire derează înființarea scoposului Epitropiei ținător către folosul obștesc, și întăritura D-tale în postul sus însemnat». Datu-s'au la Iași, în 10 septembrie 1832. Veniamin Mitrop. Moldovei, Ghica hatman, vel-vist., Mihail Sturza, Gh. Asaki referendar. No. 35.” - V.A. Urechea, *op. cit.*, p. 203. „Epitropia învățăturilor publice” hotărăște înființarea în orașul Galați, începând cu anul școlar 1832, a unei școli de stat și numește ca profesor al ei pe Toma Giușcă. La venirea acestuia în orașul de pe Dunăre, școala nu avea un local propriu, casele repartizate fiind „prinse cu spital oștenesc”. Prin urmare, singurele spații disponibile pentru organizarea școlii erau cele din curtea Metocului „Sfinții Arhangheli”, pe care egumenul Benedict le închiriază, metocul obligându-se să pună la dispoziția școlii șase odăi. Școala avea o clasă elementară, în care se predau citirea, scrisul, aritmetica și câteva rugăciuni, toate după o singură carte, „Întăile cunoștințe”, și o clasă normală, în care se învățau gramatica, aritmetica și geografia. Abia în 1845, cu ocazia vizitei la Galați a domnitorului Mihail Sturdza, se fixează spațiul pentru construirea unui corp nou de clădire pentru Școala publică a orașului. Terenul aparținea tot Metocului „Sfinții Arhangheli”, dar va fi donat de Mănăstirea Neamț la stăruințele domnitorului, la 1846. Lucrările vor începe însă cu destulă întârziere și doar la insistențele pârcăbalului Costache Negri. Dotată cu cele necesare, școala a fost inaugurată la 16 aprilie 1853, iar astăzi această clădire funcționează ca local propriu al Școlii Generale nr. 24 din Galați. La trecerea dintre secolul al XVIII-lea și al XIX-lea, negustorul Gheorghe Șişman, unul dintre cei mai importanți comercianți ai locului și „staroste

că la data de 5 sept. 1832 ela deschidere el era acolo. Problemele multe și grele ale începutului învățământului în Moldova făcea să apară „Reglement al școalelor publice din principatul Moldovei, sub auspiciile Prea Înălțatului Domn Mihail Gr. Sturdza v.v., întocmit de Epitropia învățăturilor publice”, dat la Iași în 1835. În 1837 prof. Ion Vizzu²⁵⁰ primește aprecieri pentru examenele la care este asistat și în același an se titularizează următorii profesori pentru ținutul Covurlui: Spiridon, Ștefănache pentru limbile română și greacă, preot Constantin pentru cele două plus cântări bisericești, preot Atanasie Tarcă limba greacă, dascălul Jnacu limba română, dascălul Păruș la fel, Gh. Loghiotatu grecește și franțuzește, Panaite Catargi la fel, Bernardiki franțuzește, dascălii Toader și Iornici română, Vertor greceasca, pentru 302 elevi cursanți²⁵¹.

Și câți ninorociri nimaivâzuti nu au căzut pi noi, ba di la domnii cari nu ni primeau pi aici, ba di la turcii și tătarii cari nu ni sufereau diloc, pi chestiuni religioași, ba di la grecii cu Iteria lor, care au măcelărit Galații di atunci și pi noi diodată cu el, ba di un oarici timp cu niști oameni îmbrăcați cam verdi, dar parcă a lăsat el, Dumnizeu, undiva numai bini oari?

Oaminii uitî adeseori că viața ari acel izvor tainic cari sî află lângă suflitul ți inima mamii și ci ti faci tu dacă diodată Racela ar începi a sî tângui și jăli că nu faci distuli pentru cophilul ei, bre? Pîi atucia îți spun eu, bătrânul orei din fața dumitali, că ești ca și cherdut în văgăuna unii situații spițiale din care nu prea

de negustori“, ia hotărârea de a ridica o mănăstire în Galați, căreia îi va da hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil și pe care o va închina, încă de la ridicarea ei, Mănăstirii Neamț. De fapt, Mănăstirea „Sfinții Arhangheli“ a funcționat ca metoc al renumitei vetre monahale moldovene, motiv pentru care a și fost numită Metoc. Locul viitoarei biserici este cumpărat de Gheorghe Șişman la 16 iulie 1798, iar pe acest loc se pare că ar fi existat anterior o altă biserică, distrusă de un incendiu. Chiar înainte de ridicarea sfântului lăcaș, negustorul Șişman cere sfatul Mănăstirii Neamț, căreia îi va închina viitoarea sa ctitorie, în legătură cu planul arhitectural al bisericii. Vechilul lavrei moldave, Veniamin, tocmește meșteri pietrari recunoscuți, care se obligă să construiască un pridvor și un picior de altar. Biserica a fost ridicată între anii 1802-1805, fiind pictată la interior abia în 1816, când egumenul Mănăstirii Neamț, Sofronie, tocmește pe pictorul Toader Fălcoi pentru pictarea și poleirea cu aur și argint a catapetesmei, a stranei arhieresti și a mai multor icoane. Simțindu-și sfârșitul aproape, Gheorghe Șişman lasă, prin testamentul încheiat la 23 ianuarie 1803, în fața protopopului Gheorghe Avram și a altor martori, o parte din averea sa noii ctitorii: „... las acolo unde Dumnezău m-au luminat și m-au îndemnat însuși la Biserica Sfinților Arhangheli ce m-am pus să o fac însuși osăbit de celi ce am dat mai înainte iarăși afierosăsc tot la această bisărică. Lei: 11.280 și 1.500”. Despre intenția sa ctitorul îi scrie și starețului Mănăstirii Neamț, Sofronie, la 8 februarie 1803: „M-am socotit de am făcut diată și am închinatu la Sfânt Arhanghel unsprezece mii lei și mai bine”, lucru care atestă relațiile strânse ale ctitorului cu mănăstirea moldavă, încă de la începuturile așezământului gălățean încredințat spre ocrotire Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil.

²⁵⁰ Ion Vizzu (1818, Botoșani-1877, Galați) era absolventul Gimnaziului Vasilian din Iași (Institutul Sfinților Trei Ierarhi) din 1832, numit în mai 1837 profesor la Roman, între 13 ian. 1840 – 1864, profesor și director al Școlii Publice din Galați, între 1857-1858 a redactat primul ziar politic gălățean „Gazeta Danubiului”, primul primar al orașului Galați 1864-1866.

²⁵¹ V.A. Urechea, *op. cit.*, p. 375-376.

există o cât di micî puținî sî scachi necheptănat bini prin toate buzunarili pantalonilor tăi vechi, rupți sau peticiți! Copchilul este prima!

Biserica greacă Metamorfosis de pe strada Domnească. O dată cu crearea statului elen, în Galați se înființează „Comunitatea Elinească”²⁵² care își crease școli proprii de fete și de băieți și care, în anul 1930 se unesc într-o școală și liceu mixt. De altfel, în afară de cele două școli ale Comunității Elene gălățene, au mai funcționat și alte școli grecești particulare în Galați (Papadopoulos, Skoti, Papi, Kumbaris, Pilarinos). Iar după ce se obține aprobarea de la domnitorul Al. I Cuza, se ridică o biserică proprie în 1864, Metamorfosis. La 17 septembrie 1872 era sfințită de episcopul Melchisedec Ștefănescu și de arhimandritul Eughenie Xiropotamo, deschizându-se în 1886. Cțitorii ei principali au fost și ei notați pe o placă de marmoră: Andreas Panas, Dimitrios Rodokanakis și Constantin Sakomanos²⁵³.

Dar tătuși nu ni putim plăgi diloc, că poati l-am mânia și mai tari... Noi avim și Sociiția doamnălor israiliți, cea din strada Domniascî, Organizația sionistî, din strada Brașovini.

²⁵² În vara anului 1858 „Gazeta de Moldavia” din 26 iunie, nr. 50, informa despre hrisovul dat de domnitorul Constantin Moruzi de la 29 mai 1803, în care se poruncește ca la Galați să fie înființată o școală de limbă elinească.

²⁵³ Până anii 1980 a existat pe strada Domnească, lângă Palatul Administrativ casa negustorului de origine italiană Constantin Sacomano. Cuvântul provine din *Saccomanno*, *sacomano italian*, care, la rândul său, provine din cuvântul german „*Sackmann*”, care înseamnă „jefuitor cu sac” și „Mann”, adică *omule*. Prima definiție a cuvântului „sacomano” în dicționarul Academiei Regale a Spaniei este „jefuirea”. Un alt sens al „sacomano” în dicționar este „tâlhar”. După N. Iorga Constantin Sacomanos era din Constantinopol (Nicolae Iorga, *Revista istorică*, Anul al VI - lea, Nr. I-â, ianuar. – mart. 1920, *Școala și opera tipografică a fraților Cristidi*, p. 13).

Galați, Fabrica de cherestea Goetz în anii 1900 (în anul 1895 Se deschide Fabrica de Cherestea „Goetz” la Galați). Pentru ca să înțelegeți mai bine acest tip de afacere este bine să citiți și D.A. Sburlan, *Fabrici de cherestea, instalarea și exploatarea lor*. 162 figuri în text, 2 planșe și numeroase tabele. Editura Kraft & Drotleff, Societate anonimă pentru arte grafice, Sibiu, 1934. Fotografia a fost postată în „Istorie românească în fotografii”.

Și Liga culturală ivriască, din str. Sf. Ilii, Spitalul israelit, din strada Principesa Maria, Soc. meseriașilor ivrii, din str. I.C. Brătianu, Ipitropia comunității israeliti, conduși de d-nii Lean Steurman, d-l dr. A. Schwartz, d-nul av. A. Zalman, etc... Adeseori mă uit să înțeleg cum ne-am așăzat noi ca nație deabia scăpată de generalii micului caporal, cei cari ni-a stricat toți afaceii și familiile rămase atâta vreme pe malul bun și bănos al oceanului Atlantic cu gătitura numită Marea Mâncii, îngustare cari ne-a apărât prăvăliile și vapoarile, vai, vai, vai... că numai când mă gândesc că dever de coloniaale era acolo mă apucă spasmili, mai ales că simt pe spate mâna tatii cari mă ducea vesel să primim actile mărfurilor deabia sosiți și vămuiti...

În anul 2013 se marca trecerea unui secol de la amenajarea Parcului Municipal. Asociația pentru Renașterea Galațiului semnală împlinirea a 100 de ani de la amenajările realizate de către inginerul rustic Vasile Petrescu, care au transformat Parcul Municipal (astăzi Eminescu) într-o zonă atractivă din punct de vedere estetic, precum și necesitatea stringentă a readucerii chioșcului rustic, care a făcut parte din acest ansamblu de amenajări, din Parcul CFR, înapoi în Parcul Eminescu. Supărat de lipsa de reacție a Primăriei la această cerere un tînăr gălățean recita din M. Eminescu.: „La ce să dai hîrtia cu șiruri numărate/Pe-a caracudei labe, păroase, nespălate/Să pierzi a ta viață și creierul să-l storci/Zvârlind mărgăritare în troaca de la porci...”

Și uiti-așa, pisti noapti, micuțul caporal s-a apucat di bătai cu amiralul Nelson, iar noi ne-am împrăștiat pisti tot, cari undi am văzut cu ochii! Șî iată-ni aicia, lângă malul Dunării! Putem sî-l mîniim noi pi Dumnizeu șî sî spunim cu pacat cî-i rău aici, la oamini iștia, așe di moi, toliranți și primitori? Sunt ei oari vinovați cî ni-am împrăștiat noi, tăți ovreii, în șapți vânturi ali lumii? Știu cî mai sunt șî capiti patrati, din celi înfierbântati, șî la unii șî la alții, dar ei sunt, badiți, doar niști mici excepții nefericiti, ia la pacatili,... nu sî poati culpabiliza un întrig popor, cari ti-a primit în casa lui, la masa lui, pintru o mînî di smintiți șî uscături, cari sî găsesce, dealtfil, la toati popoarili șî în toati padurili lumii...

Anul 1906 cu Piața Regală și unul din tramvaiele puse în circulație în acel an. De văzut Gheorghe Codreanu, *Uzina de Tramvai Electric, fondată în anul 1900*, strada Magazielor. În Gheorghe Codreanu, *Monografia fabricelor din Galați*. Galați: Tipografia nouă „Teodor Dimitriade”, 1908, p. 175-184: fotogr. II 34.817. Sebastian Eustatziu, *Ghidul Galaților*, Galați, Argus, 193. F.G. I 16.430; Alexandru Duță, *Introducerea tramvaiului la Galați*. În *Viața nouă*, an. 42, nr. 12229, 9 mart. 1986, p. 2. P.G. IV 272; Acte constitutif et statuts de la Société anonyme d'exploitation des tramways de Galatz et de Roumanie. Galatz: Imprimerie J. Schenk, 1895. F.G. II 34.893; Constantin A. Ressu, *Concesiunea tramwayului electric: convențiunea comunei Galați cu casa Charles Georgi din Paris*. În *Supliment la Ziarul Conservatorul*, 3 iun. 1895, p. 1-2. P.G. III 644; Tudose Tatu, *1900 - Marea minune a sfârșitului de lume și veac - tramvaiul fără cai*. În *Istoria trudită a fabricilor uitate*. Galați: Patronatul Întreprinderilor Mici și Mijlocii, 2008. p. 405-410. F.G. III 42.127. George Atanasiu, *Ghid-anuar al orașului Galați*, Galați, 1908, FG I 19.930; Hr. Flamaropol, Gh. Flamaropol, *Primul anuar-ghid al municipiului Galați pe anul 1927*, Galați, Societatea de Editură Științifică-Culturală, 1927, p. 10. F.G. III 14.162.

Dar aş vria și eu așe, în fundul sufletului miu atât mai pustiu, și ajung iar acasă la mini, adică acolo în Israel, acolo unde cîci s-a născut poporul miu și și facim paci cu arabii, oi, oi, oi... cu biduinii deșertului neîndurător. Sunt fascinați tornadili cavaleriei arăbești, cu noatinii pursângii arabi așe de frumoși și cruzimea mamelucilor faraonului, cari nu s-au sfiint să se bată și cu micul caporal corsican. Doar acești oameni a deșertului, cu turbani albi în capo, pot trăi în această mari de pulberi de nisip.

Constantin Calmuschi (23 noiembrie 1868, Bârlad-?), a fost profesor, publicist, director al Bibliotecii „V.A. Urechia”, Galați. Timp de un deceniu (1919-1929), profesorul Constantin Calmuschi a fost directorul care a adus o contribuție personală în organizarea ei, concepând-o ca un nucleu menit să exercite o forță centripetă și în același timp centrifugă asupra întregii vieți spirituale a orașului și județului Galați. În acest sens, Constantin Calmuschi a stabilit din anul 1921, cu aprobarea Comitetului administrativ al bibliotecii, o nouă structură organizatorică, permițând desfășurarea unei ample activități în patru secții: bibliotecă, muzeu, universitate populară și publicații. A fost profesor în Galați la Școala Normală „C. Negri” (1902-1905) și la

Liceul „Vasile Alecsandri” (1905-1929); a făcut parte din comitetul județean de comemorare a două decenii, de la moartea lui Mihai Eminescu (1909) și pentru ridicarea primului monument din țară în memoria acestuia, la Galați (16/10/1911); directorul Bibliotecii „V. A. Urechia” (1919-1929) și președinte al Universității Populare (1921-1929); membru în comitetul de conducere al Casei de Educație Națională; redactorul revistei „Calea Nouă” (1921); fondatorul Cercului cultural „Vasile Alecsandri”, care a editat revista „Luminișuri” (1922-1924); unul dintre cei dintâi traducători români din italiană (1897) a poeziilor Adei Negri (1870-1946); director al revistei „Moldova de Jos” (1927-1928). În 1900 era directorul Liceului „Unirea”, din Focșani. A fost cel care a dat evenimentului o amploare deosebită, ținând cont și de schimbările și efervescențele sociale din epocă. Programul serbării școlare din 24 ianuarie 1900, care are loc „în sala cea mare” a Liceului „Unirea”, cuprindea la deschidere cuvântarea rostită de profesorul Constantin Calmuschi, directorul liceului intitulată „În chestia Unirii”.

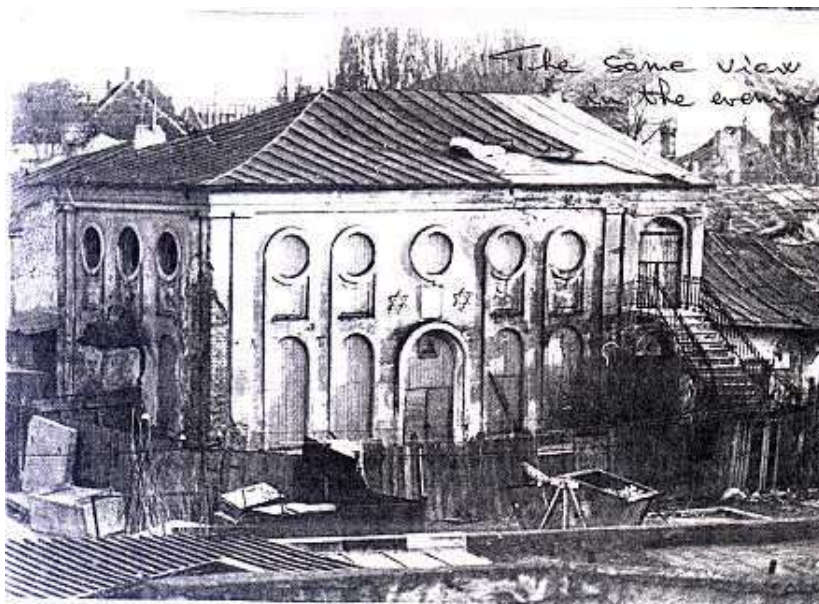
Că doară îmi pari că ni-am omorât distul și eu aș fi gata să rinunț la auriola mea de „ales” pentru această pace veșnică, vreau cu orice preț această pace, ca să-mi pot duce copii acasă, în patria lor, oricât o fi ea de mică, iar acolo să am niapărat nipoți iviri adevărați.

Portul Galați în anul 1906 aflat în așteptarea familiei regale. În anul 1906, principele Ferdinand și a principesei Maria au venit în vizită la Galați pentru a lua parte la ceremonia așezării pietrei de temelie a Catedralei Episcopale, în contextul aniversării jubileului a 40 de ani de domnie a Regelui Carol I.

Căci fata mea, badiț dragă, mândreția mea de fată, micuța mea Rachela șea dulce di tăt, ceia cu părul roș ca focul lui Promiteu, cu năsucul ei micuț și cărn, pistruiat di fierbințiala mușcăturii nisipului ardint, cu ochii albaștri, acia arcuiți și clari, parcă sunt di culoaria „liliacului cardinal” înflorit, scăpărând plâpând ca două micuți și de’abia aprisi luminiți veșnici, lângă Tora noastră strămoșiască, ei bini, badiț, iea isti o ca Alma, cari însiamnă în ebraică „domniță”, împărăteasă! Adică

aceli domniți din palatul lui Israil regili nostru, cari ni-au născut pi noi ca popor alis pi fața pământului, trebuști s-o duc răpidi di tăt, din nou tocmai acolo.

Sinagoga de vis à vis de Universal (Foto de Herbert Lewis, 1899). Începând cu 1780, fiecare breaslă își va construi o sinagogă. Ele vor fi Sinagoga Croitorilor, Sinagoga Fierarilor, actualul restaurant ritual, Sinagoga Hamalilor. O altă sinagogă edificată din donații ale meseriașilor organizați în bresle, a fost Sinagoga Mare, menționată în 1780 și refăcută în 1813. Bănci evreiești precum I. Mendl, Landauera Segala & Co. Osias M. Finkelstein, Marcus Thal, Salomon Gentili, toate din Galați, au ridicat mult prestigiul Comunității (*Buletinul Comunității israelite din Galați*, nr. 1/noiembrie 1931, p. 54-55, Galați). Herș Mendel Pineles sau Tzvi Menahem ben Shlomo Pineles (21 decembrie 1806, Tysmienica- 6 august 1870, Galați) a fost rabin, om de afaceri, scriitor și cercetător al Talmudului. La vârsta de 15 ani s-a căsătorit și s-a mutat la Odesa, unde a fost om de afaceri. Din cauza unor acuzații de erezie din partea cercurilor hasidice în mijlocul cărora trăia, a fost nevoit să se justifice în fața socrului său. Din cauza Războiului Crimeii în 1855 a părăsit Odesa și s-a mutat la Galați, unde a rămas până la sfârșitul vieții și unde a individualizat familia sa.

Trebuie păzîti strașnic di sălbaticii biduini ai dișetului arăbesc, cari atît cît îi zăulica di mari, tăt să loghesc cu divla lor așa di sacî în țărîna drumului, împlorându-l pi Alah al lor, poati-poati i-o ajuta să-și facî o giubea din cheli di ivreu, și dacî sî poati bunî ar hi și-n turban mai pricopsit, din cheli di ivreicî tînarî, cu păr roșcat și obraz catifilat, cî doar sub ceriul țării noastre fata me v-a mai pute naști un ivreu adivărat, atît di dorit pi pământul Iudeii meli biblici, așe cum au fost legili mereu și legi a tuturor ivreilor, din toati locurile și din toati timpurili greli ali istoriei noastre, striviti di carili di luptî ale faraonilor dișărtului biblic.

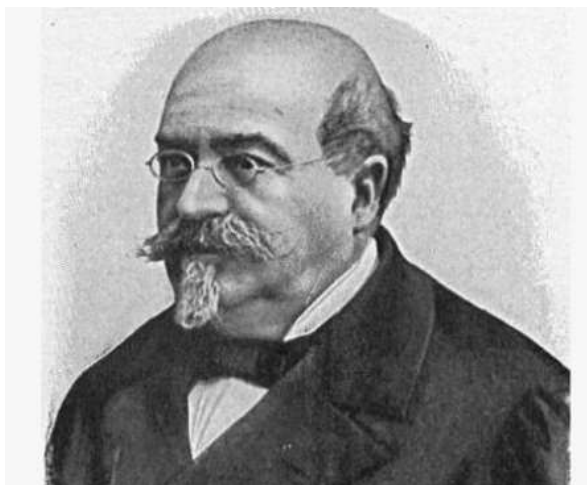
O ilustrată din anul 1902 ne înfățișează debarcaderul local Galați – Brăila. Clădirea Bursei exista deja și se vede în stânga imaginii. Deschiderea Burselor din București, Iași, Brăila și Galați s-a făcut la 1 Decembrie 1882. La Galați funcționa deja o bursă care oferea cotații pentru cereale și ale monedei naționale în raport cu alte monede. O nouă lege, emisă în 1904, instituia o nouă organizare a burselor, prevăzând funcționarea la Galați a unei burse de cereale, mărfuri și navlu; în fapt, bursa din Galați își continua existența într-un alt cadru legal.

Esti ca o pasări rarî, di mari preț, cari nu poati naști diloc numai pui frumoși și viguroși, dicât în cuiubarul ei, căptușit cu spiranți pentru poporul ivreu, mângâiatî duios di cânticul di dragosti al ovreiului tribal, dar atâta di ocrotitor! Acistia tătî sunt numai dorințâli celi mai mari, badiți, chiar di când lumia asta lumi, dar mireu alți și alți faraoni, ni-au dat cu ușurinți pradî morții tăt pi undi ni-a găsât, pentru cî Moisi al nostru cil vitiaz s-a născut o sângurî datî, și doar el a avut în mânili lui mari, ca dar făcut poati di Dumnizeu, toiagul izbăvirii noastre, cel cu care marea a sărit în lături și noi am scăpat! Di când lumia asta lumi, dar mireu alți și alți faraoni, ni-au dat cu ușurinți pradî morții tăt pi undi ni-a găsât, pentru cî Moisi al nostru cil vitiaz s-a născut o sângurî datî, și doar el a avut în mânili lui mari, ca dar făcut poati di Dumnizeu, toiagul izbăvirii noastre, cel cu care marea a sărit în lături și noi am scăpat!

Un grup de etnici germani, refugiați la Galați. În timpul primului război mondial, germanii basarabeni au scăpat, ca prin minune, deportării în Siberia. În 1940, în urma „Pactului Hitler-Stalin”, etnicii germani au fost mutați în număr mare de către ofițerii SS și NKVD, în Polonia ocupată. În iulie 1939 Nándor Andrásovits a transportat pe vaporul său mai multe sute de evrei refugiați din Viena și Bratislava în josul Dunării, spre Palestina. Mulți dintre aceștia fuseseră deja duși ca prizonieri în lagăre de concentrare și fuseseră răscumparați de organizații evreiești de ajutorare. În toamna anului 1940, în portul Galați, a primit la bord 600 de coloniști germani pe care i-a transportat.

Cini l-o fi pierdut oarii în pustii, cini oari, hâm? Păi aiasta potî oari parcî pintru ca sî ştii cinevaşîlea, badiţî, ş-apâi dacă tătuşi afli, sî zăcim di-o păreri aşe cî vini vorba, cu ci ti alegi tu oari, c-un duşman în plus poati, ori civa mai mulţi? Şî atuci ci ghişăft mari ai făcut? Şî mai fii aşadară aliţî şî alţii spuniam, badiţî, cari ni pândesc p'în tăti lăcurili şî cari ni pândesc p'în tăti lăcurili şî cari ni invidiazî tari mult, numai pintru statutul dat nouî chiar di Dumnizeu, pi cari vor să-l aibî şi ei musai, iac-aşa, statutul de „alis”, niaparat.

Sunt rare ocaziile când istoria este servită de oameni vizionari, precum era cărturarul M. Kogălniceanu. De aceea am considerat că „Discursul deputatului Mihail Kogălniceanu, rostit la Iași, în Adunarea Electivă cu prilejul alegerii colonelului Alexandru Cuza Domnitor al Moldovei”, în data de 5 ianuarie 1859 este o piatră rară în istoria neamului nostru. Iată-l: „Măria Ta, După una sută cincizeci și patru de ani de durere, de umilință și de degradație națională, Moldova a reintrat în vechiul său drept consfințit prin Capitulațiile sale, dreptul de a-și alege pre capul său, pre Domnul. Prin înălțarea Ta pe Tronul lui Ștefan cel Mare s-a reînălțat însăși naționalitatea română. Alegându-te de Capul său, neamul nostru a voit să împlinească o veche datorie către familia ta, a voit să-i răsplătească sângele strămoșilor tăi vărsat pentru libertățile publice. Alegându-te pre tine Domn în țara noastră, noi am vroit să arătăm lumii aceea ce toată țara dorește: la legi nouă – om nou! O, Doamne! Mare și frumoasă îți este misia; Constituția din 7 august 1858 ne însemnează o epocă nouă și Măria Ta ești chemat să o deschizi! Fii, dar, omul epocii; fă ca legea să înlocuiască arbitrarul; fă ca legea să fie tare; iar tu, Măria Ta, ca Domn, fii bun, fii blând, fii bun mai ales pentru acei pentru care mai toți Domnii trecuți au fost nepăsători sau răi. Nu uita că dacă cincizeci de deputați te-au ales Domn, însă ai să domnești peste două milioane de români. Fă, dar, ca Domnia ta să fie cu totul de pace și de dreptate, împacă patimile și urile dintre noi și reintrodu în mijlocul nostru strămoșească frăție. Fii simplu, Măria Ta, fii bun, fii Domn cetățean; urechea ta să fie pururea deschisă la adevăr și închisă la minciuni și lingușire. Porți un frumos și scump nume, numele lui Alexandru cel Bun. Să trăiești, dar, mulți ani ca și dânsul; să domnești ca dânsul, și fă, o Doamne, ca prin dreptatea Europei, prin dezvoltarea instituțiilor noastre, prin simțămintele tale patriotice, să mai putem ajunge la acele timpuri când Alexandru cel Bun zicea ambasadurilor Împăratului din Bizanț că „România nu are de ocrotitor decât pre Dumnezeu și sabia sa”. Să trăiești, Măria Ta!

Cultul incredibil al jertfei sau al sacrificiului are rădăcini adânci în spiritualitatea lumii, osmoza cu viața este atât de veche încât, cu tot ridicolul unei astfel de situații sau comportament, ar fi o blasfemie să glumești și să nu îl ei în serios. Chiar înainte de vremurile faraonilor autoritari și atâta de cruzi și până nu demult în toată Asia Mică, dar și în catolicism, ortodoxism ca și în restul cultelor,

sau găsit destule dovezi, pe pergamente vechi sau basoreliefuri, care atestă neîndoieľnic că moartea rituală a însoțit viața peste tot. Atunci sî-l aibî!

Și li doresc eu sî sî saturi odată di binili atăta di răvniť și atăť di fals, după cum sânguri or afla, al poporului alis di Dumnizeu! Cî atunci cred eu cî v-a fi paci, în fini, pi pămăntul undi Moisî a bătut cu toiagu' și apa și piatra! Și poati atunci lumea o sî încapă făr'di ifort așe... pre mari, într-un adăpost ceva-ceva mai mic, ca cel al cānilui meu iarna...

Nevoia de a motiva sacrificiul, la urma-urmei o barbarie care repugnă, cerut de relația cu cerurile diferitelor epoci ale lumii, a fost explicată, dar niciodată pe de-a-ntregul acceptată, în capodopere filozofice, muzicale, cutume religioase, simfonii, halucinante uneori ca disertație în slujba acceptării unei prostii slute, în construcția tragediilor antice, sau în bocetele fabricate să înlocuiască sentimentele reale ale mamei, totdeauna zdrobite de realitatea acelu sacrificiu. Mai binele cere mereu sacrificii multe de sine, ele fiind deja înțelese, sau sacrificiile altora, prin invocarea destinului și urmărilor împotrivirii eventuale.

Ca orice lucru coercitiv și impus în astfel de cazuri se face apel fie la educația de înaltă ținută a creatorului, conștient că asta dă rezistență operei, sau apel la legea obștilor care tremură de frica necunoașterii scārilor cerești, pe care Ion Scāraruľ ne îndeamnă mereu să le urcăm, până la prăbușire sau la apoteoză. Obținerea gestului suprem, cel al sacrificiului, a cunoscut un noian de forme de perversitate, principii clamate ca fiind etice și morale, dar ținta tuturor acestor Savonarola²⁵⁴ a fost de fapt sacrificiul celorlalți, făcut în beneficiul celor care

²⁵⁴ S-a născut pe data de 21 septembrie 1452 în Ferrara. Tatăl său, Nicollo Savonarola făcea parte din pătura micii nobilimi a acestui oraș italian. La Florența, Savonarola avea să devină în scurt timp abate al mănăstirii Sfântului Marcu (în incinta căreia se pot vizita și astăzi camerele unde a locuit). Profet auto intitulat, s-a erijat astfel de minune în rolul de predicator furibund, obsedat de nimicnicia omenească, și convins că Mânia lui Dumnezeu urma să cadă din clipă în clipă asupra Pămăntului. Ocuparea Florenței de către trupele regelui Carol al VIII-lea al Franței a dus la alungarea pe moment a familiei Medici. Evenimentul a fost speculat la maxim de către Savonarola care vedea astfel o nesperată șansă de a ocupa și reorganiza fastuoasa Florență conform convingerilor sale, care depășiseră deja absurdul. Cum, necum, Savonarola îl convinge pe regele francez să-l numească conducător al consiliului guvernamental din Florența. Ajuns în funcția supremă, timp de patru ani de zile (1494-1498), ciudatul și rigidul călugăr instituie aici o dictatură nemaivăzută până atunci. Sub puterea noii sale funcții Savonarola a luat de altfel și o serie de măsuri bine primite de masele de oameni. Între acestea se evidențiau interzicerea totală a cămătăriei, interzicerea percerperii impozitelor pe avere, precum și interzicerea luxului sub orice formă s-ar fi aflat acesta... Savonarola a interzis, cu de la sine putere, carnavalurile și festivalurile cāmpenești celebrate în mod tradițional de florentini. A mers până într-atât încât a ajuns să angajeze cerșetorii și micii infractori din oraș în rol de adevărată poliție secretă. Acest climax al absurdului habotnic s-a declanșat cu ocazia așa numitului „Rug al Vanității” din anul 1497. Organizat de Savonarola în persoană, acesta era un rug uriaș în care locuitorii Florenței au fost siliți

supravețuiau, deci și al manipulatorilor de conștiințe, ținută departe de gestul ultim. Se poate apela pentru explicații sforăitoare la legenda lui Osiris²⁵⁵, soțul fabuloasei frumuseți cu numele de Isis, care va fi răzbunat totuși de fiul său, Horus.

Ori la cea a lui Erigene, un om ucis și el de mediocritatea atotcuprinzătoare din jurul lui sau mai degrabă și de legenda arhitectului care a construit un important mit, numit Templul lui Solomon²⁵⁶, muritorul Hiram Abif, omul cel ucis așa de barbar la umbra mitului acelaia, numai de graba parvenirii și de prostia supradimensionării eului, dar de ce să nu spunem și de lipsa de rost de a construi dumnezeiri pe pământul făcut doar din glod, pentru uzul plebei mocirlite de noroiul zilnic, din care câte o țepă de salcâm (acacia) dezvăluie lumii întregi crima, în toată hidoșenia ei...

să-și arunce jocurile de șah și table, laolaltă cu alte „unelte ale păcatului” precum oglinzile, cărțile de joc, măștile de carnaval, hainele elegante, obiectele de artă, lucrurile scumpe, statuetele și picturile care reprezentau nuduri, și nu în ultimul rând cărțile și scrierile considerate indecente sau eretice. Tipul său de discurs se dovedise a fi un fenomen împotriva căruia oamenii nu aveau apărare: „Ochii tuturor se holbau cu groază, lacrimile curgeau pe obraji. Oamenii se băteau cu pumnii în piept și implorau urlând mila lui Dumnezeu”, scria într-o cronică un contemporan al călugărului. Spre ghinionul său, familia de Medici a preluat din nou puterea în Florența anului 1498. Excomunicat, Savonarola a fost arestat împreună cu doi dintre cei mai fanatici adepți de-ai săi, fratele Domenico și fratele Salvestro, de către noile autorități florentine. Toți trei au fost judecați de către un tribunal inchiizitorial și torturați cu cruzime sub acuzația de erezie. Pe data de 23 mai 1498, Savonarola și discipolii săi credincioși erau conduși în urletele și huiduielile mulțimii spre locul de execuție. Acolo, cei trei urmau să fie spânzurați, după care arși pe rug. Se spune că un preot l-a întrebat pe Savonarola cum se simte acum în fața propriei execuții. Călugărul i-a răspuns scurt, calm și rece: „Mă simt foarte bine. Domnul Hristos a suferit la fel mult pentru mine”. Aveau să fie ultimele sale vorbe.

²⁵⁵ În mitologia egipteană Osiris este zeul vieții de apoi, al lumii de dincolo și al morților. Osiris a fost un rege legendar al Egiptului, celebru prin vigoarea și dreptatea cu care își guverna țara. Seth, fratele său, a fost gelos pe el și i-a întins o cursă, reușind să-l asasineze. Soția lui Osiris, zeița Isis, reușește să rămână însărcinată cu Osiris mort. După ce l-a îngropat pe Osiris, Isis se refugiază în delta Nilului; acolo îl aduce pe lume pe Horus, care, ajuns adult, își face recunoscute drepturile în fața zeilor Enneadei și îl atacă pe Seth. Horus îl va învinge pe Seth în luptă, dar își va pierde un ochi, pe care i-l oferă lui Osiris care astfel își recapătă viața. Seth va fi condamnat de zei să-și poarte propria victimă (fiind transformat în barca ce-l transportă pe Osiris, pe Nil). Astfel, Osiris devine un exemplu pentru toți cei care vor să înfrângă moartea...

²⁵⁶ Templul lui Solomon, cunoscut și ca Templul din Ierusalim, a fost, potrivit relatărilor din Vechiul Testament, primul templu al evreilor, a cărui construcție a durat din anul al patrulea și până în anul al unsprezecelea de domnie al regelui Solomon. Templul era o clădire de forma dreptunghiulară, divizată în interior în trei părți: vestibul (la răsărit), numit Ulam, cu o lungime de 10 coți; prima încăpere numită Heical (palat sau templu), iar mai târziu, Sfânta, lungă de 40 de coți; a doua încăpere, numită Debir, iar mai târziu Sfânta Sfințelor, lungă de 20 de coți. Templul lui Solomon a fost distrus, cum spune textul din relatarea biblică, în timpul cuceririi regatului Iudeei de către babilonieni, în anii 587-586 î.Hr.

Docuri plutitoare la Galați. Pe 13 martie 1925 SRD (Societatea Română de Navigațiune pe Dunăre) și-a sporit parcul de nave, cumpărând remorcherele „Dacia” al domnului D. Simsinovici; „Vasilichi” al domnului G. Portocalo și „Valeriano” al domnului Grig. Valeriano, ca și alte 3 șleपुरi de la Șantierul „Fernic” din Galați. SRD. Bilanțul încheiat la 31 dec. 1914 - un beneficiu de 166652, 20 lei după 6 luni de existență și activitate. Președinte, A. Saligny. Administrator delegat, I. Săvescu; contabil, Ș.C. Șerban. Cenzori: Gr. L. Trancu-Iași, H. Harotonovici și G. Radovici. La 4 aprilie 1915 la Galați, din cauza furtunii un remorcher al M.M., scăpând din ancoră, a rupt parâmele unor șleपुरi, care, luate de curent, au scufundat vaporeșul „Maria” al moștenitorilor I. Petrovici din Brăila și au lovit vasele „Ștefan cel Mare” și „Arhimede”, periclitând chiar nava de pasageri Brăila-Galați, care a fost deplasată în largul Dunării.

Balanța dintre bine și rău, dintre crimă și laudă, dintre adevăr și minciună, este oarbă, cum bine știm din practica zeilor, ca și a pământenilor care în ultimul timp îi mai adaugă când și când câte un ochi mai curios și parșiv, cel care deturneză chiar și dumnezeirea, cerând sau acceptând, funcție de propria poziție, altfel de mari sacrificii cu titlul de noblețe educațională.

Conacul familiei bancherului grec Jean Chrissoveloni, din comuna gălățeană Ghidigeni, cunoscut în epocă drept cuib de nebunii al aristocrației începutului de secol XX, frecventat inclusiv de regele Ferdinand. Constantin Argetoianu povestește deslușit că și „regele se deda la petreceri libidinoase cu cele trei surori Bastache, care sub costumul sursurilor de caritate își exploatau temperamentul”. Se făcea multă dragoste în disperare, astfel că „bărbații și cucoanele se încurcau noaptea prin odăi și prin paturi”. Palatul de la Ghidigeni a trecut și printr-un incendiu devastator în anul 1935. Moșia de la Ghidigeni a fost cumpărată de bancherul Nicolae Chrissoveloni de la Dimitrie Mavrocordat în anul 1879, care a construit în anul 1887 conacul și anexele sale. Regina Maria se bucura aici de plăcuta găzduire a Elenei Chrissoveloni, fiica lui Nicolae Chrissoveloni. Grigore Gafencu era, alături de Dimitrie Ghica, Balș, Negropontes și alte personalități, un prieten aproape nelipsit la conacul familiei Chrissoveloni. Părinții lui Jean Chrissoveloni s-au căsătorit în casa bunicului mamei, Constantin Colibășeanu. Micile afaceri fuseseră începute de stră-străbunicul meu, Zannis M. Chrissoveloni, care era un bun comerciant, originar din Chios. Lua grâu, porumb, cherestea din România și le vindea pe piețele de la Marea Neagră și mai ales în Constantinopol. Văzând că afacerile mergeau așa de bine, și-a deschis la Galați, în 1848, un contoar, pe care l-a numit „Chrissoveloni Fils-Maison d'Exportation et de Banque”. Ce este ciudat este că atât banca Chrissoveloni cât și Marmorosch Bank nu au sedii foarte cunoscute în Galați, deși au fost numeroase. Nikolaos Zannis Chrissoveloni, străbunicul, un bun finanțist, s-a uitat mai bine la lume și și-a dat seama că nu mai mergea doar să vinzi materii prime. Trebuia să începi să produci pentru industria locală. Jean Chrissoveloni era unul din cei trei copii rezultați din căsătoria lui Nicolas Chrissoveloni cu Callirhoe Economo din Trieste. Bancherul care s-a hotărât la un sediu de lux, Jean Chrissoveloni a adus marmură de Carrara din Italia, tavanele erau pictate în stil renascentist, aduse bucăți-bucăți din străinătate, pentru sediul băncii sale. Jean s-a îndrăgostit de Sybille, una dintre cele patru fete frumoase ale lui Edward P. Youlle, un englez care avea o firmă de import la Galați, care se numea „Watson and Youlle”. Cred că atunci când s-au căsătorit ea avea o avere chiar mai mare decât a lui. Despre această familie vorbește dr. Crișan Mușățeanu în „*Lumea copilăriei mele*” și Marius Mitroff, *Arhitectură și spațiu privat. Ansamblul conacului de la Ghidigeni*, p. 325-348 în „*Danubius XXIX*”.

Cum fericirea este descrisă ca fiind deplin posibilă doar pe lumea cealaltă, continuăm încolonați, ca oile, să suportăm mai departe aceleași avataruri, continuăm să facem aceleași sacrificii care să asigure dăinuirea speciei și specimenelor, continuăm să facem și să acceptăm o dreptate oarbă și năvălită la smântâna groasă, rod al postului mare, ținut repetat și des doar de gloate.

Omul trebuie învățat de mic că nu poate avea totul deodată, ceea ce este înțelept, dar mai trebuie învățat că, de cele mai multe ori, nu poate beneficia decât de ce îi dăm noi, rudele lui Dumnezeu, atât cât suntem dispuși să-i dăm. Ca de obicei m-am trezit numai odată cu găinile și am pornit la adăpostul pelerinei îmblânite pe cheiul portului meu drag. A nins azi noapte destul cât să cred că toată mizeria lumii a rămas sub zăpadă, a nins peste cuibul de turturele din balconul meu, este rece și toată lumea trebuie să facă și mici sacrificii...

„Casarmele de la Țiglina și Filtrele de apă” pentru Galați, circulată în anul 1907. În fundal se văd destul de clar Cazărmile Marinei și Școala de cadre a Flotei Dunării, aflate atunci la Galați. Tot mai puțină apă de Vrancea ajunge în Galați. Uzina de apă numărul 1, înființată în 1872, cu pompa din 1914 era nereparată vreodată și s-a închis. Apa gălățenilor provine din doar două surse, una de suprafață, Dunărea (care este și cea mai importantă, asigurând 85 la sută din consumul total) și alta de adâncime, puțurile forate de la Salcia Liești și Vadu Roșca, situate în lunca Siretului, care cuprind 150 de puțuri forate. Municipiul Galați este deservit de o Uzină de tratare a apei (Țiglina 2) și două stații (Filești și Turnu de televiziune). Orașul Tecuci este aprovizionat cu apă potabilă de la 3 fronturi de captare (Cosmești, Rotunda și puțul din interiorul orașului, celelalte două fronturi, respectiv Nicorești și Cernicani, fiind în conservare de mai multă vreme).

Este o dimineață vie, ale cărei luminițe, din sania zorilor galopânde, au făcut sacrificiul de a schimba caleașca acoperită și călduroasă, pe sanie, poate doar de dragul miracolului fulgilor de nea, albind sânguincios o lume neagră și murdară până în străfunduri. Poate albi acest sacrificiu mocirla așternută în lunca Dunării, dar nu numai? Experiența și instinctul îmi spune că numai parțial și vremelnice, adică până când șuvoaiele vor curăța implacabil tot nămolul înghețat și în sufelele noastre.

Portul Galați în 1921, atunci când Dunărea a avut cota de 656 cm, cotele sale istorice fiind din 1897 și 1921, când a fost inundat șantierul naval în procent de 80%. În 1927 se putea urca din Valea Orașului către orașul modern prin 14 vaduri, care deserveau și zonele portuare. Încă din anii premergători primului război mondial, la dezvoltarea navigației comerciale în România a contribuit inițiativa privată prin înființarea unor societăți particulare de navigație cu capital autohton, demers încurajat și de faptul că navele statului navigau continuu și cu rezultate apreciate (vezi N.F.R.). Dar, dacă în domeniul transporturilor maritime numărul acestor societăți a fost mai mare (Societatea Națională de Navigație Maritimă „România”, „Navigația Română”, „Generala Română”, „Lloyd-ul Maritim Român”, „Maritima”) la Dunăre, singura cu adevărat importantă, a fost Societatea Anonimă Română de Navigațiune pe Dunăre „S.R.D.”, constituită în iunie 1914 de către: Banca Agricolă, Banca Marmorosch Bank et Co., Commerz - und Diskontbank, Banca Comercială Română, Banca Generală Română, Banca de Scont din București, Banca de Credit Român, Banca Comerțului, Firma Fratelli Bach, Firma G. Fernic (Societatea Anonimă Română de Navigațiune pe Dunăre (S.R.D.), *Statute*, Cartea Românească, București, 1927; „Pro Marina”, Număr special al „*Gazetei Bursei și a Marinei*”, Anul 3, Nr. 7-8, 15 august 1928, București). S.R.D. poseda în afara sediului central din București, câteva imobile în portul Brăila. În 1921, nava „Austria” a fost cumpărată de către SRD, doar corpul și mașina fiind demontate și transportate la Linz. Pe baza lor a fost reconstruit un vapor de pasageri pentru ruta Brăila-Galați-Tulcea, botezat „Anghel Salign”. În 1975, a fost înlocuit de către pasagerele clasei „Muntenia”, devenind bar plutitor în portul Galați. În urma unui incendiu, vasul a fost abandonat câteva mile aval de Galați, unde mai putea fi găsit la începutul anilor 1990.

Nămeții groși și pufoși, de sub talpă, mi-au redeșteptat o copilărie uitată undeva, în covata derdelușurilor Fundeniului meu, acolo unde atunci visele mele lunecau peste neaua imaculat de albă a unei lumi urâte, care ar fi putut, cu puține sacrificii, să fi devenit frumoase. Dar colții de acaceia ieșiau și din zăpadă, ca să mă avertizeze că sub această plapumă divină zac de secole buncii și părinții

noștri, uciși de spiritul neînțeleș al sacrificiului în folosul unei alte zăpezi, care s-a dovedit a fi sângheros de roșie și care v-a chema pe lume un alt Horus.

Astăzi te mai ține pe picioare doar un curaj nebun, acela care te pune să dai piept cu potlogării incredibile, puse zilnic la cale de aceiași lingăi care au construit dictaturile, poate de aceiași oameni cocoșați de prostie și slugărnicie, de aceiași oameni miopi, cărora li s-a dezvoltat prea tare râtul. Privesc de multă vreme la poze sau filme rememorînd un timp ceva mai elegant, puțin mai stilat, un timp din care parcă lipseau impostorii și trădătorii de neam nenorociți, un timp în care nu puteai exista fără distincția educației.

Omul avea curaj să meargă pe stradă drept, să vorbească fără ca cineva să-l asculte după colț, era o vreme când jobenul și fracul erau lucruri normale, odihnitoare, frumoase, când doamne bine îmbrăcate și cochete mergeau în trăsură aurite mănate în trap întins de birjarul în livrea aurită, manufacturate impecabil, sau își roteau nepăsătoare umbreluțele fine, până și negustorii cei vicleni afișau oarecare nuanțe de cinste, de prietenie, de ajutor al aproapelui, distanța educațională între clase era mult mai mică, iar trendul era spre mai bine... Erau alte vremuri la care priveam, dar în care eu mă visam oprind trăsura pe mica străduță a Pacienței și apoi, cu un gest afectat și studiat la oglindă multe ore, să întreb paznicul de la ușa sfântă a raiului lui Dumnezeu: „Băiete, domnu’ este acasă? - Da, domnule! - Atunci spune-i c-am venit eu...”

18 octombrie 1938. Regele Carol al II-lea prezent la Galați trece trupele flotei de Dunăre în revistă. În 1937, iahtul Nahlin a fost cumpărată de regele Carol al II-lea al României, pentru suma de 120.000 de lire sterline, și a fost botezată Luceafărul. Nava a fost concepută de Sir James Dyson pentru Lady Annie Henrietta Yule și lansată la apă în anul 1930. Ancorată la Galați, nava găzduiește, pe 18 octombrie 1938, o întâlnire între regele Carol al II-lea, ministrul de Externe al

Poloniei, colonelul Josef Beck, și omologul său român, Nicolae Petrescu Comnen, discuțiile încadrându-se în criza politică post muncheneză.

Uneori în viață ni se întâmplă să observăm că gesturi vagi pot înlocui cuvinte foarte largi, dar fără o sonorizare interioară. O floare poate sugera câteodată poeme ample, ciupitul unei note la pian poate lămuri existența, un zâmbet abia schițat poate limpezi nopți îndelungate și chinuitoare de nesomn, de agitație etc. Întors din zăpada proaspăt căzută, peste crengile copacilor bucuroși de revedere, am intrat până la urechi sub plapumă, în timp ce Paco și Sara, cei doi minunați caucazieni ai mei, mă amușinau grăbiți și îngrijorați de lipsă.

Poeticul port al Galaților. Fără îndoială că Grecia a jucat un rol important în dezvoltarea acestui port. Între cei mai importanți armatori greci în portul Galați se pot enumera Athanasoulis Bros, Antypas Bros și G. Koutavas. Mari negustori greci ai orașului au fost aleși între episcopii bisericii Metamorphosis între ei fiind Andreas Panas, Konstantinos Sakoumanos, Ioannis Sekiaris, Odysseas Negrepontis, Dimitrios I. Rodokanakis, Sp. G. Topalis și doctorul Chian I. Vouros. La 25 februarie 1835, sub domnia lui Mihai Sturdza, C. Sakelarie devine consul general al regelui elenilor Otto I la Iași. În aceeași zi Sotiatis Xenos e numit viceconsul la Galați (în 1850 se înființează consulatul, avându-l în frunte pe L. Argentis). Aici și la Brăila funcționează scurtă vreme și Gh. Athanasiadi. În anul 1880 se deschid și primele consulate românești în Grecia, cel general de la Pireu, apoi la Ianina și Salonic. În Corfu și Patras sunt consulate onorifice. Unul similar funcționează din 1887 în Cefalonia. Numărul consulatelor române din Elada crește cu cele de la Syra (1914), Volo (1922), Mytilini (1926), Zante (1929). Soprana Hariclea Darclée (1860-1931) dă spectacole la Galați, alăturându-se trupei grecești Kokinis cu *Traviata* de Verdi. Mersul vapoarelor N.F.R. în perioada 1-31 martie 1915: Linia Galați- Brăila, în toate zilele: Galați plecare 7 dim, 11 a.m., 1 și 4 p.m.; Brăila plecare 9 și 12 dim; 3 și 6 p.m. Linia Brăila- Sulina, 6 zile pe săptăm., cu plecare din Brăila la 7 dimineata și sosire la Sulina la 2,45 p.m. și plecare din Sulina la 3 dimineata, cu sosire în Brăila la 2 p.m.

Am adormit profund, afundat într-o satisfacție în care mă simțeam destul de bine și m-am visam pe dealul Lungoceanca, adunând din porumb firava iarbă pentru un vițeluș, deabia trecut în adolescență, era alb, cu steluță maro în frunte și câteva pete maro pe botișor și coadă, pe care-l iubeam foarte mult, căci deși lumea zicea că-i doar un bou la urma-urmei, eu replicam că are noblețea de a nu cere fân de la unchiul ajuns boier și tace ca un înțelept, atunci când alții vorbesc fără să spună ceva.

Cutie de tablă care a conținut bomboane fabricate la Fabrica de halva, rahat, bomboane și tahâr „Sadonia”, proprietarii fiind frații Koulpi (fabrică fondată în anul 1922). La 1930-1931 fabrica purta numele de „Fabrica specială de bomboane și rahat Sadonia” și avea adresa pe strada Morilor nr. 2, colț cu strada Movilei (așa cum apare scris și pe cutie). La 17 aprilie 1934, frații Koulpi renunță la „fabricarea și comerțul en gros și en detail de bomboane, rahat și ciocolată sub denumirea Sadonia”. Așadar, cutia din imagine este fabricată în perioada 1930-1934. Vezi în Tudose Tatu și Adrian Pohrib, *Industriași și comercianți gălățeni harnici și de temut*, Galați, 2013. Familia Koulpi trăiește astăzi în Canada, iar despre asta o să mai vorbim. În 1915 ziarele de Brăila notau că „pe str. Galați no.7 un magazin de desfăcere de mezeluri al d-lui Anton Culpi din Galați (Șantajul și calomniile ziarului „Telegrama”. Dl. Anton Kulpi, str. Galați No. 7, comerciant șuncar, ne adresează următoarea plângere spre publicare adresată Curței cu Juri, ca urmare a calomniilor din ziarul „Telegrama” de sub direcțiunea și proprietatea d-lui Constantin Ștefănescu, din numerele 101,104 și 108. Se constituie parte civilă cu un leu.” - *Adevărul Brăilenilor*, Anul II, No. 13, 7 iunie 1915). La adresa dlui Anton Koulpi, se publică certificatul eliberat de D. Stamatescu,...” La 1 ianuarie 1915 apărea la Brăila nr. 24 din „*Revista Porturilor și Navigațiunei Comerciale*” de sub direcțiunea comandorului Teodorescu, căpitanul portului Brăila. Aici citim articole interesante despre: Cuirasate, Crucișetoare sau contra-Torpiloare; Torpile contra Cuirasatului; Cum se disting de departe vasele diferitelor flote militare, semnate de Vladimir V. Mendl, inginer naval diplomat din Germania, fiul lui Victor B. Mendl, vicepreședintele Camerei de Comerț din localitate. Vă amintiți de casa Sigismondo Mendl, de pe str. Domnească din Galați? Achille B. Mendl era vice consul al Norvegiei, mare comerciant și armator, șeful firmei Frattelli B. Mendl din Brăila, fratele d-lor Victor, Emil și Alfredo B. Mendl. La 9 ian. 1915 cu ocaziunea Anului Nou „*Egalitatea Brăilei*” publica „Acte caritabile cu ocazia Crăciunului: D-na Elena G.

Gussi, mama d-lui Leonida Gussi, fost prefect, a donat 1000 lei Primăriei pentru a fi distribuiți la nenorociții din oraș, 1000 lei, societății „Ajutorul” și 500 lei, Societății de Patronaj din Brăila” (Ioan Munteanu, „*Brăila acum o sută de ani: 1915*”, p. 26). Despre fostul prefect de Covurlui, d-l Al. Gussi am mai vorbit deja. Semnalăm că în Brăila în nov. 1915 exista „Biurou tehnic Mihai Simatu & Traian Triandafil. Ingineri.”, pe str. Galați colț cu strada Golești, familia având și în Galați „Institutul Triandafil” de pe str. Cuza vodă.

Vecinii noștri de lan munceau sufocați de căldură și doreau o mână de ajutor. Tatu-i acasă? Spune-i că-l rugăm să ne ajute puțin. Mă gândeam că acum aveam ocazia să o cunosc mai bine pe Ancuța, nepoata lor blondă cu ochii ca marea, care își făcea vacanța aici. Mă duc, nene Enache, fug îndată, dar o lași pe Ancuța să vină cu mine? Sigur, mă, dar să ai grijă... Alergam spre casa noastră cu iarba subsuoară și cu Ancuța prinsă de mână, spre care priveam închizând parțial ochii ca să o privesc mai bine și fără emoția sentimentelor. După ce i-am spus tatii am fugit împreună spre bunătațile bunicilor și spre imensa mea pajiște, plină de flori și verdeață fragedă, din panta ce ducea spre lunca învăluită în mirajul verii. Bunicile mele purtau două nume comune: Ileana și Ioana, femei obișnuite din lunca mare a Siretului. Erau mici, ca două vrăbii și gălăgioase tot ca ele, erau foarte slabe, de puteai vedea prin ele lumina dimineților prevestitoare de muncă. Este un fenomen lesne de observat că, deși pentru noi ele sunt bunici, pentru mamele noastre ele rămân întotdeauna mame grijulii, suplinindu-le cu discreție și afecțiune.

„Str. Cuza Vodă nr. 60, 62. Aici, la fostele nr. 46 și 48 dețineau în 1911 câte fiecare un imobil, frații Marcu și Moritz Wecsler. În 1934, Moritz își vinde proprietatea lui Alexandru Stratia, care își construiește aici în 1935 un imobil pe colțul cu Vadul Cărbuș. Ambele imobile, atât al lui Marcu cât și cel al lui Stratia, sunt trecute în proprietatea statului cu decretul 92/1950. Casa lui Alexandru Stratia, revendicată, este astăzi de vânzare. Iar pe locul fostului imobil al lui Marcu Wecsler, de la nr. 60, se așează astăzi casa fostului deputat Pîslaru Florin.” – Ion Cașu, facebook.

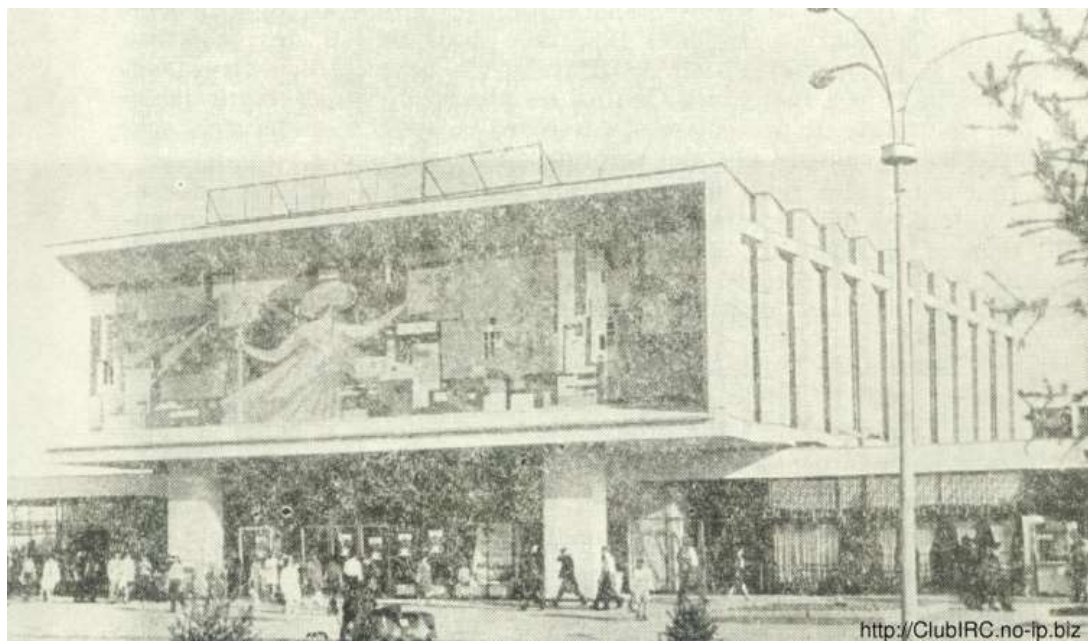
Erau la fel de bune ca toate bunicile, iertau toate năzbâtiile nepoților și-i protejau de justificata mânie părintească, netezind cu abilitate și autoritate pacea, print-un autoritar „lasă băiatul în pace”, care nu admitea vre-o replică, pentru că tot ele reparau pe loc toate stricăciunile, plus banii pentru dom’doftor în caz de pojar, plus banii pentru cărțile băiatului, care cetește de la 4 ani. Erau stăpâne absolute peste moșia cămărilor cu bunătăți de „tăt felu”: crema de zahăr ars, plăcinte, poale’n brâu cu brânză de oaie, laptele la putinei, mierea de salcâm, tei sau fânaș, cozonacii și oule de paști, siropul de coacăze, zmeură, cireșe, soc, salcâm, dulceața de o mie de feluri și câte altele pe care nu le mai înșir de mila ta, cetitorule. Toate au rămas doar amintiri, fie arse de soare, fie bătute de ploaie și vânt, sau pe unele le mai putem considera chiar și mici amintiri înzăpezite, pur și simplu. Pentru că cetindu-l pe Arthur Schopenhauer în adolescența mea zvăpăiată știam că și „viața unui om este o permanentă luptă pentru existență, cu certitudinea că va fi învins”. Dar timpul meu pe acest searbăd pământ este limitat și drept urmare viața mea trebuie să fie trăită fără frică de moarte, mahări sau lichele politice, fără teama de a îmbrățișa eternitatea în absența lor.

Strada Portului. Pe această stradă la propunerea lui Saligny, în anul 1890, se înființează Serviciul Navigației Fluviale Român. Austria va fi prima putere care va trata, în 1775, cu Poarta Otomană, pentru „un comerț folositor pe Dunăre”, organizând societăți de navigație, stabilind depozite de mărfuri în târgul Galaților, pe care, în anul 1806, consulul Austriei îl prezenta drept „important port și antrepozit”. Una dintre casele de aici aparținea lui Ilie Doiciu. Cetim că „Pelaghia D. Sima dă

dotă fiicei sale Elena, la căsătoria cu Anagnastopol Eustațiu, arendaș la Măgura Buzăului, casele din strada Municipală nr. 3, cumpărate de la Ilie Doiciu, la 30 octombrie 1869. La 1881, Ilie Doiciu, împreună cu G. Antachi și G. Cavallioti, toți liberali, au creat Liga Progrsului Național (Monitorul Oficial al României, 1884-07-24, nr. 088). Iată și „*Liste provisorii de eligibili la Senat pe anul 1884*. Județul Covurlui: D-nul general Cernat, Hagi Ianachi Dragoș, Gheorghe Mihailescu, Nicolai P. Tăcheanu, Ianachi Mitachi, Gheorghe Dumitrescu, Costacbi Plesnilă, Penciu Neculau, Neculai Hagi Nicola, Costachi Vârlan, Nicu Catargi, Costachi Bușilă, Neculai S. Vlaicu, Iancu Antachi, Gheorghe Antachi, Vasile Dobrovic, Constantin V. Benișachi, Neculai Istrati, Gheorghe C. Robescu, Alexandru Călinescu, G. N. Gamulea, Limoleon Nebuneli, Ienachi G. Maori, Romulus Scriban, Dimitrie I. Vizu, Gheorghe Cunesco, C. Resu, Gheorghe Volenti, Alecu Codreanu, C. P. Scheleti, Soare Ioan, dr. G. Stavrescu, Panaite Malaxa, Gheorghe Docan, Gheorghe Fulger, Aristide Serfioti, Ilie Doiciu, Paudele Popasu, locot.-colonel Stefan Corvin, Radu Sturza, Lascar Catargi, Manolachi Neculau, Gheorghe D. Iamandi, Ioan Coroiu, Ioan Plesnilă, Ioan Calognomu, Petru Constantin, Mihail Gr. Bonachi, Alex. Gr. Bonachi, Gh. Botez, Zamfir Orgășanu (Monitorul Oficial al României, 1884-07-24, nr. 088); Județul Tecuciu: Anastasiu Tache, Cincu Anton, David Manug, Dumitrescu Nicolae, colonel, Gheorghe Ión, Gheorghe Iordache, Giurgea Iordache, Negrea Sandu, Nicolati Costache, Oreganu Zamfir, Papadopol C. Arestide, Papadopol C. Alexandru, Sturza A. Demetre, Sturza Teodor, Tereachiu Alexandru, Teodor Vasile, Racoviță Costache. La Judecătoria ocolului I din Galați D-na Ulfet Hameu, sotia și succesoara defunctului ei soș, Hasin Tabsin Efendi, fost din Sulina, este citată prin aceasta ca, în ziua de 25 august 1884, orele 10 dimineața, să se prezinte la această judecătorie, spre a răspunde personal la interogator, dacă nu știe că defunctul ei soș, numit mai sus, că este dator d-lui Spiru Csenopol, reclamant, cu suma de 50 lire otomane, sau 1.135 lei noi și dacă dânsa nu este succesoarea averei numitului defunct; la neurmă se va proceda conform legii. no. 6.263. 1884, Iulie 17; Tribunalul Covurlui, secția II. Tribunalul, prin sentința cu no. 72 din 12 Iulie 1884, dupe cererea D-lui Dimitri I. Anastasiu, a declarat în stare de falit pe comercianții S. M. Liberman și M. Veisman din Galați; a ordonat aplicarea sigiliilor pe toată avera numiților și arestarea lor la poliție; a numit jude comisar pe D. membru I. Verzaru, iar sindic provisoriu pe D. Dimitri I. Anastasiu, în același timp a dispus convocarea creditorilor, pentru ziua de 27 iulie 1884, pentru a alege sindici definitiv. În consecință tribunalul publică aceasta spre cunoscința generală. no. 7.694. 1884, Iulie 16. În 1907 țărani din lozovenii munceau în arendă pe proprietatea lui A. Doiciu. Iar vila de la Sinaia pentru Anton Doiciu, pe strada Fotino, era construită din 1913.

Suferința este doar un rezultat al rațiunii mele reci, ea nu poate fi undeva în afara ei. Fericirile și nefericirile sunt două extreme între care noi oscilăm cu oarecare regularitate, sperând anapoda să le ajungem repede doar pe primele. Ori, iubite cetitorule, noi nu putem uita că filozoful grec Aristotel ne atrage atenția asupra primei noutăți importante, după ce am făcut ochi pe pământ: „Speranța este visul celui treaz.” Așa că treziți-vă odată și trăiți-vă viața voastră normală și frumoasă, oameni ai acestei lumi! Sigur că nu se poate ca să-i uităm, păi ia gândiți-vă puțin, mai știe oare cineva povești mai frumoase decât cele spuse nouă de bunici? Eu unul nu cred că lumea asta ar putea exista fără acele „firave bunici”.

Cinematograful Țiglina „Cinemascope” se deschidea cu mare fast pe 13 apr. 1964, cu sală de 800 de locuri, ecran lat, aer condiționat. Spectacolul de debut s-a numit „Un surăs în plină vară”, film românesc de succes. Frontonul cinematografului renunța la arhitectura grecească tipică aplicând dreptunghiul ca ecran de întâmpinare, pe care era expusă o frumoasă lucrare sculpturală compozită luctată în tehnica „ex grafito”.

Ele ne cumpărau mereu, cu bănuții strânși în batista înodată, haine noi și încălțări de paște, ele ne descântau de „năjit”, ele ne tundeau cu milă bretonul blonduț și cărlionțat, ele ne împleteau ciorapi groși și flanele, de lână de oaie turcană, pentru iarnă și tot ele ne strecurau ca dintr-o întâmplare oarecare, fără să știe nimeni, câțiva poli avuți din economiile lor puține, atunci când ne duceam la orașul cel plin de căpcăuni, să învățăm carte. De la ele am învățat eu, încă de micuț, semnul cel sacru al crucii și sfințenia rugăminții adresate în șoaptă lui Dumnezeu, de la ele am învățat respectul pentru cei care nu mai sunt astăzi și tot de la ele am învățat spășit că respectul îl datorezi tuturor. Se poate oare, cetitorule, să nu ne amintim de ele, să ne aducem aminte cum vegheau nopțile grele lângă noi, atunci când febra ne doboră, iar ele erau cuprinse de frenezia ceaiurilor, făcute din buruieni de tot felul, cu care ne readuceau la viață?

La „Muzeul de Istorie Paul Păltănea” se află această gravură rară a lui Al.I. Cuza, făcut acum peste un secol și jumătate (1859) de un important artist și om de cultură al epocii, Constantin I. Stăncescu. Între cele două războaie un neisprăvit restaurator a tăiat partea pe care se afla anul realizării ei, lăsând numai această descriere: „Aleksandru Ioan I. Prințulu Moldo-Românii 1859”. Mai jos apare numele desenatorului, denumirea imprimeriei și numele litografului. Pe cartonul de suport al imaginii este scris „Donat de Janetta Dacian în memoria soțului său profesor D.V. Dacian. Galați, 24 ianuarie 1939”. Este interesant de știut că există o carte care face următoarea descriere a acestei gravuri: „Cuza apare cu favoriți, dar îmbrăcat în uniformă de general și având aruncată pe umărul drept mantia cu guler de blană. Legenda arată că este vorba de o lucrare originală. Frumosul pt a fost lucrat „din memorie”, așa cum arăta Ulysse de Marsillac (1861), astfel încât valoarea sa documentară este redusă. Desenul lui Stăncescu a fost folosit ca model și pentru chipul domnitorului după primele medalii. O astfel de piesă comemorativă, din armată, se păstrează în colecția Muzeului de Istorie a Moldovei Iași”²⁵⁷. Desenatorul portretului, Constantin I. Stăncescu s-a născut pe 20 oct. 1837 la București și a urmat cursurile Colegiului Sf. Sava. Face studii superioare juridice și se ocupă de pictură sub îndrumarea lui Gheorghe Tattărăscu. Pleacă la Paris la Școala Superioară de Arte Frumoase în perioada 1857-1864 apoi continuă la Roma. În anul 1865 este numit profesor de estetică și istoria artelor la catedra Școlii de Arte Frumoase din București. A făcut parte dintre fondatorii Ateneului Român, iar în 1887 devine directorul Teatrului Național.

Dar casele lor în care orice era permis și în care, doborâți de atâta copilărească, sfântă și nesfârșită zbenguială, ne culcam sub plăpumioara mirosind a proaspăt, de la cearșafurile uscate la gerul aspru al iernilor de la noi și în care am dormit, de atâtea ori, cred că cele mai odihnitoare somnuri din viață? În fața sobei de teracotă, duduind sub asediul flăcărilor, stăteam cuibăriți în bundițele miștoase

²⁵⁷ Sorin Iftimi și Aurica Ichim, „Al.I. Cuza – *Memorabilia*”, Editura Palatul Culturii, Iași, 2013.

din blană de berbecuț și priveam prin ochiurile ferestrei mici volbura furtunii și zăpezii neostoite, dar ce ne mai păsa nouă copiilor, în casa lor aveam de toate și mâta cea cu ochii sticlind imprezvizibil torcea leneșă în firidă, firul ei subțire de poveste și cel al fericirii tuturor.

Cu bunicii de mână ieșeam afară dimineața, în tot omățul proaspăt al ogrăzii și zăvozii lățoși se îmbărbătau de prezența tonică a stăpânului, avertizând prin lătrături baritonale eventualii intruși nechibzuiți sau surii lupii flămânzi ai pădurii vecine. Pătrundeam în grajdul cailor cu mânji abia fătați și botișorul lor fremăta deodată fericit că se puteau alătura altor copii ca și ei. O găleată plină cu lapte proaspăt era atunci darul bunicii, așa de așteptat de acești micuți plăpânzi, dar care aveau să fie în curând reazemul gospodăriei foarte mari și calde a bunicilor. Bunicile schimbau uleiurile arome din candelă și ne îmbrăcau grijulii ca de mare sărbătoare, apoi ne îndreptam toți agale spre slujba de duminică a popii Gorciu, că prin satul meu atâta de frumos numai Dumnezeu a fost mereu pavăza lor și a copilăriei noastre. Inspectam așa tacticos, dis de dimineață întreaga gospodărie a bunicilor, evaluam cu ochi de cunoscător cum evoluiază întregul sector zootehnic, mângâiam cu multă prietenie fiecare botișor crud de vițel ori mânz abia apărut pe lume întinzându-le palma în care era mereu un cubuleț de zahăr.

Monument ridicat în cinstea foștilor deținuți politici de către AFDPR Galați. Într-o zi de miercuri 14 dec. 2006 a avut loc inaugurarea sediului Asociației Foștilor Deținuți Politici din România, filiala locală. Sediul a fost sfințit în cadrul unei slujbe bisericești oficiate, chiar de episcopul Dunării de Jos, PS Casian Crăciun. Unii dintre ei spuneau că anual ajung la Galați și, că și acum își amintesc cu multă durere de comportamentul dur al gardienilor de la Penitenciarul din Galați.

Apoi, ca orice gospodar cu multe probleme, verificam încet căruțele, să văd dacă are fiecare roată șina bine fretată, verificam sapele și plugurile dacă au fost

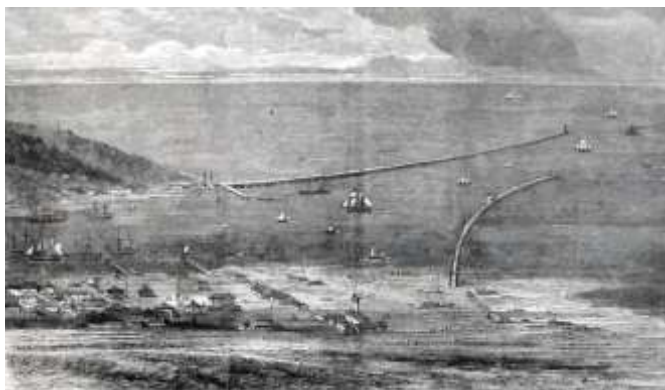
ascuțite, dacă în căruță s-a pus și toată sămânța care trebuia semănată etc. Apoi plin de importanță ajungeam în fața bunicului meu și-i spuneam, ca între camarazi, că ziua poate începe și că totul este bine pregătit până duminică. După slujba de duminică, moment profund de reculegere și evlavie a tuturor în fața lui Dumnezeu, ca și în fața strămoșilor fiecărei familii a satului, trecuți la bunul Dumnezeu, preotul și bătrânii restabileau rânduieile obștei, de la care nu îndrăznea nimeni să se abată. Și parcă le mai văd în căruțele ușoare, făcute demult la Brăila, împodobite cu legănar cu arcuri din oțel forjat și scoarțe noi țesute, așteptându-ne cu sufletul la gură la gară, să venim acasă în vacanță. Și când din ghiozdanul nostru, plin de terfoloage, scoteam atunci pentru ele șiraguri mari de covrigi proaspeți, dar și carnetul de note.

Primitiva „Închisoare din Galați”, strada Traian, nr. 252. În anul 1831, prin legea penală a Regulamentului Organic, se modifică starea deținuților de până atunci, făcându-se un prim pas înainte pentru îmbunătățirea închisorilor din Principate. S-au luat măsuri de înființare a unor așezăminte penitenciare. Urmare a acestui fapt, în anul 1862 se pune în aplicare „un nou regulament de funcționare al închisorilor”, care s-a aplicat până în anul 1874, când a apărut „Legea asupra regimului închisorilor”. Cu ocazia intrării în vigoare a noii legi s-a dat o altă soluționare a problemei sistemului de reținere în penitenciar, adoptându-se sistemul de separare a deținuților pe timpul nopții, iar ziua, aceștia munciau în comun, aplicându-li-se regimul tăcerii. În orașul Galați, au funcționat, până în anul 1897, două așezăminte carcerale, respectiv arestul militar, cunoscut sub denumirea de Garda Pieții și Arestul Curții de Apel. În anul 1893, Primăria orașului Galați a cedat statului, respectiv Direcției Generale a Penitenciarelor, un loc din proprietatea comunei care se afla pe strada Traian. În anul 1894 a început construcția penitenciarului, construcție care a fost terminată în anul 1897, când deținuții din cele 2 aresturi au fost mutați în noua clădire.

Era carnetul din care se vedea cum muncisem noi și câte un buchețel de ghiocei ori de toporași, în acel moment vedeam că fericirea parcă le întinerea

imediat fețele lor prea aspre, bătute de atâtea vânturi reci, tăioase, dar trecătoare. În satele noastre răzășești, tolănite pașnic în iarba moale, verde și catifelată, din lunca largă a Siretului străbun²⁵⁸, bunicile noastre erau toate adevărate lavițe nestemate de zestre spirituală, erau temelia solidă și desigur dorită a fi indestructibilă a unui neam neatârnat, întotdeauna neatârnat. Oamenii de pe la noi erau oameni mândri și nu admiteau niciodată și sub nici un motiv să-i înjosești în vreun fel. Există, desigur, momente frumoase în viața noastră, care pot fi simțite și înțelese atât de perfect și profund, doar o singură dată... Întreaga copilărie a mea pe malul Siretului, prin culhalmurile, răchitișul și câmpul verde intens și nesfârșit, loc în care unduiau duios, cu finețea mătăsurilor scumpe, lanurile de grâu și de porumb, într-un spectacol al culorilor verzi, de toate nuanțele, aproape imposibil de descris, a fost cred că un lung periplu sentimental prin cea mai frumoasă perioadă din viață, atunci când fără să știi începi să înveți să fii matur.

²⁵⁸ Siretul a dus în răzeșiile luncii lui vaietul din satul Vadu Roșca, care a fost trecut prin gloanțele ucigătoare ale călăului Ceaușescu. La un an de zile după barbaria dezlănțuită de ruși în Ungaria, satele românești au fost pârjolate de comuniștii români care în turbarea lor îi ucideau pe țărani pentru a-i înscrie cu forța în colective. Trecând prin câmpia inferioară a Siretului, în triumghiul Focșani - Rîmnicu Sărat - Galați, și astăzi, după atâția ani, supraviețuitorii povestesc cu groază despre cele petrecute în toamna anului 1957. Sfârșitul verii a însemnat începutul calvarului mai ales pentru cei mai obidiți ai satelor, pentru țărani din Vadu Roșca, sat cu 500-600 de fumuri la data aceea și fără resurse pentru a-și hrăni copiii. Trăiau din te miri ce, fiindcă pământ aveau foarte puțin! Nevoia îi împinsese să se îndeletnicească cu împletituri din răchită. Și plecau să-și desfacă marfa, la sfârșitul verii, până la Cudalbi, Costache Negri, Pechea, până unde reușeau s-o dea în schimb pe de-ale gurii. Mai făceau drumuri și-n baltă pentru a aduce papură spre a avea de împletit panere și rogojini pe timpul iernii. Dar în vara lui 1957 n-au mai apucat să ajungă la destinație pentru că pe drum au fost vânați, schingiuiți, li s-a confiscat marfa, deoarece nu erau înscriși în colectiv. Trebuiau s-o facă acum, fie la Pechea, fie la Hanul lui Conachi, Vameș sau Ivești, pe unde îi prindeau, după ce le strângeau mâinile în ușă, îi băteau legați de roata căruții sau îi înțepau cu sula în tot corpul.

La 3 septembrie 1861 începea navigația modernă, cu nave maritime, pe brațul Sulina. La data de 3 septembrie 1861, o primă ceremonie de înalt nivel guvernamental și diplomatic marca începerea navigației moderne, cu nave maritime, pe brațul Sulina. Și cu acel prilej reprezentanții marilor puteri europene ale vremii celebrau finalizarea lucrărilor de adâncire a apelor mării la bara Sulina, lucrări întreprinse de Comisia Europeană a Dunării. Imaginea de față este o vedere aeriană a guri Sulina, arătând lucrările de amenajare desfășurate sub egida Comisiei Europene a Dunării. Momentul marca și un mare succes tehnic al unui extraordinar inginer hidrotehnician britanic, Sir Charles A. Hartley, supranumit mai târziu chiar și „Părintele Dunării”. Inginerul britanic a fost înnoobilat cu această ocazie de regina Victoria a Marii Britanii, și decorat cu cel mai mare ordin otoman, „Medjidie” de către sultanul turc Abdul-Medjid.

Când mergi astăzi prin Galați, pe un cheu plin de oameni altădată, cu clădiri cu personalitate arhitectonică excepțională, distinctă, nu poți să crezi că este posibil ca, din când în când, tot Dumnezeu, să mai aducă pe aici, pe la noi, creaturi care fie distrug civilizația cea mai veche a locului, într-un idiot elan constructiv, îngăduit cu ticăloșie de intelectualii și vlădicii aceluia timp de tristă reputație, fie ignoră milenii de istorie cernută pe dealurile și luncile noastre, deși pretind a fi mari cunoscători ai istoriei, fie anulează dintr-un condei, la fel de idiot, menirea dată de timpuri orașului, aceea de a fi un port important al Dunării maritime, inclusiv acela de călători.

Hotelul Athenée Palace și Banca Națională de pe strada Fraternității, nr. 4 și 2. După apariția legii de înființare a BNR, din 11 apr. 1880 în Galați se deschidea o sucursală în 18 martie 1881 în casele Calergiu – hotel Dacia. L Faptul evocat de cotidianul local *Poșta* din data de 15 martie 1881, care consemna că: „Sucursala Bancei Naționale din orașul nostru va începe a funcționa de Luni 16/28 ale curente în localul casei Calergi (Hotel Dacia)” după ce, în prealabil, același ziar anunța în

numărul din 5 martie 1881, la rubrica noutăți: „Mai nou D. Borghetti s’a numit director Sucursalei Băncii Naționale din Galați”. Poltrivut aceluiași ziar Antoniu Borghetti era „un bătran fost comerciant și mare industrias”. La 29 oct. 1883 surorile Evlampia și Elena Cantacazi (familia dvoreanului din Hansca, com. Mileștii Mici, raion Ialoveni, M. Cantacazi.) vindeau băncii unn imobil „în urbea Galați, str. Municipală, având la răsărit pe Paulo Vacas și Costache Balaur, la sud pe Altman și locul doamnelor Cantacazi și cel al dep. Nica, la apus Pantazi și Chrissoveloni, la nord Kaufstein, la un preț de 45000 lei. Peste un an și jumătate banca cumpăra cu 10000 lei și proprietatea lui Kaufstein. În 1885 la 17 iulie, „în asistența d-lui director Borghetti”, începea construcția la 30 iulie și se temina în anul 1886, de Sf. Dumitru, fiind inspectate de arh. Nicolae Cerchez, fratele lui Grigore Cerchez, care a fost un arhitect renumit. Directorii sucursalelor BNR Galați au fost: Antoniu Borghetti, 1881 – 1890, Teodor Petrini, 1890 – 1913 (tatăl doctorului Mihail Petrini Galatz.), director onorific până în 1916, Ioan Nedoviceanu, 1913 - 1919. Arhitectul care a realizat proiectul în stil neo-clasic a fost francezul Paul Louis Albert Galleron (1847-1901), cel care a făcut Ateneul Român și Palatul BNR din București.

Ultimul personaj, nevrednic și vinovat de această tristă nerozie, a răs satisfăcut după aceea, crezând că a făcut astfel dovada unei deștăptăciuni de excepție și nu a neputinței lui de a gândi viitorul, fără să distrugă mereu trecutul.

Gara feroviară a orașului Galați în anul 1900, atunci când avea etajul I. În septembrie 1866, Parlamentul României vota legea pentru concesionarea construcției liniei Vârciorova - București - Buzău - Brăila - Galați - Tecuci - Roman și Tecuci -Bârlad, în lungime totală de 915 km, unui consorțiu german în frunte cudoctorul Stroussberg. La 27 decembrie 1870 se deschidea provizoriu, iar la 13 septembrie 1872 se deschidea oficial linia Pitești - București - Buzău -Galați - Tecuci – Roman. Problema lizibilității pinionului sălii vitrate pe fațada către oraș a gării s-a aflat de-a lungul timpului printre problemele principale ale arhitecturii feroviare europene, provocând și exploatănd

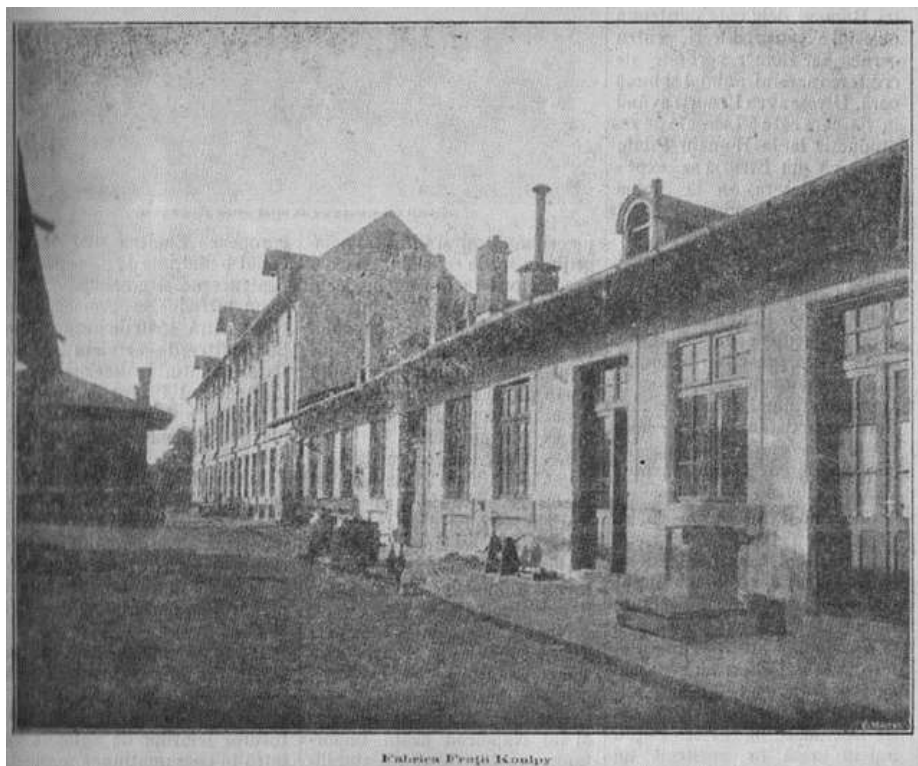
abilitățile inginerilor și arhitecților secolului al XIX-lea de a folosi cu știință și artă elementele decorative și constructive. Problema controlului acestor fluxuri mari de oameni la punctele de trecere obligate, a suscitat de la origini o organizare fondată pe modelul militar, cu roluri distribuite clar, ierarhizare a personalului, uniforme. După anul 1890, concepția gărilor se îndepărtează de logica monofuncțională de „ambarcader”, pentru a deveni un loc în sine, în contact direct cu orașul. Principiul gării de tranzit compuse în jurul unei halei vitrate deschise la ambele extremități se pretează bine la un compromis între gară monumentală și citatulaționalist pe care îl constituie marile vitraje. Dar către sfârșitul secolului observăm că această tendință de „monumentalizare” a gărilor se desfășoară, însă, în detrimentul originalității. Dispariția progresivă a halei vitrate, exprimate în fațadă, lasă loc unei arhitecturi eclectice bogate în decoruri emblematice, care confirmă statutul urban al gării, care se erijează acum ca monument major al orașului, desprins de originea sa tehnică. Apar elemente de vocabular noi, menite să susțină monumentalitatea și urbanitatea gărilor. În perioada concesiunilor străine (1860-1880) în Moldova au fost aplicate proiecte austriece. Inginerul Elie Radu (funcționar în cadrul Serviciului de căi ferate din Ministerul Lucrărilor Publice) și arhitectul Petre Antonescu au fost primii preocupați de definirea unui stil de arhitectură feroviară. Licențiat al Politehnicii din Bruxelles, Elie Radu este considerat „artizan al căilor ferate române”. În această perioadă, el a proiectat 650 km de cale ferată, inclusiv poduri, viaducte, gări, alte construcții feroviare pe liniile Galați-Bârlad, Focșani-Odobești, Târgu Ocna-Ghimeș-Moinești. Stilul lui a fost abandonat în 1950, fiind considerat prea somptuos și prea scump pentru o clădire publică de acest gen. Gara Galați avea o monumentalitate controlată, dar se făcea simțită lipsa unei simetrii ordonatoare, fiind una din puținele gări „Stroussberg”, care a rezistat până în 2005, când a fost demolată fără să se clipească de niște ingineri constructori lipsiți de cultură. Eclectică, masiva clădire a gării Galați adună elemente specifice atât barocului târziu cât și neogoticului la modă, pe un plan simetric clasicizant, cu balcoane ample, neacoperite spre oraș, pe tipicul vechilor conace românești. Cum am mai spus, gara Galați din 1872 a funcționat un timp în „Gara 8” de mărfuri, din cauza inexistenței tunelului sub dealul Calica, care obliga să existe o primă gară la Odaia Manolachi, după care linia cobora pe lângă Lacul Brateș și intra în această „Gară 8” în Galați. Din fericire ea încă există, dar nu mai este în proprietatea CFR. Cutremurul din 1940 a fost un cutremur cu o magnitudine de 7,4 grade pe scara Richter, produs la ora 3:39 dimineața, pe data de 10 noiembrie 1940 și cu o durată de 45 de secunde, s-a soldat cu 1.000 de morți și 4.000 de răniți, majoritatea în Moldova. Au fost afectate și orașele Brăila, Galați, Tecuci, Focșani, Bârlad, Iași, Panciu, Turnu Măgurele. Orașul Panciu a fost distrus în proporție de 99%. Din 371 de case care existau, au mai rămas doar 5. Etajul gării din Galați cădea și el din această cauză.

A răs strâmb și evident fals, ca de obicei, până ce privirea lui i-a ocolit rușinată propria sa hidoșenie... Era binențeles un biet gândac, ghebos de atâta supușenie, poate ca cel de balebă, târându-se printre putregaiuri... Pe pavajul roșiatic al străzii pustii, un muscal mergea legănat, purtat în trap întins de calul lui nervos roib, spre alți pasageri care-l așteptau și ei, răbdători, pe trotuarele înguste umbrite de copaci bătrâni.

Piața Regală 1918. Piața Regală a purtat întâi numele „La răspântie”. Până în 1837, acolo era capătul orașului, iar Mihail Sturza a hotărât să dea orașului statutul de porto-franco și să îl extindă. În acea zonă se întâlneau multe ulițe, însă orașul era mic. La răspântie se prelungea ulița mare, era practic o cărare printre grădini și livezi care urca până spre dealul Calica, iar mai spre sud o altă uliță urca cam până în dreptul parcului Rizer, traversând viile orașului. În 1881, de aici plecau șase străzi, Piața Regală fiind printre primele pavate. Însuși domnitorul Mihail Sturza a dispus ca orașul să fie înfrumusețat cu sprijinul unei comisii a Primăriei în acest sens. În 1912, la inițiativa unui comitet a fost amplasată în centrul Pieței Regale prima statuie din țară a lui Costache Negri, mare om de cultură a zonei, fost pârcălab de Covurlui 1851-1855, ridica local propriu pentru Școala publică gălățeană (unde se află astăzi Școala Gimnazială nr. 24). Dezvelita la 17 iunie 1912, în mijlocul Pieței Regale (astăzi, intersecția străzii Nicolae Bălcescu cu strada Brăilei, loc numit altădată „la răspântie”), statuia lui Costache Negri este realizată de sculptorul I. Iordanescu din București, fost elev al lui Dimitrie Paciurea. Din 1855 Negri a început o carieră diplomatică, care a făcut din el cel mai de seamă și primul diplomat român al următorului deceniu. Aici începeau marile magazine La Mascota, La Bosfor, magazinul de mătăsuri Moritz Kramer, iar la etaj „La Louise”, cinematograful Trianon, bănci, librării, hoteluri, sala Alcazar, cafenele și restaurante. Era practic punctul de plecare al „corsoului” gălățean, care începea din Piața Regală, până la Biserica Greacă.

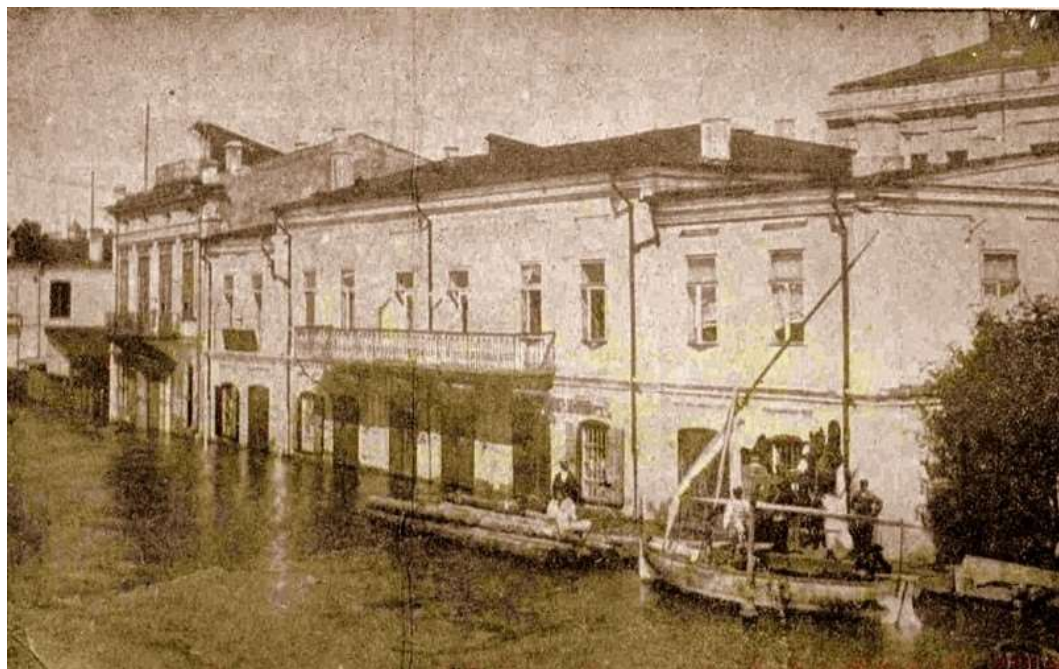
Se prefira în geana largă a zării de pe luciul îndepărtat al apei, venind dinspre sălciile deltei verzi, seara timpurie specifică toamnei de deltă, de lângă fluviul și munții noștri milenari.

Fabrica Fraților Koulpy

În anul 1924 exista „Fabrica fraților Koulpy”, Galați, strada Morilor nr. 2. Secția I: fabrica de jambonerie modernă, salamuri, mezeluri și carne conservată. Secția II: fabrica de bomboane și de rahat. „Renumita fabrică de mezeluri, salam și conserve „Frații Koulpy” funcționa din 1882 pe str. Morilor nr. 2, cu două magazine proprii: în Piața Regală nr. 2 și Strada Traian nr. 30. Apare și în anuarul din 1936-1938, dovadă că nu făcuse rabat la calitatea produselor” (Tudose Tatu, *Istoria trudită a fabricilor uitate*, 2008). Cu umor prietenul meu scria capitolul dedicat lor cu titlul „1882 - Renumita familie de cârnățari gălățeană Frații Koulpy”. Un alt capitol al cărții este „1844 - Fabrica de carne murată, a doua industrie de tradiție a orașului. Proprietar era Samuel Goldner”. La data de 15 Mai 1945 societatea este preluată de frații Dușu Aronovici și Aurel Aronovici, care o întitulează „Frații Aronovici” (Monitorul Oficial al României. Partea a 2-a 1946-05-11, nr. 108). În „*Primii fotografi din România*” a lui Alex. Gâlmeanu, din 13 dec. 2007 apare și Elena Kolpy, Brăila, 1891.

Doar amurgul acela violet, care se strecura printre sălcii și plopi argintii, era parcă amurgul lui Bacovia: „Amurg de toamnă violet.../Doi plopi, în fund, apar în siluete/-Apostoli în odăjdii violete-/Orașul tot e violet./ Amurg de toamnă violet.../ Pe drum e-o lume leneșă, cochetă;/ Mulțimea toată pare violetă,/ Orașul tot e violet.”

Inundații la Galați pe 17 iunie 1897, atunci când cartierul Bădălan era în apă aproape în întregime, exceptând estul cartierului Căramidăriei. Emisiunile de ilustrate erau scutite de taxe petru a se putea ajuta familiile sinistrate.

Gândul însă îl purta neabătut spre locurile lui natale, la adăpost de apele Donului natal, spre marile coruri căzăcești de „haziaice” de pe Don, spre stanițele Melehovilor viguroși și dornici de dragostea femeilor cazace, bine clădite și hotărâte, din marea stepa căzăcească a Donului. Pentru noi românii acest popor al Donului liniștit nu a fost niciodată liniștit, conflictele noastre de-a lungul istoriei au fost și ele foarte multe și foarte sângeroase, indiferent cărui dictator i-au servit ei, hanului tătar, țarului sau sultanului. De aceea nu se poate spune că ne leagă vreo dragoste deosebită, iar despre stimă nici nu poate fi vorba. Stepă i-a ținut captivii unui primitivism feroce, cu sentimente și comportamente de oameni aproape sălbaticiți, peste care râuri întregi de vodcă nu au făcut altceva decât să distrugă aproape totul din ceea ce ei mai reușiseră să acumuleze pozitiv de la civilizație. Satele ori stanițele lor, cum le place să le numească, sunt o aglomerare de mici căsuțe din lemn și paie, despărțite prin lungi gaduri împletite din nuiiele, dar care mențin o anumită răceală între oameni.

„Moara Steaua Societate anonimă”, înființată în anul 1907, dar pusă în funcțiune în anul 1909, va cunoaște o dezvoltare însemnată, devenind una din cele mai importante mori din România, de dinaintea primului razboi mondial. Moara avea o capacitate mare de producție, măcinând cam 30 de vagoane de cereale în 24 de ore (Em. Mihaly, S. Mihaly, *Dezvoltarea industriei alimentare în orașul Galați*, p. 195; Paul Păltănea, *Istoria orașului Galați*, p. 158.). În 1940 începea controlul exportului. Astfel „Conform art. 47 din legea pentru organizarea asociațiilor de exportatori, publicat în Mntorul Oficial Nr. 7 din 9 Ianuarie 1939, se publică mai jos lista firmelor cu drept de a face export în cursul anului 1941. Această listă anuează și înlocuește pe toate celelalte publicate în cursul anului 1940. Nicio autorizaținne de a face export dată vreunei firme în cursul amiui 1940 nu este valabilă dacă numele ei nu se află trecut în prezenta listă: Gheorghe Florea, Galați, str. Colonel Boyle nr. 26, Sarimex, S. A. R., Import și Export, Galați, str. Portului nr. 30, Lazăr Navon, Galați, Pasajul Bursei nr. 2, Jacques Raitinan, Galați, strada Belvedere nr. 22 a, Alexandru Agent, Galați, str. Portului nr. 20, Salvator Cohen, Galați, Pasajul Bursei nr. 2, Carol Bermann, Galați, str. Brașoveni nr. 80, „Samac”, S. A. R., Galați, str. Cuza-Vodă nr. 59 a. Jean Anastasiade, Galați, str. Colonel Boyle nr. 26, George Axiledis, Galați, strada Sf. Nicolae nr. 37, Ioan S. Bilimaci, Galați, str. Thenea Nr. 1, Constantin Vrienios, Galați, str. Portului nr. 24, Israel Ignaz Rapaport, Galați, str. Plantelor nr. 9, Fuad Kkoglu, Galați, strada Domnească. nr. 170, Theodor Hagitomas, Galați, str. Cuza-Vodă, nr. 45, . Ludvig Hamann, Galați, strada Domnească Nr. 108 bis, ericle Fidanis, Galați, strada Sf. Spiridon nr. 12, „Emco”, C. Insler Is. Katz & Iosef Insler, Galați, strada Portului nr. 3, „Cherom”, S. i. n. c., Emanoil Umanschi & Jacob Umanschi, Galați, strada Colonel Boyle nr. 26, Mișu Șapira, Galați, strada Mihai Bravul nr. 4, Moise Brandes, Galați, str. Plantelor nr. 1, J. Steuermann, Galați, str. General Barthelot nr. 51, Industria Basarabiei, S. A. R., Galați, str. Vadul Sacalelor nr. 28, Ștefanos A. Sofianos, Galați, str. Theodor Thenea nr. 4, Stelyanos D. Tripas, Galați, str. Portului nr. 16, Dimitriu & Woutzas, Galați, str. Portului nr. 33, Hurmuzis Zaharia, Galați, str. Portului nr. 16, Ernesto Aslan, Galați, strada Foti nr. 2 bis, Bemjamin Josefsohn, Galați, strada Portului nr. 30, Gherasim Antipa, Fabr. de Cherestea, Galați, strada Domnească nr. 37, „Ancora”, Fabrică de Nasturi, Salo Weissenberg, Galați, strada Fraternității nr. 7, Mihail N. Carabassi, Galați, strada Colonel Boyle nr. 17, „Ceromex” export de cereale, Zoltan Kestenbaum,

Galați, strada Portului nr. 7, „Grierul”, ing. G. Deleanu, Emil Deleanu & Co., Galați, b-dul Regele Carol I. nr. 33-35, E. M. Timonidis, Galați, str. Theodor Thenea nr. 6.²⁵⁹

La Galați era o altă lume și nu demult era graniță cu țara în care trăia el acum, atunci se chema Tanais, în suflet dorea să audă seara acele formidabile coruri femeiești, care se tânguiau de jale și dor de bărbați. În sălbăticia stepei Donului ceaie lui nesfârșite și în care mai pășteau hergheliile de cai pur sânge arab, sau în satele lor cu case mici din lut și garduri de nuiel împletite frumos, cu artă chiar, dar atâta de departe de lume... Sunt case cu ferestre miciute, vopsite într-un albastru intens sau în verde de smarald, acoperite cu stuful așezat în fascii groase și care era un izolator perfect, de pe Donul strămoșilor întotdeauna agitat, pe malurile căruia călăreau în trap mărunț, de secole în slujba țarului și a imperiului „mamei Rusii”, sotniile rapide de cazaci în mantale cazone lungi, cruzi și mustăcioși, cu săbiile mari zăngănind mereu provocator pe lângă vipușca roșie, niciodată preocupați de o proprie analiză a evenimentelor la care participau, conduși de atamanul lor cel bătrân, ostașul așa de fanatic și devotat țarului Rusiei, un om veșnic îngândurat și cel mai adesea imprevizibil, de care îi era teamă, efendi se simțea mai aproape de ai săi.

Școala Normală Costache Negri. Clădirea școlii și curtea acesteia erau împrejmuite cu un gard, iar la intrare străjuia o poartă monumentală, în stil maramureșean, sculptată de elevi în iarna 1923/1924, având pe frontispiciu inscripția „Lumină pentru popor”. Profesorii de aici duceau o luptă deschisă împotriva înstituitului catolic Notre Dame de Sion. La începerea primului război mondial, cursurile se întrerup, dar se reiau în anul 1917 în localul institutului „Philippide” de pe strada Mavramol, nr. 21 (actuala str. N. Bălcescu), la un loc cu Școala Normală de fete.

²⁵⁹ Monitorul Oficial al României. Partea 1, 1941, 01-28, nr. 023.

Visarea este, cel mai adesea pentru toți oamenii, sanatoriul tratării tuturor dorințelor neîmplinite, sau leagănul ancestral în care sperăm să-l întâlnim pe cel drag, ca și pe bunul Dumnezeu! Undeva, în lumea comersanților evrei din oraș, circula povestea unui demn cerșetor și el tot evreu necăjit. Venind el grăbit într-o zi la binefăcătorul lui evreu, bunul Aizic covrigarul, pentru covrigul cald și bănuțul gratuit, care era milostenia lui zilnică, întru pomenirea părinților covrigarului, găsește o mare tristețe în micuța prăvălie a bătrânului ovrei. Trebuie spus acum că toate prăvăliile ovreilor, pe care eu le-am cunoscut în Galați, aveau darul de a te introduce deodată într-o intimitate neașteptată, în care ești aproape obligat să răspuzi politetei și să abandonezi propriile exigențe.

Strada Holban nr.1 și Consulatul German, a cărei santinelă se vede la poarta din stânga imaginii. Imobilul a fost Consulatul German prin perioada anilor 1908-1910. Tot pe strada Holban (Culturii de astăzi) la nr.7 este o casa, care a fost construită în urmă cu peste 100 de ani și a găzduit o vreme Consulatul German. Legația germană din București a fost deschisă la 1 martie 1880 și de ea depindeau consulatele din București, Iași, Brăila, Galați, Constanța, Giurgiu și Craiova.

Foarte nedumerit și cam îngrijorat că nu o să mai primească cadoul de toate zilele, după ce așteptă tăcut o vreme, oarecum șovăielnic, îl întreabă totuși pe covrigar: dar ci s-a întâmplat cu dom'Aizic? Nicaz mari am, măi băiet, nicaz mari tari di tăt, dintr-o mică niatenții iaca am dat falimint! După o oarecare stupoare,

căci nu se aștepta la așa ceva, acesta îi replică: dar cum ai putut tu, dragî prietini, să faci o așe di mari și gogonatî dandana, o asiminia prostii și dandana, mari ca asta, nu s-a mai auzit pi fața pământului, nu mî pricipiam nici eu și fac un așe ghiveci di proastă afaciri, dar pi rabi tu la-i întribat măcar, așe ca și afli di-un sfat părelnic, el ci ți-o fi zâs oari, o hi di rău, frati dragî, ori di foarti-foarti rău?

Piața Regală, când încă nu avea în mijloc decât un felinar de stradă, cu patru brațe. Mulțimea, care protestează în jurul felinarului, este cu spatele spre strada Domnească.

Și la mini și la covrigelul meu amărât, cel așe subțări tari și cu gaura micî-micî di tăt, oari ti-ai fi gândit în momentili celea di cumpânî? Oari di ci oi fi mata așe di încrizător în haimanalili di oameni din afaciri, oari di ci nu mi-ai cirut așe... o părerî și mii? Și acum ci-ai și ti faci tu, o și ni lași așe pi tăți pi drumuri? În gria situațai m-ai pus pi mini azi și la asta, dript pintru ca sâ-ți spui, nu mî aștiptam diloc. Salută apoi puțintel derutat, puțintel supărat de pierderia acestui venit și plăgea pe sub crengile care îl sfichiuiu din când în când. Doamni rabi, ci-ai zîci tu dacî eu într-o bunî zî, di-o pildî, oi dischidi o bancî, o fi ghini, o fi rău, ci zici? Cî eu, dupî cîti obsirvi mata, civa-civa idii poati aș ave, lipsa i la civa parali, nu multi, civa acolo... Copiii așteptau de veacuri, zgribuliți la coltul străzilor pietruite, sau pe caldarâmul de lângă școală, cu ochii jumătate deschiși de dimineată, parcă prea devreme apărută în ceața umedă a toamnei, micul lor dejun stradal, roșcovele, baclavalele sau covrigii cu mac ori susan.

Piața Regală cu fostul pârcălab Negri instalat pe soclu. Se vede în jurul lui explozia comercială a orașului, care se extindea spre parcul Municipal, piața și strada fiind flacate de foarte multe prăvălii și expoziții.

Erau încă cu gândul la plăpumioara caldă de acasă, de sub care tocmai ieșiseră, plecând fără nici o tragere de inimă, spre școala friguroasă și plină de fumul sobelor adesea dărăpănate. De departe, cu un cântec gutural, deabia murmurat prin roua toamnei reci, așteptatul vânzător de covrigii, anunța de secole pe flamânzii copilași, aproape adormiți la colțul străzii reci și parcă pustii, că ei, covrigii așa de așteptați chiar din zori, sunt calzi, ispititori și buni ca nicăieri în lume: covriiiiiiiiiigi... proaspeeeeeeeți..., ia covrigi la făgădău, dai ș-un leu... nu-ți pare rău... parcă sunt de la Buzeu... Pentru copii de astăzi a dispărut acest spectacol nebănuț al inteligenței și al spontaneității, atunci când oameni absolut simpli încercau să te convingă din câteva vorbe ce preț mare are marfa sa pe care el, de milă și cu omenie, o vinde atâta de ieftin și de avantajos. Această teatralitate a străzii era un spectacol colectiv încântător și cu mult rol educativ în promovarea unei civilizații urbane care să privească omul cu mai multă dragoste.

Iată că ne aflăm, cetitorule, pe strada Domnească la intersecția ei cu strada Gamulea, o imagine foarte rară a acestei străzi. Prima clădire din stânga este absolut necunoscută, astăzi este dărâmată, pe locul ei s-a construit un bloc al celor care au fost profitori ai anului 1989 și acest bloc găzduia un restaurant intitulat Royal, administrat de un ilustru necunoscut, politician neînsemnat. Următoarea stradă intersectată de str. Gamulea este str. Logofăt Tăutu, pe colțul din stânga era proprietatea lui Elie Climis, înainte de a cumpăra locul pe care a și construit Grand Hotel, el având lângă el casa primarului Milu (Emil) Codreanu, fost parlamentar liberal și avocat. A cui era casa din stânga?

Și din cealaltă parte a străzii, dobrogeanul machedon anunță și el că nu i-a uitat: iaaaaur... giuuuuuu... Iată o frescă poetică a aceluși timp, demult strecurată după pâcla amintirii veacurilor, scurse încet și neobservate pe aici: „Covrigari și iaurgii,/bragagii și suialgii,/plăcintari și surugii,/vin la orele târzii./ Suntem ișlicari, lumânărari,/ cofetari și ciubucari,/ ahagii și halvițari,/ panglicari și cuțitari,/pălicari și surtucari,/ papugii și ghinărari,/ opincari și găitănari,/ tutungii și cămătari,/simigii și haimanale,/ beizadele și pașale,/ din Fanar iavaș -iavaș,/cad spre Dunăre’n oraș.”²⁶⁰ Și cred că una din cele mai mustoase și picturale descrieri a negustorilor acelor timpuri trecute, parcă cu parfumul violet de levănțică, bine impregnat în amintirea veacurilor care au trecut peste timpurile cele mai vechi de aici, a negustorilor ambulanți de dulciuri, la auzul cărora simțim parcă pe buze roua copilăriei mele, o întâlnim la George Costescu, în volumul cu amintiri din „Bucureștiul vechiului regat”.

²⁶⁰ *Cântecel pe căprării*, Ștefan Baciuc.

Bustul profesorului și directorului Școlii normale de Băieți „Costache Negri”, dl N. Longinescu, își lua în mod firesc locul în fața școlii pe care a păstorit-o. La eveniment participa Victor Slăvescu, Petre Ghițescu, C. Ignat, Gh. Onose, I. Prodrom, deputatul Iacobescu, familia regretatului profesor. Era acolo o parte din elita intelectuală și politicienii liberali remarcabili ai orașului Galați. Victor Slăvescu era șeful organizației PNL din județul Galați, deputat în cinci legislaturi, senator, erudit economist. Ca urmare a activității politice, a fost întemnițat la Închisoarea Sighet (06.1950 - 07.1955). Petre Ghițescu era în 1925 director general la Ministerul Instrucțiunii Direcțiunea Generală a învățământului Primar și Normal Primar (ziarul *Foaia școlară*, anul 1, Oradea-Mare, 5 maiu 1925, nr. 6). C. Ignat, prefectul județului Covurlui între anii 1945-1946. Gheorghe Onose, prefectul județului Covurlui 1923-1925 (ziarul *Biserica și școala*, Anul XLVII, Arad, 16/29 Aprilie 1923, Nr. Lé. „Galați, 22 Aprilie. Azi s'a făcut cu deosebită solemnitate în orașul nostru, instalarea noului episcop al Dunării de jos, P. S. S. Iacob Bârlădeanul. În vederea acestei festivități, orașul a fost pavoazat cu steaguri tricolore. În întâmpinarea P. S. S. episcopului Bârlădeanul au venit toți fruntașii orașului, printre cari cităm pe d-nii Mihail G. Orleanu, președintele Camerei, toți parlamentarii Covurluiului, episcopul Ghenadie al Buzăului, prefectul județului Gh. Onose, prefectul poliției Ghiță Vasiliu, ofițerii superiori din garnizoană în frunte cu generalul Rudeanu și amiral Gavrilăscu, primarul orașului I. Prodrom, însoțit de ajutorul Gamulea și o parte din consilierii comunali, membrii superiori ai clerului numeroși membri ai corpului didactic, cât și câteva societăți cu drapele, printre cari și soc. „Fii apărători ai patriei” și o companie de onoare cu munca militară”). Ioan D. Prodrom președinte de comisie interimară, 23 martie 1923 – 5 ianuarie 1925, a fost una din cele mai distinse personalități ale orașului Galați.

Cităm integral: „Cu portul lor turcesc, cu mintean colorat cu flori de găitane negre, șalvari de aba, fesuri roșii pe cap, cu ciucure negru, iar în picioare purtând cipici de opincă vârfuiți în sus, acești negustori duceau pe brațul stâng un mic coș, pe gura căruia sta o tavă cu multe despărțituri, pentru fiecare din zaharicalele pe care le vindeau. Cu mâna dreaptă purtau o donița curată, bătută în semilune de tablă de alamă, în care țineau braga răcită de un bulgare de gheață, ce plutea în ea. Firi blânde, ca mai toți musulmanii din nația lor, bragagiii și negustorii de dulciuri erau patima copiilor, care cu un gologan de cinci parale se putea cumpăra de la ei

o cană mare de bragă, două feluri de zaharicale ori chiar numai un kilo de rahat și o jumate de bragă, după cum le poftea inima. Limonagiii erau uneori și rumâni oacheși. Aceștia purtau, ca și lăptarii, câte două sau chiar patru donițe atârinate pe niște bețe sculptate, numite cobilițe, după cât erau de voinici sau după câtă vânzare doreau să facă.

Strada Tecuci are o poveste fascinantă. Strada este cotlorită de hrube prost întreținute, care din cauza infiltrațiilor pluviometrice prăbușesc din când în când porțiuni de stradă. În 1883 primarul Gh. Mihăilescu dădea o ordonanță în care spune: „Toți domnii proprietari sunt datorați pentru legarea și asigurarea hrubelor, să le căptușească cu cărămidă bine coaptă și să pună var hidraulic.” O parte a acestor hrube, datorită vecinătății pieței, serveau drept frigidere, cu un foarte eficient sistem de aerisire care păstra temperatura, o altă parte erau pe post de seifuri personale, iar unele au fost folosite ca adăposturi de război. Strada se intersecta în spatele pieței cu strada Zilei, unde a fost pușcăria orașului („grosul” cum i se spunea) și care folosea beciurile cu destinație de temniță. La capăt a fost bariera orașului în timpul regimului porto franco, având și trupa de pompieri, cu turnul de apă a orașului. Totuși culoarea străzii (văpseaua ei) o dădea renumitul Câinele Negru, magazin specializat în „făcutul și comerțu cu tăt felul de vâpsele”!

Donițele lor erau vopsite, aproape fără nici o excepție, cu verde, probabil că doreau să evite contrastul cu acele culori liniștitoare în care ne naștem și creștem, și aveau capacul găurit atât cât să treacă prin gaură o sticlă de cele lungurețe și roșii. Fiind și ea găurită la fund, pe lângă gaura obișnuită, de la gât, când era împinsă cu putere în jos, în limonada din doniță, se umplea brusc cu lichid și lăsa limonada să curgă cu presiune, ca dintr-o tâșnitoare, iar aceasta era prinsă cu paharele de însetații „mușterii” din piețele orașelor.

Strada Cuza vodă pe tronsonul de sus al Vadului Băncănuș, de la Scările Moruzi. Scările au fost construite în anul 1874, când Alexandru D. Moruzi, nepotul domnitorului Constantin Moruzi, era primar al orașului, 1871-1873. Era un mal de pământ care sprijinea platoul orașului, făcând legătura între Vadul Bănceanu, devenit strada Heliade Rădulescu, în prezent strada Gării, cu ulița Mihai Bravu. Alexandru Moruzi a consolidat acest mal de pământ cu piatră și a construit cele două scări, care scurtau drumul dintre orașul de pe platou cu Valea orașului și gara CFR, care tocmai fusese dată în funcțiune.

Limonada era fabricată de fiecare negustor, acasă la el, din apa acrită cu lămâi stoarse și colorată cu zahăr ars, apoi răcită cu bulgărele de gheață aruncat în doniță. Băutura de acest fel se vindea la prețul de două pahare pentru cinci parale, fără să putem ști exact ce valoare avea paraua în acea epocă. „Prăvălia” acestor negustori era tot un coș mare, atârnat cu o curea lată peste umăr. În fundul coșului așezau un lighean cu jăratec de mangal, iar deasupra puneau o tavă care se numea „simie”. Pe această tavă stăteau plăcintele, una peste alta, păstrate calde, ca și când ar fi fost scoase atunci din cuptor. Pe marginea coșului de nuiele, de jur împrejur, erau înfipite bețe pe care stăteau înșirați covrigi de tot felul. Plăcinta era vândută pe cinci parale, pe o bucată cât podul palmei. „Bogaciul”, dacă nu era cumpărat la kilogram, se vindea, dar tot cu cinci parale, doar o bucată cât palma întregă.

Cuirasatul turcesc Lufti-Djelil pe Dunăre, scufundat de artileria rusă din Brăila în 10 mai 1877. La data de 9 iunie 1877, trupele corpului 14 ale armatei ruse, comandat de generalul Zimmerman, au început traversarea Dunării în Dobrogea pe la Galați și Reni. Măcinul a fost ocupat la 11 iunie 1877. În timpul acestui război, pe data de 10 mai, a avut loc scufundarea cuirasatului turc „Lufti-Djelil”. În atacul din 13-14 mai 1877 șalupa „Rândunica”, comandată de maiorul român Murgescu, a scufundat pe canalul Măcin canoniera cuirasată „Hivzi-Rahman”.

Covrigii costau numai zece bani bucata, cei mari, cu susan sau mac, și cinci parale o pereche de covrigei mici, de unde putem deduce că paraua era mai mică decât banul. Cam în aceeași categorie de negustori intrau și franzelarii. Aceștia purtau în spate un coș mare și adânc, ca pe o raniță soldățească, din care vindeau franzele lungi, pâinișoare cu cartofi, chifle, cornuri presarate cu boabe de chimion sau pâine neagră, mai ieftină.” Și primul clopoțel putea să-și facă datoria. Bătrânul dascăl va încerca să le povestească „creștera și descreșterea” acestui oraș, uitând de sărăcia care, tot de veacuri, nu la mai părăsit. Rătăcit între rafturile de brad ale bibliotecii se frământă să înțeleagă.

Bricul „Mircea”. Istoria celor 140 de ani de învățământ românesc de marină începe cu anul 1872 prin înființarea Școlii Flotilei la Galați. În anul 1873, în serviciul Flotilei a intrat canoniera Fulgerul pentru Dunăre și Mare, construită la Toulon, care a fost prima navă militară a României moderne. Primul marș de instrucție făcut pe Dunăre s-a desfășurat între 11-27 oct. 1875 cu navele Fulgerul, România și Ștefan cel Mare. Școala navală Constanța s’a înființat la 1920, după ce s-a hotărât despărțirea școlii pregătitoare de ofițeri de marină de cea de artilerie.

Vouă copii și dascăli, toți atât de frumoși cândva, în largul sufletului vostru de mielușei și apostoli vii, cu ochii fremătând de speranțele legate de ziua cea de mâine, ghemuindu-vă seara în pat, sub plăpiumoara din odaia voastră adesea rece, cu un vis abia însăilat în brațe, vouă o să vă povestesc într-o zi, despre felinarele de bostan mare și verde, pe care le așezau buncii voștri, în copilăria lumii, lângă tâmpilele voastre fragede și plâpânde, încă neprise atunci de grijile și poverile vieții, în anii aceia de demult ai istoriei. Atunci satele creșteau după voia lui Dumnezeu și erau alinate lângă gândurile voastre, verzi ca iarba noastră de acasă. Apoi au apărut alți meșteri ceva mai pragmatici, care le-au îngrămădit, pe sate sau pe case, unele peste altele și le-au făcut orașe mici, ocazie cu care, încet, încet culoarea verde a pierit și cerul s-a întunecat a grindină.

Hangarele aeroportului din Galați cu un grup de ofițeri la un avion de tipul „Breguet 19” în anul 1929. În anul 1911 Ioan Paulat obținea aprobare de la Primăria Galați pentru construirea unui hangar provizoriu, la intersecția străzii Domnească cu strada Carol (astăzi strada Universității), necesar pentru construirea unui „hydroaeroplan militar”. La 28 mai 1921 Ministerul de Comunicație prin Direcția Aviație, transmitea către Primăria comunei Galați, o cerere solicitând cedarea a 110 hectare din tot terenul situat la nord de Cimitirul ortodox. Primăria cedase gratuit în 1915, Ministerului de Război, vreo 6 hectare din acel teren, pentru a construi cazarma Regimentului 51 de Infanterie. la 31 august 1921, Ministerul Comunicației, Direcția Aviație, primește răspunsul că, „în ședința din 24 august curent», Comisia Interimară «a respins în unanimitate atât cererea de cedare, cât și aceea de expropriere”. Au fost sugerate alte terenuri pentru aeroport, cum ar fi la Bărboși, Tulucești și Filești. Documentul era semnat de președintele Comisiunii Interimare, G. Iorgala. Prin sentința din anul 1921 a Tribunalului Covurlui, 108 hectare din moșia Țiglina, proprietatea comunei Galați, zona situată în partea vestică a orașului și la sud de tunelul CFR, au fost expropriate definitiv de către Ministerul Comunicațiilor pentru aviația civilă (de interes militar, se spune în sentință). La 16 mai 1924, Grupul 3 Aviație de Recunoaștere aducea la cunoștința Primăriei că în curând va începe exploatarea liniilor aeriene și că, având în vedere mutarea definitivă a Grupului 3 Aviație, este necesar mărirea terenului. La 21 iunie 1924, Comisia Interimară a orașului Galați ceda încă aproximativ 50 ha. Prin adresa 65 din 21 februarie 1924, a Aeroportului Galați se arăta că serviciul aeronautic în Galați va începe în primăvara anului 1924 cu intensitate și de aceea avea nevoie ca Primăria să stabilească definitiv hotarele acestui aeroport pentru ca terenul să fie nivelat, să se monteze instalațiile de balizaj necesare și să se construiască șoselele care să facă legătura dintre aeroport și oraș. Lucrările au mai durat, astfel încât de abia în luna august 1925 s-au finalizat pregătirile pentru deschiderea primei linii aeriene comerciale, pe ruta București-Galați-Chișinău. Primul zbor cu un călător plătitor a avut loc la 15 iunie 1926, cu puțin timp înainte de deschiderea oficială a liniei aeriene comerciale București-Galați. Din cauza ploilor abundente din iunie 1926, linia ferată Buzău-Făurei-Galați devenise impracticabilă. Nicolae Anninos, un om de afaceri brăilean, aflat la București trebuia să ajungă la Galați pentru încheierea unor tranzacții, fiind în joc sume mari de bani, iar facarea nu putea fi amân timer. La solicitarea omului de afaceri, Ministerul de Război i-a permis să se deplaseze pe calea aerului de la București la Galați. A achitat suma de 1.800 de lei și, în ziua de 15 iunie 1926, cu un avion civil DH9, pilotat de plutonierul major Ion Negreanu, Nicolae Anninos a ajuns la Galați. Așa se naște aeroportul din Galați.

O vreme câțiva pictorii îndrăgostiți de voi, s-au încăpățânat să mai spoiască câte ceva, pe pânzele șevaletelor lor care nu abundau de culoare (erau destul de scumpe, ca și astăzi, o cutie de „văpsele” pentru pictură), amintirile curcubeului multicolor, ori prezentul umbrit tot mai mult de un cer întinat cu mângă, o culoare de contrast.

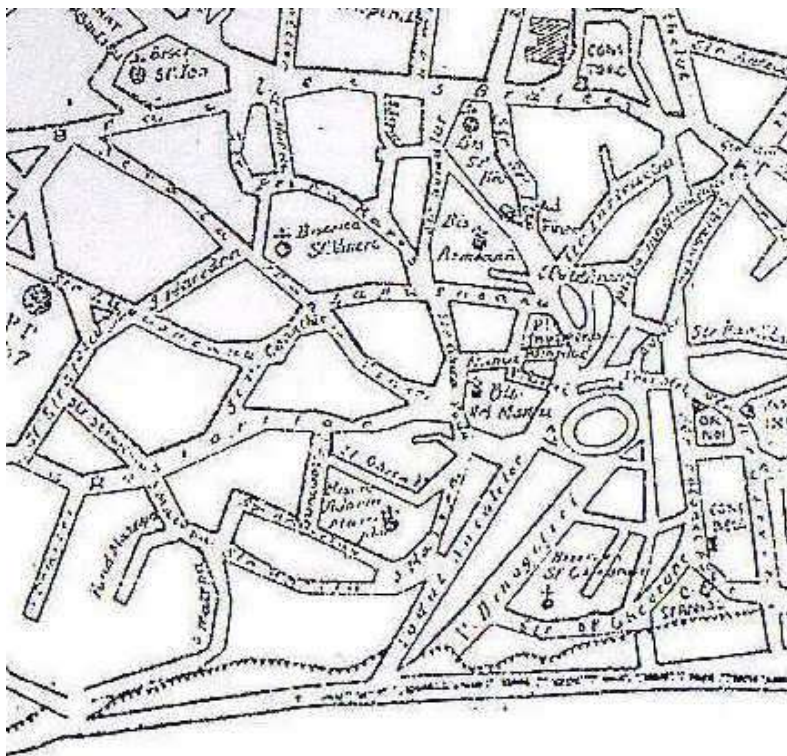
Apoi viitorul în hăinuțe roșii sau în carouri de culorii vii, nepătate sau nemîjite de nici o idee, ori cu șosețele în dungi colorate, ca cele ale voastre, ale tuturor copiilor lumii, sărind și țopăind și ei, cu voi toți, prin tablou, într-un imaginar șotron școlăresc, (nu-i așa că-i frumos?) până când toate sălile largi de expoziție, tot din viața prezentă, ale acestei lumi rele și foarte agitate, una rece, s-au prefăcut nedorit în culoari fade, mânjite și din ce în ce mai strâmte pentru haina vieții viitoare.

Au lumină aruncată sporadic pe plafoanele înțelegerii, la care avea-ți voi micuții voie, de becuri vopsite gri-murdar atârând de o sârmă, cuprinse de păienjenishul lipsei de dragoste pentru sufletele voastre și ale dascălilor voștri, cei care vă învață mereu, cu un efort uneori sublim, să citiți și să iubiți întregul spectru al culorilor din curcubeul lumii de mâine, așa cum stă el aruncat de Dumnezeu peste zare.

Portul Galați în anul 1902. Primele cheuri portuare, construite la Galați, s-au scufundat câțiva metri, iar peste ele au fost construite cheurile așa-zise istorice. De altfel este foarte greu de stabilit care au fost acestea, atâta timp cât știm că târgul Galaților și-a schimbat poziția de câteva ori, în istoria cunoscută de noi. Ca un indiciu se acceptă ideea că Cheul Vechi, se află între Palatul Navigației și Pescăriile Statului și a fost construit între 1851 și 1860, iar Cheul Nou, se află între Liceul de Marină și Docuri, fiind ridicat între 1872 și 1875.

Se spune că ar exista, rătăciți printre oamenii buni, nu prea numeroși, câțiva iubitori de copii și culoare, printrei ei câțiva dascăli, care mai au încă forța, răbdarea și meșteșugul, să mai aprindă câte un boboc de mac roșu, într-un lan galben-cobalt de secară, grâu sau ovăz, lanuri care dau pâinea mânjilor rotați, ce vor schimba lumea asta rea! Înfolit în trenziul lui, destul de vechi și ros de molii, cumpărat când încă era un visător dascăl rural debutant, cu papionul decolorat la gâtul cămașei apretate, se uită cu atenție la aceste mlădițe fragede de oameni, le privește dus pe gânduri, parcă înfiorat de o anume premoniție. Într-o zi, vor ști că adevărata lor țară de care se vorbește foarte rar și în șoaptă, ca să nu ne audă cineva de prin vecinii noștri foarte drăgăstoși, Dacia veșnică, patria străbunilor lor, trebuiește păstrată cu numele consacrat de istoria milenară, pe care o are și pe care să n-o mai poate contesta nimeni.

Monitorul Oficial al României din 1883, 23 apr., nr. 017 publica scoaterea la vânzare a „Locul din Galați pe malul Dunării, pendinte de monastirea Sf. Gheorghe din Galați, având suprafața până la 7 prăjini și 17 jumătate stânjeni, afară de drumul de pe marginea Dunărei, se învecinește la Nord cu locul bisericii Sf. Gheorghe, la Sud cu Dunărea de care e despărțit prin drumul de halagiu (pentru alimentarea pieții), la Est cu locul lui Filip Halper și la Vest cu locul Ini Mihail Sculi, fațada acestui

loc despre Dunăre este până la 67 metri, închiriat pe periodul 1880-83 cu lei 616 pe an; garanție provisorie lei 1,232. 90. Via numita Cleni, din comuna Măcișeni, plasa Siretu, pendinte de monastirea Adam, în mărime până la 8 pogoane sau 2 fălci și 32 prajini, aflată pe moșia Măcișeni, proprietatea D-lui G. Diamandi, arendată pe periodul 1880-85 cu lei 40 pe an; garanție provisorie lei 80. Casa din Galați, strada Grădinei Vechi No. 42, fosta proprietate a D-nei Tereza Popazu, acum a Statului, având 4 camere, bucătărie, sufragerie, odaie de servitorii, grajd, șopron de trăsuri, beci, florărie și grădină, învecinată la Nord cu pioprietatea D-lul Pavel Alevra, la Sud cu proprietatea D-nei Dochia Lăptăreasa, având amândouă aceste lature lungimea până la 66 metri, la Est cu proprietatile D-lor Hermit Neamțiu, a mai multor lipoveni, Vasile Stoler și a D-nei Vasilica Ralea și la Vest cu strada Gradinel Vechi, având aceste două laturi lungimea până la 34 metri 20 cm., închiriată pe un an până la 26 Octombrie 1883 cu lei 800 pe an; garanție provisorie lei 1,600. Prăvălia de zid cu un etagiu din orașul Galați, strada Belvedere No. 9, (numită în trecut strada a marinagiilor) pendinte de monastirea Neamțu, având jos o prăvălie și odaie cu beciu de desupt și o bucătărie în curte, iar sus în primul etaj un salon cu o odaie și sală, învecinată la Nord eu, prăvăliile lui Dimitrie Gheorghevici Zarafu, având această lature lungimea până la 23 m și 40 cm liniari, la Sud ca prăvăliile decedatului Ariton Iosef Armeanu, având această lature lungimea până la 24 m și 95 cm, la Est cu strada Belvedere în care are fațada în lungime până la 5 m, la Vest cu stradela înfundată, paralelă cu strada Belvedere, având această lature lungimea până la 5 m și 80 cm, închiriată lui Hristofi Mastrapa, până la 1 Ianuarie 1884, cu lei 35 bani 55 pe an; garanție provisorie lei 1,220". Am să fac câteva constatări legate de acest text: banul Sculy Logothetides, care este cel care a anuns din Grecia la Piatra Neamț și a întemeiat această familie a avut urmași și în Galați, în sprijinul acestei afirmații vine și faptul că avocatul Vasile Sculy (1844 - 1918) din Iași (Elena Catargiu, fiica marelui logofăt Iordache Catargiu, căsătorită întâi cu Iorgu Ghika și apoi cu beizadea Gheorghe, fiul lui Ioniță Sandu Sturza vinde vinde casa Balș din Iași mai departe avocatului Vasile Sculy), fratele lui Leon Sculy Logothetides, deputat și senator, era căsătorit cu Sofia Exarhu din familia Exarcu care avea proprietăți la Călieni și Ivești; George Diamandy era fiul lui latifundiarului Ion „Iancu” Diamandy și Cleopatra Catargiu și s-a născut în Idrici, jud. Vaslui; la această familie trebuie să remarcăm că a avut o urcare lentă în aristocrația Moldovei și, mai târziu, în Regatul României. O ramură a familiei, care a folosit varianta numele Emandi, a produs pe diplomatul Theodor Emandi (Mihai Sorin Rădulescu, *Familia Diamandy*, în *Ziarul Financiar* din 23 februarie 2007). Iancu a crescut în birou mare, servind în Parlament și în calitate de prefect al județului Tutova. Soția lui, Cleopatra, a aparținut mării aristocrației, și potrivit politicianului-memorialist, Constantin Argetoianu, avea o „mândrie” și „aere” pentru ambii ei fii. George a făcut școală la Bârlad. A studiat apoi la „Liceul Institutele Unite” din Iași. A petrecut un an și jumătate ca ofițer de artilerie (se pare că la Galați, Reg. 3 Cetate). D-na Tereza Popazu era rudă prin soțul ei cu episcopul Caransebeșului, Ioan Popazu. Familia Popazu era de la Vălenii de Munte și, se pare, de origine aromână.

Doar așa copii lor nu vor mai pieri în războaie inutile. Prea des în istorie s-a încercat să se spună că, noi de fapt, nu am existat pe locurile dorite de ei și că și acum suntem doar ca urmare a bunăvoinței lor, a dragostei lor nemaivăzute pentru acest popor mic și rău.

Portul Galați și yahtul Carolus Primus la cheu. Problemele de transport și de export a sării din Moldova trebuiau rezolvate atât terestru cât și naval. Pentru prima oară la noi a fost preconizată, în anul 1851, ideea înființării liniei ferate Tg. Ocna-Galați destinată în principal acestui tip de marfă²⁶¹. Întemeind-și proiectul pe convingerea că „toată întrebuințarea antreprizei ocnelor și baza propășirii sale și, prin urmare, a folosului haznelii nu stă decât în exactețea transportului sării la schela Galaților” și evidențiind „greutățile căraușiei ce s-au înmulțit din an în an”, autorul acestuia, N. Suțu, demonstra utilitatea și posibilitățile întemeierii „unei căi de comunicație lesnicioasă și repede pusă în lucrare cu cheltuiala Cărmuirii”. Erau reconsiderate concluziile exprimate cu câțiva ani mai înainte de către inginerul francez Hommaire de Hell, potrivit cărora, în Moldova, „unde industria n-au căpătat încă nici o dezvoltare, unde mai nu se găsesc lucrători pământeni, unde mijloacele bănești sunt prea mici și unde duhul de asociație încă nu s-a format, drumuri de fier nu se pot face”, dar că se puteau adopta, în locul acestora, linii de tălpi de lemn macadamizate. O astfel de linie, ușor de durat și de reparat de către „orice țăran cu securea sa”, presupunea, pentru traseul Tg. Ocna-Galați, în lungime de 80.000 stânjeni (aproximativ 178 km), un volum de investiții suportabil, de numai 630.000 lei. Cum numai valoarea chiriilor anual plătite de către Cămară pentru transportul a 8 milioane de ocale sale la Galați era estimată, de către autorul proiectului, la 450.000 lei „fără de a socoti lefitele numeroșilor însărcinați cu aceasta, cheltuielile pentru pășunarea vitelor și pagubele pricinuite uneori din pierderea banilor plătiți înainte”, se înțelege că investițiile proiectate puteau fi amortizate în chiar primul an de exploatare a liniei. Călea „ferată” proiectată putea servi nu numai transportul sării de la ocnă la Galați, ci și pe cel al mărfurilor de import, de la Galați spre interiorul țării ; mai mult decât atât, linia putea fi ulterior prelungită până la Roman, deschizându-se astfel calea valorificării, prin export, a cerealelor din zona nordică a țării. Aceste considerente au stat, de altminteri, la baza expunerii de motive

²⁶¹ Bibl. Acad., Mss. rom. 1031, f. 89-95.

prezentată de I. Cantacuzino asupra „legiurii pentru înființarea unei căi de comunicație de la ocna la Galați, alcătuită de railuri și slujită cu vagon uri trase de cai”, legiuire votată de Divanul Obștesc la 15 martie 1851 și sancționată de domn la 26 martie același an²⁶². Nu s-a pus în operă ideia pentru că era în studiu contraproiectul întocmit, la 1 mai 1853, de către Mihalic de Hodocin, asupra „drumului de fier de la Tg. Ocna până la Galați”²⁶³. După părerea sa, un drum de fier între cele două localități cu rol determinant în economia țării ar fi costat, atunci, cel puțin 22.500.000 lei, mai ales că acesta implica „facerea unui pod costisitor peste Siret, cum și ezături și viaducte mult mai costisitoare în apropierea Galațiului”. Nicolae Suțu, întemeindu-se pe studiile inginerului francez aflat în serviciul Moldovei, Beguin, aprecia că instalarea liniei ferate Tg. Ocna-Galați nu putea să coste mai mult de 6 milioane lei²⁶⁴. Inspirat, probabil, de încercările anterioare de navigabilizare a Siretului (rămase în stadiu de proiect) datorate lui L. Castaing - Pere și N. Suțu sau poate de tentativa lui Nicolae Roșca Codreanu de a practica navigația cu motor pe acelaș râu²⁶⁵, Mihalic de Hodocin preconiza utilizarea, posibil după model transilvănean, a dubaselor de sare trase de remorchere, pe ruta Adjud-Galați. Pe o astfel de dubasă, cu numai 3 oameni se putea transporta 30-40 mii ocale sare, iar un remorcher, ușor de procurat din străinătate (24 mii lei) și având o putere de 18 cai, „putea duce în gios la Galați și iarăși înapoi la Agiud 5 până la 8 dubase de sare”. Coroboând necesitățile cu posibilitățile, Hodocin conchidea că, „prin mijlocirea a două asemenea remorchere și 10 până la 15 dubuse de sare, s-ar putea transporta la Galați, mult mai ieftin decât în prezent, 10 milioane ocă în 20 transporturi, prin care mijloc miile de cărăușii care acuma numai cu paguba lor transportează sarea, s-ar putea economisi cu folos însemnător pentru agricultura sau economia patriei”. Îndemnul lui Mihalic de Hodocin n-a rămas fără ecou în epocă. După ce, în primăvara anului 1855, navigarea pe Siret a fost inaugurată de plutele cu sare, aparținând unui Costache Vivante, cu destinația Tulcea și Isacea²⁶⁶, sau de ambarcațiunile plate impermeabile (destinate transportului de grâne) ale supusului prusian Paul Iacovenco, care obținute de guvernul Moldovei privilegiu în acest sens²⁶⁷, câțiva ani mai târziu, în 1858, postelnicul Constantin Ciocan, antreprenor al ocnelor, avea să înfăptuiască ideile exprimate și susținute prin exemplificările convingătoare de către specialistul în „montanistică” al Moldovei, care era Hodocin. Confruntat cu greutățile deosebite pe care i le crea, în acei ani, transportul sării la Galați, în vederea exportului și receptiv la ideile novatoare, Ciocan, după ce a cerut și obținut privilegiul necesar de la guvernul moldovean²⁶⁸ și-a cumpărat din străinătate un vas (vaporas de 35/6 m.) și opt șleपुरi, cu care a

²⁶² Arh. St. București, Departamentul lucrărilor publice al Moldovei, dosar 379/1852; Manualul Administrativ al Principatului Moldovei, tom. II, Iași, 1856, p. 94.

²⁶³ Arh. St. Iași, Documente, pachet 539³117.

²⁶⁴ N. Suțu, *Despre utilitatea unei căi ferate*, în *Opere economice*, Ed. Științifică, București, 1967, p. 335.

²⁶⁵ Arh. M.A.E., pachet 120, dosar 48/1856, f. 1.

²⁶⁶ Arh. St. Iași, Tr. 1772, op. 2020, dosar 34168, f. 7.

²⁶⁷ L. Boicu, *Mijloacele, viteza și prețul de cost al transporturilor în Moldova la începutul secolului al XIX-lea*, în „*Studii și cercetări științifice. Istorie*”, Iași, 1963, fasc. 2, p. 460-461; p. 249-257; idem, *Cîteva observații asupra datelor existente referitoare la construcția de șosele și poduri în Moldova între anii 1834-1844*, în loc. cit., fasc. 1-2, 1958, p. 249-257; idem, *Căile de comunicație terestre în Moldova între anii 1834-1848*, în „*An. Inst. de ist. și arh. A. D. Xenopol*”, Iași, IV, 1966, p. 81-116; idem, *Transporturile în Moldova între 1848 și 1864*, în *Dezvoltarea economiei Moldovei între anii 1848 și 1864*, Ed. Academiei, București, 1963, p. 429-477.

²⁶⁸ Arh. M.A.E., pachet 1 23, dosar 1/1856, f. 157, 159 ; Arh. St. Iași, Tr. 1768, op. 2017, dosar 2434, f. 154, 157.

deschis, în primăvara anului 1858, seria curselor de transport al sării de la Călienii și Vadul Roșca până la Galați”²⁶⁹. Transportul organizat al sării pe apă, inaugurat în Moldova de postelnicul Constantin Ciocan, n-a luat amploarea așteptată, menținându-se și în cursul următorilor ani la limitele inițiale. Pentru ambarcațiunile utilizate în astfel de transporturi, Siretul era navigabil de la vărsare sa doar până la Călienii și la Vadul Roșea, unde antreprenorul își avea magazinele pentru sare, făcute din gard de nuiiele acoperite cu stuf și paie. Și cu toate că chiar intenția întreprinzătorului, exprimată în cererea pentru dobândirea privilegiului, era de a urca cu vasele sale pe Siret până la Adjud, practica avea să nu-i îngăduie acest lucru. Probabil neînvoirile cu proprietarii moșiilor, ai podurilor, iezăturilor și marilor din zonele afectate, față de care Cărmuirea n-a acționat cu hotărâre, sau poate condițiile improprie navigației (pentru capacitatea și puterea vaselor folosite) mai sus de Călienii au decis limita amintită. În felul acesta, cea mai mare parte a drumului pe care sarea moldovenească, destinată exportului, trebuia să-l străbată până la Galați, respectiv distanța între Tg. Ocna și Călienii, rămânea tot în seama căraușiei. Dar noi putem astăzi să înțelegem că este foarte greu de stabilit când a fost momentul în care portul Galați a început să fie deservit de vapoare, remorchere și șlepuri care să satisfacă volumul de marfă și diversitatea ei, absorbită de transportul pe apă în portul Galați și pe distanța Galați – Sulina, primul port maritim. – Apud D. Vîtcu, *Comerțul cu sarea în Moldova între anii 1832 și 1862*, în „*Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza*”, Iași, Istorie, t. XIX, s. III-a, fasc. 1, 1973, p. 85-102.

Călăreți obosiți de drumul nopții și poștalioanele dărapănite ale isprăvniciei, năvăleau încă din zorii zilei în oraș, să aducă urbei „mosafiri di samă și poruncile stăpânirii”, pohtele care le poșteau domnitorii țării acestea, ca și vrerile temuților sultani, umbriți ori orbiți de turbanele lor de mătase, imense și albe. Străjile voinice și spătoase care le-au însoțit, descălecau din șaua cailor serios asudați și bine colbuiți de tot praful drumurilor desfundate, privind obosiți și aproape adormiți spre chiliile hanului Ventura, unde se carturiau. Nu înainte însă de a mânca o pulpă de miel aburind, înăbușit în jarul dogoritor de salcâm și de a bea o garafă brumată de băbească de Nicorești, scoasă de jupân din beciurile adânci și pline de delicatese. Curierii domnului se numeau în acele timpuri bătrâne olaci sau olăcari, îngrijitori al cailor de poștă, însărcinați cu strângerea cailor de olac și erau oamenii de taină a domniei, cei care treierau toate cărările. Cailor de poștă li se spunea cai de olac sau de schimb, iar căruțelor de poștă-olace. Și iată că în Basarabia domnul Mareș transcrie în revista „*Viața Basarabiei*”, Anul I, numărul 7, iulie, 1932, o poezie populară intitulată foarte semnificativ „*Conăcărie*”, cu o frumusețe de limbă românească arhaică și plină de mireasma de smirnă și tămâie a trecutului.

²⁶⁹ 1. Ionescu, *Navigabilitatea Siretului*, în „*Natura*”, VIII, (oct. 1912-iulie 1913), p. 6-8.

Piața Regală cu o imagine care permite deciptarea numelor de prăvălii din partea stângă a imaginii, mai puțin prezentată fotografic.

Transcriu pentru voi un colț al „conăcăriei” moldovenești, instituția aceea cu mulți „stolnici de casă”, „cai de olac”, alămite „sănețe” lungi și „sămnile movililor”, amintitoare tulburări de vremuri de mult timp apuse, descrise de cronicari: „Ne-o ales pe noi,/ Din conac în conac,/Cu cai de olac,/Caii buni de vână,/ Noi buni de gură,/Caii săneți,/Noi îndrăsneți./Ne-o ales, ne-o trimăs,/ Pe crugul cerului,/Pe lumina stelelor,/ Prin sămnul movililor,/ Prin ruinile satilor.” Responsabil de corespondența purtată de domn era logofătul cel de al treilea, care mai târziu în sec. XVI va fi înlocuit de marele postelnic, acesta trebuia să fie un cărturar, scriitor bun și vorbitor „totdeauna lângă domn”. Peste veacurile scurse mult prea repede galoapează câteodată zvonul încrâncenărilor dintre familiile boierești, dintre boierii divaniți ai Divanului domnesc, dintre pârgarii orașului, poate și pârcălabii lui, agia cea crudă și poporanul neapărat de nimeni, decât de ceruri câteodată. Sate întregi în jurul Tecuciului și Galațiului erau populate cu acești oameni ai poștalioanelor și ai știrilor care trebuie să aducă oamenilor noutățile, poruncile etc. Iată-i cum au străbătut istoria: „Olăcari cu cărți în toate părțile și alergători în toate olaturile să să trimață, ca prin toate țările și orașurile crainicii strigând, de această mare a marelor monarhii adunare, tuturor în știre să dea, și cu de-adinsul iscotind, să poată cunoaște de ieste lipsind vreun chip din vreun feliu din duhurile purtătoare și de nu să află cu toții la această a tuturor adunare și de obște împreunare.

Strada Domnească cu o privire din dreptul Parcului Municipal spre Piața Regală. În stânga imaginii este casa și banca Grigore Manițiu, iar peste strada Municipală (Iacob Lahovary de mai târziu) era Hotel Continental cu bodega Azuga la parter. În dreapta imaginii era hotelul Metropol, de mai bună calitate, cu magazin de pălării la parter.

Așijderea îngrozături și înfricoșeturi să să dzică porunciia unuia ca aceleia, carile la acel sobor a să obști ar tăgădui sau alt feliu de pricini spre apărare ar scorni și celuia ce cât de puțin în ceva împotrivire ar arăta, plata cu pedeapsa morții și cu prada casii i să punea. Aședară, cu cuvântul deodată și porunca li să pliniia și precum s-ar dzice cuvântul, deodată cu gândul pretiutinderile și pre la toți sosii (că vestea aspră tare pătrunde urechile și inima înspăimântată îndată simte sunetul) de vreme ce de alergăturile iuților olăcari și de tropotele picioarelor a neobosiților alergători toată pulberea de pre toată calea, în ceriu să râdica. Toate văile adânci de tari strigări tare să răsuna, toate a munților înalte vârvuri de iuți chiote și groase huiete în clipă să covârșiiia și toți câmpii pustii și necălcați de groznice strigări și de fricoase laudări să împlea.

Piața Regală într-o expunere panoramică aproape perfectă, care ne ajută să înțelegem puterea economică a orașului la acel moment al anului 1908, civilizația străzii și cea a oamenilor lui.

Nu era dară, nici să putea afla ureche în văzduh și pre pământ carea, de strașnic sunetul veștii și de groznic cuvântul poruncăi aceștia, să nu să sfredelească; nu era, nici să afla într-aceste doaă stihii dihanie, carea de vârtutea și puterea învățaturii aceștia cu mare frică, cu neîncetat tremur și cu nespusă groază să nu să clătească (că cu cât vestea oțărâtă mai de năprasnă vine, cu atâta mai mare tulburare și grijă scorește). De care lucru într-alt chip a fi nu putu, fără numai cu toatele deodată, cu cuvântul, porunca cu fapta pliniră și la locul însămnat și sorocul pus să găsiră.”²⁷⁰ Toate morile de vânt ale Covurluiului osteneau de zor, huind zi și noapte paletele lor se învârteau zorite, bătute de vânturile aspre, ca să macine bine grâul arnăut, comoara acestor locuri, iar brutarii frământau de zor, pâinea noastră cea de toate zilele. Salcâmii din pădurile și fânețele care înconjurau orașul, dădeau obolul de miere de un galben ocră, ca de pară bine coaptă, adunată cu mult sânge de cohortele albinelor ce umpleau urdinișurile stupăriilor nenumărate, așezate lângă pădurile mari.

²⁷⁰ *Istoria ieroglifică*, D. Cantemir

Vapoare de pasageri la Galați. Cursele de transport pasageri între Galați și celelalte orase mari riverane fluviului, precum Brăila și Tulcea, cu vapoarele Transilvania, Muntenia și Banat, au devenit o amintire. Dezastrul a început cu nava Mogoșoaia. În dimineața zilei de 10 septembrie 1989, pe Dunăre au murit 239 de oameni, 16 au supraviețuit. Erau pasageri pe „Mogoșoaia”, care făcea legătura între Galați și satul Grindu. Vaporul a fost lovit de un împingător bulgăresc și s-a scufundat în mai puțin de 3 minute. La începutul anului 1990, Flota (Cf. specialiștilor englezi, flota României era a 4-a din lume la acea dată; potrivit altor clasamente și opinii, flota românească era a 9-a sau a 10-a din lume) maritimă (peste jumătate construită la Galați) de transport deținea 288 (Din total, 105 unități navale erau scoase din exploatare pentru reparații sau casare, iar 47,6% ridicau probleme de re tehnologizare) nave, cu un tonaj de 5.614,0 mii tdw., structurată astfel (Cf. documentului „Organizarea, starea tehnică și exploatarea flotei maritime în perioada 1990-1996”, emis în septembrie 1997 de Ministerul Transporturilor): – 188 cargouri de mărfuri generale– 1.444 mii tdw. (25,6%); – 12 tancuri petroliere – 1.090 mii tdw. (19,5%); – 70 mineraliere – 2.979 mii tdw. (53,2%); – 18 nave specializate – 101 mii tdw. (1,7%). În funcție de anii de vechime, situația se prezenta astfel: – 30 nave sub 5 ani (10,4%); – 69 nave între 5 – 10 ani (24,1%); – 91 nave între 10 – 15 ani (31,1%); – 44 nave între 15 – 20 ani (15,3%); – 54 nave peste 20 ani. Din punct de vedere al organizării, flota maritimă de transport era administrată de două companii de navigație: Întreprinderea de Exploatare a Flotei Maritime (I.E.F.M.) „Navrom” Constanța – 275 nave (5.380,0 mii tdw.) și Întreprinderea de Comerț Exterior (I.C.E.) „Navlomar” București – 11 nave (225,0 mii tdw.). De asemenea, exista și compania mixtă Roliship” (Compania de navigație „Roliship” a fost înființată în anul 1979; la început a deținut două nave, dar, ulterior, a ajuns la șase nave („Sousa”, „Săveni”, „Rîmnicea Vilcea”, „Slobozia”, „Săcele” și „Tîrnăveni”), care reprezentau contribuția părții române la această companie.) – 2 nave (9.600,0 tdw.), la care 51% din acțiuni erau deținute de I.E.F.M. „Navrom” Constanța, iar 49% din acțiuni aparțineau companiei libiene „Lafico”. În anul 1990, în baza Decretului-lege nr. 50/ 1990, 24 de nave au fost vândute de I.E.F.M. „Navrom” Constanța, dintre care 19 aveau expirată durata de exploatare normată. În august 1990, conform H.G. nr. 494/ 9 mai 1990, I.E.F.M. „Navrom” Constanța a fost divizată în trei societăți comerciale pe acțiuni: S.C. „Petromin” S.A. (specializată în exploatarea navelor petroliere și mineraliere), S.C. „Navrom” S.A. (specializată în exploatarea cargourilor de mărfuri generale) și S.C. „Romline” S.A. (specializată în exploatarea navelor portcontainere, ro-ro, ferry-boat și cargouri de mărfuri generale), care și-au împărțit navele în baza unui protocol semnat la 9

august 1990. Ulterior, cele trei companii au fost transformate în societăți comerciale pe acțiuni, specializate în transporturi de mărfuri și pasageri, cu nave proprii sau închiriate, exploatarea mineralierelor și petrolierelor, activități de brokeraj, repararea, cumpărarea și vânzarea de nave. La sfârșitul anului 1993, flota maritimă românească deținea 244 (Diferența față de cele 288 de nave existente la 1 ianuarie 1990 provine din vânzarea a 41 de nave și pierderea prin scufundare a trei nave) de nave, totalizând 5.303.664 tdw. (94% față de 1 ianuarie 1990), structurate astfel: – „Navrom”: 84 nave (691.860 tdw.) și deținea 51% acțiuni în cadrul societății mixte „Roliship” (6 nave – 28.800 tdw.), „Romline”: 77 nave (630.968 tdw.), „Petromin”: 70 nave (3.742.546 tdw.) și deținea 50% acțiuni în cadrul unor societăți mixte (6 nave – 517.954 tdw.). De asemenea, existau cinci companii cu capital privat: 13 nave (238.290 tdw.). În perioada 1990-2001, în șantierele navale românești au fost construite 19 nave (702.000 tdw.), dar, fapt demn de reținut, procesul de fabricație a acestora era început înainte de 1990! Cetitorul a înțeles și unii cred că au și trăit drama distrugerii premeditate a acestei țări. La CFR era vinovat mereu acarul Păun. La flotă însă nu-i nimeni vinovat, nici măcar un corsar pe care-l știm cu toții, dar ne facem că nu, ba îl mai și gratulăm cu tot felul de complemente de bărbăție și credință. Numai că el săracul nu-și poate depăși condiția lui de corsar, care a pierdut în porturile lumii toată flota României și asta este un lucru cert.

Nu era vre-un bei mai important în Istambulul sultanilor sau vre-un pașă mofturos, călărind obosit prin smârcurile de graniță în sangeacurile de la Dunăre, să nu-i știe gustul atâta de delicat și savuros al mierii de albine din Bărăgan. Pe strada Mihai Bravul, la nr.14, trăsurile erau într-un dute-vino continuu, se întrunea Comisiunea Europeană a Dunării, unde trebuiau să ajungă grabnic d-nul Gaston Mouille, consulul Franței la Galați din strada Berthelot, nr. 73 bis, domnul Thomas Beauchamp Wildman, consulul general al Marii Britanii, din strada Colonel Boyle, nr. 3. Domnul Giovanni Batista Dolfini, consulul general al Italiei, era pe str. Domnească, nr. 104, d-l Eugen Bonachi, reprezentantul României, prim-președinte al Curții al Curții de Apel Galați, d-l M. Marino Siguoro, consulul general al Greciei, din str. Cuza Vodă, nr. 15.

D-nul Wilhem Otto Fritz Schonberg, consulul Germaniei, din str. Holban, nr. 1, la ale cărui porți era mereu câte un ostaș, domnul Michel Lacko, atunci consulul Cehoslovaciei, din strada Codreanu, nr. 7, d-nul M. Mouhiddin, consulul Turciei, din str. Brăilei, nr. 20, d-l M. Michel Angius, consulul Austriei, din str. Col. Boyle, nr.26, d-l M. Frederico Ferrer Sicars, consulul Spaniei, din str. Col. Boyle, nr. 26. Era treabă la Galați domnule dragă, nu glumă, aici se hotăra soarta comerțului pe întreaga Dunăre, o adevărată arteră dătătoare de viață pentru bătrânul continent, pulsa pe ea tot bănetul european și nu numai atât. Pe aici, prin dreptul cheiurilor Galaților, vapoarele brăzdau valurile apei cât era ziua de mare, iar cheiurile se umpleau și se goleau așa de repede, încât unii căpitani deveneau brusc foarte irascibili, ori erau cuprinși treptat, dar neașteptat, de un soi enervant de neputință de a mai face față, acestui iureș nepotolit, aproape drăcesc, neomenesc câteodată.

O imagine foarte rară a Bufetului Municipal, din Parcul Municipal din Galați.

Vapoarele înșirate pe Dunăre până la Sulina, cu hambarele lor pline de bunătăți, veneau și plecau continuu, din portul comercial destul de mare și aglomerat al Galațiului, ducând poate cu ele, câte o fărâmbă luminoasă din sufletul acestor locuri și al copiilor zburdalnici de aici, de la margine de orient, ori aducând parfumul de roșcovă și lavandă fină al orientului, aroma rodiilor coapte, a curmalelor și a brăgii. Dar și mătăsurii grele și lucioase, sulimanuri scumpe, dorite aprig de alesele obraze ale protipendadei subțiri de aici, din orașul ce se oglindește gânditor și obosit, de peste două milenii, în bătrânul nostru Danubiu, sulimanuri ascunse în fel de fel de micuțe ambalaje colorate. Toate tulburau imediat privirea văduviților marinari, întorși abia în patria plăcerilor cele fără de număr, sau puneau la grea încercare inimile clocotitoare ale tinerelor fete și zvăpăiatelor beizadele locale, căroră începea să le crească mustața. La câte un zaiafet al armatorilor un cătăreț contemporan talentat avea să tot încerce, mereu seara pe lună, să deslușească lumea mare: „Prea multe păsări cardinale/Între iluzii se rotesc/ Contaminând cu accensoare/ Misterul nostru pământesc/ Îmbătrânind de fericire/Într-o mansardă fără flori/Lăsând păpuși fără adresă/ Pentru serbările din zori/E frumos, e prea frumos la tine-n suflet/E târziu, e prea târziu la mine-n gând/ Împărtășim, împărtășim aceeași taina,/Dar nu se știe, nu se știe până când/ Visăm frumos aceeași moară/Ascunsă-n tragicul bufon/Și măcinăm aceleași lacrimi/Când dau părinții telefon/Suntem lucizi până la sânge/ Nedespărțiți până la cer/Și nici nu știu, după iubire/Ce se cuvine să-ți mai cer/E frumos, e prea frumos la tine-n suflet/E târziu, e prea târziu la mine-n gând/ Împărtășim, împărtășim aceeași taină/Dar nu se știe, nu se știe până când/Cuvintele își pierd căldura/ Într-un sărut

de protocol/ Și tot mai vinovate pășări/ Dau eșafoadelor ocol/Sub fruntea mea se face noapte/În ochii tăi se face zi/ Și renunțăm să mai cunoaștem/Ce stelele ar putea păzi/E frumos, e prea frumos la tine-n suflet/E târziu, e prea târziu la mine-n gând/ Împărtășim, împărtășim aceeași taină/Dar nu se știe, nu se știe până când...”²⁷¹ Altfel în ce s-ar fi îmbrăcat oare copilițele acelea, ce visau la primul lor bal select, mamițele cele grijulii care le însoțeau, ori obrazele simandicoase ale logofeților, pârclabilor sau armatorilor orașului? Că deh, nu haina face omul, dar fără ea parcă ești om? Clopotele băteau de vecernie la Precista și la Mavromol, era iarăși liniște deplină în orașul peste care cobora delicat sara, în sunetul trapului mărunț al cailor ce-și duceau stăpânii acasă, la cocoanele cu multe tabieturi... Bunicuțele noastre depăneau mereu povești multe, unele „pline de banalități”, între cele câteva sfârșituri ale fusului și ale sufletului lor, pe care se înfășura nepăsător firul timpului, tors din canura vieților trecute, pe aici sau de pe aiurea, după același ritual străbun, mereu la gura sobei dogorinde, ele erau poveștile învățate poate de la bătu, poveștile copilăriei tuturor...

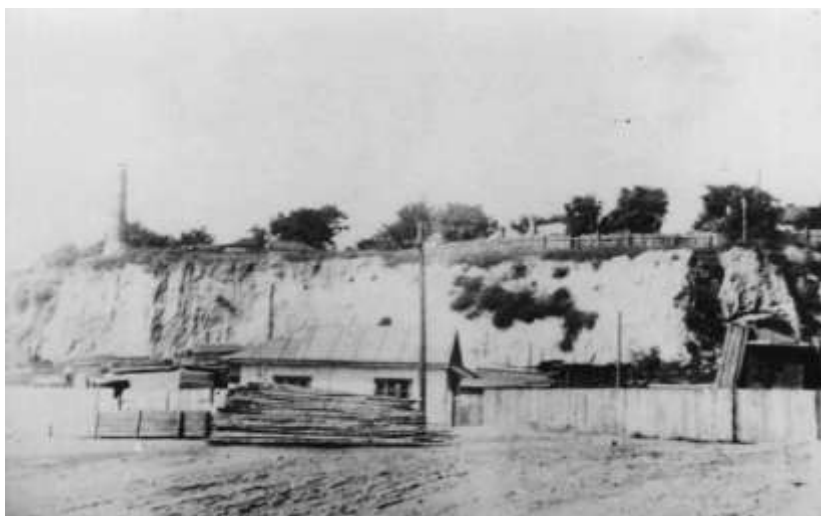

O imagine a casei lui Epaminonda Lambrinidi în 16 martie 1903, din strada Domnească nr. 51 de astăzi, devenită Curte de Apel. Istoricul acestei case cetitorul îl cunoaște deja, falimentul componentei navale a afacerilor Lambrinidi din 1890 conducând la pierderea acestei proprietăți. Lambrinidi mai avea o casă pe strada Mare, despre care am scris și se pare că și pe strada Portului mai avea una în proprietate, folosită ca birouri pentru firma sa de navigație. Tot pe strada Portului deținea și o moară cu abur cumpărată pe 9 decembrie 1868, într-o tranzacție făcută între Jaques și Antoine Vaschen, M.E. Rodocanachi et Co., din Marsilia și E.A. Lambrinidi din Galați. Casa din strada Domnească din imagine a fost construită în anul 1880, după cum reiese din tabelul locuințelor construite în anii 1879-1880. Rămâne întrebarea unde a fost cazat Carol I la vizita din 17 aprilie 1879 făcută în Galați, împreună cu prințul moștenitor al Suediei? Comentariile ziarelor

²⁷¹ *Păsătri cardinale*, Nicu Alifantis.

spun că aceasta este casa în care a fost primit, dar datele înscrise despre construcția ei nu par să confirme această opinie. Puțină lume știe că prințul Emanoil Conachi Vogoridi în anul 1881 vinde palatul familiei de la Țigănești lui Epaminonda Lambrinidi, care după puțin timp îl revinde lui Tache Atanasiu, avocat, mare moșier și prefect de Tecuci.

Este grea viața oamenilor în general, dar atunci era chiar foarte grea. Iar o poveste mângâie mereu și dă speranță, omul se hrănește adeseori doar cu iluzii, sunt cele mai ieftine bunătăți și frumuseți lumești, din care gustăm doar mirosul... Că peste multe putem trece, Doamne, dacă povestitorul are harul trebuitor de la tine și știe să ne facă să atingem un vis, cel mai visat și mai dorit dintre toate, cu aripa fulgurată a gândului călător. Ceea ce în viață n-o să putem atinge sau avea vreodată!

Fabrica de var I.G. Duca, situată chiar pe malul râpei, al cărui coș de ardere a pietrei de var se vede în stânga imaginii. Strada Mazepa o despărțea de biserica Precista. Puțin mai sus, pe aceeași stradă era Fabrica de macaroane a grecului Panaghi Zamfiras²⁷², cumpărată apoi de Stelian Protopopas. Industria morăritului între anii 1897-1907 a fost reprezentată de 7 mori cu aburi: moara lui Gh. Nicolau, cea a lui D. Ștefănescu, a lui Radu Voican, a lui Spiridon Mistoi, a lui Fr. Gaster și cea a fraților Doiciu. Moara „Steaua. Societate anonimă”, înființată în anul 1907, dar pusă în funcțiune în anul 1909, va cunoaște o dezvoltare însemnată, devenind una din cele mai importante mori din România de dinaintea primului razboi mondial. Moara avea o capacitate mare de producție,

²⁷² „În noaptea de 8-9 curen t au ars cinci prăvălii din strada Podului de Piatră. În una din acele prăvălii era instalată și fabrica de macaroane a d-lui Panaghi Zamfiras. Până acum nu s'a putut constata de unde a ieșit focul ; însuși șeful poliției face ancheta; Astăzi se face la Galați alegerea pentru un deputat, în locul d-lui Antaki demisionat” – ziarul *România liberă*, 1887-03-11, nr. 2870.

măcinând cam 30 de vagoane de cereale în 24 de ore²⁷³. Ancheta industrială din 1901-1902 menționează în cadrul industriei mari trei întreprinderi de panificație: fabrica de pâine a lui Teodor Molcoci, cea a lui Spiro Destumis și Asociația Cooperativa „Galați”, fabrica și franzelăria de lux a lui Carol I. Korner, brutărie mecanică, care avea să devină în primii ani ai deceniului al doilea, cea mai mare brutărie a industriei panificației din oraș.

Se opri în fața portului la care agia afișase cislele²⁷⁴ din acel an și se cinui tare mult, cu ochii lui obosiți de plesnitura înțepătoare a vântului, să citească: „Cisle, după cum s’au hotărât se facă pe oameni (?) de prenpejur, în 7257/1748-9): 1. cojocar prăvălie, cojocar de cojoace proaste, 2 lei; cojocar cărpaci²⁷⁵, bogasier prăvălie, cari nu sânt la briasla negușitorilor, bogasier²⁷⁶ cari fac diver, croitiri cu prăvălii, croitori cărpaci, postăvari cu răsboiu, acei cu 2 vaci, 20 oi, 2 pogoane, un bou, tăți plătesc de capul omului 1 leu; 3. omul slab de bătrânețe ...(?) pol; văduvile sărace să nu fie supărate, ca i nevolnicii care n’or fi buni nici a să hrăni; 4. băcalul²⁷⁷ din prin mahalale, cu prăvălie mai ușoară, 2 lei; 5. cizmariul bun, 2 lei; 5. cizmarul cărpaci, 1 leu; 6. tăbăcariul²⁷⁸, 3 lei; 7. șălariul²⁷⁹, 2 lei; 8. butnar²⁸⁰ legătoriu, 1 leu; 9. ciprăgariul²⁸¹, 1 leu; dulghierul, 2 lei; 10. lemnariul

²⁷³ Em. Mihaly, S. Mihaly, *Dezvoltarea industriei alimentare în orașul Galați*, p. 195; P. Pălănea, *Istoria orașului Galați*, p. 158.

²⁷⁴ Dex-Cislă, cisle, s.f. (În orânduirea feudală) 1. Cotă-parte de bir care revenea unei persoane sau unei comunități dintr-o sumă plătită cin comun; repartizare a dărilor fixată de obștea satului, proporțional cu averea fiecăruia. 2. Întrunire, sfat (sătesc), adunat de obicei pentru stabilirea cislei (1). - Din sl. čislo „număr”.

²⁷⁵ Cărpăci, cărpaci, s.m. Meseriaș care peticește, care repară încălțăminte, haine etc.; Meseriaș sau, p. gener. persoană care lucrează prost. - Din bg. kărpač.-dex

²⁷⁶ Bogasier s.m. (inv) Negustor de articole de manufactură, în special de pânzeturi fine, folosite pentru căptușeli de haine. • sil. -si-er. pl. -i. /bogasiu + -ar.-dex

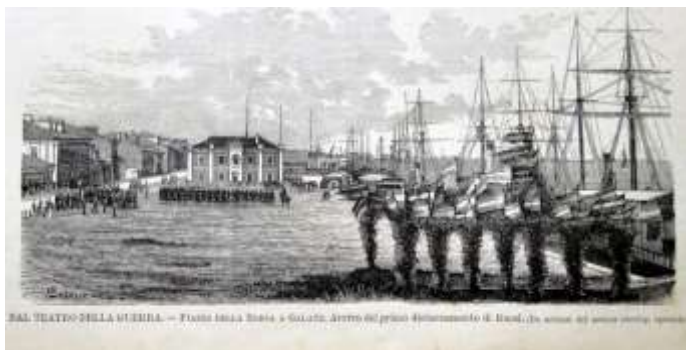
²⁷⁷ Dex-Negustor de produse alimentare. -Var. (Mold.), mr., megl. băcal. Tc. bakkal (Șeineanu, II, 31; Lokotsch 189; Ronzevalle 49), de unde și ngr. μπακάλης, alb. bakalj, bg. bakal. -L păstrat în dialecte s-a modificat în Munt. și în limba scrisă, prin asimilarea cu cuvintele formate cu suf. -an, ca lipscan, țăran, gardian, sătean. Der. bacalbașe, s.m. (inv., staroste al băcanilor); băcăneasă, s.f. (băcăniță); băcănesc, adj. (de băcan); băcănie, s.f. (prăvălie de produse alimentare; mirodenii, ingrediente); băcănime, s.f. (adunare de băcani); băcăniță, s.f. (nevastă de băcan). Der. sînt normali, cu excepția primului, care imită tc. bakkal baș.

²⁷⁸ Dex-Tabác, tabaci, s.m. Tăbăcar. - Din tc. tabāk. A tăbăci~esc tranz. (piei de animale) 1) A trata cu tananți (pentru a da însușirile necesare); a dubi; a argăsi. 2) fig. A bate foarte tare; a zdrobi în bătai; a snopi; a toropi; a stâlci; a stropși; a făcălui. /Din tabac.

²⁷⁹ Dex-Șălări, s.m. (inv. și pop.) înșelător. șălăr2, -ă, adj. (reg.; despre animale) vărgat, dungat; cel care face șei de cai.

²⁸⁰ butnăr (-ri), s.m. -Dogar. Germ. Büttner (DAR; Gáldi, Dict., 191); cf. mag. bodnár, rus. bondarj, rut. Bondar, pol. bednarz. Puțin probabilă der. sugerată de Pascu, I, 55, de la *butinar, deși acesta de la un lat. *buttina (> putină).- Der. butnări, vb. (a face meseria de butnar); butnărie, s.f. (dogărie); butnărit, s.m. (meseria de dogar).

broscar, 2 lei; 11. rotariu și birjariu, 1 leu; lemnariu bărdașiu²⁸², 1 leu; 12. butnariul ce face buți noi, sau burii, 2 lei; 13. olariu străchinariul, 2 lei; bărbieriul, 1 leu; 14. trăistariul, 1 leu; 15. pâslariul²⁸³, 1 leu; 16. crășmariul de uliță cu sormea lui, 3 lei; 17. crășmariul de mahala cu sormea lui, 2 lei; 18. cărșimar simbriașu, 1 leu; 19. brutariul, 2 lei; 20. brutariul calfă, 1 leu; 21. cavaful²⁸⁴, 3 lei; 22. lăcătușul, 1 leu; 23. sebierul, 1 leu; 24. săhăidăcariu, 1 leu; 25. păscariul prospătașu i sărătașu, 2 lei”.²⁸⁵ Despre sămile Covurluiului, iubite cetitorule, paginile istoriei lasă câteva semne: „Banii ce s’au cheltuit din veniturile acestii sămi: Bani trimiși la Țarigrad... Cu o poliță și cu hazne, de dumnealor boierii caimacami, 100.000... Ce s’au luat de la Dimitrie Hagi Panaghiote... Patru poliți ci s’au luat pe mâna lui Andrif Pavli, și s’au trimis cu călări, la 12 zăli a lui Ghenar... 7.500. Polița lui Dumitru Costasaigi, cari s’au trimis la Țarigrad, la tovarășul său Vameș Aftanasachi, ca să’i de la dumnealui Spătarul Ștefan Mișoglu (cumnatul domnului, genealogia Cantacuzinilor) în socoteala Ținutului; 1785, Maiu 1. Total 31500. Polițe plătite aice la Galați, la Ali Căpitan, omul Mării Sale Căpitan-Pașa... La Galați, lui Emin-Pașa ...2000.

Primele trupe de cazaci pe cheul din fața Bursei din Galați, în 1877. Înainte de asta Rusia ocupase Principatele Române în toamna anului 1853, iar atunci Imperiul Otoman în calitate de putere suzerană a declarat război Rusiei. Așa a început un lung și greu război, cel al Crimeii, care a

²⁸¹ Ceaprazăr, ceaprazari, s.m. Fabricant sau negustor de ceaprazuri (1) sau, p. ext. de chipie și de alte obiecte de uniformă (militară). - Ceapraz + suf. -ar.

²⁸² Bărdăș, bărdași, s.m. (Reg.) Lemnar, tâmplar. - Bardă + suf. -aș.

²⁸³ Pâslăr, pâslari, s.m. (Mai ales la plural.) Cizmă sau papuc de pâslă. - Pâslă + suf. -ar.

²⁸⁴ Dex-Pantofăr, cizmar. Tc. kavaf „pantofar“ (Roesler 504; Șeineanu, II, 96; Lokotsch 772). -Der. căvăfie, s.f. (pantofărie).

²⁸⁵ Studii și documente cu privire la Istoria Românilor, IV. Cărți, documente, zapise și răvașe. Tipărite în întregime sau ca regăsite și întovărășite de note explicative, partea II de N. Iorga, pag.44-45, profesor la Universitatea București. Editura Ministeriului de Instrucție, Buc. Stabilimentul grafic I.V. Socecu, strada Berzei, 59, 1904. Donațiune Maiorescu.

antrenat aproape toate puterile europene de-a lungul a trei ani. Pe 2 ian. 1854 generalul baron Budberg îl numește pe generalul-maior baron Dimitri Erofeevici Osten-Sacken vice-președinte definitiv al Sfatului administrativ al Moldovei, în locul prințului Pavel Urusov. A doua zi plasticianul francez Constantin Guys (1803-1892) sosește pe lângă statul major al lui Omer Pașa ca reporter de front al periodicului „*The Illustrated London News*”. În 11/23 martie 1854 trupele rusești, comandate de generalul aghiotant Alexandr Nikolaevici Liiders, forțează Dunărea lângă Galați fără a întâmpina prea mare rezistență din partea turcilor care, a doua zi, părăsesc fără luptă orașele Tulcea, Isaccea și Macin. Pe 23 ian. 1877 corpurile rusești de armată VIII, IX, XI și XII trec Prutul la Ungheni cu direcția Galați. Cazacii călare trec Prutul și-și fixează tabăra la Barboși. Pe 6 mai 1877 Galațiul îl primea pe marele duce Nicolae însoțit de 25 de generali ruși, veniți pe calea ferată și avea să stea la M. Antaki, un negustor bulgar al orașului. Principalele arme ale armatei de linie erau la 20 aprilie 1877 „cavaleria, artileria, geniul și infanteria”. Ca formă tactică și eșalonare, batalionul român era format din trei alinamente dispuse în adâncime pe un front de 800 m. maxim un kilometru. Armata română era formată din Corpurile I și II teritoriale cu un efectiv de 58.700 de militari, 12.300 cai, 190 de piese de artilerie. Numărul cadrelor armatei fiind de la sublocotenent la general de brigadă de 1600 ofițeri. Garda orășenească, miliții, jandarmi, frontier formau rezerva tactică de 33.000 militari și 60 piese de artilerie, respectiv 900 de cai.²⁸⁶ În 1877, odată cu izbucnirea războiului ruso-turc (Imperiul Țarist, urmărindu-și mai vechile sale planuri strategice de capturare a gurilor Dunării și a strâmătorii Bosfor, intrând în război de partea Serbiei, împotriva Imperiului Otoman), guvernul central de la Istanbul s-a gândit să evacueze din Dobrogea cele 100000 de vite și 30000 de cai, pentru a nu cădea în mâinile dușmanului rus, iar la orizont, diplomația de la Istanbul, identifica și o înrăutățire a situației cu România, care principat urmărea a lua în stăpânire gurile Dunării. A fost emis pe data de 1 iulie 1877 un decret rusesc care făcea referință la organizarea regiunilor Șistov, Târnovo și Tulcea; până la finele războiului balcanic în 1878 s-au constituit la sudul Dunării sub administrația Rusiei, opt regiuni (foste sangeacuri) organizarea Tulcei, sub administrație rusească și sub control militar, a durat mai bine de un an pînă la trecerea acestei provincii în administrarea României, firește la schimb cu cedarea de către România în favoarea Imperiului Rusiei a sudului Basarabiei (Cahul, Ismail, Bolgrad).²⁸⁷ Cu ducerea la îndeplinire a prezentelor dispoziții otomane au fost însărcinați în epocă, serdarul Ekrem al Dobrogei, comandantul Ali Rizapașa și valiul de Tuna, situat administrativ în vilaietul otoman al Dunării.

Polița ce s’au plătit dumisale Costache Roset, Hatman, Lupului și Avram, jădovi leși, cari bani i au făcut teslim jădovii aceștie la Cămara gospod, la Focșani, la 29 a lui Fevruar, care s’au dat dar la Focșani; 1785, mart, 15, 2500 lei. Polița lui Giambaș Sărchi, cari lei i-au luat gospod la Țarigrad de la acesta, și s’au plătit la Osman, vechil acestuia, viind cu gospod. Total 14100.²⁸⁸ (...) maisetul Mării Sali Hasan-Pașa de la Benderiu și conacile Mării Sali Carâ Mehmet-Pașa de la Hotin.

²⁸⁶ Vasile D. Chițu, *Evoluția instrucției și a tacticii infanteriei românești de la 1831 la 1931*, în *Revista Infanteriei*, București, anul XXXV, nr. 350 / aprilie 1931, p. 123; Ion Coman, și colectiv, *România în războiul de Independență 1877 – 1878*, Editura Militară, București, 1977, p. 68 – 69.

²⁸⁷ Nicolae Ciachir, *Războiul pentru Independența României în contextual European (1875-1878)*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 286-287.

²⁸⁸ Em. Mihaly, S. Mihaly, *op. cit.*, pag. 186.

(Ultimul, aici s'au rădăcat de la Hotin și au mersu piste Dunăre; cel din'tâiu pomenit la 3 maiu, ultimul la 8 martie, anul 1807... Total 3.747.108. Bani ci s'au dat în cumpărare vacilor i a cărnii pentru oșteni... De la casapi... Prin dumnealui Banu Iordachi Milu, în vreme ci au fost la armie la Ismail, cu știre dumisali vornicului Gavril Conachi. Tainuri la volintiri și turci ci să află la Eși; banii dați țăntărilor menzelurilor și în alte trebuinți a menzelului... 60.000 agiutoriu după hotărăște Mării Sali Constandin-vodă Ipsilant²⁸⁹, pentru străcăciune ci s'au pricinuit menzălului cu umblare ce multă vreme întrării oștilor. Total 352139,40. În cheltuiala lotcilor ci s'au făcut la Galați. Total 13414,66, la cei trimiși cu trebi...²⁹⁰, Lampagiii de altădată, cu gazornița mereu plină și feștila ușoară în mână, se strecurau tăcuți pe uliți ca niște năluci ușoare. Alunecau pe lângă felinarele înșirate pe ulicioare, care începeau noaptea să licărească timid, aici, în orașul cuprins prea brusc de mult întuneric, apărut lângă dumbrava verde-crud, mătăsoasă și primăvăratecă a luncii Dunării uneori albastre, uneori înfiorată brusc de cântecul privighetorii neegalate de nimeni: „Unde-s felinarele/Și bătrânul lampagiu,/ Unde sunt trăsurile/Și bătrânul vizitiu.”²⁹¹ Așa cum foarte frumos spune cântecul, unui idol al tinereții mele. În cârciumi pline și dese oamenii se mai omeneau, în amurgul mov al toamnelor noastre târzii, cu o litră de vin și-o friptură. Să mai uite de sudălmile jupânilor, grăbiți să ducă la Fanar aurul și pâinea

²⁸⁹ Constantin Ipsilanti, a fost domnitor în Moldova: 8 mar.1799-4 iulie 1801, oct.1806-nov.1806 și al Munteniei: 1 sept.1802-aug.1806. A mai fost administrator al Munteniei sub ocupația rusească: 27 dec.1806-31 mai 1807 și 8-28 aug.1807. A fost fiul lui Alexandru Vodă Ipsilanti și tatăl lui Alexandru Ipsilanti Eteristul. Și-a început cariera ca toți fanarioții, devenind dragoman al Porții, pe vremea celei de-a doua domnii a tatălui său în Țara Românească (1769-1797). Făcând în această calitate numeroase servicii Rusiei și Angliei, adversarele Franței, ajunge prin concursul acestora pe tronul Moldovei (1799). Nu se poate menține mult timp, tocmai din cauza prea accentuatului său rusofilism și este destituit (1801). Reîntors la Constantinopol, continuă cu uneltirile și casa sa ajunge cuibul agenților și intrigilor moscovite, care căutau să-și reîntroneze omul lor. Convenția ruso-turcă din 1802, a dat drept rușilor să se amestece în numirea, menținerea și destituirea domnitorilor, prevăzându-se tot în interes moscovit și fixarea domniilor pe o perioadă de 7 ani. În aceste condiții, Constantin ajunge pe tronul Munteniei. La început, ca om al Rusiei, ia câteva măsuri salutare: îi recheamă pe exilați și achită datoriile țării la Constantinopol, cu scopul de a suprima marile dări. Cu tot tratatul din 1802 și cu toată protecția rusească, Poarta înțelege trădarea lui Constantin, care lucra ca Principatele române să intre sub influența rusească, îl destituie și vrea să-l omoare. Deoarece Rusia și Anglia protestează energic, Turcia îi dă pace însă nu-și poate relua tronul pentru că din cauza relațiilor tensionate ruso-turce, izbucnește războiul. Numai după ce rușii ocupă Principatele Române și Bucureștiul în decembrie, Constantin revine la conducere, fiind însărcinat cu administrarea Moldovei (oct.- nov. 1806). Pentru că țara era sărăcită, iar rușii cereau tot timpul bani, el se refugiază în 1809 la Sankt Petersburg, de unde nu se mai întoarce, murind în 1816.

²⁹⁰ Idem, pag.203.

²⁹¹ Aurelian Andreescu

de aici, acea pâine pentru care trudeau din zori și până seara, acea comoara care li s-a furat adesea. Căci, nu-i așa: „Amărât îi omul, doamni,/Și di griji nu poate doarmi,/Când îi iese fum în casă,/ Mândra nu îi drăgăstoasă... /Când vine sara acasă!/N-are ce pune pe masă,/Și n-are porumb în leasă...” Așa se obținea firmanul și caftanul domniei, de la Istambulul otoman al temuților padișahi. Așa rezistau de secole la rafalele neiertătoare ale Crivățului sarmatic și la ropotul cailor spahiilor cuceritori și nemiloși.

Piața Regală într-o imagine mai puțin cunoscută.

Cărarea care ducea sau aducea firmanul de domnie râvnită, sau eșarfa mazălirii, de la palatul Topkapi al sultanilor, trecea adeseori pe aici, însoțite totdeauna de muzica orientală a meterhanelor, marșul forțat al ienicerilor, ori trapul aproape adormit al spahiilor pașei, din sangeacul de la Silistra. Prin iarba deasă și înaltă a lanurilor Bărăganului, au trecut veacuri de-a rândul convoaiele de care, care duceau aurul și grânele la Istambul, călăreți vestind schimbarea de domnie, cu familii pribegite fugind de urgia răzbunărilor, sultani în drumul lor pedepsitor al domnitorilor hicieni. Galopul aducea pe rând ba spaime, ba bucurii și nu arar cele două grupuri treceau absente, unul pe lângă altul, fie spre dezastru, fie spre gloria unei clipe. Taraful, trezit de venirea nopții și a mușteriiilor chefliei, își acorda strunele, pentru ei munca deabia începea și nu era deloc ușor să înțelegi, ce dorea să asculte conașul, amețit de aburii băuturii. Cântăreț desăvârșit, Orfeu și lira lui împrumutată tarafelor noastre vrednice și neobosite, au fredonat aici cântece, care au fost mereu balsamul foamei și dragostei, cele două necunoscute ale vieții, ele se auzeau adesea din mahalaua vecină și era insistent suspinate de toate arcușurile, cuprinse de febra petrecerilor tuturor tinereților.

„Str. Domnească nr. 65. Construcție din 1880 a lui Anton Ciuntu. În 1911 locuiau aici moștenitorii Sophiei Ciuntu. În 1941 imobilul era în proprietatea lui R. Halpern. După 1948 casa, părăsită de proprietar, este folosită de stat pentru diferite alte instituții. Trece legal în proprietatea statului cu decretul 712/1966. Astăzi este localul unei grădinițe de copii, bine întreținută de un director inimos.” – Ion Cașu, facebook.

Galațiul a trăit mereu tragedia despărțirii de cei dragi, specifică unui port mare, s-au vărsat multe lacrimi aici, s-au despărțit multe case întemeiate promițător, dragostea nu prea are timp să aștepte însă și cel mai adesea este înlocuită repede de tot de o altă dragoste strecurată în patul tocmai rămas gol, de obicei mai aprinsă și mai ațâțată de curiozitatea noului, oare cum o fi, vai, vai ce proastă am fost să nu văd eu frumusețea asta de bărbat copt și puternic ca stânca... Venea și ziua reîntoarcerii acasă, când cheul portului era plin ochi, sirena vasului pufăia vestea așteptată a ajungerii la cheul Galaților, apoi se lăsa ceremonios scara vasului, pe care oameni, arși de soarele verii, coborau legănat corpul lor robust, de care atârna viitorul, se reînodau speranțe.

Copiii își revedeau tații plecați pe mările pline de furtuni ale lumii, marinarii își vedeau prima dată, după multe luni sau ani, copii pe care îi concepușe în aburii alcoolului ultimei despărțiri, când nu mai țineau minte dacă și-au iubit femeia lui, sau poate o alta, o întrebare care îi frământa și multă vreme nu le dădea pace era, oare erau copii ai lor, semănau cu ei, așa apăreau furtunile devastatoare de pe uscat, acelea care aruncă copii nevinovați pe drumuri și într-un periculos necunoscut. Ochii miopi li se împăienjneau atunci pe loc de lacrimile sufletului, uscate apoi de dogoarea minții reci! Este o problemă grea și frământată timp de secole, aceea de a accepta la temelia casei tale, un lucru știut sau doar presupus, este o confruntare grea, lupta care se dă în sufletul unui om, care nu știe ce crește

acasă și pe cine sărută sau iubește, este grea viața trăită între două îmbarcări pe puntea vasului, între două incertitudini lăsate de obicei acasă, între dragostea față de orice fel de vietate omenească și cea care a rodit din tine.

Și chiar dacă se mai acceptă adesea și compromisul cu necunoscutul, ochii minții nu încetează niciodată să încerce, ori să afle, ce se ascunde sub perdeaua ceții, sub taluzul unor înbrățișări reci, de formă. Pentru că dacă mintea poate și este obligată de viață să facă mereu compromisuri, sufletul nu acceptă așa ceva niciodată și rămâne singuratec, el, între iluziile lui de puritate, el, cu nevoia aceia neatinsă de sublim, el, cu teama și sila de a fi atins de murdăriile lumii așa de compromise, o lume adesea hâdă, bălăcindu-se rece și pestilențială, peste o latrină hâdă oarecare... „Ce stingere! Ce verde pare ceața!/Din mătrăgună udă, dimineța,/mi-a dăruit, din partea ta, minciuna./ Cu zimții cărnii. Dulce, precum sarea,/curgând duios prin vene otrăvite,/în mii de gesturi, vorbe ocolite,/ce au ascuns de mine-nbrățișarea./ Primești săruturi pline de mătase,/pe genele mustind a râu de stele?/Cine-ți presară peste sâni inele,/în după-amiezile mereu geloase?/Cum pot, în vis, să te găsesc ușor/și să mai simt că mă topește jadul?/Aprinde, mâine, la fereastră bradul,/că-n primăvară, nu am să-ți fiu cocor!/Triști au căzut, eu nu am vrut să cadă,/toți trandafirii galbeni din Grădină,/ne desfătau, dar alții or să vină,/furându-mi, iată, ultima zăpadă...”²⁹²

Huhurezii nopților de vară patruleau pe malul apei și din când în când dădeau semne că nu vor tolera nici o încălcare de teritoriu de vânătoare, drept care fâlăiau maiestuos din aripi. Dar viața asta este tumultuoasă și trebuia trăită așa, erau doar acasă în sfârșit, era pentru multe familii o mare sărbătoare, așteptată mult, cu care se culcau seara târziu și se sculau dimineța în zori abia mijiți.

Căci chiar dacă omul ar încerca, cu slabele lui puteri, să încerce să schimbe soarta lumii, toți știu că acest lucru este doar o himeră de nerealizat oricum, ca toate celelalte și că doar încrederea în virtutea adesea necesară a celui care trăiește lângă tine, este și singurul leac posibil la atânea neliniști și sfâșieri ale sufletului, într-o pâclă bine întreținută, care protejează destul de bine ceea ce omul nu trebuie să afle câteodată, spre liniștea tuturor. Și atunci orașul port fremăta nebun de veselie, se petrecea intens, se recupera un timp pierdut, se regândea iar viața, se făceau poate alte planuri mari, care se năruiau la primul semnal de sirenă a vasului, ce se desprindea îngrijorat de la țărmul dalat al portului. Dar până atunci mai era mult timp și din loc în loc, pe ulițe, sub copaci, în grădini sau cârciumi, unde văpaia inimii dădea încet în clocot, oamenii încercau să uite necazurile zilnice, vroiau să li se-ntâmpale și ceva mai frumos, o mângâiere oarecare peste

²⁹² *Dăruindu-mi, Alfabetul posibilelor iubiri* -Florin I. Cernat

atâta durere, că este rară, foarte rară, bucuria dragostei adevărate: „de-ar veni, ea, mândrulița,/ Nae... / cum i-aș rupe coghilița,/ Nae...”

Piața Regală în una dintre cele mai frumoase ilustrate ale sale. Se vede strada Speranței, pe care trebuia să ajungă tramvaiul din imagine, trecând pe lângă hotel Splendid, în drumul lui spre strada Portului, înainte de anul 1912. Americanii au distrus, cu raidul din 6 iunie 1944, parte din aeroportul militar, biserica Sfânta Vineri și casele civile aflate pe direcția de zbor a avioanelor. Prăpădul cel mare l-a provocat însă aviația germană în noaptea de 24 august, cu trupele care părăseau orașul, distrugând a doua zi, prin minare și bombe incendiare, străzile Portului și Domnească, până la strada G-ral Lahovari. Tot nemții au aruncat în aer și Pensionul Nôtre Dame de Sion.

Așa a fost atunci, într-un timp aproape destrămat și hărtănit de uitare, când oamenii trăiau cu spaimele zilnice foarte aproape de ei, iar atunci când reușeau să prindă câteva clipe, în care mai puteau uita și ei de aceste spaime, abia atunci profitau din plin de acel moment. Inima niciodată nu le-a dat pace oamenilor, inima face totdeauna altfel de războaie decât cele știute în arta militară, războaiele teribile ale dragostei sunt de mai mare durată și mai nimicitoare, iar ca un paradox ele nu cunosc în istoria lumii nici retragerea și nici pacea, sunt tumultuoase, sunt duse mereu până la ultimul cartuș, până la ultimul soldat, până la sacrificiul total.

Institutul „Nôtre Dame de Sion” în curtea sa interioară. Institutul „Nôtre Dame de Sion” a luat ființă la data de 24 octombrie 1867, prin sânguința călugărițelor catolice ale congregației „Nôtre Dame de Sion”. Într-un dosar de arhivă din 1898-1913, Institutul era localizat pe strada Domnească, la numărul vechi 151/157 și numărul nou 111, având zidăria executată din var și nisip, iar acoperișul din tablă. Localul institutului se afla de fapt pe un teritoriu mult mai întins, cuprins între străzile Domnească, Vultur, Zimbrului și Beldiman. În 1869 i s-a mai adăugat o școală confesională și un internat, ambele gratuite. În 1887 avea și un externat secundar. Bine condus avea în 1889/90 481 de eleve, iar călugărițele, 18 la număr în 1887, ajung în la 63 în 1890. O cerere adresată Primăriei în 19 mai 1899, cu nr. 11048, era semnată Maria Lagarmite, ca proprietară a imobilelor pensionului din str. Domnească nenumărată, dar devenit nr. 111. Anton Durcovici (Durkowitsch), numit episcop de Iași, este internat între 1916-1918 în lagărul deschis la Institutul „Nôtre Dame de Sion”, el fiind de origine austriacă.

Altfel lumea nu ar exista și nu ar fi cutreierată de beția dulce a acelui sentiment minunat, numit din greșeală dragoste! În iatacurile mici, dosnice și ferite de ochii mamelor, fetele pline de nुरii frumoși ai tinereții așa de repede, care abia începeau să le înțepe inimile fierbinți, toate așteptau vizitele nocturne secrete, pline de peripeții, ale înfierbântaților flăcăi ai Moldovei.

Portul Galaților atunci când Dunărea era plină de vase sub toate pavilioanele. Tradiția de comerț liber a acestei regiuni din Europa începe din 1837, data la care Galați dobândește statutul de Porto Franco – port comercial liber, în timpul domniei lui Mihail Sturdza, de o importanță covârșitoare în economia țării. În perioada interbelică 20 dintre statele lumii erau reprezentate de consulat sau viceconsulate cu sediul în orașul de la Dunăre.

Ei își făceau repede simțită prezența pe ulicioarele mai dosnice, strecurându-se cu abilitate pe lângă uluce, de îndată ce noaptea se mai smolea puțin și câinii oboșiți încetau să mai latere pe la porți... Dragostea poate stârni și energii nebănuite, poate dezlăui o vitejie năvalnică și poate să te facă să treci munții într-o clipă, tot la fel de ușor cum ai păși peste un nevinovat pârléaz de scândură, sau un gârduț. Căci avea turcul acela cârciumar, Deniz, la teigheaua bodegii mici, o frustați di fată bre... de să-ți chierzi mințâli neicușorule și sî chiși în ipohondrii iuti di tăt, nu altă șievașilea, poți da în turbare bre, și ni poati oari și ti...

Strada Heliade Rădulescu și Fabrica de Pâine. Pe lângă aceste fabrici mai funcționau, în primele decenii ale secolului XX, 76 de ateliere în diferite ramuri și subramuri ale industriei alimentare, încadrate în industria mică și mijlocie, în care lucrau peste 400 de meseriași. Meșteșugurile alimentare își păstrează importanța, în anul 1907 înregistrându-se 125 de brutarii, dintre care 14 erau patroni. Mai adăugăm la acestea pe covrigarii care lucrau în cele 12 covrigării, înregistrate de ancheta industrială din 1901-1902.

Și viața galopa adesea fără să-i pese prea tare de socotelile lumești ale celor care doar în prezența pungilor, dolidora de ducați și napoleoni de aur, se puteau răzima într-un cot gândind la cum să mai ocolească niște dări și de unde să mai găsească niște birnici mai cu dare de mână. Visteria Moldovei și ispravnicii harnici ai domniei măsurau și numărau mereu, păreau nedumeriți, pentru că socoteala pe care le-o făcea coana Marițica acasă nu prea bătea cu cea pe care le-o făcea Vodă... Și așa numărau mereu dorința... Olacele treierau drumurile Moldovei sub paza mândrului Bașbuluc-bașa; acesta poruncește zilnic la zece buluc-bași sau căpitani, din care fiecare are sub ordinele lui cam o sută de seimeni, să bage de samă și să fie cu mare și cu o atență priveghere la Drumul Mare... Pe acest drum circulau vârtos „Călărașii de Țarigrad” sau curierii constantinopolitani, cincizeci de flăcăi la număr, cu vătaful sau mai marele lor, care toți știu bine limba turcă a Bosforului și „dacă nevoia o cere, trebuie să meargă la Constantinopol, pentru care osteneală, pe lângă scutirea de dări, primesc din vistieria publică douăzeci de imperiali.

Strada Carol, fostă Macri, actuala stradă a Universității. Între 1893 și 1913, G.Haralamb Macri locuia pe strada Holban, la numărul vechi 10, numărul nou 8, actualul nr. 12. Om înstărit, avocatul mai deținea două case pe str. Mihai Bravu, lângă BVAU, nr. 18 și 20, care înțeleg că astăzi s-au dărâmat, dar care au fost cabinete de avocatură ale familiei (Dimitrie,

Haralamb și Pavel Macri²⁹³). Victor Macri²⁹⁴ (1855-1908), deputatul și tatăl lui G.H. Macri, locuia în palatul ocupat astăzi de PNL și CZM CFR Galați, la intersecția străzii Universității cu strada Domnească. Casa a devenit în 1901 sediul Itim Clubului din Galați, condus de chirurgul Al. Carnabel.

„Călărașii de Galați” sau curierii gălățeni ascultă de un anume vătaf sau mai mare al lor și fac aceeași slujbă ca și cei constantinopolitani, dar ei nu primesc de la vistierie, oriunde ar fi trimiși, decât zece imperiali. Iar la număr sunt aproape cincizeci. „Îmblătorii de Hotin”, cincizeci la număr și tot atâția „Îmblători de Soroca”, sau curieri soroceni; se aleg dintre cei care știu limba polonă și rusă și sunt trimiși, când nevoia o cere, în Polonia și Rusia.

Librăria Nouă „Negoescu & Manițiu”, aflată la parterul hotelului Continental și vis à vis de casa și de banca Grigore Manițiu. Ce însemna o librărie la ora aceea este ușor de înțeles, dar ca să fiu de ajutor cetitorului iată ce spune Vera Molea, în *Repertoriul teatrelor bucureștene în vremea lui Caragiale: stagiunea 1893-1894, Biblioteca Metropolitană București, 2012, 4 p.* „Stagiunea 1893-1894. Teatrul Național. Director: Grigore Cantacuzino. Directori de scenă: Constantin Nottara și Paul Gusty. Pictor decorator: Romeo Girolamo... În 1893 au urmat spectacolele: ...*Hanul Konachi*, de Panait C. Macri (1863-1932) (premiera 26 octombrie 1893, spectacol în care a debutat Aristide Demetriade)”. Boierul de origine grecească Panait Macri era tatăl actriței de tragedie Agepsina Macri – Eftimiu (fiind soția dramaturgului și eseistului Victor Eftimiu, un autor intens jucat de trupele gălățene ale Ateneului care ducea cultura și în Bădălan, cartierul sărăciei). Cel mai mare succes al Agepsinei, piatra de temelie a carierei sale, a fost „*Cocoșul negru*” de Victor Eftimiu,

²⁹³ Pavel N. Macry, *Memoriu*, compus de Pavel N. Macry, Galați (Typo-Lit. Națională, A. Friedmann), 1881, în Procesul D-lui Neculai Privileghiu cu Statul pentru Arbitraritățile suferite în 1851 din partea Guvernului Moldovei.

²⁹⁴ *Rezultatele alegerilor generale din 9, 10 și 11 aprilie 1891*, Monitorul Oficial al României 1891-04-14, nr. 012, p. 263 (jud. Covurluiu: Col. I, Lascar Catargi, Gh. C. Robescu; Col. II, Victor Macri, Dimitrie C. Butculescu, Aristidi P. Papadopulo; Col. III, Constantin Ressu). Se păstrează la Bibl. Acad. Rom. sub nr. 33697. ~ *Despre neretroactivitatea legilor*. Thesa pentru licența de Victor Macri. București (Tip. Independința), 1879, 72 p. (Facultatea de Drept din București) (II 423546).

unde l-a avut partener de scenă pe marele Constantin Nottara. Victor Eftimiu i-a gravat pe placa de mormânt o cutremurătoare declarație de dragoste: „De când te-ai dus, m-a năpădit pustiu!./N-aș fi crezut atâta gol să fie!/E vană orișice filozofie/Când zorile și-au stins trandafiriul./Mi-ai fost unicul gând și avuție.../De când mi te-a înfășurat sicriul/Zadarnic mai încerc să fac pe viul,/Mi-e mult mai greu pământul decât ție!/Ne-a despărțit ursita nemiloasă.../A fulgerat spăimântătoarea coasă/Tăindu-ne-mpletitele destine/Și lacrimilor ne-a secăt șuvoiul!/Eu sunt în lumea celor vii strigoiul/Iar cel adevărat sunt lângă tine...” Sunt convins că în județele Covurlui și Tecuci nici măcar nu s-a auzit de această piesă de teatru. Și asta pentru că nu exista carte și nu prea se cetea... Ca și astăzi de altfel!

Și unii și alții ascultă de anumiți vătafi sau mai mari ai lor”.Toți oamenii țării românilor, ca și toți banii, schimbând prea des stăpânii, trebuie să numărați din când în când, că cine știe pe unde pot pieri sau dacă i-oi mai găsi. Așa a apărut la noi și cea mai veche statistică demografică nominală a Moldovei, care a fost întocmită amănunțit pentru comandantul trupelor țariste, de către Visteria Moldovei, între anii 1772-1773 și 1774. Acest document important se păstrează la Moscova, dar posibilitatea cercetării lui o datorăm publicării în anul 1975 în corpusul de documente „Moldova în epoca feudalismului”, vol. III, partea I și II, de către Institutul de Istorie Chișinău, care este depozitarul lor. O altă statistică este chiar și „*Condica visteriei Moldovei*”, aceea întocmită în anul 1816.

Prima catagrafie, ca un document complet, cunoscută este cea din 1820, alcătuită de Domnia Moldovei, prin formulare nominale emise de Visterie numindu-se „*Catagrafiile Visteriei Moldovei*”. În secolul al XIX -lea s-au mai făcut statistici în 1838 și 1845. Până în anul 1859, când se face Catagrafia Moldovei, istoriografia amintește de Sămile Visteriei din secolul al XVII-lea (pierdute definitiv), de catagrafiile din secolul al XVIII-lea și cele din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Se știe de către toți că, odată cu desființarea iobăgiei în Țara Românească de către domnitorul Constantin Mavrocordat în anul 1746, s-a efectuat și un recensământ general al birnicilor. Gălățenii trăiau în evul mediu ca o comunitate orășenească compactă, absolut autonomă, comunitate care-și alegea ea însăși cârmuitorii, atât de blamați întotdeauna, trăiau cu o administrație proprie, care avea dreptul fundamental de a judecata după propriile orândueli. Ea avea de asemeni veniturile sale deloc mici și care cârmuitori ai orașului erau atent supravegheați de reprezentanții domnului cu atribuțiile foarte clar determinate, cu totul altele decât cele ale reprezentanților comunității locale.

Și prima mențiune cunoscută referitoare la Adunarea Țării din Moldova se produce în anul 1421, convocarea ei de atunci fiind legată desigur de decizia lui Alexandru cel Bun, care hotărâse să acorde fostei sale soții, lituanianca Rimgailla, târgul Siret și alte bunuri care iar fi fost necesare. Adunările Țării (din sec.XVII se mai utiliza și termenul „Sfatul de Obște”) erau formate din boieri, clerul înalt și curteni și se întruneau atunci când se luau decizii importante pentru țară (alegerea

domnilor și abdicarea acestora, ori declarații de război și încheierea păcii, trimiterea de solii importante, sau judecarea unor cauze de mai mare importanță, ca și stabilirea obligațiilor populației față de stat etc.). Adunarea Țării Moldovei, convocată de domn, reprezenta un organ adesea doar consultativ, eventual și de confirmare a unor hotărâri domnești, și era condusă de Sfatul Domnesc.

Și conducerea orașelor moldovenești mai importante a avut mereu o fațetă alternativă: era pe de o parte, doar o conducere autonomă exercitată de șoltuzul orașului, ajutat de doisprezece pârgari, plini de morgia funcției lor publice, atârându-le mereu moțul roșu distinctiv și târând leneș prin praful târgului, arși bine de soarele necruțător, un soi de robă, iar pe de altă parte domnia avea ochiul mereu treaz și permanentul control al poruncii sale „așa să faci, și altfel să nu faci”, o domnie silitoare, reprezentată cu sârg de orlicul de târg, iar din secolul al XVI-lea de mai noul demnitar numit ureadnic. Aici puterea, banii și femeia sunt posesii absolute și nu se împart cu nimeni, pedeapsa fiind adesea moartea, nimeni nu putea atenta la ele fără să simtă lama ascuțită a hangerului, sunt sacre aceste bunuri primordiale, sunt intangibile, aparțin doar sultanului, profetului și lui Alah, doar lor și numai lor. Puteai vocifera, dar „La ce servește vorba când viața este așa de scurtă?”²⁹⁵ Era o constatare a atâtor generații de oameni...

Teama de-a fi, de-a fi liber, de-a fi privit sau judecat de ceilalți dăinuie încă. De cele mai multe ori suntem divizați. O parte din noi privește cealaltă jumătate, o supraveghează, apoi o controlează bănuitor, sunt mecanisme care ne împiedecă să fim spontani, liniștiți, inocenți. Erau ambiguitățile nesfârșite ale lui Ianus...²⁹⁶ de care trebuie să te ferești mereu. Effendi nu putu să nu reflecteze cu atenție la un adevăr provocator, dar pe care adesea l-a tratat superficial: „Încet, ascuns, strivind podoabe/în acest veac necugetat./iubim și-n ziua care cade/ pășim, iubindu-ne furat./Purtăm aceleași talismane-n/dragoste, nesocotite/și gustul cel nevinovat, /pe coapsele încercuite./Iubim și nimeni n-o să creadă/ păcatul nostru fără vină,/când alungați, primeam pe stradă/refuzul zilnic de lumină./Îmbrățișați și fermecați,/ trecem trecutul cu săruturi/în seara zilelor de marți,/înveșmântați în trup de fluturi.”²⁹⁷ Briza vântului venit dispre ape accentua răceala dimineților de aici, din

²⁹⁵ Modjir de Beylaghan, poet persan, secolul XII

²⁹⁶ Una dintre cele mai vechi divinități din mitologia romană. Ianus a fost un rege care a domnit în Latium în epoca de aur. După moarte a fost divinizat. Ca zeu protector al Romei i se atribuia un miracol care ar fi salvat cetatea de o invazie a sabinilor: în timp ce dușmanii se pregăteau să treacă peste zidurile Capitoliului, Ianus a făcut să țâșnească în fața lor un șuvoi fierbinte, care i-a silit să se retragă. În amintirea acestui fapt persista la Roma obiceiul de a lăsa în timp de război porțile templului lui Ianus larg deschise, pentru a-i da posibilitate zeului să mai vină în ajutorul romanilor. În timp de pace ele se închideau. Zeul Ianus era înfățișat cu două fețe opuse: una privea înainte, cealaltă, înapoi.

²⁹⁷ *Infidelitate, Alfabetul posibilelor iubiri* - Florin I. Cernat

port. Răsărite pe marginea drumurilor din desișul unei păduri, sau printre pâlcuri răzlețe de stejari, erau micile oaze de liniște și de adăpostit drumeții, de mas și mesit, numite adesea „han”, „ratoș sau rateș” și „făgădău”.

Acolo noaptea nu semăna deloc cu cea dintre zidurile și pavajele orașului, acolo se încingeau petreceri de pomină, ori șezători în care bunicii povesteau cu tâlc nepoților, despre viața altor timpuri. Puțini sunt cei care mai știu aici deliciul saramurii de burtă de crap de Dunăre, parfumul discret al merelor domnești și aroma aligoteului rece și alb-verzui de Niculițel, băut toamna încet, sub crengile cu brumă, la umbra sălciilor pletoase și a plopilor cu argintiul lor ireal, sclipind provocator, din frunzele mereu agitate... Aici îi auziai tot timpul anului, încă din zorii zilei strigând din răspuțuri: păpurim, căpușim, dregem butoaieeeeeee..., cătrănim și răzuim, coadă la topor puniim...

Vapoarele portului începeau forfota pregătitoare pentru a descărca la un cheu fel de fel de mărfuri, iar portul se umplea instantaneu de un parfum special, toți marinarii parcă deabia atunci păreau că se simt întradevăr pe uscat. Ochii lor ageri scormoneau perdelele portului, la Chioara, în vadul Belvedere sau prin casele din spatele hotelurilor, acolo unde nu odată au simțit din nou căldura dragostei de femeie. Nostromi pricepuți la ales oameni, scuturându-și pipele din lemn de cireș, lovite tacticos pe la carâmbul cizmelor înalte, băteau cheiurile pline ale portului, în căutarea celor mai pricepuți marinari. Și curând se așternea prin aceste locuri toamna, dar nu se știe dacă îi mai prindea pe ei pe aici, sau la un alt capăt al lumii, unde îi purtau adeseori treburile marinăriei. Când vine toamna târzie, cu bruma ei groasă uneori de-n deget, cotropitoare absolută peste frunzarul tuturor grădinilor întinse, pădurilor negru-verde și al podgoriilor colorate mov-roșiatic, singurătatea strigă tot mai tare în fiecare dintre noi, iar hamacele nu mai pot legăna vise sub biciul ploilor reci, care cad și tot cad neconținut. Și aproape toată lumea are atunci o oră de bilanț, când își rememorează vara, care tocmai a trecut și cade în borcanul cu melancolie și iz de gutuie târzie, uitată de mama pe pe lolița cămării, care-și tot îngesuie peste tot rodul toamnei cu poște colorate. Nu prea poți s-o eviți, cu cât te prefaci că n-o auzi și nu-ți pasă, cu-atât ea strigă după tine mai tare. Să strige, își ziceau!

Palatul Episcopal. Galați.

Arhitectul Toma Dobrescu (n. 1862, București - m. 6 febr. 1934), licențiat în drept, a învățat arta construcției la Paris, de unde s-a întors în 1891 și a deținut până în 1902 funcția de arhitect al Ministerului Instrucțiunii și Cultelor. Printre construcțiile al căror arhitect a fost se numără: Palatul Minerva și Liceul Carol I din Craiova, Biserica Ioan Botezătorul din Brăila, Liceul Petru și Pavel din Ploiești, Mănăstirea Celik din Tulcea, Palatul Episcopal și cel al Camerei de Comerț din Galați, Vila Take Ionescu din Sinaia, Biserica Colibășteanu Olt, Vila Hagi-Tudorache din București.

Și omul face asta de când se știe pe pământ, strigă într-una de la naștere, atunci când dă dintr-o dată cu ochii de cumplita lume. Surprizele care apar adeseori, tot acolo unde nu le-ai fi bănuțit, te uimesc. A venit toamna, iată, toamna cea a strugurilor parfumați și a gutuilor atârând, galbene și pufoase, prin odaia bunicilor, toamna prunelor mov-albastre scăpate de magiun sau țuica cu miez de nucă, mamă și a crizantemelor splendide, toamna dumiștrilor și tufănelor delicate, care-ți umplu sufletul de bucuria vieții împlinite, a visului trăit până la capăt! La urma urmei nu-i nici o problemă, e doar o altă toamnă, o haltă întâmplătoare și anonimă în drumul nostru lung, încet și sigur, spre veșnicie. Dar efendi era un om visător și un definitiv singuratec incurabil, iar în clopotul sufletului lui răsună atins de frunzele căzânde pe cheurile înghețate și înflorite cu stropii valurilor: „Zăpezi de frunze cad. Zigzaguri moarte,/doritul frig îmi tremură pe frunte/și-n iarba albă suntem noi. Departe./Doar gândul gol îl spintecă, cu zorii,/ albastre viscole diamantine/și-n anotimpul prisosit pudorii,/se scurge somnul alungat din mine./Pleoape perechi, oprite să coboare,/ trimit în suflet iazuri verticale,/trec insomnii, schimbând înfățișarea,/spre promontorii, încă, viscereale./ Iar mari iubiri zidite temelie,/s-au rătăcit în noapte, din greșeală,/când trandafiri, din scrum, abia respiră,/sub mângâierea rece, minerală.”²⁹⁸

²⁹⁸ Insomnie, Alfabetul posibilelor iubiri -Florin Cernat

Cetitorul trebuie să știe că în ce privește căsătoria, fiind recunoscută de pravile ca una dintre cele șapte taine ale bisericii de pretutindeni, aceasta se încheia și se desfășura câteodată numai de către autoritățile bisericești. Însăși instituția căsătoriei și-a păstrat caracterul ei religios de-a lungul veacurilor ca o necesitate a sacralizării ei. Situația extrem de delicată îi obliga pe membrii familiei să țină, într-un anumit mod, divorțul în taină. În același timp, dacă însă era imposibil de rezolvat pașnic problema, atunci soții erau nevoiți să apeleze și la judecata domnească.²⁹⁹ Merită atenție modul respectuos în care era tratată femeia

²⁹⁹Două documente analizate ne fac să concluzionăm toate acestea și anume: scrisoarea către domnul Moldovei Mihai Suțu din 26 aprilie și „porunca” domnului adresată judecătorilor Departamentului al doilea să descurce conflictul dintre sulgerul Alexandru Hrisoverghi și soția sa, care erau în proces de divorț. „Noi, Mihail Constantin Suțu v(oe)vodă, cu mila lui Dumnezeu, domnul Țării Moldavei. Citindu-să anaforoa aceasta înainte domnii meli și văzându-se cercetare dumilor sale, boerilor gindicători ai Departamentului al doilea, hotărăm ca după ceia ce s-au găsit cu cali, prin sfatul preosfinții sali, părintelui Mitropolit Țării, și a dumnevoastră, boierilor giudicători, fiind următor intocma după a sfintelor pravili hotărâri, să fie numit sul(ger) deosebit de soție sa un an de zile”(A.N.R. F. 220.R.1.D.642). Acest proces de divorț a ajuns la domnul Moldovei după ce a fost cercetat de instanțele respective bisericești, „prin sfatul preosfinții sali, părintelui Mitropolit Țării” și laice, „dumnevoastră, boierilor giudicători”. În primul rând, atrage atenția decizia luată de domn, să nu-i despartă imediat, numai să locuiască separat un an. Este important să menționăm că „despărțirea trupească”, de la pat și de masă nu atingea legătură de căsătorie, soții locuiau împreună. Deci soții deja erau declarați despărțiți de pat și masă, rămâneau și mai departe soți. În caz dacă nu mai existau motivele despărțeniei, puteau relua oricând viața în comun (Vasile Chirvan, *Dreptul matrimonial, volumul III*, Oradea, 1933, p.399-400). Într-un mod oarecare această formula de despărțirea „trupească” pe un an oferea șansa să păstreze familia. După desfacerea oficială a căsătoriei, efectele erau mai grave. Păstrarea familiei era un proces ireversibil. În al doilea rând, domnul decide pe parcursul anului de separare „trupească”, „după a sfintelor pravili hotărâri” se păstrează zestrea soției „după izvod” (foaie de zestre, care se întocmea în prezența martorilor) și darurile făcute de către soț înainte de nuntă. Pentru asigurarea doamnei, era numită persoana responsabilă de îndeplinirea acestei decizii, „să facă teslim (predare, transmitere) în mâna arătatului boier”, „care noi îl vom alege și-l vom socoti a fi sigur, spre bună purtari de grijă”. „Preînălțați doamni, luminații poronci urmând, după cercetară și socotința, ci am făcut pentru aciaastă pricină, noi așa am găsit cu cali și am ales pe dumnealui, stolnic Ion Carpu, fiind boerul cinstit și sigur, și de al doile rudă cu sulgeriasa, soția sulgerului”, să aibă el grija. „de moșiile i lucrurile, ci le are sulgereasa, zăstre sa, care sunt mișcătoare și nemișcătoare, și poate cu lesnire a le purta de grijă și a o pofitaxi” (a asigura). După cum demonstrează documentul, se accentuează faptul „să fie sulger datoriu a enheresi (a nota, a înregistra) toată zăstre soții sale, cum și darurile dinainte nunții, ci li-au dăruit sulger soții sali”. La logodnă zestrea fetei se hotăra de către părinți. Foile de zestre se întocmeau în ajunul nunții, împreună cu rudele apropiate și cu familia marelui. Zestrea avea o semnificație deosebită pentru femeie, deoarece îi aparținea și o putea administra, tot ei îi aparțineau bunurile obținute din banii primiți drept zestre sau din vânzare unor părți din zestre, considerate bunuri dotale (Șarolta Solcan, *Femeile din Moldova, Transilvania și Țara Românească în Evul Mediu*, București, 2005, 35-36). Zestrea și darurile de nuntă erau pierdute numai în cazurile când soția era recunoscută vinovată: de adulter, purtări necuviincioase

în acest conflict și grija deosebită față de aceasta: „i se păstrează proprietatea în timpul separării temporare ca și în caz de divorț; este tutelată de o persoană reprezentativă, numită de judecată, care va fi responsabilă totalmente de îndeplinirea integrală a deciziei consiliului judecătoresc. În toată societatea medievală moldavă, dominată oarecum de bărbați, toate femeile lor (giupânesele, după acte) erau, de obicei, prezentate pe fundalul activității bărbaților. Ele erau stimate și apreciate până când se aflau sub ocrotirea bărbatului (tatălui, soțului, fratelui etc.).

Piața Nouă Costache Negri. În mod paradoxal barăcile în care se vindeau toate nimicurile pământului sau erau organizate jocuri de tras la țintă, muzică, prestidigitație, scamatorii de tot felul, circ ambulant etc, erau încă în anul 1958, atunci când eu am atins pământul Galațiului prima dată.

Din clipa ce devenea cunoscut divorțul, statutul femeii se schimba atunci brusc, societatea știa că „îi întorsese spatele” și ea devenea deodată o persoană discretă, lipsită de drepturi și de autoapărare. Adeseori în ultima perioadă de timp se vorbește de emanciparea femeii și de pașii mulți care ma sunt de făcut până o să înțelegem că oamenii se nasc biologic egali în fața vieții, iar libertatea este o stare necesară de creație, fără de care oamenii nu ar face nici un progres.

(beție), răutate, lipsa de înțelepciune, risipirea averii și nepriceperea în chiverniseala casei, dacă femeia nu era fecioară în noaptea nunții etc. În Moldova, conform tradiției și „obiceiului pământului” din Evul Mediu, zestrea aparținea numai femeii și soțul nu avea nici un drept asupra acestei proprietăți: nu putea s-o vândă, s-o înstrăineze, s-o pună în gaj etc.

1795, aprilie 30. Mihai Suțu, domnul Țării Moldovei, poruncește: Noi, Mihail Constantin Suțu v(oe)vodă, cu mila lui Dumnezeu, domnul Țării Moldavei. Citindu-să anafora aceasta înainte domnii meli și văzîndu-se cercetare dumilorsale, boerilor gindicători ai Departamentului al doilea, hotărâm ca după ceia ce s-au găsit cu cali, prin sfatul preosfinții Sali, părintelui Mitropolit Țării, și a dumnevoastră, boierilor giudicători, fiind următor întocma după a sfințelor pravili hotărâri, să fie numit sul(ger) deosebit de soție sa un an de zile. Intru carile vremi, dacă să va întoarce să margă să vețuiască cu soția-sa, însă să fie îndatorit ca toată zăstre soții Sali, după izvod, să o facă teslimin mâna arătutului boer, dumnealui Ioan Carpu, biv vel stolnic, cum și darurili, ce ia-u fost dăruit înainte nunții, dintru a căroro roduri va avea purtare de grijă numit(ul) boer, pentru toate cele trebuncioase a hrănii și îmbrăcămînții slugeresii, întărîndu-se a noastră aceasta cu domniasca noastră pecete. 1795, (aprilie) 30. Pecetea domnească aplicată cu chinovar. Legende: Iw Mx Kc Cı BB 1793. Al doilea mede(Inicer) procital.

Și așezați tacticos în hamacele lor de pe puntea din prova, priveau fără ocheane și vedeau ce frumuseți de fete zvelte se găseau mereu la țărnul verde al Galațiului, aici unde începea splendidul și misteriosul orient, cu mirajul lui de necuprins, senzual și rafinat până la limita imaginației, cu toate poftele experimentate, cu toate plăcerile învăluitoare trăite, unde se dă totul numai prin târguială și unde falsa pudoare nu încapă (este pedepsită repede, cu un cuțit înfipt ca fulgerul în măruntaie, în timp ce autorul cântă), o lume doar pentru cei care o știau bine și o tot dezmierdau, o lume a oamenilor singuri în pustiul de nisip ostil și care trăiesc după reguli absolut personale, acolo unde statul și ordinea socială impusă e doar o părere...

Fetele iubitoare chicoteau mereu pe terasa birtului din port, aruncând șirete ocheade după ocheade, peste umerii lor delicați și catifelăți, perfect rotunzi, rozi, dezgoliți și provocatori, apoi râdeau clocotind de viață, deschizând gura mică larg, spectral, dezvelind ostentativ șiragul alb și glazurat al dinților marmoreali perfecți,

sau se fardau încet, accentuînd fiecare tușă, și punând parcă la vitrină, cu o plăcere îndelung studiată, fiecare lucru interzis, pierdute apoi șiret într-o visare și lene aparentă.

În jur erau numai culori ametoare și provocatoare, dar era o clară pornire spre a cosmetiza și a trăi totuși viața, așa cum ele simțeau lăuntric și era nevoia aceia pătimașă de dragoste, nevoia de a se împlini prin iubire, pentru că doar ele știau că iubirea, este adevăratul fard trebuitor tuturor, căutat și acceptat de femeie, cel mai rar și dorit dar pentru orice făptură gingașă și cu ochii plini de viață arzândă, era cel mai deplin și mai cuprinzător balsam, acel fard tulburător de profund al misterului feminin și al vieții, așa cum a lăsat-o Dumnezeu pe acest pământ plin de suișuri și prăbușiri, răscolit mereu de fel de fel de furtuni și patimi. În aer parcă se încrucișau multe întrebări mute, dorințele apărute din havuzul nesecat al vieții lor atâta de trecătoare, parfumul florilor de liliac sălbatic, mov, înțepa aerul proaspăt al Galaților, orașul care se oglindea în nuferii albi ai apei... Pentru că omul prin toată alcătuirea lui caută mereu drumul spre odihna necesară interioară „N-a mai trecut un stol de flori de soare/pe limba mea cu capăt aurit/colină ce lucioasă maculează/pământul gol și cerul înflorit/n-am mai văzut trecând un cal buiestru/din ziua când setoasele livezi/s-au sinucis în iarba de sub pleopa/acelor ochi cu vârfurile verzi/și numărând galopuri în istorii/ desculțe urme-n margine de mal/ mă urmăreau cum te iubeam ecvestru/pe coama caldă-a fiecărui val/în fragede zigzaguri de castane/ copii născuți cu aripi de cocor/sunt sfinți ducând în deget verighete/ pentru miresele ce mâine mor”³⁰⁰.

³⁰⁰ *Ecvestră, Alfabetul posibilelor iubiri*, Florin I. Cernat.

Preînălțate doamne! Din luminată poronca înălțimii tali, ci prin țidulă ni să poroncești ca tot noi, giudecătorii acestui Dipartament, să socotim ca după cee ce au găsit preosfinție Sa, părintele Mitropoloitul Țării, cu unii dintre noi, giudecătorii ci au fost de față, în vreme când înălțimea ta ai cercetat anaforoa de cercetare pricinii dihonii, ce este între sulgeriu Alexandru Hrisoverghi cu sulgereasa, soția-sa, și au arătat înălțimii tale, că hotărare pravililor nu slobod deodată ce desăvârșit despărțanie, ci au găsit preosfinție sa dinpreună cu dumnelor, acei giudecători, cu cali ca urmându-să hotărării pravililor, mai întâiu numitul sulger să fie trupește despărțit de sulgereasa, soție-sa, într-un an de zile, ca în curgiri vremii den acel an, poate să va întoarci sulger și va mergi a viețui iarăș amândoi împreună. Da, până atunce, să fie sulger datoriu a enheresi toată zăstre soții sale, cum și darurile dinainte nunții, ci li-au dăruit sulger soții sali, la o mană de un boeriu, pe care noi îl vom alege și-l vom socoti a fi sigur, spre bună purtari de grijă a acelor lucruri de zăstri i darurile dinnainte nunții, din cari roduri a zăstrilor să aibă purtare de grijă a îndestula cu toati cele trebuncioasă pe sulgereasă, pentru hrana și îmbrăcăminte ei. Preînălțați doamni, luminații poronci urmând, după cercetară și socotința, ci am făcut pentru aciastă pricină, noi așa am găsit cu cali și am ales pe dumnealui, stolnic Ion Carpu, fiind boerul cinstit și sigur, și de al doile rudă cu sulgeriasa, soția sulgerului, fiind Talița, soție dumisale, sor(ă) cu răposata mama sulgerului, și mai vârtos și trăitoriu cu așăzare la ținut Orheiului, aproape de moșile i lucrurile, ci le are sulgereasa, zăstre sa, care sunt mișcătoare și nemișcătoare, și poate cu lesnire a le purta de grijă și a o poftaxi și pe sulgereasa cu cheltuială, pentru hrana vieții și înbrăcăminte sa și a acelor ci-i va avea pentru poslușanie casii Sali, ca din luminată poronca înălțimii tale să să însărcinează pe mai sus arătăm înălțimii tali, până la vreme orânduită, ci s-au găsit cu cale, de cătră preosfinție sa, părintile mitropolitul, i unii din dumnealor, boerii giudecători a acestui Dipartament, a fi sulger de sulgereasa trupești dispărțit. Iar hotărare ce desăvârșit rămâne a să faci de cătră înălțime ma. 1795, apr(ilie) 26. Ai înălțimii tale preplecați slugi. Iacov, vtori spă(tar). Dumitru spă(tar). Gheorghe Gavrilă ban. Gheorghe Sum... stolnic. (A.N.R.: F. 220. R.1.D. 642. Original). Mihai Suțu a domnit din 1792 decembrie 30 până în 1795 aprilie 25. Dar prezentul act este autentic, cu pecete originală.- Un document necunoscut despre viața privată. Un act de divorț din 1795.- Lilia Zabolotnaia, Rev. De ist. A Moldovei, publicația științifică nr. 3 (71), iulie-septembrie, 2007, Chișinău.

O fată frumoasă cânta sub o salcie pletoasă revărsată larg peste ultimile flori move și galbene ale toamnei, care cuprinsese încet-încet, lunca, transpus și el într-o lume frumoasă, de vis, așezată dincolo de norii cenușii, o lume dorită și odihnitoare, o lume care odinioară se plimba pe cheiurile vechi, de altădată, ale Galațiului, orașul plin de o lume fără probleme zilnice mari: Promenade, promenade../Pe trotuarul albăstrui,/ Promenade, promenade... /Agățat de ochii cui?/ Promenade, promenade.../ Sub castanii înfloriți,/Promenade, promenade.../ Noi... Mereu îndrăgostiți! Nici nu știu dacă fiind pe malul Dunării ar fi mai potrivită o altă stare sufletească. Am avut curiozitatea de istoric și de om de cultură să urmăresc dacă orașul a mai păstrat aceste locuri ca pe niște altaruri necesare, a căror sacralitate impune sau măcar ar trebui să impună un comportament special.

Nimic din toate acestea nu au mai rămas deși încă putem spune că nu ne-am rătăcit chiar de tot. Dragostea totdeauna sfâșietoare, chiar de la debut, este aici

doar un miracol mereu dorit, nesfârșit, dogoritor și picurat mereu în viață zi de zi, drămuț cu multă zgârcenie, poate prea multă, acordat de dumnezeire oamenilor, ca un dar ceresc trebuitor, minunat și rar, pentru care noi toți cei care murim anonimi în negura veacurilor, cu evlavie, ar trebui să-i mulțumim în genunchi.

Asta fără a-i cere vreodată dragostei ca ea, sau vraja ei ireală, închipuită, să dureze mai mult decât îi este dat chiar de către creator la apariție, fiind-că trebuiește păstrată unicitatea ei, strălucirea ei meteorică, misterul. După secole de desfrânare și de promiscuitate ale omenirii, erotismul a început să îmbrace haine lungi și armuri cavalierești. Dar până să ajungem acolo iată că cercetarea științifică face niște pași importanți în descoperirea unor importante informații legate de perioada de după plecarea armatelor romane din Dacia.

Și „Având în vedere rezultatele obținute în descifrarea de început a diferitelor capitole ale Codexului Rohonczy, care este un extraordinar document descoperit recent, puterm preciza că textul acestuia a fost redactat doar în limba latină vulgară, cu elemente de scriere transmisă, prin evoluție, direct de la daci. Acest fapt nu ne surprinde, deoarece textele religioase folosite la creștinarea dacilor au fost în limba latină.

Faptul că nu s-a folosit scrierea latină, ci chiar cea moștenită de la vechii daci, ne amintește de un caz similar când, în secolul al VIII-lea, un Evangheliar a fost scris în Imperiul bizantin, în limba greacă dar cu litere latine.”³⁰¹ Șirul lung al

³⁰¹ Codex Rohonczy - *O cronică românească din secolele XII-XIII, scrisă în limba română arhaică, cu alfabet geto-dacic*, prof. dr. în istorie Augustin Deac. (Această cronică românească, aflată în Arhiva Academiei de Științe a Ungariei sub denumirea de *Codex Rohonzy*, reprezentând un manuscris vechi păstrat la cota cu indicația A 1 173/II care, la insistențele autorului acestor rânduri, aflat de mai multe ori la cercetare științifică în arhivele și bibliotecile din Budapesta, a fost procurat și adus în țară, în întregime la el, sub formă de microfilm color, însumând 448 de pagini, prin bunăvoința și înțelegerea unor înalți conducători ai statului ungar. Înregistrat în Arhiva fostului Institut de Studii istorice și social politice, acest *Codex* a fost dat spre cercetare și descifrare unicei specialiste din țara noastră, doamna Viorica Mihai-Enăciuc, colaboratoare sezonieră a Institutului. După o studiere deosebit de atentă, d-sa a publicat în revista Institutului de Studii istorice și social politice, „*Anale de Istorie*”, numărul 6/1983 un valoros material intitulat „*Cercetări preliminare asupra Codexului Rohonczy*” și în care se subliniază semnificația și valoarea inestimabilă a acestui *Codex*, de fapt o adevărată Cronică românească din secolele XII-XIII. Iată unele considerații ale cercetătoarei Viorica Mihai-Enăciuc: „În urma unui studiu detaliat asupra structurii scrierii folosite în redactarea textului și a felului cum sunt realizate miniaturile intercalate, suntem în măsură a comunica următoarele rezultate preliminare: *Codexul Rohonczy* are 448 de pagini. Pe fiecare pagină se află scrise circa 9-14 rânduri. În text sunt intercalate 86 miniaturi executate cu pana, care prezintă diferite scene laice și religioase. Ductul scrierii este de la dreapta la stânga și textul se citește de jos în sus, primul rând fiind deci ultimul din fiecare pagină. Unele semne au analogii în scrierile silabice folosite de populațiile indo-europene încă din epoca bronzului. Alte semne au analogii în scrierile fonetice ale acelorași populații datând din secolele VII î.Hr.-IX d.Hr. Aceste observații, coroborate, demonstrează că textul *Codexului* avut în discuție

nestematelor lăsate nouă de un cronicar sau altul rămâne un lucru de aflat intelectual, prin râvna cercetătorilor de istorie și limbă. Un singur lucru însă este mult mai greu de explicat în această perioadă istorică și anume zelul extraordinar al grămaticilor de cancelarie, a uricarilor la porțile domniilor și al călugărilor caligrafi, care au creat numai din dragoste de frumos capodopere stilistice și lingvistice care nu știu dacă vor mai fi atinse vreodată. De aceia mă aplec cu toată evlavia în fața celor care și-au depășit, cu multe secole, timpul în care au trăit și creat. Este desigur un semn de mare noblețe intelectuală efortul lingviștilor cei adevărați și a mai puținilor creatori de dicționare, adevărate perle de erudiție care vor străbate timpurile cuprinse de admirația celor care vor continua să ia lumină pentru creier din litera scrisă de ei, pionierii necontestati ai civilizației lumii.

a fost redactat de români într-o scriere proprie, ale cărei rădăcini, în dezvoltarea sa, se pot urmări pînă în epoca bronzului și care se mai pot încă identifica în secolul al XIV-lea e.n. Pe parcursul secolelor XI-XII, semnele iconografice, care se referă la Geneza, sunt explicate cu ajutorul unor reprezentări cosmogonice legate de relații între pamânt, soare, stele. În *Codexul Rohonczy* este redată o reprezentare cosmogonică și se precizează o eclipsă totală de soare. Textele bizantine consemnează faptul că o eclipsă totală de soare s-a observat în timp ce împăratul Alexie Comnenul se afla la Dunăre, într-o expediție împotriva pecenegilor, în anul 1090. Miniaturile laice din *Codex* consemnează faptul că întâmplările laice se desfășoară într-un teritoriu marcat de munți, câmpie și apă și pun în evidență elemente de arhitectură specifice pentru teritoriul României. Centrele monahale de la poalele munților, imortalizate în codex, se pot identifica în biserica rupestră de la Corbi-Argeș și în complexul mănăstiresc din Munții Buzăului. Faptul că în cadrul vieții religioase, botezul este consemnat numai pentru copiii nou născuți și nu pentru adulți conclud că *Codexul* aparține unei populații sedentare creștine, și nu în curs de creștinare. În iconografie apar, deseori, și elemente ale religiei vechi, care nu țin de religia creștină, dar această coroborare între creștinism și elemente mai vechi se remarcă și în iconografia reaăzată în cadrul bisericilor rupestre din Capadocia, dateate în secolele XI-XII. Toate aceste observații, coroborate cu persistența unor semne de scriere existente în Codex și identificate ca fiind inserate în cadrul legendelor unor monede redactate în limba latină sau slavonă, la sfârșitul secolului al XIV-lea, conduc că textul Codexului Rohonczy a fost redactat în a doua jumătate a secolului al XII-lea sau, eventual, la începutul secolului al XIII-lea, într-un complex mănăstiresc situat în nordul Câmpiei Române, la poalele munților, de unde se poate urmări și mișcarea aparentă a stelelor, așa cum se subliniază într-un detaliu de text. Acest complex mănăstiresc se poate identifica cu cel aflat în comuna Corbi, satul Jghiaburi județul Argeș).

*avec mes amitiés
(A. Rosetti)*

Unul dintre marii pionieri ai publicității în România (poate cel mai mare) a fost liberalul radical C.A. Rosetti. Detestat de M. Eminescu, V. Alecsandri și I.L. Caragiale, dar iubit de populație, inteligent, cult, sensibil și cu un curaj nebunesc, C.A. Rosetti și-a asumat cele mai riscante idei și fapte ale veacului său, cu o dezinvoltură care-l făcea, uneori, să pară superficial. Nu era deloc așa, însă avea o fire histrionică, iubitoare de spectacol. Boier fără ifose boierești (era fiul spătarului Alexandru și descendent al domnitorului Antonie Vodă Ruset), în 1833 tânărul praporie (sublocotenent) Rosetti, călare pe o saca și însoțit de un alai pestriț de zarzavagii și “bagabonți” ai mahalalelor, făcea show-uri pamfletar-satirice în fața palatului domnesc, supărându-l pe Vodă. Acesta îl exilează la batalionul din Giurgiu, de unde tânărul zvăpăiat, plictisit de moarte, demisionează în 1836. Îl regăsim în 1842 ca șef al Poliției din Pitești, iar în anul următor președinte al Tribunalului Comercial București. În același an, împreună cu un grup de „bonjuriști” înființează conjurația masonică „Frăția”, iar în 1845, după ce devine proprietar al unei tipografii și al unei librării, începe să propage intens ideile revoluției ce avea să fie peste trei ani. Iar în 1848, cu exaltarea și puterea de convingere a unui misionar, reușește să „îmbolnăvească” de idealism sufletele înghețate ale negustorilor, care-i devin căzuși. Mai mult, îi convinge să „sponsorizeze” revoluția cu bani pentru arme, la simpla rostire a parolei: „Dați aducătorului un ghiudem și doi cârnați”. Pentru promovarea vinurilor de import (pe care el însuși le vindea), a compus și publicat următorul text: „Se cheazășuiește adevărata și buna calitate acestor vinuri. Vechimea lor este de la 1849 (anul ce a produs vinurile cele mai bune) și aceasta se poate constata cu vinul Chateau Gruand după dopul de plută ce poartă în capătul dinlăuntru sticlei data 1849. Se afirmă că aceste vinuri costă chiar în Paris 7 sau 8 franci. Cauza că acest stabiliment le poate da cu aceste prețuri este că nu le-a luat prin comisionari ci de-a dreptul din pimnițele cele mai renumite. Cunoscătorii n-au decât a le încerca spre a așeza pentru totdeauna reputația acestor vinuri (...). La zece butilci se dă una fără plată”.

Negustoria a diversificat evident viața economică a epocilor evolute ale omenirii, dar și pe cea sentimentală și spirituală. Activitatea comercială și evoluția la noi a acesteia din urmă a fost subminată atent, încă de pe vremea lui Dimitrie Cantemir, de un soi de prejudecată trufașă a moldovenilor, care-i făcea să ignore

această îndeletnicire: „Negustorii străini, scria eruditul Cantemir vodă în „*Descriptio Moldaviae*”, turci, evrei, armeni și greci, pe care obișnuit îi numim gelepi, și-au însușit, din pricina nepăsării alor noștri, tot comerțul Moldovei.

Un moldovean este rareori negustor. Căci moldovenii sunt din naștere atât de trufași și de leneși încât socotesc rușinos orice fel de negustorie în afară de vânzarea roadelor pe care le capătă de la pământurile lor. Aceasta este, cred eu, pricina cea mai de seamă că rar se află în Moldova târgoveț bogat”. Pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în București, „ramul de neguțătorie” era alcătuit din câțiva bacali (acei negustori de produse alimentare), mărgelari (sau gablonzuri), abagii (erau negustori de postavuri), mătăsari, bogasii (țesături din bumbac), paceagii (blănari), măcelari, pescari, apari (vânzători de apă vândute din sacale), brașoveni (vindeau numai articole produse în Brașov), udricari (Udrii/Adrianopol), lipscani (vindeau doar mărfuri din Leipzig), gabroveni (mărfuri din Gabrovo, Bulgaria), olteni, marchitari, mămulari (vânzători ambulanți care umblau prin sate, cu marfa transportată mereu în căruțe cu coviltir), boccegi etc. Marfa era vândută, ca și astăzi, en-gros (adică cu toptanul) și en-detail (cu paralâcul), negustoria fiind o meserie care nu și-a schimbat prea des obiceiurile ci poate vicleșugurile.

Strada Portului în 1910. Era perioada când această stradă va cunoaște o dezvoltare serioasă prin apariția Fabricii Titan și a unei puzderii de agenții de navigație și agenturare navală, pecum și a multor hambare destinate grâului și cerealelor pentru export. Erau însă și foarte multe depozite de „Coloniale și icre moi”, postavuri englezești etc. Legea nr. 119 din 11 iunie 1948 pentru naționalizarea întreprinderilor industriale, bancare, de asigurări, miniere și de transporturi, publicată în Monitorul Oficial nr. 133 bis, din 11 iunie 1948, a avut efecte devastatoare asupra portului Galați, din care au dispărut toate companiile de navigație, de agenturare, de navlosire aflate în port. În anexa nr. 1 a legii, la nr. de ordine 10 scria „10. T. N. C. (Titan) Galați”. În anexa 2 erau „O. Mustad & Fii (caiele) Galați, Brateș (nasturi etc.) Galați, S. N. G. (șantier naval) Galați,

Neptun (șantier naval) Galați, D. M. Alizante Galați, Unirea Galați”. În anexa 10 era „Bumbacul Țărănesc Galați”³⁰². În anexa 12 era „Russoflamos & Constantinidis Galați”. În anexa 14 erau „Năvodul, S. A. Galați”, Romfir - Galați. În anexa 22 erau „Fleming Galați, Etna Galați. În anexa 27 a navelor scufundate erau „Marini - I. și G. Varnali, Mihai Bravu - Z. și I. Varnali, Angela - C. și G. Dendrino și P. Mironescu, Nr. 6 - Moșt. C. Atanasuli, Athena - C. Anastasiu, Galați - Sp. Dumitriu, Galați 2 - I. Gheorghiu, Argeș - Sp. Dumitriu, Turnu Magurele - S. Dumitriu, Traian D. Sp. Dumitriu, Maria L. - S. Dumitriu, Eugenia D. - S. Dumitriu, Prutul - I. Ceicu, Litheos - M. Georgopoulos, Chiriacula - A. Vasilescu, Chiriacos - E. Frangopol, Iosef - I. Glucksman, Horia - Moșt. G. Fidelis, Fochion - E. Sideri, Eva Laura - Moșt. G. Lobell, Elisa - Creimer, Seimberg, Cvici, Enricheta - Frații Racevich”. Mai notăm aici fabrica de cherestea „Uroaia” din Nănești, Putna, aparținând lui Cocoșel. Au fost naționalizate și: Brutăria fostă proprietatea Jean Limbidis din Municipiul Galați, proprietatea Sp. Polimeris, proprietatea P. Drăgăneșu, proprietatea Sp. Nețcu, proprietatea R. Davidovici, proprietatea Mozart Mireșan, proprietatea Iorga Gh., proprietatea Șt. Gima, proprietatea Velchi Gh., proprietatea Carol Segal, proprietatea S. Braunstein, proprietatea Constantin Rădulescu, proprietatea Foti Dendrino, proprietatea Leon Horn, proprietatea Gh. Gima, proprietatea Zoe Zangopol, proprietatea D. Demetriade, proprietatea Bogdanos Vasile, proprietatea Petrache Nadu, apoi brutăriile foste ale: proprietățile lui Ludvie Kun, Pavel Gh., Mozart Mirescu, Radu Vasile, Ef. Liscu, D. Galiățos, Marin Gheorghe, F. Dendrino, N. Logara, Ant. Limbidis, Sp. Spiratos, N. Benetatos, S. Brauntltein, M. Iosefson, Devla, Gh. Fasuracche, C. Rădulescu, Secan Dumitru, Iosefsohn M., Șt. Secanu, Stan Costea. Apoi morile foste ale: Marcu Leibovici, Peter Hemic, Ilie Covaliu, Dumitru Focar, Petro Bătica, Ștefan Secanu, D. Guguianu, I. Groparu, Gh. Dănilă, Carol Covaliu. Urmău morile și prese de ulei, foste proprietăți ale: Asoc. „Fii Rossi”, Anton Zaharescu, din corn. Berești; Constantin Greceanu din corn. Ganești, Gherasim Cosniță din comuna Mălușteni, Gheorghe Ionescu din comuna Ignătești, Grigore Niunin din corn. Bujor, Gheorghe I. Patriche din corn. Smulți, Durnitru Vlah, C-tin Dragomir, din com. Fârțânești, Alex. Niunin, Ecaterina Sava, din corn. Foltești, Efim Niunin din corn. Măstăcani, Ioan Fostini din comuna Oancea, Presa de ulei fostă proprietatea C-tin Marin din com. Oancea, Moară fostă proprietatea Sterea Domițeanu din corn. Braniștea, Moara și presa de ulei foste proprietatea lui Efim Niunin, Moara fostă proprietatea Alexandru Mihalache din comuna Independența, Moara fostă proprietatea Sebastian Tofan, Presa de ulei fostă proprietatea Gheorghe Tache din comuna Șendreni, Moara fostă proprietatea Eugenia Canamela din corn. Tuluțești, Presa de ulei fostă proprietatea Giuseppe Canamela din com. Tuluțești, Moara fostă proprietatea Maria Mihalache din corn. L. Catargiu, Moara și presa de ulei foste proprietatea Ion Ilie din comuna Oasele, Moara fostă proprietatea Gheorghe Stoica din com. Negri, Moara fostă

³⁰² Începuturile activității actualei „Plase Pescărești” SA se află prin 1927. Unitatea funcționa la acea vreme cu câteva ateliere private în apropiere de vadul pescarilor de la Dunăre, sub denumirea de „Bumbacul Țărănesc”, unde se confecționau plase de pescuit din fibre vegetale. Cu timpul, acestea au fost înlocuite într-o bună măsură de mai modernele poliamidă, poliester și polipropilenă. Din 1996, firma a revenit în proprietate privată, a salariaților. Era singurul producător din țară de plase și unelte destinate pescuitului în apele interioare și pescuitului maritim. Firma atinsese cifre de afaceri record, de 23 milioane dolari anual. Se întâmpla în anii 1965-1990, când flota românească de pescuit oceanic solicita cantități mari de unelte de pescuit. Se păstrează: Memoriu justificativ întocmit de Centrala Industrială a Inului și Cănepii privind comasarea întreprinderilor de profil (anexate dosarele întreprinderilor: Secerătoarea țesătorie, „Elena Pavel” tricotaje, ambele din Galați; Țesătoria și Năvodul din Galați, ANB, fond Centrala ind. A bumbacului, Inv. nr. 3242, an 1848, fila 6.

proprietatea Mihai Grigore, Vasile Vasilache, din corn. Piscu, Nicu Șerban din corn. Slobozia-Conache, Moara, presa de ulei și darac foste proprietatea Ion P. și Dumitru Săpătoru din com. Culadbi, Moara fostă proprietatea Moșt. Frații Vilienatos din com. Șivița, Uzina electrică fostă proprietatea C-tin Greceanu din comuna Berești, Moara fostă proprietatea Nicu Stănescu, Mircea Gheorghiu, din com. Pechea”. - *Monitorul Oficial al României. Partea I*, 1948-10-02, nr. 229.

Pe lângă acești negustori specializați pe tipuri de marfă sau zone de origine a acestora, au început să apară speculanții (matrapazii sau matatrapajii), care cumpărau marfa de la producător, și o vindeau la prețuri discreționare. Această speculă neagră negustorească nu era agreată nici de populație, nici de domnitorii vremii. Domnitorul țării, Grigore Ghica al-III-lea³⁰³, a luat chiar o atitudine mai

¹⁷³ Grigore al III-lea Alexandru Ghica, a fost domnitor al Moldovei de două ori: 18 martie 1764 - 23 ianuarie 1767 și septembrie 1774 - 1 octombrie 1777 și al Munteniei: 17 octombrie 1768 - 5 noiembrie 1769. Tronul Moldovei îl recâștigă după Tratatul de la Kuciuk-Kainargi în 1774. Este înscăunat ca domnitor în septembrie 1774, dar firmanul de numire sosește la Iași la 9 octombrie 1774. Imperiul Habsburgic s-a înțeles în secret cu Rusia și în 1775 obține de la Imperiul Otoman, Bucovina, cu toate că domnitorul și boierii au protestat vehement. Acesta este și motivul care i-a grăbit sfârșitul. Deoarece a protestat împotriva pierderii Bucovinei, austrieicii au cerut turcilor să-l înlăture. Aceștia au trimis un capugi (agent executor) la curtea lui Grigore care l-a ucis la 1 septembrie 1777. Cei doi doctori (străinul Fotachi și românul Gavrilachi) îl vizitează pe vizirul prefăcut bolnav pentru a-l atrage în cursă pe Ghica, aducându-l la sine în curtea Beilicului. Fotachi dădea expertiza lui Grigore Ghica: „*Îi bolnav, Măria Ta, îi bolnav și nu-i dau o zi de viață*”. Gavrilachi, dimpotrivă: „*Măria Ta..., era galben la față, pulsul lui era foarte slab. Dar tot te rog, Măria Ta, nu te duce, ochii lui m-au speriat*”. Ghica, însă, n-a vrut să asculte de sfatul doctorului, nici de rugămintele și plânsul Doamnei și al domnițelor, de aluziile ce i se făcure, de avertismentul prietenilor din Constantinopol, și nici de sfatul domnului Munteniei, Ipsilanti, și chiar nici de semnul lui Dumnezeu, care opri caii în poarta palatului din Belic (caii oprindu-se fără niciun motiv, încât „*în zadar vizitiul le sfâșia coastele cu biciul, în zadar idicliii se scoborîră din coadă și-i trăgea de zăbală, în zadar deliui îi împingeau cu săbiile, caii se lățiseră la pământ și stăteau nemișcați*”). Acolo, după primirea de rigoare, 40 de bostangii înarmați tăbărară asupra lui deodată. Lupta fu crâncenă și onorifică pentru domnitor. Tocmai în minutul acela Kapegibașa scosese o năframă de mătase neagră și o aruncă pe umerii lui Ghica, strigând „*Mazil! Hain!*”. Domnul sări în picioare. Haznetarul se apropie pe din dos și găsi vreme de-l lovi drept între umeri, făcându-i o rană de moarte. Ghica răcni ca un leu rănit și se smuci. Atunci o luptă amarnică se ațăță; unul împotriva a 40, două brațe fără arme împotriva a 40 de hangiare. Dar mâinile nenorocitului Domn, întărite prin curajul deznădăjduirii, se făcuseră mai înfricoșate decât cuțitele acelor ticăloși robi. De o mare putere fizică, el se luptă la început cu călăii săi, smulse din mâna unuia hangiarul, împinge pe ceilalți, îi răstoarnă prin lovituri voinicești și omoară opt din ei... Kapegibașa, în toată vremea aceasta, ședea pe divan și se uita liniștit la cruda privesc, ațâțând numai cu gura pe mârșavii bostangii. Sfârșitul: bostangii se apropiară de el și-i împlântară în trup toate cuțitele lor. Fapta nelegiurii era sfârșită. Ghica pică mort lângă fereastră, și turcii strigară; Allah! Atunci ceasornicul turnului de la Trei Ierarhi bătu trei ceasuri și jumătate de noapte. Așa muri Ghica Vodă, jertfă a patriotismului și a bunătății sale. Dezbrăcat gol, fu aruncat în curtea Beilicului. Averea îi fu confiscată, Doamna și domnițele duse roabe la Constantinopol, iar capul împodobi mai multe

punitivă împotriva speculei slobode și desănțate practicate, însuși domnul Moldovei interzicând sever matrapazlăcul, printr-un nou document din anul 1776, totuși ea a continuat să existe în stilul balcanic știut. Dar iată și textul documentului domnesc întreg: „Staroștii de matrapaji și matrapajii, adică precupeții, să lipsească, de vreme ce din început ei nu au fost, ci de la o vreme încoace s-au obicinuit, și din pricina precupeților se pricinuieste mare scumpete la cele ce sunt de nevoie norodului, fiind că acești precupeți se duc afară din târg, întru întâmpinarea sătenilor și femeilor ce aduc lucruri de mâncare la târg, și acolo târguiesc lucrurile cele de mâncare și, cumpărându-le cu un preț, le vând apoi la preț întreit.

Submarinul Delfinul. Delfinul a fost lansat la 22 iulie 1930 în prezența inginerilor navali români și italieni, precum și a unei delegații a Ministerului Român de Război, și a ministrului plenipotențiar al României în Italia, Dimitrie I. Ghica. În urma unor litigii între statul român și șantierul Quarnaro din Italia, submarinul a fost predat șase ani mai târziu, la 9 mai 1936. Submarinul a ajuns la Constanța în 27 iunie și a fost încadrat în Divizia de Mare. Delfinul, Marsuinul și Rechinul sunt cele mai cunoscute submarine românești care au făcut istorie pentru România în perioada războiului. Din totalul de 47 de submarine rusești prezente în Marea Neagră în timpul războiului, 27 au fost victime ale atacurilor românești și nemțești. Dotarea lui a permis scufundarea distrugătorului „Moscova” și scoaterea momentană din luptă a crucișătoarelor „Harkov” și „Voroșilov”, venite să atace Constanța, a torpilat în largul Crimeei o navă de transport militar (posibil cargoul „Ural”).

Așadar țăranii, precum și femeile lor, după vechiul obicei, să vândă fieștecare lucrurile acele de mâncare însuși ei, iar care va îndrăzni a face matrapazlăc să se pedepsească cu ulița” (adică bătaia în stradă n.n).

săptămîni poarta padișahului otoman. Trupul domnitorului se află și astăzi înmormântat în Biserica Sf. Spiridon din Iași.

Vedere panoramică portul Tulcea în 1867, Carl F. Peters, *Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha*, Wien, 1867. „Condica agenției consulare austriece de la Galați menționează că, înainte de 1849, a fost înființată o stărostie austriacă la Tulcea, menită să supravegheze afacerile „suduților austriece”. Până de curând, nu cunoșteam existența unei clădiri, care să fie sediul „starostiei austriece”. Internetul, dinamic, precum îl știm, mi-a oferit ocazia să descopăr pe un site austriac cartea poștală din 1900, în care apare clădirea care a aparținut Agenției Austriece Danubiene (DDSG). Probabil, clădirea a fost construită după 1860 și era situată în apropiere de Dunăre, după cum o sugerează pasarella metalică. Imaginea de mai sus, de fapt este un desen, inserat printre paginile cărții lui Carl F. Peters, *Noțiuni de bază privind Geologia și Geografia Dobrogei*, apărută la Viena în 1867. Desenul realizat de geologul austriac ne înfățișează Tulcea, înainte de 1867, anul în care a apărut cartea. Carl F. Peters reda fidel clădirile, morile de vânt, geamiile, corabiile din port sau cele care circulau pe Dunăre. Acest desen, poate fi considerat ca fiind prima „poză” în care apare orașul Tulcea”. – Noviodunum blog.

Comercianții începutului de secol XIX erau totuși mult mai cinstiți decât cei din ziua de astăzi, pentru că și sancțiunile erau mult mai aspre: brutarii sau simigii prinși că înșală la cântar erau bătuți cu nuiiele la spate, în piață, în văzul tuturor, sau chiar ținuiți în cuie pe ușa prăvăliilor, mofluzii (negustorii datornici la stat sau la furnizori) erau închiși chiar în sediul poliției cu butuci la picioare etc.

Strada Tecuci în anul 1909. Se păstrează la ANB dosarul GI-F-00004-1908-168, fond Primăria orașului Galați, cuprinzând cereri și autorizații pentru covrigărie pe str. Brăilei nr. 23 din anii 1908-1909 (Cereri, procese verbale, autorizații cu privire la covrigărie, proprietar Haralambie Gheorghiu, str.Brăilei nr.23); dosarul GI-F-00004-1908-167 cu cereri și autorizații pentru brutărie pe str. Tecuci nr. 191, anii 1908-1909; C dosarul GI-F-00004-1908-169, Inventar nr.4, cereri, procese verbale, autorizații cu privire la covrigărie, proprietar Dumitru Atanasie, str.Tecuci nr.75. GL-F-00004-1912-105 Proiect pentru pavarea cu piatră de granit pe str.Tecuci (1912).

Cam așa era configurată (dar pronunțat colorată) societatea urbană românească spre sfârșitul domniilor fanariote. La data de 8 și 16 aprilie 1829 apăreau la noi primele publicații³⁰⁴ în limba română, foarte așteptate, respectiv ziarele, care au făcut atunci epocă, precum erau gazetele „*Curierul Românesc*”³⁰⁵

³⁰⁴ Cu adevărat strămoșii ziarelor sunt gazetele scrise de mână ale italienilor, numite *avvisi* sau *gazettes*, care au apărut la Veneția în secolul al XVI-lea. În 1556, Guvernul de la Veneția a scos „*Notizie scritte*”, care arătau ca niște scrisori, iar informațiile incluse în paginile lor erau pe subiecte militare, politice și economice. Ca o curiozitate pentru zilele noastre reținem că nu apăreau informații și despre Veneția. Deși tiparul fusese inventat de ceva vreme, la momentul apariției acestor „publicații” scrise de mână, soluția nu era încă viabilă. Tiparul era greu de folosit, astfel că era destinat mai mult cărților religioase și a celor științifice, nu exista posibilitatea personalizării informațiilor și era destul de scump. Primul ziar tipărit se consideră a fi „*Relation aller Fürnemmen und gedenckwürdigen Historien*”, cunoscut și sub numele Carolus, după cel care l-a înființat la Strasbourg (aparținând Germaniei pe atunci), în 1605, Johann Carolus. *Avvisi* erau de două feluri: publice și secrete. Cele publice erau vândute cu prețul de o gazetă (monedă venețiană a acelor timpuri), de unde și numele de gazetă care s-a păstrat până astăzi. Cele secrete erau destinate unui public restrâns, conțineau informații sensibile, ceea ce astăzi numim „informări” și „stenograme”, și erau destinate oficialilor. Tot în secolul al XVI-lea, nemții, cu spiritul lor pragmatic caracteristic, au inventat abonamentul la aceste „ziare” scrise de mână, informațiile prețioase ajungând doar la cei bogați și puternici, care își permiteau să le cumpere.

³⁰⁵ A apărut la București la 8/20 aprilie 1829, sub conducerea lui Ion Heliade Rădulescu. Este prima gazetă românească cu periodicitate constantă și cu apariție îndelungată, gazetă care pune

(București) și „*Albina Românească*” (Iași), iar în anul 1837 apărea și ziarul „*Gazeta de Transilvania*” (Brașov). Și, tot atunci, primele anunțuri de tip mica publicitate de astăzi, sau, cum se numeau la vremea aceea, „mezaturile, vânzările și înștiințările particulare”. Iată una dintre ele, apărută în anul 1830 în foaia „*Curierul Național*”: „Cocoana Manda din mahalaua Lucaci, ce are-se în curtea bisericii, dă cu chirie două odăi și loc pentru lemne numai la becher. Doritorii de a le închiria se îndreptează la susnumita”.

Str. Științei nr.117, „Spitalul de Pneumoftiziologie” Galați, fostul „Spital al Spiridoniei” din Galați. În 1837 N. Chiriacopol, medicul orașului Galați, face cunoscut autorităților că spitalul funcționa cu opt paturi pentru bolnavii săraci și era ajutat de dr. Gh. Condos. El a funcționat din 22 dec. 1835 în casele unui datornic insolubil și fugit. Epitropia locală constituită pentru o construcție necesară a spitalului adună bani prin subscripție publică, iar conducerea trece sub epitropia Spitalului Sf. Spiridon din Iași în 1836, care hotărăște să-l mute lângă biserica sf. Spiridon sau Mavramol, dar neexistând loc acolo i se dau 180 de stânjeni din moșia târgului în mahalaua Poștei, între viile lui Hagi Stoian, un teren donat de domnitorul Constantin Mihai Racoviță mănăstirii Sf. Spiridon din Iași³⁰⁶ prin hrisov în 1757. Cel mai mare doctor pe care l-a avut spitalul, dr. Chiril Baranetchi îl localizează în cartea sa „*Primul spital civil din Galați*”, între str. Lascăr Catargiu (Gării), Dr. Carnabel (Spitalului), Mavromol (Bălcescu) și str. Rubinelor, pe locul ocupat acum de Facultatea

bazele presei românești. Cu unele întreruperi, ziarul a apărut până la data de 12 decembrie 1859, fiind difuzat în special prin librarul Iosif Romanov. În primul număr anunța că „ca joi 12 ianuarie 1839, „tipografii au avut un banchet sau ospat mare de șazeci de servite, la care au fost poftite și alte persoane. Acest ospăț a fost o adunare de veselie fabricarească”. Banchetul cu cele 60 de servite (tacâmuri) a fost organizat la București de fruntașii tipografi, care au ținut să închine paharele „în sănătatea tuturor mănuiitorilor de litere, poftindu-le să-i vadă învredniciți de a se face stăpâni pe tipografia, și să aibă trebuință nația de a face atâtea tipografii câți ucenici și lucrători meșteri se află astăzi în tipografiile în ființă.”

³⁰⁶ Dat în folosință la 1 ianuarie 1757, Spitalul „Sfântul Spiridon” din Iași rămâne în istoria sistemului medical.

de chimie alimentară. Proiectul este făcut de arh. francez Thillaye de la Cros și, sprijinit de domnitorul Mihail Sturdza, se deschidea la 1 sept. 1841 cu 24 de paturi, sporind apoi la 48 paturi. Elena Cuza îl vizita în 1862, propunând o secție de 92 de paturi pentru maternitate și copii. În 1870 era deja necesară o altă construcție, care apare în 1889 cu 60 de paturi pe str. Beldiman (Științei), cu două saloane a câte 30 de paturi. La începutul primei conflagrații mondiale spitalul funcționa cu 125 de paturi și avea 3 secții: chirurgie, medicină și contagioși. Rănit grav în cel de-al doilea război tatăl meu, Costin Dumitru, a stat mulți ani internat aici, iar eu stăteam cuprins de spaimă pe la porți așteptând să iasă viu din numeroasele operații la care a fost supus. De aceea port o nesfârșită recunoștință medicilor în general, dar în mod special doctorilor Chiril Baranetchi, Papadavid, Galina, Patrașcov, soții Albu, Veștemeanu, Nichiteanu, o echipă medicală de mare profesionalism și omenie, atunci TBC-ul fiind la fel de periculos ca și cancerul. Admirația mea pentru ei este nesfârșită! Folosesc prilejul pentru a mai limpezi câteva chestiuni. În „Tabloul de lucrările săvârșite de Senat de la 15 Noembrie 1894 și până la 29 Aprilie 1895 inclusiv, când Senatul s'a închis” cetim: 17. dec. 1894 - Discutarea și votarea proiectului de lege prin care consiliile județelor Argeș, Covurluiu, Brăila, Ialomița, Râmnicu-Vâlcea și Tulcea sunt autorizate a se împrumuta pentru cumpărare de porumb pentru trebuința sătenilor în lipsă (iată un an de foamete despre care nu s-a vorbit); 21 Ianuarie 1895- Proclamarea D-lui Tache Anastasiu de senator ales al colegiului I de Tecuciu; 17 Februarie 1895 - „Autorisarea epitropiei generale a caselor și ospiciilor Sfântu Spiridon din Iași ca să vândă județului Covurluiu locul cu vechia clădire a spitalului din orașul Galați. Idem relativ la autorisarea ce se dă comitetului spitalului Elisabeta Doamna din Galați de a contracta un împrumut de lei 200.000” (la fel este o chestiune absolut nouă că orașul Galați a cumpărat acest așezământ); 2 martie 1895 - Discutarea și votarea proiectului de lege relativ la înființarea unui judecător de instrucție la tribunalul Covurluiu; 2 apr. 1895 - Idem relativ la recunoașterea calității de cetățian român a D-lui I. Coltofeanu din Galați, român din Transilvania (un important om politic și afacerist al timpului său în Galați); 28 apr. 1895 - idem relativ la autorisarea comunei urbane Galați de a da în întreprindere pavarea mai multor strade cu piatră cubică; idem relativ la autorisarea comunei urbane Galați de a da în întreprindere D-lui Charles Georgi construirea unei linii de tramway (iată așadar momentul startului la construcția primei linii de tramvai din Galați). Apoi în „Tabloul de lucrările Adunării deputaților pe timpul de la 9 Ianuarie 1895 și până la 29 Aprilie inclusiv” cetim: 24 ian. 1895 - Proiectul de lege prin care se autoriza epitropia casei Sfântului Spiridon din Iași să vândă județului Covurluiu locul cu vechia clădire a spitalului din Galați. Proiectul de lege prin care se autoriza județul Covurluiu să cedeze Statului locul și localul actual al tribunalului, precum și terenul alăturat, pe care se va construi un palat al justiției; 15 apr. 1895 - Proiectele de legi prin care se recunoaște calitatea de cetățeni români a D-lor: Sterie D. Kițu, V. Gamulea (din Galați), G. Morariu; Proiect de lege relativ la adăogirea unui judecător de instrucție la tribunalul Covurluiu; 20 apr. 1895 - Se refuză primirea demisiunilor D-lor deputați Efreim Germani, Em. Vulpe și I. H. Popp; 26 apr. 1895 - Proiectul de lege prin care comuna Galați este autorizată a acorda D-lui Charles Georgi concesiunea construirii unei linii de tramway pe stradele orașului. Proiectul de lege prin care se autoriza comuna Galați a da în întreprindere, prin licitațiune publică, executarea pavagiului cu piatră cubică pe mai multe strde din oraș. „Comenduirea garnisonei Tecuciu. Conform ordinului ministerului de resbel No. 245, urmând ca, în ziua de 25 Maiu 1895, orele 3 p. m., se ține o nouă licitație, atât în Galați, la comandamentul Corpului III de armată (casele Rotirberg), cât și la comandamentul diviziei VI infanterie Focșani și la garnisona Tecuciu, pentru darea în întreprindere a curățitului latrinelor stabilimentelor militare din garnisona Tecuciu, pe timp de trei ani, și care au un cubagiu de

210.000 m. c.” (aceste case Rotimberg³⁰⁷ se pare că erau pe str. Carol I)³⁰⁸. Notăm și informația că Westfalia, Fabrica de sîrmă și cuie de sîrmă, str. Bădălan, 72, era încă 1939.

Și în scurt timp, aveau să apară și „suplementurile” dedicate exclusiv acestor „înștiințări”. A apărut și primul advertorial din istoria publicității în România, scris de nimeni altul decât Costache Negruzzi și publicat în 1846, în „*Albina Românească*”: „În ziua de azi, un om ce se respectează, un om de soțietate, un om de gust, într-un cuvânt un om ca oamenii, trebui: a) Să fie abonat la un cabinet de lectură; b) Să bea șampanie; c) Să fie încușmat, încălțat și înmănușat după jurnal; d) Să poarte baston rococo și pumnar cerchezesc; e) Să scrie cu condeie de oțel și să-și pecetluiască biletele cu buline cu levize; f) Să joace șah și să danț polca; g)

³⁰⁷ Familia era din Roman. Se păstrează „Registru Stării Civile Pentru Căsătorii din 1874, No.244. Cune Rotimbergu cu Seina Sima Misilemu. Din anul una mie optu sute șapte-deci și patru, luna Noembre în două-deci-și șase zile, ora unspre-dece și jumătate înainte d'a mezi-zi: Actu di întâia căsătorie a Dlui Cune Rotimberg, etatea două-deci-și șase ani, de religia Istrailită, professia comerciantu, nascut și domiciliat în urbia Romanu fiu major al, Dlui Herscu Rotimbergu, de cinzeci și, de cinzen și șase ani, profesia comerciant și al Dne Alta Rotimbergu de pentru zeci și cinci ani fără profesie, domiciliată în urbia Romanu. Și de întâia căsătorie a Dnei Seina Sima Misilemu, etatea opt-spre-deci ani, religia Istrailită, fără profesie, născută și domicialiată în Botoșani, fica majoră a Dlui Altaru Misilemu, de cinci deci și cinci ani, fără profesie, domicialiat în Botoșani, care a fost de fațe și a consimțit la astă căsătorie, și a defunctei Ruhla Misilemu. Cu de fațe contractante și părintele futurului soție ni-au declarat că nu urmeze entre cu nici un contract de căsătorie. Actele preliminare sunt publicate făcute fără opositie în urbia Roman, în Sâmbetele de la douspridece și nouă spre-dece ale lunei expirate anul corent, cum și-n astă comună în duminicile de la douezeci și două două deci și șapte ale lunei espirate Ianuar anul corent. Actul doviditor de nașcerea futurului soț, făcut dupe declarația a cinci marturi, legalizat în oficial Marie Civile din urbia Roman, la 12 Ianuar anul corent sub No.39 și omologat de Tribunal Jud. Roman, la 15 Ianuar anul corent sub No.514. Actul doviditor de nașcerea futoare soție făcutu dupe declarația a cinci marturi legalizat de acest oficiu la 7 August anul car. sub No.387 și omologat de Tribunal Jud. Botoșani, la aceeași dată No.5,118. Tuturuea acestora câte parafate de noi și oprite la acst oficiu. Spre a rămâne alăturate la registru, precum și capitol VI de sub titlu V cod. civ. Sau dat cetire de noi în audului futur de celor de față mai sus aretați. Dupe care contractantu - au declarat că voescu a lua via căsătorie unul pe atra Seina Sima sin Misilemu, alta pe D-nul Cune Rotimbergu. Și noi Ion Grecinschi oficiar Stării Civile Urbei Botoșani, amu prononciat în numele legi că contractantu sunt unite prin căsătorie. Foarte cele de mai sus sunt făcute în publicu în casa primărie, în funta ceruților patru marturi și anume: Tritarul marturi Dlu Bercu sin Talicu, de de șase deci ani, profesie musicant, al doilea marturi Dlu Mehel sin Copalu, de treizeci și șase ani, fără profesie, al trulia martur Dlu David sin Leiba, de șaptezeci ani, profesie ceașu și al patrulea martur Dl Avram Cornu, de șasezeci și șapte ani, fără profesie, toți domicialiați în Botoșani. Cei doi dintâi din partea soțului, iar cei de pe urmă din partea soție. Și dupe ce am dat cetire acestu actu, în auzul tuturor celor de față soți, tatăl soție lui, tatăl soție și marturi, l'am subscrisu, împreună cu toți acestia. Soție și doi din maturi nu știu ascrie. Kunie Rotinberg. Oficiar St. Civ T. Grecinsk.

³⁰⁸ *Monitorul Oficial al României*, 1895, 05-06, nr. 028.

Să aibă pe masa din cabinetul său cel puțin o duzină de albomuri caricaturale și de cărți ilustrate”.

Iar în final cetitorul era îndrumat să procure musai toate cele trebuincioase mergând la „magazia Dim. G. Căliman, la librăria de vis-a-vis”. Același Negruzzi, care a scris acest text publicitar, nu se sfiește deloc să îl ironizeze și pe „ținutașul” (provincialul) snob, ce se supune rețetei prezentate de el: „Cum a sosit în capitalie (la Iași n.n.), întâia lui treabă este să se ducă la Miculi, ca să-și cumpere alți ochilari sau lornetă cu care se uită seara obrăznicește prin toate lojele teatrului”.

„Str. Mihai Bravu nr. 27, fost 21. La sfârșitul secolului XIX își construiește aici un imobil Gh. Drăghici. Imobilul este vândut în anul 1921 căpitanului. Pelimon. Casa este trecută în proprietatea statului cu decretul 92/1950 de la Pelimon Aurel. Este locuită de chiriași, neîngrijită și aproape de cădere.” – Ion Cașu, facebook.

A fost tot mai zadarnică însă această rea atitudine, vizibil conservatoare, căci snobismul mai făcea ravagii în mentalitatea societății românești. Tot ce venea din Europa era musai bon-ton, în special limba franceză care era, la vremea aceea, cam ce este astăzi limba engleză. Cine se încăpățâna să-și inscripționeze chiar firma în limba națională, risca să dea faliment, cum bine observa, cu mult sarcasm, poetul Vasile Alecsandri: „Tablele de deasupra magaziilor sunt toate alcătuite în limbi străine, și mai ales în limba franceză, prelucrată după o nouă ortografie (...). O singură tablă a încercat a se ținea de naționalitate, și sărmana a fost pricina că stăpânul ei era chiar să se ruineze. Aceasta era scrisă în următorul chip: Crăsmă pentru persoane cinstite”. Dar documentul care a reglementat activitatea comercială în termeni cu adevărat moderni a fost, fără nici o îndoială „Regulamentul Organic”, sau mai exact chiar capitolul V, „Regulament asupra comerciului, Secția 1. Pentru slobozenia comerciului”.

Articolul 162 al acestui capitol face o referire cumva istorică la necesitatea publicității în bunul mers al comerțului românesc începător, adică se stipula clar principiul juridic în jurul căruia gravitează legea: „Toate poruncile și hotărârile stăpânirii asupra negoțului să vor da către cel mai mare staroste, care strângând pe staroștii celor dintâiu isnafuri, le va face cunoscute lor, dând asupra acelora porunci ori hotărâri privind trebuincioasa lor publițitate”. Cât se poate de precis.

Prevederile Regulamentului Organic intrau în vigoare în anul 1832. Galațiul avea atunci circa 148 de negustori. Prima publicație „de nișă”, dedicată publicității, a apărut la București în anul 1837, „Cantor de avis și comers” și avea ca public țintă pe toți cetățenii adesea interesați de „speculația comercială și proprietară”. Redactorul și editorul publicației respective acestea era „machidonul” Zaharia Carcalechi³⁰⁹, fost „ferlegher” (adică editor și negustor totodată) al cărților românești tipărite în Ungaria, dar numai la tipografia intitulată „Crăiasca Tipografie” a Universității din Buda. Tot „machidonul” ăla mai editase și prima noastră revistă literară, „*Biblioteca Românească*”, în 1821, la Buda. Venit în București, Carcalechi va fi, rând pe rând, pitar, serdar, patron de tipografie și chiar tipograful Curții. La noi, dar ceva mai târziu, vedea totuși lumina tiparului cartea domnului Ioan Cetățianu, „*Elemente de Gramatica Limbei Române*”, Editiunea I, cu 78 pagini, Tipografia Comerciale Schenk, Galați, 1876.

³⁰⁹ Zaharia Carcalechi (alternativ Carccalechi, Karkaleki) (n. 1784 Brașov - d. 1856, București), ziarist român de origine macedoromână, tipograf. În jurul anilor 1799-1800 s-a stabilit la Budapesta, iar la 1820 administra o tipografie oficială ungurească. A tipărit la Buda Biblioteca Românească în 1829 - 1830, în 12 părți. Tot el a publicat și primul almanah românesc pentru anul 1836. După aceea a continuat cu publicarea „*Almanachul statului*” Țării Românești până la anul 1852. Între timp a devenit tipograf al Munteniei și redactor al „*Vestitorului Românesc*”, o gazetă semi-oficială a statului. Carcalechi a redactat și „*Buletinul Oficial al Principatului Țării Românești*” timp de mai mulți ani.

Ioan Cetățianu (16 iulie 1939, comuna Subcetate, județul Hunedoara -†30 noiembrie 1898, Galați). Privit „Ca om, Cetățianu era bunătatea întrupată. Totdeauna blând, afabil, îndatoritor, nici un nour nu întuneca seninătatea expresivă a firii lui. Era incapabil de a gândi rău, precum n-a hrănit niciodată sentimente mici.”- Alex. Nicolescu. Ioan Cetățianu a fost profesor, publicist, traducător, primul director al Liceului „Vasile Alecsandri” din Galați. A participat la dezbaterile pentru fixarea unui sistem ortografic rațional și accesibil. A fost primul președinte al Societății Corpului Didactic din fostul județ Covurlui. A publicat pentru uzul școlar „*Elemente de gramatica limbii române*” (1876) și a tradus „*Gramatica limbii germane după o metodă nouă*” (1877) și „*Liberul schimb și comerțul englez*” (1880). Își face gimnaziul din Blaj, 1859; apoi Institutul „Sf. Ana” din Viena, specialitatea filosofie-pedagogie, 1863. Lucrează în cadrul redacției „*Monitorului oficial*” din București (1864-1866) și la Gimnaziul din Ploiești; primul director și profesor de română al Liceului „Vasile Alecsandri”, liceu abia înființat (26.11.1867-15.03.1890); predă limba română și latină, istoria și geografia, retorica și filosofia; primul președinte al Societății Corpului Didactic din fostul județ Covurlui, 1883; se pensionează în 1895 și predă apoi limba română la Institutul „Notre Dame de Sion” până la sfârșitul vieții; pionier al legislației școlare în România, anticipând alături de alți dascăli, marea reformă a lui Spiru Haret; a întemeiat Școala secundară de fete și Institutul „C. Negri” pe care l-a condus în perioada 1892-1895; a introdus predarea istoriei și limbii române la Școala de marină; a propus și a reușit să introducă în legislația școlară ca limită minimă de admitere nota 6, stimulând prin aceasta interesul pentru învățatură; la insistențele sale, Gimnaziul teoretic de băieți din Galați a obținut fondurile necesare construcției unui local propriu, realizat între anii 1888-1890; participă la polemicile pentru elaborarea unui sistem gramatical rațional; redactează manuale școlare, publică numeroase articole de critică literară și de gramatica limbii române; vicepreședinte al Societății pentru Învățătura Poporului Român - secțiunea județului Covurlui, constituită la 11.12.1866; membru al societății „Liberatorul”, 1882; colaborează la ziarul local „*Delfinul*”, „*Vocea Covurluiului*”, „*Poșta*”, „*Galații*”. „Împreună cu domnul Păltânea am identificat imobilul de pe strada M.Bravu, la numărul 29, vizavi de Seminarul Teologic, ca fiind casa unde a stat Ion Cetățianu. Ni s-a părut normal să redăm gălățenilor o parte din istoria acestui oraș și să marcăm această casă cu o placă de marmură”.- prof. Corneliu Goldu.

La o simplă trecere în revistă a primelor tipografii ale acestor meleaguri, alte aduceri aminte duioase avem despre ei, începând cu cele mai vechi edituri gălățene prolifiche: aceea a italianului Francisc Momferrato (1847-1871) (cu casa devenită sediu al Intim Club), a Comisiei Europene a Dunării (185-1871), Frid. Thiel (1860-1873), Otto Bielig (1871-1873), Comercială Isidor Schenk (1873-1900), „Danubiana” I. Hubert (1873-1881), „*Dacia*” a avocatului Constantin Ressu (1880), Frații Nebunelli (1881) și până în jurul anilor 1940, când existau în urbea Galați peste 50 de tipografii și edituri.

Începând de prin secolele XII-XIII, castitatea era la mare căutare. Sentimentele de iubire și de înfrânare erau cele care înnobilau o relație. Femeia nu mai putea fi luată cu una cu două, cavalerul trebuia să aibă multe virtuți recunoscute, numai pentru a-i smulge numai un sărut nevinovat.

Datoria lui era să o adore, să îi aducă neconținut laude, să ducă o luptă acerbă pentru a-i cuceri inima și mai ales să o iubească numai pe ea și să fie discret. Dar ultima parte nu era îndeplinită chiar de toți bărbații. Erau destui bărbați pentru care

„cuceririle” acestea erau un bun prilej de laudă. La fel ca astăzi. Epoca Luminilor³¹⁰ a fost nu a fost „luminată” și în ceea ce privește amorul. Erotismul era respins, atât de clerici cât și de medici, preocupați cât de cât de acest aspect important.

Pavajul original al bisericii „Sfânta Treime” ridicată de dr. Aristidi Sefioti la Filești, o mică bijuterie arhitectonică. Medicul Aristide Serfioti nu s-a născut la Galați, el s-a născut în localitatea Hydra, la 20 iulie 1828, ca fiu al Mariei și al lui Chiriac Serphiotis, însă a rămas în istoria lui și a cumpărat de la familia Ghica moșia Calica (actualul cartier Filești). Încă din anul 1878 a cumpărat de la membri ai familiei Ghica moșia Calica din comuna Filești, cu o suprafață de 2.570 ha. Aici a construit în 1880 Biserica cu hramul „Sfânta Treime” pe locul alteia din vălătuci, cu hramul „Sf. Nicolae”, datând de la 1845. Câteva icoane foarte valoroase, pictate pe lemn, se mai păstrează astăzi în biserica actuală. Doctorul Aristide Serfioti a murit în dimineața zilei de 24 iulie 1905, fiind înmormântat în cavoul de la Filești, alături de soția sa.

Orice tentativă de explorare a sexualității era retezată de la rădăcină, cu pedepse foarte dure și necesare.

³¹⁰ Epoca Luminilor a constituit o cotitură importantă în dezvoltarea spirituală a omenirii, o victorie semnificativă a rațiunii asupra concepțiilor mistico-religioase din Evul mediu. Iluminismul nu este un fenomen pur francez. La el și-au adus contribuția de gândire mai multe țări din Europa: Anglia, Germania, Italia, Spania, etc. Sub raport ideologic acest curent se cristalizează în Franța în secolul XVIII, fiind marcat de apariția unei mari opere colective (17 volume și 11 volume de planșe) - *Enciclopedia*, alcătuită sub coordonarea lui Jean Jacques Rousseau. *Enciclopedia* sintetizează toate cunoștințele umane acumulate, din cele mai vechi timpuri până în acel moment. În epocă a avut un ecou răsunător, punând la dispoziție un important instrument de cunoaștere și dezvoltând publicului spiritul critic și gustul pentru știință. De aici iluminismul s-a răspândit în toate țările Europei, îmbrăcând forme specifice fiecăruia.

*Pavilionul Central al Expoziției Industriale din București, România și
Moldova din 1893*

Șantierul naval Gh. Fernic. Ing. Gheorghe Fernic a pus bazele celui mai important șantier naval românesc, în anul 1893, la Galați. Afacerea a început ca fabrică de ceaune pentru mămăligă și bușe de căruță. A făcut avere însă din construcția de nave, devenind senator și principal furnizor al Arsenalului Armatei. Tudose Tatu spune în *„Istoria trudită a fabricilor uitate”* – Galați, 2008, că încă de pe la 1822 se consemnează în sursele scrise informații despre meșterii care reparau corăbiile la Galați. În 1829 apar primele referiri la infrastructura de construcții navale de la Galați în relatarea consulului francez Violier. La 1841, se construia la Galați prima navă militară: o canonică cu trei tunuri. La 1857, aici ființa deja o companie navală puternică (Compania franco-danubiană), cu 700-800 de angajați, care însă, între anii 1869 și 1878, își reduce substanțial activitatea până la dispariție. În anul 1893 intră în scenă Gheorghe Fernic cu o turnătorie în fier și bronz, părintele navalisticii moderne românești. Tatăl lui Gh. Fernic, Scarlat, ajunsese la Galați de la Târgoviște, mănă de mirajul marelui port dunărean și s-a căsătorit aici cu Ruxanda. Gh. Fernic a ajuns director al Școlii de meserii din Galați, apoi șef de secție la Arsenalul Flotei de Război, apoi din nou director al școlii. În 1893, când a demisionat din funcțiile deținute și a fondat „Gheorghe Fernic & Co”, a beneficiat de capitalul a doi investitori francezi, Teodore Guiller și Jean Poujollet, destul de curajoși, căci Fernic nu avea bani, ci doar știința prelucrării metalelor și o pricepere managerială deosebită. Câțiva ani buni la „Gheorghe Fernic & Co” (aflată pe strada Ceres, undeva în apropiere de actualul Spital CFR) s-au turnat ceaune pentru mămăligă, plite, bușe de căruță și capace de canalizare, capace care se mai văd și astăzi în orașul vechi. Pe 12 mai 1897 este înscrisă cererea lui Fernic către Primăria Galați pentru un teren la Dunăre. În iunie 1899, erau menționate prima oară, în ziarul „Galații”, „șantierul de construcții fluviale ale Dlui Fernic & Co.”, unde se repara vasul de pasageri „Orientul”. Pe Șantierul Fernic, la 1911, a fost construit, de către Ion Paulat, primul hidroavion cu fuselaj din lume. A fost președinte al Camerei de Comerț și Industrie Galați și a produs obuze din fontă, de zece ori mai ieftine decât cele din oțel și mult mai eficiente. Producea muniție pentru Franța, ziarul gălățean „Comerțul liber” spunea, la doi ani după război, că în șantier mai erau 300 de vag. de muniție. „Palatul Fernic” aflat lângă Parcul Municipal (acum M. Eminescu), strada Lahovay, a fost construită la 1901, după planurile marelui arhitect Ion Mincu,

fiind a doua casă particulară datorată lui, după casa Gh. Robescu de pe str. Mihai Bravu. În anul 1920, Elena a fost surprinsă de tâlhari și ucisă în această casă. El vinde imobilul lui Vasile Miron, proprietarul cunoscutei fabrici de cărămidă și țiglă „Miron”, care avea în apropiere un cinematograf, devenit „Popular” după naționalizare, și încă două imobile. Se mută la moșia sa din Valea Călugărească și moare în 1942, la 82 de ani. Cercetătorul și prietenul meu Tudose Tatu îi consacră, meritat, foarte multe pagini liberalului Fernic, fost primar al orașului și senator liberal, cel care, prin tot ce a făcut, a schimbat în bine soarta orașului.

Copiii erau aspru supravegheați atât în familie cât și în școală: purtau cămăși lungi de noapte, care erau strânse sub tălpi cu un șiret pentru a se evita satisfacerea vreunei curiozități „necurate”. Pedepsele pentru căderea în ispită erau crunte.

Fericirea obținută după suferințe sufletești mari și parcă fără sfârșit, o poate face pe femeia cea mai urâtă, frumoasă ca o zână ireală, de neatins de oameni acestui pământ, dar teribil de frumoasă, ființă cuprinzătoare ca o apă limpede și nesfârșită, e dragostea care o face fericită nu numai pe ea ci și pe noi, e un elixir care se prepară și găsește greu și din care trebuie gustat cu înghițituri mici, tocmai pentru a-i înțelege parfumul.

Târgul străzii în Galați în 1940

Oamenii înghit de obicei, pe nemestecate, tot ce consideră ei că le-ar satisface stomacul sau sufletul, mirosul ca și gustul, dar asta presupune o analiză precaută, pe care poți să o faci doar dacă ai disponibilități din naștere, dacă ești instruit, dacă dedici o parte din viață frumosului și dacă, pe lângă toate astea mai ai și puțin timp pentru tine. Da, iubirea este adevăratul fard al femeii, spune Charles Baudelaire, ori unde ar fi ea în această lume, ea este șipotul acela fermecat al inimii omului, care trimite în artere un alt sentiment clocotitor și ușor volatil, păstrat adesea în cămăruțele secrete ale sufletului, despachetat din când în când, un gest adeseori

necalculat, pentru că atunci se produce un miracol nedorit, acela al evaporării adesea imediate, a iubirii, a speranței și câteodată și al vieții. „Femeile ne-au făcut să pierdem paradisul, dar cât de frecvent îl regăsim în brațele lor”, spune Itzhak Perlman. Oare bărbații ar spune mai puține minciuni dacă femeile ar pune mai puține întrebări? Nu, nu cred, pentru că ei mereu mint. Lacrimile unui băiat sunt lacrimi sărate și atât.

Serviciul de referințe al BVAU Galați publică această fotografie a unui parlamentar liberal de frunte al Galațiului, Costache P. Malaxa, proprietar rural, președinte de comisie interimară și apoi primar, octombrie 1895-octombrie 1896 ca și locul său de veșnică odihnă din cimitirul Eternitatea. Era tatăl industriașului Nicolae Malaxa³¹¹. La sfârșitul anilor 1930, din concernul Malaxa făceau

³¹¹ „Omul politic conservator Alexandru A. Bădărău - supranumit „Vulturul Moldovei” se trăgea din „răzeși în satul Corlățești la Tutova, în fața Crasnei; de acolo trec prin căsătorie cu Maria fata Mutului, strănepot a(l) lui Lea și Petru, urmașii Hușului, la Cârligați în Fălciu și dau naștere ramurei fălcene (...), iar cu Patralco Bădărău o altă ramură trece la Iași, unde dă naștere satului Bădărăi, format din trupul moșiei Iuganii” (în *Revista istorică*, T. Codrescu, anul I, nr. 2, 1 nov. 1915, p. 29-30). Clucerul Costache Bădărău era deputat în divanul ad-hoc, care la rândul său era fiul serdarului Niculiță Bădărău și al primei sale soții, Marghiolița Tăutu, din vechiul neam al Tautuleștilor. În „*Vidamostia de boierii Moldovei aflați în țară la 1829*”, publicată de Alexandru V. Perietzianu-Buzău și pe care am mai citat-o în articole anterioare, figurează „Andiu Bădărău, medelnicer, născut în Moldova, de 47 ani, feciorul sotnicului Ioniță Bădărău, locuiește în Rădeni, moștean”; de asemenea, „Iancu Bădărău spătar” și „Costachi Bădărău clucer”. În nepublicata „*Arhondologie a Moldovei din anii 1857 – 1858*”, a caimacamului Nicolae Vogoridi, transcrisă tot de Alexandru V. Perietzianu-Buzău, sunt trecuți „Costachi Badarau clucer, serdar”, „Mihalachi Bădărău, serdar”, „Nicolai Bădărău, jicnicer, serdar” (B.A.R., Msse, ms. rom. 4752, f.13) și „Ioan Nicolaidi Bădărău, pitar” (f.23v). Un alt izvor din epocă, lista alegătorilor din Principatul Moldovei, datând din 5 decembrie 1858, înregistra pe „spătarul Iancu Badarau, 120 galbeni venit, moșie în Pănțești și în alte districte, alegător primar districtul Romanului, plasa Siretului de Sus, alegător primar districtul Vaslui, ocolul Fundurile”, unde avea moșia Palanca, cu venit de 150

parte, printre altele, uzinele Faur, Republica, Tohan Zărnești și Magazinele Unite de Fierărie din Galați. În acest cimitir sunt îngropați mulți oameni importanți ai acestui oraș: Costache Vârlan, avocat, primar în 1880-1881 și 1885, Nicolae Mantu, pictor, Gh. N. Gamulea, primar, 1907-1909, Victor Macri, avocat și parlamentar, Gh. L. Aslan, deputat, primar în 1899-1901, Toma B. Aburel, farmacist, Ioan Cetățeanu, dir. al LVA, Aristid P. Papadopol, proprietarul teatrului Papadopol construit în anul 1898 pe str. Brașoveni, Moise Pacu, istoric, profesor, director și redactor al unor periodice gălățene (Poșta, Galați, Timpul, Galații noi), deputat și senator de Covurlui, autorul primelor monografii ale județului Covurlui, Paul Păltănea, istoric, gen. Eustațiu Pencovici politician și diplomat etc.

O adolescentă îi tot povestea iubitului că: am fost un timp iubită, un timp dorită, și nu pot spune că am fost o oarecare fată, îmi pot spune chiar că sunt unica fată care a privit în ochi cu încredere, unica fată care nu a găsit nimic în ochii tăi albaștri, nu a găsit nimic rău, care te-a privit cu lacrimi slabe în ochi, care s-a lăsat uitată. Timpul desparte oameni, am început să urăsc orele fără tine, am început să detest zilele, nopțile bănuind că ești aproape. Nu știu ce să mai fac, ochii mei nu mai suportă durerile, să zâmbesc ori să mă dau dusă de valul lacrimilor absurde.

Casa de pe strada Mihai Bravul, nr. 42 în mai 1944, construită în 1882. Casele de la numerele 42 și 44 de pe strada Mihai Bravu din Galați au aparținut lui Ghiler, unul dintre fondatorii Șantierului

galbeni (*Acte și documente privind Renașterea României*, vol. VII, doc. 2233, p. 991). Aceeași listă conținea pe „serdarul Mihail Bădărău, cu moșia Rudenii, alegător primar districtul Iași” și pe „serdarul Nicolai Bădărău, moșia Bădărăi, alegător primar districtul Iași”, strămoșul lui Mihail Manoilescu. Nicolae Bădărău a avut ca frați pe Gheorghe, pe Iancu (spătar) și pe Andrei, tatal lui Alexandru A. Bădărău. Acesta din urmă a avut, din căsătoria sa cu Eugenia Petit, trei fii: Dan, cunoscut profesor de filosofie la Universitatea din Iași, Teodor și Mircea. Spătarul Iancu Bădărău s-a căsătorit cu Profira Mădărjac.” - Mihai Sorin Rădulescu, *De neamul Bădărăilor*, *Ziarul Financiar* din data de 30.05.2008.

Naval din Galați. Fiul lui Ghiler, inginerul care lucra la Șantierul Naval, membru al Camerei de Comerț și industrie Galați, vicepreședinte al Comisiei Bursei, , a contactat de la Maria Mihăescu (Mița biciclista) un împrumut de aproximativ două milioane de lei, în 1926, ipotecând cele două proprietăți ale sale de pe strada Mihai Bravu din Galați, la numerele de atunci, 28. Cum Ghiler nu plătea, Tanti Mița a pofitit de acea ipotecă și a înaintat o acțiune în instanță, iar instanța a scos la licitație imobilele respective. Maria Mihăescu a ajuns să cumpere cele două imobile cu sumele de 400.000 lei fiecare, iar diferența de bani a recuperat-o de la un licitator care câștigase inițial licitația, însă decedând, nu a mai putut adjudeca imobilele. Nu știm dacă Maria Mihăescu a locuit vreodată, dar cu siguranță le-a închiriat, pentru că în perioada 1930 - 1931, pe strada Mihai Bravu, la numărul 28, figura Consulatul Poloniei. Deși marea iubire a Miței a fost doctorul Nicolae Minovici, extravaganta noastră biciclistă s-a căsătorit cu un anume general Dumitrescu. Potrivit scrierilor vremii, în anii 1940 Maria Mihăescu îl trimitea pe acesta la cerșit pentru a lua cina ulterior la Athenae Palace, dar și pentru a-și vopsi părul la cel mai scump coafor de pe Calea Victoriei din București. Presa scria: „Ziarele din Viena au publicat senzaționala știre că „prințesa Mihăilescu din România a cupărat o pălărie cu respectabila sumă de 4800 de coroane. Ziarele vieneze comit o mică gafă. Anume că nu există în România nici o prințesă Mihăiescu. Există însă celebra și șarmanta Mița Biciclista!”

Îmi place că tu nu mă ei în seamă, îmi place când nici nu mă observi aproape strigând, îmi place când tu mă lași dispărută, îmi place când tu zâmbești când eu sunt departe, îmi place când tu uiți că sunt reală și că-ți sunt aproape.

Casa de pe strada Mihai Bravul, nr. 44 de astăzi era construită în 1899. Aceasta a rămas în posesia Mariei Mihăescu și a rămas moștenitorilor (un oarecare domn Georgescu) după 1967, anul când ea a decedat. Mița Biciclista a frânt inimile multor bărbați celebri, precum Octavian Goga, Nicolae Grigorescu sau regele Ferdinand. Acesta din urmă i-a dăruit Mariei Mihăescu o casa în București, situată pe strada Biserica Amzei, la numărul 9. Cele două imobile din Galați, care au aparținut Miței Biciclista au fost construite în stilul specific anilor 1880, cu elemente neoclasiche. Sunt imobile care se bucură de curți generoase, de terenuri, dar și de hrube așa cum erau imobilele odinioară. Casele aveau câte 7 - 8 camere, la care se adăugau anexele. Acestea foloseau ca încăperi folosite de personalul care îngrijea gospodăria respectivă. D-na Magda Zotescu se confesa în 2015: „Mița Biciclista, a fost verișoara bunicului meu după tată. Eram de cinci – șase ani, când Tanti

Mița venea să ne viziteze. Noi, copiii, nu asistam, bineînțeles la discuții, căci nu eram acceptați să tulburăm conversațiile celor mari. Din câte îmi aduc aminte, venea împreună cu soțul său, un general pe nume Dumitrescu... Stau și mă întorc în timp... Foarte multe lucruri mi-au rămas necunoscute și asta s-a datorat faptului că am ajuns pe lumea asta în plină teroare comunistă, iar prin moartea tatălui meu, în vremea când eu, mă pregăteam să părăsesc adolescența, la noi în familie s-a instalat o tristețe rece și parcă, de atunci, nimic n-a mai contat. Apoi, s-a stins și mama luând cu ea, în mormânt, istoria vieții lor, trăite cândva cu bune apoi cu groază și lipsuri... Iar eu, micuța mezină a familiei, bătrână acum, privesc cu ochii aburiți de lacrimi, în serile întoarcerilor în timp, o fotografie de epocă, reprezentând doi tineri superbi, un mire semeț și o distinsă mireasă, purtând cu eleganță, din creștet și până la poala trenei, un fuior de beteală, ca un fir de izvor de viață, strălucitor...”

Fugim însă de realitate... și totuși ea există. Ne tot ferim din răspuseri de propria persoană. Ascundem gânduri, ascundem priviri, ne ascundem pe noi.

Banaca Națională Galații, str. Fraternității nr. 2, operă a arhitectului francez Paul Louis Albert Galleron (1847-1901). Întocmirea proiectului băncii a fost încredințată unui arhitect francez, Albert Galleron, primul dintre arhitecții francezi care au lucrat în țara noastră și care era și diplomat la Beaux Arts din Paris unde început studiile în 1867, la 21 de ani, ca elev al lui Vaudoyer și Coqart. Clasa I (studiile complete) a absolvit-o în anul 1872. A luat patru medalii și a fost de două ori logist, reușind de două ori să fie admis la concursul ultim pentru Grand Prix de Rome. Diploma a obținut-o în 1887, după 20 de ani de studii. Albert Galleron construiește în București casa doctor Turnescu 1893 și 1895, astăzi în clădire funcționează Rectoratul Facultății de Medicină și Farmacie „Carol Davila”; Casa Dodani, strada Brezoianu colț cu bulevardul Elisabeta; Casa Eliza Filipescu, calea Victoriei nr. 129-130, colț cu strada Verde, realizată împreună cu Paul Gottreau (1884); Casa Iacob Negruzzi, str. Română nr. 25 (1889); Casa Zoe Slătineanu, Calea Dorobanților nr. 96 (1890); Casa Costescu Comăneanu (1889), dărâmată pentru a se construi blocul Malaxa, pe B-dul I.C. Bratianu, vizavi de cinematograful Scala; Casa Ioseph Fermo, la intersecția străzii Romulus cu Cotita (1891); Casa A. Gaillac, Calea Dorobanților nr. 126 (1891); Casa Crezianu, vis-à-vis de Muzeu Aman; Casa C. Esarcu de pe B-dul Carol, colț cu strada Gogu Cantacuzino; Hotelul-locuință a lui Geblescu din Craiova. În volumul „Sate și Mănăstiri”, Nicolae Iorga menționează faptul că la conacul moșiei Ghica-Comănești Grănicerul, din comuna Comănești, clădirea

principală, adică castelul, este construită după planurile lui Galleron. În cartea sa „*Fresca arhitecților care au lucrat în România în epoca modernă: 1800–1925*”, Toma T. Socolescu menționează: „Nu cunosc căror relațiuni se datorește faptul de a fi fost angajat să întocmească planurile Ateneului Roman, o lucrare în stil neoclastic, cu o foarte bună rezolvare a planului.”

Încercăm să uităm trecutul, și totuși îl trăim. Plecăm fără să privim ceea ce a fost, și totuși ne pare rău. Ocolim unele întrebări, și totuși avem nevoie să le știm răspunsurile, dar așteptăm răspunsuri la „Post-Restant”. Suntem indiferenți, și totuși ne pasă. Orgoliul din noi nu ne mai permite nici o cedare. Suntem prizonieri în noi, pe propria persoană.

Luptăm pentru fericire și cedăm puțin tot din orgoliu. Iubim să visăm viitorul, fără a trăi prezentul. Nu ne permitem încălcarea propriilor principii, doar pentru a nu părea disperați. Avem încredere în persoanele pe care le iubim, și totuși nu le spunem. Uităm să le amintim că avem nevoie de ele, și totuși ele au atâta nevoie de noi. Ne ascundem în noi pentru puține explicații. Fugim de persoanele dragi doar din motivul că le iubim, doar pentru că ne e frică să le spunem ce simțim.

Orgoliu. Așteptăm și răspunsuri fără întrebare. Ne mințim ușor că totul e firesc și normal, dar realitatea doare. Ne bucurăm de revederi și uităm să le simțim. Lipsă de timp?...Ne dorim sigur căldură și multe îmbrățișări, dar nu le oferim. Fugim, mereu fugim. În tinerețe am cunoscut o fată cu totul și cu totul specială. Era probabil cea mai mizerabilă ființă de pe pământ. Acesta însă era doar secretul ei, numai al ei. Era actriță, juca extraordinar rolurile pozitive, le juca în propria sa viață. Își alesese cel mai complicat rol din lume, dar și cel mai interesant, își alesese rolul unei fete dorite ideale.

Piața Regală și magazinele La Mascota în 1915. Era anul în care orașul începea o reșezare a structurilor de comerț prezente în port. Astfel la 18 ian. în locul domnului conte Julien de Visart, consul general al Italiei la Galați, este numit Alexandru Leoni. Era zi de duminică, iar Brăila îl

invita la un spectacol. În acea duminică, pe scena Teatrului Passalacqua, matineu teatral, în programul căruia figurau prologul național cu cântece precum erau *Visul României* (*Visul Dochiei*), feerie de Ollănescu C. –Ascanio, scrisă împreună cu poetul tecucean junimist și proprietar al moșiei Vameș, ofițerul Theodor Șerbănescu, și admirabila baladă *Spaniolul și indiana*. La spectacol participa și fanfara, care, în încheiere, a cântat marșul *Peste Carpați*, preludiu unei vechi aspirații naționale, compus de Giuliani. Urma o seară la cinema Louvru, în Galați, Piața Regală, cu o serbare dansantă. Se strâneau fonduri pentru refugiații din Belgia abia ocupată, cu participarea unor interpreți din protipendadă, cum erau M. Basarabeanu, Z. Chrissoveloni, A. Vuccino ș.a.

Era mereu nemaipomenită, poate era demnă de cele mai importante premii și titluri, își făcea minunat meseria. Poate că Goethe a intuit cel mai bine criteriul fericirii: ești cu adevărat fericit când vrei să fii. Apărea în viețile lor și îi fascina, iar mai apoi obosea, dar când obosea ea dispărea. Dispărea rămânând în mințile lor un măreț ideal, un ideal de neatins. Nu a avut multe victime, dar se mulțumea cu puțin și de calitate. Disparațiile personajului său au fost frecvente, acum însă, a dispărut ea, a dispărut acea mizerabilă ființă. Planul său a eșuat.

Portul Galați cu vapoare militare la cheu.

Idealul rămas în mințile lor era o imagine de scurtă durată. Ea nu mai este nicăieri. Toți au uitat-o. Ea a murit. În sfârșit a aflat și ea ce înseamnă cu adevărat dimineăta. Dimineăta în care tu nu vrei să te trezești, o dimineăta în care nu mai vrei absolut nimic. Dimineăta în care îți vezi viața din cel mai urât și pesimist punct. Dimineăta în care ai vrea să urlă, să lovești, dar când încerci, realizezi că nu ai puterea necesară.

Dimineăta care îți arată clar amintirile frumoase, pe care însă nu le mai poți atinge acum, pentru că lumina doar în întuneric strălucește. Dimineăta care

seamănă mai mult uneori cu un sfârșit rece, decât cu un început. Oprești timpul, să păstrezi acel moment pentru întreaga eternitate. Într-un fel, viața ta a avut sens numai dacă, în șirul nesfârșit de momente banale, cenușii, triste, rușinoase, ticăloase, mizerabile, plicticoase din care orice viață este compusă, s-a aprins totuși, măcar de câteva ori sau doar o singură dată ai avut puțin mai mult noroc în dragoste, scânteia cutremurătoare a fericirii.

Strada Mihai Bravul nr. 28 și casa Gh. Constantin Robescu, proiectată și construită de arh. I. Mincu. Fațadele au fost decorate cu arcuri trilobate, discuri și patrulebi din ceramică smălțuită, caracteristici arhitectului Mincu. Conservatorul Gh. Robescu a fost prim procuror la Tribunalul Galați, primar de Galați în perioada feb. 1891-aug. 1892, numit prefect de Covurlui în 1894, iar în perioada 1938-1940 casa Gh. Robescu a fost sediul închiriat de la d-na Ecaterina Robescu, pe perioada 26 octombrie 1938 - 26 octombrie 1940 pentru 200000 lei, de Mihail Miloteanu, ca secretar, reprezentantul Ținutului Dunărea de Jos din Galați, pentru Rezidența regală a Dunării de Jos, când rezident regal era istoricul Constantin Giurescu. Casa construită în anii 1896-1897 a adoptat stilul de construcție neobaroc³¹², cu ceramică smălțuită. Un lucru nou însă cred că apare pentru gălățeni în cercetările făcute privitoare la marele arhitect focșănean Ion Mincu. Este vorba de casa Manolescu-Vitzu din București. Multă vreme s-a crezut că prima comandă primită de Mincu a fost în anul 1884 și a constat în refacerea unei foste case Manolescu pentru dr. Vitzu. Acest dr. Vitzu este însă de origine gălățean, fiul primarului urbei Galați, Dumitru Vizzu, medic, fost primar în perioada 1881-ianuarie 1883, nepotul lui Ion Vizzu, institutor, primar între anii 1864-1865. Casa doctorului Dumitru Vizzu din Galați era pe str. Cuza – Vodă, lângă Vadul Negroponte. Cercetarea de arhivă a scos la lumină proiectul din 1888 (A.N.D.M.B., fond P.M.B. tehnic, dosar 15/1888) în care este prezentă solicitarea scrisă de mâna arh. Ion Mincu, pentru o clădire cu două etaje, proprietarii fiind Radu Manolescu și dr. Andrei Vitzu. Casa s-a aflat pe str. Colței (actualul bulevard Nicolae Bălcescu) la nr. 61, aproape de biserica Boteanu, dar a fost demolată după anul 1902, cu ocazia lărgirii bulevardului.

³¹² Titulatură arhitectonică din limba portugheză, unde „barocco” înseamnă „perlă neregulată”.

„O dată ca zeii-am trăit și mai mult nu-mi doresc”, scrie despre ea Holderlin. Oamenii au uitat cu totul că li s-a făcut un dar copleșitor: cel de a exista în minunea lumii, de a fi vii, de a fi conștienți de sine. Ei nu-și mai pun niciodată întrebări ca: de fapt, cine sunt eu? Ce rost am pe lume? Oare mi s-a dat minunea că pot vedea și auzi degeaba? Oare n-am să mor fără să fi făcut nimic pe lumea asta ? Ce trebuie să zidim de fapt?

Suferința care urmează îndeaproape de obicei prea plinului de fericire trăită, e ca o ploaia uscată și fără rost, de dinaintea iernii reci, care vine anapoda tocându-ne viața, după ce te-ai intoxicat ieri de fericirea gustată fără măsură, ce se reflectă apoi în suspiciuni stupide și care distrug toată vraja aceasta frumoasă.

Vorbești de dragoste doar atunci când nu-ți mai poți stăpâni emoțiile năvalnice care te cuprind subit, ești fie vesel, fie trist, dar mai ales noaptea, peste care curge catranul întinericului, în legănarea fantomatică și halucinantă a viselor tale, care te mișcă ritmat și te pomenеști deodată, fără motiv, cu ochii plini de lacrimi șiiroinde dintr-un izor nebănuit...

Suferința e acceptarea deliberată a luptei grele de zi cu zi, pe care viața oamenilor, mereu dură și crudă, cel mai ades, ne-o impune, câteodată în beneficiul nostru sau al altora, și se suferă, întotdeauna, proporțional cu dragostea pe care o ai. Capacitatea de a suferi cu toată ființa este numai în noi și stă cuibărită acolo, undeva în inima plăpândă, ea este aceeași cu capacitatea de a iubi mereu, este poate într-un fel, umbra ei arzătoare și teribilă, poate greutatea ei de echilibru. Dragostea nu e niciodată mai puternică, decât atunci când te face să suferi, are un preț mare ce trebuie plătit și nu se confundă niciodată cu delirul posesiei, care aduce cu el cea mai cruntă suferință.

Strada Mihai Bravul cu Comisiunea Europeană a Dunării. La Congresul de pace de la Paris (1856) s-a hotărât înființarea Comisiei Europene a Dunării, formată din reprezentanții celor șapte Mari Puteri ale momentului (Anglia, Franța, Rusia, Austria, Imperiul Otoman, Prusia și Sardinia), la care

s-a adăugat și România după 1878 (după lupte aprige de salvare națională) și având ca scop reglementarea regimului navigației pe Dunăre în conformitate cu interesele lor. Sediul comisiei a fost stabilit la Galați. În anul 1893, membrii C.E.D. au achiziționat un teren în strada Mihai Bravu, numărul 6, pentru a ridica un hotel administrativ pentru membrii Comisiei. Palatul Comisiei Europene a Dunării a fost ridicat între anii 1895 și 1896, se pare, după planurile inginerilor C.F. Robesco și R. Effingham Grant³¹³. În această clădire funcționa Secretariatul General, se păstrau arhiva și biblioteca și se țineau ședințele plenare. Palatul C.E.D. a fost bombardat, incendiat și aproape distrus la 10 octombrie 1917, de către armatele aliate bulgaro-germane. Pagubele se ridicau, conform raportului întocmit de inginerul rezident al C.E.D., E. Magnussen, la suma de 1.816.910 franci aur, la care se adăugau 33.095 de lei, sumă cheltuită pentru a se putea repara instalațiile și lucrările indispensabile. În perioada iunie 1922-mai 1923 a fost proiectată reconstrucția din temelii a Palatului C.E.D. Refacerea în configurația actuală a clădirii, o construcție cu două etaje, cu subsol și mansardă, a fost făcută de Societatea Română de Întreprinderi din București, prin delegatul său la Galați, Teissier. Recepția lucrării a fost făcută la 13 noiembrie 1923. Comisia Europeană a Dunării a funcționat în acest spațiu, până la desființarea sa în 1948. Din 1968, clădirea găzduiește Biblioteca județeană „V.A. Urechia”. În fața bibliotecii a fost dezvelit, în 1971, bustul fondatorului bibliotecii, V.A. Urechia, operă a sculptorului Nicolae Pascu-Goia.

Că adeseori, chiar în ciuda părerii celor mai mulți oameni, nu dragostea ardentă și sublimă este aceia care te face să suferi cumplit, ci simțul adeseori animalic, posesiv și rânced din noi, instinctul proprietății acaparatoare, rapace, posesive și primitive, un gest amintind de perioada sclavagismului lipsit de Dumnezeu și de omenie, care este, în mod absolut cert, tocmai contrariul dragostei adevărate, cea atât de dorită de toți oamenii, în scurta lor viață. Abraham

³¹³ Effingham Grant (n. 1820, Guernsey – d. 1892, București) a fost un diplomat, om de afaceri și filantrop născut în Marea Britanie și stabilit ulterior în România. fiind primul și singurul fiu al locotenentului Edward Effingham Grant (n. 1795) și Marie Grant (n. Marie Le Lacheur în 1789). Effingham a mai avut 5 surori printre care și Maria Rosetti. În 1837 tânărul Grant găsește un post liber la Consulatului Britanic în Valahia sub comanda lui Sir Robert Gilmour Colquhoun care se va ocupa de formarea acestuia. Un an mai târziu sora sa, Maria, îi face o vizită și decide să se mute și ea la București, căsătorindu-se ulterior cu C.A. Rosetti. La 1850 Effingham Grant se căsătorește cu Zoe Racoviță, fata lui Alexandru Racoviță și a Anei Golescu și nepoata lui Dinicu Golescu. După căsătorie familia intră în posesia Palatul Belvedere și moșiei aferente, moștenite de Zoe. Effingham Grant decide în anul 1854 să renunțe la viața de diplomat și să se dedice afacerilor. La 1863 Grant înființează *Fonderia E. Grant et comp. Belvedere*, prima turnătorie din București. La 1864 britanicul pune bazele primului atelier de prelucrare a tutunului din țară, *Manufactura de tutun Belvedere*. Firma devine apoi *Regia Monopolurilor Statului* în 1879. Effingham parcelează terenul din jurul manufacturii și îl vinde muncitorilor, dând naștere la ceea ce va deveni cartierul Regie. La 1865 Grant începe să se ocupe de o nouă afacere nemaîntâlnită în țară, creșterea de orhidee. Mai târziu această afacere a dat denumirea de Strada Orhideelor, denumire care se păstrează și astăzi. Unul dintre fii cuplului a fost Nicolae Grant, un cunoscut pictor român. Un al doilea fiu al cuplului a fost inginerul constructor Robert Effingham Grant, care a participat la construcția Podului Grant și care l-a denumit în acest mod în cinstea tatălui său.

Lincoln³¹⁴ spunea, probabil spre a se ține mai bine minte, că „nu contează anii din viața ta, ci viața din anii tăi”. Și cred că este adevărat ce spunea, fiecare clipă din viața ta trebuie să ardă ca o torță, să fie ca o flacără. Iar viața din anii tăi nu poate fi măsurată, decât de tinerețea pe care o mai păstrezi uneori în tine, prin păstrarea altruismului de copil, acel paradis al tinereții veșnice și pe asta se bazează, de fapt, viața noastră de toate zilele, pe care o dorim aparte.

Așa gândea strângând, între dinții rari și pătați de nicotină, o pipă frumos tăiată în volume mici și convenabile, cel mai bătrân și mai ciolănos dintre cei doi lupi de mare, care se legănau în unduirea lentă și nepăsătoare de pe puntea corăbiei, vapor ce-și descărca hambarele burdușite de marfă, sub supravegherea atentă și curioasă a negustorilor hulpavi, ei uitându-se tot mai concentrat, cu nesaț și chiar vizitați de unele idei, la fetele acelea frumoase, păreau năluci ispititoare, în mod cert nemaivăzute în altă parte a globului, pe unde navigase...

Ce femei... Gândi cam așa, risipit printre ani: „când suntem destrămați/devorați de frumos/ pentru noi risipim hărăzitul prisos/tăinuți în contur/ peregrini prin soroc/am avut mai demult presărat nenoroc/cum dormim străbătuți de un alt vernisaj/ repetăm un canon cu un singur pasaj/îl șoptim prin străini/ poliform și marin/un perfect necuprins și de vise prea plin/dar nu știm dacă vin stinse timpuri de foc/ca să fim izbăviți de perfidul amoc/nu putem să urcăm peste spaime ce trec/ renunțări ne izbesc/ remușcări ne petrec/ mai avem nechemați lungă toamnă de dus/între gânduri căzuți/ detestați și supuși/din torsada de ploi amăgiri ne desprind/ șlefuiți și curați și în trup ne cuprind/din neant în neant/făcând pașii rotunzi/am rămas lunecând de iubire flămânzi”³¹⁵

Codul lui Callimachi apărut în Moldova în anul 1817 trimetea femeia infidelă la mănăstire, cu pierderea zestrei, în vreme ce bărbatul, care pleca în crailăc, trebuia să recâștige anevoie încrederea soției, oferindu-i daruri de preț și multe pupături, căci bărbatul „căzând în dragostea altei femei, nu se va părăsi de aceasta”. *Cartea Românească de Învățătură*³¹⁶, din timpul lui Vasile Lupu (1634-

³¹⁴ Abraham Lincoln (n. 12 februarie 1809, Hodgenville, Kentucky, SUA – d. 15 aprilie 1865, Washington, D.C., SUA) a fost al șaisprezecelea președinte al Statelor Unite ale Americii, funcție pe care a exercitat-o începând cu luna martie 1861 și până la asasinarea sa în aprilie 1865. Lincoln a condus Statele Unite în timpul Războiului Civil, cel mai sângeros conflict al său, dar și cea mai mare criză morală, constituțională și politică. Prin aceasta, el a conservat Uniunea, a abolit sclavia, a întărit guvernul federal și a modernizat economia.

³¹⁵ *Amanții, Alfabetul posibilelor iubiri*, Florin I. Cernat.

³¹⁶ Carte românească / de învățătură dumenecele / preste an și la praznice împărate / știi și la sv[i]nți mari / cu zisa și cheltuiala a lui Vasile Voivodul și domnul Țarai Mol[dovei] di[n] multe / scripturi tălmăcită din limba slovenească pre limba Romeniască / de Varlaam Mitropolitul / de Țara Moldovei / în tiparul domnesc, în Mănăstirea a trei Steli în Iași de la Hs 1643.- (Iași, 1643). Fecior de răzeși din părțile Baloteștilor ale județului Putna, Varlaam a îmbrăcat rasa monahală, poate sub

1653), spunea destul de clar că „bărbatul poate să-și bată muierea cu măsură pentru vina ei, măcară de ar avea și zăpis să nu o bată.”

Portul Galați în 1900. Situația navigației pe Dunăre nu poate fi despărțită de ceea ce se întâmpla la CED unde toate statele componente, după prima conflagrație mondială, au fost învingătoare și toate, în afara României, au fost parte semnatară a tuturor comisiilor de pace de la Versailles, în anii 1919-1920. Nu au participat la deciziile din cadrul acestei comisii Rusia, devenită comunistă, Germania, vinovată pentru primul război mondial, ca și Imperiu Otoman în stare de dezintegrare. Știm astăzi că producția românească de cereale era în declin din cauza necultivării terenurilor, cheresteaua exportată prin Galați se menținea la un nivel mediu, iar petrolul, afacerea neagră a

influența lui Atanasie Crimca, mitropolitul care a lăsat minunate capodopere de miniatură și artă caligrafică în mănăstirea Secu. În 1610 era egumen al mănăstirii secu. Prin cunoștințele lui de limbă slavă și greacă, prin cultura religioasă și prin viața lui curată, izbutise să se facă cunoscut în cercurile înalte din Suceava și să devină duhovnicul domnului Miron Barnovski. Acesta îl trimite în solie în Kiev, unde se întâlnește cu Petru Movilă, în marea lavră de la Pecerska. Această întâlnire are pentru istoria culturii moldovenești o importanță deosebită, pentru că ea marchează începuturile unui curent nou: influența rusească. Calitățile sufletești ale lui Varlaam și cultura lui deosebită, l-au impus în fața contemporanilor săi, care l-au ridicat la înalta treaptă de mitropolit în 1632, fără să fi trecut prin episcopie, lucru de altfel îngăduit de canoane. În 1639, Vasile Lupu, domn al Moldovei, sfârșește mănăstirea Trisfetitele, pe care o va înzestra cu așezăminte culturale: o tipografie și un colegiu teologic, asemănător cu cel din Kiev, care avea ca temelie de studii limba latină și limba greacă. Tipografia a fost instalată în chiliile mănăstirii Trisfetitele, și, evitând cu grijă concurența cărților de ritual în limba slavă, ieșite din tipografiile muntene și rutene, a lucrat, sub călăuză mitropolitului Varlaam, numai la tipărirea de cărți românești. Prima carte ieșită din această tipografie a fost *Cazania: Carte românească de învățătură Dumenecelor preste an și la praznice împărătești*. *Cazania* lui Varlaam cuprinde 74 de predici pentru toate duminicile dintr-un an și pentru sărbătorile mai însemnate ale bisericii. Cele mai multe pleacă de la explicarea pasajului de Evanghelie citit în ziua respectivă și cuprind sfaturi de înfrânarea viciilor și a patimilor, de înfrățire și ajutorarea aproapelui. Sunt însă și câteva legende hagiografice care povestesc viața marilor mucenici ai ortodoxiei.

următoarei perioade în toată lumea, începea să fie un punct de reper pentru comerțul românesc, mai ales în deceniul al IV-lea. Excluse fiind statele germane și Rusia de la Dunărea maritimă, comerțul României și-a îndreptat atenția către societățile internaționale existente ale celorlalte puteri, în cele mai importante porturi ale sale. Printre aceste porturi s-au situat și orașele Brăila și Galați. Era o ciudățenie situația consulilor din porturile Brăila și Galați, care erau părți acționare ale acelorași societăți care își desfășurau activitatea și la Sulina. La Conferința Internațională a Dunării (1920-1921), de la Paris, unde delegația României a fost condusă de Toma Stelian și începând cu a doua sesiune de către Constantin Conțescu, s-a cerut desființarea Comisiei Europene a Dunării și trecerea competențelor ei puterii teritoriale. Era acută nevoia de materie primă și alimente de pe piața occidentală și asta a impus celor trei state membre, alături de România, să treacă la alte practici comerciale. Franța a dat pe mâna viceconsulilor din Brăila „Société Française de Navigation Danubienne” (SFND), fondată după război la Paris, care dispunea de un sediu secundar și o direcțiune la Brăila și un capital de 5.000.000 de franci francezi. În aceste condiții familiile Boscoff și Vuccino, conducătorii SFND, au controlat o parte semnificativă din comerțul cu cereale pe Dunăre. În 1927, legăturile dintre Corpul Consular din Galați și CED au fost prevăzute de către „Reglementările Corpului Consular din Galați”. Corpul consular din Brăila, considerată limită a reglementărilor CED era implicat în societăți de navigație precum: Watson & Youell pentru Marea Britanie, S.F.N.D. pentru Franța, George Besi și Fii S.A. pentru Germania, Gattorno pentru Italia, Theodoridi S. A.R. pentru Polonia, Foresta-Mendl pentru Norvegia/Suedia/Belgia, G.S.F. Grupper pentru Panama, Societatea de navigație cehoslovacă pentru Cehoslovacia și lista poate continua³¹⁷. Deabia după 1939 comerțul prin bara Sulina a fost preluat de țara puterii suverane la Dunăre, care era România. Este foarte elocventă osmoza românilor cu Dunărea într-o culegere de texte populare datorată lui V. Alecsandri. „Dunăre mamă vitează./ De când lumea 'mi stă de pază./ Ea me scaldă, me 'nturesce/, Ea me 'nchingă și me cresce !/ Sufle, treacă ventul rău,/ Treacă peste capul meu!/ Eu cu Dunărea sunt una:/ Batem timpul și furtuna.” În chestiunea Dunării iată ce spunea deputatul de Covurlui, Mihail Kogălniceanu: „În espunerea conflictului meu cu guvernul Domnului I. C. Brătianu în privința modulul meu, duple mine greșită, de a apăra libertatea navigațiunii Dunării, și de a respinge fatala comisiune micștă, eu sunt lipsit de armele cele mal puternice: actele confidențiale relatându convorbirile și opiniunile diplomației străine. Istoria singură pote le va destăinui; căci nu voescu ca indiscrețiunile mele se me facă victima legii prezentate de guvernul liberalu (!), spre garantarea secretului profesionalu.(!) Sunt deră nevoitu a me ține, în argumentarea mea, în mare parte numai de actele deja cunoscute, de acele deja revelate, și mai cu deosebire de acele citite de însuși D. V. Boerescu în ședința Senatului din 22 Mai 1880, și în alte ședințe ulterioare.”³¹⁸

„De-și va bate în neștire muiarea cu pumnul sau cu palma, aceiaia nu se cheamă că iaste cu vrăjmășie asupra ei”.

³¹⁷ Cristian Constantin, *Comisia Europeană a Dunării și cosulatele străine din Brăila și Galați (1919-1940)*, tab. 2, p. 104.

³¹⁸ Mihail Kogălniceanu, *Chestiunea Dunării, Conflictul meu cu guvernul domnului I.C. Brătianu*, p. 5, tipografia Academiei Române, str. Academiei nr. 26, 1882, București.

Revitalizarea industriei gălățene, astăzi serios scufundate printr-un șir de decizii care țin de incompetență și trădare de țară, se va produce în condițiile activizării meritocrației și traversând etape diferite de curățire profesională și morală a aparatului administrativ și politic al țării. Profilul dominant metalurgic, impus odată cu inițierea construirii unui „Combinat Siderurgic” gigant, la 17 iulie 1962, „Șantierul naval” rămânând, în ciuda tehnicii de construcție de nivel mondial, pe plan secund, va trebui continuat, iar zestrea națională a metalurgiei române readusă în proprietate românească. Trebuie intensificată de urgență și reconstrucția propriuzisă a orașului, întâi în zona centrală distrusă de armatele germane, apoi spre periferie, sub acuta presiune demografică a migrației rurale la oraș, datorată industrializării forțate. Astăzi nu trebuie încurajate alte demolări devastatoare, având ca efect distrugerea industriei, sărăcirea și depopularea țării. În mod cu totul inexplicabil orașul Galați nu trăiește numai drama pierderii industriei ci și a funcției de port.

Domnul intervenea decisiv numai atunci „când se va sfârâma lemnul” căci altfel: „vatele muierii și țipetele ce se aud în casă”, „nice ochii ei de vor fi vineți sau obrazul de va fi umflat”, „acelea nu vor putea arăta vrăjmășia bărbatului...”

Macheta pentru Societatea Culturală „V. A. Urechia”, fotografie a fațadei publicată în 1901, odată cu extrasul lui Valeriu Surdu, pe frontispiciul „Buletinului Fundațiunii Urechia”, constituită la sfârșitul anului 1919, cu scopul construirii unui „Palat al Culturii”, în particular sediu al Bibliotecii

publice. În ziarul „*Naționalul*” în 1895 se scria că „Adăugăm că sălile din clădirea liceului (LVA, n.n.), în care biblioteca este acum instalată, devenind neîncăpătoare, e vorba să se clădească un local anume, ideie de mult urmărită de D. Urechia, generosul donator căruia orașul Galați îi datorează biblioteca cu același nume”.³¹⁹ Un alt ziar, „*Drapelul*” sublinia în februarie 1899 că „D. Urechia nu disperă de a găsi mijlocul să-și realizeze visul... El speră că... Galații vor avea până în doi ani palatul Bibliotecii Urechia. (...) D. Urechia pregătește pentru toamna viitoare o serie de conferințe, cu scopul de a aduna sumele trebuincioase la zidirea palatului „Bibliotecii Urechia” din Galați³²⁰. Pentru realizarea ei au fost organizate, timp de două decenii, o sumedenie de manifestări artistice pentru strângerea fondurilor necesare. Au conferențiat la Galați dr. I. Cantacuzino, dr. G. Marinescu, Mihail Sadoveanu, Al. Vaida-Voevod, dar și conferențieri francezi de la Universitățile din București, Iași și Cluj. Programul benefic de cunoaștere a civilizației franceze s-a prelungit până în 1939, prin expuneri organizate de „L'Alliance Francaise”. Biblioteca publică a Consulatului Franței din Galați s-a transformat, după anul 1936, în Institut de Cultură. A urmat Institutul de Cultură Italiană, deschis după aprilie 1938, când omologul de la București se interesa de cărțile italiene de la Biblioteca „V.A. Urechia”. Cam tot pe atunci s-a creat și Institutul German. În 1934 activa o filială a Fundației Regale, condusă de eminentul profesor Ion Tohăneanu, fost director al L.V.A.-ului.

Așadar, spus cu alte cuvinte, supunerea totală era cea ce i se sugera femeii acelui ev.

Despre Mircea Petrescu-Dîmbovița generația sa a scris mult și elogios³²¹. Tatăl, Gheorghe Petrescu-Dâmbovița în anul 1902, luând licența în Drept, s-a înscris în Baroul de Ilfov, iar în 1903

³¹⁹ Ziarul „*Național*”, VI, 553, noiembrie 7, 1895; ms.II/186, f. 30.

³²⁰ *Biblioteca Publică „Urechia”*. Ziarul „*Drapelul*”, 1899, 4 febr. Ediția de seară; *Drapelul*, 590, 23 mai 1899. Ms. 42v-44, 46.

³²¹ *Scripta praehistorica. Miscellanea in honorem nonagenarii magistri Mircea Petrescu-Dîmbovița oblata*, Edirerunt: Victor Spinei, Cornelia-Magda Lazarovici et Dan Monah, Romanian Academy, Institute of Archaeology of Iași, Editura Trinitas, Iași, 2005, 652 p.; *Arheologia Moldovei*, XXV, 2005; Acad. Alexandru Zub, *Profesorul Mircea Petrescu-Dîmbovița nonagenar*, *Academica*, Revista de știință, cultură și artă, editată de Academia Română, nr. 39, iunie, 2005, anul XV, 176, p. 45-46; Victor Spinei, membru corespondent al Academiei Române, *Omagiere la*

a obținut licența în Filosofie și Litere, specialitatea Filologie clasică³²². A funcționat neîntrerupt, ca magistrat, peste 19 ani, ajungând până la gradul de Consilier la Curtea de Apel din Galați; în această calitate a fost delegat, după primul război mondial, de către Ministerul Justiției, ca prefect al județului Putna, în timpul guvernului generalului Arthur Văitoianu. În noiembrie 1922, din motive bugetare, a demisionat din magistratură, devenind avocat în cadrul Baroului de Covurlui. În timpul războiului, din 1916 a funcționat ca prim-președinte al Tribunalului Covurlui. Pe lângă profesia de avocat, a găsit timp să se ocupe și de mișcarea literară și artistică din Galați. A fost președinte al Cercului Intim-Club din Galați, fondat în 1899³²³ și recunoscut ca persoană morală și juridică prin sentința Tribunalului Covurlui din anul 1928, precum și președinte al Ligii Româno-Polone și vicepreședinte al Asociației Româno-Cehe din aceeași localitate. A decedat în 1953, la vârsta de 76 de ani. După război de „Intim-Club”, considerat de contemporani o „solemnă Academie” prezidată de distinsul chirurg Al. Carnabel. Alături de diverse personalități locale aici au conferențiat Elena Văcărescu, Duiliu Zamfirescu, A. D. Xenopol. În 1905 scriitorul Jean Bart conducea, la Galați, un „Salon literar”, iar prin 1922, împreună cu profesorul H. Sanielevici, a editat revista „Curentul nou”. Clădirea din Parcul Municipal din spatele statuii lui Mihai Eminescu este cea în care s-a înființat Intim Club. În perioada imediat următoare a funcționat câteva luni în casele Antachi, de pe str. cu același nume (actuala Lupeni), iar în 1900 se afla deja în fostele case ale avocatului deputat de Covurlui la col. II, Victor Macri, actualmente sediul PNL și al C.Z.M. CFR Galați.

Evul mediu încă se mai simțea, pe aici, în atitudinea față femeii, de aceia ele nu se machiau decât în ultima vreme și doar strictul necesar, nu era un machiaj cu tușe picturale, de volum și cu multe alte mici viclesuguri femeiești.

o venerabilă vârstă, Academica, Revista de știință, cultură și artă, nr. 39, iunie, 2005, anul XV, 176, p. 47-51; Prof.dr. Nicolae Ursulescu, prodecan al Facultății de Istorie a Universității „Al.I. Cuza” Iași, *Profesorul Mircea Petrescu-Dîmbovița – un neostenit deschizător de drumuri*, *Academica*, Revista de știință, cultură și artă, nr. 39, iunie, 2005, anul XV, 176, p. 52-53; acad. Mircea Petrescu-Dîmbovița, *Mulțumiri și recunoștință*, *Academica*, Revista de știință, cultură și artă, nr. 39, iunie, 2005, anul XV, 176, p.54-59.

³²² Despre tată, Gheorghe Petrescu-Dâmbovița, se găsesc informații în lucrarea lui Teodor Iordache, *Albumul Galaților*, Galați, 1935-1936, p. 48.

³²³ Statutul Intim Club-ului gălățean se publica la Tipografia „Nouă”, Th. C. Demetriadi, str. Brașoveni, nr. 72, Galați, 1899.

Parcul Municipal. Între anii 1880-1881 s-a desființat depozitul de gunoaie a orașului, care era aici la marginea orașului. A fost amenajat, după modelul parcului Ioanid din București, din piatră specială de Ulmeni, un lac, un pod rustic peste lac în 1913. Fusese dezvelit bustul lui Mihail Kogălniceanu la 24 octombrie 1893 (Serbarea inaugurării bustului lui M. Kogălniceanu a fost în ziua de 26 octombrie 1893, în Parcul Municipal din Galați), iar 16 octombrie 1911 este dezvelită statuia lui Mihai Eminescu, realizată de către sculptorul Frederic Storck, după o fotografie a poetului din 1885, reproducă cu succes în 1909 în albumul „*Omagiu lui Eminescu*”.

Aici orice machiaj era considerat de biserică, până nu de mult timp, o complicitate tacită chiar cu diavolul, iar femeile frumoase erau imaginea malefică a Evei, care era pusă imediat în antiteză cu Fecioara Maria, de către puritanismul saxon. Din picturile acelor timpuri, multe aflate cel mai adesea în interiorul spațiului ecleziastic, nu mai deslușim exact care era fizionomia frumoaselor vremii și a canoanelor acestor frumuseții feminine visate. Toate frescele acelor biserici sunt executate fără abatere în minunatul stil bizantin, un stil mai degrabă numit simbolistic, și artistul îmbrăcând într-o oarecare discreție frumusețea aparte feminină, poate uluitoare prin perfecțiune, ori tocmai aceasta era opusul orientului nedescifrat li plin de voluptuoase odalisce lascive, cu acea reprezentare care o pune pe femeie în valoare, în tușe voit apăsate. Teatrul trebuie întâi privit...

Ei, orientalii, considerau că frumusețea femeii este totdeauna un dar sacru de la Alah și era o posesie a lor, de care trebuie să te bucuri fără rezerve și care trebuie să se vadă cât mai clar și cât mai ispititor posibil. Imaginea din afară a frumosului feminin pe aici era aceea a femeii, căruia i se citește uneori pe chip nevoia și dorința de a fi treierată bine, în puterea nopților, de hergheliile armăsarilor sălbatici ai preriilor sau stepelor, când simt mirosul iepelor și pornesc ca o furtună, într-un galop nebun, magnific, ca o tornadă izbucnită spontan și de neoprit.

Un lucru este sigur pentru canoanele de frumusețe ale acelor timpuri, femeia trebuia să fie timidă, umilă și foarte supusă, pielea femeii trebuia să fie ca laptele, albă și catifelată și dacă nu era adolescentă sau cu adevărat castă, nu avea nici o șansă de a fi considerată drept atrăgătoare, pentru că trebuia să se remarce imediat prin farmecul ori rotunjimea și fermitatea sânilor înțepați și prin înțelegerea ritmului vieții lăuntrice, ceea ce exprimă de fapt, atât de clar, dansul oriental, chiar și mai bine decât toate vorbele parșive și ocolitoare.

Formula frumuseții dorite feminine rămâne mereu valabilă: talie subțire, șolduri proeminente și catifelate, sâni mari. Este de la sine înțeles că pentru un bărbat nimic nu poate fi mai provocator decât unduirea sinuoasă a șoldurilor sau mișcarea elegantă și duioasă a mâinilor. Așadar când vine vorba despre puterea de seducție a unei femei, ei bine atunci mișcările aparent molatece, învăluitoare și destul de provocatoare ale femeilor sunt mai importante decât... dimensiunile. Cu cât modul de deplasare al unei femei este mai unduit și mai provocator cu atât acesta este mai atrăgător pentru sexul opus. Mișcarea are un rol important și în ceea ce-i privește pe bărbați. Însă, aici, criteriile sunt cu totul altele.

Strada Cuza Vodă din care pe „scările Moruzi” se ajungea, traversând vadul Băncianu în strada Eliade Rădulescu (str. Gării de astăzi), care îl prelua și îl continua. Construită în 1874, pe timpul lui primarului Alexandru D. Moruzi (nepotul lui Alexandru Moruzi vodă, de trei ori domn al Moldovei), scara monumentală este printre puținele amintiri ale Galațiului de altădată. Ce-a realizat edilul „cu sânge domnesc”, în doar doi ani, nici măcar n-au visat, în două decenii, primari aleși ai Galațiului de după 1989. Începând din 1830, Galațiul a fost administrat de o Comisie Orășenească, înlocuită ulterior de Sfatul Municipal, alcătuit din trei membri. Asta până în 1864,

când a fost promulgată „Legea privind organizarea și administrarea comunelor urbane”. Prin această lege a fost înființată instituția primarului. De atunci, s-au aflat în fruntea urbei gălățene 102 primari (unii dintre aceștia exercitând funcțiile respective câte două mandate) și președinți de comisii interimare. Dintre toți acești edili, cea mai importantă contribuție la modernizarea Galațiului a avut-o Alexandru D. Moruzi. În 1829, familia lui Alexandru Moruzi s-a stabilit la moșia fostul domn al Moldovei, din comuna Pechea, județul Covurlui. La 26 septembrie 1857, Alexandru Moruzi a fost numit de către caimacamul Nicolae Conachi Vogoride „Comisariu Extraordinar în orașul Galatzi, pentru toate lucrurile atingătoare de îmbunătățirea și înfrumusețarea aceluia oraș”. În 1858, după ce Moruzi a încheiat cu Comisia Europeană a Dunării o convenție pentru serviciul liniei telegrafice dintre Galați și Sulina, mulțumit de „zelul patriotic și stăruința de care a dat dovadă” caimacamul i-a încredințat „pentru folositoare îngrijire” tot „districtul Covurlui”. Alexandru Moruzzi a devenit primar, funcție pe care a ocupat-o între anii 1871 și 1872. Necesitatea întăririi malurilor Dunării pentru facilitarea acostării vapoarelor, care veneau în număr tot mai mare după ce Galațiul a devenit porto-franco, devenise imperioasă. Din acest motiv, primarul Alexandru Moruzi a construit cheul nou, cu o lungime de 650 de metri. Tot lui i se datorează cel dintâi plan de sistematizare a orașului Galați, proiectat cu străzi drepte și largi, cu piețe și grădini publice, pus la punct de ing. Iosef Rizer. El a contractat, la 31 august 1872, cu domnul Grigore Eliad, din București, „construirea unei rețele de canale destinate la scurgerea apelor și a diferitelor materii lichide menajere lichidabile, dăunătoare sănătății. A concesionat lui Dimitrie Monnier, din Marsilia, construirea și exploatarea uzinei pentru alimentarea orașului cu apă din Dunăre, filtrată. Este Uzina de Apă numărul 1, din cartierul Țiglina I, scoasă din funcțiune abuziv în 2011. Apoi la 13 septembrie 1872, a fost inaugurată linia de cale ferată Galați-Barboși-Brăila-Galați. În iulie 1877, Alexandru Moruzi s-a pus în fruntea unui comitet ad-hoc, pentru strângerea de fonduri, în vederea ajutorării ostașilor români răniți. Cu o parte din banii colectați de la populația care îl admira pe edilul gospodar a fost înființat spitalul „Elisabeta Doamna-Caritatea Gălățeană”. Zidul de piatră (taluz) pe care l-a prevăzut odată cu scările și balustradele turnate din fontă protejează zona de alunecări de teren. Cel mai vrednic primar din istoria orașului Galați s-a stins în 1878, la vârsta de 63 de ani, în locuința sa de pe strada Mihai Bravu. A fost înmormântat, potrivit dorinței sale, în cimitirul din comuna gălățeană Pechea, alături de părinții săi. Murea un prinț întocmai ca un prinț și asta se vedea. A avut un bust comemorativ în fața casei Lambrino, devenită Primărie. Dar comuniștii i-au demolat statuia în 1948, însă nu și memoria lui.

Pentru a atrage în mod pozitiv atenția femeilor, domnii trebuie să aibă un mers hotărât, cu umerii drepecți, ceea ce denotă siguranță. Conform dicționarului de estetică, urâtul s-a definit inițial în opoziție cu frumosul, așa cum și grotescul se definește în opoziție cu sublimul. În acest context, granița dintre „frumos” și „urât” este aleatorie, pentru că oricâte canoane ale frumuseții s-ar contura, generarea acelei senzații de plăcere, specifice esteticii „frumosului”, ține în fond de măsura în care individul este cumva mișcat sufletește, de acel „nivel prag” al intensității informației necesare declanșării senzației. Astfel, tot ceea ce nu apucă să treacă dincolo de „nivelul prag” al frumosului, dându-i-se acestuia obligatoriu și o minimă coordonată pozitivă, este cu consecvență atribuit urâtului estetic.

Vadul Sacalelor, o stradă care astăzi rezistă greu. „Articolul 3 din Legea 422/2001 stabilește cîteva categorii de monumente istorice: monumente, ansambluri, situri. Str. Domnească nr. 58 Casă din 1872. Case dispărute. Revenind la dezvoltarea orașului după 1840, Ion Cașu îi enumeră pe cei care, în opinia sa, au avut o contribuție importantă: Mihail Sturza (care a domnit între 1834 și 1849), Costache Negri (pârcălab de Galați în perioada 1851 - 1854) care a avut mari merite în dezvoltarea și fixarea cheiului istoric; Lascăr Catargiu (pârcălab pentru o perioadă scurtă, în 1854); Alexandru Ioan Cuza (președinte al Tribunalului Covurlui în perioada 1854 - 1857 și pârcălab în 1856); Alexandru Moruzzi, primar în perioada 1871 - 1873, cel care a fixat piața ce-i poartă numele. Alexandru Moruzzi a avut și un bust amplasat pe strada Domnească la nr.51, în fața Casei Lambrinidi (unde se află azi sediul Regionalei CFR) dispărut după 1948. Un al doilea monument dispărut este cel situat în fața Parcului Carol (Parcul CFR) închinat ostașilor români căzuți la Costangalia, în Basarabia, monument ridicat din grija lui Alexandru Ioan Cuza și, de asemenea, dispărut, după anul 1948. Era singurul monument aparținând unui gălățean al acelor timpuri - Vasile Scutariu”, mai spune dl Cașu. În 1836, când domnitorul Mihail Sturza s-a întors de la Odesa, încântat de modul de organizare a acestui port, a încercat să aplice în Galați ceea ce văzuse la Odesa. „Atunci, a cerut de la generalul Pavel Kiseleff planurile orașului Odesa. Așa a început dezvoltarea părții de sus a orașului nostru”, povestește Ion Cașu. „Există o zicală care spune că jucăriile se coboară în suflet și se urcă în pod. Așa s-a întîmplat și cu Galațiul: ceea ce a rămas în sufletul oamenilor a fost, în realitate, urcat pe... coline, pe măsură ce orașul s-a extins spre vest. Primul lucru pe care l-a făcut domnitorul, în octombrie 1836, a fost să dea un hrisov, care se află și acum la Arhivele statului, prin care fixa condițiile de dezvoltare a orașului și, de asemenea, condițiile ce trebuie îndeplinite pentru ca orașul să devină Porto Franco. Limitele orașului nou erau fixate plecând de la Brateș, trecând prin zona străzii Bucureștii Noi și apoi ajungând până la Dunăre. De aceea eu consider că partea nouă a orașului i se datorează lui Mihail Sturza”, apreciază Ion Cașu. „Unii spun că strada Domnească poartă această denumire de la domnitorul Mihail Sturza. Alții că numele vine din faptul că domnitorii veneau de la Constantinopol, coborau în gară, unde erau primiți de boieri, la care dormeau o noapte, după care plecau mai departe, la Iași. Mai există apoi strada Mihai Bravu despre care se crede, greșit, că ar purta numele lui Mihai Viteazul: este vorba de Mihail Sturza și nu de Mihai Viteazul. Unde se află acum Muzeul de Artă Vizuală s-a dorit înălțarea unui palat domnesc pentru domnitorul Mihail Sturza, dar, ulterior, a ajuns palat episcopal. O perioadă strada Dimitrie Bolintineanu de astăzi s-a numit strada Palatului”, ne spune

domnul Ion Cașu. „În 1884 s-a făcut un recensământ al străzilor: erau, în total, 252 de străzi. Se punea atunci problema schimbării unor denumiri de străzi și stabilirii unor denumiri noi pentru altele. 82 își păstrau numele, iar 19 și-l schimbau. Alte 151 de străzi urmau să primească denumiri noi. În 1930 erau 297 străzi, iar actualmente sunt 398. Iată cum a evoluat orașul din acest punct de vedere”. Nu oricine avea casă pe strada Domnească... Vorbind despre ansamblul urban strada Domnească, Ion Cașu ne poartă în timp: „Aristocrația orașului se strângea la Intim Club - în sediul de astăzi al PNL. Barbu Nemțeanu numea Galațiul «oraș cumplit de negustori». În schimb, mie îmi place ce spune Crișan Mușățeanu despre stratificarea socială în perioada interbelică: aristocrația era grecească, burghezia era ovreiască, iar proletariatul era român. În acest context, centrul, de la statuia lui Negri și până la Intim Club, era partea comercială a orașului Galați și a străzii care, spun contemporanii, nu era cu nimic mai prejos decât orice zonă de același calibru din Occident. Aici erau cei mai mari comercianți, cei mai mari negustori, cele mai mari hoteluri, restaurante. Tot Mușățeanu spunea că dacă voiai să te îmbraci cu haine «de gata» mergeai la ovrei, dacă doreai să mănânci bine, te duceai la greci, dacă voiai să-ți faci un cuțit, te duceai la Moccea, italianul care avea cea mai renumită armurărie și cuțitărie de pe Domnească. Zona aceasta a fost, însă, minată de nemți în retragere, în 1944 și a sărit în aer. Au fost distruse clădiri inestimabile ca valoare de patrimoniu național! Inclusiv statuia lui Negri, situată pe atunci în fața hotelului Galați de astăzi, a fost afectată. Cât despre case, nu oricine avea casă pe strada Domnească...”³²⁴

Acesta chiar ajungând cel mai adesea ca să se desfășoare de la faza subliminală frumosului admis, trecând prin normalitate și coborând încet spre expresia generatoare de disconfort, până la granița cu grotescul și ea, la rându-i, subiectivă.

Despre ce se întâmpla în Galați și populația lui sinistrată ziarul „Epoca”, cotidian conservator spune: „Din Galați ni se scrie că Marți, 1 iulie 1897, pe la orele 4, un domn Corban, originar de

³²⁴ Sorin Pană, Angela Ribinciuc, *Galațiul neștiut*, în *Viața liberă* (Resursă electronică). An. 15, nr. 4503, 3 sep. 2004.

prin județul Tecuci, îmbrăcat într-un costum cât se poate de escentric (mantilă vișinie, pantaloni în bottari, plete haiducești și șapcă de jocher în cap, s-a prezentat la Primăria Galați, însoțit de fiica d-sale, și a cerut voie a distribui bani femeilor inundate cari se găseau prin curte...” Cel mai inedit amănunt în legătură inundațiile din 1897 este faptul că au fost filmate, și pelicula realizată atunci este al doilea film realizat în România. Filmul documentar înscris în categoria „actualitate”, despre inundațiile care au lovit zona Galațiului, a fost realizat în patru părți. Filmarea a fost realizată pe data de 20 iunie 1897, de opticianul și fotograful francez Paul Menu (1876-1973), care lucra pentru firma „Lumiere”, a fraților Louis și Auguste Lumiere, francezii care sunt precursorii cinematografilei, inventatorii primului aparat de filmat și ai primului aparat de proiecție cinematografică... La vremea aceea, primar al Galațiului era Costache G. Plesnilă (PNL), de profesie avocat. Era proprietarul imobilului în care astăzi se află redacția cotidianului „*Viața liberă*”. Costache G. Plesnilă a fost primar al Galațiului din decembrie 1896 până în martie 1898. Prefectul de atunci al Galațiului se numea Z. D. Zorilă, fost procuror la Curtea de Apel din Galați, Zorilă și era pus tot de PNL³²⁵. Frământările electorale legate de acest subiect au continuat și în anii următori. Ziarul „*Epoca*” din 18 martie 1898 scria: „Alegerea de la Galați. Ori de câte ori a rămas guvernul în balotaj, cum s'a întâmplat anul trecut la Galați și la Ploiești el a pus totul în mișcare, ca să izbutească la al doilea scrutin, lăsând la o parte orice rușine. A făcut și acum același lucru; dar n'a mai izbutit. Alegătorii colegiului I senatorial din Covurlui, în marea lor majoritate 156 contra 113, au înfruntat presiunea guvernamentală și și-au dat voturile d-lui Panu, candidatul opozițiunii conservatoare. La alegerile generale din Noembrie 1895, au votat la colegiul I senatorial de Covurlui 241 alegători și au obținut: D-nii M. Gr. Bonachi, naț.-liberal, 152 de voturi; G. Cavalioti, 105; Lasrar Catargiu, conservator 87; I. Plesnilă, 57. Candidatul național liberal, M. Bonachi, a întrunit 65 de voturi mai mult decât candidatul conservator. De la Noembrie 95 și până la Martie 98, s'a produs deci o deplasare de 108 voturi, cari au trecut de la partidul liberal la partidul conservator. Dosarul alegerii din Galați a sosit astăzi la ministerul de interne pentru a fi trimis biuroului Senatului. Ne așteptăm ca să se trăgănească validarea alegerii din Galați măcar cu o săptămână. Inteligentul prefect de Covurlui, celebrul Zorilă, a plecat imediat din Galați, după proclamarea votului la București candidatulul guvernamental pentru a-i arăta ministrului că nu d-sa este cauza rușinoasei căderi a candidatului guvernamental, căci d-sa a făcut tot ce i-a stat în putință

³²⁵ Se păstrează de atunci dosarul GL-F-00012-1942-00028_18, din 24. 05. 1942, Arhivele Naționale Buc., cu acest conținut: Raportul Prefecturii județului Covurlui, către Inspectoratul general administrativ Galați, referitor la lucrările ce se vor executa în zona inundabilă a râului Siret și a afluenților săi, începând din comuna Fundeni, județul Tecuci, până în comuna Șendreni, județul Covurlui, filele 136, 147-148. Așadar studiul pentru această lucrare datează de atunci, iar în 1970 a fost actualizat, extins și realizat, spre cinstea celor care au făcut-o; Dosarul GL-F-00012-1942-00029_2, din 21.12.1942, Arhivele Naționale Buc. Conținut: Raportul Prefecturii județului Covurlui către Inspectoratul general administrativ Galați, cu privire la măsurile față de revărsarea apelor râului Siret. Din această cauză în fiecare an în județul Covurlui sunt inundate 10.000 ha. Pentru înlăturarea acestei situații s-a luat inițiativa constituirii unui sindicat denumit Sindicatul hidraulic al Siretului de Jos. Sub îndrumarea acestui sindicat se vor îndigui 35 km, începând din comuna Fundeni, județul Tecuci până în comuna Braniștea, județul Covurlui; dosarul GL-F-00084-1897-00029_1 din 30.07.1897. Conținut: Invitația Prefecturii districtului județului Covurlui, prefect d. Z. D. Zorilă, către delegatul român în Comisia Europeană a Dunării, generalul Pencovici, de a participa la punerea pietrei fundamentale a digului de apărare a orașului Galați contra inundațiilor la care va fi de față președintele Consiliului de miniștri, Sturza d. ministrul lucrărilor publice, Brătianu I.C. și ministrul justiției, Djuvara Al.

pentru reușita pițigoiului Pavel Macri. Dl. Z. D. Zorilă s'a prezentat eri d-lor Sturdza și Ferikidi pentru a le expune justificarea sa. Se crede că d. Z. D. Zorilă va fi în curând înlocuit, fără să i se dea încă certificatul de bună purtare, care se dă de obicei. D. G. Panu, senator de Covurlul, a sosit eri la orale 5 după amiază, în Capitală, venind din Galați. Cu ocazia alegerii sale, d. Panu a primit un foarte mare număr de depeșe de felicitare din toate unghiurile țării. (...) După proclamarea votului, d. Ch. Panu se duce la Primărie el în mijlocul celor mai entuziaste aclamațiuni mulțumește alegătorilor zicând că votul lor va avea răsunet în toată țara. Apoi sute de oameni s'au dus înaintea hotelului Concordia, unde se afla d. Lascăr Catargi, căruia i -au făcut ovații. Timp de un sfert de oră, spune *Dunărea*, văzduhul a fost străbătut de uralele entuziaste ale mulțimei. La orele 7 s'a dat în restaurantul Bristol un banchet în onoarea d-lui Panu. D. M. Sgrumala a desehis seria toasturilor închinând în sănătatea d-lui G. Panu, care mulțumind călduroaselor cuvinte ale d-lui Sgrumala, a închinat pentru cetățenii gălățeni din Covurlui. D. Bădărău din Iași a închinat pentru d. Lascăr Catargi, d. Rahtivanu, fost prefect de Brăila, pentru d. Gogu Robescu, d. Alcaz- Jackson pentru d. N. Filipescu, d. M. Deliu pentru delegațiunile din provincie, d. N. Vlaicu pentru d. Bădărău etc. La orele zece seara, spune *Galații*, o mulțime enormă a însoțit pe d. Lascăr Catargi la gară, unde d. M. Sgrumala i-a adresat câte va cuviute calde de mulțumire.”

Și totul se învâрте în jurul unei femei frumoase, care atrage și fascinează. Dar în același timp prin caracterul ei e departe de a oferi monotonie. Este dăruită cu un farmec dintre cele îi asigură suport, așa cum Dumnezeu le face uneori cuib și păsărilor mai puțin norocoase. Ea este mereu fierbinte și miroase frumos și crud a copilărie. Au frumusețea sălbatică a începutului lumii, acea frumusețe, neatinsă de om, a zânelor din basmele copilăriei, ce apar deodată în poiana din pădure, pentru ca tot ce mișcă să nu mai poată respira de emoție.

Inundații din iunie 1897 pe strada Portului din Galați, care au continuat cu cele din 1970, iar în ultimii opt ani a fost marcată prin șapte momente extrem de dificile: în iulie 2005 au fost inundate zece localități din Lunca Siretului.

Trupul perfect trebuia să fie foarte tânăr, grațios, cu membre lungi, bine desenate și arcuite, cu talia atât de subțire, încât să poată fi cuprinsă, în totalitate, de palmele bărbatului... Ce femei frumoase vedea aici!... Sunt femei frumoase în Galați de ți se taie brusc răsuflarea, toate cu doruri de ducă multe, cu gustul nopții galopând în sângele rubiniu, le fierbe drăcesc dansul sălbatic în venele tinere și lehamitea lucidității în privire, dacă vă ademenesc așa, cu o sprânceană ridicată șagalnic, nu mușcați și nu face-ți greșeala să vă urmați instinctul, este multă minciuna acolo în iriși și multă lumina care să acopere puținel viciul, este doar femeie bătând caldarămurile porturilor lumii! Și cine are timp, într-o lume atât de grăbită, dornică să descifreze ițele, așa de încălcite ale lumii porturilor, acolo unde totul se cumpără sau se fură rapid, acolo unde sirena vasului pune punct oricărei tentații lumești?

Hartă de navigație pe Dunăre, sectorul Brăla-Galați-Tulcea

Nici o alegere nu este ușoară. Toate alegerile înseamnă o altă serie mai lungă de renunțări. Fiecare purtăm în noi ceea ce ne definește. Avea păreri deja stabile, unele chiar l-au ajutat să privească distrat această zilnică comedie a absurdului, în relațiile lui cu femeile aceluia timp. Femeia foarte, foarte frumoasă este totdeauna tulburătoare, instabilă, creativă și nestăpânită. Ei bine, atunci s-a hotărât definitiv

în legătură cu cariera sa și a devenit el căpitan de vas, se săturase de povești uscate, cu prea multe spade și prea mulți cavaleri creduli, se săturase de sfaturi care de care mai dezinteresate și a ajuns în mare grabă la porțile prea ferecate și totuși larg deschise ale orientului, care se prefăcuse că nu-l observară aproape deloc..., doar femeile acelea de pe terasă, doar ele aruncau iarăși acele ochiade spre tabăra englezească, ocheade al căror efect era mai puternic decât al loviturilor de tun de calibru mare...

Prim-ministrul I.C. Brătianu va acționa din 1876 pe cale diplomatică pentru a pregăti posibila participare a României la un conflict cu otomanii. Astfel, în august 1876 va avea loc o întrevedere a prim-ministrului cu împăratul Franz Joseph la Sibiu, iar în septembrie o delegație s-a prezentat și la Livadia (Crimeea), pentru o întâlnire cu țarul Alexandru al II-lea și cancelarul Gorceakov. Semnarea unei convenții de colaborare se va întâmpla în anul următor, la 4 aprilie, când este semnată convenția româno-rusă, de către D. Stuart și M. Kogălniceanu. Convenția, fără a avea un caracter militar, acorda libertate de trecere trupelor rusești pe teritoriul României, la sud de Dunăre; Rusia se obliga să respecte integritatea teritorială a României; totodată toate cheltuielile survenite să fie suportate de guvernul țarist. Principatele Române aflate în conflict cu Imperiul Otoman, începând cu momentul în care au semnat acordul de la Livadia, în anul 1876, permiteau trupelor Rusiei țariste să traverseze teritoriul vechiului regat România. În anul 1878 în schimbul Dobrogei România a trebuit să cedeze Rusiei Basarabia de Sud (județele Cahul, Bolgrad și Ismail), cu județe pe care le obținuse în urma Războiului Crimeei (1856).

Grozavele furtuni din Marea Neagră neprietenoasă și destul de des aproape sălbatecă, de care tocmai scăpaseră aproape nesperat, erau mici nimicuri pe lângă

toate uraganele stârnite în sufletele marinarilor, care ajungeau, direct din din furtună, în brațele acestor naiade!

Palatul Arhiepiscopal în prim plan și Spitalul Militar al Corpului 3 de Armată, devenit spitalul „Aristide Serfioți” în planul secundar.

Ciudați oameni mai erau pe aici, prin văgăunile lutoase ale malurilor fluviului! Sau poate ciudate-s numai femeile, când vine primăvara și viața renaște peste tot... M-am așezat aici, pe acest mal înverzit de fluviu, la izvorul celor „O mie și una de nopți”, cerându-i în gând creatorului, să-mi facă ochii mai mari și negri, să te scufunzi tu în ei, crăiasă a orientului minunat, așa ca-n noaptea-ntunecată a Șeherezadei și doar gândul călător să-l trimiți, tuturor oamenilor care nu te cunosc. Mi-ai picurat în suflet un strop de liniște parfumată și năucitoare, o picătură din lacrimile zorilor așa de albastre, de aici de pe la voi, de sub sălciile delicate, cu frunzulițe mici, care plâng toată ziua, printre pletele crengilor aplecate sfielnic, grațios de mlădioase și pentru asta, îți mulțumesc! Hei, tu căpitane, dragul moșului, învață tu iute să alungi lacrimile cu un surâs, învață să zâmbești atunci când ești trist, căci numai zâmbind vei învinge suferința, a ta și a lumii acestea slabe de înger, o lume plină de neprevăzut!...

În anii 1882 și 1883 echipajele și practicanții ambarcați pe navele Fulgerul și Lebăda au adunat un bogat material care, folosit cu pricepere de maiorul de marină Drăghicescu, a dus la întocmirea primei hărți românești a Dunării. Această hartă a fost reprodusă la scara 1:28 000 în anul 1895, fiind actualizată permanent de către echipajele navelor militare pe timpul executării marșurilor pe Dunăre până în anul 1904 și a stat la baza realizării „Rutierei Dunării”, editată în 1915. În anul 1900, cu ocazia delimitării frontierei româno-bulgare, ofițerii români împreună cu inspectorul Kehaia D. au executat ridicări hidrografice la Dunăre, în zona Silistra – Gura Văii, în urma cărora s-a întocmit o Hartă la scara 1:50 000 a Dunării și alta a Ostroavelor la scara 1:20 000. În anul 1904 s-a înființat la Galați, un Serviciu de pilotaj și hidrografie fluvială al Marinei Militare, în cadrul căruia a funcționat o școală practică de pilotaj fluvial.

Celălalt căpitan, un tip ceva mai elegant și mai agitat, atunci companion și el al tăcerii de grup, tipic britanică, mai tânăr și mai fascinat de diversitatea oamenilor și a obiceiurilor acestui loc, se folosea ca un englez de tăcere și medita pufăind tacticos din trabucul lui prețios, din foaia maronie de tutun cubanez, gândea legănat de valurile apei, ca și de cele ale vieții lui, plină de tot felul de întâmplări.

Mihail Drăghicescu (1 sept.1848, Brăila – 13 martie 1896, Sulina) a fost ofițer de marină, cartograf. Maiorul de marină Mihail Drăghicescu, ajuns Șef de Stat Major al Flotilei, a ordonat ca pe timpul marșurilor de instrucție pe Dunăre și executării practicii elevilor la bordul bastimentelor

românești, să se execute măsurători pe Dunăre, pentru a se cunoaște cu precizie șenalul navigabil și obstacolele de navigație existente. A fost: căpitan - comandant al canonierei „Grivița” (1877-1880); căpitan - comandant al stațiunii navale și al navelor întrunite în portul Sulina (1880-1881); maior - comandant al navei „Ștefan cel Mare” (1881-1886); directorul Școlii copiilor de marină din Galați (1883-1886); director al „Arsenalului Flotilei” cu sediul la Galați (1886-1889); locotenent - colonel și comisar maritim al portului Sulina (1894-1896); comandant militar al porturilor Rahova și Bechet; comandant al detașamentului care a realizat barajul de torpile de la Nedeia; profesor în cadrul Școlii de Ofițeri din Galați (1874-1875) - predă cursul de artilerie; profesor la Școala Copiilor de Marină (înființată în 1881), predând cursurile de geografie marină, cartografie, astronomie, calcule nautice și desen maritim; șef de Stat Major, cu gradul de locotenent-colonel; împreună cu amiralii Nicolae Dimitrescu Marian și Vasile Urseanu a stabilit nomenclatura pentru navele românești, care a apărut în prima ediție a „Manualului gabierului” din anul 1888. - Nicolae Bîrdeanu, Dan Nicolaescu, *Contribuții la istoria marinei române*, vol I: din cele mai vechi timpuri până în 1918. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979 - cotă BVAU: II 51.436.

Povestea aceea hazlie din lectura colegului său o știa și o povestise la rândul său unui localnic, încercând să deslușească cultura acestui subiect, într-un loc unde dragostea era mult mai puțin cenzurată de mici interese aristocratice, de interese reci, de interese de clan, care aveau să se lățească peste lume.

Școala de pilotaj din Tecuci. În 1911 au funcționat în București două Școli de piloți. Pe data de 1 apr. 1912 lua ființă prima școală militară de pilotaj condusă de maiorul Ion Macri. Cea de-a doua Școală de Piloți Militari și Civili apărea la Băneasa la 1 aug. 1912, condusă de Valentin Bibescu. Ele au pregătit circa 100 de piloți militari între anii 1912-1918. În timpul primului război mondial școala este evacuată pentru scurt timp la Tecuci, apoi la Bârlad, Botoșani, Odessa. Între cele două războaie la Tecuci a funcționat Școala militară de pilotaj și antrenament cu o durată de 2 ani, iar din 1930/1931 de 3 ani. Se pilota Morane-109 și se continua cu avioane de vânătoare Focket D-111, Spad-61 sau avioane de recunoaștere de tipul Potez-15(25). În 1940 școlile militare de aviație de la Tecuci și Buzău se mutau pe aerodromul Ziliștea-Boboc, pe pământul cedat de Alexandru

Marghiloman. În 1953 Școala militară de aviație nr. 1 de la Tecuci se va numi Școala de Ofițeri de aviație „Aurel Vlaicu”, iar în 1958 trece pe aerodromul de la Boboc devenind Școala Superioară de Ofițeri cu durată de 4 ani. Pe 1 nov. 1950 la Tecuci se înființează Batalionul I Parașutiști, care pe 6 februarie 1951 trece în subordine Regiunii I militare dislocată la Botoșani, revenind peste 3 luni la Tecuci. Pe aerodromul din Tecuci afuncționat câteva luni după 1989 Regimentul 60 Elicoptere, având în dotare IAR 316 și IAR 330, după 2000 el se desființează.

Acesta o ascultă atent, apoi râse șterpezit, cu dinții aproape lipsă din gură, și-i spuse că „fumeia pi la noi coconașule îi ca hulpchea di șăreati, fugi de ea cât poți, că-i prăpăd mari di tăt, aracan di mini, ia' cum chică năcazu' pi omul cuminti, anapoda, ptiuuu... draci, cu coada ta încovrigați di câti ninoroșiri pui matali amu la cali, îi pericol mari boiarule, și-ți faci inima matali, di copchil nicopt și credul, țândări coconașule, și-i păcat di tinereața mătăluță”.

Să ai grijă tari ghini domnișorule cu aisti ființi parșavi, hiind-că nu-i di joacă, ti bagă-n tăti boalili, în tăti cele răli, și-ai și ti sparii di tăt! Cei doi bravi căpitani erau între primii ofițeri ai Amiralității care ajungeau în Pontul Euxin, după redeschiderea strâmtorilor Bosfor și Dardanele³²⁶.

Căci o influență deosebită asupra evenimentelor din bazinul danubiano-pontic a avut-o... și Egiptul lui Muhammad-Ali. Muhammad-Ali³²⁷ a dominat scena politică a Egiptului între anii 1805-1848, creînd o dinastie proprie care a condus țara pînă în anul 1952.

Egiptul s-a aflat în acele timpuri aproape o jumătate de mileniu sub dominația mamelucilor. Califii Ayyubizi, iar mai tîrziu khedivii (Khediv în traducere din limba arabă înseamnă vicerege; titlul guvernatorilor egipteni după cucerirea otomană).

Aceștia inițial, erau numiți în funcție numai de către sultan, însă mamelucii au reușit să-și impună candidații lor și numirea lor a devenit o simplă formalitate.) și-au format gărzile lor personale din robi aduși tocmai din Caucaz și Sudan. Slavii cerkeși mai erau numiți și „mameluci albi”, iar cei din Sudan „mameluci negri”. În curînd, au devenit stăpîni pe situație (asemeni gărzilor pretoriene din Roma antică), în consecință și puterea khedivului devenind pur nominală. Între „albi” și „negri” a avut loc un scurt conflict sângeros care s-a încheiat, ca de obicei, cu victoria cerkeșilor și cu măcelărirea sudanezilor.

³²⁶ Ca țară riverană la Marea Neagră, a cărei singură ieșire la căile maritime intercontinentale sunt Bosforul și Dardanelele, România a fost și a rămas și astăzi vital interesată în elaborarea și menținerea unui statut juridic echitabil strâmtorilor care servesc navigației internaționale.

³²⁷ Ultimul reprezentant al acestei dinastii a fost înlăturat de la putere în urma unui complot condus de către viitorii președinți ai Republicii Arabe Egipt: Gamal abd-Din-Hassir și Muhammad Anwar as-Sadat.

Reședința domnitorului Alexandru Ioan Cuza, de la Ruginiș, Iași, ascunde drame care i-au avut în prim-plan pe mari boieri și oameni politici din secolul al XIX-lea. Palatul domnitorului Alexandru Ioan Cuza de la Ruginiș este un palat construit în stil neogotic în anul 1804, care a aparținut inițial familiei Sturdza. La sfârșitul secolului al XVII-lea, familia boierească Sturdza a cumpărat moșia de la Ruginiș de la Duca Vodă, stăpânind-o timp de aproape 200 de ani. La începutul secolului al XIX-lea, familia Sturdza stăpânea o moșie de 8.000 hectare la Ruginiș. Proprietarul moșiei era vistiernicul Săndulache Sturza, un boier cu spirit întreprinzător, după cum reiese din mărturiile documentare ale epocii. În primul deceniu al secolului al XIX-lea, mai exact în anul 1804, marele vistiernic Săndulache Sturdza l-a angajat pe arhitectul vienez Johann Freiwald pentru a reconstrui vechea casă boierească de pe moșia Ruginiș. Lucrările de construcție ale casei boierești de la Ruginiș au fost finalizate în perioada 1 mai 1813 - 30 aprilie 1814. Proprietarul Ruginișului a adus în Moldova, pe cheltuiala sa, un grădinar german pe nume Mehler, care a primit însărcinarea de a amenaja în jurul palatului un parc cu alei străjuite de statui, bănci ascunse în labirinturi de verdeață și chiar un iaz înconjurat de sălcii. Palatul de la Ruginiș a fost construit de către Freiwald în stil neoclasic, propriu arhitecturii civile din Moldova acelor vremuri. În anul 1811, Săndulache Sturdza a ridicat în spatele palatului, o biserică de conac. Palatul a fost moștenit de către logofătul Costache Sturdza, fiul lui Săndulache și văr al domnitorului Mihail Sturdza (1834-1849). În perioada 1847-1855, logofătul l-a adus aici pe arhitectul Johann Brandel care a refăcut palatul în stil neogotic, stil păstrat și astăzi. Lucrările de reconstrucție ale palatului au fost finalizate în vara anului 1855. Logofătul nu a apucat să locuiască prea mult aici, el mutându-se la Iași, capitala Moldovei, unde avea în proprietate mai multe case, precum și unele moșii din împrejurimea orașului. Costache Sturdza a ascuns-o la Palatul de la Ruginiș pe soția sa, Marghiolița Ghika-Comănești, în care înflorise o pasiune pentru boierul Nicolae Roznovanu. Ea s-a aflat în paza fiului săi cel mare al lui Costache, Săndulache Sturdza, care purta numele bunicului. În fruntea unei mici trupe de arnăuți, boierului Roznovanu s-a îndreptat spre palat, i-a cumpărat pe paznicii lăsați acolo de boier, a pătruns în curte unde a fost întâmpinat de Săndulache Sturdza. Acesta a împușcat un arnăuț, dar un altul l-a omorât, înjunghiindu-l în inimă. Marghiolița a fost dusă la Palatul Roznovanu de la Stâncă (azi demolat), apoi cei doi amorozi au fugit în Bucovina, unde s-au căsătorit. În aprilie 1857, vornicul Alexandru Sturdza, un alt fiu al lui Costache Sturdza, a făcut un împrumut de 60 mii de galbeni la Banca Națională a Moldovei pe timp de 17 ani, cu o dobândă de 7,25%, ipotecând palatul și moșia Ruginiș. Din cauza faptului că debitorul nu a putut achita ratele la termenele stabilite, banca a scos moșia Ruginiș la licitație. În anul 1862,

domnitorul Alexandru Ioan Cuza al Principatelor Unite a cumpărat la licitație moșia Ruginoasa de la Banca Moldovei, dorind să-l transforme în reședință de vară. El a depus la 13/25 ianuarie 1862 prețul de 52.011 galbeni, după cum confirmă Curtea de Întărituri, iar apoi actele de proprietate s-au încheiat la 16/28 aprilie 1862. Din suma depusă de domnitor, 49.441 galbeni și 28 lei au revenit Băncii Moldovei, care a fost autorizată de Banca din Brunsvig să încaseze sumele acordate ca împrumut de fosta Bancă Națională a Moldovei. Palatul de la Ruginoasa a fost inaugurat oficial de către domnitorul Cuza, cu prilejul sărbătorilor de Paști din aprilie 1864, când acesta a sosit aici împreună cu Al. I. Cantacuzino, Nicolae Pisoski și Baligot de Beyne. În septembrie 1864, el sosea din nou la palat, unde a rămas aproape o lună, după promulgarea Legii rurale din 14/26 august 1864, prin care au fost împrumutate cu loturi de teren agricol peste 400.000 de familii de țărani, iar aproape alți 60.000 de săteni au primit locuri de casă și de grădină. El a fost așteptat de 6.000 țărani care au venit să-i mulțumească, fiind întâmpinat de șase bătrâni care l-au primit cu pâine și sare, precum și cu un berbec împodobit cu panglici tricolore. Plecat în exil în anul 1866 după ce fusese obligat să abdice, domnitorul a continuat să se îngrijească de moșia de la Ruginoasa. El a arendat moșia în anul 1866 cu 5.000 galbeni pe an, pentru a face rost de bani cu care să se întrețină în exil. În același timp, el a refuzat să preia un capital de 500.000 de franci, depuși la Banca Rothschild de noua conducere din Principate. Fostul domnitor a murit la 3/15 mai 1873 în orașul Heidelberg (Germania), iar rămășițele sale pământești au fost aduse la Ruginoasa, potrivit ultimei sale dorințe, fiind înmormântate la 17/29 mai 1873 într-un cavou amenajat lângă biserică. Osemintele domnitorului au fost strămutate de mai multe ori: în anul 1907 au fost puse în cripta amenajată în biserică, într-o cutie de argint așezată într-un sicriu de stejar; în primăvara anului 1944 au fost scoase din biserică de către un soldat din Ruginoasa și duse la Mănăstirea Curtea de Argeș; apoi, în anul 1946, au fost depuse în Biserica Trei Ierarhi din Iași, unde s-a amenajat o criptă. Și țara l-a uitat.

Hegemonia foștilor sclavi a primit o puternică lovitură din partea tânărului general republican francez Napoleon (pe atunci încă Buonaparte; viitorul împărat al Franței s-a născut într-o familie de mici nobili scăpătați (caporali) din Corsica și numele său de familie a fost, inițial, Buonaparte. Devenind Prim-Consul al triumviratului (Republica Consulară) stabilit la putere în anul 1799, el își schimbă numele de familie în Bonaparte, cel cu care va traversa istoria.

Aceasta reflecta ideea sa că el este în primul rând francez și abia după aceea corsican.). În bătălia de lângă piramide în anul 1798 Napoleon mai adresează soldaților un discurs înflăcărat, considerat de istorici ca fiind una din mișcările câștigătoare ale strălucitului general. Cu discursul de atunci le-a spus: „Din înălțimea piramidelor vă privesc douăzeci de veacuri de istorie.” Luptătorii mamelucii au fost complect demoralizați de această înfrângere care i-a lipsit de aureola invincibilității. Muhammad Ali este numit de către sultan în anul 1806 pașă al Egiptului. Scăpat totuși de mameluci, el inițiază un ambițios program de reforme și cu ajutorul creditelor și ofițerilor francezi a reușit să formeze o puternică armată terestră și flotă militar-maritimă. În anul 1827 Muhammad Ali a răspuns la apelul suzeranului său și a participat la înăbușirea mișcării de eliberare națională din Grecia continentală. Dar, flota sa a fost nimicită de către escadra

unită anglo-rusă în lupta de la Navarin din anul 1827. Treptat, puternicul pașă al Egiptului ajunge la concluzia că nu mai trebuie să se supună sultanului și pornește un război împotriva suzeranului său.

Armatele egiptene pun stăpânire pe Palestina, Siria, Liban, Nejd și Anatolia de vest. Toate armatele turcești trimise împotriva lor au fost zdrobite într-o manieră categorică. În anul 1833 armatele lui Ibrahim Pașa (fiul cel mai mare al lui Muhammad Ali) au ajuns lângă Kutahia (la mai puțin de 200 km de Istanbul! Întocmai ca și Hanibal înaintea porților Romei, atunci când curierii vesteau speriați „Hanibal ante portas”). Sultanul Turciei, Mahmud II, este nevoit să se adreseze pentru ajutor foștilor săi inamici: rușilor. Nicolaie al II-lea (care pe atunci era țar al Rusiei) s-a grăbit să ajute Imperiul Otoman aflat la ananghie, deoarece lui îi era mai convenabil să aibă în calitate de vecin o Turcie slăbită decât un Egipt puternic.

Și apoi când s-ar mai fi întâlnit el cu o asemenea plească? Așa că trupele rusești, pline de căzăcime sălbatică, au intrat în Istanbul (pentru prima și ultima dată în istorie), însă nu în calitate de ocupanți, ci de... aliați! Și tot despre o raritate istorică putem vorbi atunci când în mod inexplicabil rușii au revenit acasă după ce erau stăpâni pe situație, căci de atunci așa ceva nu li s-a mai întâmplat.

Pe data de 8 iulie 1833 este semnat tratatul de la Hunkar Iskelesi conform căruia strâmtoarele sunt închise pentru vasele de război ale țărilor nepontice. Deoarece flota otomană era net inferioară celei rusești, Marea Neagră devine, „de facto”, un „mare nostrum” (un lac interior) al Imperiului Țarist. Mai mult decât atât: obținând dreptul de a „apăra” Turcia de dușmanii interni și externi, țarul a transformat-o într-un protectorat rusesc. Ha, ha, ha... Căpitanul nostru râdea și el de unul singur de această glumă proastă a istoriei. În cei șapte ani (1833-1841), cât a fost în vigoare tratatul de la Hunkar Iskelesi³²⁸, influența Rusiei în Balcani și în

³²⁸ Tratatul de pace de la Adrianopol, (numit și Tratatul de la Edirne), a fost încheiat la încheierea războiului ruso-turc din 1828-1829 dintre Imperiul Rus și Imperiul Otoman, fiind semnat pe 14 septembrie 1829 în Adrianopol de Alexei Orlov și Abdul Kadir-bei. Imperiul Otoman dădea Rusiei acces la gurile Dunării și fortaretele Akhaltsikhe și Akhalkalaki din Georgia. Sultanul recunostea stăpânirea Rusiei asupra Georgiei, (cu Imereti, Mingrelia, Guria), și a hanatelor Erevanului și Nahicevanului, care fuseseră cedate țarului de Persia prin Tratatul de la Turkamanciai semnat cu un an mai înainte. Tratatul deschidea strâmtoarele Dardanele și Bosfor tuturor vaselor comerciale, liberalizând astfel comerțul cu cereale, animale vii și lemn. A fost nevoie să mai treacă însă ceva timp, până la semnarea tratatului de la Hunkar Iskelesi (1833) care să rezolve în sfârșit problema strâmtoarelor. Sultanul garanta autonomia Serbiei, promitea autonomie Greciei și permitea Rusiei să ocupe Valahia și Moldova până când Imperiul Otoman reușea să plătească o uriașă despăgubire de război. Pentru Principatele Române, tratatul prevedea recunoașterea domniei pe viață a principilor aleși, fixa hotarul dintre Imperiul Otoman și Muntenia pe tavlegul Dunării și restituia raialele

Orientul Apropiat și-a atins apogeul său. După acest apogeu aleargă de atunci, cu limba scoasă, orice conducător a „mamei Rusii”.

În asemenea condiții țarul mamei Rusii găsește de cuviință că poate să-și evacueze armata din Principatele Dunărene și Silistra, iar flota este scoasă din Bosfor. Oricum, articolul adițional la Regulamentul Organic permitea Rusiei în orice moment să-și reintroducă armata în regiune. Anul 1841, an când a și expirat termenul tratatului de la Hunkar-Iskelesi, nu a însemnat deloc sfârșitul protectoratului rusesc asupra Imperiului Otoman. „De facto” el a fost abrogat abia în anul 1853 când Turcia, simțind susținerea din partea Franței și Marii Britanii, s-a hotărât să scape de stânjenitoarea tutelă din partea Sankt-Petersburgului. Tratatul de pace de la Paris, din anul 1856³²⁹, adică cel de după războiul Crimeii, a pus capăt dominației rusești în Balcani și implicit în Principatele Dunărene. Și așa au putut ei ajunge în aceste locuri surprinzător de frumoase. Vântul începuse să sufle mai tare, parcă speriat și el de pericolul hulphcii șirete ce dădea târcoale largi, de învăluire, pe lângă inima aprinsă de dorul de femeie a tânărului căpitan de vas, frunzele învolburate se retrăgeau din calea acestui vânt îndârjit, pitulându-se prevăzătoare în boscheții gardurilor vii de gladis din apropiere și nu-și dădeau seama ce bun camuflaj devin pentru hulphci. Pândiți mereu din umbră de toate vulpile pofcioase, din toate ascunzătorile lumii, mânați ușor de pala vânturilor întâmplătoare, sfârșim adeseori doar în colții cruzi ai șireteniei. Vântul izbea de mal teuga unei epave, cuibărită o vreme lângă un prundiș, arătând marinarilor de rang mai mare sau mai mic că tot ce plutește pe apă va sfârși pe nicovala țărmlui

Brăila, Giurgiu și Turnu Măgurele. Prin acest tratat se consfințește scăderea considerabilă a puterii Sublimei Porți asupra Țărilor Române în favoarea celei țariste.

³²⁹ Tratatul de la Paris din 1856 a pus capăt, în mod oficial, Războiului Crimeii dintre Imperiul Rus, pe de-o parte, și o alianță a Imperiului Otoman, Regatului Piemontului, Celui de-al Doilea Imperiu Francez și Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei, pe de altă parte. Tratatul a fost semnat la 30 martie 1856, principalele lui prevederi privind transformarea Mării Negre în teritoriu neutru, închis tuturor navelor militare, pe țărmul mării fiind interzise construirea de fortificații sau prezența armamentelor de orice fel. Tratatul a marcat un uriaș pas înapoi pentru Rusia și pretențiile sale de dominație a regiunii. De asemenea, era stabilită libera circulație pe Dunăre sub supravegherea Comisiei Europene a Dunării. Alte prevederi priveau statutul Principatelor Dunărene „Moldova și Valahia” care rămăneau, în mod oficial, sub suzeranitatea otomană, dar cărora li se acorda dreptul de a avea propriile constituții și adunări legislative și care aveau să fie puse sub supravegherea puterilor victorioase. A fost stabilită organizarea unui referendum în chestiunea dorinței de unire a populației celor două principate și înființarea Adunărilor ad-hoc la Iași, respectiv, la București. (În 1857 aveau să fie organizate consultări ale întregii populații a Principatelor Române, iar reprezentanții tuturor păturilor sociale au hotărât în unanimitate unirea celor două Principate). Basarabia rămânea, în continuare, în stăpânirea Imperiului Rus, dar partea sa sudică (Cahul, Bolgrad și Ismail și, implicit, controlul asupra gurilor Dunării) era retrocedată Moldovei.

neiertător. Catargele înalte smulse, cu vergile și velele agățate, zăceau nefiresc abandonate în smârcul păpușului.

Prima structură de cercetare hidrografică a fost Secția specială pentru lucrări hidrografice la Dunăre și la Mare înființată în anul 1897 și condusă de locotenent comandorul Alexandru Cătuneanu, specialist hidrograf, cu studii de specialitate în Franța și participant la două campanii hidrografice în Orientul Îndepărtat și Caledonia. La 30 iunie 1897 au fost detașați mai mulți ofițeri la Secția Specială pentru lucrări hidrografice care, sub comanda locotenent Comandorului Alexandru Cătuneanu au început ridicarea hidrografică a coastei românești. S-au executat sondeaje până la distanța de 10 km de coastă, pe linii de sondaj la distanțe de 2500 m unele față de altele. În anul 1900, după o activitate laborioasă de patru ani, pe baza materialelor rezultate din lucrările hidrografice și hidrologice, executate cu bricul Mircea și șalupa Rahova, s-a întocmit prima hartă marină românească, cunoscută sub denumirea Harta Cătuneanu. Aceasta a fost imprimată la Paris în același an și a primit medalia de aur la expoziția universală organizată în capitala Franței. Actualizată și reimprimată în anul 1929, ea a fost folosită în marina română până în anul 1952.

Era un velier vechi, dotat doar cu patru arbori, iar căpitanul tocmai identificase trinchetul, arborele prova, arborele pupa și artimonul, iar în minte repeata ce nu putea desluși: vela focul săgeții, vela focul mic, apoi vela focul mare, vela trincă, vela gabierul mic, vela contragabierul mic, vela zburătorul mic, urma vela rândunica mică, vela luna mică, apoi velă în cruce, vela straiul

contragabierului mare, importanta velă straiul rândunicii mari, apoi vela straiul lunii mari, vela cea mare, apoi vela gabierul mare, vela contragabierul mare, vela zburătorul mare, vela rândunica mare, urma după ea vela luna mare, vela straiul gabierului artimon, vela straiul contragabierului artimon, vela straiul rândunicii artimon, vela artimon, vela gabierul artimon, vela contragabierul artimon, siguranța corăbiei, vela zburătorul artimon, vela rândunica artimon, vela luna artimon, vela straiul randei, vela straiul contrarandei, vela straiul săgeții, vela randă, vela contrarandă, vela săgeată.

Nu părea deloc să fi uitat ceva, dar era așa de întors pe dos de acest frumos vas de altădată, o monștră de obiect lucrat întâi cu sufletul și apoi cu rigorile riglei de calcul, un vapor care acum agoniza, uitat de toată lumea intrată într-un fel de indiferență și apatie colectivă, un vapor pe care nu de puține ori îl scăpase de moartea în apa vijeliilor și uraganelor, aducându-i pe toți pe cheu, lângă cei dragi... Acum murise el, uitat de toți! Era toamnă în partea aceasta de lume cu cerul ca peruzeaua, frunzele începeau să-și strângă grăbite bagajele, era anotimpul când și sentimentele se colorau de toamnă, simțea de câteva zile această schimbare de atmosferă, de culoare și chiar de visare continuă, de aceea recita în gând un poet autentic: „A putrezit în flori culoarea/și frunze dulci izbesc pervazuri,/e anotimpul când lumina/e rece-n cer și-aprinsă-n iazuri./(...)/Desculță pasăre măiastră,/ visezi talazuri arzătoare,/cu ochii tăi ce sunt, în mine,/albastre stele căzătoare.”³³⁰ Și apoi continuă: „Adu-mi ca zestre trandafirii,/ grădinilor din Bactriana/ și tot nisipul plin de perle/din miere arsă... Pentru Ana.”³³¹

Statuia lui Lascăr Catargiu. La 11 martie 1871, L. Catargiu a împiedicat dezastrul în România. Principele Carol, sub presiunea adversarilor politici, amenința cu abdicarea. Față de hotărârea

³³⁰ *Gina, Alfabetul posibilelor iubiri*, Florin I. Cernat.

³³¹ *Ana, Alfabetul posibilelor iubiri*, Florin I. Cernat.

acestui de a pleca, Lascar a reacționat prompt și i-a explicat prin ce nenorociri putea trece țara, inclusiv ocuparea de turci. În cele din urmă, principele a acceptat să rămână pe tron cu condiția să i se prezinte lista unui nou guvern și un program de soluționare a problemelor economice și sociale în care lăncezea România. La ora 12 noaptea, între 11 și 12 martie 1871, Lascăr Catargiu a intrat în palat și l-a informat pe Principele Carol că este în măsură să formeze noul Cabinet. Peste nici douăsprezece ore, principele i-a acceptat propunerea, iar România unită a început să-și găsească echilibrul politic. De patru ori prim-ministru la 30 martie 1899, inima lui încetează să mai bată. Chiar în ziua când trebuia să prezinte lista noului guvern, Lascar Catargiu, întins pe catafalce, primea omagiile regelui. Remarcat de domnitorul Ghica, Lascăr este numit pârcălab al ținutului Covurlui la începutul lui septembrie 1853, după o neașteptată demisie a lui Costache Negri. În această calitate a funcționat doar câteva luni, ocupându-se cu lichidarea unei epidemii de holeră. A fost împiedicat de căimăcămia separatistă a lui Nicolae Vogoride să participe la alegerile pentru Divanul ad-hoc din vara anului 1857, în care a reușit să intre abia în toamnă, ales alături de Costache Negri și Alexandru Ioan Cuza, Lascar reprezentându-i pe marii proprietari. Lider al Coaliției pentru îndepărtarea lui Alexandru Ioan Cuza, Lascăr Catargiu face parte din Locotenența domnească (11 feb.- 10 mai 1866) și se plasează pe poziții conservatoare. Ajunge de patru ori președinte al Consiliului de Miniștri și ministru de Interne, 11 mai-13 iulie 1866, 11 martie 1871-30 martie 1876, 29 martie-3 noiembrie 1889, 27 noiembrie 1891-3 octombrie 1895. În 1880 este ales președinte al Partidului Conservator. La Galați, orașul în care Lascăr a îndeplinit funcția de pârcălab de Covurlui, administrația a reușit în 2005 să restaureze și să reazeze pe soclul din fața Catedralei Episcopale, bustul realizat de sculptorul italian Raffaello Rommanelli. Primaria Municipiului Galați a comandat bustul, inaugurat în iulie 1928, iar comuniștii l-au demolat 20 de ani mai târziu. Actul omagial din 1928, săvârșit la 105 ani de la nașterea lui Lascar Catargiu (noiembrie 1823), răsplătea o îndelungată și dezinteresată activitate politică, de peste patru decenii, timp în care a adus mereu în atenția opiniei publice nevoile orașului Galați, care necesitau o rapidă rezolvare. Bustul a fost recuperat de pe coclauri de la periferie de muzeograful Muzeului de Artă Contemporană din Galați.

Un cântec amețitor izvora de acum mereu: „Acum ascult... O ultimă mirare,/oglină, vâlvătaie, întrebare./Terase roșii cu migdali. Iar cerul,/atât de cald, atât de jos. Misterul/adună răbdător iubiri, speranțe/și drumuri vechi în cele noi. Romante./ Și mai există legănări în spații.../Pe țărmul ud de marile libații,/ venind din depărtări de sânge,/privighetoarea lusitană plânge,/în ritmul mării. Este cântec, boarea/cu foșnet de fado și-nfășurarea/cuvintelor pe trup. Zidite șoapte,/de dragoste, de viață și de moarte,/în podurile de pe Tajo. Luna,/aproape stă să cadă. Vin, într-una,/ adâncuri înghețate spre lumină./Orașul vechi spre tine își înclină,/în primăvara lungă ca o toamnă,/ tristețea lacrimilor tale, doamnă.”³³² O amintire de copil, de la o masă pascală în trapeza unei mănăstiri, îi provocă un zâmbet duios. Copiii stăteau la rând pentru a lua prânzul pascal. Pe un colț al mesei era o grămadă mare de mere. Măicuțele lipiseră pe tava cu mere un mic bilet: „Ia numai unu, Dumnezeu te vede”.

³³² *Amalia, Alfabetul posibilelor iubiri*, Florin I. Cernat.

Casa spătarului covurluian Petrache Negri și a Smarandei Negri, devenită casa memorială Costache Negri, fiul lor și viitorul pârcălab de Galați. În anul 1816, Petrache Negri, tatăl lui Costache Negri, cumpără moșia Mânjina pe care își construiește o casă. La nașterea lui Costache Negri la Iași, în aprilie 1812 era fiul ispravnicului, devenit vel agă, Petrache Negri. Literatura avea să cunoască curând dragostea marelui boier Costache Conachi pentru Smaranda Negri, soția prietenului său, spătarul Petrache Negri. Petrache Negri era boier de treapta a doua, fiind succesiv ispravnic al unor ținuturi din sudul Moldovei. Elena Negri era fiica lui Petrache Negri, agă, și a Smarandei Negri, născută Donici, și sora lui Costache Negri. După ce a cunoscut „amorul din prieteșug”, probabil în această conac de la Mânjina, marele boier s-a despărțit de doamna sa, după jurăminte de amor strașnic, iar imediat ce „donzella” a rămas văduvă, poetul-boier a dorit să se căsătorească. Melodramatic, soarta i-a fost potrivnică, căci sora sa, jupâneasa Caterina, s-a opus mariajului ciudat, autorul-boier căsătorindu-se cu spăităreasa Smaranda abia în 1828; soția a murit după trei ani. Stihurile sale deplâng destinul nefericit al îndrăgostitului care-și privește soția dragă, aflată fatal „pe năsalie”. La 15 septembrie 1594 Lupu Dade din Popești, vinde lui David jumătate de «bătrâni» din satul Popești. Cam la mijlocul secolului al XVIII-lea, Vicol Serdar cumpără pământ din părțile răzeșilor; satul este amintit ca Popeni. Fiul lui Costin Negre, Petrache, a moștenit partea din satul Popești cumpărată de tatăl lui, la care a mai adăugat alte ocini răzeșești. La 4 noiembrie 1811 ia de la Costin Gociu porușnic, partea acestuia din Popești, dar și din moșiile vecine Blânzi, Jabaoani și Munteni, dându-i în schimb o casă în Bârlad. La 3 august 1814, Costache Conachi, fost mare agă și Iordache Giurea, fost mare căminar, primesc poruncă domnească, să judece jalba răzeșilor din satele Popești, Dăbăoani, Blânzi și Munteni, împotriva medelnicerului Petrache Negri, care îi împresura dinspre moșia Brătulești.

Puțin mai în față, la capătul celălalt al mesei, se afla o altă tavă mare de prăjituri cu ciocolată. Unul dintre copii a scris și el un bilețel: „Ia câte vrei, Dumnezeu supraveghează merele”. Cum treci tu, așa de repede, copilărie... Privea dus de gânduri la spuma albicioasă a valurilor agitate ale fluviului, părea parcă mai grăbit să-și trimită apele năvalnice în pântecul mării hulpave, gândindu-se la lumea lui Homer, la amestecul zeilor prin viață și trase speriat concluzia că suntem mai puțin decât o picătură în marea de apă a lumii.

Dar nici această concluzie, deja știută și disecată nopți întregi, nu era ceea ce îl preocupa aici cu adevărat. Rămase fixat în uimire la insolitul imaginii, la înfățișarea valurilor verzi și clocotind de spuma alburie, valuri care se jucau agitate, lângă malul movaliu-gălbui al fluviului cotropit de toamnă, imagine pe cât de gingașă în sine, pe atât de străină altora.

Pe de altă parte își aminti deodată că pentru vechii și mai încercații corăbieri greci, cei care băteau marea cu vergile de măslin, nici marea și nici țărmul mării nu constituiau locuri de „viligiatură”, așa cum au devenit ele pentru vremurile noastre moderne.

Pentru grecul navigator împătimit din naștere de dorul mării plină de talazuri albastre, omul care a trăit numai din amăgirea visului apei, marea era tărâmul sacru a lui Poseidon, zeul care scoate uneori supărat tridentul din apă, întunecând soarele, marea era a lui și era un spațiu înfricoșător, era numai al lui, era spațiul vital pe care trebuie să-l respecti și de care trebuie deopotrivă să te temi.

În Odyseia, țărmul mării, unde mor toate valurile prăvălite în genunchi pe nisipul mărunt, pentru a fi biciuite de zeii cei a tot puternici (Thalassa, thalassa...), poate fi uneori tărâmul predilect al piraților egeieni care se răzvrăteau contra unei ordini nedorite, care schimba fața lumii.

Portul Galați în 18 iunie 1906, în așteptarea familiei regale, care urma să sosească cu yahtul regal „Orientul”. Piatra de temelie a catedralei Sf. Nicolae din Galați a fost pusă la 27 aprilie 1906, în timpul domniei Regelui Carol I. Atunci la Galați, reprezentându-l pe rege, Principele Moștenitor Ferdinand și Principesa Moștenitoare Maria au stat alături de Episcopul Pimen, viitorul mitropolit al Moldovei. Ei au pus împreună piatra de temelie a catedralei.

Ea nu mai era aproape deloc așa cum o concepute însuși creatorul Dumnezeu, sau îndrăzneala comercianților pirați levantini, așa cum sunt și fenicienii cu fes roșu pe cap, care îl răpesc pe copilul Eumaeus, copilul cel nevinovat, ce simboliza de fapt viitorul lumii și care era confiscat nu numai pentru o recompensă oarecare, ci pentru a le întări credința că uneori, evoluția nedorită a unui fapt, poate fi oprită eficient și corectată cu forța, o forță care răspândește însă doar multă nesiguranță și teamă în jur, o putere care nu are nici o ripostă. Pe același țărm femeile grecilor, în cântece vesele de liră, așteaptă reîntoarcerea corăbiilor cu bărbații lor, care știu că povestea asta-i doar o poveste... Iar eu sunt un călător solitar, își zise el dus pe valurile viselor frumoase, umblu printre toate visele mele și ale altora, sădesc și alimentez continuu speranțele, experiențele, toate bucuriile, nefericirile altor oameni, marinari nefericiți pe vapoare, unii ceva mai educați și subțiri, alții cu palmele sfârtecate de poverile cărate toată viața.

O carte poștală care previziona nevoia publicității în turism și a prietenii între oameni. În Enciclopedia României de la Sibiu se spunea: „Galați, sunt legați prin trei căi ferate cu Moldova și Muntenia, iar prin Dunăre cu toate porturile acestui fluviu; soselele mai cunoscute sunt a Brăilei, a Tecuciului, a Berladului (str. Traian) și a Prutului. Galați are 11 piețe și 4 grădini publice. Galați este primul port de importățiune al țării; pe aci se importă: șine de fier, țesături de bumbac și de lână, zahăr, pesce, cărbuni minerali, orez, oleuri vegetale, lămâi, portocale, chitre, rodii, cafea, sodă și tot felul de articole de drogherie; la export figurează mai ales cerealele, vinuri, semințe oleoase și legume uscate, a spirtoase, vite cornute, piei netăbăcite și mai ales pesce și lemne de construcție, sosite aci în plute pe apa Siretului și expediate în Turcia, Grecia, Egipt, Rusia, Spania, Italia, Franca și Algeria, India până și în Panama, făcând din Galați primul port de exportățiune al României. Industria Galați cuprinde 47 fabrici de făină, tăiatul lemnelor, lumânări de stearină și ceară, săpun, vax, frânghii, dopuri de plută, cărămidă, var, alva, rahat, ciocoladă, macaroane,

spirtoase, pielării, tăbăcării, boiangerii, etc.”³³³ În aceeași Enciclopedie sunt enumerate toate fabricile orașului, precum și consulatele existente cu titularii pe aceste posturi.

Pe mare însă, zbuciumat de gânduri și de valuri, îmi umplu deseori singurătatea cu singurătatea lor, mă înfrupt neîncetat cu viața lor, plină de hăuri largi și cotloane nebănuite, sau de gingășii de copil, nesperate la oameni care muncesc atâta de greu, sufăr sau mă bucur cu ei la unele întâmplări obișnuite, la altele mă plictisesc și trec ursuz, calm și nepăsător mai departe, printr-o lume care nu este a mea.

În dimineața zilei de 27 aprilie 1906, augustele fețe ale principelui Ferdinand și principesei Maria au fost primite la locul viitoarei catedrale episcopale a Galaților de episcopul Pimen, care avea în jurul său protopopi, clerul din administrația eparhială și din oraș, stareții mănăstirilor dobrogene și mulțime impresionantă de credincioși. Miniștri, înalte autorități civile și militare completau suita reprezentanților Casei Regale. „Venirea Voastră în orașul Galați, se adresa episcopul altețelor lor, în cuvântul de întâmpinare, va da o mare strălucire serbărilor ce vor avea loc... Vă sunt recunoscător și vă exprim mulțumirea mea că în rândul celorlalte serbări, prima la care asistați, este serbarea punerii temeliei bisericii catedrale episcopale și așezarea de veci a actului de amintire în aceste temelii... Și nu pot a nu vă spune gândul inimii mele, care este îndreptat către M.S Regele, care a dat puternicul său sprijin în îndeplinirea nevoii ce se simțea de a ridica aici o biserică episcopală... Rog pe Dumnezeu să ne dăruiască timpuri pașnice și ani îmbelșugați, ca zidirea bise-ricii catedrale, ale cărei temelii se vor pune, să se facă în tihnă și ne-întrerupt și așa în timpul cel mai scurt isprăvindu-se, să avem fericirea de a o sfinți”. Emil Vulpe, avocat, a fost primarul Galaților între iulie 1905-aprilie 1907 și cel care a primit familia priară, iar prefect Grigore Ciuntu.

³³³ *Enciclopedia Română*, Sibiu, 1900, tomul II, pag. 492 – 494.

Viața pare simplă pe dinafară, dar este deosebit de încâlcită și complicată pe dinăuntru. Mă uit uneori la oamenii de lângă mine, cei care frământă într-una viața lumii între palmele lor și care îmi par uneori triști, alteori fericiți și nu mă pot abține să nu mă întreb: ce-o fi oare în capul lor, în sufletul lor, cât de tare s-ar auzi, de pildă, țipătul șuierat din gâtleele fiecăruia dintre ei, ale acestor oameni ai porturilor?

Pentru că fiecare avem dospit câte un urlet, bine ascuns în noi, care vrea să se facă auzit de lume și înțeles! Un lucru foarte interesant aici, pentru un om al Regatului Unit, a fost să vadă ritualul cafelei de taifas, în toate ipostazele ei, de la sorturi, producători și preparare, până la modul cum ea este consumată în ambientul unui excelent concert, susținut de amfitrionă pe clapele unei pianine.

Un tabiet în plus, cu care este musai să te obișnuiești iute, atunci când poposești pentru mai multă vreme aici, este cafeaua neagră, misterioasa cafea molatecă a orientului nepăsător, leneș și adormit, care îmbălsășama aerul străzilor Galațiului. Totul este interesant și nou aici, plecând de la ritualul servirii cafelei și până la aromele ei nebănuite, de la ceșcuțele acelea minuscule și până la orele târzii din noapte, la care poate fi servită ea, în toate cafenelele portului, sau în restaurantele elegante, cu iz oriental sau occidental, unde se poate spune, despre cafea, că este un fel de „must have” al casei, acea cafea „pure arabic”, cu sau cea fără cardamom, care ne deschide larg ochii dimiteața.

Fiartă strașnic de bine în ibric de aramă lucrat artizanal, cu arama ciocănită cu multă pricepere, până se pierde spuma ce-i fură parfumul delicat și zațul se așează cuminte pe fundul vasului. Ibricul se acoperă atunci cu o farfurioară mică, de porțelan din caolină fină, ușoară, și se servește în ceșcuțe mici cu toartă. Zahărul tronează cristalin, în zaharnița de porțelan încrustat cu flori, ori candel, ori tos, alături de ceșcuțele cu incrustații delicate. Gazda este cea care-ți toarnă întodeauna cafeaua aburindă în ceașcă și te întreabă cu responsabilitate dacă-ți place amară sau dulce, în concentrație mai mare sau mai mică, sfătuindu-te cum ar fi mai bine, sau care sunt consecințele opțiunii tale. Poți bea cafea, la fel de bună și de aromată, în orice loc din oraș, când intri într-un restaurant în care ai hotărât să-ți potolești foamea.

Servită imediat după ce te arăți satisfăcut din punct de vedere culinar, este însoțită întodeauna de fructe proaspete, cu dulciuri tari cu specific oriental și nelipsita narghilea, pufăită șerpește de reprezentării ambelor sexe. Nu trebuie să-ți faci mari probleme în ceea ce privește nota de plată pentru că, de cele mai multe ori, atât cafeaua cât și fructele, sunt tratație din partea casei și emblema ei³³⁴.

³³⁴ În anul 1890, ziarul „Galații” nr. 2047/ 5 ianuarie anunță: „Către toate doamnele care doresc a prepara o cafea bună. Vă atragem atențiunea că se vinde, cutii și pachete, care nu sunt deloc Franck

Cafeaua a devenit peste tot un mediator între oameni, un adagio plăcut... Am numărat ieri nu mai puțin de zece mărci de cafea, cu acele arome diferite și cu un grad de prăjire diferit, arabească, braziliană, cu cardamom sau fără, în standul unui mic butic din port. Am adulmecat pachet după pachet și m-am oprit la Cafe Najjar, o marcă cu renume în lumea fisticului, alunelor în coajă, migdalelor și cafelei de calitate superioară, deși mă tenta tot mai mult și noua casă Lavazza, care avea atunci ceva aparte.

Centrul de plasament nr. 5 „Simion Mehedinți”, pe strada N. Bălcescu nr.19 este monument istoric și de arhitectură. Centrul de Plasament nr. 5 „Simion Mehedinți” a fost înființat în 1948-1949 ca Centru Școlar Profesional pentru pregătirea elevilor cu deficiențe motorii și handicap neuropsihic; începând din 1954 numele școlii s-a schimbat în Școala Profesională nr.8 pentru băieți; din 2000-2001 adăpostește învățământ profesional de masă, clase integrate, iar din 2003-2004 devine Școală de Arte și Meserii „Simion Mehedinți”. Clădirea a fost construită la finalul anilor 1800 și a aparținut avocatului Ștefan H. Ștefan, fost primar al municipiului Galați. În salonul casei, istoricii susțin că regele Carol I a jucat biliard, într-una din vizitele sale la Galați.

Apărută neașteptat în patrimoniul unei lumi din ce în ce mai afectată de lipsa cronică de timp, cafeaua a asistat cu răbdare în timp la toate evenimentele majore

veritabile, ci imitațiuni amăgitoare. Dacă doriți o băutură plăcută și o cafea nutritivă, cereți veritabila cafea Franck, investită cu desenul.... și semnătura: Heinrich Franck Shone Ludwigsburg. Așadar, atenție la cumpărare! Presupunerea că o cafea bună se poate prepara numai cu boabe curate este greșită, căci un bun surogat mărește puterea cafelei, culoarea și gustul ei. Pentru cafea neagră = 4 lingurițe boabe și 1 linguriță cafea Franck; pentru cafea cu lapte = 3 lingurițe cafea boabe și 1 linguriță cafea Franck.”

prin care a trecut în timpuri omul, dându-i câteodată șansa să mai rămână câteva ore treaz, de la războaie devastatoare la tratate false de pace, care au pansat vremelnice uneori nenorocirile lumii, de la simplele întâlniri de conversație nevinovată sau cele de prospectare, la sfaturi de taină cu oameni mascați și interese nimicioare, de la plăcerea dragostei tainice, până la amânarea sfârșitului din poveștile Șeherezadei, de la vis abia schițat la năruirea lui în hăul vieții murdare, absurde uneori și nivelante. Două pahare mari de cristal de Boemia (Böhmen, regiune cunoscută încă de pe vremea romanilor, când era știută sub numele de „tărâmul Boii”, după numele unui trib celtic ce ocupa teritoriul), cu pai de secară în ele, cu vreo două degete de lapte gras cu cacao pe fund, o cană impozantă cu ness café fin în ea și o nelipsită ceșcuță numită „shafe”, cât un degetar, de cafea arăbească inconfundabilă, sunt mereu pe biroul meu și le revărs în gura primitoare, o gură ca o hulpavă tainică a vieții.

Dimineața devreme, aroma ei îmi biciuie toate simțurile, apoi mă gâdilă ușor pe la nas și-mi dă deșteptarea, înainte ca ceasul cu metronom, menit pentru așa ceva, să o facă. Înșel atunci așternuturile calde și somnoroase cu parfumul cafelei și-mi încep ziua bine, la bordul vasului meu aflat în mare ruliu, așa „Hoinar diurn, cu trupul plin de sete,/în vaduri ars de stele violete,/ escaladez aroma de sulfină/din mâna ta. O aripă... Ce lină/ îți e îmbrățișarea! Dar mă doare,/ celesta, noua ta înfășurare./ Despice cuvinte lungi. Tresar... Tresare./Sărutul tău, e vechea rătăcire,/e mângâierea plină de iubire,/ sfiala care-mi umple infinitul/în vas de lut cu toarte ca argintul,/e câmpul, e pădurea hărăzită/cu basmele de taină și ispită,/în carnea noastră trează, vegetală./Ce cald îmi este! Hrana nupțială,/părtașa buzelor, o simt pe pleoape,/mă macină statornic, mai aproape/și mă topește, mă desprinde,/de când sărutul nu îmi mai aprinde/în vaduri arse, stele violete/ și-amestecă doar două siluete.../Fug prin oglinzi, prin sparte triolete,/hoinar diurn, cu trupul plin de sete.”³³⁵

Galațiul ca oraș era ceva ce nu-și închipuise vreodată, trăise cu o mentalitate și o prețiozitate bine conservate, de lord al amiralității, dar aici era o lume adusă sub privirile lui, tocmai pentru a vedea că lumea este nesfârșită și capricioasă.

³³⁵ *Sărutul - Alfabetul posibilelor iubiri*, Florin I. Cernat.

Greva muncitorilor chereslegii din anul 1932 în portul Galați. Dar prima grevă adevărată de la Galați, consemnată în documente, a fost cea din luna februarie 1880 a celor 300 de muncitori ceferiști. Cea mai importantă acțiune a fost demonstrația din 13 iunie 1916, în preajma revoluției bolșevice din imperiul rus și a intrării țării în război, când diversiunile și provocările se țineau lanț și pe teritoriul României, unul dintre promotori fiind dr. Cristian Racovski, o eminență cenușie a comuniștilor ruși și ucraineni, viitor „președinte” al „Republicii Democratice Moldovenești” de dincolo de Nistru (în 1918). Galațiul nu avea practic comuniști printre activiștii de syndicate, majoritatea covârșitoare a acestora fiind social-democrați. Din acest motiv, Nicolae Ignat a ajuns prefect de Covurlui în 1946. S-a zbatut să asigure alimente pentru populație în 1946, pe timpul foametei, decorat cu Ordinul Coroana României pentru activitatea sa. Ei, dar a venit momentul 1952, când tovarășul de drum n-a mai fost util comuniștilor și aceștia l-au trimis la „reeducare” în pușcăriile de la Jilava, Aiud, Gherla și la Canalul Dunăre – Marea Neagră – Lagărul Poarta Albă, timp de 4 ani, până în 1956.

Era ca un labirint sau un furnicar mereu agitat de o lume aparent comfuză și fără un țel clar, detectabil cu ochiul liber, în care fiecare are ceva de făcut, aici trebuie privit atent în jurul tău, la fiecare loc din preajma portului cu străzi înguste și întortochiate, pentru că ți s-ar putea întâmpla, întocmai ca prin vis, ca într-o nălucire demoralizatoare, să nu mai regăsești locul acela niciodată, piere subit.

Strada Domnească nr. 80, cu casa Ulise Zannis Negropontes. Generalul de brigadă Alexandru Cernat vindea în 1866, somat de creditori, lui Ulise Zannis Negropontes „un loc sterp” învecinat cu casa moștenită de la mama sa, de pe str. Domnească nr. 80 (casa Macri de astăzi). Ulise Zannis Negropontes se naște în 1832 la Constantinople, tatăl fiind Teodor Zannis Negropontes, iar mama era Caterina Memarides Negropontes. Soția grecului Ulise Zannis Negropontes se numea Sofia Zarifi, căsătorie din care se nasc cinci copii: Caterina, Gîohni, Georges Ulise, Teodor Ulise și Elena. Vine în Galați în 1860. La Galați se născuse numai Georges Ulise în 1871, într-o casă avută pe strada Al. I. Cuza cam pe locul ocupat astăzi de „Casa Românească”. El a cumpărat multe moșii în Moldova de sud, ajungând până la Oituz, iar de pe moșia de la Mărășești donează pământul pe care s-a construit Mausoleul. Sora sa, Elena Negropontes, a fost căsătorită cu gen. Eremia Grigorescu și a stăpânit o moșie mare între Hanu Conachi și Ivești. Anton Negropontes, primul sosit în Galați, este probabil rudă cu Ulise Zannis Negropontes. Din moment ce în această casă i s-a născut un copil este clar că a locit în ea. Casa părintească de la Cuza vodă a fost donată de Ulise regelui Carol I, care o refuză politicos și o cedează Ministerului Instrucțiunii Publice, care deschide aici o școală de fete. Alți doi reprezentanți ai familiei au fost John Dimitri Negroponte, diplomat american și Nicholas Negroponte, fondatorul revistei Wired și cel care prezicea aparițiile telefonului mobil și a televiziunii prin cablu, ambii recunoscându-și rădăcinile românești și gălățene.

Și asta cu toate că ai crede că ai niște repere, oarecum sigure, nu ai motiv să disperi, după cum la fel de bine s-ar putea să-l reîntâlnești tot acolo, absolut aiurea de câteva ori, altfel colorat, în aceeași zi, descumpănindu-te total.

Corpul B al Centrului de plasament nr.5 „Simion Mehedinți”, de pe strada Nicolae Bălcescu nr. 19.

Schimbarea aceasta incredibilă, de la o oră la alta, este un lucru obișnuit aici, la porțile Orientului, omul este obligat de nevoia de a se plia la cele două lumi, care se întâlnesc aici, la cele mai neașteptate atitudini, cea mai mică greșeală sau întârziere de reacție se plătește adeseori cu viața. Farmecul acestei lumi poate fi descris greu în cuvinte, ele se amestecă cu lucruri necuvântătoare, cu suflete care nu vorbesc, cu oameni care preferă să-și deseneze doar o lume a lor, trebuie să ai răbdare să înțelegi și deabia după aceea observi agilitatea de felină, a celui care se plimbă absent pe cheu și nu pare tulburat de nimic, sau preocupat de ceva anume. Poți avea uneori impresia că asculți în tranșă versuri, care despletesc sufletul și chiar viața în fascicule multicolore: „Vara de ieri, străluminând gorunii,/s-a desfăcut în foșnete de mov/ca un vârtej în mijlocul furtunii./cu draperii de iederi în alcov./ Scoici de nisip în cufere de frunze,/bucăți de braț din ultimul alint,/vacanțe lungi cu stinsele meduze/și ametist în franjuri de argint./O mască-clovn lipsită de grimasă,/un strâmt decor cu trupuri de iubiți,/ un așternut și un fado, o masă,/mulți trandafiri în glastre, ofiliți./Vara cu măști, lipsită de candoare,/s-a stins, uscată, fără s-o cuprinzi,/ metanii dulci și râsete amare/mai mint o toamnă, dacă nu o vinzi.”³³⁶

³³⁶ *Masca unei veri trecute, Alfabetul posibilelor iubiri* -Florin I. Cernat.

Fosta casă a doctorului Aristide Serphioti de pe strada Mihai Bravun nr. 24, cumpărată de acesta. Aristide Serfoti (nume real Serphioti) a fost unul dintre cei mai importanți membri ai lojei masonice „Discipolii lui Pitagora”, constituită preponderent din evrei și din greci. „Discipolii lui Pitagora” era corespondenta locală a lojii Steaua României, din care mai făceau parte și conspiratorii întemnițării lui Eminescu: Titu Maiorescu sau Șuțu. „Discipolii lui Pitagora” este singura lojă al cărei statut, semnat chiar de Domnitorul Cuza, se păstrează și astăzi, în formă originală, la Biblioteca Județeană din Galați. În acest statut, Domnitorul ține să-i mulțumească personal doctorului Aristide Serphioti pentru inițiativa de constitui un Comitet Filantropic, pe baza căruia și-a pus bazele mai târziu Loja „Discipolii lui Pitagora”.

Trecea visător pe sub copacii străzii portului și se tot gândea la tot felul de întâmplări petrecute de-a lungul timpului, pe acest țărm dunărean, dar care au rămas de multe ori desprinse de timpurile care au urmat, orașul parcă a uitat grăbit de ele, parcă avea ceva mult mai important de făcut pe această lume, decât să-și arhiveze viața lui grea și deja scursă.

Navă de pasageri la ancoră în Galați. În anul 1915 „NFR va pune în câteva zile în circulație pe ruta Brăila – Galați noul vapor „Principele Mircea”, un vas extraordinar, confortabil și rapid”. În 1930 județul Covurlui este străbătut de o rețea de drumuri în lungime totală de 1.398 km 381 m. Curse regulate ale Societății N.R.F., erau pe liniile: Galați - Brăila (zilnic); Galați – Brăila – Cernavoda – Silistra; Galați – Brăila – Cernavoda – Silistra – Oltenița – Giurgiu – Rusciuc – Corabia – Calafăt – Turnu- Severin. Curse regulate ale Societății S.R.D. pe linia Brăila – Galați – Reni – Isaccea – Tulcea –Ismail – Vâlcov. Curse regulate ale Societății de navigație iugoslavă și cehoslovacă pe linia Regensburg – Viena – Bratislava – Budapesta – Belgrad – Orșova – Turnu-Severin – Giurgiu – Brăila – Galați. Vapoarele societății S.M.R., fac curse regulate pe mare între: Galați – Sulina – Constanța –Istanbul – Izmir – Pireu - Malta – Napoli - Marsilia – Barcelona – Valencia - Alger – Istanbul – Constanța – Sulina – Galați; Galați – Sulina – Constanța - Istanbul - Haifa – Tripoli – Beirut – Iaffa – Port Said – Alexandria – Izmir – Istanbul – Constanța – Sulina –Galați.

Lumea trăia încă bine ancorată în duritatea prezentului și speranța viitorului mai promițător, nimeni nu mai era interesat de ziua de ieri, chiar dacă acea zi era mai strălucitoare decât cele care i-au urmat, căci numai așa își putea el explica uitarea, care se așternuse peste tot ca o brumă groasă și rece. Într-o seară o fată frumoasă și modestă, o fată cu ochi mari, albaștri, strălucind de o dragoste dorită și abia descoperită, apoi îl invită la cină plină de speranță, visând la o minune dragă ei, într-o curte plină de flori, sub umbra unui nuc falnic și imens, cu multă umbră și crengile atârănânde. Îl plăcuse și înțelegea să-și ducă visul cald, până la capăt. Orându-i fără nici o grabă, sub cupola deasă a nukului cu crengi împrăștiate peste garduri, după toate regulile unei întâlniri de suflet, masa numai pentru ei doi.

Se auzea dintre grădini, în acompaniamentul unui pian cu ciocănele marca Bartolomeo di Francesco Cristofori, O sole mio („Che bella cosa una giornata al sole,/una aria serena dopo una tempesta./Per l’aria fresca pare già una festa,/che

bella cosa una giornata al sole.”). Zâmbea copleșit și fericit muzicii!... Miresme și gânduri, lumini și dorinți dansau în voie în curtea ei curată, așteptându-l. Erau arpegii de vise lăsate să zburde libere prin lăstărișul dragostei tinerești și nepăsătoare... Trimisese un răvaș și-și ceruse scuze, nu putea da curs invitației duduiei, de care se declara, totuși, onorat și încântat, dar afacerile îl obligau să fie în altă parte!... O rafală de vânt o trezi la realitate. Era de-acum vremea s-o ia din loc, să plece spre oriunde ar mai putea găsi ceea ce păruse să fie așa de aproape, dragostea așa de necesară azi și tulburătoare.

Cu umerii ușor ridicați și pumni încheștați, semn al unei voințe în stare să domine sentimentele trecătoare apărute, perisabile și casante, cu privirea-nghețată și inima strânsă, porni iarăși la drum. Imaginile și sunetele o urmăreau, când și când... Furtuna parcă s-a potolit. Și un fel de pace liniștitoare s-a așternut peste ridurile de pe fruntea-ncruntată. Un zâmbet cald, înțelegător, calm lua încet locul spaimei. Zâmbet de-nțelepciune. Speranță. Liniște. Drum nou, înainte! Drum bun... Toată lumea are câteodată nevoie în viață de un strop de dragoste!

Str. Domnească nr. 45 vis à vis de Hotel Grand și o clădire pe care în anul 1867 negustorul sard Vincenzo Fanciotti o cumpăra de la Aristide Rosetti³³⁷, care este catalogat de prof. Valentin Bodea între marii filatropi, pentru donarea locului necesar Școlii „Cuza Vodă” și alte donații pentru spitalul „Elisabeta Doamna”. Sardul Fanciotti locuia pe str. Mare unde se ocupa cu exportul de cereale și bursă de mărfuri. Apoi are în proprietate cafeneaua Fanciotti, hotelul Fanciotti, ba apare în oraș și Piața Fanciotti. Presa locală vorbea în 1878 de o casă Vincenzo Fanciotti în centru în Piața

³³⁷ Aristide Rosetti, n. 1825- decedat 1883, fiul lui Ion Bibica Rosetti (născut în 1760, la Istanbul) și Zoë Bibica Rosetti (născută Sulgearoglu), căsătorit cu Hortansa Rosetti (născută Ghika-Șerbănești la Iași în mai 1838). Era frate cu Constantin Rosetti și Alexandru Rosetti.

Regală, care stă să cadă din cauza ploilor torențiale și de o alta pe str. Domnească care a crăpat din cauza canalizării. Fanciotti, bolnav grav, se sinucide în 24 feb. 1886 și lasă testamentar averea fiicelor sale Giulietta, căsătorită Verona și Carolina, căsătorită Player, inclusiv casa de pe Domnească. Fiecare are la rândul lor copii, Giulietta Verona pe Georges G. Verona și Adela dr. Vico, iar Carolina Player pe fii Ricardo și Attilio. În 1897 Giuseppe G. Verona (ginerelul lui Vincenzo Fanciotti) cerea aprobare Primăriei pentru transformarea fațadei imobilului său de pe strada Domnească. El fiind atunci și consilier comunal. În Anuarul Galațiului din 1908 Georges G. Verona îl prezintă drept consul al Belgiei, iar în 1916 i se pune întreaga avere sub sechestru de Ministerul de Război. În 1923 Max și Edgar Auschnitt cumpără jumătate de imobil aflat în proprietatea lui Ricardo și Attilio Player. Cutremurul din 1940 îl avariază grav. El este închiriat CFR-ului carre are aici o Agenție de Voiaj.

Vântul agita deasupra orașului dunărean norii vestitori de ploaie și o horă imensă a frunzelor veștede se porni în trombă, peste portul în care viața curgea mai departe prea monoton, strecurându-se precaută printre bombardele mici ale picăturilor de ploaie, care parcă încă nu-și fixase definitiv tirul și nici nu era prea hotărâtă, să declanșeze ropotul care îmbrăca orașul într-o haină de toamnă, umedă și alunecoasă.

Curând norii sau retras spre marea cea mare și licărul razelor călduțe, apărute între crengile copacilor, făcură ploaia uitată. Închide ochii fată dragă și gândește-te acum la ceva frumos, uită răutatea lumii... Nu-i așa că viața-ți surâde? O chitară, cu strunele abia ciupite, acompania melodios, cu sunet ei grav, un trubadur talentat, pe cheiul pustiu al Galațiului măturat de vântul turbat: „De câte ori pe înserat/În târgul mic te-am așteptat,/ Când tremurând, că n-o să vii,/ Umblam pe străzile pustii?!.../ Se însera - și-n câte-o poartă/Pica domol o floare moartă,/ Ce risipea un stins parfum/De liliac sau de salcâm./Prin case albe, cu zorele,/Clipea o lampă sub perdele/ Și răsună un vechi pian/Prin vâlul serii, sub castan./O ceață cobora ușor,/ Simțeam în suflet un fior,/Iar lampagiul-n cap de uliți/ Prindea o stea în vârf de sulii/Și se pierdea cu pasul rar/ Prin pâcla serii, pe trotuar./Când eu pândeam, ca și-alte dați,/Pe-același drum să te arăți./ Treceam pe gânduri, fără zor,/Plângea un greier prin mohor/ Și peste pomi domol cădea,/ A nopții tainică perdeau./ Când te iveai, într-un târziu,/ Prin târgul ce dormea pustiu,/Părea că pomii toți sunt plini/ De flori, de cântec și lumini.”³³⁸

³³⁸ *Romanță*, Miron Radu Paraschivescu. O scrisoare rămasă posternității va rămâne probabil o mărturie de neînlăturat a delicateții și talentului special al acestui om. Iat-o: „Verrieres -Le-Buisson, 29.martie1971. Doamnei Miron Radu Paraschivescu. Doamnă, Aflasem, vai, de moartea lui Miron Radu Paraschivescu. Cunoșteam munca sa la Calea Regală (și eram fericit și mândru); cunosc postfața pe care dl. Ion Mihăileanu a avut amabilitatea să mi-o aducă. Ea este datată Plateau d'Assy, unde, după cum știți, am contribuit mult la fondarea bisericii: destinele se întâlnesc în mod straniu. Pentru că e greu să trimitem ceva până în România, ați vrea, doamnă, să așezați pe mormântul său o jerbă de trandafiri îndoliați, gândindu-vă la mine? Vă rog să primiți omagiile

Și viața galopa adesea fără să-i pese prea tare de socotelile lumești ale celor care doar în prezența pungilor, doldora de ducați și napoleoni de aur, se puteau răzima într-un cot gândind la cum să mai ocolească niște dări și de unde să mai găsească niște birnici grași, mai cu dare de mână. Visteria Moldovei și ispravnicii domniei măsurau de zor și numărau mereu, păreau nedumeriți, pentru că socoteala aceea băbească pe care le-o făcea coana Marițica acasă, nu prea bătea cu cea pe care le-o făcea Vodă la curte... Și așa numărau mereu și nu aflau decât când voiau și mai ales ce voiau... Olacele³³⁹ treierau neconținut drumurile Moldovei, aflate mereu sub paza mândrului Bașbuluc-bașa; acesta poruncește zilnic la zece buluc-bași sau căpitani, din care fiecare are sub ordinele lui cam o sută de seimeni, să bage de samă și să fie cu priveghere la Drumul Mare... Pe acest drum circulau vârtos „Călărașii de Țarigrad”³⁴⁰ sau circulau curierii constantinopolitani, cincizeci

mele și vă mulțumesc pentru scrisoarea dv., care vă onorează pe dumneavoastră, pe el și pe mine. - (Andre Malraux)

³³⁹ Pentru transportul curierilor se foloseau, începând cu secolul al XIV-lea, olacele (cărucioare de o singură persoană, trase de cai). Curierii (poștașii) domnilor foloseau caii pe care locuitorii orașelor și satelor prin care treceau erau obligați să-i ofere. Mai târziu, pentru acești curieri erau pregătite un soi de căruțe mici, denumite olace. În secolul al XVI-lea, poșta era sub autoritatea unui membru al sfatului domnesc care avea rolul de a ține corespondența voievodului. În secolul următor, serviciile poștale s-au înmulțit; au fost create stații speciale numite menzilicuri, unde se găseau caii și olacele necesare transportului curierilor domnești. Curierii interni erau numiți lipcani, iar cei externi călărași. Începând cu secolul al XVIII-lea, poșta și serviciile poștale au fost puse în slujba populației. În 1675 apare serviciul de poștă în Moldova, iar peste un secol este amintit și în Țara Românească (1775). În secolul al XVII-lea apar și hanuri mari (hanul Țigănuș în Galați) în principalele târguri. Drumurile erau destul de slabe, nesigure. La principalele intrări în țară, ca și în principalele târguri, erau vămi din care se realizau venituri importante. Pentru paza satelor funcționau un soi de bariere, păzite de așa numiții „jitari de jitarie”.

³⁴⁰ După D. Cantemir, călărașii de Țarigrad și cei de Galați, singurii călărași pe care îi cunoaște dânsul, erau scutiți de plata impozitelor și pe deasupra primeau bani, ori de câte ori se deplasau, unii la Țarigrad, alții la Iași (*Descrierea Moldovei* (G. Adamescu) pag. 91). Un hrisov domnesc scris la Iași în Cancelaria domnitorului Miron Barnovschi în ziua de 11 noiembrie 1628 ne vorbește despre un astfel de călăraș: „Io Miron Barnovschi Voievod, din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Moldovei. Iată au venit înaintea domniei mele și înaintea tuturor boierilor domniei mele, mari și mici, sluga domniei mele, Dima călăraș de Țarigrad, de bună voia lui, nesilit de nimeni, nici asuprit și au vândut dreapta sa ocină și vie, cu crame și cu grădini și cu îngrădire și cu tot venitul. Aceea am vândut-o rugătorilor domniei mele, călugărilor de la Sfânta Mănăstire a domniei mele, nou zidită, care se cheamă Bârnova, unde este hramul Sfântului și slăvitului mucenic Ioan cel Nou... S-a înscris în Iași, în anul 7137/1628, noiembrie, 11 zile. Insuși domnul a poruncit, Barnovschi Voievod”. Nicolae Iorga în cartea sa „*Geschichte des rumänischen Volkes im Rahmen seine Staatsbildungen*” (Gotha 1905, Friedrich Andreas Perthes II 5. După un raport din anul 1712 domnii moldoveni întrețineau în satele de-a lungul frontierei țării o cavalerie zisă călărași, care în caz de războiu aveau obligația să netezească drumurile și să pască caii prinși dela dușman. - Hurmuzachi: *Doc. Suppleme(nt)ul I, vol. I*, nr. 621, pag 423) credea că roșii din Muntenia și

de flăcăi la număr, cu vătaful sau mai marele lor, care toți știu bine limba turcă a Bosforului și „dacă nevoia o cere, trebuie să meargă la Constantinopol, pentru care osteneală, pe lângă scutirea de dări, primesc din vistieria publică douăzeci de imperiali.

O nouă lege de reorganizare a armatei a fost adoptată la 22 iulie 1868, iar prin „Înalt decret” nr. 1188, din 22 iulie 1868, era stabilită noua uniformă a armatei. O comisie de uniformitate a fost creată în septembrie 1866, fiind condusă de generalul Gheorghe Magheru, însărcinat cu elaborarea unui proiect pentru noile uniforme militare. Fostul observator în campania din 1866 în războiul Prusiei contra Austriei, maiorul Josef Thorand a fost numit de asemenea, în comisie, acesta reușind să elaboreze mai multe propuneri pentru noua uniformă, ce se baza pe croieli comode și eficiente. Propunerile sale, criticate cu vehemență de ceilalți membri din comisie, care nu puteau accepta o uniformă lipsită de strălucire, au fost adoptate treptat: în 1868 regimentele de lănceri au fost transformate în regimente de cavalerie ușoară (roșiori, călărași și vânători călări) cu uniforme de tip husăresc, acest corp al armatei era compus din regimente de roșiori, din trupele permanente cu uniforme roșii cu brandenburguri negre și regimente de călărași, din trupele teritoriale, cu uniforme civit și brandenburguri roșii. Roșiorii purtau căciulă de miel neagră, ornamentată cu un

călărașii din Moldova au fost țărani înarmați, care grijeau de paza hotarului țării și care în schimbul serviciului ce-l prestau locuiau în sate privilegiate. Din documentele anexate reiese că la hotar se percepeau taxe separate în profitul călărașilor dela negustorii străini care exportau în Polonia vite. La 1739 călărașii de Coțmani încasau la export dela negustorii armeni din țara leșască câte doi potronici de fiecare cireadă de vite (*Doc. bucovinene*, IV, 154, nr. 107). Este cunoscut privilegiul lui Alexandru cel Bun din anul 1408, acordat comercianților din Liiov. Pentru a înlesni întâlnirea comercianților de ambele părți, s-au creat otacele, zise mai târziu după un cuvânt german stâlcit iarmaroace, care aveau loc în anumite localități de frontieră, în anumite zile din an. Dacă e să dăm crezare documentului din 8 ianuarie 1579, eliberat de Voevodul Petru Șchiopul, primele otace la hotarul dintre Polonia și Moldova s-au ținut la Botoșani. Fiind situat la o distanță prea mare de frontieră, acest târg a fost înlocuit cu localitățile Șipeniț și Lențești, din țara Sepenicului. Tot atunci, Voevozii Alexandru Lăpușneanul și Ion Vodă cel Cumplit au mutat otacele la Hotin. Dar Hotinul era situat prea departe de drumul mare, care lega târgul Sucevii de Sniatin. De aceea s-a revenit asupra acestei măsuri și otacele s-au ținut din nou la Șipeniț (*Archiva istorică* I/1, 172-4, nr. 255).

fund de postav galben citron pentru Regimentul 1 și alb pentru Regimentul 2, lăsat pe partea stângă; pe toată suprafața căciulii era prins un șnur din două găitane de lână galbenă, ce se termina cu două plăci ovale, împletite din trese de lână. Cavaleria și-a amplificat structurile: în Tara Românească cele șase escadroane s-au desprins de infanterie și în 1856 au constituit primul regiment numit Regimentul I Roșiori, iar în Moldova, prin crearea a încă unui escadron, s-a constituit „divizionul de lăncieri”. Poza aceasta este așadar din anul 1906. Mareșalul Ion Antonescu face „Școala pregătitoare pentru ofițeri de infanterie și cavalerie”, pe care a absolvit-o în anul 1904 ca șef de promoție. A fost încadrat apoi ca sublocotenent în Regimentul I Roșiori, remarcându-se în timpul tragicelor evenimente prilejuite de răscoala țărănească din 1907. În Campania din 1916 atât armatele românești cât și cele austro-ungare (cu români) și-au lăsat mulți morți în zonă. Există un asermenea cimitir, uitat de lume, între Avrig și Porumbacul de Sus, există la Avrig un cimitir la care depuneam flori de ziua eroilor, a fost realocat și peste acei eroi au fost îngropați alții, doar zidul împrejmuitor mai aduce aminte că a fost altă incintă. În locul numit Capul Dealului, între Racoviță și Avrig, o cruce mare marca locul unei bătălii crâncene date în campania din 1916, Regimentul I Roșiori a avut pierderi mari acolo. A se vedea cartea „*Bătălia Sibiu-Câineni, 1916*” a Gen. E. Grigorescu. În 1919 Regimentul 1 Roșiori se mută la Arad până când a început războiul și în vara lui 1941 regimentul a plecat cu Divizia 1 Cavalerie pe front înaintând până la Cotul Donului, la sfârșitul anului 1942. Comandantul era Soutzu Sergiu, un colonel prezentabil, cu ținută de militar, militar domnesc și om de înaltă ținută. La începutul războiului al - II lea existau 26 de regimente de cavalerie în Armata Română: 12 regimente de roșiori, 13 de călărași și Regimentul de Gardă Călare. Denumirile datau din secolul XIX, când roșiorii formau trupele regulate, elita cavaleriei, iar călărașii erau cavaleria teritorială. Diferențele dintre cele două tipuri de unități însă dispăruseră încă înainte de primul război mondial. Cele 12 regimente de roșiori (1-12) și 6 din regimentele de călărași (2, 3, 5, 9, 11 și 13) alcătuiau 6 brigăzi de cavalerie (1, 5-9). Celelalte 7 regimente de călărași erau împărțite marilor unități, formând grupurile de cercetare ale acestora: fiecare corp dispunea de un divizion de cavalerie, iar fiecare divizie de câte un escadron. Legea de reorganizare a armatei din 22 iulie 1868 avea în vedere lărgirea bazelor puterii armatei care cuprindea 5 corpuri distincte: 1) armata permanentă cu rezerva ei; 2) corpul dorobanților și al grănicerilor; 3) milițiile; 4) garda orășenească; 5) gloatele. Durata serviciului militar în aceste elemente era de la 20 la 50 de ani: până la 27 de ani în armata permanentă și rezervă, dorobanți, grăniceri; până la 36 de ani, în miliții și până la 50 de ani în garda orășenească sau în gloate. Armata permanentă făcea trei ani neîntrerupți, serviciul sub arme și 4 ani în rezervă. Dorobanții și grănicerii în cei 7 ani de serviciu erau chemați pe rând sub arme, câte 10 zile pe lună, fiind 1/3 din timp sub arme și 2/3 la vetre.

„Călărașii de Galați” sau curierii gălățeni ascultau de un anume vâtaf sau mai mare al lor și făceau zilnic aceeași slujbă ca și ceilalți constantinopolitani, dar ei nu primesc de la vistierie, oriunde ar fi trimiși, decât zece imperiali. Oamenii, ca și banii, schimbând des stăpânii, trebuiesc numărați des. În decretul de numire a căpitanului Toader Sabău de la vadul Vasălcăului din ținutul Sorociei din 25 dec. 1780, decret semnat de hatmanul Scarlatachi Sturza sunt scrise poruncile domnului

El hotărăște ca: „Să aibă toată purtare de grijă a marginii, având prevegheri și purtari de grijă pentru oameni streini ce vinu în Moldova, ca să-i cercetezi pre cu amăruntul ce feliu de oameni sint și pentru ce vinu și care nu va ave nici o

îndreptari la mână să să cunoască de oameni buni, pe unii ca acie îndată să-i trimită aice la hătmănie, cum și pentru oamenii ce mergu de aice din Moldova ca să triacă piste hotar iarăși să-i cercetezi și care nu va ave răvașul nostru sau dela ispravnicul ținutului de unde va fi spre încredințare că ar fi oameni buni și cu chezășii, să nu-i îngăduiască nici decum a treci piste hotar... iarăși să-i cercetezi și care nu va ave răvașul nostru sau dela ispravnicul ținutului de unde va fi spre încredințare că ar fi oameni buni și cu chezășii, să nu-i îngăduiască nici decum a treci piste hotar... Și numitul căpitan de nu să va purta cu rânduiala ce i să cade, să va aduci aice și să va pedepsi după vina sa, de nu va urma în toată poronceli ce i să vor da cu silință și cu drepturi, după cum i să dă învățătura aceasta”.³⁴¹

Portul Galați la debarcader. Se păstrează în Arh. Naț. București dosarul nr. GL-F-00040-1892-00002_6 din 04 mai 1892 care cuprinde „instrucțiuni ale Inspectoratului general al navigațiunei și porturilor, referitoare la îndatoririle piloților din serviciul docurilor din portul Galați și portul Brăila”; dosarul nr. GL – F – 00040 – 1890 - 00001_8 din 24. 07. 1890 cu acest conținut: „Galați. Adresă a comandamentului flotilei către Inspectoratul general al navigațiunei și porturilor informând despre măsurile luate de Direcțiunea generală a regiei monopolurilor statului pentru combaterea contrabandei de tutun din portul Brăila și portul Galați”.

Iar la număr sunt aproape cincizeci. „Îmblătorii de Hotin”, cincizeci la număr și tot atâția „Îmblători de Soroca”, sau curieri soroceni; „se aleg dintre cei care știu limba polonă și rusă și sunt trimiși, când nevoia o cere, în Polonia și Rusia. Și unii și alții ascultă de anumiți vătăfi sau mai mari ai lor”. Și numitul căpitan de nu să

³⁴¹ *Arhivele Basarabiei*, anul I, iulie-sept. 1929, nr. 3, pag.101-104.

va purta cu rânduiala ce i să cade, să va aduci aice și să va pedepsi după vina sa, de nu va urma în toată poronceli ce i să vor da cu silință și cu drepturi, după cum i să dă învățătura aceasta³⁴².

Strada Domnească cu biserica Metamorfosis și stație de trăsuri

Cea mai veche statistică demografică nominală a țării Moldovei a fost întocmită pentru comandantul trupelor țariste ocupante, de către Visteria Moldovei, între anii 1772-1773 și anul 1774. Dar acest document foarte important se păstrează la Moscova, iar posibilitatea cercetării lui o datorăm publicării în anul 1975 în corpusul de documente numit „*Moldova în epoca feudalismului*”, vol. III, partea I și II, de către Institutul de Istorie din Chișinău. Altă statistică este și „*Condica visteriei Moldovei*” din anul 1816. Prima catagrafie, document complet, cunoscută este cea din 1820, alcătuită de Domnia Moldovei, adică prin alte formulare emise pentru această poruncă de către Vistieria Moldovei toate numindu-se însă „*Catagrafiile Visteriei Moldovei*”³⁴³. În secolul al XIX -lea s-au

³⁴² Arhivele Basarabiei., anul I, iulie-sept. 1929, nr. 3, pag.101-104.

³⁴³ În avalanșa aparițiilor editoriale, în fața tipăririi atâtor „cărți scrise din cărți”, din inițiativa și prin truda a trei distinși cercetători ieșeni, Valeriu Lefter, Silviu Văcaru și Mircea Ciubotaru, a apărut primul volum Catagrafiile Vistieriei Moldovei (1820-1845) I. Ținutul Romanului Partea 1, Editura StudIS, Iași 2008. Această apariție poate fi considerată un eveniment editorial, din cel puțin două motive: deoarece permite „publicarea unor izvoare arhivistice de prim rang, până în prezent, adesea invocate, dar utilizate sporadic și fragmentar în studii tematice și monografii locale” și pentru faptul că „volumul face parte dintr-un proiect de largă perspectivă”, fiind primul dintr-o serie care își propune editarea exhaustivă a acestor importante documente create în Moldova, în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Cititorul are astfel posibilitatea să cunoască istoricul realizării acestor recensăminte, cu menționarea anului în care au fost făcute, începând cu cel dintre anii 1768-1774, modul de recenzare, aria geografică, importanța pentru realizarea unor studii de onomastică și toponimie, pentru cunoașterea ocupațiilor și meșteșugurilor țărănești, complementare

mai făcut statistici în 1838 și 1845. Până în anul 1859, momentul istoric când se face și altă Catagrafie a Moldovei³⁴⁴, iar istoriografia amintește de Sămile

plugăriei și creșterii animalelor și starea materială a locuitorilor. Toate catagrafiile documentează riguros fenomenul masiv al migrației (bejeniei) ardelenesti și bucovinene în Moldova, la sfârșitul veacului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea. În catagrafia visteriei Moldovei din anul 1820, am găsit și odăile și căștele, ca așezări de bejenari, oameni în majoritatea fără familie și fără căpătâi, neplătitori de biruri. Aceștia se ocupau de creșterea vitelor și oilor pe moșiile boierești și mănăstirești. Aceste odăi, se găseau mai ales în zone slab populate, însă cu islazuri întinse și sursă de apă, cum avem ca exemple în jud. Galați satele Odaia Pochii (Vameș), Odaia Manolachi. Ele au apărut în general după anul 1812, atunci când cererea de vite și oi la export a crescut, deoarece Moldova putea, ca urmare a unor noi raporturi cu poarta otomană, să exporte și în afara Imperiului otoman. Odăile era pentru creșterea vitelor cornute, iar căștele pentru creșterea oilor.

³⁴⁴ Asemenea acțiuni de „recenzare” a populației nu erau străine nici dacilor, iar asta o demonstrează relativa ușurință cu care, imediat după cucerirea Daciei, romanii au putut efectua, din ordinul împăratului Traian, acel census provinciae, desfășurat, cel mai probabil, în anul 107, pentru stabilirea celor 3 capitații: „humanae, terrene et animalium” (oameni, terenuri și animale). Această formă sui-generis de recensământ al locuitorilor și bunurilor avea să se permanentizeze, de altfel, și în noua provincie imperială, la intervale de cinci ani (ulterior la 15 ani), sens în care, la Sarmizegetusa și Apulum au și fost constituite două tabularium, veritabile „oficii statistice” centrale, către care convergeau sistematic toate datele referitoare la numărul populației și statutul social al acesteia – sclavi sau liberi – la modul de folosire a pământului, numărul animalelor, evidența resurselor minerale – în special aurifere, activitățile de comerț etc. Iar documentele păstrate până în zilele noastre se referă la organizarea și efectuarea Recensământului din anul 297 în timpul împăratului roman Dioclețian (284-305). În perioada de înflorire a feudalismului, când Țara Românească, Moldova și Transilvania sunt deja entități statale bine definite, preocupările autorităților, în primul rând ale domnitorilor și principilor, pentru cunoașterea resurselor țării, a numărului și stării supușilor lor, conduc la consolidarea unui sistem de înregistrare cu caracter permanent și desigur sistematic, din ce în ce mai diversificat și mai cuprinzător. Urbaniile, catastifele, listele de dijme, tabelele episcopale sunt tot atâtea forme, generalizate începând cu secolul al XV-lea, prin care se ține evidența populației și a bunurilor acesteia, ca bază pentru asigurarea unui sistem de recrutare a oamenilor necesari oastei țării, pe de o parte, și perceperii de biruri și dări de tot felul, care să umple vistierile domnești și sipetele boierilor, pe de altă parte. În lipsa unor persoane specializate, sarcina întocmirii acestor lucrări cade pe umerii unor slujitori știutori de carte, anume desemnați sau chiar a preoților, dar sunt și situații în care, neîncrezător în corectitudinea supușilor săi, domnitorul însuși ia asupra sa realizarea unor asemenea înregistrări. Așa procedează, de pildă, voievodul Petre Șchiopul, care întocmește în 1591, cu propria mână, „Catastihul de cisle de țărani de la toate ținuturi și curteni și vătăji și neameși și popi”. Următoarele două secole, al XVII-lea și al XVIII-lea, marchează și o substanțială diversificare a cercetărilor cu caracter statistic, catagrafiile, în Muntenia și Moldova, și conscripțiile, în Transilvania și Banat, devenind din ce în ce mai bogate în date privind numărul populației și, mai ales, starea materială a acesteia. O amplă catagrafie a celor două țări românești s-a făcut în timpul războiului ruso-turc (1769-1774). Documentele originale ale catagrafiei redactate în limba română, însoțite de o sinteză centralizatoare în limba rusă, se află în arhivele din Moscova și relevă culegerea unei arii largi de informații despre capii familiilor, biserici, numărul caselor, numărul de boi, numărul de cai,

Vistieriei din secolul al XVII-lea (pierdute definitiv), de catagrafiile din secolul al XVIII-lea și cele din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Se știe de către istorici că, odată cu desființarea iobăgiei în Țara Românească de către domnitorul Constantin Mavrocordat în anul 1746, s-a efectuat și un recensământ general al birnicilor Moldovei. Iar Galațiul a fost întotdeauna un oraș mare, bogat și destul de petrecăreț, cu oameni în genere pașnici și interesați să-și așeze copiii la rosturile lor³⁴⁵. Cum mai tropăiau podelele saloanelor prea mici și neîncăpătoare! „Pe atunci nunta era dandana mare! Mai întâi peșitorii și colăcerii cu aldămaș; după ei logodna cu arhiereu, cu diaconi, cu preoți, cu cântăreți, cu lăutari și cu ziafet toată noaptea lungă, până la luceafărul de zi.

numărul pogoanelor cultivate cu viță de vie etc. Importanță deosebită (prin cvasi-universalitatea tuturor informațiilor culese, ceea ce le și apropie de caracteristicile unui recensământ modern) au conscripția realizată în 1785-1786 din dispoziția împăratului Iosif al II-lea, în Transilvania istorică, Banat, Crișana și Maramureș și, mai ales, catagrafia Moldovei din 1803, cunoscută și sub denumirea de Cronica liuzilor. În același timp, în perioada 1828-1829, în Moldova, se realizează o serie de înregistrări privind drumurile și podurile existente, numărul de mori și regimul de funcționare al acestora, numărul de vite, pe categorii de folosire a acestora, pentru munci agricole sau pentru hrană, etc. Există preocupări și pentru statistica sănătății, întocmindu-se evidențe privind bolnavii și decedații, funcționarea regimului de carantină în porturile dunărene, precum și numărul personalului sanitar, al spîterilor, drogheriilor, medicamentelor etc. Tipografia Buciumului Român publică în anul 1859 „Povățuirii pentru catagrafia Moldovei” precedate de oarecare elemente de statistică și publicate de Direcția Centrală de Statistică din Ministerul Interior al Moldovei. Istoricul recensămintelor populației în România cuprinde: Recensământul din 1859-1860; Recensământul general al populației României din 1899 ;Recensământul general al populației din 1912; Recensământul general al populației din 1930; Recensământul general al populației din 1941; Recensământul agricol și al populației din ianuarie 1948;Recensământul populației din februarie 1956; Recensământul populației și locuințelor din martie 1966; Recensământul populației și al locuințelor din ianuarie 1977; Recensământul populației și locuințelor din 1992; Recensământul populației și al locuințelor din 2002; Recensământul populației și al locuințelor din 2011. La 12 iulie 1859, Alexandru Ioan Cuza semnează Ordonanța domnească nr. 276 de înființare a Oficiului Central de Statistică Administrativă, marcând crearea statisticii oficiale din România. La acea dată la București exista deja Serviciului Statistic Central din Țara Românească condus de Dionisie Pop Marțian, iar la Iasi, Direcția de Statistică a Moldovei condusă de Ion Ionescu de la Brad. În același an, demarează și Recensământul populației din 1859-1860, prima investigație de acest fel care a urmărit atât aspecte demografice, cât și economico-sociale, simultan, în cele două provincii unite. În anul 1862 Dionisie Pop Marțian devine director al instituției recent unificate, Oficiul Statistic pentru Principatele Unite, cu sediul la București, capitala României.

³⁴⁵ Un cântec popular sintetizează la români grija pentru ziua de mâine: „Măracine, măracine,/Frică mi-e că mor ca mâine,/Frică mi-e că mor ca mâine,/Averea mea cui rămâne?/De-o rămâne la vreo fată,/(Mi-o da turtă câteodată)/Mi-o da o cană cu apă/Și m-o jeli pân' la groapă/Mi-o zice din suflet „tată”/De-o rămâne la feciori, of-of,/Pe toți să-i văd negustori,/ Numărând la gălbiori!/Nu mi-ar fi frică să mor./ De-o rămâne la străini,/ Mi-o-nșiră pe măracini,/Trag de ea ca niște câini,/Trag de ea ca niște câini.” - Tudor Gheorghe, *Frica mi-e ca mor ca mâine*.

1961 - Fabrica de biscuiți și paste făinoase „Dunăreana”. Istoria Fabricii de paste și biscuiți „Dunăreana” a început în 1893, când Ludvig Josiek a început construirea clădirii în care urma să funcționeze o secție de paste făinoase, construirea clădirii fiind terminată în 1895. Capacitatea fabricii, care era dotată cu utilaje importate din Germania, era de 2.500 kg paste făinoase în 12 ore. În 1903, construcția a fost extinsă și în noul spațiu au fost instalate utilaje pentru fabricarea biscuiților, cu o capacitate de 600 kg în 12 ore. Începând din 1932, în județul Galați a început construcția unor mori private, care asigurau materia primă pentru „Dunăreana”. Fabrica de paste făinoase și biscuiți „Dunăreana” a fost naționalizată pe 11 iunie 1948. Ulterior, prin Decretul nr 92/1950, au fost naționalizate și morile și a fost înființată Întreprinderea de Morărit și Panificație „Vasile Roaită”. În clădirea de pe strada Dogăriei nr. 129 a funcționat Fabrica de Biscuiți „Dunăreana”. Fabrica de la Galați a lui Ludwig Josiek, fondată în 1892, a fost de fapt prima fabrică românească modernă de paste făinoase și biscuiți. Spre deosebire de manufacturile insalubre de până atunci, fabrica cehului Josiek avea o linie de producție cu utilaje acționate de un motor cu abur. În ciuda renumelui european de odinioară, actualmente fabrica este închisă. Fosta mare fabrică Ludwig Josiek (sau „Dunăreana”, cum o știu contemporanii), domină zona de case cu cele trei niveluri ale sale, dar și cu fațada care are, la stradă, peste 100 de metri lungime. Este, de departe, cea mai mare clădire de pe fostul „Lipscani” al Galațiului. Potrivit istoricului Tudose Tatu (informațiile sunt cuprinse în excelenta lucrare „*Istoria trudită a fabricilor uitate*”, apărută la Galați în anul 2008), fabrica de paste făinoase alui Ludwig Josiek (care se pare că era ceh la origine) a fost înființată în 1890. Există și surse (mai precis un buletin al industriilor sprijinite de stat, din 1903) care indică faptul că fabrica s-ar fi autorizat de-abia prin 1893, însă nu anul înființării este chiar atât de important, ci faptul că, până în 1908, fabrica lui Ludwig Josiek era singurul astfel de obiectiv industrial din România. Caracterul unicat îi era conferit de linia de fabricație semi-automatizată, care asigura un flux de producție asemănător cu cel din fabricile de acum, toate utilajele fiind produse de firme germane de mare prestigiu în acele vremuri (Gierner & Scheffus, Erner-Pfeiderer, Cannstadt, Esslingen, Tenbrink etc). Între 1900 și 1908, fabrica lui Ludwig Josiek (o adevărată bijuterie a industriei alimentare românești, după cum o descrie presa vremii) este deseori lăudată pentru faptul că reușește ceea ce românii încă mai visează: prelucra materiile prime românești (făină, zahăr, ouă, unt, lapte șerbeturi de fructe, ciocolată, s.a.m.d.) pentru a vinde marfa prelucrată la export. Nu-i deloc de neglijat faptul că paste făinoase ale lui Ludwig Josiek (cităm din lucrarea lui Tudose Tatu: „macaroanele de diferitele mărimi și grosimi,

fidele de asemenea albe și galbene, articole de supe, spaghetti, lazane, lazanete, cuș-cus, paste sub formă de orzișor, stelute, litere semințe macaroane de diferite lungimi și grosimi”) au reușit să obțină numeroase premii internaționale. În 1900, la celebra Expoziție Universală de la Paris, obține chiar medalia de argint (conform catalogului expoziției), iar în 1903, la Expoziție Științelor, de la Atena, ia medalia de aur, ducându-i pe italieni („tăticii” europeni ai pastelor) pe locul secund. Distincții importante sunt obținute în anii următori, juriile fiind de acord că pastele făcute la Galați sunt cel puțin de aceeași calitate cu cele italiene. Fabrica era iluminată electric, cu ajutorul unui dinam atașat motorului principal cu aburi, și avea dotări tehnice de invidiat: ventilație, camere de uscare cu temperatură controlată a pastelor, malaxoare de mare capacitate (acționate mecanic), ascensoare, plus o fabrică de ambalaje proprii. Potrivit unor mărturii ale vremii ambalajele lui Josiek erau niște cutii metalice frumos pictate, cu totul speciale, care erau „reciclate” de multe familii ca bomboniere sau recipiente pentru depozitarea unor alimente și condimente. Josiek vinde fabrica, în 1922, mai multor investitori, ale căror interese sunt reprezentate de Ludwig Nimferato și lasă ceva acțiuni și fiicei lui, Emilie. Numele este schimbat în „Societatea anonimă de paste făinoase și biscuiți, fostă Josiek”, iar producția continuă cu succes. Din Monitorul Oficial din 9 septembrie 1944 aflăm că adunarea generală a acționarilor decide, în 7 mai 1944, că trebuie să repare fabrica, avariată de bombardamente în război, drept pentru care contractează de la Banca Românească un credit de 5.000.000 de lei, „în vederea reluării producției atât de necesare armatei române”. În acea vreme, 90% din producția fabricii era constituită din pesmeți de război și macaroane pentru nesătutele cazane ale bucătăriilor de campanie ale oștirii. Din păcate, injecția de capital nu le-a folosit prea mult acționarilor (dintre care îi putem aminti, ca semnificativi, pe Ludwig Nimferato și Emilie Josiek), căci fabrica avea să fie naționalizată la nici doi ani distanță. Odată cu lichidarea Autogării Dumony, dispare și o altă fabrică celebră a Galațiului, înființată în urmă cu peste un secol, fosta Fabrică de Biscuiți „Dunăreana”, situată pe strada Dogăriei, nr. 129, a cărei clădire a fost scoasă la vânzare. „Truditele” fabricii, despre care prietenul meu, istoricul Tudose Tatu, vorbește cu atâta pasiune, nu au mai fost pe placul actualilor dregători ai țării și dispar una câte una în mormane nesfârșite de fier vechi exportat din România. Se șterg urmele!

Cu câteva zile înainte de nuntă, dacă mirele și mireasa erau de neam de boier, se făcea cherofilima (sărutare de mână) la curte, unde tinerii cu toate rudele lor erau duși cu alai spre a săruta mâna lui vodă și a doamnei, cerându-le binecuvântarea. Când se apropia ziua nunții, mahalaua se împodobește cu brazi de la casa ginerelui până la casa miresei. În ajunul nunții, cam după amiaza, porneau călțunuresele, tot cucoane alese dintre rudele cele mai frumoase ale ginerelui, în trăsuri înhămate cu armăsari de preț. Întâia călțunăreasă intra la mireasă purtând o cățuie de argint cu flori suflate în aur, din care ieșea fum de udagaci și de curse; ea mai purta și o stropitoare din care arunca apă de trandafir, semnul curățeniei, și ura miresei să fie totdeauna spălată și parfumată. O a doua călțunăreasă ducea pe tavă de argint ciocănit florile cu cari se împodobeau cununiile. A treia călțunăreasă aduce o tavă cu peteală, semnul bogației. Veneau apoi în urmă celelalte călțunărese cu zece-douăsprezece tave, încărcate cu tot felul de daruri: șaluri, giuvaere, stoffe scumpe, bani, cofeturi etc. Mulțime de fete înconjurau pe mireasă, și lăutarii ziceau din vioare și din gură cântecul vechi: Astăzi ești cu fetele/Mâne cu nevestele... După ce doar fetele deschideau boccelele

și admirau darurile, ele tăbărau pe tavele cu multă peteală și pe flori; unele împleteau cununiile: cruce întreagă pentru ginere și cruce jumătate pentru mireasă.

Celelalte desfășurau jurubițele de peteală, le depănau și făceau urzeală lungă de trei coți, podoaba miresei, un râu de aur în care se putea ascunde copila logodită din cap până-n picioare. Din vreme în vreme, fetele trăgeau cu coada ochiului și aruncau flori sau noduri de peteală în partea flăcăilor; aceștia le ridicau și le aninau de fermenele; pe când fetele, ca unele ce împărțeau, își făceau și ele parte, agățându-și la piept, mai în dreptul inimei, snopuri de beteală. După această clacă se puneau cu toții la jocuri: de-a ineluș-învârteguș, de-a baba mija, de-a gaia, de-a cârpa, și acestea se încheiau printr-o horă mare. Astfel, mireasa își lua ziua bună de la fete și surate; iar bătrânii și babele, bărbații și nevestele petreceau toată noaptea pe zaiafet, pe bere și pe mâncare, în sunetul necurmat al lăutarilor. Dar a doua zi mai cu seamă era ce era! Nunta începea chiar din zori; nuntașii nu mai osteneau întruna de la casa ginerelui la casa miresei.

Cununia se celebra la amiazi la biserica enoriei, de unde apoi mireasa nu se mai întorcea la căminul părintesc... în trăsură cu cei care purtau gevrele, și lua la trăsură lumânările aprinse, înfîpte într-o pâne. Iar dacă cununia era a se face acasă la ginere, una din rudele cele mai de aproape ale acestuia, mama, sora sau mătușa, pleca de lua pe mireasă și o aducea acasă la mirele ei, cu așternut, cu zestre cu tot. Trăsura era înconjurată de toți flăcăii, rude și amici ai ginerelui, cari încurcau caii lor, aducând știre că sosește mireasa. Momentul despărțeniei de părinți era solemn pentru mireasă, însa ea, când pașea pragul casei părintești, trebuia să tragă din picior, pentru ca să se mărite și celelalte fete.

Obiceiul cerea ca să o podidească plânsul în acel moment, și lăutarii cântau: Taci, mireasă, nu mai plânge,/Căci la măta mi te-i duce/Când a face plopul mere/Și răchita vișinele... etc. După cununie, masă mare cu zaharicale,..., cu vin,..., cu pelin,..., și cu vutcă de vanilie și de cursă lungă.

Monumentul Eroilor din ian. 1918 de pe strada Brăilei, astăzi dispărut. Fotografie publicată de D. Faur în „*Galațiul nostru*”, ed. autorului, Galați, 1924, carte în fondul BVAU Galați, F.G. III 14164. Un grup de copilași, conduși de învățătorul lor, cântă un colind părinților lor dispăruți în nămeții istorie, pentru ca acești copii să aibă o țară liberă și să se poată mândri de originea și de părinții lor eroi ai acestei țări. Învățătorii țării de atunci au menținut treaz patriotismul acestei națiuni și noi am traversat momentele grele ale istoriei unirii românilor. Învățătorii de astăzi au fost și mai sunt îndemnați să părăsească țara, de niști ordinari trădători de neam!

Lăutari cântau și horeau toată noaptea, iar în ziua se trămiteau nunii, socrii și nuntașii pe la casele lor, cu lăutari. Acest chef, la cei de jos, ținea trei zile, iar la boieri ținea șapte zile și șapte nopți, după legea domnilor și a împăraților. O nuntă se isprăvea și zece începeau...”³⁴⁶ Cu mustățile lui de-o șchioapă, atârându-i cumva în devălmășie pe lângă nasul roșu și prea sforăitor, până aproape de centurionul mundirului său de canură cazonă, căci dom’ sergent de stradă Tilică Vigilentu încă mai vegheză, ca urbea să nu fie tulburată de vreun lotru... Trezit de hurducăiala calului abia potcovit pe macadamul străzii, își umflă energic chieptul său păros, strigând din toți bojocii: te văd, te văăăăd..., anafura și grijania ta de potlogar! Sacagii (sacaua era un butoi, pus pe două roți), ținând de căpestrele și dârlogii micuților lor catări, au cărat prin Vadul lui Rașcu, spre inima orașului din deal, apa cea dătătoare de viață (într-un document de la 1802 se menționa că o saca de apă costa doar 4 parale „în popor’ agii”, adică în centru, și 5 parale „în popor”). Iar din dealurile Țiglinei și Fileștilor, poloboace din stejar cu doage groase, au coborât în valea orașului, dogorită de soarele verilor secetoase³⁴⁷. Să se

³⁴⁶ *Scrisori către Alecsandri*, Ion Ghica.

³⁴⁷ Presa timpului ne aduce în scenă ce viață era pe aici: „Vin roșiu, fermentat fără ciorchină, din recolta anului 1882, de la viile dlui Tache Anastasiu de la Țigănești, jud.Tecuciu. Acest vin a

mai ostoiască măcar puțin jarul dogoritor al dragostelor târgovețelor tinere și foarte năbădăioase și năduful supărărilor lumești și trecătoare și ele.

Fabrica de bere „R.H. Müller” din Brăila, str. Plevnei 173, care a funcționat între 1872-1873 și a livrat pe piața gălățeană mari cantități de bere. În 1932 presa scria: „Berăria și restaurantul Oppler. „Debutează în fiecare seară Cezar Pistelli, bariton muzică clasică și modernă.”; „Berea Muller se bea până la ultima picătură!”; „Costume elegante și Dominourise închiriază „La Jean”, str. Tecuci nr. 15”. – ziarul „Vocea Galaților” nr. 4245, 1932.

obținut medalia de aur la expozițiunea din Paris. Prețul unei sticle 1/2 oca lei 2,75. Depositul la antreprenorul (h)otelului Național. Sticlele goale se pot înapoia și se plătesc 25 de bani.”; „Carbon-Douche (regenerator de puteri, pentru puterea de bărbat perdută și slăbită, impotență), de dr. Altman. Vindecă numai decât și constant, fără consecințe rele, chiar și acolo unde nu s-a putut ajuta nimica și redă puterea de mulți ani slăbită sau perdută (o cură exterioară pe nesimțite, plăcută, garantată, nevătămătoare și fără agitațiune). Certificatele celor mai renumiți profesori, cele mai călduroase recomandări medicale și mii de mulțumiri de a celor radical vindecați prin întrebuințarea de Carbon-Douche. Succes constant. Trimiterea prin poștă foarte discret, conținutul și originea fără a fi cunoscute. Dr. Carl Altman, Viena VII Mariahilferstrasse, 70. (Este emblema, în materie de shopping, a orașului);” Tachi Anastasiu dă anunț: „Pe moșia Călmățui, județul Tecuciu, în apropiere de gara Ivești, proprietatea subsemnatului, sunt de vânzare: 400 capete de vite cornute, vaci cu viței, gonitoare, mânzate, buhai, toate de cea mai aleasă rasă ce există în țară. Doritorii de a cumpăra asemenea vite pot merge oricând la administrația zisei moșii spre a le vedea și cumpăra.”; „Celebru violonist Toma Micheru, trecând prin orașul nostru, dă un concert la sala Alcazar.” – ziarul „Galații” nr. 2944/1-2 ianuarie 1890.

Pescarii tăcuți și obosiți de razele venite de pe luciul apei tremurate, postați în prova lotcii, încărcată cu vârfii și năvoade, făcând larg semnul crucii credinței lor în Dumnezeu, protectoare de apriga „Știmă a apelor”, deșertau în coșurile de răchită ale cherhanalelor, pline de ghiața acoperită bine cu stuf, peștele prins în Prut, Siret și Brateș. În soarele dimineții luciul solzilor peștilor de tot felul îți lua ochii, ca un joc plăcut de lumini. Din el trebuia să se îndestuleze și norodul hârșit de truda grea a zilei grele, căci păstrugile, nisetrii și cegile domnești, luau drumul curților lui vodă, ori umpleau cambuzele corăbiilor pântecoase, ai căror căpitani aveau dare de mână și știința de a nu rata nimic din prea puținele clipe fericite, trăite aici, pe uscat. Casa arătoasă și aristocratică a domnului avocat Costache Plesnilă³⁴⁸ era plină de târgoveții grăbiți, coborând din birje, cu mustățile arcuite rezistând la promoroaca care le albise bine și îngrijorați până în vârful musteții, oameni care veneau agitați să le „bată o petiție” domnul advocate, om mare do’mle în acele timpuri de răscruce și de înbelșugare pentru țeară.

Imaginea este de la masacrul de la Fântâna Albă, care este supranumit și Katyn-ul românesc. Pe 1 aprilie 1941, trupele sovietice au executat fără milă un număr de aproximativ 3.000 de civili

³⁴⁸ Costache G. Plesnilă, avocat, primarul Galaților în perioada decembrie 1896-martie 1898, președinte de comisie interimară iunie-octombrie 1932.

români, locuitori de pe Valea Siretului, care încercau să se retragă din Bucovina de Nord, anexată de ruși, în teritoriile noastre. Istoria nu uită niciodată și este doar un vis stupid dorința oligarhiei ruse, fie ea militară, nobiliară sau ținând de țarism, de a acredita ideea că în Basarabia prezența lor este legitimă și are o bază legală. Ohrana („Okhrana” se traduce prin „Pază”) țaristă și N.K.V.D.-ul³⁴⁹ (în limba rusă: НКВД, Народный комиссариат внутренних дел; Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne) a procedat cum se vede în această fotografie. Comunismul s-a aliniat și el ideii că totul i se cuvine maicii Rusii și a transformat cu ajutorul G.R.U.-ului și K.G.B.-ului, ori a comisarilor poporului (rus, bineînțeles!) provinciile răpite României în gulaguri rusești. Statul cu pistolul în tâmpla altor popoare este posibil să provoace o reacție de răspuns, care nu va fi departe de această imagine!

Erau cu grabă mare bre, că-i așteptau la hanul domnului Costache Ventura³⁵⁰, comersanți bogați, cu trăsură la scară, din osăbite țeri dunărene, cu caftane și ișlice scumpe, trăgând din narghilele lungi și aurite, de Stambul, umplute cu rafinatul, dar și rarul tiutium de Ada-Kaleh, astăzi aflat doar în amintiri.

³⁴⁹ Punând în practică politica internă sovietică care punea un accent deosebit pe combaterea activității „inamicilor poporului”, agenția a făcut un mare număr de arestări și execuții sumare a unor cetățeni sovietici și străini. Milioane de oameni au fost arestați și trimiși în Gulag, sute de mii dintre ei au fost executați conform hotărârilor troicii NKVD-iste - cutea marțială specială. Probatoriul avea standarde foarte scăzute: un denunț făcut de un informator anonim era apreciată ca o dovadă suficientă pentru ca un individ să fie considerat suspect și fie arestat. Folosirea „mijloacelor fizice de persuasiune” (tortura) era permisă printr-un decret special, ceea ce a deschis calea pentru nenumărate abuzuri, despre care există foarte multe mărturii ale victimelor dar și ale NKVD-iștilor. În toată țara au fost descoperite de-a lungul timpului sute de gropi comune în care au fost îngropate victimele acestor abuzuri. Există dovezi de netăgăduit că NKVD-ul a comis execuții ilegale în masă conform unor planuri elaborate cu grijă. Aceste planuri stabileau numărul și proporția victimelor dintr-o anumită regiune. Se stabilea astfel numărul de „inamici ai poporului” în cote fixe de clerici, foști nobili, culaci, fără a se stabili nominal cine sunt aceștia. Arestările erau de foarte multe ori arbitrar, încadrarea într-o categorie sau alta de „inamici” fiind de multe ori făcute la întâmplare. Familiile celor pedepsiți, inclusiv copii indiferent de vârstă, deveneau automat victime ale represiunii, conform Ordinului nr. 00486 al NKVD. Au fost persecutate grupuri întregi etnice în cadrul unor operații de masă ale NKVD-ului. Întregi popoare au fost deportate. În teritoriile „eliberate”, NKVD-ul și mai apoi NKGB-ul au trecut la arestări în masă, deportări și execuții, inclusiv a luptătorilor rezistenței antifasciste.

³⁵⁰ Marele han al boierului Costache Ventura cu locul dimprejur și marea vie cuprindea vreo 486 de stâneni pătrați în mahalaua Vovidenia. Locul cu via se întindea din fața Bisericii Vovidenia, până la viile lui Hagi-Stoian, astăzi zona din strada Arieșului. Hanul îi găzduia pe străinii cu "obrazе subțiri" și tot aici se țineau marile serbări ale Pârcălăbiei. Costache Negri, în calitate de pârcălab de Covurlui, dorea să cumpere Hotelul "Moldavia", fostul han Ventura, pe la 1851, pentru instalarea instituțiilor administrative. Alexandru Ioan Cuza, pe atunci pârcălab de Covurlui, a dat dispoziții, pe la 1856, să se mute și cancelaria Pârcălăbiei de la marginea orașului, dinspre Vadul Ungurului, la „Hotelul Moldavia”, dărâmat în primăvara anului 1895.

Autogara Danubro Trans SRL, str. Ana Ipătescu, nr. 21 în 2005. Autogara Galați se află amplasată la aproximativ 400 de metri de gara de călători C.F.R. A fost achiziționată de o firmă particulară și refăcută într-un stil modern. Inițial, autogara cuprindea clădirea de personal cu sala de așteptare, peroanele la care erau trase mijloacele de transport și garajul mijloacelor de transport. Pe str. Tecuci la nr. 132 era prin anul 1960 vechea autogară Galați.

Grecotei intriganți și foarte avari, mângâind ușor șiraguri de mătănii din lemn negru de abanos, purtând giubele fanariote de mătase, cu canaf roșu, atârând până aproape de mustăți, nemți spilcuiți și îmbrăcați în haine strâmte, de postav englezesc țesut elegant, din fir subțire de lână lungă de Australia, frânci rebeli și îndrăzneți, gata de o aventură pe aici, cu redingotă și giuben de atlas, talieni gălăgioși cu țitere sub braț, gata de o petrecere, la toți le sclipeau ochii după parale câștigate ușor... Doar talienii erau mai ispitiți de fundul legănat și provocator al cadânelor prăvăliilor, le ciupeau și le cântau „O sole mio” sorbind savant licoarea vinului roșiatic și catifelat, cu înghițituri mici, doar ei au spus lumii „festina lente”... Tocmai veniseră dimineața cu tot alaiul și toate „enstrumănturile” din frumoasa Brăilă vecină, încă raia turcească la acea vreme și aveau capul plin de băutura cruntă de câteva nopți, de la vestita „Chira Chiralina”³⁵¹, hălăduind în

³⁵¹ „Kira Kiralina este, în lumea cântecului bătrânesc, patroana eponimă a Brăilei și, ca orice eroină de baladă, își dormea somnul de moarte în sarcofagul de aur al folclorului, din care nimeni nu s-a gândit vreodată s-o resuscite. Iată de ce, ori de câte ori vorbim de Panait Istrati și de opera lui literară, nu ne putem smulge acelor violente impresii ale debutului său, pe care cu intenția scriitorului predestinat, l-a sădit sub scutul tutelar al acestei nimfe dunărene, care este la urma urmelor Kira Kiralina” (Perpessicius 1980: 138-139). Într-adevăr, există și e chiar curios ce anume a luat scriitorul din această baladă. „Verde de-o mălură,/Din vad, din Brăilă,/Mai dinjos de șhilă/Săvai cel Arap/Negru și buzat,/Cu solzi dă crap/Dați pă după cap;/Două fire-n barbă,/ la musteață; (...)Vinișor că bea/To'dă la Chiera,/Bea dă să-mbăta,/ Din gură-i striga:/ - Chiero-

căutarea vestitei brăilence, Elvira, matroana plăcerilor totale, cele în noapțile portului. Și ce fete erau în raia, doamne, în portul de acolo unde ochii oboseau căutând ținta, la care nu reușeau să se fixeze, atât erau de multe fete focoase și frumoase, ce zăfzet trăseseră pe Strada Neagră, de lângă port, unde codoaștele rafinate, ale caselor cu felinar roșu la poartă, îi ademeneau cântând șăgalnic și ispititor, șăguind: „La noi, la Brăila, la tanti Elvira,/Se vinde pipoașca cu kila,/Femeia muncește, barbarul plătește,/Și ușor se câștigă lira” ...Dar pitacii se câștigă tătuși greu dom’le, comerțul... „e lucru mare bre, e lucru mare... și șere multî băgari di samî și nu ti poți giuca nene, nu ti poți, c-altfel cherzi...” Era Brăila unor interferențe de lumi orientale și foarte pitorești, Brăila șalvarilor și ișlicului, Brăila dervișilor și a baclavalelor, orașul cadânelor sau a unor zâne de o frumusețe uluitoare, care au făcut să-și piardă aici capul și fesul pe mulți demnitari răi ai Stambulului, dar și pe intriganții, profitorii și nesuferiții greci din Fanar, cu fesul a cărui moț le atârna până la târnafesul ponosit și rupt, era Brăila unde a trăit zâna folclorului românesc și a popoarelor balcanice, celebra, frumoasa și ispititoarea Kiră Kiralină.

În legendele dunărene circulând la Brăilița, care întrețin nealterat misterul Brăilei de odinioară, frumoasa Kiră Kiralină este sora unor hoți din Brăilița și din mirifica baltă mustind de pește, hoți și cai sălbatici, căsătorită cu voinicul Nenișor, dar dorită ardent de mai toți bărbații care au călcat vreodată pământul Brăilei sau chiar i-au aparținut. Legenda acestei rare frumuseți hălăduiește încă și astăzi pe străzile frumoasei și inegalabilei urbe, cea a Brăilei. Negustorul agitat și amușinând lacom afacerea, aflat în compania unui comersat francez de vinuri, spilcuit și mirosind a parfum de bună calitate, intră tacticos și aparent detașat în braserie, parcă nu mai era chiar așa de interesat de propunerea francezului, care tocmai îi făcuse nările să fremete de bucuria unui câștig important la orizont, era tot mai decis să nu accepte pe nevăzute visul unei averi frumoase, trebuia să mai negocieze, chiar și aici, în salonul braseriei de lux a portului, în care se simțea mirosul bucătăriei orientale de calitate, iar el simțea mirosul banilor.

Asseyons-nous à cette table. J’ai le palais dur aigri, par les carottes en vain englouties... Garçon, une bouteille de vin, s’il vous plaît! Je voudrais un vin sec. Quel vin me recommandez-vous? Prenons soin d’éviter quelque confusion! Quels

Chieralino,/ Tinerică zână,/ Ia-mă tu pe mine/ Că mul’ț-oa fi bine:/ Parale mărunte,/ ’N sârmă că’s multe;/ Căpătăiu tău,/ Galbini venetici/ D-o sută și cinci,/ Să schimbi, să mănânci!/ Chiera d-auzea,/ Din gură-i striga:/ - Taci tu, măi Harape,/ Măi negre buzate,/ Nu te iau pe tine/ Că nu-mi șade bine./ Harap ce făcea?/ Pă Chiera-o lua,/ ’ N caiac mi-o suia,/ În cămar-o băga,/ Chiera ce făcea?/ Stampă-ș’alegea/ Ba p’asta, ba p’asta,/ Tot ca femeia.../ Chira se trezește/ ...Fată măritată,/ Cu sila luată/ Pă mijloc dă apă...”- Din Al. I. Amzulescu, *Cântece bătrânești*, Ed. Minerva, București, 1974, p. 215-223.

hors-d'œuvres pouvez-vous me server, du poisson en gelée, du filet de haren, des champignons farcis? Mon roi, maître, t'as entendu? Fais le nécessaire, allez... Oui monsieur, plein de respect, comptez sur moi. Câțiva marinari greci sărbătoreau voioși paștele cu friptură de miel copt numai la proțap, cocoreți și multe ouă roșii, pe care le ciocneau ceremonios spunând cu evlavie: Hristos anesti (Hristos a înviat), corițimu...

Casă din zona pasajului Belvedere distrusă în 1945

Apoi mormăiau pierduți un cântec: „Hristos Anesti ek nekron/ thanato, thanaton patisas/kai tois, en tois mnimasi/zoin harisamenos”, la care venea replica consacrată, „Alitos anesti! (Adevărat că a înviat!)”. Hristos anesti, corițimu, și același „Χριστος ανεστη εκ νεκρων,/Θανατω θανατον πατησας,/ και τοις εν τοις μνημασι,/Ζωην χαρισσαμενος.”, încălzea pe deplin atmosfera. Sper că v-ați bucurat mult, domnilor căpitani de Marmara, de ouă colorate, încondeiate și cerate, cozonaci crescuți, cu multă nucă și nearși, pască cu branză fierbinte, drob de miel cu mărar, ciorba de miel cu leuștean, friptură de miel la cuptor, salată de vinete, salată de beuf, quiche cu multă ceapă verde, tort de bezea cu ciocolată, că și noi, pământenii, ne-am îmbuibat cu ele până la refuz.

Piața Regală în mai 1931. Reclamele unei farmacii cu locație în această piață spulberau toate durerile: „Contra durerilor de cap și a migrenelor luați numai pastile Pyramidon. Trebuie însă să observați când le cumpărați să fie cele veritabile, cu crucea Bayer pe ambalaj”; Reclamă la Aspirin: „Pân la piele te-ai udat/ De Aspirin ești apărat! Cu o tabletă sau cu două/Alungi răceala chiar de plouă!”; „Săpunul „Alba Iulia”, cel mai ideal și spornic săpun de toaletă. Higienic, antiseptic și bine parfumat. Johann Breckner S.A. Galați, str. Ghica Vodă 6, reprezentant.” – ziarul *Acțiunea*, 214/4.03.1931.

Alături de masa lor erau doi căpitani englezi, foarte sobri, plictisiți, cam scorțoși și reci, aparent absenți și parcă plutind cu gândurile pe întinderile apelor albastre, pe care tocmai au navigat, doi lorzi ai Albionului temut și abil, ajunși acum pe terasa cu lemn de nuc a braseriei elegante din portul Galați, luxoasă chiar, priveau pierduți și tăcuți prin fumul trabucului, ce semăna cu hornul larg și fumegând al vaporului lor, care-și încălzea nervos motoarele pentru marș, cu un trabuc din cel fin, purtat ușor cu vârful limbii dintr-o parte în alta a gurii, și parcă inspectau locurile nemaiîntâlnite undeva, locuri acestea pline de culoare, bine așezate pe dealuri. Era pentru prima dată când armatorii îi angajaseră să care mărfuri în această parte de lume, nu aveau decât cunoștințe vagi despre istoria și obiceiurile oamenilor de pe aici, totul era absolut nou, provocator, incitant, colorat, copleșitor. Contactul cu această lume era o experiență care îi provoca și le puneă la încercare aproape tot ce învățaseră despre oameni, despre comerț și despre viață.

Strada Domnească cu „Librăria Eminescu” a lui Cristea Lazarovici și Petre Bikir. În stânga imaginii se vede doar bordura de la statuia lui C. Negri.

Nimic nu semăna cu ceia ce știau sau se așteptau să vadă aici, erau alți zei, alte femei, alte reguli de conduită și alte pedepse. Într-un târziu murmură și ei salutul pascal firesc, dar cunoscut destul de bine în toată lumea creștină, îl spuneau puțin stingheri în limbile engleză și germană: „Christ is Risen! Indeed, He is Risen! Christus ist auferstanden! Er ist wahrhaftig auferstanden!” Așadar părea chiar verificată ideea că „fericirea adevărată nu vine niciodată din lucruri materiale ci din pacea și mulțumirea sufletească”. Vuietul petrecerii urca treptat, iar de la mesele alăturate alți marinari cheflii răspundeau cu entuziasm salutului pascal al zilei, ca la o petrecere câmpenească. Trebuie specificat că în tot orașul și în toate timpurile oamenii au trecut peste interdicții crâncene și au păstrat nealterată firea primitoare a acestui popor.

Vechiul și frumosul Galați în Piața Regală

La noi orice s-a putut exprima liber și a putut petrece liber, atunci când a considerat că acest lucru răspunde unei chemări a sufletului, a minții și a tradițiilor. Un croat se ridică cu un poc al în mână și spuse: Krist je uskrsnuo!, zaista je uskrsnuo! Sârbul de alături răspunse însă imediat cu paharul pregătit de închinare: Христос васкрсе!, Ваистину васкрсе! O bulgăroaică își făcu discretă și prea evlavioasă și semnul sfânt al crucii ortodoxe abia murmurând syins un Христос воскресе!, Воистина воскресе!, macedoneanul, care o curta asiduu, zise iute și el creștinescul Христос воскресна!, Навистина воскресна!, iar o întreagă masă de lipoveni și de ruși se îmbrățișau plângând și cântând cântece pascale în corurile mari care i-au făcut celebri în lume: Христос воскрес! Воистину воскрес! Hristos Voscrese! Dvoisie Voscrese! Ochii ridicați întrebător spre chelnerul sprinten îl determină pe acesta să-i întrebe politicos: What can I do for you?³⁵² Cel mai în vârstă căpitan englez spuse sec: I want some smoked fish. Thank you!³⁵³

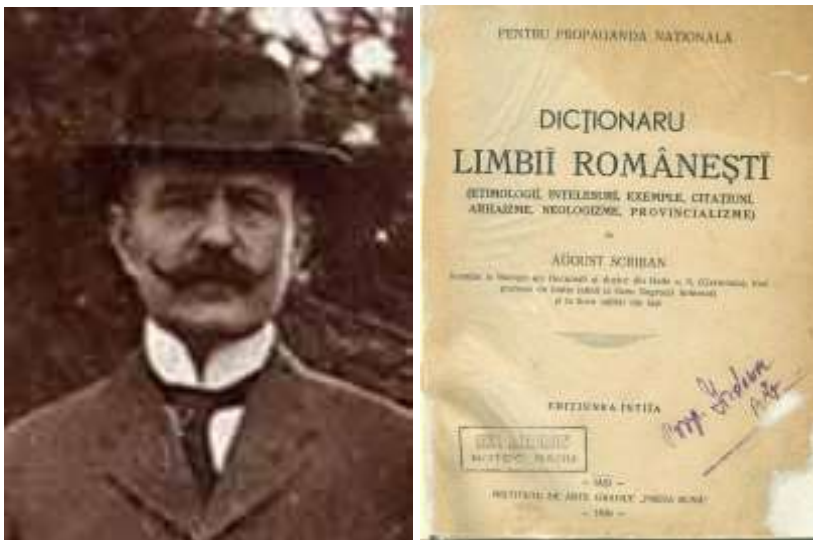
³⁵² Ce pot face eu pentru tine?

³⁵³ Vreau niste pește afumat. Vă mulțumim!

Strada Domnească colț cu str. Municipală, devenită gen. Iacob Lahovari (Iacob N. Lahovari, n. 16 ianuarie 1846, București – d. 7 februarie 1907, Paris, a fost un general și politician român. A fost ministru al afacerilor străine, ministru de război și șef al Marelui Stat Major. A fost fratele lui Alexandru N. Lahovari și Ion N. Lahovari.). Pe colțul din dreapta imaginii era casa Grigore Manițiu, iar la parter era plasată „Curățătoria medicinală Hygieia”. Lângă ea era vestita braserie Suré, despre care iată ce scria presa timpului, la 1 mai 1931: „Unde se întâlnește elita gălățeană? La Restaurantul, Braseria, Berăria și Bodega Suré, unde se poate lua masa oricând cu aperitive bune și eftine. Vinuri alese. Bere Luther. Seara concertează „Jazul Weinstein”. Se dansează, se lansează toate cântecele și dansurile noi. Vizitând localul, nu uitați să vă aprovizionați și cu coloniale, delicatese, fructe, trufandale și băuturi din cele mai variate și fine de la „Magazinul de coloniale Suré” (ziarul „Vocea Galaților” nr. 4245).

Gândurile îi purtau încă la voiajul mare deabia încheiat, la farmecul ciudat al orientului abia descoperit aici, la albastrul strălucitor de neegalat al nopților perțecute pe puntea vasului în Marae Egee, un albastru luat din laboratoarele dumnezeiești ale cerului, ceva extrem de rar și frumos, la furtunile tăioase și reci venite din Marea Neagră, acolo unde chiar spuma alb-verzuie a valurilor uriașe, ridicate de câte o furtună aprigă, îi făcuseră să-și piardă repede calmul englezesc... Nu bănuiseră niciodată cât de aspră era viața și soarta oamenilor ce trăiau pe țărmurile astea.

August Scriban, un gălățean despre care ne reamintim cetind „*Dicționarul Limbii Românești*”, de August Scriban (Etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaisme, neologisme, provincialisme). Trebuie spus de la început că redactarea unui dicționar nu este un lucru la îndemâna oricui. Iar noi astăzi trebuie să parcurgem mai multe etape, care presupun: motivația acestei remarcabile lucrări, resursele științifice la care a apelat și nu în ultimul rând o descriere genealogică a familiei care a creat și o continuitate genetică, dar și științifică, a unui autor care s-a născut la Galați. Neofit Scriban (1803-1884) s-a născut la Burdujeni dintr-o familie originară din Transilvania. A făcut studii la Academia Mihăileană din Iași și la Colegiul Sf. Sava din București. Se călugărește în 1822 și este hirotonit preot în 1833, ajungând predicator la Mitropolia din Iași începând cu anul 1836. Tipărește în 1838 prima lui carte: *Catichis al bisericii ortodoxe cu litere latine pentru prima dată în Moldova*. La Iași, este numit director al școlii Trei Ierarhi în 1846, iar în anul 1848 a fost numit profesor la Seminarul din Iași, unde predă până în 1862 *Istoria universală* și a *României*, asociată cu limba greacă, retorica și filosofia. Devine arhimandrit în 1857 și prezidează comitetul unionist care se desfășura în casa lui din Iași, ajungând deputat al clerului în divanul ad-hoc, alături de fratele său, Filaret. Filaret Scriban (1811-1873), fratele lui Neofit, s-a născut tot la Burdujeni. Studiază la școala de la Trei Ierarhi și la Academia Mihăileană, pe care a absolvit-o în 1830. Devine profesor de franceză, română, aritmetică și istorie la Academia Mihăileană, după care urmează studii teologice la Kiev, pe care le termină în anul 1842. Întors în țară, a fost numit profesor la seminarul Veniamin din Iași, unde a predat mai mult de 18 ani. Devine arhimandrit și egumen al mănăstirii Socola, unde elaborează regulamente și cărți didactice. Ca înfocat partizan al unirii și membru în comitetul unionist și divanul ad-hoc, alături de fratele lui, Neofit, luptă împotriva sinodului pe care domnitorul Cuza voia să-l constituie contra canoanelor, numind episcopi prin decret. Romulus Scriban (24 august 1838, Burdujeni – 29 octombrie 1912, Iași), publicist și autor de versuri, este nepot de frate cu Neofit și Filaret Scriban. Fost elev al seminarului din Socola și absolvent al Academiei Mihăileană din Iași, urmează studiile universitare de teologie și drept la Torino, unde obține doctoratul în anul 1864, cu o disertație în drept civil. Este ales secretar al Societății Internaționale Neolatine din Torino. Revenit în țară la începutul anului 1865, va ocupa funcția de prim-procuror la Galați, de unde demisionează în anul 1872 pentru profesia de

profesor de istorie și economie politică la Școala Comercială din Galați, practicând în paralel și avocatura. Dintre lucrările publicate menționăm următoarele: „*Istoria economiei politice, a comerțului și a navigației în România!* – 1885; „*Istoria comerțului*” – 1893; „*Reflexiuni politice asupra Episcopilor necanonice românești din 1865*”, publicat în *Românul* din 3, 4 și 20 martie 1866; „*O noapte pe ruinele Sucevei*” – 1860. În perioada anilor 1868 – 1869, scoate la Galați revista „*Dacia literară*” cu scopul mărturisit: „Literatura este sufletul și paladiul unei națiuni; ea poate salva un popor, făcând să nu se stingă flacăra spiritului național”. Iuliu Scriban (1878-1949) fiul lui Romulus Scriban și nepot al arhierilor Neofit și Filaret, este fratele mai mic al lui August Scriban. Urmează studiile teologice la Seminarul din Galați (1890-1893), Seminarul Veniamin din Iași (1893-1898) și Facultatea de Teologie din București (1898-1902), unde susține licența în 1903 și doctoratul în 1920. Devine monah la Mănăstirea Neamț (1904), hirotonit ieromonah și numit superior al capelei ortodoxe române din Baden-Baden (1904-1909), ctitoria domnitorului Mihail Sturza din perioada anilor 1863-1866. August Scriban (n. 12 noiembrie 1872, Galați – d. 2 august 1950). Născut la Galați unde tatăl său era profesor la Școala comercială, urmează cursurile la Liceul Vasile Alecsandri din Galați. Face studiile universitare și de specializare la Berlin și Halle, unde în anul 1902 și-a luat doctoratul în Litere. În anul 1903, îl găsim profesor la Buzău, unde locuia, cum avea să mărturisească, pe strada Salvării nr. 7. Profesor de limba latină la Liceul Negruzzi (internat) și la Liceul Militar din Iași. Cu un așa arbore genealogic nu este de mirare faptul că August Scriban abordează de unul singur o lucrare dificilă, care nu este la îndemâna oricui: Dicționarul limbii române, care va apare cu mari dificultăți pe care le va mărturisi autorul tot în Precuvântare. Preocupări erau din studenție (1893) când selecta cuvinte din cărțile citite. Dar avea la îndemână în biblioteca familiei dicționarele lui „Lazăr Șăineanu, Damé, Tiktin, Cihac, Hasdeu, Lambrior, Gaster, Filipidi, Nădejde, Weigand, Densușeanu, Candrea, Pușcaru, Pascu, Bogrea, Larousse”. Până în 1939, când a fost publicat dicționarul lui August Scriban, autorul avea drept model celebrul dicționar al lui Lazăr Șăineanu (prima ediție 1896), care periodic îl îmbunătățea și scotea o nouă ediție (1906, 1914, 1922, 1925, 1929). „Am întrebuițat ortografia fonetică scriind cuvântul așa cum se pronunță, nu falsificând limba”! „Dicționarul trebuie să dea și accentul, cum face Tiktin, Academia, Candrea și Densușianu. Dar Tiktin nu este pentru marele public, ci pentru erudiți, iar Academia de asemenea. Șăineanu, la care aleargă marele public, nu dă accentul. Eu, ca să redau adevărata pronunțare dau și accentul”. „Scopul meu este să dau Românului o carte care să-l facă mai cult și să-i dezvolte conștiința națională, iar numeroșilor străini care au nevoie și vor să învețe românește să le dau o carte care să le arate adevărata limbă românească și să nu-i descurajeze prin felul anarhic și greșit în care este scris. Dorința mea este ca acest dicționar să pătrundă până în ultimul sat românesc, adică de la Tisa până dincolo de Nistru, până la Bug sau chiar până aproape de Nipru (căci și pe acolo-s Români!), până în Serbia, până în Bulgaria și în toată peninsula Balcanică, până în Istria și chiar până la Românii din America. Doresc ca românimea nemuritoare să aibă această carte ca o oglindă în care să se uite și să rămână uimită când va vedea ce frumoasă este și ca o evanghelie pe care, cu ochii lăcrămați de bucurie, i-o trimite un modest apostol și un înverșunat străjer al limbii românești! Pentru această nemărginită plăcere mi-am sacrificat o mare parte din tinerețe (sacrificiu care pentru mine a fost un deliciu) și aștept cu încredere freământul de mulțămire pe care mi-l vor trimete munții, codrii, râurile și mormintele acelor care au luptat pentru înrădăcinarea graiului românesc! Încrezător și nepăsător de ridiculizare ca și Don Quijote, cred că voi contribui prin opera mea să fac ca românimea să ridice cu mândrie capul și să vorbească ostentativ românește acolo unde alte limbi împiedicau expansiunea limbii românești. Vreau să contribui a face ca Românul să-și iubească limba mai mult de cât viața și ca nici un lucru lumesc (bani ori glorie deșartă) să nu-l facă să-și uite limba ori să permită copiilor să se înstrăineze de limba românească, fiică a limbii latine, care a fost cea mai

frumoasă și mai impunătoare limbă din câte a făcut Dumnezeu pe pământ! Urmașii Romei, aduși de Traian în Dacia și puși ca strajă a Romei, trebuie să-și dea seama de marele rol pe care-l au de îndeplinit! Vechile năvăliri ale barbarilor și actualele tendințe ale urmașilor lor arată lămurit că Românii trebuie să se consolideze puternic în hotarele vechii Dacii. Această consolidare nu se poate face de cât prin muncă și ordine. Școala românească să fie o cetate! Fiecare Român să știe cine este! Să știe că face parte din marele neam al Romanilor și că nu se poate arăta demn de acest nume decât prin muncă temeinică, ordine, disciplină, economie și seriozitate !” Tipărirea dicționarului s-a finalizat pe 20 iunie 1940, cu opt zile înainte de a pierde Basarabia. A fost cu siguranță o mare șansă, pentru că după această dată era puțin probabil să mai apară. Numărul exemplarelor tipografiate credem că a fost de 1.250-1.500, la un preț de 800 lei volumul. Primele 100 exemplare au fost numerotate și semnate de autor. Exemplarul studiat de noi are numărul 50 și a aparținut prof. I. Botez din Iași. Excelentul omși prieten care-mi este Radu Moțoc scrie despre grozăviile prin care a fost tăvălită cultura română autentică și odată cu ea și gălățeanul August Scriban: „Faptul că acest dicționar afișează încă de la prima pagină un slogan patriotic: „Pentru propagandă Națională” și este: „Închinat Românimii nemuritoare”, dar și poezia în care apare cuvântul Nistru și un îndemn de a nu ceda nici un petec de pământ, ne sugerează faptul că a deranjat guvernarea comunistă instalată după 1948. Evident, trebuie să asociem și harta României Mari din dicționar la acest complex de motive care în la perioada anilor 1944-1964 era total interzisă. Sunt cunoscute epurările efectuate în bibliotecile publice, când au fost selectate acele cărți care deranjau politica comunistă. În cele mai bune cazuri, atunci când era vorba de un scriitor agreat de conducerea comunistă precum M. Sadoveanu, I. Creangă și M. Eminescu, se rupea porțiunea din copertă unde apărea Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă. Sunt cunoscute și devastările făcute la conacele boierești, unde toate cărțile erau azvârlite în curte. Sunt, de asemenea, mărturii ale unor persoane care au asistat la selectarea cărților din biblioteca Liceului Comercial din Galați și care, după aceea, au fost arse în curtea liceului.” Tot acest excurs aparținând d-lui Radu Moțoc este o pledoarie pentru aristocrația intelectuală, cea care a dat astfel de oameni cu astfel de opere, care, deși dosite, sunt nemuritoare.

Aici, în portul Galaților, totul era însă frumos și îmbietor, părere care apăruse și ea împotriva oricărei predicții! Apoi, cu aceiași detașare, priveau destul de curioși și oarecum dezorientați de spectacolul necunoscut lor, spre lăutarii care încropeau nesperat și colorat, sub ochii lor, un mic recital de revistă. Se cânta atunci peste tot în Galați, la mai toate colțurile de uliți prăfuite și întortocheate după rețeta arhitecturii orientale, cu o clară tentă de bună dojană civică, înțelegătoare totuși pentru un vodă adesa hulit pentru moralitatea șubredă: „În Gălați, vodî Ionică/A chierdut noaptea, la cărți,/Di parali, șapti chili,/ Mahmudele alti o mii,/Din hruba pârcălăbiii...” Apoi aceiași oameni obișnuiți, mirosind a sudoare de cal ori a pește de vârstă sau năpatcă, neșcoliți desigur în școli selecte de canto, cântau uneori magistral, mereu cu surprinzătoare dezinvoltură, „Plaisir d’amour” și „Una furtiva lacrima”, de Donizzeti, uimindu-i pur și simplu pe străini!

Statuia lui C. Negri înainte de dezvelire. Statuia, din bronz, avînd înălțimea de 2,80 m era montată pe un soclu înalt de 6 m, realizat din piatră de Câmpulung, de la Albești. În partea din față se afla o placă din aramă pe care era gravat un fragment din cuvîntarea ținută de Costache Negri la Paris în ziua de 27 decembrie 1848. Pe o altă placă, montată în partea dreaptă a soclului, era reprezentat C. Negri făcînd gestul de unire al românilor, iar în partea stîngă, placa îl înfățișa pe Costache Negri la o consfătuire cu prietenii săi, în casa sa de la Mînjina. Printre ei puteau fi recunoscuți Bălcescu, Ghica, Alecsandri ș.a. Placa din spatele soclului cuprindea un text din scrisoarea lui C. Negri către Vasile Alecsandri, prin care acesta renunța la 2 decembrie 1858 la tronul Moldovei, un gest care devăluia un mare om. În timpul celui de al doilea război mondial statuia lui Costache Negri a fost avariata. Restaurată de sculptorul gălățean Vasile Onuț. Plăcile inițiale astăzi lipsesc. Statuia, operă a sculptorului Ioan Iordănescu din București a fost dezvelită la 17 iunie 1912 în mijlocul Pieței Regale (azi intersecția strada Nicolae Bălcescu cu strada Brăilei), când primar era Alexandru G. Nicolescu, primar martie 1911-octombrie 1912. A fost ridicată prin subscripția publică a gălățenilor de un comitet în fruntea căruia s-a aflat I. D. Petrovici, profesor și fost primar al orașului (februarie 1909-ianuarie 1911).

Acum înțelegeau ei pățania trufașului ungur, List, care și-a văzut repetată fără greșală, întreaga compoziție cântată la Iași, în fața unui țigan celebru și iubit pe aici, Barbu Lăutaru, după o singură audiție. Peste ani Petre Țuțea avea să spună generațiilor de după el că: „Iisus Hristos este eternitatea care punctează istoria. Binele și răul sunt conceptele pedagogiei lui Dumnezeu față de oameni. Umanitatea o iubești lesne, cu atît mai mult cu cît ea este dispusă să-ți suporte și să-ți susțină toate metehnele.

Pe om mai greu. Unde e omul, în imanență, absolut liber? Într-o bisericuță din lemn din Maramureș, unde sacerdotul creștin vorbește de mistere, de taine, și se lasă învăluit de ele ca și credincioșii! Libertatea eu o asemăn cu o frînghie agățată de undeva, de sus. Te poți urca pe ea la cer, participînd la actul montuirii tale creștine, sau poți să cobori în întuneric. Bipolaritatea libertății. După gînditorii creștini, libertatea este vehicolul hodorogit, inestetic și cam nesigur, cu care poți să

cobori în întuneric, dacă ești vicios. Infractorii sunt primitivii actuali, pentru că ei nu sunt adaptabili la morala zilnică și o calcă fiind liberi. Am învățat la închisoare că omul e un animal stupid, deoarece confiscă libertatea semenilor săi.

Tiranul e un om absurd și lipsit de rușine. Nu îi e rușine să își chinuie semenii. Oricum am spune noi suntem captivi în univers. Ne ajunge această grozăvie. Dar să intensifici această captivitate până la nivelul pușcăriei, numai omul este capabil de asemenea nebunie. Libertatea omului e partea divină din el. Este mai mântuitoare o rugăciune sinceră într-o biserică din Găiești decât Platon.” Ce locuri și ce oameni ne-a dat Dumnezeu, dar ce frământate vremuri au trecut, sau mai trec peste orașul răsărit deodată la Dunăre, din stufărișul timpurilor ce se măsoară aici în milenii, peste care s-a așezat praful prostiei erudite. Căci tămâia cu cât e mai veche cu atât este mai rea. Adică pe aici, peste stufărișurile smârcurilor de lângă bălțile de lângă oraș, care ne-au fost nouă, de atâtea ori în istorie, pe post de casă, masă și plapumă... și chiar „dumbravă fermecată” uneori. „Terram autern nullatenus concedinus nobis viventibus”, adică tradus „Teritoriul nu-l vom ceda niciodată, câtă vreme vom fi în viață”. Ele sunt cuvintele ducelui Menumorut spuse cât se poate de ferm către invadatorii maghiari Usum/ Osbo și Veluc/ Velek, solii lui Arpad³⁵⁴

Portul înainte de 1912

Pentru asta am murit noi aici, generații după generații, atâtea generații că ți se face frică, scriind mamelor noastre cu ochii mereu către zarea de unde ne așteptau vii mereu, icoanele cele mai dragi ale vieții tuturor, despre jertfa atâtor generații: „Ca un ocean în clocot s-au ridicat acei/Ce s-au lăsat zdrobiți de-o mână de

³⁵⁴ „Gesta Hungarorum” de Anonymus, cap 20, pag.18, în original.

mișei./Azi prețul biruinței noi l-am plătit cu sânge!// Nu plânge, mamă dragă!/ Victoria nu plânge!”³⁵⁵ Să ne bucurăm deci, („*Gaudeamus igitur*”), am redevenit, în sfârșit, oameni!... Pentru că „dacă trupul poate fi rob, în schimb, spiritul nu poate fi decât liber”³⁵⁶, iar peste țară se contura o nouă robie, ce avea să fie cea mai hidoasă. Miroseau aceste pământuri a aur și grâne multe tare... Știri înserate cu râvnă prin diferite publicații ale vremii prezintă că în această zonă, pe malul sudic al Cătușei, s-a descoperit un sceptru de piatră aparținând culturii Coșlogeni din perioada de sfârșit a Epocii Bronzului.

Parcul Municipal de pe strada Domnească. În planul secund al imaginii se văd Casa cu ceas (aici aveau sediul o serie de parchete, de judecători de instrucție, birouri și cabinete pentru diverse profesii medicale), alături de Hotel Bristol. Alăturat hotelului Bristol era „Confiseria Universelle” și „Restaurantul, Berăria și Bodega Suré”, toate chiar în centru, pe strada Domnească nr. 30/ 34, vis à vis de Parcul Municipal. Iar cei care le aduseseră celebritatea erau proprietarii: bătrânul grec Strati D. Suré, din str. Sf. Apostoli 15 (în 1927 stătea pe Deciană 37) și fiii săi, frații Suré: Neculai, Mihail, G. Dumitru, Anton. Firma „Fii. Suré & Co.” a fost înregistrată la 21 oct 1931, dar în 1927 restaurantul era cunoscut ca fiind al Fraților Anton și Iani Linos³⁵⁷. În stânga imaginii se vede din spate „Berăria Centrală”.

³⁵⁵ *Mama*, Julia Mona Cristina.

³⁵⁶ *Florile geniului*, Socrate.

³⁵⁷ „Vorbim de Galațiul interbelic ca de o altă lume, pe care puțini dintre cei azi în viață au cunoscut-o, poate în copilărie. Nici străzile, nici casele nu mai sunt aceleași. Au plecat parcă odată cu oamenii care le-au dat viață. Rămân ilustratele, fotografiile din albume vechi, păstrate de colecționari împătimiti, arhive, anuare, articole din presa vremii, amintirile unor scriitori talentați, vrednici să lase o pată de culoare pe retina noastră neștiutoare. Cum a fost viața cotidiană în epoca de aur a Galațiului, ne putem doar imagina, gândindu-ne la locurile predilecte de petrecere a timpului liber, la restaurantele și bodegile, cârciumile, berăriile, terasele unde lumea venea să guste

un strop de tinerețe și să mai uite de griji. În Galați erau multe restaurante de lux, pe străzile principale, dar și multe, foarte multe localuri pentru lumea obișnuită. Era doar un oraș port, unde întâlneai oameni de tot felul. Ion Dongorotzi (rev. „*Ramuri*” nr. 49), scrie că restaurantul lui Suré era vestit în Galați „prin raritățile sale și tariful urcat”. Dar o descriere amănunțită a acestui local de excepție a făcut-o inegalabil Crișan V. Mușețeanu în „*Lumea copilăriei mele*” (vezi cap. „Strada Domnească”). În 1931, firma Suré avea marcă de fabrică și comerț ce se reproducea bilingv (franceză și rusă), pe lăzi, ambalaje, hârtie ambalaj și reclame, denumirea de „Slava Flama”, pentru importul de lămâi, portocale și mandarine (marfă siciliană, din Messina și Catania). Unul din evenimentele importante ale orașului, când s-a luat masa la Suré, a fost la 1 iulie 1932, când s-a inaugurat trenul fulger „Danubiu”. Oaspeții, întâmpinați la gară în ovații, au fost poftiți de către autoritățile orașului, primar fiind atunci Emil Codreanu, unchiul lui Crișan V. Mușețeanu, la Suré! La 7 august 1932 un incendiu a mistuit o parte din imobil, învinuit fiind cofetarul Manzavinatos, care a și fost arestat. Rivalități periculoase, cu consecințe grave. La 1 septembrie însă, Suré se refăcuse, își redeschidea salonul mare din interior și anunța: „Prețuri foarte reduse. Intrarea prin grădină, str. Sf. Neculai 27.” (Vocea Galaților/ 4345). Din același ziar aflăm și de redeschiderea librăriei învecinate, SOCEC, Domnească 23, afectată de același incendiu. Timpul șterge asperitățile, fiecare merge pe drumul său și rivaliise împacă sau se iartă. Căci peste ani, într-o statistică din 1940, găsită la Arhivele Galați, Frații Suré, de pe Domnească 34, precum și Epaminonda Manzavinatos, de pe Domnească 36, figurează printre cei mai înstăriți comercianți din Galați... În 1948, firma se numea „Suré Strate, Dimitrie și Jean SNC” și se reprofilase pe vânzări de coloniale și chimicale, cu șase angajați, toți frați Suré. Familie mare, succes pe măsură. Tot pe Domnească, la nr. 29, o prezență elegantă și concurentă era Restaurantul și berăria „Elyzée”, a Fraților Epaminonda și Gheorghe Manzavinatos (tot ei aveau și o cofetărie cu patiserie omonimă, alăturată restaurantului Suré), rivali acerbi în lupta pentru supremație cu Frații Suré. Localul lor era „familiar”, acolo se putea bea „renumita și delicioasa bere Bragadiru”, era „bogat asortat cu totfelul de mâncări alese, preparate numai cu unt, zilnic proaspete. Desfacere de vinuri înfundate, ca și vărsate, din cele mai renumite podgorii din țară. Tot felul de băuturi spirtoase, licheoruri și șampanii. Prețuri excepțional de reduse. În fiecare seară, orchestra clasică la dispoziția unor publicului gălățean până la 2 din noapte.” În *Anuarul din 1938*, la aceeași adresă figura Restaurantul „Azuga”. În 1927, restaurante de lux erau în Galați la: Grand Hotel și Hotel Metropolitan, colț cu Fraternității 3, viz-a-vis de Banca Națională, unde a fost restaurantul „Oppler”, trecut mai târziu în proprietatea lui D. Panaitescu. Aici, prin anii 30, „debuta în fiecare seară” cunoscutul „bariton de muzică clasică și modernă” Cezar Pistelli. În 1936 restaurantul aparținea lui Canellos N. Frecventate mai erau, pe str. Domnească și Braseria „Palace”, și Berăria „Centrală”. La Restaurantul și berăria „Frații Antoniadă” (fost proprietate Vretos, un arendaș de moșie în comuna Tudor Vladimirescu, jud. Tecuci; fost „Miorița” în anii de după război), str. Domnească 85, colț cu Lascăr Catargi (Gării) conducea vrednicul Haim, care știa cum să-și asigure o clientelă selectă. Pe Domnească erau multe cofetării, toate selecte. Lângă Suré au fost cofetăriile lui Manzavinatos și a lui Carol Ettinger (care mai apoi s-a mutat vizavi de Intim Club – „Macul Roșu”, de după război), apoi Confiserie Universelle, a lui Claropoulos & Co. La nr. 56 era Cafè-braseria „Corso”, iar la nr. 76, cofetăria lui „Nicu Pâslă”. Tot pe Domnească, colț cu Fraternității 2, era Cofetăria „Regina Maria”, unde se putea mânca oînghețată delicioasă. În fața la Biserica Greacă era „Café Trocadero”, un loc predilect al întâlnirilor discrete, de afaceri. Pe strada Lahovary (Poștei) 9 era renumit Restaurantul și Bodega „La Nicu și Matei”, al lui N. Popescu și N. Ștefănescu, care se prezenta ca: „Cea mai mare din orașul Galați”, unde se angajau banchete și „dejunurifixe”. Se servea „grătar de primul rang și vinuri din vestitele podgorii Odobești-Leanca”.

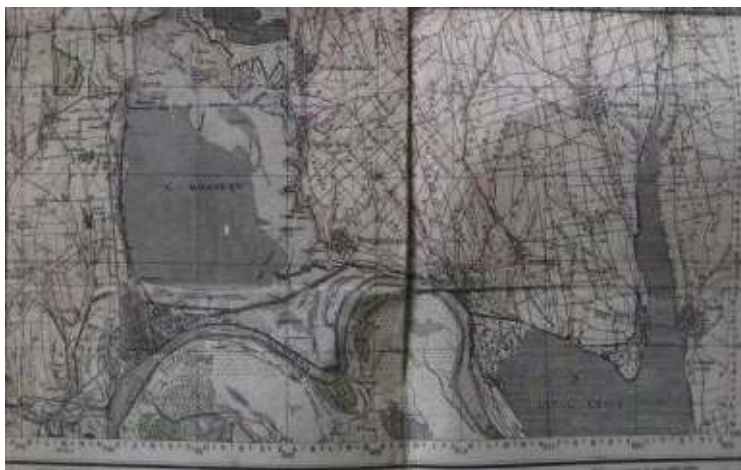
Orașul s-a dezvoltat pe bazele unei străvechi așezări dacice, existente în secolele VI-V î.Hr., la vadul Dunării care, odată cu perioada celor două războaie romane purtate împotriva dacilor, între anii 101-102 și anii 105-106, va cunoaște și influența civilizației romane, devenind dependentă, probabil, de castrul roman învecinat de la Bărboși, ca și în multe alte cazuri întâlnite în provincia romană Dacia. Noua așezare daco-romană este formată în vadul Dunării, localizată în secolul III d. Hr., undeva la sud de locul actualei Biserici Precista, dar care a fost, în timp, nimicită complet de apele fluviului care străbat malul stâng. Descoperirile făcute în ultimii ani dovedesc continuitatea așezării din Vadul Dunării în secolele

Personalul era „din cel mai versat la dispoziția publicului”. Invitația suna așa: „Vizitați marele restaurant „La Nicu și Matei!” (în aceeași clădire se afla și sediul consulatului Estoniei). Nu departe, la numărul 15, era restaurantul „Matei Căciulă”, a lui Ion Ștefănescu, având reclama: „Singurul local unde se poate mânca efin și bine. Specialist în arta culinară. Angajări de banchete și meniuri fixe. Vinuri din podgoriile cele mai renumite. Bodega în permanență asortată cu cele mai alese gustări.” Și tot pe Lahovary, vizavi de „Nicu și Matei”, la nr. 10, era un restaurant mai mic, al lui Feldman. Fiecare cu clientele lui. Pe str. Gen. Berthelot (Bălcescu) 6, col cu Antache, era Bodega și Restaurantul lui Hercovici Leiba - „Unica grădină din centrul orașului, cu prețuri modeste”. Pe strada Tecuci 61 era Restaurantul și Berăria „La fii Lemnarului”, proprietar C. D. Constantinide. Pe strada Col. Boyle 10, pe atunci o stradă îngustă și lungă, ce cobora spre Portului, erau case și instituții importante: patru consulat: Marea Britanie, Brazilia, Letonia și Țările de Jos, două redacții (*Acțiunea* și *Ecoul*), reprezentanțe de firme, agenții și, la nr. 10... vestita cărciumă „Pârjoala ideală”, a lui Leibovici Carol, „cu vin roșu sec și pârjoala lăudată pe merit”. În 1934, tot pe Col. Boyle, Cabaretul „Printemps” sau „Primăvara veselă” era punctul de întâlnire al cercurilor aristocratice din Galați. Renovat în stil occidental în sala de jos, de la 10 seara începea spectacolul. Cânta orchestra de Jazz a maestrului T. Dinicu, iar intrarea era liberă. Strada Brașoveni, un „vad” care astăzi nu mai există, de asemenea ducea spre port, numele trăgându-i-se de la negustorii transilvăneni veniți „cu chervanele (cărute mari) peste munți, prin Ploiești, Buzău și apoi tăind Bărăganul, trecând Siretul la Bărboși. Pe aceste vaduri urcau marinari și negustori cu marfa și coborau cu banii luați pe ea” (Crișan V. Mușțeanu, *Lumea copilăriei mele*). Casele erau cu unu-două etaje, unele mansardate, cochete, case de negustori înstăriți, cu uși înalte, bordate de felinare, cu balcoane din fier forjat, rotunde sau drepte, filigranate, cu magazine la parter și locuințe deasupra cu perdele la ferestre. Un dichis de bunăstare pe care Galații nu l-a mai întâlnit de atunci și greu îl va mai întâlni vreodată. Pe Brașoveni 52 era „La Zaharia”, al lui Zalman Hercovici, restaurant cu specific pescăresc. Pe această stradă a fost Teatrul Papadopol, distrus de un incendiu, și Hotel Victoria. În 1934, pe Brăilei 3, în locul fostului local „Favorita”, se găsea Plăcintăria „Oituz”, cu cofetărie, lăptărie și franzelărie de lux. Galații au avut mult mai multe locuri de distracție, fie discrete, în interior, fie la vedere, pe terasele de vară, pentru bani mulți ori puțini, după buzunarul fiecăruia. Important este că oamenii știau să petreacă, uneori până în zori, dansau, cântau. Știau să se bucure. Și nu neapărat pentru că aveau de ce. Aceasta este doar o parte din lumea de poveste a „copilăriei” Galaților, care nu va îmbătrâni niciodată.” - Violeta Ionescu, *La una mică. Restaurante și bodegi în Galațiul interbelic*, revista *Dunărea de Jos*, nr. 158, luna aprilie 2015, p. 22-23. Cetitorul se va fi desfășurat citind acest minunat text!

VII-XI: tezaurul de la Galați format din 12 monede de argint bizantine emise între anii 613-685, mormântul cuman din partea vestică a Bisericii Precista, precum și o monedă bizantină din vremea împăratului Mihail IV Paflagonianul (1034-1041).

Cu precizarea că între timp sunt certitudini că orașul este întemeiat de celți în ultima migrație din anul 280 î.Hr., și că a avut o strânsă legătură cu Imperiul Bizantin, spunem că totul este corect ca istorie, unele hărți prezintă chiar malul stâng al Dunării din zona Galațiului ca aparținând Bizanțului și chiar otomanilor care au succedat. Până s-o descâlci istoria fabuloasă a castrului de pe Dealul Tirighina putem să mai spunem că în 1789, în timpul războiului ruso-turc din 1789 - 1791, Galațiul a fost ars de către armatele generalului rus Mihail Kamensky. Aduceri aminte din războiul de independență de la 1877 arată câteva fapte ale gălățenilor reținute în catastiful timpurilor nepieritoare:”

Comandantul armatei române și ministru de război a fost general de divizie, Alexandru Cernat, născut în localitatea Vîrlezi-Galați, la data de 28.01.1828. Dimitrie Racoviță, general de brigadă, născut pe 26.XI.1833, Tecuci, a fost comandantul Diviziei 4 și al Diviziei 3 infanterie, decorat cu numeroase ordine și medalii românești și rusești. Teodor Șerbănescu, născut pe 29. XII. 1839, Tecuci, colonel în statul major al armatei de operații, participă la luptele de la Plevna, fiind decorat cu „Steaua României” în grad de cavaler, apoi cu „Virtutea Militară” de aur, ca și cu „Trecerea Dunării”, „Apărătorilor Independenței” și ordinul rusesc „SF. Stanislav” clasa 11-a. A fost proprietarul moșii de la Vameș, jud. Tecuci.

Galațiul și împrejurimile sale într-o hartă militară din 1909

Maior Nicolae Ioan, născut pe 06. XII. 1844 la Galați, care se distinge în luptele de la Grivița când „maiorul s-asvârlea pe parapet cu stegulețul

batalionului” și cade ucis de gloanțele inamicului. Capitan Panu Vasile, născut pe 20. 07. 1944 la Galați, se distinge în luptele de la Grivița 2, în fruntea companiei 3 din Regimentul 8 Infanterie linie din data de 30. 08. 1877, când rănit fiind la genunchiul piciorului drept și cărat în spate de un soldat către ambulanță, sunt ajunși și cad răpuși de glonțul inamicului. În războiul de neam, România a mobilizat circa 125.000 de ostași, din care un număr de aproximativ 58.700 constituiau armata operativă, iar pierderile armatei române-morți, răniți și dispăruți, au fost de aproximativ 10.000 din care 4293 morți. Prin sacrificiul lor uriaș de atunci România și-a câștigat atunci independența. Alături de comandanții destoinici ai armatei, buni organizatori și cunoscători ai artei războiului s-au remarcat o seamă de soldați eroi, între care vom aminti de unul, soldatul Vasile Mohor, născut în localitatea Barcea, județul Galați, încadrat în Regimentul 6 călărași, escadronul de Tutova, care la data de 15 septembrie 1877, dintr-un detașament de cavalerie format din călărași și roșiori, în timp ce supraveghea drumul de legătură între Plevna și Rahova, i-a parte la o luptă cu o subunitate turcească „formată din 150 de cerchezi călărași, comandați de caimacanul de Rahova în persoană”. După o oră de înclăștări „turcii au fost puși pe fugă, lăsând în mâinile alor noștri un stindard, mai multe arme și cai, 3 morți și 2 răniți”. În timpul luptei, Vasile Mohor se distinge prin curaj și iscusința, reușind să captureze un drapel de la inamic.

Palatul logofătului Costache Conachi de la Țigănești. Costache Conachi (Alexandru Conachi) s-a născut la Țigănești, la 14 septembrie 1778. A ocupat înalte funcții dregătorești în Moldova. Era considerat cel mai bun inginer hotarnic, al timpului, din Moldova. A fost: comis (înainte martie 1803), ispravnic al ținutului Tecuci (august 1806), staroste al ținutului Putna (noiembrie 1809), agă

al târgului Iași (după noiembrie 1813), ispravnic al ținutului Tecuci (1815), vornic al obștii la Iași (1816), vornic al poliției (ianuarie 1817), mare vornic (înainte de iunie 1820), mare postelnic (președinte al Departamentului Afacerilor Străine, la 28 decembrie 1823), mare vornic (1824), mare postelnic (februarie 1827-ianuarie 1828), membru al unui atelier (lojă masonică) din Iași (1828), mare logofăt (februarie 1829), membru în comisia moldoveană de patru membri pentru redactarea Regulamentului Organic (iunie 1829-martie 1830), Pavel Kiselev i-a acordat Ordinul Sf. Vladimir cl. III, pentru contribuția sa la lucrările de redactare, mare logofăt (octombrie 1831), ȋitor al locului marelui logofăt al justiției (aprilie 1832). Demisionează în februarie 1833. Păstrează în continuare titlul de vornic, mare logofăt, numit de Kiselev (aprilie 1834). Din 1835, rămâne doar epitrop, în special la Sf. Spiridon și continuă administrarea unor hotărnicii. Este ales epitrop al mănăstirilor moldovene închinat Sf. Mormânt (1837). Conacul poetului Costache Conachi este de fapt un palat în stil neoclasic, o clădire impozantă, înconjurată de un teren mare, ce are 70 ha. La intrarea curții conacului, există o poartă triumfală, construită în stil neogotic. Este compusă din trei corpuri, iar cel central are intrarea monumentală în forma de arc ogival, iar deasupra, o terasă străjuită de creneluri. Istoria conacului este tumultuoasă și plină de schimbări. În perioada 1837-1840 încep lucrările la curtea nouă de la Țigănești, iar la 1841 casa era plină de meșteri. Mobila adusă în palat aparține ca ideie logofătului, care o comandă unui meșter din Tg. Frumos. Din căsătoria lui Costache Conachi cu Smaranda Negri, s-a născut Ecaterina, ce s-a căsătorit, în 1846, cu caimacamul Nicolae Vogoridi, sărbătoare la care a participat și domnitorul Mihail Sturdza. Nicolae Vogoridi a făcut mai multe modificări conacului de la Țigănești³⁵⁸, între care și amenajarea

³⁵⁸ „Eustratie (Eustatie, Istrate) Dabija a fost căsătorit cu Dafina -Ecaterina, fata lui Ionașcu Jora (C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, vol. II, Ediție îngrijită de Victor Leahu, Editura Junimea, Iași, 1972, vol. II, p. 5). Doamna era de loc din satul Țigănești, județul Tecuci (Octav -George Lecca, *Familiiile boierești române. Istorie și genealogie (după izvoare autentice)*, Cu adnotări, completiri și desene de Mateiu Caragiale, Ediție de Alexandru Condeescu, Editura Libra, București, p. 259). Femeie de o mare frumusețe, Datina a fost căsătorită de trei ori. În timpul domniei lui Vasile Lupu, între 1630 - 1640, Dafina a fost măritată cu marele vistiernic Dumitru Buhuș. Din această căsătorie s-a născut o fată, Anastasia, care, măritându-se cu Gheorghe Duca (Gheorghe Duca. A domnit de trei ori în Moldova, noiembrie 1665 - 21/31 mai 1666, decembrie 1668 - decembrie 1671 și ianuarie 10/ 20 august 1672 și o dată în Țara Românească, 6/16 decembrie 1673 – 28 noiembrie/18 decembrie 1678), a ajuns și ea doamnă a Moldovei. În 1647, murind Buhuș, Dafina s-a recăsătorit cu serdarul Ștefan (În Moldova, dregătoria de serdar a fost creată de Vasile Lupu ca să apere marginea de răsărit a țării împotriva tătari lor din Bugeac și din Crimeea. Serdarul avea sub comanda sa directă pe călărașii (călărași de margine) din trei Ținuturi: Orhei, Lăpușna și Soroca. De la înființare și până la reforma lui Constantin Mavrocordat, serdarul a fost un mare dregător. Miron Costin îl considera „hatman al doilea” sau „un fel de hatman de câmp” (Ovid Sachelarie, Nicolae Stoicescu, *Instituții feudale în Țările Române. Dicționar*, Editura Academiei R.S.R., București, 1988, p. 434 - 435), cu care a trăit scurtă vreme, fiindcă soțul ei, intrând în conspirația logofătului Gheorghe Ștefan și a fraților Ciogolea împotriva lui Vasile Lupu, își pierde capul. Rămasă văduvă pentru a doua oară, Dafina, femeie cu temperament, s-a remăritat cu vornicul Dabija, cu care mai avu o fată, Maria. În zestrea ei va intra și moșia Răcăciuni pe care Dabija o cumpărase de la Ștefăniță Vodă. Acesta confiscase toate moșiile lui Gheorghe Ștefan, sub pretextul că fostul voievod datora, de pe când era boier, 200.000 de taleri lui Vasile Lupu (C. Gane, *op. cit.*, p. 293). Doamna Dafina a căsătorit-o pe domnița Maria în 1675 cu Iordachi Ruset, fiul lui Constantin Cuparul, pentru a avea sprijinul acestui puternic neam. Aceasta era o copilă de 14 ani, care 9 luni mai târziu, muri în durerile facerii (*Ibidem*, vol. II, p. 11). A fost înmormântată la

unei săli a tronului, datorită dorinței sale de a ocupa tronul Moldovei. Dar, cei doi au divorțat, iar conacul a trecut în proprietatea fiului lor, Emanoil Vogoridi. Emanoil a vândut conacul și moșia lui în 1881, vinde palatul de la Țigănești lui Epaminonda Lambrinidi din Galați care, la rândul său, după foarte puțin timp, i-l transmite unui alt proprietar, adică lui Tache Anastasiu, mare moșier și

Mănăstirea Bârnova. Pe mormântul ei este următorul epitaf în grecește: „Monumentul acesta acoperă pe Maria, fiica vestitului Duce Dabija, Domnul Moldovei, răpită în floarea tinereții. Puțin a trăit cu viteazul Georgiu, care s-a bătut contra cetății regești a Litvanilor” (Octav - George Lecca, *op. cit.*, p. 259). Copilul supraviețuitor era o fată numită tot Maria, care a primit ca zestre Bârlădenii la căsătoria ei cu Ilie Catargiu. Satul a fost revendicat după mulți ani de Anastasia, soția lui Gheorghe Duca Vodă și mama lui Constantin Duca (Constantin Duca a domnit în Moldova între mai 1693 – 8/18 decembrie 1695 și septembrie 1700 - iunie 1703. Anastasia va muri la scurt timp după mazălirea fiului ei (1696). Domnul era boier de țară, de fel din Ținutul Putnei, unde neamul său avea moșie în Soveja (Constantin C. Giurescu. *Istoria Românilor*, vol. III, partea întâi, de la moartea lui Mihai Viteazul până la sfârșitul Epocii Fanariote 1601 - 1821, cu 143 de figuri în text și 7 hărți afară din text. Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1942, p. 135). Neamul Dabija era de fel din satul Căpotești, sat vechi de podgorie, care se întindea între moșia Căpoteștilor și apa Putnei (*Idem, Istoricul podgoriei Odobești din cele mai vechi timpuri până la 1918* (Cu 124 de documente inedite, 1626 - 1864 și 3 reproduceri), Editura Academiei R. S. R., București. 1969, p. 47). Unii istorici îl consideră ca fiind „fiul lui Sava Cîrste Dabija, popă ot Cruce, de bun neam de boieri moldoveni” (C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, vol. II, ediție îngrijită de Victor Leahu, Editura Junimea, Iași, 1972, p. 6.). Alți cercetători îl socotesc că „era de loc din satul Păunești, ținutul Putnei, frate cu Dumitru Dahija și cu căminarul Erimia, acesta din urmă fost și el părcălab al ținutului Putna” (Constantin Constantinescu-Mircești, Ion Dragomirescu, „*Marginea Țării*”. Aspecte caracteristice în zona hotarului dintre Moldova și Țara Românească, în *Studii și articole de istorie*, vol. IX, Societatea de Științe Istorice și Filologice din R. S. R., București, 1967, p. 89). Fără a enumera toate funcțiile pe care le-a deținut ca boier, subliniem că la 1635, în timpul domniei lui Vasile Lupu, Eustratie Dabija era staroste de Putna (Starostele era dregător domnesc în Moldova, cu atribuții de șef administrativ al unui ținut. Termenul se întâlnește în documente încă din timpul lui Ștefan cel Mare și desemna pe părcălabii Ținuturilor Cernăuți și Hotin de la granița Poloniei. Mai târziu, această denumire s-a extins și în alte ținuturi: Putna, Trotuș, Tecuci, Ovid Sachelarie, Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 453)., iar la 7 martie același an cumpăra parte din moșia Stoești, pe gârla din sus a Putnei (Dimitrie F. Caian, *Istoricul Orașului Focșani*. Scris cu prilejul Jubileului de 40 de ani de domnie a Majestății Sale Regelui Carol I, Tipografia, Legătoria de cărți și Steriotipia Gh. A. Diaconescu, Focșani, 1906. p. 56). În timpul domniei sale, Eustratie Dabija a ctitorit Biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. A fost zidită între anii 1661 - 1664, cu rol de paraclis al caselor domnești pe care familia Dabija le avea în apropiere (case dispărute). Afectată de intervențiile (de altfel secundare) din 1742, când marele vornic Costache a vrut să „fure” ctitoria lui Dabija, prezentându-se în pisană de piatră ca singur ctitor, biserica din Domnești este un valoros edificiu, foarte caracteristic pentru arhitectura din Moldova în secolul al XVII-lea (Vasile Drăguț, *Tradițiile ctitoricești la Curbura Carpaților în Spiritualitate și istorie la Întorsura Carpaților*. Sub îngrijirea Dr. Antonie Plămădeală, vol. II, Buzău, 1983, nota 73, p. 174). Ea se află situată în Domnești - sat, o așezare atestată în documente din veacul al XVI-lea. Locul cunoscut sub numele de „Cetatea”, unde s-au păstrat ruinele „palatului” construit de domn, ar putea fi locul unde au avut casele domnești cei din familia domnitoare Dabija.” – Horia Dumitrescu, *Eustratie Dabija Vodă (19/29 septembrie 1661 - 11/21 septembrie 1665)*, în *Cronica Vrancei*, nr. XI, 2011, p. 51-63.

prefect al județului Tecuci. Palatul deținea la subsol 7 galerii, 14 odăi și 7 băști destinate cândva robilor), la parter un antreu mare, un luminator, 2 galerii, 11 odăi, 2 cămări și 3 pridvoare, iar etajul era format, la rândul-i, din 3 galerii, 12 odăi (camera dormitor de 8,10 m x 5,6 m pictată, din dispoziția lui Vogoridi cu stele și semilune era cunoscută sub numele de „sala turcească”) și 2 cămări. Întregul spațiu era utilizat în interesul școlii. Cutremurul de pământ din noaptea de 9/10 noiembrie 1940 a afectat puternic clădirea, cu acoperiș masiv din țiglă. În următorii doi ani s-au efectuat lucrări de consolidare și reparații cu care prilej s-a recurs și la o reducere drastică a dimensiunilor copertinei pentru a nu mai afecta pereții portanți ai construcției. În anul 1912, Academia i-a adăugat conacului două aripi laterale și a mai modificat fațada în stil neoclastic. Cutremurul din 1940 l-a avariat, fiind reparat de tot de Academie, în 1942.

Pentru bravura și devotamentul dovedite de el „cu ocazia luptelor și a succesivelor angajamente militare ce au avut loc” soldatul Vasile Mohor este decorat cu Ordinul „Steaua României” în grad de cavaler, cu „Virtutea Militară” de argint, cu „Trecerea Dunării” și cu „Apărătorilor Independenței”.

10 mai 1905. Un vas militar francez într-o vizită la Comisiunea Europeană a Dunării, aici în portul Galați. „După al VI-lea razboi ruso-turc, 1828-1829, se încheie pacea de la Adrianopol (astăzi Edirne,Turcia) la 14 septembrie 1829. Prin această pace se diminuea considerabil influența Turciei pe Dunăre. Învinsă de ruși și cu ajutorul puterilor occidentale (în special Anglia care avea interese economice și care urmărea spargerea monopolului turcesc asupra exportului grânelor din Principatele Române), Turcia face o serie de concesii, atât Tarilor Române cât și Rusiei. Țările Române au primit cetățile Turnu Măgurele, Giurgiu și Brăila, precum și o serie de facilități obținute conjunctural: - autonomia administrativă; - domni pământeni aleși pe viață; - libertatea comerțului pentru toate produsele; - dreptul de navigație pe Dunăre cu vase proprii românești și

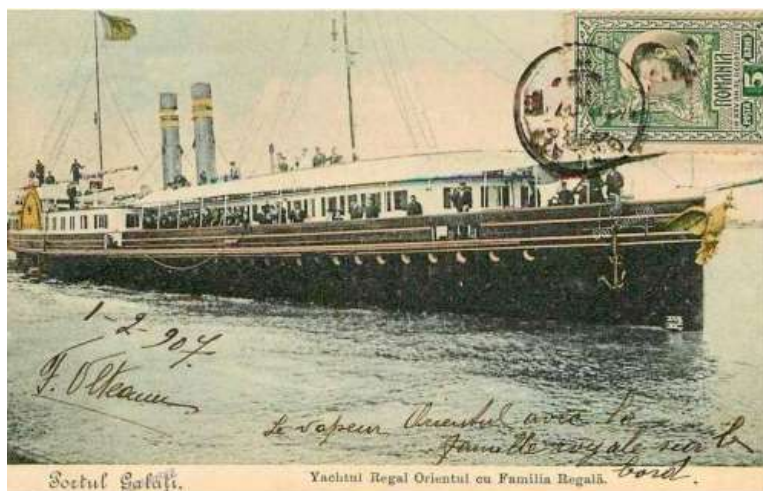
libera folosire a porturilor românești; - scutirea de obligația de aprovizionare a Porții; - limitarea dreptului de intervenție a Imperiului Otoman în Principate; - interdicția pentru musulmani de a stăpâni pământuri în Principate. Rusia a primit dreptul de a-și menține protectoratul asupra Moldovei și Țării Românești, devenind pentru următoarele trei decenii principala putere care va decide în Principate. Tot în urma acestei păci, Rusia obține toate cele trei guri ale Dunării, granița cu Turcia fixându-se pe brațul Sfântul Gheorghe, cu mențiunea că, deși stăpână a malului drept, nu va putea să se apropie decât până la distanța de două ore de mers de mal și nu va putea ridica nici un fel de alte fortificații sau clădiri, decât cele necesare pentru carantine. Vasele de comerț turcești vor putea circula pe Chilia și Sulina, iar cele militare doar pe Sfântul Gheorghe. Odată cu ocuparea canalului Sulina de către ruși au încetat și lucrările de întreținere, care erau făcute de către turci. Astfel, adâncimea pe canal devenise foarte mică, multe vase nereușind să treacă de bancurile de nisip de la bara Sulina, mai ales în perioadele apelor scăzute³⁵⁹. „Pe lângă acestea Rusia instalase carantine în permanență la Sulina și nu numai că împiedica circulația vaselor, foarte adeseori fără cauze binecuvantate, dar nici nu dezinfecta mărfurile pe loc la Sulina ci le trimitea la Odesa pentru dezinfectare”.³⁶⁰ Dezvoltarea orașelor Galați și Brăila, care aveau statutul de porto-franco prin comerț, au determinat Anglia să-și deschidă în aceste două orașe viceconsulate pentru a susține cât mai bine schimburile economice dintre Țările Române și Anglia. Dar în ciuda tratatului semnat, Rusia nu s-a ținut de cuvânt și lăsa gurile Dunării să se colmateze. Rusia nu avea nici un interes să fie vizitată la gurile Dunării, nici de Anglia și nici de alții, cu atât mai puțin de nave militare ale țărilor care doreau libera circulație pe Dunăre.

Bătălia a avut loc în localitatea Kneaja, iar fapta unică a eroului nostru din Barcea a fost immortalizată de o pictură în epocă reprezentând „Capturarea drapelului otoman, la Kneaja, de către călărașul român Vasile Mohor” (în ortografia epocii: „Luarea drapelului cavaleriei turcești de unu cavaleristu român”). Se cuvine așadar să cinstim, cu toată deferența, memoria eroilor independenței românilor, ca și a tuturor eroilor neamului românesc, datorită cărora noi, românii de astăzi, existăm liberi și independenți pe pământul vechii Dacii. Nu doar la Ziua Înălțării, care este declarată și Ziua Eroilor, sărbătoare națională, ci ori de câte ori simțim nevoia, de a reaminti tinerei generații despre trecutul glorios al poporului și armatei sale.³⁶¹

³⁵⁹ Moțoc Corneliu, *Istoria Comisiei Europene a Dunării*, în *Historia.ro* de miercuri, 27 iunie 2016.

³⁶⁰ Dimitrie Nenițescu, *Dunărea în dreptul internațional public*, Tipografia lucrătorilor asociați Marinescu și Șerban, București, 1903, p.43.

³⁶¹ Ziarul *Semnal de Tecuci*, septembrie 2008.

Yachtul Orient, fost Ștefan cel Mare al II-lea, în 1897, având la bord pe Regele Carol I, Regina Elisabeta, Carol al II-lea, prințul Ferdinand, inginerii Charles Hartley, Anghel Saligny. Culoarele navelor din perioada respectivă se împărțeau, ca să zic așa, în două „școli” diferite, „standard” englezesc și austriac, bazat pe negru și roșu, sau „modern” după „Nouvelle Ecole” (noua școală) franceză, adoptată și de italieni, bazat pe nuanțe de verde spre gri. De obicei navele militare (dar și alte categorii de nave) erau vopsite oarecum „standard”: cu roșu închis pe opera vie, negru opera moartă, linia de plutire subliniată cu alb, decorații, în formă de lujeri, aurite. În privința tradiției militare românești privind picturarea navelor, aș îndrăzni să spun că nu a existat, cel puțin până în anul 1880, un mod de picturare standard. Primile nave românești moderne (România și Ștefan cel Mare) au fost făcute în Austria, așadar au fost picturate tradițional. Deabia în anul 1907 „modernii” câștigă definitiv competiția cu vopselele de camuflaj. După ce știm de ce navele aveau o culoare sau alta acum putem să spunem cetitorului doritor de istorie că inaugurarea canalului Sulina s-a făcut în etape. La 17/18 mai 1894, în prezența regelui Carol I, îmbarcat împreună cu Guvernul României și reprezentanții C.E.D., la bordul vaporului „Orient”, admirau împreună această importantă lucrare hidrografică. La 26 octombrie 1897 s-a inaugurat și tăietura a VIII-a, făcută între Gorgova-Venico (milele 31,5-37), de către președintele Consiliului de Miniștri, Dimitrie Sturdza și ministrul lucrărilor publice, Ion Brătianu. În data de 19/20 octombrie 1902 s-a inaugurat ultima tăietură, bucla superioară a marelui M, la care au participat principele moștenitor Ferdinand cu principesa Maria, împreună cu tot Consiliul de Miniștri. Ei au sosit cu pachebotul „Principesa Maria”, urmat de „Orient” și vasul C.E.D. „Carolus Primus”. În anul 1904 regele Carol I face o vizită pe Dunăre, de la Galați până la Sulina, însoțit de principele Ferdinand și copii.

Mai sunt eroii gălățeni care au supraviețuit războiului, așa cum e cazul maiorului Ion Murgescu³⁶² care aflat la comanda șalupei torpiloare „Rîndunica” a

³⁶² A trecut în neființă la 4 martie 1913 și a fost înmormântat la Cimitirul Belu cu onoruri militare. Discursul de adio a fost rostit de șeful Partidului Liberal, I.C. Brătianu care spunea: „Amiralul Murgescu e cel dintâi care a încununat cu lauri de glorie tânăra noastră marină; el și-a legat numele

scufundat cuirasatul de 2500 t Duba Seifi. (Deși născut în Buzău și decedat în 1913 la București, Viceamiralul Ion Murgescu s-a născut ca erou în orașul port Galați). Așadar mulți ne-au vrut glia, dar aici eram noi! Și nu eram mai grozavi sau mai buni ca alții, dar eram stabili, voiam să trăim, să muncim și să iubim descălecați de pe cai clipa cea așa de repede trecătoare, care este fiecare dintre noi, ființe care nu vom mai exista altădată pe pământ. „Rămâi să mai ciocnim o cupă/La hanul vechi de pe coclauri/Căci pentr-un vin și pentru tine/Mai am în sân trei pungi cu aur/Rămâi să ne-alungăm tristețea/ Și setea fără de-alinare/Cu vinul negru de la hanul/Din valea umbrelor fugare./ Știi tu, frumoaso, că ulciorul/ Din care bei înfrigurată/E făurit din taina sfântă/Din taina unui trup de fată/L-a făurit cândva olarul/Cel inspirat de duhul rău/ Din taina unui trup de fată/ Frumos și cald ca trupul tău/ Înmiresmeaza-te frumoaso/Ca pe-un altar de mirodenii/Când zarea-i plină de albastru/Când lumea-i plină de vedenii/Și-atât cât darurile noastre/Mai au pe margini bucurii/Căci mâine în zadar vei bate/La porți de suflete pustii/Ca mâine-om putrezi-n morminte/Uitați, nepomeniți de nimeni/Căci mâine vor veni olarii/Să fure lut din țințirime/Și trupul tău care mi-e astăzi/Cel mai iubit dintre limanuri/Va fi un biet ulcior din care/Vor bea drumeții pe la hanuri.”³⁶³ Așa că „Nu-mi cerceta obârșia, ci ține-n seamă soiul./Guști fructul, nu tulpina, chiar aur de-ar părea.../ Strămoșii-mi, după nume, au învărtit țepoiul./Eu mânuiesc azi pana, de mii de ori mai grea,/Dovada cea mai pură a-nnobilării mele/Ești tu și-ngăduința de-a te lăsa iubit/Mai mult ca un prieten, cu patimile-acele/Cu care-adori amantul de veci nedespărțit./Îmi cânt astfel norocul, înalt epitalamuri/ Și, pentru închinarea la care mă supun,/ Culeg azur și raze, și roze de pe ramuri/Stăpânul meu, alesul, cu slava să-ncunun:/Poporul meu de gânduri, simțire, vis, trup, dor,/Te pun azi peste ele de-a pururi domnitor.”³⁶⁴

La porțile Galațiului apăruse, hădă, umbra mare a namilei de stepă, o specie care a distrus lumea pe unde a călcat și o va mai distruge tot așa, ori de câte ori o să-i mai dăm ocazia. Era celebrul soldat roșu, cel care se apropia de oraș în marș forțat, trimițând înspre Galații efluvii adormitoare de mahorcă împutită și votcă „krepki”. Venea năvalnic războiul, cedam cu o lașitate astăzi inexplicabilă Basarabia, din prostia celor care ne conduceau și împotriva voinței acestui popor. Era primul semn că vom fi aruncați curând la lada de gunoi a istoriei. Lângă Galați apăreau trupele de ocupație rusești, cele pe care un întreg popor, adică noi toți, am avut nevrednicia să-i numim cândva eliberatori, deși ei ne-au distrus mereu. Aveam deja unele antecedente, în capitala țării un mare bulevard purta numele

de prima victorie reputată pe apele Dunării, acest fluviu pe țărmurile căruia strămoșii noștri au dat atâtea lupte strălucite”.

³⁶³ *Ulciorul*, Omar Khayam.

³⁶⁴ *Sonetul CLV*, Vasile Voiculescu.

generalului rus Pavel Dmitrievici Kiseleff (contele Pavel Dmitrievici Kiseliiov)³⁶⁵, generalul guvernator al Principatelor Române, care a făcut cadou sârbilor în 1833

³⁶⁵ „Apariția lui Pavel Kiseleff pe scena istorică din Principate are loc pe fondul războiului ruso-turc dintre anii 1828-1829. Dacă țarul Alexandru I ratează ocazia de a interveni în Balcani pentru a pune problema împărțirii moștenirii otomane în beneficiul Rusiei însă urmașul său, Nicolae I a valorificat cu inteligență lupta de emancipare a grecilor de sub dominația otomană și în urma războiului ruso-turc (1828-1829) a încheiat pacea avantajoasă de la Adrianopole în 1829. Pentru Principatele dunărene aceasta pace marchează un moment de cotitură în istoria lor. În locul domnilor care se retrăseseră conducerea Moldovei și cea a Țării Românești este deținută succesiv de contele Feodor Petrovici Pahlen (aprilie 1828-februarie 1829) apoi de generalul Piotr Teodorovici Jeltuhin (februarie-octombrie 1829) și în cele din urmă de generalul Pavel Dimitrovici Kiseleff (noiembrie 1829-aprilie 1834). Jeltuhin își luase la început menirea în serios, dispunând în februarie 1829 efectuarea unei statistici a unităților administrative (necesară comitetului de reformă) făcând modificări instituționale și, mai ales, poruncind, pe fondul sărăciei, foametei și epidemiilor, măsuri care au nemulțumit nu numai pe localnici, inclusiv pe boierii înputerniciți cu viitoarea elaborare a Regulamentului Organic, dar și pe consulii străini care nu-și ascundeau îngrijorarea în fața agresiunii exercitată de cârmuirea provizorie a jurisdicției și privilegiilor consulare. În timpul scurt cât a deținut plenipotența cârmuirii provizorii a Principatelor, generalul rus a izbutit să impună și să obțină de la comitetul de reforme moldo-muntean elaborarea primelor două capitole ale legiurii „reglementare” pentru care Poarta emisese cuvenitul hâtîșerif către foștii domni după Convenția de la Akkerman. Este vorba de capitolele privitoare la organizarea politică a Principatelor în conformitate cu recomandările ministeriale transmise de la Petersburg, capitole pe care succesorul în funcție al lui Jeltuhin, generalul conte Pavel Kiseleff, avea să le preia în forma lor inițială, chiar dacă nu corespundeau întocmai cu vederile sale. Contele Pavel Dmitrievici Kiseliiov, cunoscut mai bine sub numele în forma franceză Kiseleff, s-a născut la 8 ianuarie 1788 la Moscova. A murit pe 14 noiembrie 1872 la Paris. Fost general rus s-a remarcat îndeosebi în timpul războiului Rusiei cu Napoleon. Între 1828 și 1834 conduce administrația Țării Românești, dar și a Moldovei. A fost comandantul trupelor rusești care au ocupat cele două Principate Românești, dar a fost și președinte al Divanului între anii menționați mai sus. Numele său se leagă indiscutabil de Regulamentul Organic. De numele lui Pavel Kiseleff este legată și materializarea altor câteva inițiative sau fapte administrative, politice și culturale, între care în prim plan s-a situat apariția primelor publicații periodice în limba română din Principate, „*Curierul românesc*” al lui Ion Heliade Rădulescu, la 8 aprilie 1829 și „*Albina Românească*” a lui Gheorghe Asachi, la 1 iunie același an. În Moldova apariția gazetei fusese condiționată de consulul rus, generalul maior Mircovici, prin supunerea ei cenzurii exercitată de consilierul Pavel Pisani și prin angajamentul asumat de redactor de a arăta întotdeauna „cea mai mare venerație către religie, respectul datorat guvernului și cea mai strictă observare a legilor”. Ilustrând strălucit o dublă carieră, militară și diplomatică, Kiseleff ca președinte plenipotent al Divanurilor celor două Principate Române și-a devansat înaintașii în funcție prin hotărârea, curajul și spiritul de inițiativă dovedite, nu în ipostaza de simplu executant al ordinelor primite de la Petersburg ci și în cea de autentic reformator într-un cadru juridic și politic voit ajustat în conformitate cu propriile-i percepțe. Ion Ghica își amintea despre el ca despre un personaj „agreabil, afabil, iubitor de fast și reprezentatie” care „dă baluri și petreceri, încurajează luxul și ușurimea moravurilor, sfătuiește boierii să-și schimbe portul, de-a adopta îmbrăcămintea brodată, pălăria cu borul îndoit în colțuri și să-și radă mustățile”. Încă de la prima întâlnire cu membrii Divanului muntean la 14 noiembrie

Banatul situat la vest de râul Timoc, toată regiunea Bor, Vîrșeț și Zaicear, iar spre rușinea noastră națională, acesta se bucură și astăzi de prețuirea unor edili neghiobi, obedienți și inculți, unii ajungând chiar șefii statului român și făcând mare caz de patriotism.

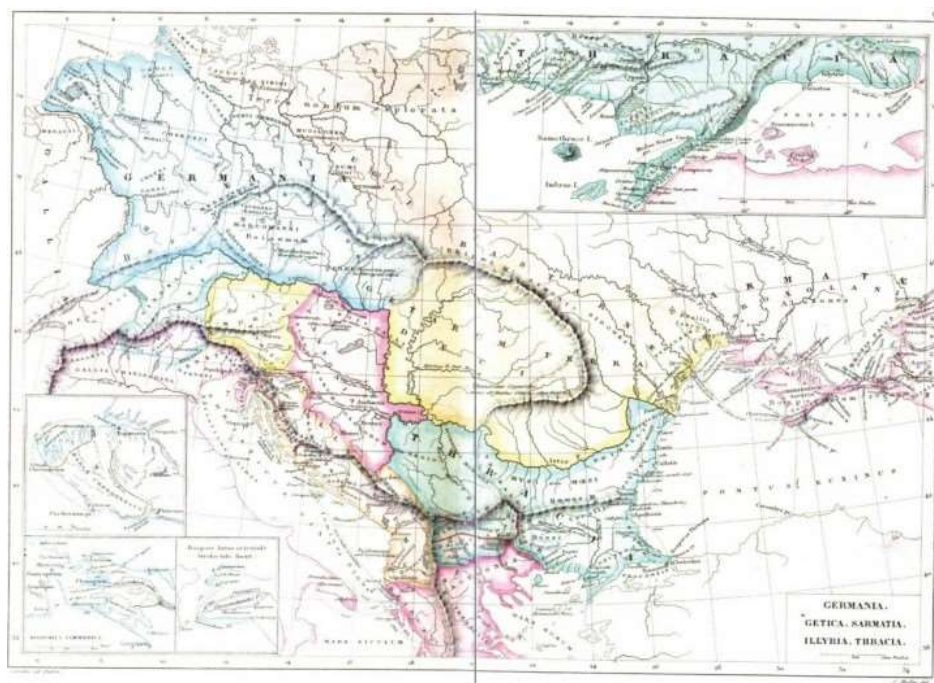
Și uite-așa un rege sârb, Milan Obrenovici, dintr-o mamă româncă, Maria Catargi, căsătorită apoi Obrenovici, născut în Moldova în 1854, a acceptat acest rapt teritorial, despre care noi nici astăzi nu avem curajul și vâna să vorbim, cu o țară mai mică de trei ori ca noi. Stigmatul timpului ne apasă pe toți deopotrivă și prostia nu doare, cum poate ar fi bine să se întâmple spre binele întregii omeniri, după cum noi putem lesne observa, căci nimeni nu poate lua ce nu-i a lui, decât cu prețul unor păruieli ulterioare. Sârbii, care astăzi pătesc ce pătesc, i-au persecutat pe români, gonindu-le preoții și închizându-le fără rușine școlile românești!

1829 Kiseleff condiționa reușita misiunii de buna conlucrare cu localnicii întru îndreptarea moravurilor și a spiritului obștesc. Pe temeiul experienței sale acumulate în vremea războiului în funcția de șef al Marelui Stat Major el reamintea condamnând abuzurile administrației interne în distribuția și colectarea contribuțiilor pentru armata „protectoare” afirmând că „acolo unde domnește sistema răpirilor trăsnește blestemul obștesc”. Invocând moralitatea își avertiza interlocutorii că administrația sa va avea în vedere binele obștesc al țării și nu foloasele personale, întemeiate îndeobște pe abuzuri și susținute prin prelungirea acestora. „Voiesc să fiu cu totul altfel decât predecesorul meu ale cărui obiceiuri nu mi-au plăcut niciodată. Vă poftesc să schimbați tonul în relațiile cu supușii și să renunțați la arbitrar pentru că nu voiesc să contribui la urârea numelui rusesc”. Trecând apoi la lucru a început prin activizarea celor două comisii însărcinate cu elaborarea Regulamentului Organic, supraveghindu-le îndeaproape prestația fără a neglija cocomitent diminuarea abuzurilor, săvârșite deopotrivă de funcționarii români și ruși, prin numirea comisiilor de anchetare a numeroaselor reclamații îndreptate către el pentru pedepsirea vinovaților. Mulți slujbași necinstiți au fost siliți să restituie bunurile pe nedrept agonisite, după cum nu puțini boieri au fost consemnați spre a nu li se mai încredința dregătorii în administrație. Nemaiașteptând rezultatul dezbaterilor din cadrul comitetului de reforme și încredințat fiind că boierii care solicitaseră ameliorări vizaseră doar îngrădirea puterii domnești, nicidecum nu-și imaginaseră că reformele preconizate vor atinge interesele lor. Kiseleff a constituit încă o comisie pe care a înputernicit-o cu anularea unui însemnat privilegiu boieresc, derivat din deținerea scutelnicilor și poslușnicilor. Cele două categorii, reprezentând circa un sfert din numărul total al potențialilor contribuabili din ambele Principate, erau scutite de orice dare către Visteria statului, încât obligațiile lor fiscale cădeau în seama celorlalți locuitori, împovărându-i. Întrucât rezistența fățișă a boierilor risca să compromită întregul program de reforme, președintele plenipotent a venit cu o măsură de compromis, disputând despăgubirea lor prin acordarea unor pensii viagere. Cum și epidemia de ciumă începuse a face ravagii în Principate, bătându în câteva zeci de târguri și alteva sute de sate, a dispus organizarea administrației sanitare la București și Iași, numirea unei comisii de combatere a maladiilor (prezidată de maiorul Kuzmin), introducerea carantinei și organizarea lazaretelor, rânduirea medicilor de ținuturi prin toate județele, stricta supraveghere a intrărilor și ieșirilor din țară și, nu în ultimul rând, inspectarea personală vreme de cinci săptămâni a localităților afectate de molimă.”- *Istoria românilor*, prof. Constantin Ardeleanu.

Într-o reclamă apărută în revista „Finanțe și industrie” de-a lungul anului 1939 sunt prezentate sumar liniile maritime românești de pasageri („rapide”; mă întreb cât dura o călătorie cu un vas de linie „lentă”, dacă exista așa ceva), cu trasee în Marea Neagră și în Marea Mediterană. Atunci, Egiptul și Palestina erau sub protectorat britanic. Numele vaselor reflectă discursul național și „brandul de țară” din acea vreme: Linia 1: Constanța – Istanbul-Piure-Alexandria-Tel-Aviv-Haifa-Beirut și retur, cu vasele Basarabia și Transilvania; Linia 2: Constanța-Istanbul-Piure-Larnaca-Tel Aviv-Haifa-Beirut și retur cu vasele Dacia și România; Linia 3: Galați –Constanța –Istanbul –Salonic –Piure -Izmir- Genova- Marsilia-Piure- Istanbul, cu vasele Alba Iulia și Peleş.

Au jucat atunci ceva asemănător cu acest catren a lui Omar Khayam: „Țin într-o mână cupa și-n alta un Coran/Și fac ce-mi spune legea, și-o ncalc în chip viclean/Așa îmi trece viața sub cerul diafan./Nu-s nici păgân cu totul, nici sincer musulman.” Cel mai vehement dintre ei a fost o corcitură regală născută, din păcate, aproape ca un blestem tot pe la noi, cu numele de tristă amintire pentru noi, Milan Obrenovici. Altfel Pavel Kiseleff era un bun militar, care a luat parte la bătăliile de la Borodino contra lui Napoleon I, la războiul din 1813-1815 și la cel din 1828-1829. Era un foarte bun diplomat. A ținut piept boierilor reacționari, înscriind în Regulamentul Organic legiuirea din 1746 și 1749 pentru dezrobirea țăranilor „rumâni”, dar tot generalul rus a introdus benefic și o severă cenzură.

Harta Europei de est după congresul de la Berlin din 1878.

Ca președinte plenipotențiar al divanurilor din Moldova și Țara Românească a avut puterea de a organiza și a crea o primă ordine de drept stabilă și respectată, care să asigure dezvoltarea în toate domeniile. Pentru combaterea ciumei a instituit repede la București și în Iași câte o comisie sanitară și a întocmit un lung plan de inspecție și curățire a centrelor infectate, a numit medici și a organizat și spitale, a organizat de-a lungul graniței o zonă de carantina, apoi a suspendat o perioadă scurtă toate târgurile și iarmaroacele din principate române. Iar la sfârșitul anului 1829, epidemia de ciumă a fost stopată. Pentru combaterea foametei a importat cereale din Odessa, a ordonat apoi să se constituie magazine de rezervă în care țăranii erau obligați să depună o baniță dublă de porumb sau mei, pentru a se evita o nouă foamete generală. Kiseleff a luat apoi măsuri în vederea recensământului general, a organizat comisia de delimitare a graniței Dunării, a organizat armata națională pe modele verificate, înlocuind pe toți vechii slujitori corupți cu dorobanți plătiți. Dar cea mai mare realizare a sa și a timpului său a fost elaborarea Regulamentului Organic, prima lege cu valoare de Constituție, terminată greu în data de 30 martie 1830.

Bursa de mărfuri din Galați de pe strada Portului.

Din rândul românilor și-a ales colaboratori pe: Al. Ghica, B. Știrbei, Gh. Bibescu, Iordache și Dinicu Golescu... Centrul parcului Copou din Iași, situat chiar pe dealul Copoului, minunatul parc numit „Podu Verde”, căptușit cu o întreagă pădure de copaci, sau „Ulița aristocratică a Copoului” de odinioară, adăpostește aproape de „Teiul lui Eminescu” și monumentul „Obeliscul cu lei” sau „Monumentul Legilor Constituționale”, ridicat după planurile lui Gh. Asachi în cinstea generalului rus Pavel Kiseleff și a reformelor introduse de acesta în Moldova. Pentru toate lucrurile bune merită mulțumiri, dar acestea nu pot șterge deloc raptul teritorial prostesc, care i se datorează tot lui. Este trist să vezi și să accepți distrugerile provocate de incultură! Să amintim tot acum ce s-a întâmplat cu pădurile Moldovei sub ocupația rusă dintre anii 1806-1812. „Armata rusă consuma și mari cantități lemn și alte materiale de construcție, atât pentru repararea și fortificarea cetăților cucerite, construirea de poduri, magazii, chiar a unei mari flote fluviale pe Dunăre, cât și pentru fabricarea prafului de pușcă, arderea cărbunelui de lemn, precum și cu încălzirea cazărnilor militare, a spitalelor militare etc.

Toate erau acestea erau rechiziționate din Principatele Române. Pe 20 iulie S. Kușnikov, președinte al Divanurilor Moldovei și Munteniei, cere acestora să i se prezinte informații privind ținuturile în care sunt păduri, suprafața lor, soiurile de copaci, cine sunt proprietarii, statul sau persoane particulare. Ca un „gospodar grijuliu” ce era, senatorul le ordonă Divanurilor să ia pădurile sub pază ca bun

acumulat pe parcursul secolelor, desigur, în perspectiva utilizării lor în interesele Rusiei. Documentele ne dovedesc totodată că pentru satisfacerea necesităților acestea, mai sus enumerate, senatorul cerea mereu Divanurilor să repartizeze noi loturi pentru tăiere.

Pe data de 25 iulie 1808 Kușnikov, conform prescripțiilor primite de la A. Prozorovski, comandantul armatei ruse, ordona preventiv să se pregătească în pădurile din preajma Chilieii copaci cu o grosime de patru verșoace (aproximativ 175 cm), toate pentru repararea cetății; din care 700 au fost pregătiți în ținutul Orhei, 300 în ținutul Soroca și 185 în ținutul Hotărniceni.³⁶⁶ În luna august 1808 comandantul armatei ruse decide să înființeze un depozit al convoiului de transporturi la Chișinău și în satele vecine, unde urmau a fi adunate din Podolia, raiaua Hotinului și alte locuri toate furgoanele avariate pentru reparație, iar lemnul necesar va fi obținut din pădurile apropiate. Senatorul Kușnikov dispune ca Divanul Moldovei să acorde militarilor ruși necondiționat tot ajutorul lui (prin autoritățile locale) la repararea furgoanelor, precum și la vinderea la un preț cât convenabil pentru harnaul țaristă a boilor ce nu mai puteau fi folosiți la transportarea poverilor, cât și cumpărarea la un preț jos a harabalelor și căruțelor.”³⁶⁷ În urma războiului ruso-austro-turc de la 1735-1739, la care participaseră și trupe din cele două Țări Românești aflate sub tutelă otomană, se produce ocuparea Moldovei în 1739.

„Pescăriile Statului” din Galați la care piatra de temelie a fost pusă în anul 1912 în ziua de 27 iunie, construcția fiind finalizată în anul 1915. Era o construcție care se impunea prin modernitate, avea

³⁶⁶ Arhiva Națională a Republicii Moldova (în continuare A.N.R.M.), F. 1, inv. 1, dosar 7, f. 658 v; Ibidem, f. 635; Ibidem, dosar 295, f. 3; Ibidem, dosar 333, f. 2.

³⁶⁷ *Aprovizionarea armatei ruse cu materiale de construcție și forță de muncă, de către Moldova și Muntenia în anii de ocupație 1806-1812*, Alexei Agachi, *Revista istorică.*, tom XII, nr. 1-2, p. 109-124, 2001

port propriu, hală pentru comerțul cu pește en-gros, compartimente pentru comercianții angroșiști și comisionarii de pește, hală de ambalaj și expediție, linie de garaj CFR, frigider central, piață pentru căruțași, depozite de gheață. Astăzi toată această poveste frumoasă a devenit doar istorie, incapabilii care au condus-o ultima dată, astăzi parlamentari fără rușine, au reușit să distrugă această frumusețe.

Comandantului armatei ruse, feldmareșalul Münnich ajunge cu trupele rusești în Moldova, obligându-i pe boierii moldoveni să semneze, asta chiar sub amenințarea incendierii Iașiului, o înțelegere total înrobitoare: impune credință absolută față de țarul rus, întreținerea trupelor constând în cazare și hrană pentru 20 000 de soldați, asigurarea a 3000 de muncitori la fortificații, un mic „cadou” de 30 de bani pentru el însuși și 100 de bani drept contribuție anuală pentru întreținere. „Astfel, vinul dulce unguresc ajunge o băutură amară, râsul se transformă în lacrimi, bucuria în teroare, și mai mult decât atât, Doamne!

Arsenalul Marinei din Galați în 1894. În anul 1867 un atelier pentru repararea navelor s-a mutat la Galați, transformându-se, în anul 1879, în stabiliment pentru construcții. Atelierul a constituit embrionul Arsenalului Marinei. Aceste măsuri bune de reorganizare au fost luate de locotenent-colonelul Constantin Petrescu, numit comandantul Flotei. Acesta a continuat politica de înzestrare începută sub comanda colonelului Nicolae Steriade.

Bogăția devine sărăcie, blestem, nenorocire și suferință, fără iertare și fără uitare”, notează cu amar cronicarul Ion Neculce. Între septembrie 1769 și iulie 1774 avem o nouă ocupație și administrație militară rusă în Moldova și Țara Românească, executată se pare cu mult sârg în numele împărătesei Ecaterina Alexeievna, în timpul războiului ruso-turc dintre anii 1768-1774. Războiul ruso-otoman din anii 1768-1774 a fost evenimentul ce transformase principatele române

Moldova și Țara Românească în baze ale acțiunilor militare țariste în Peninsula Balcanică.

Căminul Ocrotirea Copiilor, un timp a fost Spital de pediatrie pentru Galați.

Succesul acestor acțiuni, mai degrabă devastatoare pentru Principatele Române și provinciile limitrofe Dunării de Jos, dar imobilizând la această frontieră importante forțe otomane, permisesse flotei ruse, conduse de ofițeri englezi, să opereze în Arhipelagul grecesc și în Peloponez, ceea ce constituia o premieră în politica militară rusă, și să afirme aspirațiile sale de ieșire la mările calde. Prin tratatul de la Küçük Kaynarca (21 iulie 1774), care încheiase acest război, Imperiul Rus obținuse atât dreptul liberei navigații în Marea Neagră și pe Dunăre, dar și stăpânirea strâmtorii Kerci, în fapt controlul Mării de Azov³⁶⁸. Un punct secret al tratatului stipula necesitatea acordului expres al Rusiei la numirea domnitorilor Țărilor Române.

³⁶⁸ *Recueil d'actes internationaux de l'Empire Ottoman*, ed. Gabriel effendi Noradounghian, tom. I, Paris, Leipzig, Neuchâtel, 1897, p. 322, 324-325.

Colonelul Nicolae Steriade, primul comandant al Corpului Flotilei, provenea din rândul Corpului de grăniceri, însă a îndeplinit și funcția de comandant al goeletei „Emma”, apoi al unei nave de brandvahtă, iar ca ofițer superior a comandat Batalionul 1 Marină. Imediat după Unirea Principatelor a fost numit comandant al Flotilei din Moldova. Prin Înaltul Ordin de Zi nr. 173 din 22 octombrie 1860, a hotărât definitivă unificare a Flotilei, dispunând: Aprobăm cele cuprinse în Raportul ministrului nostru secretar de stat la Ministerul de Resbel cu nr. 3597. Am decretat și decretăm: Art. 1 Flotilele după întregul curs al Dunării în viitor vor forma un singur Corp. Art. 2 Colonelul Steriade se întărește în postul de comandant superior al întregului Corp și căpitanul Petrescu ajutorul său. Art. 3 Ministrul nostru secretar de stat la Ministerul de Răsboi va executa ordonanța de față.

Ca preț pentru medierea păcii, Austria va primi Bucovina. Visând la tronul Constantinopolului, Rusia avea nevoie să anexeze Țările Române, să devină stăpână absolută a Mării Negre și Gurilor Dunării. Conform rapoartelor tuturor agenților francezi, solii ruși schimbau după voia lor domnii Țărilor Române, fiecare schimbare aducându-le sume fabuloase în jur de 50.000 lei. „În cursul

negocierilor pentru încetarea războiului început la 1787, rușii începură prin a cere Moldova și numai la urmă se mulțumiră cu fruntaria Nistrului.”

Cazarma Comandamentului Flotilei. Forțele destinate apărării fluviului se resimțeau puternic după războiul Crimeii astfel încât, în preajma Unirii Principatelor, existau 2 nave cu 117 oameni în Valahia și 3 nave cu 104 oameni în Moldova .

Nu trebuie uitat că în anul 1656 Gheorghe Ștefan Vodă și Marele Țar al Moscovei încheie un tratat diplomatic oficial. Din secolul al XVI-lea, când Bugeacul sau Basarabia a fost smuls din trupul Moldovei de către sultanii Baiazid al II-lea și Soliman I, boierii moldoveni protestaseră și chiar respinseseră numirea în scaunul de domnie a lui Ștefan Lăcustă, care le fusese impus de sultan, datorită faptului că voia să-i cedeze acestuia și zona Nistrului și zona de pe malul Dunării până la marginea munților. Neputându-se bizui pe ajutorul Germaniei sau al Poloniei, ea însăși poftind aceste teritorii, boierii moldoveni vor căuta alianțe cu statul rus, întărit prin moștenirea puterii cazacilor și prin cucerirea Kievului.

Trupele rusești trec Dunărea la Brăila în 1877.

Tratatul stabilea următorul acord: „toate locurile, teritoriile și cetățile fortificate pe care Imperiul Turcesc le-a desprins de Moldova, cuprinzând Cetatea Albă, Chilia, Tighina și provincia Bugeacului, vor fi recucerite de Marele Țar și vor fi restituite pe urmă Principatului Moldovei ca „iure hereditari” (cu drept de moștenire).”³⁶⁹ La data de 13 aprilie 1711 între Petru cel Mare și Dimitrie Cantemir vodă se încheie un tratat de alianță ruso-moldovean. „Hotarele Moldovei, respectându-se toate drepturile ei străvechi, sunt acelea constituite de râul Nistru (Camenita, Bender cu teritoriul Integral al Bugeacului), apoi Dunărea, Țara Românească, Transilvania și Polonia, după împărțirea care a fost făcută”. Tratatul recunoaște că Basarabia, cunoscută sub numele tătar de Bugeac, este provincie moldovenească ocupată nelegitim de turci. „Țara Moldovei își va redobândi frontiera de pe Nistru, ca și Bugeacul cu toate cetățile lui, care va fi de asemenea al Moldovei pentru totdeauna.” Prost inspiratul voievod cărturar, Dimitrie Cantemir, îl primește cu onoruri, la Iași, pe Petru cel Mare, ajutându-l cu o armată de 10 000 de ostași. „Seculara prietenie” dintre ruși și moldoveni e întreținută asiduu de însuși Petre cel Mare, care dă, la Iași, banchete peste banchete, toate stropite din belșug cu șampanie și vinuri dulci franțuzești, așezându-l totdeauna, în semn de prietenie, pe Dimitrie Cantemir în fruntea mesei!

Treziți din aburii beției, boierii moldoveni descopereau cu uimire ca „prietenii” lor ruși își însușiseră, între timp, hainele, podoabele, obiectele din casă și altele din averea lor. Neobișnuiți cu așa ceva, boierii noștri își imaginau că rușii

³⁶⁹ N. Iorga, „Studii istorice asupra Chilie și Cetății Albe”, p. 240.

le luaseră doar ca „amintire nepieritoare” a frăției ruso-moldovene, ca un fel de dorit suvenir turistic! Tratatul de la Luțk din 28 iunie 1711, încheiat în urma înfrângerii suferite de către Rusia, din partea Turciei, în bătălia grea de la Stănilești, pe Prut, prefigurează politica expansionistă rusească asupra Țărilor Române și a asupra Balcanilor. Dimitrie Cantemir se refugiază în Rusia, fiul său Antioh Cantemir devenind primul poet rus recunoscut. De la posesiunea pe litoralul Mării Negre a Kinburnului³⁷⁰, de la vărsarea Niprului, obținut la 1774, Rusia acapara, până la pacea de la Huși-Iași (1792), întregul litoral nordic al Mării Negre, de la fluviul Kuban la est, la Nistru la apus, anexând, în 1783, și Crimeea.³⁷¹

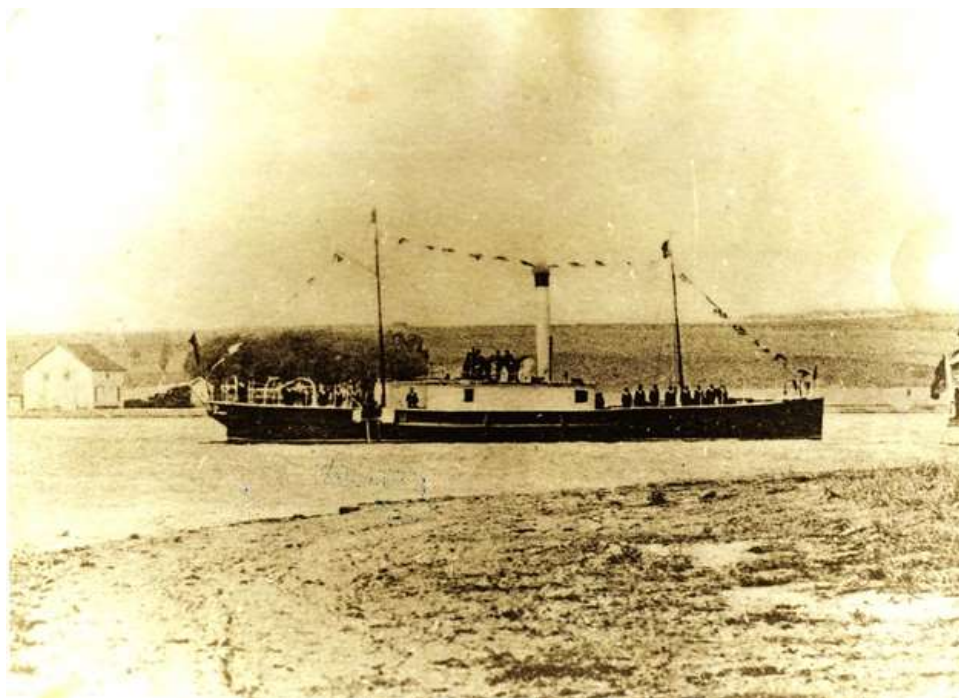
Construcția silozului în bazinul portului Docuri din Galați. Anghel Saligny între 1884 - 1889 a lucrat la construcția docurilor și antrepozitelor de la Galați și Brăila propunând soluții originale,

³⁷⁰ În anul 1453 turcii otomani au reușit să cucerească Constantinopolul. După aceasta au urmat campanii de cucerire care au dus la crearea unui adevărat imperiu extins pe suprafața a trei continente. Domnitorii români au opus rezistență Porții Otomane nu numai pe propriul teritoriu, dar și în afara hotarelor. Astfel, Ștefan cel Mare a trimis oșteni de-ai săi pentru apărarea Caffei Crimeei și Mangopului de turci. Până la urmă, totuși, Țările Românești (precum și hanatul tătarilor din Crimeea) au recunoscut suzeranitatea sultanului și au cedat Turciei punctele-cheie de pe litoral și din estuarele marilor fluvii care se scurg în Pontul Euxin. Acolo otomanii au construit și au renovat cetățile Uzu-Kale (Aci-Kale în turcă, Oceakov în rusă, iar în românește, Vozia), Kilin-Burun (Kinburn) și Ak-Kerman (Cetatea Albă). La aceste lucrări au contribuit și domnitorii moldoveni care au fost chemați să-i asigure pe turci cu brațe de muncă (meșteri zidari și salahori) și cu mijloace de tracțiune. Astfel, în anul 1587 Petru Șchiopul trimite mai bine de 15.000 de salahori cu trei mii de care la întărirea cetății Oceakov.- N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei și Cetății Albe*, București, 1889, p. 110.

³⁷¹ *Actes et documents relatifs à l'histoire de la régénération de la Roumanie*, ed. Ghenadie Petrescu, D.A. Sturdza et D.C. Sturdza, vol. I, Bucarest.

printre care: construcția fundațiilor pe straturi de fascine și piloți pentru cheiuri, a bazinelor de legătură cu Dunărea pentru silozuri și folosirea, pentru prima oară în lume, a betonului armat în construcția silozurilor. Pe baza unor invenții proprii, Anghel Saligny a construit, în premiera mondială, silozurile din beton armat, de la Brăila (1888) și Galați (1889).

Prin succesivele împărțiri ale regatului Poloniei până la ștergerea acestui stat de pe harta politică a Europei, Rusia ajungea la 1793 să aibă o graniță comună cu principatul Moldovei pe Nistru, din dreptul Hotinului și până la limanul Nistrului și vărsarea fluviului în mare.

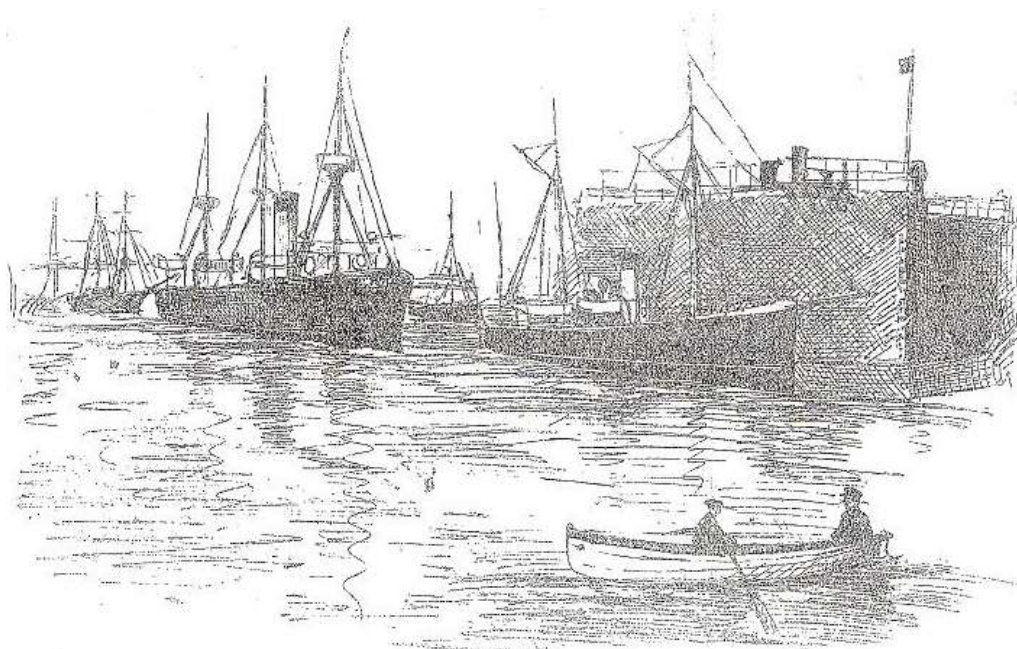
Un pas important în procesul constituirii Flotilei unice a României l-a reprezentat Ordinul de Zi, dat de către domnitorul A.I.I. Cuza, pe toată Oastea Română din ambele Principate, dat de ministrul de Război, generalul Florescu, în absența domnitorului, la 6 octombrie 1860, prin care se hotăra ca până la definitiva organizare a Corpului Flotilei, toată flotila de pe Dunăre să formeze un singur Corp. Începând cu anul 1865 până la sfârșitul domniei colonelului Alexandru Ioan Cuza, Comandamentul Flotilei avea în subordine cele mai mari efective pe categorii de armă, dispunând de un colonel, un maior, cinci căpitani, patru locotenenți, 4 sublocotenenți, 23 de angajați civili de diferite specialități și 370 trupă (soldați, caporali, sergenți și sergenți majori). Prin Înaltul Ordin de Zi nr. 615 din 1 iulie 1862 aplicat, însă, la începutul anului următor, pentru ofițerii din serviciul Flotilei s-a introdus redingota (mantaua) și se preciza că gradele ofițerilor de marină erau reprezentate prin trese orizontale aplicate în jurul manșetei. Cu timpul, mantaua și capela din portul gradelor inferioare au fost înlocuite cu spențerul (scurta) și șapca de marinar (bonet tip napolitan).

În plus, uniforma marinarilor mai cuprindea pantaloni din pânză și din postav, pălărie din paie și botfori (cizme din piele cu carâmbi încrețiți). În felul acesta, echipamentul a fost simplificat și adaptat specificului marinăresc, fapt care îi deosebea pe marinari de militarii celorlalte arme.

În negocierile diplomatice ale întregii etape, principatele române Moldova și Țara Românească, totdeauna împreună, făcuseră obiectul unor numeroase planuri rusești de anexare, mai mult sau mai puțin mascată ca dorință certă, prin crearea așa-numitului „Regat Dacic”, pentru un prinț din Casa Romanovilor. Ispita împărțirii regatului Poloniei, susținerea intermitentă, dar eficace, a Imperiului Otoman de către Franța, precum și opoziția mereu surdă a Sfântului Imperiu Romano-German față de ocupația și față de expansiunea Rusiei în toată Peninsula Balcanică impuseseră însă Curții țariste de la Sankt Petersburg amânarea realizării acestor proiecte, pentru alte perioade.

În aceeași perioadă Marea Neagră trecea, aproape în același ritm cu vechea expansiune otomană, de la „lac turcesc”, cu monopol economic absolut al Porții Otomane, la statutul de condominiu ruso-otoman și cu sublinierea tot mai evidentei disproporții între forța stăpânitorului de pe Neva și aceea în declin, a celui de la Bosfor. În anul 1788 se produce un nou război ruso-austriac împotriva turcilor. Granița imperiului țarist ajunge la cursul inferior al Nistrului după tratatul de la Iași din 1792. Acțiunea rusească în Moldova este caracterizată de Parant, viceconsul francez la Iași, 11 iunie 1798: „Rușii au pus stăpânire în această țară pe toate spiritele și nu-i de mirare; religiunea, acest mijloc totdeauna victorios față de ignoranță, le-a deschis toate inimile...”

Popii greco-răsăriteni (Les Papas Grecs) au fost totdeauna și sunt încă cu bunăseamă și astăzi atâția agenți secreți pentru Rusia în împărăția otomană. Ei predică, sunt datori să predice neconținut popoarelor lor spre a-și face meseria, iubirea cătră muscali și ura pentru musulmani, acești necredincioși care i-au robit. Și era este firesc după asta ca fiecare ortodox, fiecare moldovean de credință greco-răsăriteană să vadă în fiecare rus un prieten firesc, un frate, astfel simte cel puțin țaranul.” O informație diplomatică franceză din 23 aprilie 1802: „Rusia cu orice preț vrea să-și asigure încorporarea acestor două provincii la împărăția sa, spre a împinge, conform dorinței Caterinei a II-a, limitele sale până la Dunăre se opintește să facă pe grecul Ipsilanti domn al Țării Românești”. „Ce au făcut rușii de 50 de ani încoace?”

Crucișetorul „Elisabeta”, Canoniera „Grișia”, Docul plutitor,
VASELE MARINEI LA ARSENAL PENTRU REPARAȚII.

La sfârșitul anului 1859, s-a votat pentru Flotilă un credit de 150.000 lei necesar construirii unor șalupe și bărci, în timp ce Adunarea electivă a Moldovei a aprobat un fond pentru Ministerul de Război de 200.000 lei. Comisia Centrală de la Focșani a alocat suma de 400.000 lei în scopul aducerii din Franța a altor opt detașamente de instructori, respectiv ofițeri și subofițeri. La comanda porturilor (a punctelor) au fost numiți ofițeri de încredere: la Ismail a fost numit locotenentul Anton Barbieri, la Chilia comandant a devenit sublocotenentul Popovici, la Galați a fost numit căpitanul Murguleț, comandantul portului Brăila a fost desemnat locotenentul Caralea, la Giurgiu sublocotenentul Petrescu, pentru ca la Calafăt comandant al portului să fie numit sublocotenentul Capitanovici.

Au ocupat Crimeea, Mica Tartarie, teritoriul Oczacovului, Cubanul, o parte a Georgiei, toată țara până la gurile Fasului. Ei, când n-au armele în mână, caută să cotopească pe tăcute și pe calea tratatelor. Dovadă tratatele lor relative la Moldova și Țara Românească.”³⁷² Pe data de 25 iunie/7 iulie 1807 în tratatul de la Tilsit ...dintre Rusia și Franța; rușii ridică pretenții de a păstra Bugeacul (Basarabia), iar în anul 1809 Rusia proclamă anexarea Principatelor Române.

³⁷² 1806, Ruffin, însărcinatul cu afaceri al Franței la Constantinopol

Palatul Administrativ într-o ilustrată a editurii lui Jan Negoescu în anul 1930. Valoarea ilustratei vine și din faptul că în dreapta imaginii avem casa lui Constantin Sacomano, în care sunt vizibile câteva elemente de arhitectură.

„Acei care mai cunosc istoria Țării Românești în epoca de la 1792 la 1806, știu pustiirile, jafurile, omorurile și batjocurile de tot felul de care a avut parte acea nenorocită țară din cauza mișcării astfel încurajate de Rusia, spre folosul scopurilor ascunse ale acestei puteri. În curs de trei ani numai ea plătitese, peste birul obișnuit, 90 mii de pungi de bani, adică enorma sumă de 45 milioane, sub cuvânt de ridicare de trupe și de alte măsuri de apărare împotriva lui Pasvant-oglu.”³⁷³ „Generalii ruși urmează să ridice din aceste nefericite provincii (Moldova și Țara Românească) contribuții enorme: ei vor lăsa țăranilor munteni și moldoveni numai ochii ca să plângă.” „De când rușii sunt aici, generalii en chef, Michelson și Prozorovski, au avut întotdeauna câte 300 lei (450 franci) pentru masa lor; Meyendor, Țițerov, Miloradovici și chiar Lascarov câte 200 lei; Bahmetiev, Ulanbius și mai mulți alții câte 100 lei, toți ceilalți ofițeri, gheliruri.”³⁷⁴

³⁷³ Hurmuzachi, *Supl. I,III,memoriu din arhivele ministerului afacerilor străine din Paris, piesa CCCCZZIII*, p. 228.

³⁷⁴ 5 februarie 1808, *raport al agentul francez Lamare*.

Grand Hotel în anul 1927. Făcea parte din grupul de 18 hoteluri construite în epocă la Galați, odată cu noul impuls al vieții comerciale în vestitul port de la Dunăre, care a determinat și o viață diplomatică nemaiîntâlnită niciodată la Galați. La 8 iulie 1910, Ilie Climis a solicitat Primăriei și autorizația de a construi o împrejmuire a locului pe care îl deținea pe strada Domnească intenționând ca în anul următor să ridice o construcție nouă cu destinația de hotel. Aceasta se va încheia în 1912, dar până în 1927 el își va completa atenasele trebuitoare și dotările pentru restaurant și crămă.

„S-a pus în această provincie o dare de 30 lei de fiecare casă. Această dare dă loc la murmurale românilor de vreme ce este de cinci ori mai mare decât aceea ce o plătesc de obicei.”³⁷⁵ Impozitele sunt și astăzi un semn de neputință.

Palatul episcopal într-o ilustrată făcută la puțin timp de la darea lui funcție.

³⁷⁵ Adjutantul Meriage, 18 februarie 1808.

„Această țară este cu desăvârșire distrusă, ruinată și depopulată dacă pacea și o grabnică mântuire nu vin în ajutorul ei. Nu este pildă de vezațiuni asemănătoare celor ce exercită la țară ispravnicii îndemnați de divanul lui Ipsilanti și de ordinele suverane ale rușilor... Oameni foarte demni de credință mă încredințează că sunt puși la tortură în același teasc, piciorul bărbatului lângă piciorul femeii, până când mărturisesc și predau tot ce au. Nu mai este în țară nici grâu, nici orz. De opt zile nu mai este pe piața Bucureștilor nici carne, nici pâine, nici lemne, nici verdețuri. Țăranii români vor pleca cu toții, fie în Turcia, fie în Transilvania și nu se vor mai întoarce niciodată.”³⁷⁶ „Țara Românească este într-o stare de mizerie ce greu s-ar putea descrie. Șăderea într-însa a armatei rusești, care apasă întregă pe ea, precum și lăcomia lui Ipsilanti au redus-o la cea de pe urmă mizerie.”³⁷⁷ „...Amicul și aliatul meu, împăratul Rusiei, a alipit către împărăția sa Finlanda, Moldova, Țara Românească și un ținut din Galiția. Nu sunt gelos de nimic ce s-ar întâmpla în bine acestei împărății.”³⁷⁸ „Țara Românească este în starea cea mai deplorabilă, dările ce divanul este silit să le perceapă pentru trebuințele armatei sunt de patru ori mai mari de ceea ce erau sub domni.

Docuri-Magazii și Siloz. Anghel Saligny s-a născut în ziua de 19 aprilie 1854, în comuna Șerbănești-Galați, decedând pe 17 iunie 1925, la București. A construit docurile și antrepozitele din porturile Brăila și Galați, contribuind cu soluții originale, la fundarea cheiurilor și a bazinelor, precum și la construcția silozurilor de cereale, executate pentru prima oară în lume, din prefabricate de beton armat. Silozurile proiectate și executate sub directa îndrumare a lui puteau

³⁷⁶ 27 martie 1808, raport al agentul francez Lamare.

³⁷⁷ 8 iulie 1808, raport al agentul francez Sebastiani la Constantinopol.

³⁷⁸ Napoleon, 3 decembrie 1809.

cuprinde peste 25.000 tone cereale. Pereții celulelor hexagonale ale silozurilor au fost realizate, tot pentru prima oară în lume, din piese fabricate numai la sol, sub forma de plăci, prefabricarea plăcilor la sol, a colțurilor de rigidizare și de joncțiune, sudura barelor metalice și mecanizarea la montaj, constituind nouăți pe plan mondial în construcții.

Un nenorocit de țăran, care drept toată avere posedă o păreche de boi și un car, plătește niște biruri ridicându-se până la 40 lei pe lună. Totalul general, stabilit la sfârșitul anului 1809, reprezintă o sumă de 30 milioane pe care Țara Românească a fost silită să le furnizeze rușilor, de la intrarea lor în țară, atât în bani cât și în provizii deosebite. Trebuie să se adauge la aceasta tot ceea ce bioerii, în mâinile cărora rușii au vândut autoritatea administrativă, au putut să mai stoarcă pentru propria lor socoteală, care se poate ridica la alt total de aproape zece milioane și atunci își va face cineva face o idee de nevoia în care se găsește această nenorocită țară.

Primul Gimnaziu teoretic din Galați, viitorul Liceu „Vasile Alecsandri”, a fost inaugurat duminică, 26 noiembrie 1867, primar fiind P.S. Sgrumalla, iar prefect Al. Lupașcu. Prin decretul ministerial nr. 12043/XI din 1867, a fost numit director și profesor al gimnaziului, profesorul ardelean Ion Cetățeanu. La 23 noiembrie 1867 „primarul comunei Galați”, P.S. Sgrumalla, prin anunțul nr. 6935, a invitat locuitorii urbei gălățene să asiste la ceremonia deschiderii gimnaziului: „Duminică la 26 ale curente luni urmându a se face inaugurarea de deschidere Gimnaziului înființatu în acestu Orașu, Subsemnatul vă invită pe cetățenii acestei urbe ca la orele 11 a.m. să asiste la această ceremonie, ce va avea loc în localul disului Gimnasiu, în strada Brăilei Nr. 19”. Liceul a apărut la 1 septembrie 1887, prin strădania aceluiaș director, ctitor al școlii de față, Ion Cetățeanu. Istoricul V.A. Urechia, senator de Covurului până în anul 1901, s-a făcut ecoul doleanțelor gălățenilor, obținând sprijinul primului ministru, D.A. Strudza, care, la rândul său a cerut ministrului Spiru Haret să dea aprobarea necesară funcționării la Galați, a unui liceu cu șapte clase. Continuator al lui Ion Cetățeanu, tânărul profesor de limbă latină, Al. Nicolescu, a fost printre cei mai vrednici

directori. La propunerea lui Al. Nicolescu, ajutat de profesorii P.D. Petrovici și Gr. Guțu, Ministerul a aprobat prin ordinul nr. 211/16.X.1892 ca liceul gălățean să poarte numele lui Vasile Alecsandri. În toamna anului 1890, profesorul și academicianul V.A. Urechia, senator de Covurlui, și-a donat propria bibliotecă tânărului liceu „ca obligație de a rămâne vesnic legată de nevoile și destinele acestor școli...” În anul 1913 a luat ființă „Universitatea Populară” a orașului Galați, instituție științifică, culturală și artistică creată în scopuri popularizatoare: funcționând în incinta liceului, Ion Tohăneanu s-a folosit de acest prilej pentru a invita la Galați personalități de frunte ale vieții politice și culturale, oameni de știință și litere.

Fapt este că, dacă această stare de lucruri mai ține un an, Țara Românească va fi o țară dărăpănată fără sorți de mântuire și care va trebui repopulată, căci o mare mulțime de săteni din satele care se află în apropiere de Dunăre, împinși de desnădejde, au fugit și mai fug încă în Bulgaria, spre părțile Șistovului și Nicopolei unde sunt foarte bine primiți³⁷⁹, „Țara Românească și Moldova. Aceste provincii sunt de o fertilitate admirabilă. Erau acoperite de turme de vite; dar oștirea rusească a mâncat astfel această țară încât, la începutul anului 1809, ea nu mai oferea decât icoana unui pustiu.”³⁸⁰

„Principatele române erau obligate să furnizeze armatei rusești toate proviziile și să le și transporte la locurile hotărâte; în anul 1808, când lipsa de nutreț era cumplită, Prozorovski a cerut 70.000.000 puduri (1.146.000 tone) fân. Tot atunci se impune și Țarii Românești, dar suplimentar, o furnitură de 50.000 kile de grâu de Brăila, 80.000 kile de ovăz și 120.000 care mari de fân. În februarie 1809, se cer Moldovei 11.000 de care cu 44.000 boi, spre a aduce din Rusia 54.000 cetverturi grâu.

Curtea interioară a Colegiului Național „Vasile Alecsandri” din Galați, strada Nicolae Bălcescu nr. 41. Clădirea a păstrat în această zonă, mai bine decât fațada, ideea arhitectonică de început, cea a școlii de tip „Spiru Haret”.

³⁷⁹ *Raport al agentului Ledoulx catre Champagny*, 1810.

³⁸⁰ 14 iulie 1810, *Raport al agentul francez Meriage către Relațiunile Externe Franceze*.

În anul 1810, Moldova era silită să cheltuiască 5.890.300 lei pentru armată și spitalele rusești, afară de transporturile ce trebuia să le facă țaranii și de alte cheltuieli de tot felul, ca de exemplu, cele pentru porția de carne ce țările noastre fură îndatorite s-o procure zilnic, atât pentru fiecare soldat din oștire cât și pentru fiecare bolnav aflat în spitalele rusești.”³⁸¹ În septembrie 1808, se cer Moldovei, ca supliment, 80.000 cetverturi (aprox. 50.000 kile) grâu, 40.000 cetverturi (aprox. 25.000 kile) ovăz, 30.000 cetverturi (aprox. 19.000 kile) hrișcă, calculate a 10 lei, jumătate în bani, jumătate în natură. Deși, treptat, din anul 1784 și până pe la 1802, și celelalte mari puteri europene, Sfântul Imperiu Romano-German, Marea Britanie și Franța, obținuseră și dreptul de navigație în Marea Neagră, prezența navelor militare și mai cu seamă libera traversare de către acestea a Strâmtorilor, rămăneau încă nesoluționate. Irupția Franței în acest peisaj geopolitic avea să modifice substanțial echilibrul de forțe. Expediția fulgerătoare a generalului corsican Napoleon Bonaparte pentru cucerirea rapidă a Egiptului posesiune a Porții, a condus la încheierea, pentru prima dată, a unei alianțe ruso-otomane (23 decembrie 1798), la care adera și Marea Britanie, amenințată direct de acțiunea franceză.

Palatul episcopal de pe Calea Bârladului, care începea din fosta piață Ștefan cel Mare din Galați, pe terenul din vecinătate ridicându-se construcția. Palatul era reședința episcopală pentru Episcopia Dunării de Jos, mutată la Galați în anul 1878 și a fost inaugurat în ziua de 8 septembrie 1901. Clădirea găzduiește astăzi Muzeul Istoriei, Culturii și Spiritualității Creștine de la Dunărea de Jos și a fost construită la finele secolului al XIX-lea. Ierarhul ales de Dumnezeu pentru a zidi un centru pe măsura importanței Eparhiei a fost episcopul Partenie Clinceni, care păstorește la

³⁸¹ Radu Rosetti, *Acțiunea politicii rusești în țările române povestită de organele oficiale franceze*, Ed. Cartea Românească, 2000.

Dunărea de Jos între anii 1886-1902, cel care a dorit împodobirea oraşului Galaţi, devenit reşedinţă episcopală, cu „o strălucită ...Catedrală, cu un mare Palat Episcopal şi cu un local pentru Seminar, ca focar de învăţământ religios şi forţă de întărire a sentimentului naţional în poporul nostru, pe ambele maluri ale Dunării de Jos”. Au mai participat la slujba de sfinţire: Dimitrie Sturdza, preşedintele Consiliului de Miniştri, Spiru Haret, ministrul Cultelor şi Instrucţiunii Publice şi reprezentanţii autorităţilor locale şi centrale din cele patru judeţe ale Eparhiei Covurlui, Brăila, Tulcea şi Constanţa. Amintim istorica vizită, din 27-28 aprilie 1906, a principelui Ferdinand şi a principesei Maria, prezenţi la Galaţi pentru ceremonia aşezării pietrei de temelie a Catedralei Episcopale. Palatul Episcopal este o clădire impunătoare, de mare eleganţă.

În virtutea Articolului 10 al alianţei, Rusia obţinea dreptul ca navele sale militare să poată traversa şi Strâmtoarele, putând face această traversare pe toată durata războiului comun împotriva Franţei³⁸². Mai mult, flota rusă îşi crea şi o bază în Marea Adriatică, ocupând Corfu, iar ţarul Pavel I viza şi insula Malta, ceea ce provoca însă, imediat, divergenţe cu Anglia.

O ilustrată din Piața Nouă C. Negri din Galați.

Participarea Rusiei la coalițiile anti-franceze a fost totodată un prilej ca acțiunea ei în bazinul pontic să se desfășoare nestânjenit. Războiul împotriva Imperiului Otoman declanșat în anul 1806 a fost unul dintre aceste prilejuri. Însă superioritatea militară napoleoniană, dovedită în anii 1806-1807, a împiedicat Rusia să continue ofensiva în Peninsula Balcanică, trupele ruse rămânând doar să ocupe Principatele Române, ceea ce s-a întâmplat parțial. Țarul Alexandru I a sperat că înțelegerile cu împăratul francezilor de la Tilsit și Erfurt (1807, 1808) i-

³⁸² *Recueil d'actes...*, vol. II, p. 24-31

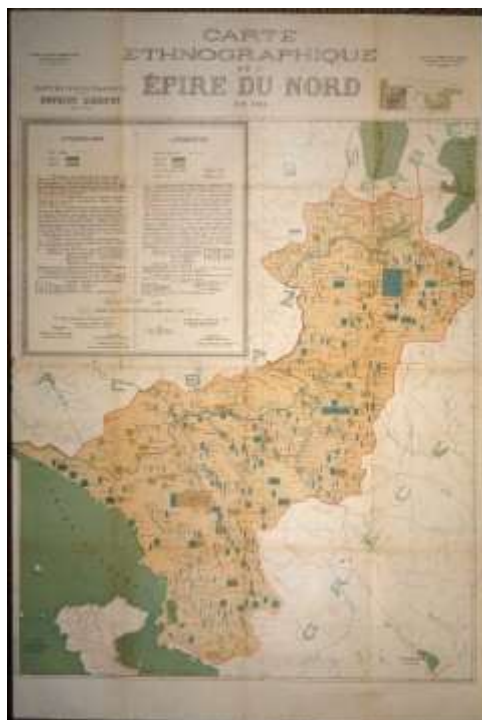
ar putea eventual asigura nu numai anexarea Principatelor Române, ci chiar și a Constantinopolului.

Harta Balcanilor cu blazoanele și stemele naționale. Hartă de excepție de la anul 1690, în care pe lângă poziționarea provinciilor românești de la sud de Dunare: Transilvania, Moldova și Valahia ne prezintă lateral și blazoanele țărilor identificate pe hartă. Interesant este însă faptul că blazonul Valahiei nu este în mod normal „Acvila munteană” ci un leu ridicat! Blazonul desenat de către cartograf, conform lui Octav - George Leca și Mateiu Caragiale (*Familii boierești române*) este cel al familiei Bîrseștilor, care alături de alte familii boierești din Muntenia vor fi în veșnic conflict cu domnitorii Țării Românești.

Dar pentru Napoleon I, atât Marea Neagră cu Strâmțorile, cât și cu Dunărea, aveau poate o valoare strategică europeană primordială. Eșecul alianței sale cu țarul Alexandru I s-a datorat probabil tocmai fundamentalei rezerve a împăratului francezilor de a le ceda Rusiei. Este interesant de redat argumentul rusesc privitor la stăpânirea Constantinopolului: „Geografia și marea noastră (subl. ns.) Neagră mai mult decât chiar interesul politic impun ca să avem Constantinopolul”, câtă vreme pentru Franța, stăpânirea de către ruși a Strâmțorilor reprezenta o directă amenințare a Mediteranei franceze³⁸³.

³⁸³ S. Tatistcheff, *Alexandre Ier et Napoléon, d'après leur correspondance inédite, 1801-1812*, Paris, 1891, p. 329, 413.

Harta primului stat intitulat „Republica Pindului” declarată de Alcibiade Diamandi în timpul ocupației italiene a Albaniei în anul 1917. Republica a fost cunoscută ca republica de o zi! Autonomia dorită a aromânilor din Peninsula Balcanică a fost sprijinită mereu de România, începând cu anii 1860. Prima încercare de a realiza acest scop i-a aparținut lui Alcibiade Diamandi di Samarina, care în 1917 a înființat Republica Pindului, în sudul Albaniei ocupate de italieni. Deși statul nou format a supraviețuit doar o singură zi el a semnalat începuturile eforturilor de emancipare a aromanilor în epoca modernă. Primul principe a fost conducătorul aromân Alkiviadis (Alcibiade) Diamandi di Samarina. Teritoriul a făcut parte din provincia romană Dacia Mediteraneană, apoi din Imperiul Bizantin. După cea de a 4-a cruciadă din anul 1204, face parte din Imperiul latin oriental al împăratului Baldovin, cel care este înfrânt la Adrianopol de regele romano-vlahilor, Ioniță Caloian. După anul 1250 este pomenit în cronicile grecești ca făcând parte din Marea Valahie (Megale Vlachia), cu conducători și armată proprie. A fost parte din domeniul principilor Cantacuzino, iar în anul 1346 când Ioan Cantacuzino ajunge împărat la Constantinopol teritoriul face parte asociat în Imperiul sârbilor până în anul 1377. Ultimul principe, numit și „Cezar al Valahiei”, este Alexie Anghel, contemporanul lui Mircea cel Bătrân. Din anul 1394 regiunea va face parte din Imperiul turcilor și păstrează, sub denumirea turcească de Rumelia (adică Romania), o autonomie și armată proprie, pomenită în cronicile vremii cu trupele sale, care au participat la asaltul turcilor de la Viena. Din anul 1881 intră în administrație comună cu celelalte teritorii grecești eliberate de sub turci, și își recapătă independența în 1941. Reintră în organizarea administrativă a Greciei după cel de-al doilea război mondial până astăzi.

Alianța ruso-franceză, precum și extinderea balcanică a Imperiului napoleonian prin ocuparea fostelor provincii iliriene austriece (1809) au determinat Poarta Otomană să încheie un tratat de alianță cu Marea Britanie. Prin articolul 11 al acestuia, Poarta se angaja ca în vreme de pace să închidă Strâmtoarele oricăror nave de război, Anglia fiind garanta militară a acestui angajament³⁸⁴. Era numai un prim pas, este adevărat important și semnificativ, spre internaționalizarea „de jure” a statutului Strâmtoarelor și implicit al Mării Negre. În același timp însă interesele majore ale Angliei în Mediterana orientală, aspirația de a prelua pozițiile nu de mult ocupate de țară în Adriatică, cu deosebire în Arhipelagul Ionian, închizând în același timp Franței expansiunea în această zonă, au lăsat Rusiei mâna liberă în Marea Neagră.

Țarul rus era tot mai iritat de cetele răvășite de Napoleon, cuceritor al unor vaste teritorii, consul pe viață și apoi chiar împărat, deci egalul sau ca legitimitate. Intrați în luptă, rușii sunt bătuti cumplit, alături de aliații lor, în bătăliile de la Austerlitz și Friedland. Apar, în mod firesc și alte fronturi noi, unul dintre acestea instituindu-se, din păcate, chiar la noi în Moldova, ca de obicei, în împrejurări astăzi cunoscute. Serios influențat de ambasadorul francez, d-nul Sebastiani, sultanul turc își face curaj și îi destituie subit pe domnitorii Constantin Ipsilanti și Alexandru Moruzi, partizani declarați ai rușilor, în 1806, numindu-i în locul lor pe Alexandru Șutu în Țara Românească și Scarlat Callimach în Moldova, amândoi fiind simpatizanți ai francezilor.

Rum, Rumelia: Turcii vor prelua acest nume bizantin de Romania pentru teritorii care au aparținut de vechiul imperiu roman. În secolul al IX sultanatul selgiucid din Asia Mică se va numi sultanatul de Rum, iar ulterior teritoriile balcanice cucerite de către turci, la sud de Dunare, vor fi cunoscute

³⁸⁴ *Recueil d'actes internationaux de l'Empire Ottoman*, vol.II, p. 81-85.

sub numele de Rumelia. În anul 395 în urma morții împăratului Teodosiu I, Imperiul Roman se împarte în două părți între cei doi fii ai lui Teodosiu I: Honorius devine împărat (395 - 423) al părții occidentale a Imperiului Roman, cu capitala la Ravenna, iar Flavius Arcadius (395 - 408) devine împărat al părții răsăritene, cu capitala la Constantinople. Grecii, majoritari în administrația bizantină vor denumi noul imperiu drept „Basileia ton Rhomaion”, adică „Împărăția descendenților Romei!” cuvântul Rhomaioi, romani, era nume dat de greci populației Romei. Pe parcurs acest termen îl vor extinde asupra întregii Italii și asupra tuturor cetățenilor romani din Imperiu. În ciuda faptului că elenii, îi vor greciza treptat pe romanii din Imperiul de Răsărit, iar majoritatea împăraților romani de după sec. III vor fi de origine tracă, dacă sau iliră, grecii vor insista să-și arate descendentă de la Roma! În Imperiul Bizantin termenul de „Rhomaioi” va defini după sec. IV pe toți locuitorii imperiului de răsărit și ai comunității lui Cristos (!), noțiunea având semnificație politică, juridică, culturală și religioasă, dar nu și etnică. Sub termenul de Rhomaioi pe lângă greci (descendenți ai romanilor și moștenitori de drept ai imperiului bizantin) vor mai fi acceptați și celelalte populații, stăpânite sau controlate de bizantini: vlahi, bulgari, sârbi ș.a. Numele de Romania va fi utilizat de către occidentali încă din secolul al VII-lea pentru denumirea Imperiului Bizantin. Între anii 1204 - 1261, după ocuparea Constantinopolului de către latini, aceștia vor adopta la rândul lor în documente numele de Romania. La 24 ianuarie 1859 se consființește unirea Moldovei cu Valahia prin alegerea ca domnitor al Țării Românești a lui Ioan Alexandru Cuza, după ce acesta fusese ales inițial domnitor al Moldovei la 17 ianuarie 1859. Numele noii țări va fi: Principatele Unite ale Valahiei și Moldovei! (și nu România). În urma unificării Parlamentului și a Guvernului, act hotărât de Cuza în anul 1862 se va iniția demersul de renumire a celor doua principate românești, treptat apărând pe firmament numele de România. Abia după înlăturarea de la putere a lui Cuza în anul 1866, odată cu înscăunarea lui Carol de Hohenzollern-Sigmaringen se va adopta prin constituție numele de România, nume acceptat și de puterile timpului.

Sub acest interesant pretext, generalul rus Michelson (mulți comandanți ruși erau de origine germană) pătrunde repede în principatele române la 16 octombrie 1806 și, de frica urmărilor posibile, sultanul îi reintegrează iarăși pe vechii domnitori, prieteni ai rușilor. Aceștia nu se mulțumesc însă numai cu atât, ci pun noi și umilitoare condiții pentru turci. Trupele rusești înaintează fără să se încurce cu vreo declarație de război, aceasta petrecându-se abia pe 27 decembrie 1806. Pe plan european, țarul cedează în fața lui Napoleon, are loc celebra întâlnire de la Tilsit, pe 25 iunie 1807, urmată de tratatul de neagresiune. Angajându-se să nu mai intervină în Europa, unde recunoaște prioritatea francezilor, țarul primește mână liberă în privinta Turciei. Tratatul avea de regulă și clauze secrete, Napoleon urmând să mijlocească o pace între ruși și turci, iar dacă, după trei luni de la un angajament față de acesta, sultanul nu se ținea de cuvânt, Imperiul Otoman urma să fie împărțit între împăratul francez și țarul rus. Operațiunile militare se desfășurau favorabil pentru ruși. Avangarda comandată de contele Dolgoruki ocupă, la 12 noiembrie, orașul Bălți, iar la 14 noiembrie, trece Prutul pe la vama de la Sculeni.

Țara	Consulate	Numele și prenumele agenților	
1	2	3	
Germania	Consulat	Wilhelm Otto Fritz Schomberg, consilier	de
		legatie, consul. (1)	
Austria	Consulat	Hermann Sellieh, inspector superior, șef	de
		cancelarie. Michel Angius, consul. (6)	
Belgia	Consulat	Alfred Hermann, consul (5)	
Brazilia	Consulat	Georges Dahrouge, viceconsul.	
Danemarca	Consulat	Alphonse Dall'Orso, consul.	
		Cari Aage Joergensen, viceconsul.	
Spania	Viceconsulat	Georges Dahrouge, viceconsul.	
Franța	Consulat	Gabriel Gaston Philippe Mouille, consul.	(3)
		Rene Gautherin, cancelar.	
Marea Britanic	Consulat general	Laurence Milner Robinson, consul general.	(1)
		Hugh William Border, viceconsul.	
Grecia	Consulat general	Marino Sigouro, consul general.	
		Nicolas Inglessy, dragoman.	
Guatemala	Consulat general	Edouard Schwab, consul general.	
Italia	Consulat general	Giovanni Battista Dolfini, consul general.	(2)
		Aristide Paicaldi, viceconsul.	
Letonia	Consulat	Panait Gherasim Avgherino, consul. ,	
Norvegia	Consulat	Einar Mathiesen, consul.	
Olanda	Consulat		
Persia	Consulat	Mehmed Wasfi Kessoglou, consul.	
Polonia	Consulat	Zdzislas Charles Maciejowski, consul.	
		Mairie J eroine Bombas, secretare.	
Portugalia	Consulat	Christophe Macry, consul.	
Suedia	Consulat	Cyril Mendl, girant.	
Elveția	Consulat	Gottlieb Byland, consul.	
Cehoslovacia	Consulat	Michel Lacko, consul. ,	
Turcia	Consulat	Mouhiddin, consul.	
		Emine Vefa, viceconsul.	

Lista consulatelor din Galați în perioada ian. 1929 – 24 martie 1911

Alți generali „ruși”, Essen și Mehendorf, cuceresc cetățile Hotin și Tighina, aflate sub stăpânirea directă a turcilor, ca raiale. Pe parcurs, încântați de victoriile obținute, nu mai țin seama de clauzele tratatului încheiat cu Franța. Napoleon îi scrie lui Alexandru pe 2 februarie 1802, propunându-i un târg tare rușinos, care nu pune deloc la socoteala voința popoarelor: rușii ar fi urmat să cucerească și să anexeze principatele române, iar împăratul francez să facă același lucru cu Prusia și majoritatea posesiunilor acesteia.

Editorii Negoescu & Manițu pun la dispoziție o imagine din 1908 a străzii Eliade Rădulescu, acum Gării, subliniind că de aici se vedeau Docurile. Cine privește mai atent ilustrata este surprins să constate în fundal două clădiri frumoase. Cea din stânga imaginii a aparținut căii ferate, care avea acolo o direcție contabilă și de întreținere linii. Cea din dreapta imaginii a aparținut lui Carol I. Korner, cel care avea o franzelărie de lux în Galați. Industria morăritului între anii 1897-1907 a fost reprezentată de 7 mori cu aburi: moara lui Gh. Nicolau, cea a lui D. Ștefănescu, a lui Radu Voican, a lui Spiridon Mistoi, a lui Fr. Gaster și cea a fraților Doiciu. Moara „Steaua. Societate anonimă”, înființată în anul 1907, dar pusă în funcțiune în anul 1909. Ancheta industrială din 1901-1902 menționează în cadrul industriei mari trei întreprinderi de panificație: fabrica de pâine a lui Teodor Molcoci, cea a lui Spiro Destumis și Asociația Cooperativa „Galați”, fabrica și franzelăria de lux a lui Carol I. Korner, brutărie mecanică, care avea să devină în primii ani ai deceniului al doilea, cel mai mare stabiliment al industriei panificației din oraș. Ancheta nu amintește, în ceea ce privește industria produselor făinoase, în cadrul industriei mari, decât două întreprinderi: fabrica lui Ludwig Jisiek și cea a lui Stelian Protopopas, fostă P. Zamfiratos. Trebuie remarcat faptul că în condițiile concurenței mari făcute de Brăila (Violatos, Lichiardopol etc) morile din Galați nu au fost afectate în mod serios.

Cu timpul, „împărțelile” includ pretenții tot mai mari. Pe lângă Țările Române, Rusia își dorește acum și Serbia, și Bulgaria, și chiar visul lui Petru cel Mare, Constantinopolul, Bosforul, ori Dardanelele. Iar șirul tocmelilor mari continuă, în paralel cu desfășurarea evenimentelor militare, acum destul de încetinite, pentru că Rusia se angajase într-un război cu Suedia, iar Turcia avea probleme interne. La 15 aprilie 1810, Rusia își anunța intenția de a încorpora ambele principate, Projuranschi prezentând și un proiect de organizare administrativă: ele urmau să fie împărțite în patru gubernii: Basarabia, Moldova, Oltenia și Muntenia.

În toamna anului 1810, când armata rusă de la Dunăre trece sub comanda contelui Nicolae Kamenski, la cererile de mai sus se adaugă independența Serbiei

și o despăgubire de 20 de milioane de piaștri. Deoarece relațiile cu Franța se deteriorau de la zi la zi, rușii își intensificau eforturile de război. Kamenski este înlocuit cu mai capabilul Kutuzov, care obține o victorie hotărâtoare la Slobozia, pe 2 octombrie 1811. În consecință, la Giurgiu, încep tratative pentru pace.

Inițial chiar marele vizir se arăta dispus să le cedeze rușilor Moldova, până la râul Siret. Sultanul, care tot mai spera într-un ajutor francez, accepta ca hotar doar Prutul, fără a ceda însă partea de sud a Basarabiei. În număr de șase, în perioada 1711-1812, Războaiele ruso-turce au însemnat o adevărată calamitate pentru poporul român. Dintr-o descriere a cronicarului Ioan Neculce, la 1736, aflăm că rușii jefuiseră atât de crunt Moldova, încât supraviețuitorii refugiați în mănăstiri mureau acum de foame. În mod paradoxal, salvarea a venit chiar de la tătari, care au adus ceva grâu. La 10 iulie 1774 se încheiasse Pacea de la Kuciuc-Kainargi, în Dobrogea de sud, dar, încă din anii 1771-1772 și 1774-1775, rușii organizau de zor, în întreaga Moldovă, recensăminte amănunțite, demonstrându-și evident intenția anexării. Iată însă că stipulările Tratatului, contrar pretențiilor acestora, care cereau, pe lângă altele, cele două Principate Române (Moldova și Muntenia), s-au mărginit la a se ceda Imperiului Rus orașele Kerci și Enicale, în același context acordându-se tătarilor din Crimeea independență față de Turcia.

Editura Max Ekstein din Brăila ne prezintă o fotografie a lui Marco Klein cu „Vapoare la încărcare”. Fiind din 1900 ilustrata prezintă activitatea Docurilor la începutul lor, iar vopseaua neagră a vapoarelor aflate la operare indică că de la început Austria a fost interesată de acest comerț pe Dunăre. Portul Galați deținea întâietatea în traficul țării, în ceea ce privește exportul de

cherestea, fiind unul dintre cele mai importante puncte de comerț din Orientul apropiat. Exportul de cherestea se făcea în condiții lesnicioase plutele venind pe Siret direct la Galați. Datorită acestui fapt, Galațiul rămâne în tot acest timp primul port din țară pentru comerțul cu leme de construcții. Lemnul românesc era mult căutat pe piețele Franței, Turciei, cu toată concurența cherestelei austriece tranzitată prin Galați, așa cum se poate observa.

Împuternicitul lui Napoleon se străduia să întârzie cât mai mult deznodământul războiului, însă turcii se simțeau tot mai slabi. Tocmelile asupra pământului românesc vor continua cu înverșunare, rușii insistând asupra graniței la Siret, iar turcii cedând treptat în problema sudului Basarabiei și a localităților fortificate Cetatea Albă, Ismail și Chilia. Negocierile se mută în capitala Munteniei, fiind găzduite tocmai în Hanul lui Manuc, un armean bogat care era agent secret al rușilor și a căutat mereu să favorizeze uneltirile acestora.

În istoria orașului Galați strada Vadul Sacalelor și vadul în sine au avut o foarte mare importanță. Dacă ar fi să analizăm că o variantă de intrare a căii ferate în Galați a fost cea a falezii Dunării, atunci am putea să înțelegem de ce comerțanții de cherestea îndeosebi s-au plasat repede în această zonă. Și chiar în condițiile în care această dorință nu s-a materializat a existat totuși o linie feroviară pentru încărcări, care ajungea din port până la acest vad. Ilustrada întărește convingerea că lemnul era preferat la descărcare aici. În 1928 afaceri cu cherestea făcea la Galați grecul Alexandros Kiosseoglu, cel care va cumpăra de la Max Auschnitt casa de pe strada Domnească nr. 104-106, fost 92, actualul nr. 70, rămasă soției sale, Sofia Kiosseoglu. De asemeni Gheorghe T. Florea, un cunoscut comerciant de cherestea din Galațiul începutului de secol XX. Să amintim tot aici marii exportatori de cherestea evreii gălățeni Natan Schapira, Max Auschnit, Ch. Bendel, marii

importatori de coloniale și chimicale Brudersohn, Grunblat, Koffler, Perliter, importatorii de textile Brenner, Goldstein & Orenstein, Zissu & Kaufman, exportatori de cereale Goldring - Groper, Mendelsohn, Moglescu. Pe 13 august 1903, în Trieste, este înregistrată în registrul comercial firma Henri Nathan Schapira. Firma are origini și a fost fondată în Galați str. Deciană nr. 6, România. „Exportul de sare se făcea în 1940 prin „Sarimex”, S. A. R., import-export, Galați., str. Portului nr. 30. Erau autorizate pentru diverse operațiuni de export Jacques Raitman, Galați, strada Belvedere nr. 22, S. Doctoroviei & Fiul, Galați, str. Decebal nr. 2, Constantin A. Skru, str. Portului nr. 33, Alexandru Agent, Galați, str. Portului nr. 20, George Axiledis, Galați, str. Sf. Nicolae nr. 87, Salvator Cohen, Galați, Pasajul Bursei nr. 2, Moritz Rothman, Galați, Pasajul Bursei nr. 1, Jean Anastasiade, Galați, str. Col. Boyle nr. 26, George Axiledis, Galați, str. Sf. Nicolae nr. 87, Ioan S. Bilimaci, Galați, str. Th. Thenea nr.1, S. A. R: Watson & Youell, Agenție de vapoare, Galați, str. Col. Boyle nr. 21, Dr. I. Widner, Galați, str. Domnească nr. 78, Constantin Vrienios, Galați, str. Portului nr. 16, Fouad Kessoglu, Galați, strada Domnească nr. 170, Frații Făinaru, Galați, str. Labirint nr. 2 a, Pericle Fidanis, Galați, str. Sf. Spiridon nr. 12, „Emco”, C. Insler Is. Katz & Iosef Insler, Galați, str. Portului nr. 3, „Cherom”, S. i. n. e., Em. Umanski & Jacob Umanski, str. Col. Boyle nr. 26, Mișu Schapira, Galați, str. Mihai Bravu nr. 4, Comerțul Român, S. A. R., Galați, str. Portului nr. 6-10, Salvator Asseo, Galați, str. Sf. Spiridon nr. 12, Moise Brandes, Galați, str. Plantelor nr. 1, J. Steuerman, Galați, str. General Berthélot nr. 51, Fleming, S. A., Galați, str. Ceres nr. 42, Stefanos A., Sofianos, Galați, str. Theodor Thenea nr. 9, „Dimitriu & Voutzas”, Galați, str. Portului nr. 33, Jean Demetropolos, Galați, str. Cuza-Vodă nr. 28, Ion T. Deleanu Galați, str. Portului nr. 219, Pincas Horovitz, Galați, str. Colonel Boyle nr. 26 b, Ernesto Aslan, Galați, str. Portului nr. 57, Simion Asandei, Galați, str. Roșiori nr. 10, Fotie Venides, Galați, str. Logofătul Taut nr. 16, . S. A. Danubiana de agentură comision, Galați, str. Portului nr. 6, Strati D. Souré & Co., Galați, str. Sf. Apostoli nr. 15, „Globul”, S. A. R., Galați, str. Portului nr. 43, . Jolles & Frații Finkelstein, S. în nume colectiv, Galați, str. Portului nr. 37”.³⁸⁵ Cetitorul este invitat să citească cu atenție numele și adresele de aici, fiindcă o să aibă reale surprize, sper plăcute.

Pe 22 martie 1812, țarul îi permite lui Kutuzov să accepte linia Prutului, insistând însă asupra unor mari despăgubiri bănești pentru renunțarea la Muntenia și restul Moldovei. Pericolul francez se făcea tot mai simțit. Kutuzov, viitorul erou național al rușilor, avea un comportament tot mai ticălos față de moldoveni și munteni, aceștia nu mai conteneau cu reclamațiile aduse țarului. Acesta totuși hotărăște trimiterea la București a amiralului Ciceagov, care să-l înlocuiască. Noul demnitar rus era împotriva unor noi cuceriri teritoriale și prefera în locul lor unele avantaje militare care să sprijine Rusia în iminentul război cu Napoleon. Spre nenorocirea românilor, Ciceagov ajunge totuși prea târziu la București.

³⁸⁵ *Monitorul Oficial al României*, Partea I, 1942, 31 ian. , nr. 025.

Între industriașii evrei trebuie menționați familia Auschnit (Osias și fii Max și Edgar), care cumpără la un moment dat această casă de pe str. Domnească nr. 70, cei care construiesc uzina metalurgică Titan. Aceasta se va dezvolta ulterior într-o societate mult mai puternică, prin unirea cu Nădrag-Călan, iar în 1923 va pune în funcțiune la Galați primul laminor de tablă din Moldova. Tot Auschnit va cumpăra și fabrica de cuie, sârmă și tablă galvanizată Titan II. Mai funcționau fabrica de cuie Ebner, Fabrica de săpun Braunstein (viitorul Apollo), fabrica de plase și unelte de pescuit, câteva fabrici mici: de baterii electrice, de textile, etc.

Pacea s-a făcut, turcul a plătit, cu pământ românesc însă. Totuși, iminența invaziei armatei napoleoniene în anul 1812 a diminuat drastic marja de manevră a Rusiei, silită în cele din urmă să renunțe la marile planuri anexioniste. După cum au dovedit cercetările franceze ceva mai noi, ale doamnei Chantal Lemerquier-Quelquejay, deși Napoleon Bonaparte a avertizat mereu Sublima Poartă de proxima declanșare a războiului cu Rusia, ceea ce ar fi dat Stambulului posibilitatea unei revanșe, Divanul otoman, „lucrat” este drept și de agenții moscoviți, a preferat să negocieze pacea.

Plute în ancoră înainte de intrarea în portul Galaților.

Încheiat de generalul Kutuzov la București, la 28 mai 1812, tratatul de pace stipula, în total dispreț pentru dreptul internațional, anexarea la Imperiul Rus a Moldovei dintre râul Prut și fluviul Nistru. Impunerea în 1813 a numelui „Basarabia” pentru această „oblastie”, având un statut autonom, reflectă într-un mod extrem de interesant concepțiile și aprehensiunile țarului Alexandru I și ale intimului său consilier, contele Ioannis de Capodistria. Deși prin anexarea unei părți a principatului Moldovei, Rusia devenea riverană la Dunărea maritimă, chiar a doua zi după semnarea păcii de la București, Curtea de la Sankt Petersburg a socotit tratatul inacceptabil în raport cu planurile rusești de extindere pe litoralul vestic al Mării Negre. Conștient de acestea, cancelarul austriac, prințul Metternich, a încercat, prin includerea în actele finale ale Congresului de la Viena a inviolabilității posesiunilor Imperiului Otoman, să creeze o altă contrapondere europeană a Rusiei.

În 1800 prin Bukowina (aflată sub stăpânire austriacă), se făceau primele încercări de plutărit pe râurile Bistrița Aurie, Ceremuș și pe Siret, în scopul reluării și dezvoltării unor relații comerciale cu vecinii de la răsărit și cu turcii. Pădurile de aici puteau furniza lemn foarte bun pentru construcții navale și catarge „datorită creșterilor extraordinare în lungime și aspectelor de cilindricitate și rectitudine”, iar la aceste calități ale lemnului, se mai adăuga „centricitatea și regularitatea creșterilor, observabilă la inelele anuale de la molid îndeosebi, ce i-au conferit masei lemnoase calitățile cele mai de preț, înmagazinate în lemnul de rezonanță și claviatură”. Lungimea totală a râurilor flotabile (apte pentru plutărit), pe teritoriul Bucovinei era în anul 1908 de 352 km, iar în 1910, când s-a renunțat la plutitul sălbatic în Valea Siretului, s-a redus la 335 km. Dincolo de granițele Bucovinei lemnul mai avea de parcurs de-a lungul Bistriței și Siretului, până la Galați, aproximativ 400 km, iar pe Prut și Dunăre, până la Reni, 480 km. După datele furnizate de F. A. Wickenhauser în lucrarea „*Die ersten Flößungen auf der goldenen Bistritz in der Bukowina*” (Primele activități de plutărit pe Bistrița Aurie în Bucovina) sau de către inginerul Josef Opletal în cartea „*Das forstliche Bauinvestitionen im Bereiche der k. k. Direction der Güter des Bukowiner Griechische Orientalischen Religionsfondes in Czernowitz – 1906*”, traficul mediu anual de plute, pe Bistrița și afluenții săi, în perioada anilor 1906-1910, a fost de 227.512 metri cubi de lemn, din care 97.352 metri cubi proveneau din pădurile bucovinene, iar 130.160 metri cubi din pădurile transilvănene; în aceeași perioadă, pe Ceremuș și Prut, s-a înregistrat un trafic mediu anual de 146.240 metri cubi lemn, din care 81.032 metri cubi era reprezentat de plutele formate în Bucovina, iar 64.008 metri cubi din plutele constituite în afara granițelor Bucovinei, respectiv în Galiția. Zeci și sute de fierăstraie apărute la tot pasul, au făcut ca milioane de metri cubi de lemn să fie tăiați și transformați în cherestea sau lemn de construcții, mare parte pentru export. În anul 1898, producția anuală de cherestea a Bucovinei ajunsese la circa 500.000 mc. Prin strădaniile consilierului cameral Wenzel Schaulawy, începute în 1841, și prin intermediul autorității Domeniului Public din Câmpulung, în vara anului 1842, Michael Steier și câțiva plutași în frunte cu Peter Strochmayer (mandatarul cameral din Dorna) vor reuși să ducă 42 plute până la Galați. Este o dată extrem de importantă pentru dezvoltarea acestui tip de comerț în schela Galaților. Importanța acestei acțiuni nu a fost dată de profitul realizat în urma vânzării lemnului. Acesta a fost mic, parte din el s-a dus pe cheltuielile făcute în mahalaua mocirloasă a Galaților pe mâncare, apoi

pentru peșcheșuri la autorități și pe drumul de întoarcere; câștigul real a fost însă reclama pe care și-au făcut-o autoritățile austriece în scopul dezvoltării relațiilor comerciale. În anul următor (1843), același Storchmayer împreună cu Steier și un număr impresionant de plutași, vor duce pe Bistrița încă 120 de plute la Galați, sub protecția unui firman care le apăra acțiunea de orice act samavolnic, stabilindu-se în acest mod o serie de noi relații comerciale cu Moldova și Constantinopol.

În pofida eforturilor cancelarului, poziția intransigentă, de forță a țarului, ca și abilitatea lui Capodistria au împiedicat adoptarea unei asemenea prevederi care ar fi blocat, în termeni de drept internațional, expansiunea rusă pe frontiera Prutului. Legat de Sfânta Alianță și somat de Metternich, Alexandru I a fost silit să dezavueze mișcarea grecească și pe cea românească, izbucnite la 1821. Totuși Congresul de Pace de la Viena din 1815, prin proclamarea principiului de drept public al libertății navigației fluviilor care străbat mai multe state sau constituie frontiera dintre ele³⁸⁷, așa că se scotea Dunărea maritimă de sub condominiumul, evident că asimetric, ruso-otoman. Pentru o reluare a politicii sud-est europene a Rusiei, contele Capodistria, sperând totodată în eliberarea poporului grec, a pregătit în secret marea insurecție a acestuia.

Vaporul „Principele Mircea” ancorat la Galați. Aceste vapoare făceau în 1927 curse regulate ale Societății S.R.D. pe linia Brăila – Galați – Reni – Isaccea – Tulcea –Ismail – Vâlcov. Tot curse regulate pe Dunăre era cele ale Societății de navigație iugoslavă și cehoslovacă pe linia

³⁸⁷ E. Carathéodory, *Du droit international concernant les grandes cours d'eau*, Leipzig, 1861, p. 106 ș.u.

Regensburg – Viena – Bratislava – Budapesta – Belgrad – Orșova – Turnu-Severin – Giurgiu – Brăila – Galați.

La începutul ostilităților, toți ambasadorii ruși din capitalele europene au fost instruiți să declare că Imperiul Rus nu avea „nici cea mai mică intenție să cucerească ceva de la Turcia”, Rusia urmărind doar „prevenirea intenției lui Bonaparte, clar exprimate de ambasadorul său la Constantinopol, de a trece armata franceză prin posesiunile otomane, pentru a ataca la Nistru”. Succesorul său, Nicolae I, obținând și acordul englez pentru a interveni în Principatele Române și pentru a smulge în comun Porții o autonomie pentru greci, a impus Imperiului Otoman convenția de la Akkerman/Cetatea Albă, din 7 octombrie 1826. Prin aceasta alegerea principilor români s-ar fi făcut numai cu asentimentul puterii suzerane, Imperiul Otoman, ca și al Rusiei, iar prefacerea organizării interne a Moldovei și Țării Românești s-ar fi efectuat în spirit rusesc. Totodată, prin alegerea unui guvernator al grecilor proaspăt eliberați, soldați a contelui Capodistria țarul a sperat stabilirea dominației sale și în sudul Peninsulei Balcanice.

Pentru navigația maritimă vapoarele societății S.M.R., fac curse regulate între: Galați – Sulina – Constanța – Istanbul – Izmir – Pireu - Malta – Napoli - Marsilia – Barcelona – Valencia - Alger – Istanbul – Constanța – Sulina – Galați. Altă linie era Galați – Sulina – Constanța - Istanbul - Haifa – Tripoli – Beirut – Iaffa – Port Said – Alexandria – Izmir – Istanbul – Constanța – Sulina –Galați.

Eșecul ambelor proiecte a provocat declanșarea în aprilie 1828 a unui nou război ruso-otoman, prefațat de ocuparea Principatelor Române și, lucru extrem de semnificativ pentru concepția politică rusească, de suprimarea statutului autonom al Basarabiei și transformarea sa într-o gubernie obișnuită a imperiului țărilor ruși. Astfel se confirmă conexiunea între statutul Moldovei și situația geopolitică a

Mării Negre și Dunării de Jos. Pacea de la Adrianopol³⁸⁸, marcând apogeul extinderii teritoriale ruse pe țărmul vestic al Mării Negre, prin dominarea mult dorită a gurilor Dunării, a trebuit să prevadă, și aceasta sub presiunea internațională, libera navigație a navelor comerciale sub orice pavilion prin Strâmtori și în bazinul pontic (art.7).

Strada Gării într-o ilustrată din anul 1902. Deși strada pare împlinită bine cu acele case de înălțime mică, dat fiind faptul că aici pânza freatică este foarte sus, totuși în toate ilustratele străzii răzbate aerul de provizorat și de șantier.

În pofida piedicilor puse de prezența militară rusă în Delta Dunării, dezvoltarea fără precedent a comerțului Mării Negre a fost una dintre cauzele considerate esențiale și poate chiar determinante, ale transformării capitaliste dorite a Principatelor Moldova și Țara Românească.³⁸⁹ Perioada post-Adrianopole 1829 a fost socotită îndeobște ca fiind o etapă de declanșare accentuată a modernizării întregii societăți românești, expresia predominantă fiind lichidarea monopolului otoman în comerțul exterior al Principatelor Române și creșterea spectaculoasă a comerțului occidental în Marea Neagră și la gurile Dunării. Teza

³⁸⁸ 1829; *Recueil d'actes...*, vol.II, p.166-173.

³⁸⁹ Ștefan Zeletin, *Burghezia română Originea și rolul ei istoric*, București, 1991.

lansată de d-nul Ștefan Zeletin și îmbrățișată de istoriografia românească lasă deoparte contextul geopolitic de după Adrianopol și până la anul 1853 sau chiar cel până în anul 1856, caracterizat prin preeminența politico-militară rusă în arealul pontic.

Strada Mihai Bravul

Așadar, cel puțin la o mică evaluare sumară, modernizarea românească a fost amorțată și s-a desfășurat două decenii, în condițiile în care Rusia a fost un factor decisiv în zona Mării Negre și la gurile Dunării. Credem că teza amintită trebuie amendată totuși, în sensul că de la tratatul din 1829 și până la cel de la Paris (1856) competiția ce a opus unei Rusiei anexioniste un Occident îngrijorat de prăbușirea echilibrului european, a fost fundalul favorizant al declanșării procesului de creare a României moderne și de rupere a ei de vechiul regim. Este totodată deosebit de interesant de precizat că Pacea de la Adrianopol a prilejuit Cabinetului de la Sankt Petersburg o serioasă analiză a situației geopolitice a Mării Negre. Rusia a trebuit să accepte că, momentan, păstrarea Imperiului Otoman, un stat slab, era mai avantajoasă decât deschiderea chestiunii împărțirii acestuia, imposibil de tranșat de Rusia singură și în beneficiul său exclusiv, fără intervenția celorlalte mari puteri³⁹⁰.

³⁹⁰ F. Martens, *Etude historique sur la politique russe*, în *Revue de droit international et de législation comparée*, IX, 1877, p. 69-71

Parcul Municipal cu statuia lui Mihai Eminescu. Probabil băutorii de bere de pe terasa alăturată statuii să fi fost niște eminescologi localnici pătimași...

Constatarea aceasta nu a împiedicat Cabinetul de la Sankt Petersburg să adopte o politică pragmatică și să profite de orice împrejurare pentru ca evidenta dominație rusă în Marea Neagră și la Dunărea de Jos să fie extinsă și asupra Strâmtorilor. Prilejul așteptat s-a ivit mai repede decât s-ar fi crezut, criza egipteană, amenințarea ofensivei lui Ibrahim pașa în Anatolia, obligând în cele din urmă Poarta să solicite ajutorul țarului. Tratatul de la Unkâr Iskelesi (8 iulie 1833) a inaugurat alianța „intimă” între cele două puteri, în fapt Imperiul Otoman căzând sub protecția Rusiei. Un articol separat și secret al tratatului impunea Porții, în schimbul sprijinului rus, închiderea strâmtorii Dardanele navelor de război străine, indiferent de motivul invocat de acestea³⁹¹. Astfel, prin convența otomană silită, Marea Neagră devenea la 1833 cu adevărat un lac rusesc. Noua situație geopolitică având implicații evidente asupra întregii Mediterane orientale, care a fost imediat percepută ca atare de Cabinetul englez.

³⁹¹ *Recueil d'actes...*, t. II, p. 229-231

Parcul Municipal cu aceeași țintă a obiectivului fotografic, într-o imagine, de data aceasta panoramată, ca să înțelegem mai bine ce se întâmpla în jurul statuii marelui poet național, Mihai Eminescu.

După mărturia de primă însemnătate a istoricului francez François Guizot (1787-1874), la aflarea conținutului tratatului de la Unkâr Iskelesi, aflat oarecum sub șoc, lordul Palmerston, un fidel apărător al integrității Imperiului Otoman, nu ezita să propună guvernului francez chiar și o expediție navală pentru fortarea Strâmtorilor, pătrunderea în Marea Neagră și nimicirea flotei rusești³⁹², care perturba evident interesele celor două țări. Intervenția austriacă prin prințul Metternich a mai detensionat situația, Cabinetul de la Sankt Petersburg declarându-și intențiile pacifice față de Imperiul Otoman. În consecință, ca un semn al bunei sale credințe, țarul Nicolae I a fost nevoit să ordone evacuarea tuturor trupelor de ocupație din Principatele Române (aprilie 1834), Poarta putând, cu asentimentul Curții de la Sankt Petersburg, să numească noii principii.

³⁹² François Guizot, *Mémoires pour servir à l'histoire de mon temps*, t. IV, Paris, 1861, p. 51.

Șantierul Naval Damen, strada Al. Moruzzi, nr.132. Prima atestare documentară a unei activități navale aici pare a fi anul 1565, an de când există un firman otoman, adresat domnitorului Alexandru Lăpușneanu, din care rezultă că la Galați exista un mic atelier pentru reparații navale, lucru pe care îl confirmă și Dimitrie Cantemir, în *„Descriptio Moldavie”* (1711). Ruggero Giosepe Boscovich³⁹³ 1711-1787 nota în anul 1784 că a văzut la Galați „un vas foarte mare, de tipul acelor pe care turcii le numesc caravele, vas care era în șantier gata să fie lansat”. Construcția de galioane, fregate, canoniere, dubase, ghimii, caiace, șleपुरi, caravele, pentru navigația acestora pe fluvii și mări, face de altfel obiectul multor consemnări în gramotele aflate azi în Biblioteca Academiei Române, în cronicile vremii, apărute în România, dar și în multe alte state europene cu interese la Dunăre. În anul 1867 la Galați se muta sediul flotei militare de Dunăre³⁹⁴, iar doisprezece ani mai târziu, se înființează, tot aici, Arsenalul Marinei Militare. În

³⁹³ Călătorul raguzan a fost teolog, fizician, astronom, matematician, filozof, diplomat, iezuit și poet din orașul Dubrovnik, în Republica din Ragusa (azi în Croația, „Ragusa” fiind numele latin pentru Dubrovnik). În 1753 el a descoperit lipsa de atmosferă de pe lună a murit în Milano și a fost îngropat în biserica Sf. Maria Podone. Date mai extinse biografice ale lui Boscovich pot fi găsite în *Vitae Italorum, Auctores Fabronio Angelo, Academiae Pisanae curatore* (Pisa, 1789), XIV; Sommervogel, *Bibl. de la c. de la C. de J.* (Brussels, 1890) I, col. de J. (Bruxelles, 1890) I, col. 1828-50. 1828-1850. Pentru date mai scurte, cf. art. *Zamagna* (Ragusa, 1787); *Lalande* (Paris, 1792); *Ricca* (Milan, 1789); *Bagamonti* (Ragusa, anul 1789); *Bizzaro* (Venice, 1817); *Galleria di ragusani illustri* (Ragusa, 1841); Vaccolini în *Giornale arcadico* (1842), XCII, 174.

³⁹⁴ Flotila Fluvială la început era compusă din canoniera „Fulgerul”, nava „România”, iahtul „Ștefan cel Mare”, șalupa „Rândunica”, mai multe șleपुरi, baterii de artilerie de coastă, deservite de peste 300 de marinari. Flotila a reușit să scufunde mai multe nave otomane, a construit un pod

anul 1893, Gh. Fernic, în asociație cu Th. Guiller și J. Poujoliet, înființează la Galați, pe strada Ceres nr. 33. „Uzinele de construcții mecanice și turnătorie de fier și bronz” care, ulterior, se transformă în „Șantierul naval G. Fernic et Comp”.

Cărmuirea acestora, între anii 1834 și 1848, a fost supusă însă unui înăbușitor protectorat rusc. O revigorare a crizei egiptene în 1839-1840 a redeschis și chestiunea Tratatului de la Unkâr Iskelesi, ducând în cele din urmă la pregătirea Convenției Strâmtorilor, încheiată la Londra în 13 iulie 1841 și salvatoare a comerțului din toată zona. Prin aceasta concertul european al marilor puteri militare, ca Anglia, Franța, Rusia, Austria, Prusia, Imperiul Otoman, se angaja acum să respecte inviolabilitatea drepturilor suverane ale sultanului turc și declara „Strâmtorile” închise, pe timp de pace, navelor de război străine. De semnalat este și conflictul latent existent între domnul Moldovei, Al. C. Mavrocordat³⁹⁵ și consulul austriac Raicevich. Valoarea în dreptul internațional a Convenției de la Londra este clară și evidentă: pentru prima dată chestiunea strâmtorilor era rezolvată de concertul european al puterilor, limitând astfel destul de drastic posibilitățile de manevră, atât ale Cabinetului de la Sankt Petersburg, cât și ale Înaltei Porți.

Un acord între cele două, privitor la regimul Strâmtorilor și prin aceasta asupra Mării Negre, era astfel imposibil. Nu avea să treacă însă un deceniu și rolul determinant jucat de armatele țarului Nicolae I în reprimarea revoluțiilor de la 1848-1849, din Principatele Române și din Austria, a creat Curții de la Sankt Petersburg iluzia persistentă în timp a unei posibile rezolvări imediate și depline a chestiunii Mării Negre și Strâmtorilor, chiar și Constantinopolului. Politica

de nave și a folosit, printre primele marine din lume, torpile cu școndru și mine fluviale. În Primul Război Mondial, Flotila de Dunăre a fost cea care a dat semnalul intrării în război, prin atacul a trei șalupe torpiloare asupra navelor austro-ungare din Portul Rusciuk. În iunie 1941, cele șapte monitoare și cele opt vedete fluviale de siguranță, din compunerea Flotei Fluviale, au sprijinit acțiunile ofensive din sectorul Brăila-Sulina.

³⁹⁵ Iată un mic episod din conflictul personal al domnitorului Moldovei cu consulul austriac Raicevich (Ignaz Stephan Raicevich, c. 1739-după 1792, era originar din Raguza, medic și om de cultură, venit după 1744 ca negustor în Muntenia, unde deveni educatorul fiilor lui Ipsilant, apoi consul austriac la București, 1782-1787. El publică italienește la Neapole în 1788 prețioasele sale „*Observațiuni istorice, naturale și politice din Muntenia și Moldova*”): Al. C. Mavrocordat, iritat de provocările parvenitului Ign. St. Raicevich, îi adresează într-o audiență cuvintele „Eu sunt Stăpânitorul, sunt un Principe născut dintr-o familie care a domnit 200 de ani, sunt un Suveran domnitor, vreau să spun ce-mi place, nu mi-e teamă- de împăratul, nici de Kaunitz” (Raicevich c. Kaunitz, 30 Noemvrie 1784, HHStA., Staatskanzlei, Moldau-Walachei, 1784, F. 3. „Io sono il padrone, sono un principe nato d'una famiglia che regna da 200 anni, un Sovrano regnante voglio dire quello mi piace, no horo paura ne dell' Imperatore, ne del Principe Kaunitz”; Cf. Hurmuzaki, o. c. *Bd. XIX*, I, p. 224).

imprudentă, cea de forță a Rusiei, în raport cu Imperiul Otoman și cu Franța, a dus la declanșarea noului război oriental în anul 1853 și la campania franco-anglo-turco-sardă din Crimeea (1854-1856), cu rezultate care au schimbat raporturile de putere la durile Dunării. Un aspect mai adeseori ignorat al acestui război este acela al acțiunii factorilor politici de la București, dar îndeosebi cei de la Iași, pentru ca în curând, urmând desigur exemplul Piemontului-Sardiniei, însăși Principatele Române să participe, alături de aliați, la Războiul Crimeei. Obiectivele principale ale acestei participări erau eliberarea Basarabiei, a părții sale dintre râurile Prut și Nistru ale Moldovei și, desigur, obținerea unui nou statut internațional al Principatelor, odată cu reglementarea generală a păcii.

Stindardul Regimentului 2 Roșiori în 1899. În toamna anului 1916, în sectorul Argeș-Neajlov a avut loc cea mai complexă operațiune a armatei române rămasă în istorie sub denumirea de „Bătălia pentru București”. Un batalion de vânători de munte din avangarda diviziei 217 germane a ocupat în după-amiaza zilei de 27 noiembrie satul Prunaru. Pentru a evita încercuirea și asigurarea retragerii forțelor spre o nouă poziție, gen. Alexandru Referandru (comandantul div. 18 infanterie) a hotărât atacarea inamicului în zona Dragănești-Vlașca cu brigada 43 mixtă și regimentul 2 roșiori. În dimineața zilei de 28 noiembrie s-au dat lupte deosebit de crâncene la marginea satului Prunaru de către avangarda brigăzii 43 mixte și forțele de ocupație. Profitând de lăsarea ceții

inamicul a inițiat o manevră de învăluire a brigăzii 43 cu unități situate în afara satului. În acest moment, generalul Referandru cere regimentului 2 roșiori să intre în luptă. Astfel a luat naștere celebra șarjă de la Prunaru. Descrierea făcută de Constantin Kirițescu este emoționantă: „După garduri, din măracinișuri, de pe ferestrele caselor și podurilor, dușmanul a ascuns zeci de mitraliere, aruncă o grindină de gloanțe asupra falnicului regiment. Cai și călăreți cad grămadă unii peste alții. Două sute de oameni rămân pe câmpul de luptă, formând împreună cu cadavrele cailor, mormane de carne sângerândă. Printre ei, toți ofițerii regimentului, în cap cu bravul lor comandant.” Regimentul 2 roșiori a pierit aproape în totalitate.

Artizanul acestei noi orientări politico-militare românești a fost principele Moldovei Grigore Alecu Ghika³⁹⁶, cel ai cărui buni colaboratori apropiați au fost Costache Negri, Vasile Alecsandri, Dimitrie Rallet, Alexandru Ioan Cuza, Edouard Grenier, Constantin Hurmuzaki, Mihail Kogălniceanu și alții.

³⁹⁶ Spița familiei Ghika urca până în secolul al XVI-lea și însuma, pe lângă mari spătari, hatmani și bani, nouă domnitori, la tronul Moldovei sau al Munteniei. Familiile Ghica și Câmpineanu se înrudeau cu Văcăreștii, Dudeștii, Oteteleşanii, Căndeștii, Filipeștii și Cantemireștii din Moldova. Cunoscutul bei de Samos pașoptist Ion Ghica s-a născut la 12 august 1816, la București, ca fiu al lui Dimitrie (Tache) Ghica și al Mariei, născută Câmpineanu. Copilul este botezat de mitropolitul Dionisie Lupu, având ca naș pe Grigore Ghika, viitorul domnitor de la 1822, unchiul tatălui său. Impunătoarea casă boierească a părinților era situată pe Podul Caliții (azi Calea Rahovei), lângă Podul Beilicului. De reținut este că între anii 1830 și 1860, Moldova a avut 21 de instituții financiare situate în Galați și una (evreul Michel a lui Daniel), în Iași (Alexandru Pinte, Gheorghe Ruscanu, *Băncile version Economia românească*, Editura Economică, București, 1995, p. București, 1995, p.20-21). La data de 20 ianuarie 1846, el a fost unul dintre boierii care a făcut o cerere de a i se acorda un privilegiu ”pentru a crea o cale ferată între Mihăileni și Galați” (*Dezvoltarea economiei Moldovei între anii 1848-1864. Contribuții*, coord. Valerian Valeriană Popovici, București, Editura Academiei, 1963, p. Popovici, București, Editura Academiei, 1963, p. 467. 467). Pentru genealogi este interesant de știut că Alexandru (Alec) Ghica zis Căciulă Mare, era fiul lui Grigore, care la rândul lui era fiul lui Alexandru Ghika Vodă (din prima lui căsătorie cu Ruxandra Iacovachi Rizu) și care a domnit în Muntenia între anii 1766-1768. Alexandru a fost căsătorit cu Zoe Cantacuzino Pașcanu și au avut împreună o singură fată, Alexandrina (decedată la 1872), care a fost căsătorită cu Iancu Ghika. Acest Iancu Ghika era într-adevăr fiul lui Alexandru Ghika Bărbă-Roșie (1785-1868), care a fost căsătorit cu Caterina Florescu (nu au avut copii) și cu Smaragda Polizu-Micșunești (căsătorită întâi cu Manolache Lahovary, caimacam al Craiovei, ea fiind bunica lui Gheorghe Lahovary, cel mort în urma duelului cu Nicolae Filipescu din 1882 și a cărui statuie se află în piața Senatului), cu care a avut patru copii (Sevastița era căsătorită cu Constantin Șuțu, Ana căsătorită cu Ion Manu, Aristide căsătorit cu Zoe Filipescu și Iancu căsătorit cu Alexandrina Ghica). Alexandru Ghika Bărbă-Roșie era fiul marelui ban Scarlat Ghika și al Mariei Dudesu. Acest Scarlat era fiul marelui ban Dumitrache Ghika (1718-1803) și a al Mariei Văcărescu. Iancu Ghika a avut cu Alexandrina doi copii, Zoe și Constantin (decedat la 1888, al cărui nume se află pe o piatră de mormânt), care a fost căsătorit cu Alexandrina Bilciurescu. Acesta au avut trei fete și un băiat, care era generalul Alexandru Ghika (1883-1969). Generalul a fost căsătorit cu Maria-Rodica Hurmuzescu cu care au avut doi copii, pe Alexandru Ion Radu Ghika, decedat fără posteritate și pe Dinu Ghika, care a avut un băiat, arhitect și care trăiește încă.

Grigore Ghica al V-lea sau Grigore Alexandru (Alec) Ghica (n. 1807- †1857), reușește să îndrepte starea precară financiară a țării în care se afla după Revoluția de la 1848 și după ocupațiile ruso-turce (1853). Dar tot acum izbucnește un nou război ruso-turc și rușii în iunie 1853 intră în Moldova. Ghica este nevoit să se retragă la Viena. Țara este condusă de viceguvernatorul Urssoff, aflat sub ordinele guvernatorului general, baronul Budberg. Războiul luând caracter european, și aliații Porții atacând Crimeea, rușii se retrag, și conform înțelegerii, în 1854 austriei îi înlocuiesc, ocupând țara. Odată cu aceștia reintră și Ghica în octombrie pentru a doua sa domnie. Din acest moment, guvernul său se mărginește la soluționarea problemelor curente și de a găsi mijloace pentru a satisface cheltuielile ocupanților, care cresc până când bugetul țării prezintă în 1856 un deficit de 7 milioane de lei. Termenul său de domnie expiră odată cu Tratatul de la Paris, care a pus capăt războiului și în locul lui a fost numit un caimacam, până la numirea definitivă a lui Teodor Balș. A fost un adept al principiilor naționale, dar acționează și pentru emanciparea țăganilor, pentru libertatea presei, încurajează cultura (tipărește în 1853 *Cronica lui Gheorghe Șincai*), a introdus și telegraful și a fost cel care a promulgat legea privind reformarea corpului slujitorilor, în fapt prima lege a jandarmeriei române. Începuse să lupte chiar oficial pentru unire, rezervându-și toate forțele de luptă pentru realizarea acestui măreț vis al principatelor și continuă lupta și după părăsirea tronului la adăpostul puterilor apusene.

Grigore Alexandru Ghica a fost domn al Moldovei, sub numele de Grigore Ghica al V-lea, din 1849 până în 1853 și din 1854 până pe data de 3 iunie 1856. A fost dealfel și ultimul domnitor al Principatului Moldova, înainte ca acest principat românesc să-și unească totuși destinele lui definitiv cu Țara Românească. Potrivit

istoricilor, de la începutul domniei sale el s-a aflat la originea multora dintre îmbunătățiri, precum ar fi: lucrări publice importante, apoi înființarea Școlii de Ingineri, stimularea exporturilor și a importurilor prin coborârea vămilor de la 12% la 5%. Cele mai importante decizii luate rămân însă organizarea agriculturii și a învățământului public, încă din anul 1851. În primul domeniu a reglementat raporturile dintre proprietari și muncitori, aducând astfel o îmbunătățire a situației țăranilor prin scăderea zilelor de muncă, oprind folosirea lor și la alte lucrări decât cele pur agricole, a desființat dijma, a mărit imășurile și a ușurat condițiile de strămutare. La învățământ, a prevăzut trei grade, cu predare obligatorie în limba română. A înființat două facultăți, de Drept și Filozofie, la Academia Mihăileană, precum și Institutul Gregorian, sau orfanotrofic, germeul Facultății de Medicină. Domnia s-a încheiat odată cu Tratatul de la Paris, când în locul său a fost numit un caimacam. Chiar dacă o participare militară oficială, de stat, românească în Crimeea, alături de aliați nu a putut fi atunci obținută, deși militari români voluntari au fost prezenți și la Sevastopol în ambele tabere, toate memoriile politice scrise și păstrate, toate informațiile furnizate diplomației franceze³⁹⁷, mai

³⁹⁷ În numărul *Albinei Românești*, din 31 mai/12 iunie 1834, era anunțat următorul eveniment: „Domnul Mimaut, care până în prezent a fost Consul al Franței la Iași, prin nota sub numărul 937, a adus la cunoștință Secretariatului de Stat al Moldovei, că guvernul Regelui Franței l-a însărcinat cu gestiunea Consulatului de la București, în absența domnului Lagan, care se găsea în concediu la Paris; în urma acestei dispoziții, dl. Blanc-Duclos era desemnat să apere interesele supușilor francezi din capitala Moldovei (*Albina Românească*, 31/12 mai/iunie, nr. 49, 1834, p. 198). Potrivit Ancuței Vlas, un raport din anul 1834, informa că Jules Sacchetti, agent al Franței la Galați, preluase în prezența consulului francez de la Iași, Mimaut, și în prezența dragomanului consulatului, M. Zelinski, arhiva de la fostul agent, M. Ghimba (Ancuța Vlas, *Consulatul francez de la Galați în secolul XIX*, în „*Diplomație și destine diplomatice în lumea românească*”, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2011, p. 81. *Călători străini despre Țările Române în secolul XIX, Vol.III (1831-1840)*, Coord. Daniela Bușă, București, Editura Academiei Române, 2006, p. 234. Vezi și Ștefan Stanciu, Marian Stroia, *Orașul Galați în relatările călătorilor străini (De la începuturile sale până la 1848)*, Galați, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2004, p. 76-77). Din cele două rapoarte observăm prezența a doi consuli francezi la Iași în anul 1834, Mimaut și Blanc-Duclos. La 3 august 1853, Gardera, consulul francez de la Galați, între anii 1852-1855, aducea la cunoștință ministerului de externe că, datorită imediatei plecări a domnului Duclos, dl. Poujade, consulul general francez de la București, îl propusese în postul de la Brăila pe Castaing, cancelarul consulului francez de la Galați. Gardera respingea această soluție, deoarece o absență, mai mult sau mai puțin prelungită, a cancelarului din portul dunărean, îi crea dificultăți în relațiile cu autoritățile locale (DANIC, rola 290, c. 40). De aceea, Gardera propunea numirea unui alt titular în postul de la Brăila, în persoana lui Eugène Nemethrice. Această propunere era agreată și de către consulul general al Franței la București, Eugen Poujade. La 23 iulie 1853, acesta confirma primirea scrisorii din data de 18, a acestei luni, de la Gardera. În aceasta, Gardera era informat de iminenta plecare a lui Duclos din postul de la Brăila și de intenția de a numi aici un nou titular, în persoana lui Eugen Nemethrice (Ancuța Vlas, op. cit., p. 82).

ales la Conferințele de la Viena și la Congresul de la Paris, au susținut la vedere clar refacerea unității principatului Moldovei până la Nistru și cu Delta Dunării.

Eudoxiu Hurmuzachi (sau Eudoxius Freiherr von Hormuzaki) (n. 29 septembrie, 1812, Cernăuca, Cernăuți-†29 ianuarie/10 februarie, 1874, Cernăuți) a fost un istoric, politician și patriot român, care a luptat pentru drepturile românilor din Imperiul Habsburgic. Împreună cu frații săi, Eudoxiu va deveni una dintre figurile importante ale renașterii naționale românești din Bucovina. Cel hărăzit să fie primul redactor al „*Bucovinei*”, „gazeta românească pentru politică, religie și literatură”, a fost George Hurmuzaki. La 15 octombrie 1848, tipograful Ferdinand Eckhardt a înaintat Administrației Bucovinei, Creisamtului din Cernăuți, anunțul de apariție al primului ziar din Bucovina. Astfel, „într-un consiliu de familie se decide înființarea unui ziar într-o țărișoară, unde până atunci se citea în cercuri prea restrânse numai unele ziare germane, ici-colea și franceze” (George Barițiu, *Familia Hurmuzaki. Prefața la volumul Eudoxiu cavalier de Hurmuzaki, Fragmente din istoria românilor, Tomul I*, București, 1879, p. XIII-XXIX). El comunica acestui birou că va publica în editura proprie din Cernăuți un ziar scris în limba română și germană, care o să apară odată pe săptămână, și că va răspunde pentru el în fața autorităților. De fapt, Eckhardt, nu s-a ocupat decât de părțile tehnice, pe când redactarea și răspunderea pentru cele publicate cădeau mereu în seama lui George Hurmuzaki. Ziarul a apărut între 20 octombrie 1848 și 2 octombrie 1850. George Barițiu, care îi cunoștea personal pe frații Hurmuzaki, le-a dat poate cea mai adevărată caracteristică. El scria: „George, acea figură dulce și amabilă, care dorea să aibă brațe spre a cuprinde cu ele câte un milion de români dintr-o dată, și Alexandru, acel cap genial, cu inima simțitoare totdeauna mai mult pentru alții decât pentru sine, acești doi frați veniseră tocmai la timp spre a lua în anii regenerațiunii pe umerii lor cele mai grele misiuni, din câte erau de împlinit în acea epoca mare” (George Barițiu, *op. cit.* p. XVI- XVII).

Congresul de Pace de la Paris, un congres încheiat prin semnarea la 30 martie 1856 de către plenipotențiarii Franței, Marii Britanii, Rusiei, Sardiniei, Sublimei Porți, ai Imperiului Habsburgic și ai Prusiei a Tratatului de la Paris³⁹⁸, includea întreg Imperiul Otoman în concertul politic european, dar și în dreptul public internațional și neutraliza astfel Marea Neagră. Atât Rusia, cât și Imperiul Otoman se angajau să nu construiască sau să păstreze pe țărmurile acestei mări, arsenale militare maritime, flotele lor fiind destul de drastic reduse, până la tonaje și putere de foc nesemnificative. Odată cu construirea și extinderea ferăstraiei purtate de forța apei, un semn categoric al pătrunderii până și la noi a avântului industrial care a creat capitalismul, desigur odată cu intensificarea și modernizarea exploatărilor forestiere din toți munții Bucovinei, arhiducele Ferdinand, guvernatorul Galiției³⁹⁹, solicită și obține de la domnul Moldovei, la 23 februarie 1843, acordul pentru transportarea tuturor plutelor cu lemn de construcție, pe Siret la vale, până în portul Galați⁴⁰⁰. După tratatul de la Kuciuk-Kainargi Rusia avea din nou dreptul de liberă navigație pe Dunăre, iar vasele sale încep să ajungă la Galați⁴⁰¹. Spre a cuceri principatele pe cale economică, Austria vinde pe piețele românești produse mai bune și mai ieftine, în comparație cu calitatea și prețul produselor autohtone. Gazeta oficială de la Iași, este vorba de „*Albina românească*”, relatează la 27 octombrie 1847 că uneltele și mașinile agricole austriece aduse de la Iacobeni,

³⁹⁸ *Actes et documents relatifs à l'histoire de la régénération de la Roumanie, t. II*, Bucurest, 1889, p. 1075-1084.

³⁹⁹ Galiția, numită uneori și Halici (ucraineană: Галичина Halicina, rusă: Галиция Galiția, polonă: Galicja, maghiară: Halics) este o regiune istorică împărțită actualmente între Polonia (Voievodatul Podcarpatiei) și Ucraina (regiunile Lvov, Ivano-Frankovsk și Ternopol). Din sec. XIII a făcut parte din Regatul Poloniei. Din 1772 din Imperiul Austriac, iar între 1919 și 1939 din nou din Polonia. În anii 1786-1849, 1860-1861 din această provincie, numită atunci Regatul Galiției și Lodomeriei din cadrul Imperiului Austriac, a făcut parte și Bucovina.

⁴⁰⁰ De urmărit aici deciziile semnate de Părcălăbia Galați și de Direcția Carantinei de la Galați (SJANI, fond secretariatul de Stat al Moldovei, 1832-1862; fond Documente din Arhive străine: microfilme Anglia rolele 65, 68; microfilme Franța, rola 290; microfilme Italia rolele 4, 5, și 7; Documente privitoare la istoria românilor, vol. XVI. Corespondență diplomatică și rapoarte consulare franceze (160-1824), ed. Nerva Hodoș, București, 1912, p. 856-857 și 883. Corespondență diplomatică și rapoarte consulare franceze 1847-1851, ed. Nerva Hodoș, București, 1913, p. 435. Rusia l-a numit pe N.V. Repnin ambasador extraordinar în Moldova și Țara Românească. Prin ucazul din 7 dec. 1779 semnat de Cateria a II-a îl numea pe Serghei L. Lascarev, fost dragoman la Constantinopol, în funția de consul în țările române.

⁴⁰¹ Stela Mărieș, *Proprietatea imobiliară a supușilor străini din Moldova în perioada prerreglamentară*, în *Revista de istorie*, an 3, nr. 1-2, p. 31; C. Șerban, *Înființarea consulatelor ruse în Țara Românească și Moldova*, în *Studii și Cercetări de Istorie Medie*, anul II, nr. 1, București. 1951, p. 67.

adică din Bucovina, sunt doar cam la jumătate din prețul celor fabricate în Moldova.

Elena Ghica (1828-†17 nov. 1888) într-un portret făcut de Petre Mateescu (aflat astăzi la Muzeul Național de Artă al României, București), având pseudonimul de scriitoare Dora d'Istria, fiica marelui ban Mihai Ghica și nepoata domnitorului Grigore al IV-lea Ghica. A fost prima femeie care a escaladat muntele Mont Blanc, la 1 iunie 1860. Banul Mihalache Ghica, preocupat de probleme de istorie și arheologie, își transformase palatul într-un adevărat muzeu. Mama, Catinca Ghica, este prima româncă traducătoare a unei cărți din limba franceză, dedicată educației copiilor. A fost nevoită, la numai 14 ani, să plece în exil, împreună cu familia. Dora d'Istria a scris și publicat între anii 1855 și 1878 „Cercetarea istorică influențată de Școala Ardeleană”. În 1849, Elena Ghica s-a căsătorit cu prințul rus duce Alexandru Koltsov-Massalski și a ajuns la Sankt Petersburg. În cei câțiva ani petrecuți acolo, ideile sale liberale au intrat în contradicție cu politica oficială a Rusiei. De aceea, a fost sfătuită, de autorități, să părăsească țara. După această întâmplare a călătorit mult în Europa, stabilindu-se, din 1860, definitiv, în Italia. În anul 1872 se stabilește la Florența, într-o vilă denumită, mai târziu, Villa d'Istria. Elena Ghica a lăsat, prin testament, întreaga sa avere din țară Primăriei Capitalei.

D-na Ela Cosma, în lucrarea sa „*Casimir von Timoni, șeful agenției consulare austriece de la București (1832-1849)*”, publicată în „*Anuarul Institutului de Istorie George Bariț*” din Cluj-Napoca, *Series Historica*, XLV, 2006, p. 295-326, ne face o mare și plăcută surpriză, prezentând consulatele austriece din Moldova și implicit cele din Galați, așa cum rezultă ele din documentele aflate în arhiva recent investigată de cercetătoare.

Frații Hurmuzachi: Constantin (1811-1869), om politic, jurist, sprijinitor înverșunat al Unirii din 1859. A fost în repetate rânduri Ministru al Justiției în guvernele lui Alexandru Ioan Cuza; Eudoxiu (1812-1874), om politic și istoric. A militat cu mare dăruire de sine pentru drepturile politice ale românilor din Imperiul Habsburgic. După o serie de cercetări de documente de arhivă din Dieta Vienei despre istoria românilor, în urma cărora a publicat „*Colecția Hurmuzach*”; Alexandru (1823-1871), publicist și om politic. Redactor la „*Bucovina*” din 1850. A militat în Dietele de la Cernăuți și Viena pentru drepturile culturale ale românilor din imperiu, pentru predarea în școli în limba Română, membru de onoare al Academiei Române; Nicolae (1826-1909) (Baron de Hurmuzachi) om politic, a militat pentru emanciparea culturală a românilor din Bucovina. A depus eforturi enorme pentru cauza națională a românilor de pretutindeni; Gheorghe (1817-1882), publicist, om politic și revoluționar în 1848. Întemeietorul și conducătorul ziarului „*Bucovina*”, fondator al „*Societății pentru Cultură și Literatură din Bucovina*” (1865-1882), care va deveni „*Academia Română*”. Tatăl lor a fost Doxaki (Doxachi, Doxache, Doxaki) Hurmuzaki (d. aprilie 1857), care a recumpărat domeniul Cernăuca, după ce documentele de proprietate s-au pierdut. El a construit un nou conac boieresc cu parc și biserica. Doxaki s-a căsătorit cu Ileana (Ilinka, Olena) Murguleț (d. 1858), fiica unui stolnic, cu care a avut 12 copii din care au supraviețuit 7: cei 5 frați și două surori, Eufrozina și Eliza. La inițiativa fraților Hurmuzachi, a luat ființă ziarul „*Bucovina*”, prima gazetă care se tipărea în două limbi, germană și română, de asemenea nu putem uita rolul acestei familii în timpul revoluție de la 1848, când la moșia Cernăuca s-au adunat cei mai deștoinici bărbați pe care i-a avut Moldova, amintim pe A. I. Cuza, Gh. Sion, V. Alecsandri, etc. La această moșie în sânul acestei familii M. Kogălniceanu a redactat faimoasa petiție. Am mai putea aminti și activitatea lui Alecu Hurmuzachi și a fratelui său Gheorghe la „*societatea pentru cultură și literatură în Bucovina*”, devenită mai târziu *Academia Română*, aici au militat pentru introducerea limbi române în școli, dar și pentru reformarea acestuia, impresionante sunt articolele lui Alexandru Hurmuzachi despre învățământ, ele fiind publicate în „*Foaia Societății*”. Să nu trecem cu vederea aportul adus de Constantin Hurmuzachi în Moldova, stabilindu-se aici în urma unui conflict cu tatăl său, care îi interzice să se căsătorească cu fata pe care el o iubea. În ceea ce privește activitatea acestuia este destul de vastă, a militat pentru unirea principatelor, dar în același timp ocupându-se și de procesele pe care le avea cu statul rus, fiind avocatul familiei Balș. Cea mai bogată activitate pe toate planurile, a avut-o Eudoxiu Hurmuzachi, marele istoric și om politic. Colecția sa de documente este impresionantă, a cules din arhivele de la Viena numeroase documente cu privire la istoria românilor, acestea au fost traduse și adunate în volume după moartea acestuia, de aceste documente s-a ocupat fratele sau Gheorghe, documentele fiind trimise la București, o extraordinară muncă a depus Ion Slavici, care s-a ocupat de editarea acestora. Până nu demult nu s-a știut de cele 26 de discursuri ale lui Eudoxiu, ținute în Dieta Bucovinei, aceste discursuri au fost tipărite în 2007 și sunt de o mare importanță în cercetarea omului politic

Eudoxiu. Pentru o cercetare în ceea ce privește familia Hurmuzachi ar trebui cercetate lucrările lui Teodor Bălan. Doxaki era fiul medelnicerului Constantin Hurmuzachi și Ruxandrei (d. 12 august 1818) din Moldova. Gloriosul și patriotul nem al Hurmuzachilor va străluci prin dăruirea lui cât neamul românesc.

Data fiind importanța mare pentru orașul Galați a acestei investigații să parcurgem împreună analiza aceasta, în cea mai mare parte a ei, încercând să adăugăm date noi, care să ne ajute să descifrăm mai bine acele timpuri. O primă reacție dură, după Kuciuk-Kainargi, vine direct de la nunțitul papal Ignățiu Ștefan Raicevich, care cere căimăcămiei Moldovei ca vama de la Galați să nu impună supușilor austrieci taxe de vamă mai mari de 3%. Demersurile repetate ale lui Raicevich fac ca în aprilie 1783 Poarta să adreseze lui Al. C. Mavrocordat un ordin ca să înceteze de îndată abuzurile vameșilor de la Grozăvești. Peste un an Al. C. Mavrocordat acorda un privilegiu în favoarea negustorilor de vite armeni și unor supuși austrieci, austriecii declarându-și intenția de a stabili în Galați o agenție, care să se ocupe de exportul de animale cornute și cai⁴⁰². „Înfățișăm acum agențiile consulare și stărostiile Austriei din principatul Moldovei, cu punctul de greutate în 1848 și 1849. Este vorba despre agenția consulară de la Iași, căreia îi sunt subordonate stărostiile cezaro-crăiești de la Focșani, Huși, Bîrlad și Bacău, ca și despre consulatul austriac general de la Galați (cu consulul Christian Wilhelm Huber⁴⁰³). Activitatea agenției de la Iași și cea a stărostiilor subordonate acesteia

⁴⁰² S. Mărieș, *op. cit.*, p.32-33. Merkelius, șeful de cancelarie al consulatului austriac la București depusese un proiect de antrepozit portuar în Galați și era autorul primului plan schiță a Galațiului în jurul Crăciunului anului 1793. Jean Timoni, consulul austriac de la Iași, depunea la 17 iunie 1794 un proiect de înființare a unui vice-consulat la Galați și câteva observații privitoare la activitatea vămii de aici. Peste trei ani Austria înființa la Galați o stăroście care devine vice-consulat în 1833 și consulat în 1835 (Stela Mărieș, *Înființarea agenției consulare austriece în Principatele Române*, în *Danubius*, t.VI-VII, 1973, p.78).

⁴⁰³ Christian Wilhelm Huber (1804-1871). La Galați, Christian Wilhelm Huber este viceconsul al Austriei, apoi consulul cesaro-crăiesc în funcție în anii 1847-1848. Mandatul său în acest oraș de pe Dunăre se încheie la 28 noiembrie 1849, când Huber este numit consul general cesaro-crăiesc la Alexandria, în Egipt. În locul său, consul la Galați devine Albert Chiari. De regulă, statele au interzis consulilor să gireze un consulat străin, fără aprobarea guvernului. Din motive de economie, unele state au refuzat să aplice această regulă (21 aprilie 1835, C.A. Kuch, vice-consulul Prusiei la Iași, îl informa pe ambasadorul Prusiei de la Constantinopol că, la acel moment, agentul francez, Sacchetti, gira interesele supușilor prusieni de la Galați. De aceea, vice-consulul Prusiei de la Iași sugera ideea numirii unui alt reprezentant la Galați. Intenția acestuia se datora faptului că Sacchetti fusese acuzat de acordarea de pașapoarte false supușilor altor state, în schimbul unor sume de bani. Vasile Docea, *Înființarea reprezentanței consulare a Prusiei la Galați (1837)*, în „*Danubius*”, nr. XIII-XIV, Galați, 1992, p. 146). La 18 aprilie 1838, consulul francez de la Iași, Huber, îi scria ministrului Molé că, după ce se va întâlni cu confratele Chateugiron de la București, se va duce la Galați, pentru a organiza definitiv agenția consulară a Franței, încredințată în acest moment

se reflectă în 55 de documente, iar cea a consulatului de la Galați este înfățișată în 36 de documente⁴⁰⁴. Să scriem totuși ceva și despre starea educațională în Moldova în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea. Pe baza scrierilor lăsate de călătorii instruiți care au trecut pe la noi cu precădere, la care s-au adăugat câteva mărturii autohtone, Pompiliu Eliade i-a făcut clerului un portret colectiv deloc măgulitor. Absolvent al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, Pompiliu Eliade a susținut doctoratul la Sorbona, în anul 1898, cu teza „*De l'influence francaise sur l'esprit public en Roumanie: Les Origines*”. Autorul și-a propus mai mult o istorie a mentalităților decât înșiruirea faptelor în ordine cronologică. Clerul mănăstiresc și cel nemănăstiresc, zis „de mir” este analizat conform cu prestația sa educațională într-o țară atâta de rămasă în urmă și astăzi. Lipsa lui de pregătire și moravurile îndoielnice au atras imediat atenția în mod deosebit călătorilor străini. Cercetând scrierile din epocă, rezultă că, în veacul al XVIII-lea, aproape oricine putea deveni preot.

„Acest cler era recrutat la întâmplare, scrie Pompiliu Eliade: haimanale de prin țară, fii de mici negustori, sârbi, bulgari, greci fără căpătâi, feciori de boiernași, în sfârșit, oameni a căror condiție i-ar fi obligat să plătească un bir greu, îndeosebi țărani ce posedă câțiva ducați cu care să poată cumpăra o preoție, iată din ce e alcătuit clerul nemănăstiresc (...). Între tâlhărie și slujba de preot, socoteau că aceasta din urmă prezintă mai puține primejdii, este mai tihnită și poate mai bănoasă”. Locul în altar se obținea contra unei sume de bani, a observat I.St. Raicevich, consulul Austriei la Iași, într-o lucrare publicată la Paris, în anul 1822. Însuși mitropolitul a hirotonit câteva mii de oameni, la prețul de numai trei-patru

domnului Cunningham, vice-consul al Angliei (Constantin Bușe, *Comerțul exterior sub regimul de port-franc*, București, Editura Academiei R. S. R., 1976, p. 42).

⁴⁰⁴ Consulul Prusiei în cele două principate, Ernst Friedrich Konig, încurajat de dezvoltarea comerțului cu Prusia prin Galați, recomanda într-un raport din 4 mai 1785, să se trimită postavuri și țesături la Galați pentru a se testa valoarea lor pe piața din Constantinopol (Hurmuzaki, vol. X, p. 20). Prusia și-a numit un reprezentant consular în anul 1835 din inițiativa lui C.A. Kuch (V. Docea, *Înființarea...*, p. 146). Acesta cerea pentru Galați un reprezentant consular propriu, deoarece francezul Sacchetti dăduse pașapoarte false comercianților evrei.Königsmark, ambasadorul Prusiei la Constantinopol, respinge propunerea lui Kuch de numire de consul la Galați. Pe 2 noiembrie 1836 Kuch nota: „Față de însemnătatea pe care a obținut-o portul Galați, prin navigația cu aburi pe Dunăre, numirea unui staroste prusan slujbă la care consimt numai persoane din stările inferioare), nu mai pare potrivită, ci în împrejurările citate și în interesul supușilor regali, ar putea fi mai adecvat să se numească, la Galați, un vice-consul regal sau un agent consular, acreditat printr-o patentă a Legației regale și subordonat consulatului regal din Iași” (idem, p. 147). Consulul prusian de la București afirma în anul 1835 că toate mărfurile cumpărate de negustorii orientali persani sau giorgieni erau îmbarcate pe vapoare cu abur la Viena până la Galați. Aici erau preluate de mici bastimente care le duceau la destinația lor asiatică.

ducați preoția, scrie Eliade, citând observațiile consulului austriac care a zăbovit în Principate 11 ani.

Până și pe huliții domnitori fanarioți îi revolta uneori redusa știință de carte a slujitorilor bisericii, scrie Pompiliu Eliade, el sprijinindu-se de această dată pe o sursă internă. „Constantin Mavrocordat (fiul lui Nicolae Mavrocordat, domn al Principatelor în mai multe rânduri) a decretat o anchetă menită să-i descopere pe preoții care sunt fără nici o școală și să-i supună amenzilor. Majoritatea lor uitaseră demult chiar și buchiile, și s-au găsit unii care se strecuraseră în rândul bisericii fără să le știe vreodată”. Despre moravurile lui a scris și francezul F.G. Laurençon. „Este greu să găsești în Europa un cler mai neștiutor, mai superstițios și mai dedat desfrâului decât cel din Țara Românească. Întâlnirile lor obișnuite, după slujba bisericească, sunt la cârciumi și în locuri de perdiție”. Preoții de mir nu aveau prea multe cunoștințe nici despre dogmele religiei creștine. Religia majorității populației Principatelor Române în anul 1800, scrie Pompiliu Eliade, era o urzeală de superstiții, unde strigoi, stafii, năluci, arătări, duhuri de tot felul își dădeau mâna cu sfinții bisericii.

Chipul de astăzi a Farmaciei Aburel de la intersecția străzilor Tecuci și strada Traian. Farmaciile „La Viile” și „Vulturul de Aur” erau ambele ale lui Ion Ghiorgheaș în 1875. Farmacia „Vulturul de Aur”, înființată în anul 1850 pe strada Traian, colț cu strada Tecuci, avea în 1916 diriginte și cumpărător pe Toma Aburel, care-i schimbă numele în Farmacia Aburel. Toma Aburel (n.1867 Foc.) a fost farmacist (Universitatea din București terminată în 1887 și licențiat în farmacie. Este înrolat în armată cu gradul de subfarmacist la 01/04/1886; avansat la gradul de sublocotenent farmacist (1888); avansat la gradul de sublocotenent farmacist (1888); avansat la gradul de locotenent farmacist (10/05/1892); a trecut în disponibilitate în 1894; a trecut în rezervă în 1895

(vezi Paul Păltănea, *Aburel - un neam armean stabilit la Galați în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în *Arh Genealogică*; Fabian Anton, *Istoria comunității armenie din Galați*, București, 2005, p. 52). A fost gazetar și proprietar de publicații: „*Agitacolu*” (1913), „*Armonia socială*” tipărite la „*Tipografia Cultura Poporului*” (1930) (Marian Petcu, *Istoria jurnalismului în România în date*, Polirom, Iași, 2012). În anii 1930, farmacia lui Toma Aburel era una dintre cele mai renumite, având program nonstop în Galați. În 1904 industriașul gălățean evreu Henry Fischer a ținut primul curs și a fondat prima societate de esperantism în Galați, cu farmacistul Toma Aburel și Dr. Kanner. Aburel T. Bedros era fiul farmacistului Toma Aburel și era proprietarul unei drogherii medicale la Galați (Dimitrie Nicolau, *Farmacistii noștri*, Buc., 1906, p. 27-28). Dintre personalitățile armenesti îl amintim pe G.G. Aslan (1862-1909), deputat liberal de Covurlui, industriaș de frunte, fost președinte al Camerei de Comerț din Galați. Nu trebuie confundat cu Theodor C. Aslan, n. 1859 în Buc., avocat, care a absolvit în București Facultatea de Drept, fiind și Laureat al Școlii de Științe Politice din Paris. A fost directorul serviciului stenografic al Senatului României. Lucrări: *Reforma accizelor*, 1903; *Studii de drept parlamentar*, 1905; *Finanțele României de la Regulamentul Organic până în zilele noastre*, 1905; *Studiu asupra monopolurilor în România*, 1906. Un Aburel Melidon a fost impegat la Vama Galați. Un alt Aburel Roupen a fost mare comerciant în orașul Galați. Era bunicul doamnei Lisette Georgescu-Manissalian pe linie maternă. S-a stins din viață în anul 1910. Aburel Eugen (1899-1975), strălucit medic obstetrician și chirurg, doctor în medicină în 1927. Tatăl, dintr-o familie de armeni din Moldova, cu ramificații la Galați, Focșani, Panciu, încă de la începutul secolului al XIX-lea. Mama, descendentă din familia mitropolitului Veniamin Costache. Numele Aburel apare între anii 1924-1942 pe lista abonaților revistei de cultură armeană „*Ararat*”, de sub direcția lui V. Mestugean. Federația Română de șah s-a înființat la 4 ianuarie 1925 unde Toma Aburel era vicepreședinte. Tribunalul Covurlui, secția I comunica: Se publică spre cunoștința generală că în ziua de 17 Aprilie 1885, la orele 10 dimineața, sunt convocați toți creditorii falimentului Frații Aburel, ca se prezintă în camera acestui tribunal sub președinția d-lui jude-comisar, spre a chibzui asupra formării concordatului falimentului Frații Aburel. No. 1.395. 1885, Aprilie 9 (*Monitorul Oficial al României*, 1885-04-12, nr. 010).

Consecința a fost stingerea progresivă a credinței în sânul poporului valah creștin. „De fapt, românii au rămas, poate, dintre toate popoarele, cei mai străini de sentimentul religios”, este și concluzia lui Pompiliu Eliade. O relatare despre Țările Române o datorăm lui Edouard Antoine Thouvenel. În 1838, când era foarte tânăr, a întreprins o călătorie în Principate, pe Dunăre până la Marea Neagră. Materialul a fost publicat în anul 1840. Ulterior el a și devenit unul dintre cei mai importanți diplomați ai Franței secolului al XIX-lea, fiind, între altele, ambasador al Franței la Constantinopol (1855-1860) și ministru de externe (1860-1862).

Iată cum vede el această chestiune: „Bucureștiul nu are monumente. Este totuși imposibil să numești astfel numeroasele biserici pe care superstiția și remușcările, mai mult decât credința, le-au ridicat în acest ultim secol. Statui informe, fresce unde subiectele religioase și profane, se amestecă în modul cel mai comic, totul este doar o mostră a prostului gust. Altarul este, după ritul grecesc, separat de restul bisericii de către un voal, care nu se ridică decât în anumite momente ale slujbei; vitralii de diverse culori dau în lumina zilei culori scilpitoare

și bizare. Aceste lucruri pot surprinde ochii și încânta imaginația, dar nu au alt scop, nu se adresează sufletului.

Dacă o religie îl ridică pe om deasupra nevoilor terestre, dacă dogma sa, fără a fi cea catolică, îi reamintește omului originea și scopul său, ea trebuie respectată, și credința care o folosește și alte mijloace decât raționamentul și persuasiunea este vinovată. Din păcate, religia ortodoxă, practică de preoții români, în loc de a fi un mijloc de civilizație, nu a fost până în prezent decât un obstacol în calea progresului social. Superstițiile cele mai ridicole sunt luate drept credință, taina cea mai sfântă, cea a confesiunii, este exploatată într-o manieră nedemnă.

Clerul de jos, constituit numai din preoți căsătoriți, împărtășesc alături de multe păcate, pe care episcopii nu le demască. (...) Mănăstirile din Țara Românească sunt amintirea a ceea ce au fost, adică un loc de trândăvie și superstiții; au pierdut singurul avantaj pe care îl aveau sub guvernarea turcilor, acela de a constitui un refugiu împotriva tiraniei. Treisprezece mănăstiri de călugări și cinci case de retragere pentru femei, treisprezece mănăstiri rumeliote, șase mănăstiri dependente de patriarhul de la Ierusalim, și alte trei închinat Muntelui Sinai dețin împreună o cincime din terenurile cultivate.

Călugării sunt agenții cei mai zeloși ai politicii rusești; icoanele, relicvele, ornamentele bisericești, darurile de tot felul sunt trimise de la Sankt-Petersburg și răspândite cu abilitate, le întrețin sentimentele cele mai favorabile către țară, pe care îl privesc ca un conducător veritabil al ortodoxismului⁴⁰⁵, scrie diplomatul francez. Privitor la domnitorul Moldovei, Constantin Mavrocordat legăturile surprinzătoare ale răsculatului transilvănean Horia cu Al. C. Mavrocordat sunt confirmate istoric de către Herbert - Rathkeal, ambasadorul Austriei la Constantinopol: „în timpul turburărilor șeful răsculaților Horia a trimis trei oameni la Iași, pentru a solicita, prin mijlocirea Principelui Al. C. Mavrocordat, ajutor dela Poartă”⁴⁰⁶.

Atitudinea dușmănoasă a lui Al. C. Mavrocordat, care datorase ocuparea scaunului domnesc al țării protecției ambasadorului rusesc, față de Austria se explică în parte prin conflictul personal al Domnitorului Moldovei cu consulul austriac Raicevich. Al. C. Mavrocordat, iritat de provocările parvenitului Raicevich, îi adresează într-o audiență cuvintele: „Eu sunt Stăpânitorul, sunt un Principe născut dintr-o familie care a domnit 200 de ani, sunt un Suveran

⁴⁰⁵ „Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea”. Serie nouă. Volumul III, 1831-1840. Coordonator Daniela Bușă. Editura Academiei Române, București, 2010.

⁴⁰⁶ Herbert-Rathkeal c. Kaunitz, 10 Oct. 1795, HHStA. Staatskanzlei, Konstant. No. 32/1795-„*Pendant les troubles de la Transilvanie le chef des rebelles Hora envoya trois hommes à Jassy pour solliciter par le canal du Pr. Mavrocordato l'aide de la Porte*”; Cf. N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, București, 1903, II, p. 513-514.

domnitor, vreau să spun ce-mi place, nu mi-e teamă de împăratul, nici de Kaunitz”⁴⁰⁷. Conflictul personal a fost dublat de conflictul lui Al. C. Mavrocordat cu Austria în chestiunea extrădării dezertorilor austriaci căutați de imperiu. Căpitanul Beddeus însărcinat cu extrădarea dezertorilor⁴⁰⁸, întâmpină mari greutăți nu numai din partea domnitorului, care susține că în Moldova nu s'ar găsi nici un dezertor⁴⁰⁹. De altfel am putea să observăm atitudinea Austriei și a Angliei față de români, o linie politică care domină comportamentul stărostiilor austriece, împrăștiate în toată zona de baștină a românilor. Trebuie știut măcar astăzi că motivul gravitației noastre în jurul Franței a fost faptul că Napoleon III vroia să aplice principiul naționalităților nu numai Italiei, ci și în Europa estică. De altfel el critică aspru politica engleză față de Țările Române. „Obstacolul principal, acum și mai târziu, era punctul de vedere turcofil al bărbaților de stat și al opiniei publice engleze, de o îngustime aproape oarbă în fața faptelor și argumentelor și bazat pe un amestec de iluzii sentimentale și de proiecte comerciale”⁴¹⁰. Un fapt interesat și de studiat este ceea ce s-a întâmplat în lupta pentru tron dată după căimăcămia lui Th. Balș. Unii se uitau cu plăcere la șansele pe cari Vogoridi le-ar fi putut avea pentru caimacamia rămasă liberă, prin moartea lui Th. Balș.

Iar Vogoridi fu din primele momente omul sultanului. Consulul austriac Godel devine, în mod absolut surprinzător, consilierul lui. Francezul V. Place, cel care spunea că „În acest caz (dacă va fi ales caimacam Vogoridi) mă angajez în

⁴⁰⁷ Raicevich c. Kaunitz, 30 Noemvrie 1784, HHStA., Staatskanzlei, Moldau-Walachei, 1784, F. 3. „Io sono il padrone, sono un principe nato d'una famiglia che regna da 200 ani, un Sovrano regnante voglio dire quello mi piace, no horo paura ne dell' Imperatore, ne del Principe Kaunitz”; Cf. Hurmuzaki, o. c. Bd. XIX, I, p. 224.

⁴⁰⁸ Oechsner c. Raicevich, 10 Iulie 1784, HHStA. Staatskanzlei, Moldau-Walachei, 1784, F. 3.

⁴⁰⁹ Oechsner c. Raicevich, 27 Iulie 1784, HHStA. F. 3. „Malgre ce que le prince y dit, il n'arrivé pas un seul homme ici.

⁴¹⁰ Dl. S.-Watson justifică importanța pe care o dă atitudinii engleze în felul următor: „S'a accentuat în deosebi atitudinea oficială britanică în întreagă această chestiune, din două motive. În primul rând problema românească a pus în pericol alianța dintre Anglia și Franța încheiată numai de curând prin tovărășia de arme și ar fi putut împinge întreagă Europa la război. În al doilea rând se poate susține ca o datorie morală din partea istoricului să se așeze în adevărata lor perspectivă evenimente, peste cari timp de două generații s'a trecut, pe nedrept, la suprafață și cari ilustrează perspectiva nejustă și inegală a opiniei britanice față de problema orientală și mai ales față de Serbia și România, la mijlocul secolului trecut. Liberalismul britanic, care a avut o parte atât de însemnată în eliberarea Italiei, era obsedat, îndată ce trecea Adriatica, de considerații meschine privitoare la integritatea teritorială turcească și la comerțul englez în Orient, lăsând toate popoarele creștine din Orientul apropiat sortii lor” (p. 250). În legătură cu aceasta se critică în notă opera lui S. Lane-Poole, *Life of Lord Stratford*, carte fundamentală pentru cunoașterea rolului ambadorului englez la Constantinopol în criza orientală, dar care trece cu vederea rolul lui în chestiunea Principatelor.

modul cel mai formal de a nu face nimic ce ar putea împiedeca fie în alegeri, fie la Divan, libera expresiune a dorințelor populației” este redus doar la rol de informator. „Rolul D-Voastră, repet, trebuie pentru moment să se mărginească a observa cu grije ceea ce se întâmplă împrejurul D-Voastră, și de a continua să transmiteți comisarului împăratului (atunci Talleyrand-Perigord) și departamentului meu, dar cu aceeași exactitudine, rezultatul observațiilor D-Voastră”⁴¹¹.

Când V. Place tocmai raportează alegerea lui Cuza (deși el recomandă guvernului francez ca cei mai indicați pe Grigorie Sturdza și Mavrogheni), o face cu simplitate, ca și cum n-ar fi fost informat de alegere decât prin ședința oficială, unde au fost chemați toți consulii francezi din principate. Afirmă că nimeni nu se gândea la Cuza, dar continuă spunând că „această alegere, pentru care nu s'a cheltuit nici un ducat, este triumful complet al ideilor unioniste și liberale contra vechiului sistem de corupție, care și-a terminat epoca sa”⁴¹². D-l Damé în „*Histoire de la Roumanie contemporaine*”. p. 112, afirmă că C. Negri s-ar fi dus la București și a lăsat să circule zvonul că V. Place sfătuiește alegerea lui Cuza și de către munteni, angajându-se de a aranja el lucrurile. Deciziunea conferinței fiind în acest fel interpretată, uniunea personală ar fi realizată. El scrie lui Walewski în 10 Febr. cu un entusiasm uimitor: „Este un spectacol care mișcă pe cei mai insensibili, acela al unui popor salutând prin astfel de aclamațiuni actul regenerării sale”.

Victor Place devine consilierul și colaboratorul intim al lui Cuza. Între timp V. Place e mai mult decât adevărat ministru în cabinetul lui Cuza, prin rolul ce i se acorda și este veritabilul șef al diplomației române. Totuși, consulul francez ar fi dorit ca Domnul Cuza să dea o impulsie mai viguroasă guvernării sale. Cuza ca șef de stat deziluzionează pe V. Place. „Politica sa este mai mult una personală decât națională. Conspiră contra ministerului său și este regretabil că un prinț domnitor se dedă la intrigi cari amintesc Fanarul”⁴¹³.

Misiunea importantă pe care Cuza i-a dat-o lui V. Place în străinătate, și speranța de reorganizare a Principatelor, fac pe consulul francez din Iași să-și pună toată inima pentru interesele României și să-și modifice complet părerile sale mărturisite mai înainte despre Cuza. Victor Place ar fi dorit să vadă pe Cuza guvernând, guvernând, guvernând (cum zicea el). El vede la domnitorul Țărilor Române un amestec de voință, spirit și indolență, care îl nemulțumește. Pe de altă parte influența lui V. Place este în declin. De când situația celor două Principate

⁴¹¹ Walewski â Place. Paris, 9 Iunie 1857. A. D. IV, 763—764.

⁴¹² Pl. à W. Iasi. 18 Ian. 1859. A. D. IX, p. 231—232.

⁴¹³ Place către Waleksii. 12/V 1859, Iași.

era definitiv consolidată și Cuza nu mai vedea în spatele lui Place pe Napoleon III, omul, de care avusese atâta nevoie la realizarea definitivă a Unirii, importanța ce se acordă consulului francez din Iași este mai puțin apreciabilă. Victor Place simte acest lucru, dar și noi simțim deasemeni raporturile dintre el și Al.I. Cuza din adresele către Thouvenel. În una dintre scrisori 14/VI 1862, găsim textul: „în după dubla sa alegere acest om (Cuza) putea să facă totul. Entuziasmul care l-a primit era imens, iar prestigiul său era fără margini, nu se visau decât reforme, organizare sub direcțiunea sa, și se aștepta, nu să spună, dar să lase să se ghicească ceea ce vroia să întreprindă, pentru ca toate forțele țării să fie numai la dispoziția sa. S-a discutat destul de mult despre reconstituirea Daciei și rolul ei de stat tampon între imperiile agitate⁴¹⁴. Astăzi însă vedem toate acestea rezumându-se la dezordini

⁴¹⁴ Pe fondul discuțiilor dese generate de dezmembrarea Imperiului Otoman, problemă anticipată încă de către Dimitrie Cantemir, care a și scris „*Istoria creșterii și descreșterii Imperiului otoman*”, chiar Rusia propunea în cadrul tratatelor de la Nemirov (Polonia) din anul 1736 ca Moldova și Țara Românească să fie unite într-un „stat independent sub garanția Rusiei” (Veniamin Ciobanu, 1699-1815, în „*România în relațiile internaționale. 1699-1939*”, Iași, 1980, p. 30). Problema a fost reluată în 1770, motivându-se de data aceasta constituirea, din cele două state românești extra carpatice (Moldova și Țara Românească), a unui „stat tampon” între cele trei mari imperii: Imperiul Habsburgic, Rusia și Imperiul Otoman (*Ibidem*, p. 38). Fiind tenace în demersul ei, țarina Ecaterina a II-a îi dezvăluia, doisprezece ani mai târziu, printr-o scrisoare împăratului Iosif al II-lea proiectul „de a forma din Principatele Române un stat independent, cu numele de Dacia” (*Ibidem*, p. 46). Acest proiect era inacceptabil pentru moment în judecata diplomației austriece, fiindcă între granițele Imperiului Habsburgic se aflau provincii întregi din vechea Dacie, locuită în majoritate de către români. Ca urmare, proiectul a căzut încă de la conceperea lui. Zvonurile reconstituirii vechii Dacii stârnise o oarecare îngrijorare și în rândul autorităților austriece, care a devenit evidentă prin măsurile drastice luate privitoare la toate mișcările românilor din Transilvania sau la vizitele unor confrăți de peste Carpați. O notă a autorităților din Brașov consemna, la 14/26 aprilie 1848, că „trei străini suspecti, veniți din Moldova și Țara Românească” ar fi emisari români care ar pune la cale „restabilirea regatului Daciei” (*Istoria românilor*, vol. VII, tom. I, Editura Academiei Române, București, 2003, p. 21). Pe acest fond trebuie să analizăm diplomația austriacă în Principatele Române în toate fazele ei. Ion Ghica a publicat în limba franceză, în anul 1838, broșura intitulată „*Poids de la Moldavie dans la question d'Orient*”, susținând totodată o serie de conferințe la Academia Mihăileană, despre promovarea ideii unității românilor. În teritoriul dintre Prut și Nistru, intrat în stăpânirea Rusiei, unde a căutat să impună în administrație limba rusă, noile autorități s-au văzut neputincioase în îndeplinirea atribuțiilor, fiindcă marea majoritate a populației era vorbitoare și cunoscătoare de limba română. În fața acestei situații, guvernatorul civil Pavel Ivanovici Fedorov a fost nevoit să permită din 1836, în ciuda instrucțiunilor de la Petersburg, folosirea limbii române în instituțiile statului. Cu un an înainte convenise să admită introducerea limbii române ca obiect de studiu la Liceul de băieți din Chișinău, iar din 1840 și în școlile din județul cu același nume, pentru ca din 1842 să extindă această opțiune pentru școlile din județele Hotin și Bălți. Apartenența locuitorilor dintre Prut și Nistru la comunitatea românească n-a fost niciodată abandonată ci, din contră, ea a continuat să fie în permanență prezentă prin publicarea neîntreruptă a unor lucrări și manuale în limba română

financiare, administrative și judiciare, cari răspândesc în toate clasele sociale îngrijorarea și mizeria”. La data de 4 IV 1863 „en récompense de ses services”, V. Place este rechemat la Paris și înlocuit cu Tissot. Nu revine în Moldova decât, către sfârșitul vieții sale. Moare la 10 ian. 1875, la Tânguiei (jud. Vaslui) în mijlocul locurilor pe care le-a iubit atât de mult⁴¹⁵. Analizând perioada de după 1845, agenția consulară⁴¹⁶ existentă la Iași este condusă de agentul consular Eisenbach (în mod cert între 1846-1849, consul general din 2 octombrie 1849 până în 1850), iar în calitate de mare dragoman al agenției funcționează la Iași Constantin Rosolimo⁴¹⁷, apoi după pensionarea acestuia în septembrie 1848, Alex Slavul. Ulterior revoluției pașoptiste, prin decretul imperial din 2 octombrie 1849, agenția consulară existentă la Iași, aidoma celei de la București, este transformată mai târziu într-un nou consulat general. Agenția consulară din capitala principatului Moldovei este cea care coordonează din această poziție și centralizează activitatea tuturor stărostiilor din alte orașe moldovenești. Există

(Vezi Mihail Zamfira, *Limba română în scrieri parenetice din Basarabia (1812-1865)*, București, 2001). – apud Constantin Burac, „Comisul Dimitrie Balica și identitatea românilor” în *Revista Limba Română*, nr. 9-10, anul XXII, 2012.

⁴¹⁵ Vezi R. W. Seton-Watson, *A History of the Roumanians from Roman Times to the Completion of Jjnyty*. Cambridge, at: the University Press, 1934, in-8°, 596 p.

⁴¹⁶ Între secolele XVIII-XIX, consulii au fost considerați ca trimiși oficiali sau că au fost priviți ca și ambasadorii din Imperiul Otoman. Dar trebuie să menționăm că există diferențe între aceste ranguri, fapt ce rezultă și din capacitatea juridică a ambasadorului și capacitatea juridică a consulului. Admiterea și numirea unui șef de oficiu consular constituie un acord de voință cu caracter contractual, care se realizează prin numirea de către statul trimițător, atestat de patentă consulară și admiterea de către statul de reședință, atestat de exequatur (Aurel Bonciog, *Drept consular*, București, Editura „România de Măine”, 1996, p. 111). Șeful de post consular este admis să-și exercite funcțiile printr-o autorizație a statului de reședință, denumită exequatur (O analiză completă regăsim în Paul Cernovodeanu, *An interesting account concerning the British Consulate in Iassy (1841)*, în „*Revue Roumaine d'Histoire*”, t. XX, București, 1981). Iată un exemplu de exequatur acordat unui diplomat străin: „Prin decretul regal cu No. 4.469 din 3 Decernbre 5899, s'a acordat exequatur d-lui Cavalier Domenico Pappalepore Nicolai (dei Marchesi di Canneto), spre a exercita funcțiunea de consul general al Italiei la Galați.” – *Monitorul Oficial al României*, 1899-12-10, nr. 204.

⁴¹⁷ Știam deja că unii dintre strămoșii mei pot fi urmărite înapoi la insula Cephalonia, în largul coastei de vest a Greciei, încă din secolul al 13-lea, în cazul în care familia Rossolimo deținuse și suprafețe mari de teren controlate. De fapt informațiile mele genealogice spun că descind din Hughes de Sully, baron în Nomandia, aflat în serviciul lui Charles d'Anjou, rege napolitan. Hughes a poruncit armatei napolitane să ajute imperiul Nicephore, împotriva împăratului bizantin Michel Paleologue. În 1281, Hughes a fost luat prizonier de către bizantini și închis la Constantinopol. Din cauza părul roșu, Hughes de Sully a fost numit peste tot „roșu de Sully”, care a devenit în limba greacă „Ros Solimo”. De aceasta grecii ne-au numit urmașii lui „Rossolimo”. (Sursa acestei informații genealogice sunt în trei volume „*Livre d'Or de la Noblesse ionienne*” de Eugène Rizo-Rangabé, Paris 1926).”

stărostii în mai toate orașele și târgurile Moldovei: la Focșani, staroste fiind Johann Poppson, la Bacău, condusă de contele Neuhaus, la Huși, unde staroste este Popowitz, la Bîrlad, staroste fiind un anume Mamaky (?). Pentru cetitor cred că este limpede de ce austrieii au plasat, în întreg teritoriul, aceste puncte de observare strategică. Austria era direct interesată să extindă ocupația Moldovei cât mai mult posibil și cât mai aproape de gurile Dunării.

Fosta stradă a Speranței, devenită Col Boyle și acum Aleea Mercur. A venit timpul să decriptăm numele străzii, plină de amintirile câtorva generații bune de gălățeni. În 1774 catagrafia de anunci nu reține nici un locuitor evreu al Galațiului. Orașul avea 662 capi de familie și o populație de 3310 locuitori. În anul 1803 „Condica Liuzilor” consemna în Galați 18 capi de familie evrei și numai 11 capi de familie armeni, care profitând de regimul consular al împământărilor ajung în această parte de oraș, cu intrânduri ale Dunării până la mănăstirea Sf. Gheorghe sau Vadul Dinoștei, unde vor apare primele abatoare evreiești. Din strada Brașoveni se va desprinde un mic drumeag unde proaspeții locuitori evrei își vor face case. Emigrații alogeni evrei erau olandezi și casele, după cum se vede în imagine, erau copia arhitecturii caselor în care ei crescuseră în Amsterdam. Pentru ei această nouă aventură într-o lume necunoscută reprezenta o încercare și o speranță. De aceea strada s-a numit Speranței, iar un membru a comunității a fost consulul Olandei la Galați. La 21 decembrie 1841, autoritățile de la Haga au înființat în România prima reprezentanță diplomatică: viceconsulatul comercial de la Galați, titular fiind Anton Vlasto. Lola Schmierer Roth era descendentă a unei familii cu personalități recunoscute, având bunic pe Hariton Tiktin, reputat lingvist, tatăl era Ludovic Leopold Schmierer, consul al Țărilor de Jos la Galați, și mama era Sylvia Schmierer, cea care a înființat Școala Israelito-Română de Fete din Galați (pe care a condus-o timp de 47 de ani și care i-a purtat numele), Lola Schmierer, născută în 1893 la Galați, a locuit în reședința consulară oficială, aflată pe strada Colonel Boyle, nr.11, demolată după cel de-al Doilea Război Mondial. Sursa de venit a familiei era compania armatoare M. Schmierer & Co, ce se ocupa cu comerțul internațional. Crescută în reședința consulatului olandez, Lola a beneficiat de o educație aleasă, solidă, determinată, bineînțeles, de statutul social al familiei sale. Între anii 1908-1910 a urmat cursurile Institutului secundar superior Fillipide, din Galați, unde a luat lecții cu venețianul Antonio Zumino (1864, Udine-1927, Roma), un pictor reputat în Galațiul de atunci.

La jumătatea secolului al XIX-lea, Eugen von Friedenfels, în celebra sa monografie, scrisă și dedicată lui Joseph Bedeus von Scharberg, oferă pentru istorie și următoarea explicație: „Stărostiile sunt răspândite, în diferite orașe dintre cele ceva mai mici ale principatelor, organe consulare exponente, dotate însă cu anumite puteri și cu autoritate oficială, dar care nu au funcționari stabili propriu-ziși, pe care cel mai adesea îi recrutează din rândul claselor mai înalte ale supușilor c.c. așezați în aceste locuri, acordându-le mandat.”⁴¹⁸

Și fiecare stărostie este condusă de un staroste, funcționar care este subordonat agenției consulare cesaro-crăiești a Munteniei ori a Moldovei și, concomitent, organ al acestor agenții în districte. Starostele nu este altceva decât un delegat al agenției c.c. în chestiunile care implică raporturile supușilor austrieci cu indigenii, iar atribuțiile sale vizează în special doar sfera comercială⁴¹⁹. Numai că aspectele

⁴¹⁸ „Starostien sind in den verschiedenen kleineren Städten der Fürstenthümer exponirte Consularorgane, welche mit gewissen Befugnissen und amtlicher Autorität ausgerüstet, aber nicht eigentliche stabile Beamte waren, sondern meist aus der besseren Classe der in diesen Orten ansässigen k.k. Unterthanen ausgesucht und mit Mandat versehen wurden”. Eugen von Friedenfels, Joseph Bedeus von Scharberg. Beiträge zur Zeitgeschichte Siebenbürgens im 19. Jh., Zweiter Theil, 1848-1858, Viena, 1877, p. 114.

⁴¹⁹ Între consulate și oficialitățile de origine limba folosită, era cea a statului respectiv. În circumscripții, staroștii sau agenții consulatului îi asista pe sudiți și protejați în fața Tribunalului Local, în provincie și în capitală, în fața Tribunalului Penal, singurul de acest gen din Moldova (P. Cernovodeanu, *An interesting...*, p. 731-732)⁶. Altă corespondență era între vice-consulul de la Galați și omologii săi, redactată, în franceză, italiană, engleză, în funcție de reprezentanța statului⁶¹; corespondența dintre consulul sard de la Galați și consulul general de la Odessa era redactată în limba italiană; corespondența dintre consulul sard de la Galați și Guvernul de la Torino era redactată tot în limba italiană. În funcție de posibilitățile financiare, fiecare stat alocă o sumă reprezentantului consular. Xavier Hommaire du Hell, cunoscutul inginer francez care a întreprins o călătorie în Principatele Române, descria condițiile în care își desfășura activitatea vice-consulul francez de la Galați, Duclos. Potrivit acestuia, Duclos locuia într-o cocioabă, nu avea tălmăci, nici pază nu putea să întrețină, nici măcar o trăsură. Salariul acestuia se ridica la suma de 5000 de franci, dintre care 600 erau pentru cancelarul său (*Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, vol. IV, București, Editura Academiei Române, 2007, p. 633). Alte dificultăți țineau de cheltuielile de corespondență. Până atunci, corespondența consulară fusese un serviciu gratuit, consulii având dreptul de a trimite curierul cu poșta moldovenească. De curând, curieratul fusese atribuit unui boier care refuzase să mai transporte gratis corespondența. După lungi proteste ale consulilor Angliei, Rusiei, Austriei, boierul a fost obligat să renunțe la pretențiile financiare. Cu toate acestea, potrivit afirmațiilor lui Hell, vice-consulul Franței plătea transportul corespondenței. La 7 ianuarie 1841, Bartolomeo Geymet trimitea ministerului de externe un raport în care pleda pentru mărirea fondurilor alocate consulatului sard de la Galați. Acesta își motiva cererea prin prețurile mari care se practica la Galați atât pentru chirii cât și pentru necesitățile zilnice (Dimitrie Bodin, *Documente sarde*, p. 67 (aceiași, Galați, 7 ianuarie 1841). Geymet își motiva cererea prin chiriile mari pe care era nevoit să le plătească pentru a putea dispune de o locuință, dar și prin prețurile mari de la Galați. Pentru a-și justifica pretențiile, acesta dădea drept exemplu veniturile

juridice seci ale reprezentării supușilor austrieci în principate îi revin dragomanului agenției. Activitatea cunoscută a agenției cesaro-crăiești se reflectă în numeroasele rapoarte trimise de Eisenbach Ministerului cesaro-crăiesc de Externe austriac sau chiar direct miniștrilor lor de Externe: prințul Metternich (până în luna martie a anului 1848), Wessenberg (iulie-octombrie 1848), urmat de Felix von Schwarzenberg (din decembrie 1848-1849)⁴²⁰. Să notăm totuși că în anii revoluției pașoptiste, între reprezentanții diplomatici ai marilor puteri în Moldova se numără chiar agentul consular austriac Eisenbach; Christian (sau Wilhelm) von Kotzebue⁴²¹, consul al Rusiei în Moldova (1847- cel puțin 1849, este, în același timp, numit și consulul rus în Muntenia); consulul francez Guérout⁴²²; baronul

vice-consulului austriac de la Galați, Huber, care avea o subvenție în valoare de 2500 de florini, subvenție care-i permitea să întrețină personalul și recuzita consulatului austriac de la Galați, dar și un medic pentru angajații și persoanele auxiliare ale consulatului. Datorită imposibilității de a închiria o locuință personală, Bartolomeo Geymet locuia cu chirie la Hanul Ventura, cel mai probabil o proprietate personală a lui Constantin Ventura, negustorul care făcea comerț cu casele din Marsilia (Paul Păltănea, *op. cit.*, p. 315. Constantin Bușe, *op. cit.*, p. 73). Consulii, vice-consulii și agenții consulari, trebuiau să-și limiteze acțiunea doar în cadrul circumscripției. La Galați, cel puțin pentru prima jumătate a secolului al XIX-lea, nu putem vorbi despre o delimitare a circumscripției consulare, deoarece nu au existat reprezentanți consulari în fiecare oraș. În anul 1803, Méchain se afla Iași, ca gerant al comisarului general având și titlul de sub-comisar pentru relații comerciale la Galați. La 26 iunie 1810, Martin afirma că, datorită funcției de vice-consul la Galați, își stabilise reședința în portul dunărean, dar la ordinul autorităților din Paris, fusese nevoit să se mute la Iași, pentru a rezolva situația supușilor ionieni, francezi, italieni, aflați sub jurisdicția consulatului francez⁷². Totuși, acesta își păstra titlul de vice-consul la Galați. Într-un raport din 31 octombrie 1836, se preciza că dl. Pappasoglu, în absența domnului Sacchetti, îl informa pe omologul său de la Iași că negustorii englezi veneau la Galați, pentru a cumpăra lemn de catarge (Hurmuzaki, vol. XVII, *Correspondență diplomatică și rapoarte consulare franceze (1847-1851)*, publicate după copiile Academiei Române de către Nerva Hodoș (1825-1846), București, 1913, p. 652). Din rândurile de mai sus reies principalele aspecte care au stat la baza funcționării reprezentanțelor consulare, atât de la Galați, cât și din Principate.

⁴²⁰ Prințul Klemens Lothar Wenzel von Metternich a fost ministru austriac de Externe (1809-1848), cancelarul Casei, Curții și Statului (k.k. Herrn Haus, Hof, und Staatskanzler Fürst von Metternich) (1821-1848). Baronul Johann Philipp von Wessenberg a ocupat funcțiile de ministru de Externe (iulie-decembrie 1848), prim-ministru (din 1 octombrie 1848), președinte al Consiliului de miniștri. Prințul Felix von Schwarzenberg, feldmareșal-locotenent, a fost ministru de externe (din decembrie 1848-1849), prim-ministrul Austriei și președintele Consiliului de miniștri (din ianuarie 1849). Ela Cosma, *Revoluția de la 1848-1849. Un catalog de documente și regeste* (Fondul Institutului de Istorie din Cluj), vol. II, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2005, p. 268, 310, 291.

⁴²¹ Wilhelm von Kotzebue era născut în 19 martie 1813 în Reval, astăzi Tallin, Estonia. El a-a căsătorit în anul 1852 cu Aspazia Cantacuzino, una din ficele cneazului Gh. Cantacuzino și a locuit la moșia Bălușești. Era un apropiat al lui M. Kogălniceanu și Alecu Russo. În 1884 devine membru de onoare al Academiei Române.

⁴²² La 31 martie 1848, Guérout, consulul Franței din Iași, semnala lui Lamartine existența unei oaze de latinătate în spațiul carpato-danubian, a unei națiuni care avea la obârșie coloniștii romani

Emil von Richthofen (1846-1848), consul general al Prusiei⁴²³ în Moldova și în Muntenia, girantul consular prusac fiind König; Constantin I de Rizo, era atunci consulul Greciei (cel puțin între 1844-1848); Biscop (Bischof), consulul Belgiei (cel puțin 1844-1848)⁴²⁴. Reprezentantul consular britanic la Galați, Cunningham,

și care, în 1848 era constituită într-o masă compactă de circa 8 milioane de suflete în Moldova, Țara Românească, Basarabia, Bucovina și Transilvania, împărțită între Turcia, Rusia și Austria. Această masă de români, consemna același consul, avea privirile îndreptate către Franța, căreia îi recunoșteau superioritatea morală, căutându-i sprijinul cu aceeași ardoare cu care respingea Rusia, dar și statele germane. Franța, potrivit aceluiași consul, avea la Dunărea de Jos o «clientelă», care o privea drept cap al națiunilor latine, o veritabilă metropolă politică, încât românii se străduiau neconștient să-i asimileze limba, legislația, literatura și chiar moda”, (Apostol Stan, Grigore Ploșteanu, *Utopia confederalismului pașoptist între vis și realitate*, București, Editura Vestala, 2001). Din analiza documentară, reiese faptul că Martin, vice-consulul francez de la Galați, între anii 1807-1811, a ajuns la Iași, pe 30 vendemaire, an 14, (vendemaire: 22 septembrie-21 octombrie); a intrat în audiență la prințul Moldovei, Alexandru Moruzi, pe 4 brumaire, același an (brumaire: 22 octombrie-20 noiembrie), căruia i-a prezentat beratul, firmanul și scrisoarea vizirală de la sultan. Următorul reprezentant, Ange Timoni, expunea la 30 iunie 1813, într-o notă, oficialităților de la Paris cheltuielile pe care fusese nevoit să le facă pentru vice-consulatul francez de la Galați, cu prilejul ceremoniei de citire a firmanului de numire (DANIC, Microfilme Franța, rola 290, cc. 28-29). La 9 iulie 1813, același A. Timoni, semna o notă prin care își arăta toată gratitudinea față de ambasadorul Franței de la Constantinopol care îi aprobase numirea în postul de la Galați și dăduse toate ordinele necesare, pentru ca acesta să fie tratat conform funcției (Ibidem, c. 30). La 2 iulie 1852, Gardera, consulul francez de la Galați între anii 1852-1855, înștiința Direcția Consulatelor și a Afacerilor Comerciale de sosirea în postul de la Galați (Ibidem, c. 39-41. Ancuța Vlas, *Consulatul francez de la Galați în secolul XIX*, în „Diplomație și destine diplomatice în lumea românească”, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2011, p. 82). Acesta urma să-l înlocuiască pe Duclos, care era trimis să gireze afacerile vice-consulatului de la Brăila. La 23 iulie 1852, consulul francez de la Iași, Castaing, informa Secretariatul de Stat al Moldovei de decizia Președintelui Republicii Franceze de a-l numi în postul de la Galați, pe Gardera. Răspunsul Secretariatului, sosit la 29 iulie 1852, susținea imposibilitatea numirii lui Gardera în funcția de consul la Galați, în lipsa unui berat de recunoaștere al Porții. În ciuda acestui fapt, la 3 august 1852, Gardera anunța autoritățile de la Paris de numirea sa. La 16 august 1852, acesta trimitea un raport către Ministrul Afacerilor Externe de la Paris, prin care înștiința că, pe 9 ale lunii, domnul ambasador al Franței la Constantinopol, îi trimisese beratul de executare emis de către sultan, berat care îi dădea dreptul să-și exercite funcțiile consulare. La acest document, consulul atașa un firman, destinat prințului Ghica Hospodarul Moldovei”.

⁴²³ La 21 aprilie 1835, C.A. Kuch, vice-consulul Prusiei la Iași, îl informa pe ambasadorul Prusiei de la Constantinopol că, la acel moment, agentul francez, Sacchetti, gira interesele supușilor prusieni de la Galați (Vasile Docea, *Înființarea reprezentanței consulare a Prusiei la Galați (1837)*, în „Danubius”, nr. XIII-XIV, Galați, 1992, p. 146). Vice-consulul Prusiei de la Iași sugera ideea numirii unui alt reprezentant la Galați, deoarece Sacchetti fusese acuzat de acordarea de pașapoarte false supușilor altor state, în schimbul unor sume de bani.

⁴²⁴ Fondul 1848 al Institutului de Istorie din Cluj; Grigore Ploșteanu, *Românii în conștiința Europei. Studii și articole*, Târgu Mureș, Edit. Veritas, 1994; Dan Berindei, *Revoluția Română din 1848-1849*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, 1997, p. 155.

avea deasemeni probleme noi și serioase în legătură cu activitatea navală de pe Dunăre⁴²⁵. Exista atunci o formă ce poate fi considerată ca fiind a doua formă a

La 22 septembrie 1839 Wilhelm Stürtz, negustor din Achen, stabilit la Galați este numit de probă vice-consul interimar al Prusiei. În anul 1844 reprezentanța prusiană este ridicată la rang de consulat odată cu numirea lui Eusebius von Wedeke.

⁴²⁵ La 26 iunie 1810, Martin afirma că, datorită funcției de vice-consul la Galați, își stabilește reședința în portul dunărean, dar la ordinul autorităților din Paris, fusese nevoit să se mute la Iași, pentru a rezolva situația supușilor ionieni, francezi, italieni, aflați sub jurisdicția consulatului francez. Deși acesta era la Iași, își păstra titlul de vice-consul la Galați. Acesta nu putea fi anulat decât printr-un decret al Împăratului Franței, Napoleon Bonaparte. Numirea acestuia, atât la Galați, cât și la Iași, trebuia, potrivit afirmațiilor lui Martin, să fie recunoscută de către guvernul Moldovei și de către Împăratul Rusiei, Alexandru, printr-un exequatur, sau măcar printr-o lettre de créance (Vezi Cheșcu Ana-Maria, *Date noi*, p. 135). Consulul britanic acorda patente nete, atunci când nici o maladie endemică sau epidemică nu exista în locul în care navele acostau și patente brute, atunci când exista suspiciunea sau chiar certitudinea unei epidemii, dar aceasta nu era făcută publică. Prezentarea unei patente de sănătate la sosirea într-un port al Franței era obligatorie pentru toate navele care soseau aici. În patentă de sănătate trebuia să se menționeze, printr-o formulă precisă, situația sanitară a locului din care provenea posesorul patentei și să se specifice prezența sau absența maladiilor. În aceasta, trebuia să fie scris, numele căpitanului, numele navei, informații referitoare la tonaj, natura încărcăturii, numărul pasagerilor și starea de sănătate a acestora. Pentru navele franceze care se întorceau din străinătate cu destinația Franța, patentă de sănătate putea fi eliberată de către consul, sau în absența acestuia, de către autoritățile locale din portul de plecare. Pentru navele străine care ajungeau în porturile Franței, patentă de sănătate putea fi eliberată de către autoritățile locale și vizată de către consulul francez. La 16 septembrie 1852, Cunningham aducea în discuție obligația de a elibera certificate de sănătate pentru toate vasele străine care plecau de la Galați și Brăila, spre porturile britanice (Paul Cernovodeanu, *Relații comerciale româno-engleze în contextul politicii orientale a Marii Britanii (1803- 1878)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1986, p. 139). La 22 noiembrie 1852, căpitanii a 15 vase britanice adresau o plângere vice-consulului Cunningham, privind prezentarea unor certificate de sănătate emise de către autoritățile otomane. Deși nu știm încă în clar verdictul, vice-consulul britanic informa, într-o corespondență privată, din 22-24 ianuarie 1853, că făcuse tot posibilul ca problemele să fie rezolvate. Vice-consulul britanic de la Galați, Charles Cunningham, putea elibera pașapoarte oricărui străin care nu era supus otoman, nu avea reședință în aceste regiuni, sau servise în Legiunea Britanică. Aceste instrucțiuni veneau în contextul în care Cunningham eliberase, în mod eronat, două pașapoarte unor supuși ruși, de aceea Foreign Office-ului îi atrăgea atenția, că „vă rog să înțelegeți că nu puteți acorda aceste documente de protecție oricui..., nu puteți acorda protecție unei persoane, care nu este protejată britanic, sau supus britanic propriu-zis” (PRO, FO 78/1399, f. 333-334). Înființarea, organizarea și funcționarea posturilor consulare la Galați au fost reglementate pe baza regulilor de drept internațional, diplomatic și consular. Numirea unui reprezentant consular în aceste zone, presupunând un acord legal între două state, în cazul de față, statele europene și Imperiul Otoman, datorită suzeranității Imperiului Otoman asupra Principatelor Române, a atras după sine o serie de practici care au stat la baza funcționării acestor posturi consulare. Principalele etape în numirea unui consul erau: minstrul de externe propunea o persoană pentru a îndeplini funcția de reprezentant consular (Vasile Docea, *Înființarea reprezentanței consulare a Prusiei la Galați (1837)*, în „*Danubius*”, nr. XIII-XIV, Galați, 1992, p. 146). În anul 1803, Méchain gerantul

supravegherii domnilor fanarioți, acei pe care i-am avut noi, prin secretariatele existente înaintea consulatelor⁴²⁶. Totuși și momentul izbucnirii revoluției în toată

comisariatului general de la Iași și sub-comisarul pentru relații comerciale de la Galați, afirma că: până când pacea va permite comerțului nostru să înconjoare Marea Neagră, mi se pare urgent să întretinem aici un comisar, a cărei stabilire necesită și prezența unui dragoman. Este necesar ca acesta să cunoască foarte bine limba și intrigile țării (Hurmuzaki, *Serie Nouă, Vol. IV* (1796-1806), editate de către Andrei Oțetea, București, 1964, p. 532-533). La 27 decembrie 1837, consulul sard de la Galați, Bartolomeo Geymet, trimitea un raport ministrului de externe, contele Clemente Solaro Della Margarita, în care propunea numirea unui dragoman la Galați (Dimitrie Bodin, *Documente sarde*, p. 18-20, Bartolomeo Geymet c. Contele Clemente Solaro Della Margarita, Galați, 27 decembrie 1837). Persoana care trebuia să ocupe această funcție era Gaetano Truqui, dar cum acesta nu cunoștea limba țării, Geymet propunea găsirea unei alte persoane care să îndeplinească această funcție. Dragomanii (Cuvântul dragoman provine din cuvântul arab *tirgiman* și înseamnă interpret. Vezi Stela Mărieș, *Situația protejaților străini în România în secolul al XIX-lea*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie, t. XXVI*, 1983-1984, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, p. 194) (secretarii) ambasadorilor și consulilor din Levant formau un corp special (Charles de Martens, *Le guide diplomatique*, Leipzig/Paris, 1851, p. 324). Ei erau numiți de către suveran și subordonați ministrului afacerilor străine. Puteau exista mai mulți dragomani, unul dintre ei fiind dragoman-cancelar. În consulatele de clasă primară (consulatele generale) și secundară (consulatele), dragomanul îndeplinea și funcția de cancelar. În mod normal, dragomanul trebuia să cunoască limba țării de baștină.

⁴²⁶ Printre secretarii însărcinați cu redactarea corespondenței oficiale, unul turc, un divan-efendi, avea în grijă corespondența către Înalta Poartă, iar un altul francez, redacta corespondența cu agenții secrete pe care domnitorii îi aveau pe lângă diferitele puteri și câteodată chiar cu marile puteri. Secretarii francezi erau în chip firesc retribuiți de către ambasadorul Franței la Constantinopol, cu care întrețineau o corespondență cifrată. La început erau numiți cu consimțământul ambasadorului, apoi direct la propunerea lui. Astfel, „Secretariatul”, precedând „Consulatul”, a constituit cea de-a treia formă de supraveghere a domnitorilor fanarioți de către ambasadorii Franței. Choiseul – Gouffier, numit ambasador în 1785, luă hotărârea să impună domnitorilor ca secretari oameni de vază, pe care i-a ales din suita sa. În 1785 l-a numit secretar chiar pe atașatul de ambasadă, Alexandre-Maurice Blanc de Lanautte, conte de Hauterive, iar în 1787 pe filologul Le Chevalier, viitorul conservator al bibliotecii din Saint-Geneviève. Nici unul însă din cei doi nu au putut suporta șederea în Moldova. Carra Saint-Cyr era un fost ziarist acuzat de un furt grav, care venise în Moldova doar pentru a scăpa de o condamnare sigură. Se credea mare diplomat, dar tot urmându-i sfaturile, domnitorul Grigore Ghica a sfârșit înjunghiat de turci. Numirea secretarilor este una din cauzele mărunte care au contribuit la cunoașterea Franței în Principate, în timpul fanarioților. Atât din interes cât și din spirit de imitație, boierii greci, rudele sau creditorii principelui, boierii pământeni care voiau să-și păstreze vechile ranguri și posturi, toți sunt gata să urmeze exemplul stăpânului. Curând la Curtea domnească, în casele marilor boieri, se puteau auzi vorbind, mai mult sau mai puțin corect, greaca modernă, italiana și franceza. Lipsea doar limba țării pe care domnii nu aveau vreme să o învețe și pe care au considerat-o a fi „incapabilă să exprime înaltele frumuseți ale filosofiei și rafinamentele artei”. Îndrăgostit de Franța și civilizația franceză a fost și domnitorul Moldovei, Grigore Ghica (1764-1767; 1774-1777). Cel căruiua însă i se datorează în cea mai mare măsură înlesnirea accesului influenței franceze, a fost domnitorul Țării Românești, Alexandru Ipsilanti (1744-1782).

Moldova nu este surprins în toate documentele referitoare la activitatea lui Eisenbach. Adunarea de la hotelul „Petersburg”⁴²⁷ din Iași, din seara zilei de 27

⁴²⁷ Istoria locațiilor hotelului începe pe strada Arcu, pe locul ocupat acum de Colegiul Național. Mai precis, hotelul era găzduit în casele moștenitorilor serdarului Anastasie Voinescu. Acest spațiu l-a părăsit în 1836, când s-a înființat Academia Mihăileană, peste drum, în casele lui Petrache Casmir și școala avea nevoie de internat. Așa reiese dintr-un act al Epitropiei Învățăturilor Publice, din 20 aprilie 1835, prin care ceruse aprobare pentru cumpărarea lor, fiindcă primejduiau instituția scolastică, atât din punct de vedere material, având acoperișul din materiale „inflamabile” (probabil șindrilă), cât și din punct de vedere moral, „prin așezarea acolo a hotelului Petersburg în care se adunau rele tovărășii”. După două zile, propunerea s-a aprobat, dar casele s-au cumpărat abia în anul 1836, deși Academia se inaugurase la 16 iunie 1835. Întârziind închiderea locanței rău famate, pe 23 iunie 1835 Epitropia a revenit cerând strămutarea „tractirului” și acoperirea caselor cu materiale neaprinzătoare (tinichea în locul șindrilei). Domnitorul a încuviințat doleanța la 11 iulie 1835, dar hotelierul nu s-a grăbit să-și mute catrafusele „mânjite de păcatele femeilor păcătoase”, așa că Epitropia a revenit și în 10 septembrie 1835. Tot fără rezultate, până în 1836 când, prin mila domnului, s-a săvârșit cumpărătura zidirii buclucașe. Ospetia s-a mutat, probabil, pe ulița Golia în palatul Callimachilor, unde a poposit pe 19 iulie 1837 nobilul Anatol de Demidov, călător prin Pricipate, spre Rusia, cu vreo 20 de însoțitori. Între ei se afla și pictorul Auguste Raffet care a alcătuit un album cu desenele creionate pe parcurs. Prinși de o ploaie torențială pe când urcau „Un munte înalt și nisipos și plantat cu copaci frumoși” (Repedea) din vârful căruia „se zăreau în câmpie Iașii”, au intrat în oraș „pe o stradă lungă pavată grosolan cu o podea de stejar” și plină de prăvălii. Conduși de o gardă de onoare, „lungul drum pe străzile care deveniseră niște fluvii se isprăvi, în sfârșit, la hotelul St. Petersburg. Hotelul... era clădit cu o măreție mult mai mare decât trebuitoare pentru menirea sa. Afară de mărimea și faimoasa așezare a saloanelor și, de asemenea, afară de picturile care împodobesc din belșug apartamentele nu se mai găsea aicea nimic din ceea ce poate stinge oboseala și zăpăceala produsă de o cale lungă...” Cu acest prilej, pictorul a așternut pe hârtie „Vederea asupra Iașului din balconul hanului Petersburg”. Fiindcă musafirii nu s-au obosit cu numirea clădirii ori cu arătarea megieșiei ospetiei, a propus-o N.A.Bogdan în monografia Orașului Iași scriind: „Hotelul de Petersburg se afla instalat în casele foste Lepădatu (Callimachi), din colțul stradelor Vovidenia (G. Enescu) și Golia (Cuza Vodă)”. Clădirea principală, existentă și acum, are un balcon larg cu vedere spre Palat și Trei Ierarhi (strada Cuza Vodă nr. 41). Plimbându-se prin oraș, călătorul nota că „strada principală este locuită de un popor întreg de negustori, de zarafi, de samsari, de fabricanți de tot felul, toți copiii lui Israel”. Mutându-se și de acolo, peste câțiva ani hotelul avea altă adresă, potrivit lui Ion Ghica. Povestind neuitata sa Călătorie de la București la Iași înainte de 1848 (de fapt petrecută prin 1841) își amintea că în a cincea zi de mers cobora de la „Răpedea” la „otelul de Petersburg în casele lui beizadea Petrache Mavrogheni din uliță”. Clădirea pomenită, zic unii, ar fi fost aceea de lângă biserica Banu și a fost demolată după cutremurul din 1977. Avea etaj și o stăpânise și profesorul H.Tiktin, înaintea demolării adăpostind Cabinetul de Partid. Se înălța pe locul blocului administrativ Romtelecom. Aici, pe când sufla în sobă, s-aprindă focul, musafirul auzea pe cântăreța englezoaică „d-ra Bishop și marele harpist Bochsa”, vecini de odaie. Cântăreții sunt pomeniți și de Gheorghe Asachi în „*Albina Românească*” din decembrie 1841. Iarăși mutat, hotelul a rămas în istorie fiindcă a găzduit entuziasmele întâlniri ale tinerilor învățăcei moldoveni, muncii de duhul schimbării orânduieiilor din țară, ca și în alte părți ale Europei. Marea întrunire, revendicativă și zgomotoasă, de la 27 martie 1848, care a cerut

martie/8 aprilie 1848, întrunește în jur peste o mie de persoane interesate. Neîndrăznind însă s-o și interzică, principele Mihail Sturdza trimite la fața locului pe ministrul său de Interne, dar și pe prefectul poliției. Petiția-proclamație, redactată personal de poetul Vasile Alecsandri în 35 de puncte și prezentată la 28 martie/9 aprilie, cuprindea doar un ansamblu de mici revendicări sociale. Principele domnitor acceptă totuși, dar sub presiunea momentului, 33 de puncte, dar refuză să dizolve obșteasca adunare și să permită constituirea gărzii cetățenești, ceea ce ar fi dus la finalul domniei sale autoritare. Mihail Sturdza rupe tratativele și trece la măsuri de reprimare, conduse de cei doi fii ai săi, în fruntea cetelor de arnăuți și a armatei⁴²⁸. Revoluționarii toți sunt arestați, unii fiind

domnitorului Mihalache Sturza reforme, dreptate, libertatea cugetului și oprirea cenzurii, s-a ținut „în sala spațioasă a otelului de Petersburg” (G. Sion, *Din anul 1848*).

⁴²⁸ În 1844 Mihail Sturdza vodă îl numește hatman pe fiul său Dimitrie, recent întors de la studii din Paris cu fratele său Grigore (1821-1901, al doilea fiu al domnitorului), colonel și aghiotant domnesc, cel cunoscut în istorie drept „Beizadea Vițel”.

²⁹⁷ În această situație, spunea vodă M. Sturdza, „am fost siliți să luăm măsuri pentru respectarea legii. Și astfel, fiul meu Dumitrache, șeful trupelor, împreună cu fratele său Grigore, s-au deplasat la casa unde erau adunate chiar persoanele în chestiune, pentru arestarea imediată, prin forță, a acelor care erau vinovați” (Documente privitoare la anul revoluționar 1848 în Moldova, doc. 184, p. 178). A doua zi, la 29 martie, beizadea Dimitrie Sturdza, inspector general al miliției din Moldova, a dispus trimiterea la Galați, „cu convoiu militaresc”, a șase dintre conducătorii acțiunilor revoluționare în 1848, anume Alexandru (Alec) C. Moruzi, Alexandru (Alec) Ioan Cuza, Nicolae Catargiu, Vasile Canta, Grigore Romalo, Dimitrie Filipescu (Alhaz). Operațiunea de surghiunire și pedepsele celelalte erau conduse de colonelul Miscenco, șeful garnizoanei Galați, ajutat de spătarul Iancu Cozoni (fratele mamei lui V. Alecsandri, Elena Cozoni, fiica pitarului Dumitrache Cozoni și omul de casă al fraților Rosetti), directorul Carantinei. În Galați primul lot de șase prizonieri sosea pe 30 martie, iar ceilalți au sosit în 31 martie, excortați de sublocotenentul Caramlău. În după amiaza zilei de 31 mart./12 apr. fostul guvernator al Galațiului, George Ghica, face primele demersuri pe lângă Ch. Cunningham pentru ca cei treisprezece ostatici să ajungă în Imperiul Otoman. Petre Mavrogheni s-a născut într-o familie având ca tată pe P. Mavrogheni și mamă Ruxandra Sturdza, sora fostului domnitor al Moldovei, Mihail Sturdza. Primele cursuri le urmează în casa părintească, sub îngrijirea unui institutor francez, după care pleacă la studii la Paris. Revenit în țară Mavrogheni urmează o carieră în administrația de stat. Este vornic de aprozi în anul 1840, postelnic din 2 februarie 1845, pârcălab de Galați între 25 iulie 1846 – 22 iunie 1849. Guvernatorul de atunci al Galaților a fost informat că singurul responsabil de soarta celor treisprezece este colonelul Mișcenco. Costache Moruzi era mare proprietar în Basarabia și era cumnat cu Roznoveanu. El scăpă de arestare pe o fereastră din spatele casei, iar un birjar muscal îl duse, pe bani mulți, în goana cailor la Sculeni, de unde tot cu o mare cheltuială trecu Prutul cu o barcă, mergând avântat spre moșia sa de la Dănuțeni (vezi Dumitru C. Moruzi, *Pribegi într-o țară răpită*, ed. Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, 2010). Odată cu înălțarea lui Grigore Al. Ghica (1807 – 1857) pe tronul Moldovei (1849 – 1856) s-au însuflețit dorințele de câteva primeneli și s-au trezit din amorțire idei și năzuințe înăbușite sub scaunul premergătorului domnitor, Mihail Sturdza, cel care i-a bruftuluit, închinat la Criminal (închisoarea din Păcurari) și mătrășit în Turcia pe tinerii intelectuali, autori ai „răzmeriței” de la sfârșitul lui martie 1848. Locuit

surghiuniți la mănăstiri și moșii, alții, socotiți mai primejdioși, fiind sortiți exilului peste Dunăre în Imperiul otoman.

Aceștia din urmă sunt transportați sub escortă tocmai la Iași. Câțiva dintre ei însă, printre care și Alexandru Ioan Cuza, fug de sub escortă, refugiindu-se la Brăila. Alții, dintre fruntași ai revoluției, se refugiază la Cernăuți, organizând un comitet care colaborează cu cel din Iași. Poziția prințului Mihail Sturdza rămâne labilă. Însă intrarea trupelor ruse în Moldova la începutul verii lui 1848 va complica situația internă a țării⁴²⁹. La data de 10 iulie 1848, consulul austriac August von Eisenbach raportează cu îngrijorare Ministerului de Externe că în seara anterioară (9 iulie) trupele rusești au ajuns în Copou, adică lângă Iași (1/23). Patru zile mai târziu, adică pe 14 iulie, îngrijorarea ministrului crește și se reflectă în noul raport al lui Eisenbach dat către Minister, descriind ocupația rusă a Moldovei și evenimentele survenite după ultimul său raport, din 10 iulie. Raportul este însoțit de mai multe anexe. Prima dintre acestea, datată chiar la Iași, pe data de 12 iulie, este copia protestului consulilor Prusiei și Franței⁴³⁰ adresat guvernului

în preajma unirii de neostenitul cneaz Costache Moruzi, ginerele aprigei și faimoasei ieșence Marghiolița Roznoveanu, fosta noră a domnitorului Ioniță Sturdza, palatul era cunoscut și de feciorul său, scriitorul, publicistul, poetul și desigur folcloristul Dimitrie C. Moruzi (1850-1914), alt îndrăgostit și devotat biograf al capitalei Moldovei, autor al nostalgicilor volume „*Pribegi în țară răpită*” și cealaltă carte „*Înstrăinați*” și a multor pagini despre Iași, risipite în revistele vremii, apreciate de Nicolae Iorga pentru valoarea lor documentară. Deși era și nepotul familiei Roznovanu și avea de vară pe Natalia Obrenovici, regina Serbiei, „Mimi Morozi”, cum îi spuneau prietenii datorită fineții și timidității sale, sau „cneazul Moruzi din Tătărași” ori „cărturarul din Tătărași”, istoricul romantic Dimitrie Moruzi (1879 – 1883), urmaș de domnitori, locuia într-o căsuță ce deabia se zărea și se pierdea printre copacii înalți și verdeța care-i plăcea atâta”. Smaranda Moruzi plătea niște bani pentru a răscumpăra părți din moșiile Vîrful Cîmpului și Ionășeni (jud. Dorohoi). Acestea au fost ipotecate în anul 1873 de Costache Moruzi pentru 1559 de galbeni.

⁴²⁹ Dan Berindei, *op. cit.*, p. 156-158.

⁴³⁰ În funcție de destinatar, consulul redacta corespondența în diverse limbi. În stânga sus, fiecare raport consular avea trecut rangul și titlul consulatului. La Galați, Méchain purta titlul de „sub-comisar pentru relații comerciale”, ceea ce demonstrează funcția comercială a acestui sub-comisariat, dar și gradul de subordonare față de agenția de la Iași (Vezi *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea, Vol. I (1801-1821)*, Red. Resp. Paul Cernovodeanu, București, Editura Academiei Române, 2004, nota 25, p. 170. Paul Păltănea, *Istoria orașului Galați. De la origini până la 1918, Vol. I*, Galați, Editura Porto-Franco, 1994, p. 176-177. Hurmuzaki, *Vol. IV*, p. 532-533, 547, Hurmuzaki, *Vol. XVI*, p. 553). Corespondența acestuia, prezentă în documentele rusești, traduse și publicate de către Andrei Oțetea, denotă o activitate desfășurată la nivelul comisariatului din Moldova. Aceste exemple ne fac să credem că, în perioada respectivă, agenții francezi de la Galați nu aveau atribuții stabile. Aceștia erau nevoiți să gireze, de nenumărate ori, atât afacerile sub-comisariatului de la Galați, cât și pe cele ale comisariatului de la Iași. Drept dovadă, la 15 iunie 1803, Méchain trimitea un raport ministrului de externe, Talleyrand, în care îl informa că aștepta să fie primit în audiență la prințul Moldovei, pentru a putea fi recunoscut drept

Moldovei, redactat în limba franceză. A doua anexă, dată tot la Iași, în 11 iulie 1848, se constituie și în răspunsul lui Talaat Effendi⁴³¹, atunci comisarul Porții, către baronul Richthofen⁴³², consulul prusac în Moldova, tot în limba franceză.

„comisar general provizoriu pentru relațiile comerciale ale Franței” (Hurmuzaki, *vol. XVI*, p. 652). La nici șase zile, același Talleyrand, îl înforma pe Antoine Fornetty că va fi numit la Iași, în funcția de „sub-comisar cancelar” (Ibidem, p. 653). Până la venirea sa, cel care a girat această funcție a fost cetățeanul Méchain. Ceea ce denotă, iarăși, o instabilitate a funcțiilor consulare.

⁴³¹ Atât prințul Bibescu, cât și partea rusă îl învinovătesc pe Talaat Effendi de pasivitate, de fraternizare cu revoluționarii, de acțiune în dizarmonie față de ruși. În ceea ce privește poziția agenției c.c. și a lui Timoni însuși, acesta se arată extrem de îngrijorat. „Doamne ferește, ca nu cumva să cadă guvernul! Altfel cădem pradă nu unui partid politic, ci unei mulțimi ahtiate după sânge și pradă.” (Gott verhütte daß die Regierung unterliege, denn dann sind wir nicht einer politischen Partei sondern einer Mord und Beutelustigen Menge preis gegeben.). Într-un raport din Galați, din 20 iulie, consulul c.c. Huber anunță Ministerul austriac de Externe sosirea la Galați în 18 iulie a comisarului Porții, Talaat effendi, venit de la Iași. În urma acestuia au sosit generalul rus Duhamel și consulul rus von Kotzebue. Într-o întrevedere privată, Talaat i-a mărturisit lui Huber convingerea sa personală că intervenția rusă a fost instrumentată de Duhamel pe cont propriu, nu numai fără știrea Porții, dar și fără porunca expresă a curții de la Sankt Petersburg (von General Duhamel auf eigene Gefahr veranlaßt worden). Talaat consideră întemeiate plângerile împotriva prinților Sturdza și Bibescu, iar Poarta e gata să aprobe reforme adaptate timpului, cu atât mai mult cu cât partidele reformiste din cele două principate sunt dispuse să accepte suzeranitatea Porții. Talaat s-a exprimat foarte laudativ la adresa lui Richthofen, dar nefavorabil la adresa lui Timoni. Grecii au lansat „zvonul ridicol” (das lächerliche Gerücht) că rușii ar fi venit să-l ajute pe împăratul Austriei să restabilească „vechea ordine” (die alte Ordnung, s. în text) în Monarhia sa. Huber nici n-ar fi amintit acest zvon, dacă emisarii ruși, mai numeroși ca oricând în lunile aprilie și mai 1848, n-ar fi „prelucrat” (bearbeitet) de ani de zile populația slavă de la Dunărea de jos. O parte a trupelor otomane se află la Brăila, o alta la Focșani. Rifaat pașa, comandantul trupelor otomane, pare a aștepta poruncă de la Constantinopol pentru a acționa. La Iași domnesc rușii, la consulat; chiar prințului Sturdza i s-a limitat libertatea personală. Se spune că țarul Nicolae va exercita protectoratul rus asupra celor două principate „mai eficace ca niciodată” (plus efficace que jamais).

⁴³² Detto dat Excelenței Sale Baronului Richthofen. 1857 Aprilie 10. Către Comitetul de Eșî, prin care se face cunoscut de primirea făcută Comisarului..., Ion Bianu, *Manuscrise românești*, nr. 9634. Institutul de Istorie din Cluj deține un fond de 1339 documente relative la anii 1848-1849, dar și la perioadele ce premerg și succed revoluției. Este vorba despre xeroxuri efectuate de Victor Chereșteșiu, în anii '60, după originale aflate la Haus-, Hof- und Staatsarchiv din Viena. Catalogul documentelor și regestele acestui fond masiv poate fi consultat în cele două volume recent apărute (Ela Cosma, *Revoluția de la 1848-1849. Un catalog de documente și regeste*. (Fondul Institutului de Istorie din Cluj), I-II, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2005). În acest fond sunt foarte bine reprezentate cantitativ documentele care reflectă activitatea agențiilor consulare austriece în Muntenia (București), Moldova (Iași, Galați, Bârlad, Huși), Serbia (Belgrad), Turcia (Constantinopol). Pe alocuri, munca de informare atât de minuțioasă a unor persoane aflate în slujba statului austriac, precum consulul general de la București Timoni, consulul c.c. din Iași Eisenbach, consulul Huber din Galați, internunțul Stürmer din Constantinopol, consulul Mayerhofer din Belgrad se concretizată în rapoarte trimise cu regularitate neabătută (rapoarte care ni s-au păstrat). Numirea lui Casimir von Timoni la București are loc în septembrie 1832. Într-un

Apoi, se redau în copie în limba germană două rapoarte din Huși (10 iulie 1848) și Focșani (10 iulie 1848). În fine, se redă copia unui raport trimis prin ștafetă din Focșani, la 12 iulie 1848, în limba germană (2/21). Trebuie să notăm că în 1830 apar primele inițiative în spațiul diplomatic românesc, dar și în cel belgian, care face tot atâtea eforturi pentru stabilirea unui consulat belgian la Galați.

document din 24 septembrie 1832, datat la Viena, Metternich îl anunță pe agentul c.c. din Muntenia, von Hackenau, că împăratul a emis în data de 15 ale lunii decizia de pensionare a sa, cu o pensie anuală de 4.000 florini, reprezentând echivalentul salariului său de până acum. În locul lui Hackenau, pe post este numit Casimir von Timoni. În 1836, Metternich îi cere lui Timoni să militeze pe lângă guvernul muntean pentru recunoașterea consulului c.c. din Galați, Atanaskovics, în această calitate, deoarece autoritățile de la București nu îl recunosc decât ca viceconsul (3/35, Viena, 29 septembrie 1836). Câteva luni mai târziu, Timoni se adresează Cancelariei secrete a Casei, Curții și Statului c.c. (k.k. geheime Haus-, Hof- und Staats-Kanzlei), arătând demersurile sale încununate de succes, întreprinse pe lângă autoritățile bucureștene pentru recunoașterea domnului Atanaskovics în funcția de consul c.c. la Brăila (3/34, București, 12 decembrie 1836). Concomitent, agenția consulară din Brăila se va transforma în viceconsulat c.c. Metternich îi cere lui Timoni să aducă toate acestea la cunoștința internunțiului papal la Constantinopol, Stürmer (3/87, Viena, 14 septembrie 1847). Ceea ce se și întâmplă, din însărcinarea lui Metternich, Timoni informându-l pe contele Stürmer despre demersurile consulului din Galați, Huber, în legătură cu regularizarea (Sistemirung) unui viceconsulat austriac plătit la Brăila, așa cum la Brăila există și alte viceconsulate: al Marii Britanii, al Greciei și al Sardiniei (3/89, Viena, 15 octombrie 1847). Alexandru Moruzzi, Emanuil Costache Epureanu, Vasile Cantacuzino, Zaharia Moldovanu, supuși moldavi, arestați din „motive necunoscute” lor la Iași de prințul Mihail Sturdza și escortați la Galați și Brăila, de unde urmează a fi imbarcați și duși la Măcin, se adresează lui Timoni, rugându-l să intervină la conducerea Munteniei pentru eliberarea lor (7 aprilie) (3/94). La mijlocul lui aprilie Timoni află și relatează despre revoluția sângeroasă de la Iași. Kotzebue, revenit la București, confirmă zvonurile neliniștitoare din Moldova, cu privire la atitudinea vindicativă a prințului Sturdza, pe de o parte, și la posibila intervenție a trupelor ruse, pe de altă parte (3/163-166, 174, 178). Alarmat, la 22 aprilie, Timoni cere instrucțiuni precise. Neutralitatea promovată de Austria fusese deja încălcată de consulul c.c. Huber din Galați, acesta asigurând pașapoarte unor fugari moldoveni și chiar deplasându-se, la Brăila, la casa viceconsulului britanic, pentru a-și oferi ajutorul (3/179).

Str. Domnească, nr. 61, Casa Gheorghiade, din 1999 devenită Centrul Cultural Dunărea de Jos. Clădirea este construită în 1880, proprietarul o ipotechează în 1929-1933 la mai multe bănci, fapt care face să fie scoasă la vânzare la 17 aprilie 1934 pentru polițe ajunse la scadență. Câștigă licitația pentru 3200000 lei Comitetul Liceul de Fete „M. Kogălniceanu” din Galați, internatul acestui liceu funcționând aici până la sfârșitul celui de al II-lea război mondial. A aparținut lui Gheorghe Gheorghiade (Gheorghiadis), despre care Moise Pacu ne spune că deținea în Galați o fabrică de vacs și cerneală, fabrică care obține autorizația de construcție în 1887. În „*Lista provizorie a alegătorilor colegiului I-ii comunal din Urbea Galați pe anul 1899*” îl aflăm notat ca locuind pe strada Domnească, quartalul IV, cu un cens de 252 de lei. La vârsta de 68 de ani apare în „*Lista persoanelor din județul Covurlui eligibile la Senat pe anul 1909-1910*”, de data asta cu un cens de 77600lei și cu domiciliul la proprietatea sa de pe strada Domnească, despre care prima știre o avem din intervalul 1898-1913, la nr. 99 care la noua numerotare devine 61. Vecini erau Gh. I. Vasiliu la nr. 97/59 și dr. D. Scurtu la nr. 101/63. Din actul de vânzare- cumpărare nr. 2514, din 23 iunie 1921, autentificat la Trib. Galați, secț. I, Civ., dintre Ecaterina Căpitan Carp, născută Malaxa, și Societatea Culturală „V.A. Urechea”, pentru clădirea și terenul de la 59 de pe strada Domnească, putem observa vecinătatea lui Panaite Malaxa, tatăl vânzătoarei Ecaterina Căpitan Carp. În perioada interbelică casa a aparținut lui Mihail G. Orleanu, căsătorit cu Valentina Gheorghiadis.

Însăși baronul Sullivan, ambasadorul belgian important la Constantinopol, scria în anul 1836 că „mai multe vase belgiene fac această rută Anvers – Galați și totul dovedește că și comerțul nostru va cunoaște aici o mare dezvoltare”.

Portul Galați și iahtul CED, Carolus Primus. Carolus Primus, un frumos și elegant iaht, a fost lansat la apă în anul 1904, în șantierele navale Simpson and Strickland din Glasgow. Începând de atunci, vreme de 35 de ani nava a fost în serviciul C.E.D., contribuind la supravegherea navigației pe Dunărea maritimă și desfășurarea acestora în condiții bune. Delegatul rus la C.E.D. era consulul general al Rusiei la Galați, Petru Kartamischew. Gh. Jurgea Negrilești, nepotul său, în „Troica amintirilor. Sub patru regi”, povestește cum și de la cine s-a achiziționat vasul, „cu leafa unui amiral pe o sută de ani”. Despre plimbările la Constanța („unde petreceam trei săptămâni de arhimionari”) cu bunicul spune că „Toate spezele erau plătite de C.E.D., care dispunea de fonduri imense. Era tare plăcut și de atunci am rămas cu impresia că banul, mai ales la plural, ajută mult fericirii. De obicei oamenii consideră norocul „merit”, iar dacă se permanentizează li se pare cuvenit”. La 18 august 1938, conform prevederilor Aranjamentului de la Sinaia, principalele atribuții ale C.E.D. au trecut asupra statului român. Prin acest act de importanță istorică, C.E.D. și agenții săi au încetat să-și mai exercite puterile în ce privea navigația pe Dunărea maritimă, de asemenea, încetau și puterile speciale ale Comisiei în rada și portul Sulina. Cu acest prilej, Carolus Primus a fost încredințat „spre folosire”, statului român reprezentat de Direcția Dunării Maritime. După intrarea României în cel de-Al Doilea Război Mondial, Carolus Primus a fost pus la dispoziția generalului Speidel, Șeful Misiunii Aeronautice Germane din România, ca navă de comandament și a primit de la șeful Subsecretariatului de Stat al Marinei, contraamiralul Nicolae Păiș, permisiunea de a schimba pavilionul român cu cel german. În aprilie 1942, directorul Direcției Generale a Marinei Comerciale, Cezar Ioanițiu, a solicitat insistent ca nava să fie returnată autorităților române. Comandamentul Flotei a 4-a Aeriene Germane-a declarat de acord cu înapoierea „vasului de comandă Carolus Primus, care se adăpostește în portul Constanța în starea inițială, cu excepția a două cabine montate la pupa pentru adăpostirea echipajului”. Ieșit cu bine din război, yachtul Carolus Primus a fost rebotezat, în anul 1948, Neptun, nume pe care îl va purta până la sfârșitul existenței sale. La 5 decembrie 1953, yachtul a intrat în proprietatea deplină a României, în baza documentelor anexe la Acordul de Înființare a Administrației fluviale a

Dunării de Jos (A.F.D.J.). În scurt timp, yachtul a primit o nouă și importantă misiune, aceea de navă școală pentru elevii Școlii Tehnice de Marină din Constanța, căreia i-a fost repartizat prin Ordinul Direcției Generale a Navigației Comerciale nr.31/4030 din 10 iulie 1954. În anul 1971, după 68 de ani de navigație, Neptun (ex *Carolus Primus*), și-a încheiat existența, în ziua de 10 mai fiind radiat din evidențele Marinei Comerciale.

Așa că pe data de 17 noiembrie 1838 era numit consulul Belgiei la Galați, printr-un decret semnat de regele Belgiei, Leopold I⁴³³. Din păcate comerțul belgian nu a făcut progrese importante, circulând un singur vapor din Galați către destinații belgiene sau spre porturi din Benelux. Camera Consultativă de Comerț din Napoli aproba și ea la data de 15 mai 1840 înființarea vice-consulatului napoletan din Galați⁴³⁴. În 1833 regatul Sardiniei numea în calitate de consul general la Galați pe Filip Trucki⁴³⁵. Între anii 1832 - 1833 obligarea tuturor străinilor la plata unor impozite și taxe prea mari a stârnit vii proteste din partea Austriei și Franței⁴³⁶. La 11 iulie 1832 consulul Franței⁴³⁷, Duclos, discuta plângerile supușilor francezi de la Galați, care fuseseră impuși la plata următoarelor taxe: 16 piaștri, pentru fiecare car de mărfuri, 4 piaștri, pentru fiecare tonă de vin, fumăritul, patentă moldavă precum și obligația de a oferi cazare tuturor ofițerilor ruși.

⁴³³ Aurel Filimon, *Relații româno-belgiene în secolul al XIX-lea*, Iași, 1974, p.51.

⁴³⁴ Aurel Filimon, *Relații româno-belgiene în perioada modernă*, Focșani, Editura Vrantop, 1998, p. 63.

⁴³⁵ D. Bodin, *Documente sarde*, p. 13-14 (Truqui c. Același, Constantinopol, 11 septembrie 1833).

⁴³⁶ S. Mărieș, *op. cit.*, p. 47.

⁴³⁷ Înființarea, organizarea și funcționarea posturilor consulare la Galați au fost reglementate pe baza regulilor de drept internațional, diplomatic și consular. Martin, vice-consulul francez de la Galați, între anii 1807-1811, a ajuns la Iași, pe 30 vendemaire, an 14, (vendemaire: 22 septembrie-21 octombrie); a intrat în audiență la prințul Moldovei, Alexandru Moruzi, pe 4 brumaire, același an (brumaire: 22 octombrie-20 noiembrie), căruia i-a prezentat beratul, firmanul și scrisoarea vizirală de la sultan (DANIC, Microfilme Franța, rola 290, c. 4). Următorul reprezentant, Ange Timoni, expunea la 30 iunie 1813, într-o notă, oficialităților de la Paris cheltuielile pe care fusese nevoit să le facă pentru vice-consulatul francez de la Galați, cu prilejul ceremoniei de citire a firmanului de numire (idem, c. 28-29). La 9 iulie 1813, același A. Timoni, semna o notă prin care își arăta toată gratitudinea față de ambasadorul Franței de la Constantinopol care îi aprobase numirea în postul de la Galați și dăduse toate ordinele necesare, pentru ca acesta să fie tratat conform funcției (idem, c.30). La 2 iulie 1852, Gardera, consulul francez de la Galați între anii 1852-1855, înștiința Direcția Consulatelor și a Afacerilor Comerciale de sosirea în postul de la Galați (idem, c. 39-41. Ancuța Vlas, *op. cit.*, p. 82). La 23 iulie 1852, consulul francez de la Iași, Castaing, informa Secretariatul de Stat al Moldovei de decizia Președintelui Republicii Franceze de a-l numi în postul de la Galați, pe Gardera. Răspunsul Secretariatului, sosit la 29 iulie 1852, susținea imposibilitatea numirii lui Gardera în funcția de consul la Galați, în lipsa unui berat de recunoaștere al Porții. În ciuda acestui fapt, la 3 august 1852, Gardera anunța autoritățile de la Paris de numirea sa.

Spitalul municipal Elisabeta Doamna din Galați, de pe strada Traian, nr. 290. La început spitalul avea 8 corpuri de clădire în care funcționau secțiile de chirurgie, boli interne, dermato-venerice, psihiatrie, precum și pavilionul administrativ. Spitalul s-a înființat prin Decret regal de regele Carol la 19 apr. 1884 și figurează în hărțile orașului începând cu cea din 1908 a lui George Atanasiu. Aici a lucrat și doctorul Aristide Serfioti între 1870-1899, când se pensionează. El a fost dealtfel și principalul inițiator al construirii Spitalului „Elisabeta Doamna - Caritatea gălățeană” din Galați. A și făcut parte din primul comitet de administrație al spitalului ca vice-președinte (vezi Moise N. Pacu, *Cartea Județului Covurlui*, vol. I-II, Stabilimentul Grafic I.V. Socecu, 1891, p. 205. Numele primilor fondatori: econom I. Severin, dr. A. Serfioti, G. Rășcanu, E.A. Lambrinidi, N. Hagi Nicola, C.G. Valsamachi, St.V. Ninițescu, O. Agemoglu, I. Deciu, C. Pagoni, M.Bohociu,A. Radu, dr. N. Tăcheanu, dr. A.C. Hepites, G.P. Mantu, S. Rottemberg, Gr. Ventura, L.I. Herter și V. Zaharia. Primul comitet administrator a fost compus din econom I. Severin, președinte, dr. Serfioti, vice-președinte, G. Rășcanu, L. Mendl, G.P. Mantu și d-rii A.C. Hepites și Vitzu, membri). În testamentul său din data de 23 august 1903, apare cu domiciliul în strada M. Bravu, numărul 24. Prin testament Aristide Serphioti lăsa moștenire moșia Calica, spitalului „Elisabeta Doamna - Caritatea gălățeană” din Galați, care va deveni proprietară la moartea celor două surori ale lui Aristide Serfioti, Sckevo vedova Ioan Vrachno și Elena vedova Ioan Giorgandopulo (Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Galați, Fond personal „Doctor Aristide Serfioti”, vol. II, 1828-1928, f. 7 și urm.). Cu veniturile moșiei arendată atunci prin contract lui Paraschiv Vasiliu, cu prețul de 53.000 de lei pe an, Comitetul Spitalului va construi un spital de copii pe terenul său sau pe alt teren, purtând numele de Aristide Serphioti și se va întreține din veniturile anuale ale moșiei Calica. Comitetul Spitalului trebuia să aibă grijă și de biserica de pe moșia Calica.

Duclos a cerut generalului Kisselef anularea acestor taxe⁴³⁸. În anul 1840 vice-consulul britanic de la Galați a mai ridicat o pretenție și mai îndrăzneță, dar

⁴³⁸ I.C. Filitti, *Despre abuzurile consulilor în perioada regulamentară*, în *Viața Românească*, an V, nr. 6, Iași, 1910, p. 345. La 14 octombrie 1811, ministrul de externe, Maret, trimitea instrucțiuni

care depășea cu mult legea aplicabilă, aceea de a examina sentințele date de către Tribunalul de Comerț din Galați, dar numai în procesele sudiților britanici și a hotărî apoi asupra valabilității acestora⁴³⁹.

O vedere în curtea șantierelor navale Gh. Fernic, care aveau diferite vase în construcție.

gerantului francez, Fornetty, cu privire la modul în care trebuia să-și desfășoare mandatul, cât timp dura vacanța (geranța) consulului general francez de la Iași (Hurmuzaki, vol. XVI, p. 926-927). În numărul Albinei Românești, din 31 mai/12 iunie 1834, era anunțat următorul eveniment: „Domnul Mimaout, care până în prezent a fost Consul al Franței la Iași, prin nota sub numărul 937, a adus la cunoștință Secretariatului de Stat al Moldovei, că guvernul Regelui Franței l-a însărcinat cu gestiunea Consulatului de la București, în absența domnului Lagan, care se găsea în concediu la Paris; în urma acestei dispoziții, dl. Blanc-Duclos era desemnat să apere interesele supușilor francezi din capitala Moldovei (*Albina Românească*, 31/12 mai/iunie, nr. 49, 1834, p. 198). Potrivit Ancuței Vlas, un raport din anul 1834, informa că Jules Sacchetti, agent al Franței la Galați, preluase în prezența consulului francez de la Iași, Mimaout, și în prezența dragomanului consulatului, M. Zelinski, arhiva de la fostul agent, M. Ghimba (Ancuța Vlas, *op. cit.*, p. 81. *Călători străini despre Țările Române în secolul XIX*, vol.III (1831-1840), Coord. Daniela Bușă, București, Editura Academiei Române, 2006, p. 234. Vezi și Ștefan Stanciu, Marian Stroia, *Orașul Galați în relatările călătorilor străini (De la începuturile sale până la 1848)*, Galați, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2004, pp. 76-77). Din cele două rapoarte observăm prezența a doi consuli francezi la Iași în anul 1834, Mimaout și Blanc-Duclos. La 3 august 1853, Gardera, consulul francez de la Galați, între anii 1852-1855, aducea la cunoștință ministerului de externe că, datorită imediatei plecări a domnului Duclos, dl. Poujade, consulul general francez de la București, îl propusese în postul de la Brăila pe Castaing, cancelarul consulului francez de la Galați. Gardera respingea această soluție, deoarece o absență, mai mult sau mai puțin prelungită, a cancelarului din portul dunărean, îi crea dificultăți în relațiile cu autoritățile locale (DANIC, rola 290, c. 40).

⁴³⁹ SJANI, Secretariatul de Stat al Moldovei, dosar 673, f.3.

Cetitorul va fi curios ce condiții de viață avea aici acești noi consuli străini, pentru că toți acești oameni noi veneau dintr-o altă civilizație. Xavier Hommaire du Hell, cunoscutul inginer francez, care a și întreprins o călătorie lungă în Principatele Române, descria condițiile în care își desfășura activitatea vice-consulul francez de la Galați, Duclos. Potrivit acestuia, vice-consulul francez Duclos locuia într-o cocioabă, nu avea nici tălmaci, nici pază nu putea să întrețină, nici măcar o trăsură. Salariul acestuia se ridica la suma de 5000 de franci, dintre care 600 erau pentru cancelarul său⁴⁴⁰. Alte dificultăți mai țineau de cheltuielile de corespondență.

Casa de modă din Galați, str. Prolungirea Traian nr. 6, bătrână de peste 50 de ani. Astăzi ea are utilități diverse, îndeosebi de birotică.

Până atunci însă, toată corespondența consulară fusese un serviciu gratuit, consulii având dreptul de a trimite curierul cu poșta moldovenească. De curând, curieratul fusese atribuit unui boier local, acela care refuzase să mai transporte pe gratis corespondența. Însă după lungi proteste ale consulilor Angliei, Rusiei, Austriei, boierul a fost obligat să renunțe la pretențiile lui financiare. În anul 1835 consulul prusac Krauss era și el amintit într-o listă întocmită de consulul francez Cochelet, ca făcând parte dintre principalii negustori ai Galațiului⁴⁴¹. Acesta la începutul lunii aprilie 1837 obținea firmanul de investitură în funcția de consul, iar în iunie și Secretariatul de Stat al Moldovei publica în „Monitorul oficial” că Moldova „a primit firmanul prin care să întărește pe viețuitorul la Galați D. Krauss de Viț-Consul prusienesc”. Atunci au fost multe probleme de acomodare a

⁴⁴⁰ *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, vol. IV, București, Editura Academiei Române, 2007, p. 633.

⁴⁴¹ SJANI, Secretariatul de Stat al Moldovei, dos. nr. 554/1839, f. 39, 40, 48.

personalului consular într-un oraș care nu prea oferea condițiile de viață întâlnite în orașelor civilizate.

O parte a vechii Case de modă din Galați a devenit Restaurant Corabia Piraților Galați, cu sediul în Strada Traian nr 2B.

În legătură cu plata corespondenței, potrivit afirmațiilor lui Hell, totuși însuși vice-consulul Franței plătea ca orice muritor transportul corespondenței. Iar la 7 ianuarie 1841, Bartolomeo Geymet trimitea ministerului de externe un raport în care pleda pentru mărirea fondurilor alocate consulatului sard de la Galați. Acesta își motiva concret cererea făcută prin prețurile mari care se practicau la Galați, atât pentru chiriile obișnuite a caselor din zona centrală cât și pentru necesitățile zilnice. Geymet își motiva cererea prin chiriile mari pe care era nevoit să le plătească pentru a putea dispune de o locuință, dar și prin prețurile mari de la Galați, un oraș negustoresc și un port cu un ridicat standard de viață. Pentru a-și justifica pretențiile, acesta dădea drept exemplu veniturile vice-consulului austriac de la Galați, Huber, care avea o subvenție în valoare de 2500 de florini. Această mică subvenție îi permitea doar să întrețină personalul și recuzita consulatului austriac de la Galați, dar și un medic pentru angajații și pentru persoanele auxiliare ale consulatului. Datorită aproape imposibilității practice de a mai închiria și o locuință personală, Bartolomeo Geymet locuia cu chirie la Hanul lui Ventura, care era, cel mai probabil, doar o proprietate personală a lui Constantin Ventura, negustorul gălățean, cel care va deveni și pârcălab de Galați și care, aflăm astfel, făcea demult un comerț cu casele similare aflate în Marsilia.

Harta Maramureșului istoric în 1918. Unirea Maramureșului cu România a fost proclamată pe 1 Decembrie 1918 în Rezoluția Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, provincia fiind socotită ca făcând parte, împreună cu Sătmarul și Crișana din așa numita Țară Ungurească (vechiul Partium, vezi Filipașcu, pag. 237). Populația românească și ruteană din zonă s-a pronunțat pentru încorporarea întregului Maramureș la România, însă Conferința de Pace de la Paris a acordat României doar partea sudică a acestuia, delimitată înspre nord de râul Tisa (Filipașcu, p. 243-245). Conferința de Pace de la Paris a luat drept bază a discuțiilor cu România tratatul de alianță încheiat în 1916, care prevedea granița nouă pe râul Tisa. De acest fapt a profitat delegația cehă pentru a cere partea nordică a Maramureșului. Între timp, Armata Română a sprijinit armata cehoslovacă împotriva ofensivei trupelor sovietice maghiare, iar comandamentul român în frunte cu generalul Constantin Prezan a stabilit de comun acord cu comandamentul cehoslovac o line de demarcație între cele două țări, ce oferea României aproape tot Maramureșul. Neprimind nicio instrucțiune de la primul ministru, delegația română la Conferința de Pace nu s-a putut folosi de acest avantaj pentru a stabili granița definitivă. La 12 septembrie 1919 guvernul Brătianu a fost înlocuit de guvernul Văitoianu. Ministrul secretar de stat Alexandru Vaida-Voevod a înaintat un raport documentat asupra frontierei nordice a României, prin care cerea plasele Sighet, Tisa, Taras și jumătate din Teceu, toate cu populație majoritar românească. La 1 decembrie Vaida -Voevod a ajuns la șefia guvernului, în care calitate l-a numit pe Gavrilă Iuga drept expert în problema maramureșană pe lângă delegația română la Conferința de Pace. Gavrilă Iuga a realizat multiple hărți, memorii și documente, prin care a dovedit caracterul românesc al Maramureșului întreg, ceea ce constituia o îndreptățire incontestabilă a României de a-l cere. Relațiile între delegațiile cehă și română au cunoscut o îmbunătățire în această perioadă, astfel că la începutul anului 1920 au început tratative între cele două părți privind frontiera maramureșană. În cele din urmă, delegația cehă a consimțit în martie 1920 să lase României tot Maramureșul, cu excepția plasei Dolha. Însă la 13 martie 1920 guvernul Vaida-Voevod a fost schimbat, iar în aceste condiții partea cehă a refuzat să mai semneze acordul, pretextând că partea română nu mai are împuternicire legală. Guvernul Averescu nu a continuat tratativele, iar la sfârșitul lui iulie 1920 a ordonat retragerea

Armatei Române pe malul stâng al Tisei. Cercurile diplomatice internaționale au considerat acest gest drept o renunțare la partea de peste Tisa a Maramureșului, iar armata cehoslovacă a ocupat definitiv zona părăsită (Filipașcu, p. 243-245). „Fii om, fii drept și recunoaște că, pe deasupra ambițiilor, intrigilor și urilor, este Patria, este veșnicia neamului, și că acolo trebuie să ne întâlnim totdeauna, chiar dacă nu ne înțelegem de fiecare dată” (I. Antonescu, un citat din testamentul său politic din *Îndemnuri românești*, și *Răspuns la scrisoarea prof. I. Găvănescu* în: *Curentul*, 3.11.1941).

Consulii, vice-consulii și agenții consulari, trebuiau să-și limiteze acțiunea lor doar în cadrul circumscripției, conform cu regulile stabilite încă de la acreditare. La Galați însă, cel puțin pentru prima jumătate a secolului al XIX-lea, nu putem încă vorbi despre o delimitare făcută foarte strictă a circumscripției consulare, deoarece nici nu au existat reprezentanți consulari în fiecare oraș. În anul 1803, consulul Méchain se afla Iași, ca gerant al comisarului general, având și titlul de sub-comisar pentru relații comerciale la Galați.

N.F.R. (Navigația Fluvială Română) a fost un serviciu românesc de navigație pe Dunăre și afluenții acesteia, înființat în 1890 de către Regia Monopolurilor Statului. Creat cu scopul de a realiza transporturi de mărfuri și persoane, evoluția sa a fost rapidă. Dacă în primul an deținea patru șleपुरi și un remorcher, pentru transportul sării, la numai trei ani de la înființare serviciul avea deja 45 de șleपुरi, 5 remorchere și vasul „Orientul”, care transporta pasageri pe ruta Galați - Brăila. În 1901 N.F.R. a fost reorganizat, devenind un serviciu separat în cadrul Ministerului Lucrărilor Publice. După înființarea, în anul 1908, a Direcțiunii Generale a Porturilor, N.F.R. a trecut în subordinea acesteia, iar din 1936 în subordinea Ministerului Aerului și Marinei, nou creat. Chiar de la început, nevoile N.F.R. au fost servite de către Șantierul naval din Turnu-Severin, înființat special cu acest scop.

La 26 iunie 1810, Martin⁴⁴² afirma că, datorită funcției de viceconsul la Galați, își stabilise reședința în portul dunărean, dar la ordinul autorităților din Paris, fusese nevoit să se mute la Iași, pentru a rezolva situația supușilor ionieni, francezi, italieni, aflați sub jurisdicția consulatului francez⁴⁴³.

Strada Domnească și hotelul Bristol aflat în proprietatea d-lui Spirache Caravelas. Alături era Cofetăria Centrală a d-lui Carol Ettinger, pe atunci un serios concurent al lui Epaminonda Manzavinatos, a cărui cofetărie celebră era la colț cu strada Maior Iancu Fotea. Carol Ettinger producea la cofetăria cunoscută și drept cofetăria Carol, prăjituri de inspirație și rețetă vieneză. În apropiere se afla și Chantanul cel mare ținut de grecul Ferendino. Dr. Cristian Mușețeanu își amintește în cartea „*Lumea copilăriei mele*” că aici „Aducea grecul numai unguroaice. Cântau pe franțuzește și dansau ceardaș, arătându-și picioarele tinere, voinice și teribil de îmbietoare” (p.200). Cofetăria Carol a fost mutată la un moment dat vis-à-vis de Intim-Club, aflat în colțul străzii Victor Macri (actualul sediu al PNL). Magazinele de băcănie și restaurantul fraților Suré erau lângă cofetăria Carol. D-nul Suré era un grec care purta un nume franțuzit. Tot dr. Cristian Mușețeanu își amintește în aceeași carte că „Avea grecul în fața Parcului, pe partea cealaltă a străzii Domnești, o băcănie. Cu butoiul de măsline și cel de telemea în față la intrare, înăuntru, în rafturi, în pivniță și în magazine, cele mai fine produse ale Mediteranei, de la caracatiță până la măsline Volo și vinuri de Lemnos, de Creta și Cipru. În prăvălie se găsea și untdelemn Puget, franțuzesc (...), și biscuiți Perrier și chiar vinuri bordeleze, burgunde sau din valea Ronului. Pivnița lui Suré întrecea în putere pivnița fraților Mantu, în calitate era de-o seamă. Erau așezate câteva mase de marmură albă Izabel; acolo se serveau aperitivele. Ca restaurant, aperitivele de la Suré erau vestite în toată Mediterana orientală. Se lua mastică cu măsline. Mastică de Chios. În timpul aperitivului se făceau

⁴⁴² La 11 aprilie 1846, „*Albina Românească*” anunța venirea lui Martin la Galați, după ce timp de trei ani girase interesele supușilor francezi de la Iași. În existența agenției consulare franceze de la Galați întâlnim cazuri în care titlul purtat de către reprezentanții consulari ai Franței nu a fost cel de consul, viceconsul sau agent consular. Un exemplu este cel a lui Méchain, care a purtat chiar titlurile de „*sous-commissaire des relations commerciales de la Republique française à Galatz*” și de „*Gérant le Commissariat Général à Iassy*”.

⁴⁴³ Hurmuzaki, vol. XVI, p. 856.

cumpărături. Când soseau țarii, când sosea caracatița, când venea bacaleaua. Atunci și la Suré, în restaurant și în casele Galațiului se mânca bacalea cu scordolea. Scordolea de toate felurile, după gusturi, după pungă; de pâine sau de cartofi, cu nuci sau cu migdale, cu untdelemn grecesc sau cu untdelemn franțuzesc, botezat cu ulei vegetal... Suré era un om de gust și deloc snob. Se lua la el aperitiv cu sardele Robert și cu tulburele de Odobești. Urcând din prăvălie câteva trepte, dădeai în sala restaurantului unde se lua masa după aperitiv.” (pag.215-17). Pentru completa cunoaștere a acestei familii de negustori, în mod frecvent pomenită doar Suré precizăm că în suplimentul la M.Of. din anul 1912 este publicată Sentința nr. 243 din feb.1912 a Trib. Covurlui secția I, la un recurs la Cartea de Judecată penală nr.1046/911 a Jud. Ocol I Galați, care condamnase la cinci ani închisoare pe Gh. Mussy, un fost salariat al companiei Suré Frații. Parte în judecată, aceștia sunt notați cu numele întreg: Strati & Nicoli Suré din Galatz.

Totuși, acesta își păstra titlul avut de vice-consul la Galați. Într-un raport făcut din 31 octombrie 1836, se preciza că d-nul Pappasoglu, în absența domnului Sacchetti, îl informa totuși pe omologul său de la Iași că negustorii englezi veneau la Galați, pentru a cumpăra lemn de catarge⁴⁴⁴. Să revenim la Eisenbach, care în continuarea scrisorii sale din 14 iulie, în data de 17 a aceleiași luni, menționează un raport al consulului c.c. de la Galați, Huber, în care confirmă căderea guvernului provizoriu muntean și debarcarea turcilor la Galați. Și orașul Giurgiu, aflat vizavi de Rusciuc, este ocupat de turci. În 15 iulie seara, Eisenbach s-a întreținut cu Talaat effendi în Copou, în apropierea taberei ruse. Talaat s-ar fi întâlnit ulterior la Focșani cu consulul rus Kotzebue, împreună cu care urmează să se deplaseze până la București. Consulul Kotzebue i-a trimis din Focșani mitropolitului Neofit al Munteniei o scrisoare, redată în anexă. Conform unui raport din Huși, în 13 iulie a campat la Slobozia, pe moșia boierului Alecu Roznovanu, aflată la un sfert de oră depărtare de Bîrlad, un corp de ruși care se îndreaptă spre Muntenia. Mulți dintre soldații ruși aflați la Slobozia și Iepureni, alt sat în drum spre Bîrlad, au murit de holeră, dar numărul lor atinge 10.000, după alte estimări 15-20000 oameni. Provițiile puse la dispoziția rușilor atunci arată intenția lor de a sta în Moldova probabil cât mai multă vreme. Hospodarul nu a dat însă bani pentru achitarea intendenței trupelor ruse, doar ispravnicii și funcționarii eliberează chitanțe care specifică soiul și cantitatea articolelor livrate. Marele logofăt Catargiu⁴⁴⁵ a fost imediat însărcinat cu asigurarea aprovizionării curente a

⁴⁴⁴ Idem, vol. XVII, Corespondență diplomatică și rapoarte consulare franceze (1847-1851), publicate după copiile Academiei Române de către editura Nerva Hodoș (1825-1846), București, 1913, p. 652.

⁴⁴⁵ Conacul din Tupilați este un conac în ruine care se află în satul Tupilați din județul Neamț și care a fost construit de către familia marelui logofăt Ștefan Catargiu în anul 1842, pe locul unui mai vechi. Conacul și dependințele făceau parte dintr-un ansamblu arhitectural unitar împreună cu Biserica „Sf. Voievozi” din același sat, care a fost ctitorită în 1811 de către boierul Ștefan Catargiu (1789-1866), mare logofăt și caimacam al Principatului Moldovei. Marele logofăt Dumitrașcu

armatei rușilor. La întrebarea firească cui îi revine răspunderea pentru întreținerea trupelor ruse venite aici, țării sau princepelui?, în general aceasta i se atribuie prințului domnitor Mihail Sturdza, cel care i-ar fi chemat chipurile pe ruși, din motive de siguranță personală.

Portul Galați Docuri. Situat la răscrucea unor vechi drumuri comerciale europene, încă din cele mai vechi timpuri, orașul Galați a fost, rând pe rând, cel mai renumit târg de pește, cea mai importantă piață de cherestea, locul unde se negociau prețurile la carne, brânză, miere, vin, ceară și alte produse ale celor trei țări române aflate sub suzeranitate turcească. Galațiul constituia, încă din secolul XVIII, un important antrepozit de mărfuri pentru imperiul otoman și un șantier naval, unde se construiau mari nave comerciale și de război pentru flota imperială turcească. După ridicarea monopolului turcesc asupra comerțului românesc (1829) a început adevărata ascensiune europeană a orașului-port Galați. Astfel Galații a fost orașul sediu permanent al Comisiei Eropene a Dunării

Ceaurul a avut o singură fiică, Melanca, ce s-a căsătorit cu Ștefan Catargiu. Ei au avut tot o fată, Ecaterina, care s-a căsătorit cu Ursu Iurașcu, locul lor de baștină fiind în părțile Hotinului din Basarabia. Primul copil al soților, Constantin Iurașcu, a avut un fiu, paharnicul Iordachi Iurașcu, ce s-a căsătorit cu Maria Kogălniceanu. Primul lor urmaș, stolnicul Vasile Iurașcu, căsătorit cu Paraschiva Brihuescu-Donțu, a avut nouă copii, al doilea fiind Iordachi, căsătorit cu Catinca Vidrașcu, iar al șaselea Raluca Iurașcu, căsătorită cu Gheorghe Eminovici. Al doilea copil al lui Iordachi Iurașcu este Dumitru, iar al șaptelea copil al Ralucăi Iurașcu-Eminovici este poetul Mihai Eminescu. De-a lungul timpului, la toate popoarele, trecerea în eternitate a unei personalități a fost însoțită totdeauna de ipoteze, zvonuri și suspiciuni. O moarte neelucidată până în prezent, a fost cea bunăoară cea a marelui orator Barbu Catargiu. Asasinatul s-a petrecut la 8 iunie 1862, demnitarul având pe atunci funcția de prim ministru conservator. Premierul, care a avut un sfârșit tragic, neașteptat, s-a născut la 28 octombrie 1807, în București. Tatăl său a fost Ștefan Catargiu, mare vornic și mama sa s-a numit Stanca Văcărescu, fiica banului Barbu Văcărescu.

între anii 1856-1948, un statut care sublinia importanța de prim rang între centrele urbane și de comerț ale lumii. De altfel, în perioada interbelică, 20 dintre statele lumii erau reprezentate de consulate sau viceconsulate cu sediul în orașul de la Dunăre. Tradiția de comerț liber a acestei regiuni din Europa începe din 1 iunie 1837, dată la care Galați dobândește statutul de Porto Franco, port comercial liber de o importanță covârșitoare în economia țării. Statutul de Porto Franco încetează în anul 1882 la 22 decembrie, după o perioadă înfloritoare de 45 de ani, dar portul Docuri⁴⁴⁶ rămâne o primă realizare.

Comerțul și meșteșugurile stagnează; nu are cine să strângă recolta de pe câmp, din cauza lipsei forței de muncă, pe de o parte, ori din cauza holerei izbucnite cu multă putere în mijlocul oamenilor de rând, pe de altă parte, datorită faptului că țăranii sunt obligați să transporte cu carele lor provizii pentru trupele străine.

Emblema unei foste agenții a Primăriei, probabil financiară, pentru că acestea erau grupate în jurul bisericii Mavromol, cu stema orașului Galați, iată mai trăiește și astăzi pe fosta stradă Mavromol, azi devenită Nicolae Bălcescu. Descoperirea destul de recentă a fundației gardului de cărămidă a mănăstirii Mavromol, cam pe actualul traseu al străzii, făcută cu ocazia reparării rețelei de canalizare, dovedește stabilitatea traseului străzii.

Cei mai mulți boieri s-au retras pe moșiile lor de la țară; foarte puțini au mai rămas la Iași. Cei care au cerut pașapoarte pentru a emigra au fost destul de politicoși refuzați. Așa se face că nu s-a putut deplasa la Constantinopol nici

⁴⁴⁶ Scafandru sulinot Puiu Olteanu relatează într-un interviu din 13 mai 2014 următoarele: „Acum vreo 10 ani (2004,n.n), la dragajul Docurilor din Galați, am descoperit părți dintr-o navă cu aburi, făcută în Germania pe la 1800 și ceva. A scris în presa locală, eu am transmis email-uri la muzeele din Uk., Germania, România și nimic... Nava era făcută de niște frați germani. Nu mai rețin, dar în email-uri am dat și nume și detalii despre ce au scos atunci scafandrii. Păcat...”

stabilita delegație. „Intrarea trupelor ruse a avut drept consecință o teamă panicardă și descurajare” în rândul boierilor moldavi (Das Einrücken der russischen Truppen hat panischen Schrecken und Entmuthigung zur nächsten Folge gehabt). Nici un boier pământean nu mai vrea să preia vreun minister; doar poate „prostănacul boier” (der blödsinnige Bojar) Balș a dorit să preia Internele.

Mai aflăm că „Adevăratul sediu de acum al conducerii țării este consulatul rus și nimic nu se mai întâmplă fără știrea și aprobarea generalului Duhamel.” (Der eigentliche Sitz der moldauischen Regierung ist das russische Consulat; Nichts geschieht ohne Vorwissen und Genehmigung des Generals Duhamel). Eisenbach analizează și întărirea poziției principelui Mihail Sturdza, întâmplată în mod aproape surprinzător doar prin moartea inamicului său cel mai periculos, este vorba de mitropolitul Meletie⁴⁴⁷, aceasta datorită epidemiei holerei și a spaimei boierilor, din pricina transformărilor din Muntenia. Ba s-a mai pogorât asupra Iașului și o invazie mare de lăcuste, venite parese dinspre Bacău și dinspre Roman, unde probabil au devastat câmpurile.

În anexa raportului către superiorii săi, Eisenbach reproduce o scrisoare trimisă din Focșani, din data de 18/30 iulie 1848, scrisă doar în limba franceză, a lui Kotzebue către mitropolitul Neofit. Consulul rus îi amintește dur că a rupt relațiile cu guvernul provizoriu al Munteniei, că trupele ruse au trecut Prutul și că se îndreaptă spre frontierele Munteniei. Animat de „simpatia” lui față de cele două principate române, unde a petrecut cam zece ani, domnul Kotzebue se consideră un „judecător competent” (juge compétent) al situației, arătând că Moldova și Muntenia „nu se pot guverna singure” (qu’elles ne peuvent pas se gouverner eux-mêmes).

Prin urmare vedem cum se justifică intervenția brutală a Rusiei, prin faptul că chiar și „noi luptăm pentru independența noastră, pentru progres, pentru civilizație” (nous combattons pour notre indépendance, pour le progrès, pour la civilisation). Rusia îi va ridica pe țărani (!) și îi va veni imediat în sprijin o armată ungară (!), pentru a ataca principatul Muntenia, principat care va deveni un imens câmp de luptă. Îi cere mitropolitului Neofit să restabilească statu quo-ul din 12/23 iunie 1848, angajându-l pe prințul Bibescu⁴⁴⁸ la conducerea țării sau, iar dacă acest

⁴⁴⁷ Este vorba de mitropolitul Meletie Lefter „Brandaburul” (1777-1848, n. Suceava), mitropolit al Moldovei (1844-1848). Episcop de Huși (1803-1826) și de Roman (1826-1844). A sprijinit (1848) acțiunea revoluționarilor moldoveni contra domnului Mihai Sturdza.

⁴⁴⁸ Gheorghe Bibescu era descendent direct al domnului Constantin Brâncoveanu (Dan Berindei, 1989, „*Urmașii lui Constantin Brâncoveanu și locul lor în societatea românească. Genealogie și istorie*”, în Paul Cernovodeanu și Florin Constantiniu, *Constantin Brâncoveanu*, București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, p. 285). Este frate cu principele Barbu Știrbei. După ce-și face studiile la București și Paris, intră în 1824 în administrația publică a țării, la Ministerul de

lucru nu este acum posibil, formând numai cu el însuși o căimăcămie conform stipulațiilor Regulamentului Organic.

Plimbare pe Dunăre pe navă cu aburi. Pe Dunăre, în stânga imaginii, se vede și o navă cu pânze.

Este condiția sine qua non pentru „a arunca vălul uitării asupra numeroaselor greșeli comise și asupra numeroaselor nelegiuiri plănuite” (pour pouvoir jeter le voile de l’oubli sur beaucoup de fautes commises, et beaucoup de méfaits projetés) (2/28). Două rapoarte emise agenției din Iași de către stărostia c.c. din Bîrlad, la 18 și 19 iulie 1848, sugerează ceea ce înseamnă cu adevărat ocuparea rusă în

Justiție și de Externe, dar demisionează în 1834, trăind până la 1842 la Paris și Viena. Reîntors, conduce opoziția contra domnului Alexandru D. Ghica și reușește să ia tronul. Ca domn a luat unele măsuri bune: a mărit armata numeric, a pus ordine în finanțele țării, i-a ajutat pe sinistrații bucureșteni, care și-au pierdut casele în urma unui incendiu în ziua de Paști a lui 1847. Domnia lui a suferit din cauza influenței covârșitoare a Rusiei. Concesia minelor dată rusului Trandafiloff, produce mari nemulțumiri, iar adunarea țării o anulează. Bibescu însă, suspendă adunarea „pentru rele aplicări și gândiri”. La fel de rău a fost primită încercarea lui de a introduce limba franceză ca limbă de predare în școlile superioare. S-a căsătorit prima dată cu Zoe Brâncoveanu. La 12/24 decembrie 1827 s-a născut primul copil, Grigore Bibescu, care primește numele de nașul său banul Brâncoveanu. A doua oară se căsătorește cu Marițica Văcărescu-Ghica la 21 septembrie 1845, la Focșani.

Moldova. Se arată cum, în numele militarilor ruși, autoritatea locală își însușește forțat și fără plată averea supușilor c.c. (2/34). În plus, de la sosirea trupelor militare ruse, acestea au și oprit corespondența și expedițiile poștale în Bîrlad, iar autoritatea locală este incapabilă să mai funcționeze. La Galați ar fi sosit totuși trupe otomane (2/33). Eisenbach, centralizând rapoartele provenite de la stărostiile c.c. din Moldova, informează la rândul său autoritatea superioară, adică Ministerul austriac de Externe, dar, în egală măsură, se află și într-o vie corespondență cu toți șefii altor agenții europene austriece. De pildă, inernunțul austriac de la Constantinopol, contele von Stürmer, confirmă în raportul său din ziua de 19 iulie, dat către ministrul austriac de Externe, că informațiile sale se bazează pe note primite de la omologii săi din principatele române.

Regimentul 3 artilerie din Galați. În anul 1835 Moldova avea doar un singur tun. Abia în anul 1849, când noul domnitor, Grigore Al. Ghica, prezent la Constantinopol cu ocazia investiturii, primește din partea sultanului 5 tunuri, se constituie și în Moldova prima baterie de artilerie, formată din 6 tunuri trase de atelaje a câte 4 cai. Încadrarea a fost făcută cu ofițerii și militarii care efectuaseră pregătirea în Rusia precum și cu ofițeri și soldați luați de la unitatea de infanterie din Iași. În anii 1853-1854 bateriile de artilerie din țara Românească și Moldova au luat parte la războiul ruso-turc, distingându-se prin precizia tragerilor executate în luptele de la Brăila, Gura Ialomiței, Vadul Silistrei, Ostrov etc. După terminarea războiului, pentru o perioadă de aproape

cinci ani, oștirile țărilor române au rămas fără artilerie, pentru că trupele țariste, la retragerea lor au luat cu ele (după un obicei specific și binecunoscut) și materialul cu care erau dotate bateriile române. În anul 1855, pentru instruirea servanților din Moldova au fost aduse la Iași, de la Galați, două tunuri care zăcuseră în Dunăre de pe timpul războiului ruso-turc din anii 1828-1829. În luna februarie 1857 au fost achiziționate din Austria 6 tunuri, 2 obuziere, 8 chesoane, precum și caii cu harnașamentul necesar. Cu acest material a fost constituită o baterie de artilerie călăreață formată din 8 piese, comandată inițial de căpitanul Filipescu și apoi de căpitanul Tobias Gherghel. Această baterie a fost dealtfel singura baterie existentă în Principatele Române până în anii Unirii. După Unire, în anul 1859, ca urmare a faptului că Rusia a înapoiat principatelor tunurile luate în 1854, s-au constituit încă trei baterii de artilerie: una pedestră în Moldova, comandată de căpitanul Enric Herkt, și două în Țara Românească: una călăreață, sub comanda căpitanului George Manu, și una pedestră, sub comanda căpitanului Nicolae Haralambie. Cele două baterii din țara Românească s-au constituit în primul divizion de artilerie al armatei române, al cărui comandant a fost colonelul Scarlat Ciocârlan. Conform unui decret dat de domnitorul Cuza la 21 decembrie 1860, cele patru baterii existente s-au contopit, constituindu-se astfel primul Regiment de artilerie al armatei române moderne (organizat pe două divizioane), al cărui comandant a fost maiorul Tobias Gherghel. Ajutorul șefului regimentului a fost numit maiorul Haralambie Nicolae, șeful divizionului întâi a fost numit căpitanul Herkt Enric, iar șeful divizionului al doilea a fost numit căpitanul George Manu. La 23 noiembrie 1861, în baza aprobării domnitorului Al. I. Cuza, este emis Înaltul ordin de zi nr. 344 prin care Direcția Stabilimentelor de material de artilerie se organizează pe 3 secții: Pirotehnie, Arsenalul de construcții al armatei și Fabrica de pulbere. Artileria de cetate, denumită inițial artilerie de asediu, a fost creată ca o categorie distinctă datorită executării lucrărilor de fortificații din jurul orașului București și din zona Focșani-Nămoloasa-Galați. Primele subunități, două companii de asediu, au fost înființate la 1 aprilie 1885. În anul 1913 Regimentul 1 artilerie de cetate a fost desființat, în locul acestuia luând ființă trei divizioane independente în garnizoanele Focșani, Nămolosa și Galați. Înaintea începerii marilor bătălii, armata română dispunea de 294 baterii de artilerie, din care: 135 erau baterii de tunuri de câmp, 60 baterii de obuziere ușoare, 49 baterii de tunuri grele, 14 baterii de tunuri de munte, 15 baterii de mortiere de tranșee, 15 baterii de tunuri de 53 mm și 6 baterii de artilerie călăreață.

Stürmer relatează detaliat despre plecarea lui Suleiman pașa, conducătorul trupelor otomane din Muntenia⁴⁴⁹, care e însoțit de tălmaciul Porții, Emin effendi, pe Dunăre pe un vas cu aburi oficial, în data de 14 iulie. În puține zile va sosi la București. Din data de 15 trupele turce au ocupat și Galațiul, precum și Giurgiu. În momentul de față cea mai mare parte a armatei otomane de ocupație se află deja sosită în principate. Stürmer primește neîncetat informări din partea celor doi agenți c.c., Timoni și Eisenbach (2/29). În ziua de 21 iulie, Eisenbach adresează ministrului său de Externe, contele von Wessenberg, un nou raport mai detaliat. „*Albina românească*”, ziarul oficial moldovenesc, pe atunci deși oficial era un ziar sistat câteva săptămâni, din cauza holerei, a publicat în primul număr după reparația sa un raport din 10 iulie despre intrarea rușilor în Iași. Se indică și aici numărul de 4.000 infanteriști ruși la Iași. În seara zilei de 16 iulie, comisarul

⁴⁴⁹ Ela Cosma, *Revoluția de la 1848-1849...*, vol. II, p. 294.

extraordinar turc Talaat effendi, nemulțumit de principele Sturdza, de generalul Duhamel și de împrejurările din Iași, a plecat la Galați. Se spune că în locul său la Iași va veni Suleiman pașa. Prin ștafetă, Eisenbach a aflat că tot în data de 16 generalul rus Duhamel, comisarul suprem al Rusiei în principate, s-a deplasat la Bîrlad, unde generalul rus Alexandr Danilowicz Gerstenzweig⁴⁵⁰ primise alte întăriri de la Sankt Petersburg, constând dintr-o unitate de vânători de câmp. În anexă, d-nul Eisenbach redă raportul starostelui c.c. din Focșani, Poppson⁴⁵¹, care îi laudă pe otomani, dar se și plânge de ruși. Eisenbach a trebuit să răspundă mai multor stărostii din subordine și la întrebarea delicată: cum trebuie să se comporte ele în actuala situație?

⁴⁵⁰ Karl Karlovic, al cincilea guvernator al Poloniei, la sugestia țarului Alexandru II, proclamă legea marțială pe 14 octombrie 1861. La data de 15 octombrie 1861 locuitori din Varșovia, cerând unificarea Poloniei, vor să ia parte la comemorarea de la moartea generalului polonez Tadeusz Kościuszko, în pofida unei interdicții. Cele trei biserici, în care „Dumnezeu salvează Polonia”, sunt înconjurate de trupele rusești și congregațiile refuză să pună capăt serviciilor. În ziua următoare trupelor rusești în zori, la ordinele comandantului militar general Alexandr Danilowicz Gerstenzweig, fără îndoială împotriva ordinelor lui Karl Karlovic de Lambert, intră în catedrala Sf. Ioan și în biserica Sf. Ana și arestează până în 1878 în biserică pe generalul polonez Bernardins. Ca un protest împotriva arestări, chiar în interiorul unei catedrale catolice a Diecezei Romane, se închid toate bisericile din oraș. La data de 17 octombrie 1861 sunt luate inițiative pentru formarea unei „Comitet miejski” (Comitetul Municipal), cea mai înaltă autoritate a Varșoviei. Karl Karlovic de Lambert eliberează prizonierii. Un conflict vehement apare între cele două agenții, cea rusă și cea franceză. Gerstenzweig consideră că ordinele comitentului său Karl Karlovic de Lambert ca incompatibile cu misiunea sa. Ei fac un pariu supunând arbitrajului suveranilor lor conflictul, iar cel care pierde va comite un suicid, cu o băutură otrăvitoare. Acesta este Gerstenzweig, care moare de propria mana. Guvernatorul vicerege Karl Karlovic de Lambert demisionează. Cu o boală pulmonară critică și în stare de șoc moral părăsește precipitata Varșovia pe 26 octombrie 1861 și se întoarce în Franța.

⁴⁵¹ Telegramă raport din 4 septembrie 1848. Starostele c.c. Johann Poppson către agenția c.c. din Iași. O persoană tocmai sosită din Tecuci a anunțat că acolo au ajuns două batalioane de infanterie rusă. Însemnate cantități de alimente au fost transportate la Tecuci. Starostele c.c. Johann Poppson către agentul c.c. Eisenbach din Iași, scrie că așteptata sosire a 400 de ruși nu s-a confirmat; în schimb au sosit 220 cazaci, convoiul fiind însoțit de generalul Danilevsky și un colonel al cazacilor. Convoiul s-a îndreptat spre linia de graniță dintre Moldova și Muntenia, în direcția Tecuci. 2. Focșani, 18 septembrie 1848. Starostele c.c. Johann Poppson către agentul c.c. Eisenbach din Iași, informează că trupele otomane staționate la Brăila și Galați au pornit spre interiorul Munteniei: Slimnic, Buzău, Ploiești. Focșani, 20 septembrie 1848. 3. Raportul starostelui c.c. Johann Poppson către Eisenbach, despre mișcările trupelor otomane în Muntenia. 3. Focșani, 21 septembrie 1848. Raportul starostelui c.c. Johann Poppson către Eisenbach, despre trupele ruse de la Tecuci (3.000 infanteriști și 8 tunuri) care au pornit în marș spre Siret; și în Focșani administrația locală a anatemitizat și a ars Regulamentul organic. 4. Galați, 21 septembrie 1848. Extras dintr-o scrisoare privată, în limba germană, în care se relatează arderea Regulamentului organic la București în 18 septembrie.

De la secretarul de stat Beldiman a aflat că guvernul Moldovei nu intenționează să limiteze cumva din drepturile și privilegiile economice ale cetățenilor cesaro-c., dându-i asigurări liniștitoare. Dată fiind insistența „oaspeților ruși”, Eisenbach îi cere însă ministrului moldav precizări urgente legate desigur inclusiv de încartiruirea soldaților ruși, desigur mai mult în casele și locuințele supușilor cesaro-crăiești din oraș, deoarece încartiruirea acestor dificile trupe rusești a mai implicat atunci și multe violențe (*Gewalththätigkeiten*) (2/32). Justificarea, la înalt nivel, a intervenției ruse în principate rezultă dintr-un document, dat la Viena, la 28 iulie 1848, al ministrului austriac de Externe către ministrul ungar de Externe, contele Esterházy.

Regimentul I roșori din Galați. La 8 februarie 1917, pe platoul de la Copou din Iași, garnizoana Regimentului 7 călărași, unitate pe care o comandase în urmă cu două decenii, generalul Alexandru Socec a fost degradat, epoleții fiind smulși de pe umăr. A devenit simplu soldat, fiind închis la închisoarea din Păcurari și apoi la cea din Galata. Pentru un general, degradarea în fața propriilor trupe era una dintre cele mai mari umilințe, poate mai mare chiar decât o execuție. Considerându-se, în continuare, nevinovat, Socec a refuzat să apeleze la clemența regală, cerând cu insistență rejudecarea procesului. După formarea guvernului condus de Alexandru Marghiloman, una dintre primele măsuri adoptate a fost Legea revizuirii proceselor militare. Procesul generalului Alexandru Socec a fost rejudecat în zilele de 1 -3 octombrie 1918, completul avându-l drept președinte pe generalul Constantin Coandă, iar ca membri pe consilierii de casație Buzdugan și Tătăruș și

generalii Alexandru Referendaru, Ghenescu și Mihail. În unanimitate, completul s-a pronunțat pentru achitare. Pe această bază, Alexandru Socec a fost pus în libertate, reintegrat în drepturi, iar, cu aprobarea comandamentului german, s-a întors la București. Dar cine era generalul Socec, cum a ajuns în această situație cu totul umilitoare pentru un general și mai ales, care a fost rolul generalului Constantin Prezan în acest caz, care a zguduit conștiința publică românească? Alexandru Socec s-a născut la 17 august 1859, tatăl său fiind cunoscutul librar și editor I. V. Socec. Provenind dintr-o familie relativ bogată, Alexandru Socec a studiat în Austria, Germania și Franța, nereușind, însă, să-și termine studiile universitare. La 18 februarie 1880, tânărul Alexandru Socec s-a întors în țară pentru satisfacerea stagiului militar. La insistențele tatălui său, prieten bun cu generalul Gheorghe Slăniceanu, a decis să îmbrățișeze cariera armelor. Lasă Socec, spusese generalul, am să mă ocup eu de fiul tău! Și acesta a fost trimis la școala de subofițeri de la Mănăstirea Dealu, al cărui comandant era căpitanul Alexandru Anghelescu, și el prieten al familiei Socec. Contactul cu asprimea vieții militare, l-a deprimat pe tânărul și până atunci răsăfatul Socec. „M-am făcut din cal măgar-nota el în jurnalul său la data de 20 septembrie 1880. Am lăsat libertatea mea, o viață frumoasă ca să mă călugăresc în această mănăstire, unde mănânc borș și fasole până îmi vine rău” (Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Alexandru Socec, dosar nr. 4, f. 47). La Dealu a fost coleg cu Alexandru Averescu, mai mare cu un an pe care l-a prețuit deosebit. Dintre profesori l-a remarcat pe Alexandru Vlahuță, „un om foarte talentat (...) care se exprimă într-o limbă românească dulce și aleasă” (Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Alexandru Socec, dosar nr. 3, f. 52). La 1 iulie 1882 a fost avansat sublocotenent, fiind repartizat la Regimentul I roșiori, unde a rămas până în martie 1883, când a fost mutat la Galați, de unde, după o scurtă perioadă, a fost readus, prin intervențiile tatălui său, la București, la Regimentul de jandarmi călări. Timp de doi ani de zile (1883-1885) a urmat cursurile Școlii speciale de cavalerie de la Viena. Cu o lună înainte de terminarea școlii s-a căsătorit cu Sussie, dintr-o bogată familie americană. De la începutul carierei sale a fost apropiat Curții regale, atât datorită serviciului, Regimentul de jandarmi călări care asigura serviciul de protocol la Palatul Regal, dar și ordinea în garnizoana București, cât și relațiilor de familie, editura și tipografia Socec având calitatea de furnizor al Curții Regale. A avut cuvinte de apreciere la adresa regelui Carol I și a reginei Elisabeta, pe care o considera o femeie superioară, de o inteligență remarcabilă, cu o inimă de aur, dar naivă în mai toate privințele. La 4 aprilie 1889, Alexandru Socec a fost detașat ca ofițer de ordonanță pe lângă prințul moștenitor Ferdinand, post în care a rămas un an. În 1904, cu sprijinul regelui Carol I, care îl folosisese până atunci în diverse misiuni protocolare în străinătate, a fost numit comandant al Regimentului 7 călărași din Iași, cu misiunea de a pune ordine în această unitate. Timp de doi ani de zile, Alexandru Socec și Constantin Prezan au făcut parte din aceeași mare unitate, Divizia 7 infanterie, unul în calitate de comandant de brigadă, iar celălalt comandant de regiment. A fost avansat locotenent-colonel în anul 1905 și colonel la 10 mai 1907. Menționăm că la aceeași dată, 10 mai 1907, Constantin Prezan, deși mai tânăr cu doi ani, era avansat la gradul de general de brigadă. La intrarea României în război generalul Alexandru Socec comanda Divizia 13 infanterie. La 28 octombrie/10 noiembrie 1916 diviziile 2 și 5 infanterie au fost contopite într-o singură mare unitate, Divizia 2/5 infanterie, pusă sub comanda generalului Socec. Iată cetitorule povestea copilului unui mare librar, care a trecut și prin Galați, absolut întâmplător, într-un regiment de cavalerie. – Apud Petre Otu, *Constantin Prezan și „Afacerea Socec”*, revista *Acta Moldaviae Meridionalis*, XXVIII-XXIX, 2007-2008.

Acestuia din urmă i se transmite declarația Rusiei cu privire la intervenția sa în Principatele Române, comunicată chiar Ministerului austriac de Externe de către purtătorul de cuvânt și afaceri rus (Geschäftsträger).

Regimentul I roșiori din Galați înainte de instrucția de pe dealurile Țiglinei.

Numai că Rusia țarului fiind imperiu explică intervenția sa prin extinderea evenimentelor revoluționare în Muntenia și Moldova și prin dorința sa, în acord cu Poarta (einverständlich mit der Pforte, subl. în text), de restabilire a ordinii. În aceste momente de cumpănă, Eisenbach însuși cere să fie schimbat din post, pe de o parte din pricina sănătății zdruncinate, pe de altă parte din cauza atacului foarte „dur și oficial” (das harte und öffentliche Urtheil) din nr. 212 din 30 iulie 1848 al ziarului german „*Allgemeine Zeitung*” (2/48). Însă până la soluționarea negativă a cererii formulate de agentul neamț Eisenbach, veștile alarmiste curg în continuare. La data de 4 august, însuși stărostia c.c. din Focșani scrie către agenția c.c. din Iași, raportând că situația militară este neschimbată: trupele ruse se află deja dincolo de Siret, cele otomane la Giurgiu. Se relatează despre vizita generalului Nicolae Golescu la Suleiman pașa și despre demiterea lui Neofit din funcția de președinte.

Regimental I roșiori și cazărmile de la Țiglina, precum și câmpul de instrucție

În data de 13 august a fost prins la Râmnicul Sărat și condus sub escortă la București un sol trimis de conducerea Moldovei la Suleiman pașa. Asupra sa a fost găsită și o chitanță în valoare de 20.000 de galbeni (2/50). Și din Bacău, starostele c.c., contele Neuhaus, trimite agenției din Iași o notă informativă la 14 august. În orașul Bacău holera aproape a încetat, mai mor doar două persoane cam la trei zile. În schimb în Târgu Ocna, Moinești și în sate, molima bântuie cu putere, la fel în districtul Roman. Satele sunt străbătute de patrule formate din 20-24 cazaci, conduși de un funcționar moldovean ca și călăuză. Ei verifică dacă domnește ordinea și adună toate plângerile scrise. La Bacău s-au răspândit chiar multe exemplare dintr-o broșură emisă de conducerea Moldovei (2/51). Sintetizând, vedem acum că Eisenbach raportează câteva zile mai târziu, la 18 august, în adresa sa către Wessenberg. Situația trupelor ruse ca și turce a rămas neschimbată.

Construcția silozului în bazinul portului Docuri din Galați. Anghel Saligny între 1884 - 1889 a lucrat la construcția docurilor și antrepozitelor de la Galați și Brăila propunând soluții originale, printre care: construcția fundațiilor pe straturi de fascine și piloți pentru cheiuri, a bazinelor de legătură cu Dunărea pentru silozuri și folosirea, pentru prima oară în lume, a betonului armat în construcția silozurilor. Pe baza unor invenții proprii, Anghel Saligny a construit, în premiera mondială, silozurile din beton armat, de la Brăila (1888) și Galați (1889).

Rușii, ca întotdeauna, țin ațintit un ochi asupra Moldovei, aflate în vecinătatea Basarabiei. Mai multe aspecte arată intenția lor de a rămâne multă vreme în Moldova: generalul Duhamel vrea să-și aducă soția din Rusia la Iași, unde și-a luat deja și o frumoasă casă boierească; soldații ruși bolnavi sunt cazați în cartierul Copou, în frumoasele case ale lui Lascăr Bogdan⁴⁵² și Pretschian?; rușii comandă

⁴⁵² Iorgu Scortescu cu dibăcia lui reușea să-i aducă clienți lui Nicu Asian, fiul hatmanului Alecu Asian de la Onești, să-i permită să joace oareșcare rol politic și să ție casă deschisă. Se însărcinase să plătească datoriile lui Lascar Bogdan și acesta, din partea lui, îi pusese la dispoziție spre acest sfârșit casa din Iași și moșia Unțeștii, de la ținutul Tutovei, după un număr de ani datoriile având să fie plătite, iar casa și moșia, libere acum de datorii, să se întoarcă în stăpânirea lui Lascar Bogdan. Acesta, un an sau doi după încheierea înțelegerii, fu înștiințat că Asian nu plătește datoriile și se folosește de chipul meșteșugit în care a redactat convențiunea dintre ei, pentru a se gera ca stăpân definitiv, și pe casă, și pe moșie. Se născu un proces între dâșii și, cu mare greu, izbuti Bogdan să

mari cantități de hrană și furaje; soldații ruși sunt cazați în locuințele indigenilor, dar și cele ale străinilor din orașul Iași. Internunțul Stürmer i-a scris lui Eisenbach despre dorința Porții de a-l schimba pe principele Mihail Sturdza. Drept alternative la „hospodariat” se indică boierii Roznovan⁴⁵³ sau Constantin Moruzi, care era supusul rus care a locuit la Odessa. Eisenbach arată că această dorință nu este împărtășită de Rusia, care a aflat în Sturdza un om de paie. Eisenbach redă în anexă două rapoarte noi din Focșani și Bacău, un exemplar din „*Albina românească*” și depeșa-circulară a conducerii ruse (2/49). La data de 21 august, agentul de la Iași raportează din nou ministrului său de Externe von Wessenberg.

Teatrul Papadopol de pe strada Brașoveni a fost construit în 1898, pe strada Brașoveni, de către negustorul Aristide Papadopol (Paul Păltănea, *Istoria Galațiului...*, vol. II, p. 349-350). În 1896, Primăria a cumpărat terenul necesar, dar nu a putut începe construcția, din cauza lipsei de fonduri.

scăpe moșia, dar casa rămase pierdută, iar deoarece datoriile rămăsese tot neplătite, Grozeștii, moșia de munte la care ședea Bogdan, au fost vânduți la mezat. – *Amintiri* de Radu Rosetti.

⁴⁵³ Recensământul lui Rumeanțev, din 1772-1773, înregistrează la Vascăuți o moșie a banului Nicolai Roznovan. Conacul Rosetti-Roznovan de la Lipcani, Briceni, este un edificiu reprezentativ pentru averea și faima acestei mari familii boierești din Moldova. Construcția edificiului a început în anii '20 ai sec. XIX, în timpul vieții contesei Ecaterina Rosetti-Rozovan (1785-1870), descendentă Ghica. Clădirea conacului a fost înălțată alături de Biserica „Sf. Ecaterina”. Biserica nu s-a păstrat până în zilele noastre. După moartea contesei, conacul a fost transmis nepoatei sale, Ecaterina K. von Dítman (1845-1923), descendentă din familia baroanei Rosen. În timpul acesteia au fost ridicate o anexă cu două etaje și turnul de apă (1884). Conacul este unul dintre primele realizate în stilul arhitectural clasicist, apărute în Basarabia anilor 1830. A fost reconstruit în anul 1870 și la mijlocul anilor 1950 ai secolului XX, ultima dată pentru a fi transformat în spital. Boierii Rosetti -Roznovanu au fost celebri în epocă pentru bogăția lor. Una din proprietățile familiei boierești, care datează din 1832, adăpostește în prezent sediul Primăriei Iași.

Continuând această inițiativă, Aristide Papadopol a construit teatrul care i-a purtat numele. Inaugurarea a avut loc pe 28 decembrie 1898, cu spectacolele „Fântâna Blanduziei” de V. Alecsandri și „Alecsandri la Mircești” de V.A. Urechia, rolurile principale fiind interpretate de Constantin Nottara, Aristizza Romanescu și Iancu Brezeanu. Pe 30 martie 1900, Ion Luca Caragiale, în cadrul singurei sale vizite la Galați, a susținut o conferință la Teatrul Papadopol, în care și-a prezentat ultimile sale lucrări. Într-un articol de ziar se lămurește tragedia teatrelor din Galați: „Teatrul Central, construit acum 20 de ani a fost mistuit de un groaznic incendiu numai în câteva ore. După distrugerea marelui teatru «Papadopol», l-am pierdut și pe acesta!”, scria ziarul *Dimineața*, vineri, 21 martie 1930. Deși teatrul nu corespundea tuturor cerințelor de securitate la incendiu, după cum recunoșteau chiar oficialitățile urbei, acesta era un teatru modern și solid construit, pentru a cărui ridicare se cheltuiseră bani mulți de la bugetul orașului. În jurul orei 4 dimineața a zilei de 20 martie, locuitorii din zonă s-au alarmat, văzând că din clădirea teatrului se ridică un fum gros. Când sergentul zonal a dat alarma de incendiu, de la mai toate ferestrele imobilului au țâșnit limbi de foc. Deși pompierii au sosit prompt la fața locului, toată lumea și-a dat imediat seama că nu mai era nimic de făcut pentru salvarea teatrului, lupta urmând a se da pentru evitarea propagării focului la imobilele învecinate. Sesizat fiind pericolul care amenința întregul cartier, începând de la parcul municipal până la biserica grecească, autoritățile au cerut ajutoare la pichetele militare de incendiu pentru ca, de comun acord cu pompierii, să se poată porni la o acțiune eficientă. În acest timp, focul continua să ardă cu furie. „O panică mare, mai scria *Dimineața*, s’a produs în momentul când flăcările, împinse de un vânt puternic, se îndreptau spre Școala grecească, cafeneaua «Trocadero», restaurantul «Elysée» și biserica grecească. Scântelele cădeau deasupra acoperișurilor acestor clădiri, care din moment în moment puteau lua foc”. Datorită măsurilor luate de pompieri, dar și datorită schimbării direcției vântului, până la urmă aceste clădiri vecine cu imobilul afectat au scăpat nevatamate. La fel și centrala teatrului, cu depozitul ei de păcură, care, dacă ar fi fost cuprinse de flăcări, ar fi transformat totul într-un adevărat sinistru. La miezul zilei focul era stins. Teatrul Central arsesese însă complet. Ziariștii relatau că din această mare clădire nu au rămas decât câteva ruine. „Întregul mobilier, cabina cinematografică, cancelaria, filmele au fost prefăcute în cenușe. Până și toate instrumentele muzicale aparținând orchestrei marinei militare au fost prefăcute în scrum”. Din păcate, incendiul a făcut și două victime. Maiorul Nicolau, șeful pompierilor (pe care cetitorul l-a văzut în două ilustrate cuprinse în această carte, n.n), urcase personal pe rezervorul de pacura pentru a-l uda și, la un moment dat, alunecând, era cât pe ce să cadă în mijlocul flăcărilor. Însă intervenția promptă a doi soldați l-a salvat din ghearele pârjolului; numai că respectivii militari au suferit arsuri grave, fiind internați la Spitalul Municipal din Galați. Un amănunt interesant pe care l-au luat în calcul și anchetatorii pârjolului a fost modul aproape instantaneu în care flăcările au cuprins întreaga clădire; de fapt, acesta a fost și motivul care a dus la arestarea antreprenorilor. Mai mult, nici unul dintre oamenii de serviciu, care ar fi trebuit să se afle în clădirea teatrului, nu era prezent, ceea ce a stârnit alte semne de întrebare asupra naturii focului și a dus la arestarea urgentă a lor. La 16 octombrie 1911 are loc în sala Teatrului „Papadopol” un festival omagial, prefațat de conferința lui C. Rădulescu-Motru, „*Ce este Eminescu pentru cultura română*” și în cadrul căruia au avut loc recitaluri de versuri și cântece, prezentarea comediei „Lais” de Emile Augier, (tradusă de Mihai Eminescu) în interpretarea unor actori bucureșteni, respectiv un program executat de orchestra Regimentului 11 Siret din Galați.

Lui Eisenbach i se par alarmiste veștile venite din Muntenia, care vorbesc despre recunoașterea conducerii provizorii de către Suleiman. Atitudinea mai

concesivă a Porții îi contrariază pe ruși. A aflat că Vladimir Titoff, trimisul extraordinar și ministrul plenipotențiar al Rusiei la Poartă⁴⁵⁴, ar fi părăsit ostentativ Constantinopolul.

Proiectul „Palatului Cultural”, realizat inițial de arhitect S. G. Conțifide, a fost gata în 1924, dar palatul era prea mare și costurile, uriașe, așa că, după un concurs, a câștigat arhitectul bucureștean Ion D. Enescu. Planșele cu desenele fațadelor, de un farmec aparte, se păstrează la Colecții speciale, în Biblioteca „V. A. Urechia”. Aflat pe lista monumentelor istorice sub numele „Societatea Culturală „V. A. Urechia”, construcția ridicată între 1930 și 1949, din '41 găzduind biblioteca publică, acum Teatrul Dramatic „Fani Tardini”, este construit în stil arhitectonic grecesc, cu fronton triunghiular, sprijinit pe șase coloane dorice. Pe fronton admirăm un extraordinar basorelief, executat între 1956 și 1957 de sculptorul Mac Constantinescu, cu eroi din poveștile românești, Cosânzeana, Făt-Frumos, balaurul, dar și bogățiile zonei: apa, peștele, strugurii. În orașul în care reprezentații teatrale se dădeau de prin 1837, la Hanul Ventura (cam lângă Biserica Grecească), cu un proiect de teatru din 1862, aprobat de domnitorul Cuza, însă nefinalizat, și unde Fani Tardini și-a fixat trupa în 1872, abia la 1 septembrie 1955 debuta, aici, Teatrul de Stat Galați. În 1903, un comitet, cu președinte episcopul Pimen Georgescu, vicepreședinte, delegatul României la Comisia Europeană a Dunării, gen. Pencovici, din comitet făcând parte și primarul Ion E. Bastache (avocat, primar noiembrie 1902-septembrie 1904) și alte somități locale, a adunat bani; primele donații venind de la absolvenții Liceului „V. Alecsandri”. În 1919, altă asociație (!) Societatea Culturală „V. A. Urechia”, cu președinte de onoare regina Maria, fiind cooptat și mitropolitul Miron Cristea, arhiepiscopul Chișinăului și Hotinului, președintele Academiei, universitari din mari orașe românești; dar lucrurile au bătut în continuare pasul pe loc! Abia în '21,

⁴⁵⁴ Ibidem, vol. II, p. 236.

deci la două decenii după moartea inițiatorului proiectului, marele V.A. Urechea, Societatea putea cumpăra terenul de la o descendentă a lui Panaite Malaxa, Elena Carp, după lungi procese cu vânzătoarea și moștenitorii ei, ba chiar și cu Ministerul Instrucțiunii Publice... până-n 1927! Pentru strângerea de fonduri, s-au organizat conferințe (au fost prezenți în oraș Iorga, Galaction, Țițeica, invitați străini etc.), baluri, spectacole s-au vândut ilustrate, timbre și cărți poștale, sau strâns donații. Autorizația de construcție a nou-intitulatului „Cămin Cultural al Societății” a fost solicitată în '33, cu planurile arhitectului Enescu, pentru str. Domnească nr. 59. Anul următor, se făcea apel la Consiliul Comunal (Local) Galați, care a alocat un milion de lei pentru finalizare; s-au cheltuit însă două. Un an mai târziu, aflat „la roșu”, palatul mai cerea patru milioane. Ulterior, au „picurat” sume mici din ce se tot cerea ministerelor. În '41, mareșalul Ion Antonescu refuza să dea 20.000 lei. Ministerul Culturii a cerut lămuriri și a aflat că s-au cheltuit nouă milioane. Ulterior, pentru finalizare s-au cheltuit 11,5 milioane. În '43, deși an de război, Guvernul aloca 3,5 milioane către Primărie, pentru Palatul „Urechia”, actualul Teatru Dramatic „Fani Tardini”. – Victor Cilincă, Vremuri și vremuri: Palatul Urechia, Sala Stalin, Teatrul „Tardini”, ziarul Viața liberă, Vineri, 23 Ianuarie 2015.

În data de 18 august seara, generalul Duhamel, însoțit de un adjutant al prințului Sturdza, s-a deplasat la Bîrlad pentru a se sfătui acolo cu comandanții ruși Gerstenzweig și Lüders. La Iași există temerea că se vor întări efectivele ruse pe linia de jos a Prutului, la granița Moldovei. La Constantinopol, Reșid pașa, demis în mai 1848 din funcția de ministru de Externe, și-ar fi reluat funcția de prim-ministru și ar fi dezavuat profund toate măsurile întreprinse de către Suleiman pașa. Conform unei note a starostelui lor de la Focșani, Poppson, trimise emisarului moldovean, trimis la Suleiman, dar interceptat de munteni și însoțit de gardiști până la București, la locotenentă, nu i s-a desigilat pachetul, iar zvonul chitanței cele atât de serioase, de 20.000 galbeni, nu s-a adevărit (vezi documentul 2/50). Domnul Mussurus, reprezentantul rus la Iași, știe că în pachet se aflau scrisori de la prințul Sturdza și de la generalul Duhamel către Suleiman pașa.

Primele blocuri muncitorești construite pe strada Traian, colț cu strada Cezar.

Suleiman ar fi trimis un agent al său la prințul Sturdza, pentru a-i cere rechemarea boierilor moldoveni exilați în Turcia. Se spune că în răspunsul său, însăși Sturdza principele s-ar fi declarat a fi de acord cu aceasta, cu condiția ca respectivii boieri să-și recunoască vinovăția și să ceară iertare pentru faptele lor, lucru puțin probabil. Cu aceeași intenție a fost trimis și marele boier Alecu Roznovanu la boierii fugiți în Bucovina. Vechea rezidență a gospodarilor moldoveni, unde până acum se aflau doar birouri ale administrației, precum și cazarma miliției din apropiere, vor sluji cazării trupelor ruse.

Înalții ofițeri ruși și chiar soldații pedestri din miliția moldoveană vor fi încartiruiți și ei tot în casele unor cetățeni privați. Continuă achiziționarea de grâne, de fân, de unt ș.a., cărate de pe moșii și duse pentru a aproviziona armata rusă. Holera declanșată este mai puțin puternică în orașe; însă la sate ea face încă ravagii. Anexele acestui raport sunt două. Prima, din Giurgiu, emisă la 2/14 august 1848, este copia în limba franceză a notei lui Suleiman, făcută către consulul general rus în principate, von Kotzebue, în care acesta din urmă este anunțat că guvernul provizoriu din Muntenia a fost înlocuit cu o locotenență formată din trei persoane.

În al doilea document anexat, acela care apare ca provenind din Focșani, de la 17 august 1848, starostele c.c. Poppson îi comunică lui Eisenbach instalarea căimăcămiei la București (2/57). În scrisoarea din 25 august, misivă adresată ministrului austriac de Externe, Eisenbach arată că, în baza rapoartelor starostelui Popowitz din Huși (20 august) și a stărostiei c.c. din Bîrlad (23 august), de la Bîrlad a pornit spre Basarabia un divizion rus, care va fi înlocuit cu un altul; alte 200 de care cu pesmeți și fâină au sosit la Bîrlad; generalul Duhamel a trecut în 19 august prin Huși și Leova, unde s-a oprit doar două ore.

În 21 august Eisenbach a purtat o convorbire cu generalul rus, care revenise la Iași. Duhamel i-a spus că Poarta va crea cele mai mari neplăceri prin șovăielile ei de a acționa în Muntenia, iar Rusia nu va renunța în a-și apăra drepturile sale. Duhamel a insinuat că Suleiman ar fi fost mituit (bestochen) de munteni cu 40.000 galbeni. Comentariul lui Eisenbach la aceasta: „Astfel de învinuiri reciproce între ruși și turci sunt la ordinea zilei” (Derlei gegenseitige Anschuldigungen sind zwischen Russen und Türken an der Tagesordnung).

Trupele ruse, staționate până acum în Copou, au părăsit orașul în 24 august, stabilindu-și apoi corturile de campanie între cartierul Tătărași și satul Slobozia. Numărul soldaților ruși bolnavi din tabăra din Copou depășește 400 de oameni. Înlocuitorul consulului general prusac din Iași, von Loos, a reluat legăturile cu conducerea Moldovei (2/59). La finele lunii august, în data de 28, se mai emite un alt raport al agentului Eisenbach către ministrul c.c. de Externe. Starostele

Poppson, din Focșani, i-a confirmat lui Eisenbach afirmația lui Duhamel că Rusia nu va recunoaște noua situație din Muntenia și că, în caz de nevoie, va intra cu armele pentru a restabili Regulamentul organic.

Editura J. Șaraga & Co., Fortuna, București, cu o fotografie aparținând lui H. Wichman din Galați, lasă posternității o frumoasă imagine, care surprinde portul Galați în plină dezvoltare, cu cheurile refăcute, cu antrepozite de mărfuri, imagine luată probabil în jurul anului 1900, atunci când liniile de navigație pe Dunăre austriece, rusești, franceze și grecești se grăbeau să ocupe poziții bune la gurile Dunării.

Se zvonește că în 30 august trupele ruse de lângă Iași vor pleca către Bîrlad, unde se vor unifica cu trupele de acolo, iar armata reunită se va îndrepta spre Focșani și, de acolo, spre Muntenia. În Iași, la Bîrlad și Tecuci vor fi aduse alte trupe din corpul de ulani condus de generalul Muravieff, apreciindu-se că e vorba de 20.000-50.000 soldați. Din însărcinarea ministrului moldovean de Interne, toți ispravnicii au pregătit deja în Vaslui, Bîrlad, Tecuci și Focșani câte 300 kg de ovăz pentru caii trupelor ruse ce vor poposi în aceste localități. Numai țara singură poartă povara întreținerii numărului masiv de soldați ruși veniți. Și tot așa, din ordin al ministrului de interne, ispravnicii anunță prin districte că aceasta este voința țarului Nicolae. Contribuțiile în produse, luate fără despăgubire, afectează toate clasele sociale; la iarnă va fi foamete. Se spune că, dacă rușii vor intra în Muntenia, muntenii se vor retrage în Oltenia, luând cu sine doar strictul necesar de alimente, dar în urma lor arzând recoltele și otrăvind fântânile.

În Moldova, care și-a pierdut autonomia, întreg aparatul de stat, atâta cât a mai rămas, s-a transformat în „unelte ale unei puteri străine” (Werkzeuge und Handlanger einer fremden Macht). În aceste condiții, Eisenbach pune sub semnul

întrebării rostul existenței agenției cesaro-c. din Iași⁴⁵⁵, care a devenit un simplu observator, fără a mai putea interveni în favoarea supușilor austrieci din Moldova. Numărul soldaților ruși bolnavi crește; în 26 august erau 522 bolnavi, internați în 9 case private transformate în spitale. Generalul Duhamel i-a comunicat lui Eisenbach că, deși dezamăgit că nu are recunoașterea Porții, principele Sturdza ar fi afirmat că este gata să renunțe la domnie, dacă Poarta consideră aceasta o garanție a refacerii liniștii în principat. Se alătură în anexă o scrisoare, dată în orașul Focșani, în 24 august 1848, a starostelui Poppson către Eisenbach (2/60).

Școala mixtă germană (Deutsche Schule) din Galați, str. Lascăr Catargiu nr.15 în 1914. O Școală Parohială în Galați era deschisă în anul 1835, dar este recunoscută oficial de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice abia în 1922. Timp de 10 ani este mereu zguduită de lipsa banilor, a personalului necesar, a unui local propriu etc. În 1843 episcopul Paul Sardi propune înființarea în Galați a unei școli cu predare în limba franceză (P. Tocănel, *Storia della Chiesa Cattolica in*

⁴⁵⁵ În anii revoluției pașoptiste, între reprezentanții diplomați ai marilor puteri în Moldova se numără: agentul consular austriac Eisenbach; Christian (sau Wilhelm) von Kotzebue, consul al Rusiei în Moldova (1847- cel puțin 1849, este, în același timp, consul rus în Muntenia); consulul francez Guérault; baronul Emil von Richthofen (1846-1848), consul general al Prusiei în Moldova și în Muntenia, girantul consular prusac fiind König; Constantin I de Rizo, consulul Greciei (cel puțin 1844-1848); Biscop (Bischof), consulul Belgiei (cel puțin 1844-1848, Fondul 1848 al Institutului de Istorie din Cluj; Grigore Ploșteanu, *Românii în conștiința Europei. Studii și articole*, Târgu Mureș, Edit. Veritas, 1994; Dan Berindei, *Revoluția Română din 1848-1849*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, 1997, p. 155.). Despre mandatul agentului consular Eisenbach și despre perioada petrecută în misiunea din Moldova, despre biografia sa anterioară și ulterioară deținem mult mai puține informații, decât asupra omologului său din Muntenia, Casimir von Timoni. Nici chiar numele de botez al primului nu ne este cunoscut, deoarece toate documentele sunt semnate de el doar cu numele de familie și fără particula nobiliară: „Eisenbach”.

Romania , vol.3, partea a II-a, Padova, 1965, p. 334). În anul 1846 era așteptat să vină de la Constantinopol la Galați preotul Filip Nicola, pentru a conduce școala cu predare în limbile italiană, franceză, germană și română (D. Doboș, *Biserica și școala*, vol.I, Iași, 2003, p.56). În 1868 școala este reînființată de domnitorul Al. I. Cuza după discuțiile avute cu episcopul Iosif Salandari și cu strădania preotului Daniel Pietrobono. Peste zece ani, în 1878, episcopul Dehm i-a încredințat preotului Adolf Müller conducerea școlii parahiale constatând că studiul limbii germane în Galați era indispensabil (I. Gabor, *Ierarhia catolică a Moldovei. Vicariatul Apostolic al Moldovei*, în manuscris, Frumoasa, 1874, p. 118). În 1880 preotul Daniel Pietrobono primea 1000 de franci aur pentru școala din Galați în care se învăța româna, franceza, italiana și germana (D. Doboș, *Biserica și școala*, vol.I, Iași, 2003, p.58), pe care o frecventau 98 de băieți. În 1883 Nicolae Iosif Camilli confirmă că școala din Galați funcționa într-un local cu patru clase, având 100 de elevi și trei profesori diecezani pe lângă preotul pastor al comunității catolice. Notre Dame de Sion din Galați primește autorizația de funcționare de la Ministerul Cultelor și instrucțiunii Publice în decembrie 1867 (P. Tocănel, *Storia della Chiesa Cattolica in Romania* , vol.3, partea a II-a, Padova, 1965, p. 561) și este pus sub patronajul Sf. Francisc de Assisi. Părintele Théodore Ratisbonne vizitează institutul din Galați și se declară satisfăcut de activitatea surorilor și de interesul elevelor pentru școală: „Nicăieri nu am aflat eleve mai dornice de însușirea cuvântului!” (Théodore Ratisbonne, *Fondation et dernières années 1854 – 1884*, Roma, 1983, p. 157; D. Doboș, *op. cit.*, p. 115).

Agitația aceasta pronunțată de pe ambele maluri ale Dunării sunt un indiciu destul de lămuritor privitor la reșezarea lumii și a sferelor de influență dorite. La începutul lunii septembrie, agentul Eisenbach emite o circulară către supușii austrieci din Moldova. El mai anunță că, în urma unei convorbiri purtate cu secretarul de stat, i s-a dat asigurarea verbală că peste doar câteva săptămâni se va constitui o comisie, care va stabili corect prețul produselor rechiziționate de la comercianții austrieci (făină, țuică) ori de la crescătorii austrieci de animale, urmând să se achite în bani peșin despăgubirea lor.

De aceea, supușii austrieci trebuie să fie atenți să încaseze chitanțe, la predarea produselor, deoarece despăgubirea se va face în baza acestor chitanțe (4 septembrie 1848, 3/112). Din 5 septembrie datează nota Ministerului austriac de Externe adresată către: 1. Timoni de la București, 2. Eisenbach din Iași, 3. ministrul austriac de Război, 4. ministrul austriac de Interne, 5. ministrul ungar de Externe, 6. ministrul austriac al Comerțului. Tuturor li se aduce la cunoștință că Ministerul austriac de externe a cerut atât Rusiei cât și Turciei, după ocuparea principatelor dunărene, să respecte și asigure drepturile și privilegiile supușilor săi c.c. în Moldova și Muntenia (2/66).

Realitatea contrazice însă asigurările solicitate de Ministerul c.c. al Afacerilor Externe. La 8 septembrie, agentul Eisenbach îi raportează ministrului său de resort, care era contele von Wessenberg, despre rechiziționarea aproape forțată a

produselor și alimentelor de la supușii austrieci (2/123)⁴⁵⁶. În aceeași zi, agentul din Iași îi mai trimite ministrului un raport, la care anexează note informative din Focșani și Huși; proiectul unei înțelegeri între trimisul rus la Constantinopol, Titoff, și Divan, comunicat lui Eisenbach de generalul Duhamel.

Secretarul consulatului francez din Iași, Piers, a intrat în serviciul generalului Lüders, pentru a-i purta corespondența în limba franceză. În același scop a sosit de la Sankt Petersburg acum două luni și jumătate un înalt funcționar al Ministerului rus de externe, care slujește pe lângă generalul Duhamel. Același general a plecat ieri seară tocmai la Galați, pentru a se putea întâlni cu Amedschi Fuad effendi⁴⁵⁷. Internunțul contele Stürmer i-a trimis lui Eisenbach în data de 29 august 1848 o

⁴⁵⁶ Într-un raport adresat Londrei de către ministrul rezident britanic la Constantinopol Alexander Straton în 1 803 privind comerțul și navigația britanică pe Marea Neagră erau enumerate mărfurile expediate din Principate și din Bulgaria spre capitala otomană, subliniindu-se importanța crescândă a portului Galați și a importului de cherestea de către englezi (P. R. O., F. O., Turkey, dos. 78/39, f. 84 V⁰).

⁴⁵⁷ Anul revoluționar 1848 a consacrat pentru totdeauna virtuțile patriotice și jertfa de sine pentru idealurile democrației și independenței, ale pompierilor militari. Nici nu se vindeaseră rănilor incendiului care a devastat Bucureștiul, în martie 1847, când la 13 Septembrie 1848 sângele ostașilor pompieri din București și a infanteriștilor, a înroșit cazarma din Dealul Spirii și împrejurimile sale. Suleiman-Pașa, însoțit de o armată numeroasă, a trecut Dunărea pentru a înăbuși revoluția română. Alarmați fiind revoluționarii români s-a constituit, la 28 iulie/9 august 1848, o locotenentă domnească, formată din trei foști fruntași revoluționari între care și fostul ministru de interne Nicolae Golescu. Reclamat de boierii reacționari că a tradat Suleiman-Pașa a fost înlocuit de Sultan cu Fuad-Efendi, care s-a arătat mai ferm în înăbușirea Revoluției române. Indignați de modul cum s-au comportat trupele turcești la intrarea în Capitală, când au maltratat cu săbiile și lăncile populația civilă, trecând cu caii peste cei căzuți, și de arestarea conducătorilor Revoluției române, unitățile militare române s-au pus în mișcare, în pofida cuvântului de ordine al Locotenenței domnești, de a se abține de la orice act ostil față de armata invadatoare. Roata de pompieri a orașului București a părăsit cazarma de la Agie sub comanda căpitanului Pavel Zăgănescu. Ea a angajat, în mod spontan, lupta cu a doua coloană otomană, care, de douăzeci de ori mai numeroasă decât compania de pompieri, a pătruns în oraș prin bariera Dealul Spirii și a staționat în fața cazarmii de infanterie. În cursul luptei inegale, dar eroice, ostașii roatei de pompieri, sprijinite de celelalte unități militare române și de cetățeni înarmați, au asaltat la baionetă artileria dușmană, capturându-i o parte din tunurile pe care le-a întors apoi împotriva turcilor, provocându-le sute de morți și răniți. Au căzut în această eroică bătălie mai mult de jumătate din efectivul companiei de pompieri, între care și ofițerii Dănescu și Starostescu, precum și o parte din ostașii Batalionului 2 din Regimentul 2 infanterie, care participaseră la luptă, trăgând asupra turcilor din interiorul cazarmii. Și-au pierdut viața în inegală încheștare 200 de otomani, 47 de soldați pompieri și 2 ofițeri (care au fost înhumați ulterior în curtea Bisericii Sf. Gheorghe Plevenei), și au rezultat peste 100 de răniți. Ceilalți pompieri, în frunte cu sublocotenentul Dincă Bălășeanu, s-au retras, pentru a continua lupta, în tabăra generalului Gheorghe Magheru de la Râureni.

notă a ministrului otoman de Externe, referitoare la pașii de întreprins în Muntenia de către puterea suzerană, notă pe care, de asemenea, o redă în anexă.

Cu mai bine de un secol în urmă a luat naștere în țara noastră, inspirată după modelul asociațiilor similare din Anglia (British Association for the Advancement of Science, 1831) și din Franța (Association française pour l'avancement des sciences, 1872), la inițiativa dr. C. I. Istrati, Asociațiunea română pentru înaintarea și răspândirea științelor. Ea s-a constituit în capitala Moldovei, Iași, unde s-a ținut primul ei congres între 2 - 5 iunie 1902, din conlucrarea Societății de științe din București cu societățile surori din Iași: Societatea medicilor și naturaliştilor, Societatea științifică și Societatea „Archiva literară și științifică”. Aceasta a ținut opt congrese în perioada antebelică, având următorii președinți: 1. Iași, 2 - 5 iunie 1902, președinte: Petre Poni (1841-1925), membru „activ” al Academiei Române din 1879, de 4 ori președinte al ei. 2. București, 21 - 25 septembrie 1903, președinte: dr. Constantin Istrati (1850-1918), membru titular al Academiei Române din 1899, de 3 ori președinte al ei. 3. Constanța, 26 - 30 septembrie 1904, președinte: ing. Elie Radu (1853-1931), membru onorar al Academiei Române din 1926. 4. Craiova, 25 - 27 septembrie 1905, președinte: Ștefan Hepites (1851-1922), membru titular al Academiei Române din 1902, de 3 ori vicepreședinte și o dată secretar general al ei. 5. București, 7 septembrie - 1 octombrie 1906, președinte: dr. Constantin Istrati. 6. Focșani, 20 - 22 septembrie 1909, (ocazionat de semicentenarul Unirii Principatelor), președinte: Petre Poni. 7. Târgoviște, 23 - 25 septembrie 1911, președinte: ing. Ion Ionescu (Bizeț) (1870-1946), membru corespondent al Academiei Române din 1919, unul dintre „stâlpii” Gazetei Matematiche. 8. Galați, 4 - 7 octombrie 1912, președinte: Gheorghe Țițeica (1873- 1939), membru titular al Academiei Române din 1913, de 2 ori vicepreședinte și de 2 ori secretar general al ei. Congresul au avut în program excursii și vizitela noul bazin al Brateșului, arsenalul marinei, șantierul naval Femic, stabilimentele industriale și comerciale din port; la carierele de piatră de la Turcoaia.- Elvira Botez, Scurt istoric al *Asociațiunii pentru înaintarea și răspândirea științelor*, rev. *Noema*, vol. IV, nr. 1, Cluj Napoca, 2005.

Ieri, 7 septembrie, gospodarul Mihail Sturdza i-a încredințat agentului cesaro-crăiesc un memoriu, cu rugămintea de a-l transmite la Constantinopol și ministrului austriac de Externe. Anexe: I. Huși, 4 septembrie 1848. Starostele c.c.

Popowitz către agentul c.c. din Iași, raportează despre sosirea continuă a tot mai multe trupe ruse la Leova, de unde vor descinde în Moldova, se pare, în data de 9 septembrie. Multe alimente de bază într-o campanie militară precum: fân, secară, rachiu, brânză, făină, oțet, vaci și altele sunt aduse în stațiile de la Fălciu, Iepureni și de la Bîrlad, pentru asigurarea hranei trupelor ruse. II. Focșani, 4 septembrie 1848. Starostele c.c. Johann Poppson către agenția c.c. din Iași.

Strada I.H. Rădulescu, astăzi strada Gării

O persoană tocmai sosită din Tecuci a anunțat că acolo au ajuns două batalioane de infanterie rusă. Însemnate cantități de alimente au fost atunci transportate la Tecuci. Agenda lui Ali pașa⁴⁵⁸, ministrul otoman de Externe, în

⁴⁵⁸ După unire ne vom reîntâlni cu acest ministru într-o altă împrejurare. Domnitorul Alexandru Ioan Cuza a avut de-a lungul scurtei sale domnii, relații de prietenie și de colaborare pe diferite planuri, inclusiv cel militar cu poporul sârb. Una din acțiuni, se referă la asigurarea trecerii pe teritoriul Principatelor Unite a unui convoi compus din 500 de care încărcate cu arme și muniții venite din Rusia și având ca destinație Serbia. Acțiunea are ca suport prietenia dintre el și Principele Mihail Obrenovici al Serbiei, dar și rugămintea „prieteniei” sale Maria Obrenovici, fiica lui Costin și a Smarandei Catargi, fostă soție a prințului Obrenovici. Trecerea acestui convoi a ridicat numeroase probleme de natură diplomatică. Astfel, la data de 23 noiembrie, consulul englez Green și cel austriac Eder primesc știri despre convoiul care intrase în Moldova. A doua zi, primiți de Cuza, domnul afirmă „că nu are date despre acest convoi, adăugând că este un zvon fals prezența carelor” (C. C. Giurăscu „Tranzitul armelor sârbești prin România sub Cuza Vodă, 1862, în „Romanoslavica” XI, 1965, p. 33). Ministrul de externe turc, Ali Pașa, ordonă reprezentantului Porții în Comisia Europeană a Dunării să ceară lui Cuza sechestrarea armelor. Domnul Unirii nu se lasă intimidat și tergiversează luarea unei hotărâri. Poarta consideră că transportul de arme încalcă Convenția de la Paris din 1858 și, în consecință trebuie oprit. Dar pentru acest lucru este necesar acordul tuturor marilor puteri garante. Lucru imposibil de realizat, deoarece Rusia trimisese

limba franceză, conține următoarele puncte adoptate: 1. sosirea sa la București în fruntea unor trupe masive; 2. declararea ca nule și neavenite a articolelor programului revoluționar din 11/23 iunie 1848; 3. declararea ca fiind absolut nule și neavenite a dispozițiilor contrare Regulamentului Organic, emise de „pretinsul guvern provizoriu”; 4. declararea membrilor guvernului provizoriu și a complicilor lor ca fiind vinovați și deferirea lor justiției sultanului; 5. să se cadă de acord împreună cu generalul Duhamel asupra măsurilor ulterioare: alegerea caimacamului, revenirea angajaților civili și militari în posturile lor; 6. trecerea asupra lui Emin effendi a tuturor atribuțiilor lui Talaat effendi avute în Moldova; 7. Suleiman pașa va prelua așadar imediat comanda trupelor și a tuturor chestiunilor, cu excepția acelorora, care intră numai în atribuția lui Fuad effendi și a generalului Duhamel; 8. rezilierea mandatului lui Ioan Ghica și a celorlalți deputați la Constantinopol. 4. Iași, 7 septembrie 1848. Prin intermediul agentului consular Eisenbach din Iași, prințul Mihail Sturdza înaintează un memorandum și Ministerului austriac de Externe, dar și Ministerului otoman de Externe, document în limba franceză.

Memorandumul prințului Mihail Sturdza se referă la atribuțiile și legalitatea adunărilor obștești și a propriei poziții (6/90). La 11 septembrie 1848, agentul c.c. Eisenbach îi trimite ministrului Wessenberg un raport politic, care se referă la instrucțiunile de care beneficiază noul comisar otoman Fuad effendi. Acest Amedschi Fuad effendi, înainte de 1848 participant la misiuni diplomatice la Paris și chiar la Madrid, este numit în septembrie 1848 comisar (amedschi) extraordinar al Porții la București și Iași, înlocuindu-l pe Suleiman pașa⁴⁵⁹.

Anexe: 1. Bacău, 7 septembrie 1848. Raportul starostelui cesaro-c., contele Neuhaus, relatează despre: încetarea holerei; câteva mici detașamente neregulate rusești care patrulează prin districtele din zonă pentru a prinde persoanele suspecte; rumoarea produsă de arestarea episcopului de Roman, care a fost adus

armele, iar Franța ne susținea pe noi și sârbi. La jumătatea lunii decembrie, transportul de arme trecuse la sârbi, pe la Crivina, lângă Gruia, pe Dunăre. După trecerea acestuia la sud de Dunăre, ofițerilor români li s-a pregătit o primire deosebită urmată de un banchet la Raduevatz. La scurtă vreme, armata română a primit din partea guvernului sârb 24 de tunuri. O delegație de ofițeri sârbi condusă de colonelul Milivoi Petrovici a înmănat domnitorului Cuza-ca dar de la principele Mihail Obrenovici-o sabie de paradă, lucrată într-un atelier vienez, purtând marca, „Mayernofer G. Klinkasch”. Inscripția ei este deosebit de semnificativă: „Amicus certus in re incerta” (Prieten sigur în vremuri nesigure). Mănerul este din aur și înfățișează pe Sf. Andrei (patronul Serbiei), la picioarele lui aflându-se un leu și un vultur, simbolizând probabil Serbia și România, luptându-se cu un șarpe, simbolizând poate Imperiul otoman. Teaca este împodobită cu briliante și smaralde. Pe ea apar monogramele lui Cuza și Obremovici. Sabia a fost purtată de Cuza la deschiderea sesiunii Corpurilor Legiuitoare la 15 noiembrie 1863.

⁴⁵⁹ Ibidem, vol. II, p. 243.

sub pază și escortă de trupe ruso-moldovene mai întâi la Bacău, ca să fie transportat apoi la Focșani. 2. Focșani, 9 septembrie 1848. Starostele agenției c.c. enumeră trupele rusești care au și intrat deja în Tecuci. 3. Huși, 7 septembrie, 1848. Starostele Popovici (Popowitz) scrie tot despre trupele ruse. 4. Galați, 8 august 1848.

Se relatează despre sosirea la Galați, în după-amiaza zilei de 7 septembrie, a lui Fuad efendi, comisarul ce i-a înlocuit pe Omer pașa și respectiv Suleiman pașa; și Kotzebue se află la Galați, iar Duhamel este așteptat aici din oră-n oră (2/71). În raportul său din 15 septem., Eisenbach îi relatează ministrului de Externe Wessenberg despre evenimentele politice din Muntenia. I se pare că Poarta a pierdut multă influență prin atitudinea ei conciliantă. De pildă, comentează domnul Eisenbach, Poarta a decernat ordine membrilor căimăcămiei, pe care apoi a destituit-o! Talaat effendi i se pare a fi o persoană duplicitară. Generalul Duhamel⁴⁶⁰, 15 Consulatele, agențiile consulare și stărostiile Austriei 133 care s-a întâlnit cu Fuad effendi, urmează a se deplasa la București. La Iași se tot vorbește despre iminenta detronare a principelui Sturdza și despre desemnarea marelui boier Grigore Ghica, fiul logofătului Alecu Ghica, fost ministru de Interne, în calitate de caimacam al Moldovei. Eisenbach se află în relații strânse cu ambii, pe care îi consideră ca „bărbați de onoare”, dar lipsiți de tăria și energia de a-i îndepărta pe lingușitorii din jurul lor.

⁴⁶⁰ Între străbunii acestui general era și Henri Louis Duhamel (1700-1782), un exponent al iluminismului francez, care a și scris un număr destul de mare de cărți științifice, precum și de interes economic. În anul 1732 a fost numit „Inspecteur général de la marine”. Strănepotul însă era „...un om ursuz, care zâmbea odată pe an: de ziua Împăratului”. - *Bucureștiul supt Guvenul vremelnicesc*, Emanuei Bădescu. După înăbușirea revoluției, la 13 septembrie 1848, a urmat o aprigă prigoană contrarevoluționară împotriva luptătorilor pașoptiști. Slujitorii școlii erau considerați principalii vinovați de răspândirea ideilor revoluționare în popor. Arestările au început, din ordinal generalilor ruși, în a doua jumătate a lunii septembrie 1848 și au continuat până în martie 1849. După ce au fost arestați prin județele respective, profesorii, învățătorii și ceilalți revoluționari, au fost aduși la închisoarea de la mănăstirea Văcărești. La 18 noiembrie 1848, printr-un decret al caimacamului C. Cantacuzino, lua naștere „Comisia alcătuită pentru cercetarea celor amestecați în fapte revoluționare”. Comisia era formată din trei dregători reacționari ai vechiului regim: M. Cornescu, Scarlat Ghica și colonelul Garbățchi. La lucrările acesteia asistau și un ofițer superior rus și unul turc. Pentru profesorul Gheorghe Călinescu, învinuirea Comisiei a fost că acesta „a îndeplinit în toată întinderea poruncile guvernului revoluționar și instrucțiunile de communism ale lui Eliad”. Gh. Călinescu a mai fost învinuit și de faptul că a insuflat locuitorilor țărani mare vrăjmășie asupra proprietarilor. Pe I. G. Gorjanu la Prahova și M. Gheorghescu la Gorj, Comisia de anchetă i-a declarat „părtași la faptele revoluționare”, acuzându-i că au făcut propagandă „în favoarea constituției” și că „au deslușit” această constituție la învățători, candidați și săteni, invitându-i „în acel duh revoluționar”. Pentru toți, Comisia a decis să rămână în închisoare până când generalul rus Duhamel „va hotări”. Majoritatea profesorilor și învățătorilor întemnițați au fost eliberați din închisoarea Văcărești în iulie 1849.

Contele Alexander von Nikolajewitsch Lüders (1790-1874), general în armata rusă. În 1848 el a condus trupele rusești în Moldova și Țara Românească. În timpul Războiului Crimeii (1854-1856) a condus operațiunile Armatei ruse se Sud.

Îi trimite în anexă două numere din „*Albina românească*” (2/82). Spre ilustrare, rezumăm conținutul celor două numere ale gazetei de la Iași. „*Albina românească*”⁴⁶¹, nr. 69, duminică 29 august 1848, anul XX, în limba română cu litere chirilice, p. 277-280, prezintă ultimele noutăți din Iași; două medicamente împotriva holerei, aduse la cunoștință de medicul Haas din Viena; noutăți din alte țări (precum Turcia, Austria, Germania, Italia, Prusia, Spania, Marea Britanie, Elveția, Danemarca, Suedia) (2/83).

„*Albina românească*”, nr. 70, joi 2 septembrie 1848, anul XX, anunță decizia pensionării dragomanului agenției c.c. din Iași, Constantin Rosolimo, și înlocuirea sa cu Alexandru Savul, care este concomitent avansat la gradul de ofițer. Rubrica „*Novitale din afară*” prezintă informații din Austria, Germania, Italia, Prusia, Franța, Spania, Marea Britanie (2/84). La data de 18 septembrie, Eisenbach îi raportează lui Wessenberg că a fost informat de von Kotzebue că, în cazul în care Fuad effendi nu ar respecta instrucțiunile Porții, generalul Duhamel v-a ordona

⁴⁶¹ *Albina Românească* a fost o gazetă politico-literară. Apare la Iași, bisăptămânal (1 iunie 1829-3 ianuarie 1835; 3 ianuarie 1837-2 ianuarie 1850). Proprietar și redactor Gh. Asachi. A publicat și suplimentul literar *Alăuta Românească*. După *Courrier de Moldavie*, tipărit la Iași în limba franceză, *Albina Românească* este primul ziar în limba română din Moldova, care alături de *Curierul Românesc* redactat de I. Heliade Rădulescu, la București, și de *Gazeta de Transilvania* a lui G. Barițiu de la Brașov pune bazele presei periodice românești. La început sunt gazete aproape oficiale, pentru că publică mai ales știri politice din țară și din afară; dar mai târziu încep să dea și mici informații literare, să dea articole istorice, nuvele, poezii, astfel că ajung să strângă în jurul lor toată mișcarea literară din țară.

ocuparea Munteniei de către trupele ruse, nemaiașteptând alte porunci venite de la Sankt Petersburg.

Corpul de armată rus, aflat la Leova sub conducerea generalului Lüders, este gata de marș și așteaptă doar ordinul de pornire spre Moldova. Conform unor știri din Huși, isprăvnicia de acolo a ridicat forțat în zilele de 11, 12 și 13 septembrie 1.000 găleți de țuică de la comercianți și le-a trimis rușilor la Tecuci. Anexă: Focșani, 14 septembrie 1848.

Starostele cesaro-c. Poppson relatează către Eisenbach despre efectivele ruse observate de el la Tecuci și despre convorbirea purtată cu von Kotzebue (2/88). La 22 septembrie, agentul Eisenbach îi trimite ministrului de Externe și al Casei imperiale, baronul von Wessenberg, trei rapoarte ale staroștilor cesaro-c. din Focșani și Bîrlad. Anexe: 1. Focșani, 18 septembrie 1848. Starostele c.c. Johann Poppson către agentul c.c. Eisenbach din Iași, scrie că așteptata sosire a 400 de ruși nu s-a confirmat; în schimb au sosit 220 cazaci, convoiul fiind însoțit de generalul Danilevsky și un colonel al cazacilor. Convoiul s-a îndreptat încet spre linia de graniță dintre Moldova și Muntenia, în direcția Tecuci. 2. Focșani, 18 septembrie 1848. Starostele cesaro- crăiesc Johann Poppson către agentul c.c. Eisenbach din Iași, informează că trupele otomane staționate la Brăila și Galați au și pornit spre interiorul Munteniei: Slimnic, Buzău, Ploiești.

Aceeași strategie o urmează și trupele de la Giurgiu. 3. Bîrlad, 19 septembrie 1848. Starostele Mamaky (?) către agenția c.c. din Iași, arată că un regiment de infanterie rusă a plecat de la Bârlad la Tecuci. Locul lui i-a fost luat de alte două regimente de infanterie, și ele încartiruite tot aici (6/91). O nouă relatare a lui Eisenbach către ministrul de Externe datează din 25 septembrie 1848. După 22 septembrie au sosit la Iași generalii ruși Gassford de la Bîrlad și Lüders de la Leova, care s-au consfățuit în 24 septembrie cu generalul Vocht⁴⁶², comandantul trupelor rusești staționate exact în Iași, despre declanșarea marșului spre Muntenia în 15/27 septembrie 1848. Generalul Duhamel se află tot în Muntenia.

De la Odessa se aude însă că, până la potolirea tulburărilor moldo-muntene, conducerea celor două principate va fi preluată de un guvernator general rus. Eisenbach menționează zvonurile despre diversiunea creată de cazul Constantin Morusi (Moruzi), care oferă Rusiei un pretext pentru ocuparea militară a Moldovei. Anexa: 1. F.I., 1/13 septembrie 1848. Scrisoarea (scrisă în limba franceză) a lui Constantin Moruzi către purtătorul său de afaceri din Iași, Winkler (Winckler), în care îl anunță că a fost condamnat la zece ani de închisoare într-o

⁴⁶² În 1877 statul scotea la vânzare moșia Radu -Vocht cu 131 pogóne, din comuna Valea-Mare, plasa Podgoria, pendinte de monastirea Radu-Vodă, vâdută D-lui George Papadopulo. Ea a aparținut unui descendent al acestui general, căsătorit în România cu Nathalie Radu. – *Monitorul Oficial al României*, 1877, 25 februarie, nr. 044.

mare fortăreață rusă. 2. Focșani, 20 septembrie 1848. Raportul starostelui cesaro-c. Johann Poppson către Eisenbach, despre mișcările trupelor otomane în Muntenia. 3. Focșani, 21 septembrie 1848. Raportul starostelui cesaro-c. Johann Poppson către Eisenbach, despre trupele ruse de la Tecuci (3.000 infanteriști și 8 tunuri) care au pornit în marș spre Siret; și în Focșani administrația locală a anatemitizat și a ars Regulamentul organic. 4. Galați, 21 septembrie 1848.

Extras dintr-o scrisoare privată, în limba germană, în care se relatează arderea Regulamentului organic la București în 18 septembrie (2/92). Protestele supușilor austrieci încep să se facă auzite. La 26 septembrie, cetățenii austrieci din Botoșani adresează o plângere Ministerului austriac de Externe. Cererea supușilor austrieci din Moldova împotriva asupririlor rușilor și chiar ale autorităților moldave, este semnată de peste 30 de persoane.

Se plâng de lipsa de susținere din partea agentului c.c. de la Iași, von Eisenbach, pe care l-au copleșit din toate părțile cu cereri de ajutor, în timpul ultimelor trei luni, fără ca el să le răspundă. În cele din urmă, Eisenbach a catadicsit să emită o circulară, pe care ei o anexează (vezi mai sus documentul 3/112 din 4 septembrie), și din care rezultă tocmai caracterul duplicitar și neimplicarea lui Eisenbach în protejarea intereselor lor. Fiind în majoritate crescători de animale, ei se văd, la venirea iernii, fără furaje și nutreț, din cauza rechizițiilor forțate la care sunt supuși.

Astfel cei „pericilitați în averea lor, pericilitați în strădania lor de ani de zile și în truda lor, în fine pericilitați în onoarea și chiar în viața lor”, adică supușii austrieci, apelează la ultimul mijloc, adresându-se înaltului Minister (3/111). Interesant este raportul consulatului c.c. din Odessa către ministrul austriac de Externe, din data de 27 septembrie 1848. Consulul se scuză că nu a raportat până acum despre mișcările trupelor ruse din Basarabia și Moldova, pentru că nu a putut discerne cantitatea de adevăr conținută în zvonuri (!). Sigur este însă că, începând din luna iulie, s-a pregătit un corp de armată de 60.000 de oameni, sub comanda supremă a generalului Lüders, cu scopul de a interveni în cele două principate dunărene, în cazul în care politica Porții ar fi continuat să fie echivocă și neconformă cu interesele Rusiei.

Între timp negocierile din tabăra turcă de la Giurgiu continuă între generalul Duhamel și Fuad effendi, deocamdată fără un rezultat mulțumitor pentru Rusia. Doar în urmă cu o săptămână, Lüders a primit o depeșă de la Sankt Petersburg. Drept urmare s-a deplasat urgent la cartierul său general de la Leova pe Prut. Consulul deține știrea sigură confirmată de cele 17 consulate, agențiile consulare și stărostiile Austriei că armata rusă, cu un total de trupă de 40.000 de oameni, compusă din 34 batalioane de infanterie, 2 regimente de cavalerie, 2.000 cazaci și

un convoi de artilerie, a trecut Prutul în data de 16/22 septembrie, iar în 16/28 septembrie va trece Siretul, urmând să se îndrepte spre București.

Ea va face joncțiunea cu trupele ruse aflate în Moldova încă din aprilie, ceea ce va ridica efectivele totale la 45000 oameni, care vor sta sub comanda supremă a generalului Lüders. Flota rusă de la Sevastopol, aprovizionată pentru șase luni, așteaptă ordin de luptă (2/95). În cancelaria Moldovei, în toată perioada care a urmat după anexarea Basarabiei de către ruși în 1812, a fost mereu discutat și invocat tratatul vechi privitor la garnițele Moldovei medievale cu Rusia⁴⁶³. La 29

⁴⁶³ „Țara Moldovei cu Nistrul să-i fie hotarul și Bugeagul; și cu toate cetățile tot a Moldovei să fie. Bir țara să nu dea. Titlul Domniei să fie: Seninatul Domn al Țării Moldovei, Samoderjeț, adică singur stăpânitor, și colegator, adică prieten țării moschicești. „*Extract din tratatul de pace din 13 april 1711*”. Vezi *Cronica lui Ioan Neculce*, p. 341, și „*Fragments tirés des chroniques moldaves et valaques*, p. 46”. „De a învoi suveranilor ambelor Principate al Moldovei și al Valahiei de a avea fieștecare pentru sine lângă Înalta Poartă agenți (chargés d'affaires) creștini de lege grecească, care le vor căuta trebile, și acești agenți se vor îngriji de interesele ziselor Principate și vor fi tratați cu priință de către Înalta Poartă, care îi va privi însuși, cu toată a lor puțină importenție, ca oameni bucurându-se de dritul gintelor și prin urmare ferii de orice asuprire. - Art. XVI. 9. din tratatul de Kainargi. Este o reproducție a art. 7 din tratatul Moldovei din 1512; căci moldovenii au avut pururea capichiaele sau agenți la Constantinopol”. Înalta Poartă se primește încă că după împrăjurările în care se vor afla ambele mai sus zise Principate, miniștrii Curții Imperiale a Rusiei să poată vorbi în favorul lor; și Înalta Poartă se făgăduiește de a lua în privire aceste reprezentații, potrivit considerației prietenești a luărilor aminte ce Puterile au unele pentru altele. No. 10 al aceluiași art. și tratat. Acest punct, prin convenția explicativă a tratatului de Kainargi, încheiată în 10 mart 1779, mărginește anume dritul Rusiei de a mijloci pentru Principate: „Curtea Imperială a Rusiei, din partea sa, făgăduiește de a nu întrebuița dritul de mijlocire ce este păstrat ministrului său în tratatul de pace în favorul ambelor Principate, decât numai pentru păstrarea neajicnită a condițiilor specificate în acest articol”. Adică libertatea religiei, întoarcerea către proprietari ai moșiiilor din raielele Brăilei, Hotinul și Bender, respectarea clerului, regularea birului, păzirea vechilor hățișerife și dritul românilor de a avea agenți la Constantinopol”. M. S. împăratul tuturor Rusiilor lasă și întoarce Înaltei Porți partea Moldovei din a dreapta Prutului. Și Înalta Poartă va face ca birul viitor al Moldovei să fie proporționat cu întinderea de față a țării.- Tratatul de București, art. 5. Art. 5 din tratatul de Adrianopol din 1829, care au realizat făgăduințele feldmarșalului și a răsplătit în parte jertvile făcute Rusiei de către români de la Petru cel Mare încoace, cuprinde: „Principatele se vor bucura de o slobodă lucrare a credinței lor, de o desăvârșită siguranță, de o administrație națională neatârnată, și de o întreagă slobozenie de comerț”. Hățișeriful publicat la întronarea domnilor celor dintâi numiți, după tratatul de Adrianopol, cuprinde de asemenea: „Domnii vor întocmi slobod toate pricinile din lăuntru ale Principatelor lor, sfătuindu-se cu ale lor divanuri, fără a se putea aduce vătămare drepturilor ce s-au închezăsluit acestor țări, prin deosebitele tratate și hățișerifuri, și nu vor fi supărați întru cea din lăuntru a lor ocărnuire, prin nici o poruncă împotrivitoare acestor drituri”. Aceștia hățișerif mai adaugă: „Aceste două Principate vor avea drepturile celei de sine-și legiuri ș. c. l”. „Înainte dar de toate, moldovenii protestă despre nestrămutata lor hotărâre de a nu lovi driturile cuiva; însă vroiesc asemenea ca și alții să nu le jignească dreptățile ce le au înființate și închizăsluite de sute de ani, pe care strămoșii noștri pururea și cu crude jertfe au știut a le păstra, și pe care și noi vroim a le lăsa

septembrie, Eisenbach îl anunță pe Wessenberg că generalul Lüders a părăsit Bîrladul în 26 septembrie. În data de 27 a intrat în Muntenia, emițând în limba franceză prima sa proclamație adresată muntenilor, redată în anexă. Generalul Lüders i-ar fi declarat prințului Sturdza că „darul” (Geschenk) primit de el, de la adunarea generală a Moldovei, în valoare de 40000-50000 ducați, va fi folosit pentru întreținerea trupelor ruse.

Din 24 septembrie începând și probabil până în 29 sau 30 ale lunii, vor continua să sosească întăriri militare ruse la Leova. Numărul total se spune că va atinge 36.000 oameni. În ultimele zile, însă 1.600 care cu muniție și alimente au fost mânați din Moldova, pe la Huși, la Leova. Îl amintește din nou pe supusul rus Constantin Morusi, condamnat de tribunalul militar din Odessa la 10 ani închisoare, om pe care mulți îl consideră un farseur. Anexa: 1. Galați, 25 septembrie 1848. Copia unei scrisori private, în limba germană, descrie: sosirea

întregi strănepoților noștri. Cel mai sfânt din aceste drituri este neatârarea noastră dinlăuntru și prin urmare autonomia. Această neatârare a fost întâia condiție a următorului tratat din 1512, prin care Moldova în domnia lui Bogdan, fiul lui Ștefan cel Mare, a cunoscut suzeranitatea Turciei, și anume: 1) Poarta recunoaște pe Moldova de pământ slobod și nesupus. 2) Legea creștinească, care se ține în Moldova, nu va fi nici odinioară călcată sau tulburată, ci încă norodul va avea slobode bisericile sale ca și înainte. 3) Poarta se îndatorește de a apăra pe Moldova de toți cei ce ar putea să o calce, păzind-o în starea întru care a fost mai înainte fără a i se face vreo nelegiuire, sau să sufere ca să i se facă vreodinioară cea mai mică dezbinare sau despărțire. 4) Moldova va fi stăpânită și cârmuită după pravilele și canoanele sale, fără să se amestece Poarta cât de puțin. 5) Domnii vor fi aleși de norod și întăriți de la Poartă, ca să stăpânească în cât vor trăi. 6) Domnii vor fi cârmuitori a tot pământul Moldovei și vor putea să aibă întru stăpânirea lor ostași cu plată de la sine, până la 20 000 pământeni sau oameni străini. 7) Moldovenii vor putea ține și cumpăra o casă la Țarigrad pentru șederea capichihaelilor lor, unde vor putea face și o biserică. 8) Turcii nu vor putea cumpăra pământuri în Moldova, ori a avea case sau a se așeza, nici a avea sau a face geamii nici într-un chip. 9) Domnul împreună cu tot norodul, pentru semn de supunere, va avea purtare de grijă a trimite pe tot anul prin doi boieri ai Moldovei la Poartă, și 4 000 bani roșii, 40 șoimi și 40 iepe fătătoare. Aceste toate se numesc peșcheș, adică dar. 10) În vreme de oștire, domnul Moldovei, asemenea după cum i s-ar porunci de la Poartă, va fi ajutor cu oștile sale la slujba împărătească. Acestași tratat s-a mai întărit și la 1530 de către Soliman cel Mare și toate hațișerfurile și firmanurile Porții în urmă slobozite s-au întemeiat pe acesteși capitulații; acestea asemenea s-au cunoscut și de toate tratatele încheiate între Turcia și Rusia, care, declarându-se ocrotitoarea driturilor noastre, s-a îndatorit prin urmare a ne apăra și cel mai sfânt drit, ce este neatârarea noastră dinlăuntru. În adevăr, lasând a vorbi de tratatul încheiat între Petru cel Mare și Dimitrie Cantemir, în 13 aprilie 1711 (adică cu două sute de ani în urma capitulației Moldovei către Poarta otomană, și care dovedesc că Moldova a fost privită de Curtea Petersburgului ca stat suveran, deși tributar, iar nu ca provincie, cum o declară acum depeșă din 19 iulie 1848, căci atuncea n-ar fi putut încheia tratat cu o provincie), prin care tratat reformatorul Rusiei cunoștea domnului Moldovei titlul de autocrator și țării o deplină neatârare. Rusia, prin tratatul de la Kainargi din 1774, cunoaște pe stăpânitorii Moldovei și Valahiei de suverani și prin urmare și țările de staturi suverane.”- *Dorințele partidei naționale în Moldova*, de Mihail Kogălniceanu.

turcilor la București, în 23 sau 24 ale lunii, primirea lor pașnică de către locuitori; părăsirea cazarmei și a armamentului de către miliție și instalarea otomanilor în cazarmă.

În Brăila s-a convocat pe 24 septembrie o adunare populară, poporul fiind chemat să distrugă monumentul ridicat de ruși în apropierea orașului. Turcii aflând de acest plan au patrat prin oraș, ceea ce a anihilat orice acțiune. Nu s-a produs nici un incident. 2. Focșani, 25 septembrie 1848. Raportul starostelui c.c. Johann Poppson către Eisenbach. Numărul turcilor din București se ridică acum la 12.000. La comisarul Fuad⁴⁶⁴ s-a prezentat o delegație care a rugat insistent sancționarea noii constituții. Comisarul a răspuns că misiunea lui este restabilirea vechiului Regulament.

O imagine extrem de importantă a străzii Portului, în care se vede doar Debarcaderul de Brăila și piața desjughătoare de pe cheu.

⁴⁶⁴ Rusia a considerat atitudinea lui Suieiman Pașa mult prea moderată și a cerut înlocuirea sa grabnică. A fost numit un nou comisar, în persoana generalului Fuad, omul care avea ordinul să pătrundă cu armata în orașul București, pentru a restabili ordinea. Pentru a-și exprima nemulțumirea față de intervenția militară a sultanului otoman, la 6/18 septembrie 1848, în cadrul unei mari Adunări, au fost arse la București, copii ale Regulamentului Organic și ale Arhondologiei cu rangurilor boierești. A fost spânzurată, de asemenea, o caricatură a țarului rus, a generalului Duhamel și dărâmat monumentul care-l reprezenta pe „vel Kiseleff”. La 13/25 septembrie, în condițiile în care trupele otomane pătrundeau în București, iar cele țariste înaintau dinspre Focșani, mai multe mii de țărani și locuitori ai orașului au format un veritabil zid viu pentru a opri intervenția străină. Pe Dealul Spirei avut loc o ciocnire între soldații otomani și o unitate de pompieri români, condusă de Pavel Zăgănescu. Bucureștiul a fost însă ocupat de către forțele otomane și peste 200 de fruntași erau arestați, Fuad Pașa și generalul Duhamel anunțând reintroducerea sistemului regulamentar. Despre generalul Duhamel se spune că era un om ursuz, care zâmbea o dată pe an: de ziua împăratului.

La Galați a sosit un curier cu o depeșă urgentă pentru generalul Duhamel, act cu privire la ordinul iminentei ocupări militare a Munteniei. Se spune că mâine, 26 septembrie, rușii vor intra în Focșani. 3. București, 15 septembrie 1848. Copia proclamației generalului Lüders către locuitorii Munteniei, în limba franceză. „Anarhia” din această țară amenință „viitorul Valahiei”. Țarul, în acord cu sultanul, va înlătura imediat guvernul ilegal și-l va înlocui cu unul legitim.

Lüders ordonă ocuparea Munteniei de către trupele ruso-turce, până la instalarea guvernului legitim (2/98). Alt raport al lui Eisenbach este datat 29 septembrie. Conform unei depeșe primite imediat de administratorul consular (Konsulatsverweser) Tumansky din Iași de la generalul Duhamel din București, în capitala Munteniei a avut loc în data de 26 septembrie o luptă între turci și munteni, cu mulți morți și răniți de ambele părți, victoria revenind otomanilor. Generalului Duhamel i s-a pus la dispoziție o gardă de protecție de 300 turci (2/99).

Raportul lui Eisenbach către Wessenberg din 2 octombrie, de la Iași, conține mai multe documente anexate. 1. Huși, 28 septembrie 1848. Starostele agenției cesaro-c. Popowitz către Eisenbach, informează că toate trupele ruse de la Leova au trecut în Moldova, cu un total de 36.000 infanteriști și cavaleriști. Mâine, 3 octombrie, sunt așteptați alți 12.000 soldați din Rusia. 2. Focșani, 28 septembrie 1848. Raportul starostelui agenției cesaro-c. către Eisenbach. În 27 septembrie au intrat în Focșani 5.000 de ruși, sub comanda generalului suprem Lüders, a generalului de divizie Gassford și a generalului de infanterie Danilevsky. În 27 septembrie armata rusă a trecut în Muntenia. Au fost arestați ispravnicul, secretarul de district, ofițeri de miliție, considerați rebeli de către ruși.

Generalul Lüders a primit raportul generalului Duhamel din 24 septembrie, în care i se relatează lupta de la București împotriva „rebelilor munteni”, care s-a soldat cu 200 morți, 500 prizonieri din partea română. Alte 600 persoane s-au refugiat, împreună cu Eliade, la consulatul britanic, încercuit de către turci, în condițiile în care nu exista o altă porțiță de scăpare. Frații Golescu au și fost arestați imediat. Caimacamii numiți la București sunt generalul Duhamel, Omer pașa și Constantin Cantacuzino⁴⁶⁵. 3. Galați, 28 septembrie 1848.

⁴⁶⁵ Constantin Cantacuzino, membru al familiei boierești Cantacuzino lărgite, a fost caimacam al Țării Românești între septembrie 1848 și iunie 1849. Din căsătoria cu Zoe Slătineanu s-a născut Ion C. Cantacuzino, care a ajuns ministru în multiple guverne ale Principatelor Unite și României, la sfârșitul anilor 1950 și în anii 1960 ai secolului al XIX-lea. Moșia Viișoara de lângă Zimnicea era proprietatea lui.

Palatul Foresta din Galați în anul 1935. Imagine din colecțiile Bibliotecii Județene „V.A. Urechia”, Galați.

Iată un extras dintr-o scrisoare privată, în limba germană, care vorbește despre: vaporeșul „Nistru”, acostat la Galați în 26 septembrie, cu depeșe pentru gen. Duhamel și von Kotzebue; noul caimacam Cantacuzino; arestarea lui Goleșcu la Brăila; Brăila sub ocupație turcă (2/101). În nota informativă în limba germană, dată la Iași, în 11 octombrie, Schaeffer, care era doar informatorul lui Eisenbach, descrie toate demersurile pe lângă poliția din localitate pentru eliberarea supușilor austrieci căutați de el: Mitraschewsky, Pavlik și Medwecky. Anexă: Iași, 11 octombrie 1848. Proiectul notei agenției consulare c.c. din Iași (Eisenbach) către secretariatul de stat al Moldovei, în limba germană. Consulul Eisenbach protestează împotriva nesocotirii prerogativelor agenției sale, prin arestarea de către autoritățile moldovene a celor trei supuși austrieci, încălcându-se astfel tratatele în vigoare între Austria și Poartă.

Se cere eliberarea imediată a arestaților (2/107). Două zile mai târziu, adică la 13 octombrie, Eisenbach îi raportează iarăși ministrului austriac Wessenberg despre arestarea samavolnică de către autoritățile moldovene, probabil la ordinul rușilor, a mai multor supuși austrieci: galițienii J. Mitraschewski, G. Pavlik și A. Medwecky. Eisenbach l-a trimis de îndată pe dragomanul c.c. Alex Savul la aga poliției din Iași, pentru a primi lămuriri în legătură cu motivul și modul arestării acelor. Aga i-a explicat că primii doi arestați sunt compromiși politic, iar arestarea lor a fost cerută de generalul rus Moeller⁴⁶⁶ (2/106). La rândul său, tot la

⁴⁶⁶ Ivan Ivanovici Möller-Zakomelsky (1725 – 1790) a fost general de artilerie în armata rusă. Venit dintr-o familie de luterani germani a intrat artileria rusă în 1739 și s-a remarcat în războaiele cu turcii de la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

13 octombrie, Alex Slavul, dragoman al agenției c.c., îi scrie agentului Eisenbach, în limba germană.

Raportează demersurile întreprinse, la ordinul acestuia, în chestiunea arestării celor trei supuși austrieci, Mitraschewsky, Pavlik și Medwecky (2/108). În aceeași, un nou raport al lui Eisenbach către ministrul de Externe arată că agentul a mai raportat abuzurile comise împotriva cetățenilor austrieci, cu privire la încartiruirea și asigurarea hranei trupelor ruse, ca fiind încălcări ale tratatelor existente și încă în vigoare.

De data aceasta, reprezentanții administrației moldovene au impus comerciantului austriac din Iași, Bogusz, o persoană avută, cazarea a 8 soldați ruși, crezând că „consulul austriac se ocupă doar de săraci” (austrieci). În sprijinul faptului că s-a comis totuși o ilegalitate, Eisenbach reproduce în anexă un mic fragment dintr-o scrisoare a 19 Consulatele, agențiile consulare și toate stărostiile Austriei⁴⁶⁷, lui Fuad effendi către mitropolitul Valahiei, Neofit⁴⁶⁸, în care se arată

⁴⁶⁷ Sunt de citit în legătură cu refugiații transilvăneni în Muntenia trei rapoarte ale ministrului de finanțe von Krauß, din lunile mai, respectiv august ale anului 1849, precum și raportul ministrului de externe Schwarzenberg și preînalta decizie de decernare a unor ordine și medalii (septembrie 1849). Sesizările agentului c.c. (consulului austriac) la București Timoni și ale agentului aulic și reprezentantului națiunii săsești Friedrich von Sachsenheim pe lângă autoritățile vieneze, Ministerul finanțelor și Ministerul de externe, au dus la adoptarea unei atitudini active de protecție a Austriei față de: 1. trupele austriece retrase și ele pe teritoriu muntean; 2. refugiații transilvăneni, cetățeni ai statului austriac, în Muntenia. Pe de o parte, în primăvara lui 1849, comisarul turc Fuad Effendi oferise din casieria de război turcă trupelor austriece un credit de 5.000 galbeni și o donație de 1.000 galbeni refugiaților ardeleni, iar generalul Duhamel, comisarul rus, determinase din partea Curții țariste un ajutor de 1.000 galbeni în același scop. În fața acestor inițiative turco-ruse, Austria însăși nu mai putea rămâne pasivă. Astfel, la finele lui aprilie 1849, ministrul de finanțe, baronul von Krauß, trimise consulului Timoni 5.000 galbeni (în valoare de 20.000 fl. m.c.) returnabili lui Fuad Effendi, și 8.000 fl. m.c. destinați refugiaților. S-a adăugat, la 2 mai 1849, trimiterea unei noi contribuții de 20.000 fl. m.c., împreună cu dispoziția ministrului de a se forma un comitet de sprijinire a refugiaților, „fără deosebire de naționalitate”, sub conducerea comisarului superior von Bedeus (și el refugiat), care să se ocupe de distribuirea fondurilor. La inițiativa sponsorizată de consulul general al Rusiei (K. Kotzbue) s-a acordat câte o masă gratuită refugiaților lipsiți de mijloace de subzistență. Acțiunea a fost continuată și întreținută prin „eforturi proprii” de către boierii munteni Constantin și Dimitrie Ghica, precum și de către șeful de secție din Departamentul muntean al Internelor Ioannides. Aceștia s-au ocupat și de adunarea și distribuirea colectelor de ajutor pentru populația refugiată, de asemenea de intendența corpului de armată austriac aflător pe teritoriul principatului. Statul Munteniei, el însuși teatru de război divizat de interesele puterilor protectoare și suzerană, nu a sprijinit financiar la nivel oficial pe refugiații din Transilvania, cetățeni austrieci ori trupele austriece în tranzit. Dar, prin reprezentanți ai săi, unii aflați în poziții superioare în aparatul de stat, s-a și implicat, la nivel individual, în drama refugiaților. Propunerea ministrului de externe Schwarzenberg de decernare a unor distincții „persoanelor care au activat intens în Muntenia” pentru sprijinirea lor, propunere încuviințată de împăratul Franz Joseph la 22 septembrie 1849, vădește, dincolo de recompensarea motivată de interese politice, și răsplata

acordată uneori ca recunoaștere a generozității gratuite și a altruismului. Dacă generalul rus Duhamel, decorat cu Ordinul Coroanei de Fier clasa întâi, poate fi considerat un caz de calcul politic (el subliniind tradiționala solidaritate între imperiul țarist și cel austriac), cei doi boieri Ghiculești, „șeful de secție” de la Departamentul internelor, Ioannides, și maiorul Stoica, au îmbinat latura sensibilă cu cea decurgând din poziția lor. Dimpotrivă, submedicul Hatschek de la spitalul militar din București este un caz rar de pură dăruire profesională și umanitară, de înțajutorare a semenului aflat la nevoie.-Refugiații transilvăneni în Muntenia în 1849, Mihaela Cosma, institutul de Istorie „George Bariț” din Cluj-Napoca Iată și raportul ministrului Afacerilor externe al Austriei, prințul Schwarzenberg: „Raportul ministrului Afacerilor externe și ale Casei /domnitoare/,prințul Schwarzenberg, din 19 septembrie 1849; cuprinzând propunerile de răsplatire în conformitate cu preaînalta decizie din 19 iunie 1849 / 1705. 1849. 1971/, a acelor persoane care au activat intens în Muntenia pentru luptătorii austrieciîmbolnăviți acolo și pentru refugiații de acolo. Nota agentului c.c. de la București, Timoni, se referă mai înainte de toate la comisarul aulic imperial rus în principatele dunărene, generalul Duhamel. După ce comisarul Fuad Effendi subscrisesse o contribuție de 1.000 # (galbeni) pentru refugiații transilvăneni, acesta obținu de la Curtea din Petersburg o sumă egală în același scop. El a intervenit, de asemenea, cu orice prilej, pe lângă guvernul muntean, pentru a-l capacita la acordarea de ajutor corpului de trupe austriece aflate în marș. Mai ales în ultimul timp a răspuns cu disponibilitate demersurilor lui Timoni referitoare la mai mulți cetățeni austrieci, care fuseseră arestați în Muntenia ca urmare a evenimentelor politice ale anului anterior și a căror predare era solicitată conform tratatelor în vigoare de către autoritățile austriece, intervenind în general foarte prompt în favoarea intereselor austriece. Apoi sunt menționați cu numele boierii Constantin și Dimitrie Ghika, precum și șeful de secție din Departamentul muntean al Internelor, Ioannides. Aceștia au promovat prin propriile eforturi și au menținut desfășurarea colectelor în folosul refugiaților. După epuizarea mijloacelor pentru oferirea unei mese gratuite acelor nenorociți, acțiune inițiată de consulul general rus, ei au continuat-o încă 6 săptămâni, preluând cu schimbul afacerea de împărțire a banilor de ajutor. În fine, aceștia au rezolvat împreună cu comisarul suprem de război Fronius, în manieră mulțumitoare, problema soluționării costurilor de intendență ale corpului de armată austriac care s-a deplasat de la Brașov la Czernetz /?/ străbătând principatul. În fine, se nominalizează submedicul aflat în serviciu muntenesc, Johann Hatschek și maiorul muntean Stoica. Primul s-a dedicat cu glorioasă dăruire îngrijirii soldaților austrieci bolnavi încredințați lui, în spitalul militar din București, ajungând el însuși să se îmbolnăvească de febra nervilor și devenind curând victimă a acestei boli. Stoica, șeful Statului major muntean, fusese numit comisar de armată la trecerea în marș a corpului de trupă austriac. În această grea întreprindere a știut să-și câștige în asemenea măsură aprecierea comandamentului corpului de armată austriac, încât acesta la marșul de înapoiere a solicitat din nou și a obținut repartizarea lui Stoica. Prințul Schwarzenberg propune respectuos, ca maiestatea voastră să binevoiți a decerna: 1. comisarului Curtii imperiale rusești la București, generalului Duhamel, Ordinul Coroanei de fier clasa întâi; 2.boierului Constantin Ghica, care va ajunge probabil din nou într-o funcție de conducere a miliției muntene, Crucea cavaleriească a Ordinului Leopold; iar 3. boierului Dimitrie Ghica, șefului de secție Ioannides și maiorului Stoica Ordinul Coroanei de fier clasa a treia; 4. submedicului Johann Hatschek Medalia mijlocie de aur a Onoarei civile./ss. / Soluționarea după proiectul de rezoluție prezentat la 22 septembrie 1849: Preaînalta decizie. Conform propunerilor voastre am decis a acorda generalului rus Duhamel Ordinul Coroanei de fier clasa înatăia, lui Constantin Ghica Crucea cavaleriească a Ordinului Leopold, lui Dimitrie Ghica și șefului muntean de secție Ioannides, ca și maiorului Stoica Ordinul Coroanei de fier clasa a treia, iar submedicului Hatschek Medalia mijlocie de aur a Onoarei civile. Transmit

porunca expresă a lui Fuad adresată poliției din București, aceea de a respecta casele și proprietatea națiunilor prietene. Desigur că această prevedere ar trebui să se aplice și în Moldova! Anexe: 1. Iași, duminică 26 septembrie 1848. „*Albina românească*”, nr. 77, p. 309-312, în limba română scris cu litere chirilice.

Alături de evenimentele din Iași și Țara Românească, urmează rubrica „Novitale din afară”, cu știri din: Austria, Germania, Italia, Prusia, Spania, Marea Britanie. Scrisoarea lui Fuad e publicată sub titlul *Țara Românească*, la p. 309. Din acest articol se subliniază pasajul: „Poliția va priveghea mai cu osebire și cu cea mai mare îngrijire ca otelurile reprezentanților puterilor amice ale Înaltei Porți, precum și proprietățile națiilor lor să fie respectate.” 2. Traducerea în limba germană a pasajului respective (2/109). Evident că reacția Ministerului austriac de Externe se exprimă în nota sa către agentul Eisenbach, datată la 15 octombrie 1848, la Viena, act în care fixează coordonatele acestuia de evoluție.

Documentul în sine se referă doar la situația de apăsare a supușilor austrieci din Moldova, ivită ca urmare a cazării aici a trupelor rusești. Nu se prevede însă soluționarea concretă a situației (2/6). Din luna noiembrie a anului 1848 s-a păstrat un singur raport al lui Eisenbach către ministerul c.c., dat la Iași, în 3 ale lunii. Raportul se referă la sus-amintitul cetățean austriac Medwecky, aflat în arestul poliției din Iași din ordinul puterii militare ruse, care dirija de fapt viața internă a Iașului.

În Anexe: 1. Iași, 2/14 octombrie 1848. Nota secretariatului de stat moldav către agenția c.c. din Iași, traducere în limba germană. Este răspunsul la nota lui Eisenbach din 11 octombrie 1848 (vezi documentul nr. 2/107). Se arată că Mitraschewsky a fost eliberat, Pavlik a fost deferit agenției cesaro-crăiesc pentru că nu avea pașaport și hălăduia prin țară fără activitate, iar Medwecky a fost predat

totodată poruncile cuvenite cancelariilor răspunzătoare cu ordinele, iar în privința medaliei administrației financiare supreme. /Notă pe text: s-a alăturat expediția./ Preaînalta poruncă adresată Cancelariei Ordinului Coroanei de fier: Poruncesc să se acorde generalului rus Duhamel Ordinul meu al Coroanei de fier clasa întâia, boierului muntean Dimitrie Ghica, șefului muntean de secție Ioannides și maiorului Stoica același Ordin clasa a treia.

⁴⁶⁸ Mitropolitul Neofit n.l 1 ianuarie 1787, în București-ț la 14 ianuarie 1850, în București. Probabil a studiat în București. Ierodiacon în 1818, ieromonah și arhimandrit în 1824, episcop al Râmnicului la 18 apr. 1824 (hirotonit 20 apr.); în ian. 1829-aug. 1833 a fost și locțiitor de mitropolit; între anii 1834 și 1840 a făcut parte din „ocârmuirea” provizorie care a condus treburile Mitropoliei vacante (împreună cu episcopii de Buzău și Argeș); la 29 iun. 1840 ales mitropolit (conducând, în continuare și Episcopia Râmnicului, până în ian. 1848); la 27 iul. 1849 s-a retras din scaun. Preocupat de probleme școlare: în timpul lui s-au înființat Seminariile din Țara Românească (1836-1837).

de către comandamentul militar poliției. Semnează Beldiman⁴⁶⁹, mare logofăt. 2. Iași, la data de 17/29 octombrie 1848. Proiectul notei agentului cesaro-crăiesc către secretariatul moldav, scris numai în limba germană. Eisenbach înaintează un nou protest, deoarece secretarul de stat s-a limitat să-i comunice rezultatul unei acțiuni întreprinse împreună cu șeful poliției, neregretând încălcarea principiului în

⁴⁶⁹ Documentar familia Beldiman este menționată la 1412 în timpul lui Alexandru cel Bun și a lui Petru Rareș la 1527, iar primul mare boier cunoscut cu acest nume, a fost la 1581, marele vornic Gligorie Beldiman. Totuși se spune că întemeitorul familiei ar fi Nichifor Beldiman, probabil fiu al lui Gligorie, mare logofăt la 1641. Unul dintre Beldimani zis „Filip monahul” a devenit episcop (Episcopul Filaret Apamias, Filip Beldiman, 1781-1844. Episcopul Filaret a construit în 1833 o biserică nouă, cu hramul Sfinților Voievozi, pentru curtea Beldimăneștilor de la Cornești, moșia strămoșească a Beldemăneștilor). Alexandru Beldiman, mare vornic al Moldovei (despre care credem că este vorba aici) a fost cunoscut posterității mai ales pentru că scrisese „Jalnica Tragodie”, unde descriese suferințele moldovenilor din timpul revoluției eteriste și după aceasta. Un alt Alexandru (Beldiman) născut la 1826, partizan al Unirii Principatelor, fusese prefect de Ilfov și apoi prefect de poliție al Bucureștilor sub Cuza Vodă. O altă ispravă, de tot hazul, are drept protagonist un Beldiman. „Duelul era la ordinea zilei”, scrie Vasile Alecsandri în 1862, observând că tinerii boieri români reveniți din occident, se băteau „șin duel pentru motivuri de nimic”. La începutul anului 1865, junimiștii P.P. Carp și I. Negruzzi, ambii reveniți la Iași de la studii în Germania, amenință cu provocarea la duel pe oricine contestă achitarea lui Maiorescu în procesul de imoralitate, care îi fusese intentat (I. Negruzzi, *Amințiri din „Junimea”*, Ediție C. Simonescu, Ed. Minerva, 1970, p. 32). Și viața erotică agitată a Elizei Balș (fiica marelui logofăt Lupu Balș) provoacă un duel în epocă. În 1857, după ce divorțează de Alexandru Moruzi (fiul fostului domnitor), Eliza se căsătorește cu Dumitru Beldiman, cu care pleacă în Italia. După câțiva ani însă îl părăsește și pe acesta în favoarea unui conte italian. În 1863, la Florența, Beldiman îl provoacă la duel. Sub numele de „la comtesse Balche des Baux”, Eliza îi părăsește pe amândoi, plecând la Viena pentru o nouă cucerire, un baron german (Mihai Dim. Sturdza, *Familiiile boierești din Moldova și Țara Românească*, Ed. Simetria, 2004, vol. I, p. 290). Prin anii 1854-1855, boierul moldovean Răducanu Rosetti se bătea adesea în duel cu pistolul, ba cu Leon Cantacuzino, ba cu Alexandru Mavrocordat. Nu atât postura sa de ginere al Domnitorului Ghika făcea lucrurile surprinzătoare, cât poziția sa de „ministru al Dreptății” (de la 1 noiembrie 1854). În loc ca, în virtutea funcției sale, să descurajeze duelul, boierul Răducanu îl practica și participa ca martor la duelurile altora. În 1855, de pildă, el a fost martor la duelul în care vornicul Constantin Balș (șeful Poliției din Moldova) a fost împușcat mortal de contele austriac Stolberg. Duelul s-a declanșat din cauza relației amoroase dintre acesta din urmă și soția lui Balș, domnița Natalia Ghica. La Iași a avut loc o înmormântare grandioasă. Din Moldova, ocupată de armatele austriece din cauza războiului Crimeii, un agent a raportat guvernului de la Viena situația bizară din jurul acestui eveniment: „Duelul este interzis în Moldova, dar șeful poliției se bate în duel, având doi miniștri ca martori, pe proprii săi cumnați (beizadea Costache Ghika, ministru de Externe și logofătul Răducanu Rosetti, ministru al Dreptății, soțul altei fiice a Domnitorului, domnița Aglaia). Martorii lui Stolberg erau alți doi conți, ofițeri de ulani austriaci. Constantin Balș, care până acum câteva zile era ținta tuturor glumelor, și-a atras prin tragicul său sfârșit simpatia generală, toată lumea vorbește de crimă, populația i-a huiduit pe ofițerii austriaci (Idem, pp. 316-7 și 295-6)”.- *Din nou despre duelul la români*, de Andrei Oișteanu.

sine (2/111). Să nu ne închipuim că efervescența marilor imperii în jurul Dunării⁴⁷⁰ și a gurilor reteza cumva interesul altor țării, care ar fi dorit și cu puțină șansă chiar ar fi putut să devină imperii pe la noi. Și să ne reamintim de lupta de la Poltava și care putea fi consecințele ei. Dar dorința de relații diplomatice aici a existat. Așa că primele relații româno-suedeze datează din secolul al XVI-lea, domnitorii Moldovei având frecvente contacte cu regii suedezi. Ca urmare a înfrângerii de la Poltava (1709), tânărul regele Carl al -XII- lea al Suediei a mai petrecut aici aproape cinci ani la Bender/Tighina (în prezent Republica Moldova), timp în care a avut numeroase contacte cu domnitorii de atunci, aflați atunci pe tronurile Moldovei și Țării Românești (Dimitrie Cantemir și Nicolae Mavrocordat, respectiv vodă Constantin Brâncoveanu și Ștefan Cantacuzino).

General de cavalerie austriac în 1848 Anton Puchner (1779-1852). A fost în 1834 comandant al trupelor austriece în statul papal. În 1840 a devenit guvernator al Transilvaniei. În războiul împotriva rebelilor din Ungaria anilor 1848-1849, el a câștigat în calitate de șef al trupelor austriece din Transilvania unele succese împotriva Józef Bem. Devine apoi guvernator al Veneției, ceea ce a fost o recunoaștere pentru serviciile sale (Biografie german General (ADB). Bd. 53, Duncker & Humblot, Leipzig 1907, S. 139–141. Vol. 53, Duncker & Humblot, Leipzig 1907, p. 139-141; Constantin von Wurzbach: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, 24. Band, Wien 1872, S. 49 ff. Band, Wien 1872, p. 49). După izbucnirea mai multor răscoale românești în 1847 și începutul anului 1848, mai multe ”comitete naționale” se formează adhoc în

⁴⁷⁰ Iată o formă de interes: La 23 martie 1805, toată flota britanică din Mediterana a fost aprovizionată cu 400.000 ocale de carne sărată din Principate, iar la 17 septembrie același an, colonelul Moore sosise la București pentru a tocni tâmplari și dulgheri destinați reparării corăbiilor engleze (E. de Hunnuzaki, *Documente...*, vol. II, supl. 1, p. 293, doc. CDI., vol. XVI, București, 1912, p. 682-683 și 690, doc. MDLXXVI și MDLXXXVIII).

diferite locuri unde ideile revoluționare naționale prind între români. Pe 21 octombrie Anton Puchner, comandantul trupelor austriece din Transilvania, emite decretul de înființare a milițiilor românești din Ardeal. Concomitent, el ordonă dezarmarea gărzilor naționale maghiare și secuiești. Pe 3/15 mai 1848 a avut loc la Blaj o mare adunare națională, prezidată de episcopii Ioan Lemeni și Andrei Șaguna. Adunarea a ales un Comitet Național, din care faceau parte Avram Iancu (venit la adunare cu 10.000 de moți), Andrei Mureșanu (1816-1863, autorul poeziei *Un răsunet / Deșteaptă-te române*, devenită după 1989 imnul de stat al României), Simion Bărnuțiu, Alexandru Papiu Ilarian, August Treboniu Laurian, Timotei Cipariu, etc. Comitetul avea trei mari preocupări: problema țărănească (românii erau încă iobagi); problema națională (o singură națiune română în toate provinciile românești); problema independenței naționale a Transilvaniei (ungurii voiau să alipească Ardealul Ungariei, ceea ce Dieta a și votat la 29 mai 1848). În iunie 1848 guvernatorul Teleky declară desființat Comitetul Național Român, care de acum funcționează în ilegalitate la Sibiu. Membrii săi sunt însă arestați; eliberați de mulțimea răsculată, se refugiază la Orlat, unde are loc o nouă mare adunare românească la sfârșitul lui septembrie. Adunarea hotărăște crearea unei Garzi Naționale Românești înarmată și se respinge categoric unirea cu Ungaria. Guvernul de la Pesta nu mai este recunoscut, cerându-se directă dependență față de împăratul de la Viena, aderarea la constituția austriacă de la 25 aprilie 1848, Dieta Transilvaniei să fie compusă și de români în proporție etnică cu celelalte națiuni. Procesul verbal este semnat de Papiu Laurian, Simion Bărnuțiu, Bălășescu, Avram Iancu, de Axente Sever, Ioan Brad, Ioan Pipoșiu și Vasile Tămaș. Comitetul Național este format din Bărnuțiu, Bălășescu, Laurian, Papiu Ilarian, Ioan Brad, Florian Micaș și Avram Iancu ca prefect general, însărcinat cu conducerea militară. La 2 octombrie generalul austriac Anton Puchner a recunoscut Comitetul Național Român drept unicul reprezentant legal al românilor și a încheiat o alianță cu comitetul. Dar în ianuarie 1849 generalul revoluționar Jozef Bem a înfrânt armata austriacă a generalului Puchner și astfel Comitetul Național Român a fost obligat să ia drumul exilului, în Țara Românească. Unii din fruntașii revoluționari însă, în frunte cu Avram Iancu, Ioan Buteanu, Axente Sever, Simion Balint, Nicolae Vlăduț, Vasile Moldovean, adună legiunile pentru a organiza apărarea ultimelor puncte de rezistență ce au mai rămas, în Munții Apuseni. Spre mijlocul anului 1849 trupele maghiare sunt învinse de trupelor țariste conduse de generalul Lüders, cu ajutorul miilor de transilvăneni organizați într-o armată de Avram Iancu. Începând cu 1850, pacea se restabilește și austrieicii preiau încât-încet din nou controlul Ardealului. Membrii Comitetului încep să fie urmăriți spre a fi eliminați sau indimidăți, dar Comitetul însuși continuă să existe.- Români și maghiari în vârtejul istoriei, volum de Alain du Nay, publicat la Editura Matthias Corvinus, 2001, Buffalo, Toronto. Născut într-o familie de baroni, Anton von Puchner a fost un înalt demnitar al Imperiului Habsburgic, deținând de-a lungul vieții sale numeroase funcții, de la cea de feldmareșal al Imperiului până la cea de guvernator al Transilvaniei, imediat după terminarea revoluției de la 1848. A avut o relație de amicitie cu mitropolitul Ardealului, Andrei Șaguna, relație consolidată după terminarea revoluției de la 1848. După ce a fost schimbat din funcția de guvernator al Transilvaniei, acesta și-a cumpărat o casă și un intins domeniu în Ungaria, unde pe tot restul vieții sale a încercat să se integreze și să câștige respectul nobilimii locale.

Un moment important în relațiile Porții Otomane cu Franța se produce la 1 iulie 1798, când generalul Napoleon Bonaparte ocupă Egiptul⁴⁷¹. Turcii închid

⁴⁷¹ Campania franceză în Egipt și Siria (1798-1801). În anul 3100 î.Hr. Regele Menes unește Egiptul de Jos cu Egiptul de Sus, stabilind capitala la Memphis, lângă actualul Cairo. În anul 2600

cele două consulate franceze din principatele române⁴⁷². Anglia speculează situația și în februarie 1800 lordul Elgin trimite la curtea lui Alexandru Moruzi vodă pe nobilul Francisc Summerers ca observator, purtând titlul de „gentilhomme de l'ambassade”. Paul Cernovodeanu spune că acesta era născut în anul 1780, ca fiul unei levantine din Constantinopol⁴⁷³. Selim al III-lea emitea la 17 ian.1803 un berat în care recunoaște numirea acestuia⁴⁷⁴. Acesta va lucra în principate până în 1808. La Galați în această perioadă existau multe reprezentanțe consulare cu misiuni distincte, de obicei militare, dar și consulate mici cu misiuni de comerț. Nu o să vorbim despre toate, dar o să creionăm pe acele care au avut semnificații vizibile pentru Galați.

Hotelul Metropol

î.Hr. în Vechiul Regat începe construirea piramidelor. Marea Piramidă a lui Khufu de la Giza este construită în jurul acestei date. În anul 1400 î.Hr. Imperiul Egiptean atinge apogeul în timpul faraonului Thutmose III. Egiptul controla Orientul Mijlociu de la Siria până la Etiopia. În anul 332 î.Hr. Alexandru cel Mare cucerește Egiptul și fondează Alexandria. În anul 30 î.Hr. Egiptul devine Provincie Romană. În anul 642 arabii cuceresc Egiptul și introduc religia islamică și limba arabă în țară. În anul 973 Shiite Fatimid mută capitala de la Alexandria la noul oraș Cairo. Astfel Cairo devine repede centrul lumii islamice. În anul 1798 Napoleon Bonaparte conduce invazia franceză din Egipt. Invasia se dovedește a fi un eșec; sunt descoperite importante comori arheologice, incluzând și faimoasa „Piatră de la Rosetta”. În anul 1882 trupele britanice ocupa Egiptul. În anul 1922 Egiptul devine independent.

⁴⁷² Paul Cernovodeanu, *Înființarea consulatului englez în Țările Române (1803) și activitatea sa până la 1807*, în *Revista română de studii internaționale*, an. V, nr. 11, București, 1971, p. 142.

⁴⁷³ Idem, p. 145-146.

⁴⁷⁴ Idem, p. 147.

Trebuie notată însă și atitudinea de protecție adesea forțată a supușilor din țările importante, precum Franța, mare putere militară, cu un Napoleon Bonaparte în plină expansiune estică. În beratele obținute pentru consulii francezi Parrant din Iași și Fleury din București, încă din anul 1798 se stipula că supușii lor erau judecați după legea franceză de consul, iar dacă unul dintre aceștia continua să creeze probleme era trimis în țara lui⁴⁷⁵. O altă reglementare mult mai clară apare odată cu introducerea Regulamentului Organic, care stipula ca normă juridică de drept la art. 297 că: „Toți locuitorii principatelor vor fi judecați, fără deosebire, de tribunalele țării, în aceeași situație se află străinii care se găsesc sub protecția unei puteri oarecare pentru litigiile pe care le vor avea cu indigenii”⁴⁷⁶. Cu toate acestea Duclos, consulul Franței se plângea de faptul că supușii francezi de la Piatra Neamț și Galați trebuiau să plătească 16 piaștri pe carul cu mărfuri, 4 piaștri la tona de vin, fumăritul carantinei, patenta și obligația de a oferi cazare măcar ofițerilor țarului, drept care cerea anularea lor de către generalul Kisselief. I.C. Filitti⁴⁷⁷ spune că doleanțele francezilor au fost soluționate, despre ele știind și postelnicul Șuțu⁴⁷⁸. După aceste vii proteste consulare o circulară din 1832, la 11 februarie, lăsa supușilor respectivi dreptul ca să aleagă între plata patentei sau vechile impozite⁴⁷⁹. Și astfel, din pretenție în pretenție, o metodă diplomatică de a ține oala sub presiunea necesară, în 1840 vice-consulul britanic acreditat la Galați cerea revizuirea sentințelor date de Tribunalul de Comerț din Galați în procesele sudiților britanici, acest tribunal fiind înființat tot ca o consecință a Regulamentului organic⁴⁸⁰. Riposta vine printr-o rezoluție neașteptată a Sfatului Administrativ al Moldovei din noiembrie 1844, prin care i se atrăgea atenția lui Smuel Gardner, atunci cosulul britanic la Iași, cum că dragomanul consulatului⁴⁸¹

⁴⁷⁵ G. Meitani, *Drept internațional public*, Buc., 1930., p.70.

⁴⁷⁶ S. Mărieș, *op. cit.*, p. 73.

⁴⁷⁷ Ioan Constantin Filitti (n. 8 mai 1879, București - d. 21 septembrie 1945, București) a fost un istoric, jurist și diplomat român, membru corespondent al Academiei Române. Scrie *Documente privitoare la episcopatele catolice din Principate, București 1913*; *Documente politice*, București 1914.

⁴⁷⁸ I.C. Filitti, *Despre abuzurile consulilor în perioada regulamentară*, în „*Viața Românească*”, an V, nr. 6, Iași, 1910, p. 345.

⁴⁷⁹ S. Mărieș, *op. cit.*, p. 46.

⁴⁸⁰ SJANI, Secretariatul de Stat al Moldovei, dosar 673, f.3.

⁴⁸¹ În ambasade și consulate puteau exista mai mulți dragomani, unul dintre ei fiind numit dragoman-cancelar. În consulatele de clasă primară (consulatele generale) și secundară (consulatele), dragomanul îndeplinea și funcția de cancelar. În mod normal, dragomanul trebuia să cunoască limba țării de baștină. De exemplu „Méchain, Les Sous-commissaire des relations commerciales de la République françaises à Galatz; Gérant le Commissariat Général à Iassy; le 8 Frimaire au 12 l'Ere Republicaine: Il serait peut être convenable de l'envoyer à Gallatz, comme agent du Commissariat de Iassy, pour faciliter la correspondance et pour être informé des

trebuia doar să asiste numai la instrucția procesului dintre sudiți și pământeni, nu la dezbaterile judecătorești de fond, pe care legea le apără de orice contestație făcută de dragomanii consulatelor⁴⁸².

Un proces la tribunalul gălățean avea pe rol un conflict între Spiro Focca și George Biberi pentru un contract de grâu neonorat. La 6 nov. 1846 instanța dă dreptate lui Biberi, Focca fiind arestat în casa sa de soldați. Vice-consulul britanic la Galați a întrerupt toate raporturile sale consulare cu pârclăbia așteptând un răspuns de la Consulatul General Britanic, dar la 17 iunie 1846 retrace plângerea, motivând că a fost informat încorect de către cancelarul său, numit Panayotti Fantasia, care s-a motivat că nu cunoștea bine limba moldovenească⁴⁸³. Samuel Gardner, consulul general britanic, adresa la 2 ianuarie 1846 Secretariatului de Stat al Moldovei, plângerea lui Charles Cunnigham, care pretindea că i s-a furat 50,60 ducați la Galați, deși legislația consulară prevedea că sediul și arhivele consulare sunt inviolabile⁴⁸⁴.

Însă problema poate cea mai interesantă pentru orașul Galați și chiar a ținutului Covurlui a fost cea a împământenirilor, care era completă, atunci când străinul căpăta cam aceleași drepturi ca pământeni și parțială, atunci când acesta nu căpăta și drepturi politice. Prima se obținea după 10 ani de la stabilirea aici și mai era condiționată și de calitatea de creștin ortodox, iar cea parțială o căpătau negustorii mici, meșteșugarii atunci când făceau parte dintr-o corporație⁴⁸⁵. Efectele extraordinare apar imediat și în acest sens un raport al comisiei de recensământ din ținutul Covurlui din 26 iulie 1845 ne spunea că: „toți grădinarii din județul Covurlui, în număr destul de însemnat, erau bulgari venuți din Turcia. Mare parte din aceștia se strecuraseră de la plata impozitelor datorate fiscului trecând la protecții străine, cea prusiană în special”⁴⁸⁶. O mare parte din locuitorii Galațiului chiar făcuseră același lucru, datorită faptului că art. XI al tratatului de la Kuciuk-Kainargi prevedea clar dreptul reprezentanților consular să recuteze dragomani din rândul beratliilor sau raielelor, așa numiții „oameni cu patentă”⁴⁸⁷.

opérations du Gouvernement dans cette partie de la Moldavie. Il est indispensable d'avoir quelqu'un à ce poste, mais jusqu'à ce que la paix permette à notre commerce de s'étendre dans le Mer Noire, il me paraît pas urgent d'entretenir un commissaire dont l'établissement nécessiterait des dépenses et de la solde d'un drogman; celui-ci, qui connaît très bien la langue et les intrigues du pays, convient même mieux qu'un Français pour les bien du service et l'économie qui en résulte coïncide très bien avec les intentions du Gouvernement” (Hurmuzaki 1803b: 547).

⁴⁸² S. Mărieș, *op. cit.*, p. 75.

⁴⁸³ SJANB, microfilme Anglia, pro fo, 195/285, f.27, 29, 31, 33-34, 35, 128.

⁴⁸⁴ SJANI, Secretariatul de Stat al Moldovei, dosar 1542/1846, 6 file.

⁴⁸⁵ G. Bădăraș și D. Vitcu, *op. cit.*, p. 567.

⁴⁸⁶ S. Mărieș, *op. cit.*, p. 122.

⁴⁸⁷ Idem, p. 129.

În consecință consulii ruși și austrieci au acordat și ei unui număr mare de persoane aceste schimbări de supușenie și așa a apărut la noi categoria largă a protejaților sau „atârnaților”, cum apar ei în documentele timpului. În Galați autoritățile consulare au transformat acest privilegiu într-o afacere proprie, astfel că pentru această patent consulul austriac încasa 2-3 ducați, iar vice-consulul francez încasa 5 galbeni⁴⁸⁸. Atanasie Ioan din satul Băneasa, ținutul Covurlui, care figura drept căpetenie în catagrafia din anul 1835, obține supușenia franceză în schimbul a 5 galbeni de la viceconsul, pentru a fi „scutit de toate angarările pământului”⁴⁸⁹. Sistemul de jurisdicție consular a evoluat, ajungând să fie practicat și de către sultani sub denumirea de regim de capitulații, care se baza pe cutume, legi consulare și capitulații. El se aplica doar celor de altă religie decât cea musulmană și nu a fost niciodată aplicată în principatele române datorită autonomiei juridice a acestora.

⁴⁸⁸ Cetitorul trebuie să știe că în Ordonanța din 3 martie 1781, cu privire la consulii din Levant și Barbaria (Féraud-Giraud 1866: 29-30) era interzis consulilor să facă negustorii; articolul 20 al acestei ordonanțe îi amenința cu revocarea pe consulii care nu țineau cont de această interdicție; instrucția generală din 8 august 1814 a reamintit această interdicție, iar articolul 34 al Ordonanței din 20 august 1833 a consacrat-o din nou. S-a dorit astfel stoparea abuzurilor consulare, consulii putând să invoce imunitățile consulare în detrimentul altor comercianți și să se prevină rușinea care s-ar fi putut abate asupra consulatului în cazul falimentului afacerilor deținute de către un consul-negustor. Și totuși tentația banilor se pare că a învins reglementările acestea.

⁴⁸⁹ S. Mărieș, *op. cit.*, p. 197.

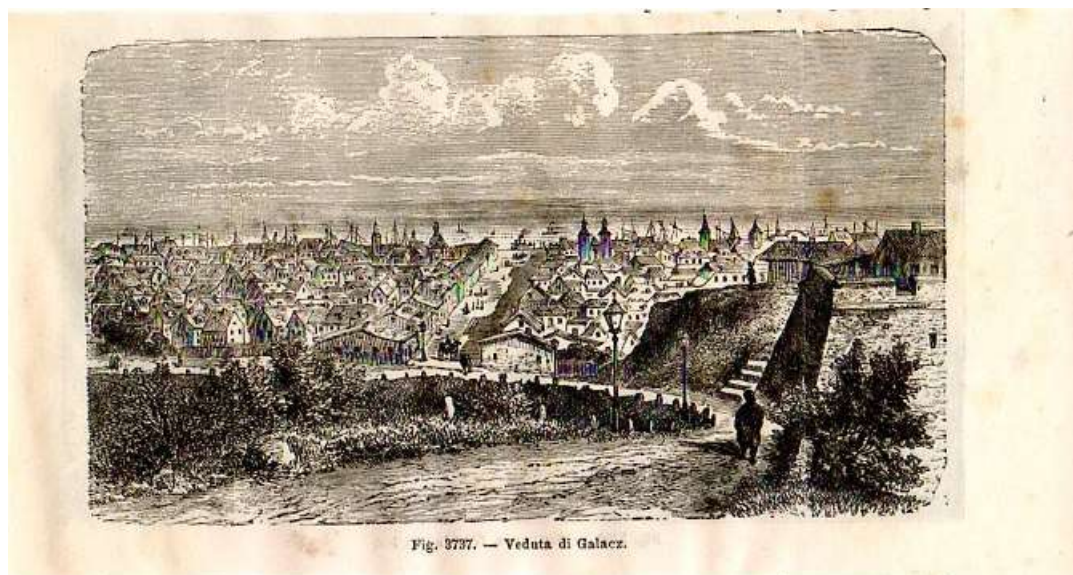
Portul Galați la cheul de debarcare a vapoarelor cu abur. În planul secund se vede geamia din Galați. Desenul este executat de un pictor austriac, din Graz, numit Theodor Schneider. O replică cu legenda în limba română aparține lui Massimu Popu și A.P. Alessi și este publicată într-un album apărut tot la Graz, intitulat „*Resbelulu orientalu ilustratu*” în 1878. Este interesantă imaginea rămasă peste timp despre Galați. De pildă von Brognard spunea în lucrarea sa intitulată „Expunere statistică asupra Moldovei” că: „Galațiul e capitala unde stau ispravnicii, oraș comercial unde vin negustorii din cuprinsul Mării Negre și negustorii turci. E foarte populat”⁴⁹⁰. După părerea lui localnicii se făceau vinovați de lene și de nepăsare, „lăsând întregul comerț în mâna grecilor, turcilor, armenilor, evreilor și a altor străini, care aduc mărfuri străine cu corăbii proprii, cu pescaj mediu, până la Galați și iau cu ei mărfuri moldovenești”⁴⁹¹. Dar în portul Galaților a existat mereu un embrion constructiv dedicat construcțiilor navale, dat fiind faptul că exista mult lemn, exista fluviu și oamenii trebuiau să trăiască din exploatarea acestor resurse, care îi obligau la viața pe apă. Ofițerul austriac Georg Lauterer (1745-1784) vizitând Galațiul spune: „în Galați se află un șantier important cu vase, în care se construiesc aproape 10-12 corăbii maritime noi cu 2 și 3 catarge și se repară mai multe corăbii vechi, de aceea se face aici un mare consum de stejar și alte lemne bune pentru construirea de nave”⁴⁹². Cei care le comandau erau marii neguțatori, uneori chiar sultanul, și asta pentru că erau ieftine, iar la construcția lor participau reieși din Constantinopol sau greci. Unul dintre oamenii de știință străluciți ai sec. XVIII, Boscovich, l-a însoțit pe ambasadorul britanic la Viena și apoi la Constantinopol, sir James Porter (1710-1776) prin Moldova anului 1761. Aici asistă la construcția unei caravele comandată de Isac aga, marele vameș al otoman de la Constantinopol, care-și făcea această caravelă pentru comerțul cu Alexandria, alături de alte trei corăbii comandate de sultan pentru marina militară turcească⁴⁹³. William Wilkinson, consulul general britanic aflat în Principatele Române ne spunea că „Galațiul este târgul pentru produsele celor două principate, singurul loc de desfăcere pentru câteva articole de comerț. Având toate avantajele unui port maritim acest oraș este, în aparență, înfloritor. Piața sa este foarte bine aprovizionată cu produse din interior. Lemnul de construcție, doagele, sunt aduse pe râuri mici, care vin din diferite părți ale țării și care se varsă în Dunăre, în apropiere de Galați. Există hambare publice pentru grâu și foarte multe magazii mari, pentru tot felul de mărfuri, care aparțin unor negustori particulari.

⁴⁹⁰ Gheron Netta, *Expansiunea economică a Austriei și explorările ei orientale*, editura „Cartea Românească”, București, 1913, p. 95.

⁴⁹¹ Idem, p. 105.

⁴⁹² *Călători străini...*, vol. X, partea I, p. 324.

⁴⁹³ Idem, vol. IX, p. 466.

Vedere din Galați (aproximativ 1876). Sursa: Stamperia stampe antiche. Stampa a folosit ca ilustrație în *Enciclopedia Universale Illustrata Lexicon Vallardi*, editată la Milano între 1889-1901 de către Francesco Vallardi, în zece volume, plus unul suplimentar. Între turlile bisericilor orașului se vede și Geamia, strada Dogarilor și bastionul de la Cuza vodă.

Orașul Galați este locuit mai ales de negustori, care, în ciuda măsurilor severe de prohibiție, găsesc adeseori mijloace de a exporta o cantitate oarecare de grâu și alte mărfuri de contrabandă, dar comerțul lor principal este comerțul de import. Orașul și ținutul din jur sunt cârmuit de doi trimiși ai domnului Moldovei, numiți pârcălabi⁴⁹⁴. O importantă hotărâre a lui P. Kiseleff este luată în 24 martie 1833, când Sfaturile Municipale devin Eforii Orășenești formate din trei mădulare, un secretar și doi slujitori, cu toții aleși pe o perioadă de un an, desmnați cu întreținerea orașului și protejarea activităților comerciale⁴⁹⁵. La articolul II din Regulamentul Organic se prevedea că: „La fiecare eforie va fi un secretar, iar în orașul Iași și târgul Galați vor fi și scriitori, pe lângă secretariu, adecă în Iași doi scriitori și în Galați unul și încă în Iași va avea opt slujitori, iar cele de pe afară câte doi, dacă trebuința va cere și veniturile vor agiunge. Casierii, secretarii și slujitorii de la toate eforiile, precum și scriitorii la Iași și Galați și osăbitul cinovnic la Iași vor fi cu leafă din veniturile orășenești”⁴⁹⁶. În legătură cu libertatea de navigație art. 149 din același act normativ stipula că: „portul Galați, precum și alte scheli ale

⁴⁹⁴ Idem, partea I, p. 623-625.

⁴⁹⁵ P. Păltănea, *op. cit.*, vol. I, p. 298.

⁴⁹⁶ D. Vitcu și G. Bădăraș, *op. cit.*, p. 425.

Dunării, sânt fără nici o protimisissau o deosebire, deschisă la toate pandierele a puterilor aflătoare în pace cu Înalta Poartă Otomană⁴⁹⁷. Iară Vama toți comercianții trebuie să o plătească⁴⁹⁸. Galațiul era în categoria localităților unde trebuiau luate măsuri de prevenire a epidemiilor ocazionate de comerț.

⁴⁹⁷ Idem, p. 476.

⁴⁹⁸ În lucrarea sa *An account of the Principalities...*, Wilkinson oferă informații interesante despre starea economică a Principatelor în al doilea deceniu al secolului al XIX-lea: „Bogățiile naturale și resursele variate ale Țării Românești și Moldovei sunt într-atâtea, încât dacă acele țări s-ar putea bucura de avantajele însemnate ale unei cânnuiri statornice și ale unei administrații înțelepte care să încurajeze industria și agricultura așa cum se cuvine, dacă s-ar îngădui comerțul de export, dacă relațiile comerciale cu națiunile străine ar fi așezate pe un picior corespunzător și, în sfârșit, dacă s-ar exploata minele, ar ajunge în scurt timp țările cele mai populate și cele mai înfloritoare din Europa. Portul Galați ar rivaliza în curând cu toate porturile din Marea Neagră, fără să exceptăm Odessa”. „În anii din urmă unii locuitori din Insulele Ioniene au început să facă comerț în Principate și steagul englez, purtat de vasele lor, flutură, acum, adesea pe Dunăre. Din când în când se trimit pe uscat mărfuri care vin de la Smirna, pe drumul Enosului și Adrianopolului; dar ele înfruntă riscuri și greutăți; în afară de acestea, cheltuielile întrec cu opt la sută cele prilejuite de drumul prin Galați. Muslina englezească este întotdeauna avantajoasă pentru speculanți și se vinde repede”, Ibidem, p. 83-84. Exportul de cereale se făcea într-un procent foarte mic și era reprezentat mai ales de contrabanda cu grâne practică cu Austria. Un document deosebit de interesant este Tarifa ce pentru neguțătorii Angliei extrasă din Tarifa vămilor cu leat 1822 ianuarie 1, valabilă și pentru perioada anterioară. Respectându-se tariful vamal de 3%, se exportau în Principate zahăr în căpățâni (cu taxa de 240 bani cantarul), zahăr tos (200 bani cântarul), tinichele albe englezești (115 bani lada conținând 225 bucăți), pistoale, puști și carabine englezești (3% din prețul indicat pe factură), ceasornice englezești de aur de buzunar (1500 de bani bucata), postav de Londra (950 bani topul de 25 coți), postav mahut (1440 bani topul), postav „shay” (3600 bani cotul), flanele englezești (400 bani topul de 53 coți), ciorapi de lână englezească (180 bani duzina a câte 12 perechi), ciorapi de bumbac (idem), ciorapi de mătase (200 bani duzina), pălării englezești (700 bani duzina), hârtie englezească (3% din prețul indicat pe factură), mătase englezească „în cutii sau în hârtie răsucită în chipul tiriplicului” (10 bani duzina), bumbac „lucrat” englezesc (45 bani ocaua). Se importau din Principate ceară (8 bani ocaua), lână (400 bani cântarul), limbă de vacă (150 bani cântarul) și miere curată (400 bani cântarul) (V. A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. XIII, București, 1901, p. 229-242; N. Iorga, *Istoria comerțului românesc, epoca mai nouă*, București, 1977, p. 141; P. Cernovodeanu, *Relații comerciale româno-engleze în contextul politicii orientale a Marii Britanii (1803-1878)*, Dacia, Cluj-Napoca, 1986, p. 39).

Vapoare în portul Galați

Dar trebuiau măsuri mai severe de prevenire a ciumei, „ferirea Moldovei de cumplita boală a ciumii să va așeza, pe malul stâng al Dunării, un cordon statornic de paza sănătății, de la gura Prutului până la gura Siretului, iar pe malul drept al Dunării spre a nu împiedica negoțul această comunicațiune va fi slobodă numai pe la trii locuri, anume pe moșia Țiglina, unde se află așezată carantina, între aceasta și orașul Galați o barieră de exportatiune, iar mai gios de Galați, la intrare în acest oraș, să va așeza bariera importației pentru lucrurile ce nu sunt supuse carantinei”⁴⁹⁹.

Pârcălăbia era poate cea mai importantă dregătorie locală, pârcălabii fiind desemnați de către domnitor. Pe lângă atribuțiile vechi ale acestora acum pârcălabii citea locuitorilor poruncile domnești care le erau adresate, aprobau cumpărările și vânzările de moșii, judecau litigiile dintre locuitorii orașului, tot ei asigurau și protecția de epidemiile de ciumă, se ocupau de desfășurarea navigației pe Dunăre, se ocupau de paza orașului, cordonul carantinei și de relațiile dintre consulate locale și Pârcălăbie⁵⁰⁰.

Cât Moldova a avut administrație rusească pârcălabul era numit de marele vistier cu aprobarea Divanului Ocârmuirii⁵⁰¹. După ce la 23 august 1834 domnitorul M. Sturdza s-a adresat Pârcălăbiei din Galați, spunând că: „se va statornici regimul acelu oraș de porto-franco, pentru a se favoriza casele de

⁴⁹⁹ Idem, p.483.

⁵⁰⁰ D. Agache, *op. cit.*, p. 81-97.

⁵⁰¹ P. Păltănea, *op. cit.*, vol. I, p. 300.

comerț”⁵⁰². Pârcălăbia intervine și obține de la Sfatul Administrativ al Moldovei construirea unui cheu la Galați, o lucrare încredințată lui Xavier Hommaire du Hell (1812-1848)⁵⁰³. Pârcălabul era cel care elibera autorizațiile trebuitoare pentru exportul de cereale, după o împuternicire în acest sens dată de Visteria Moldovei, o sarcină de care pârcălabii au cerut să fie degrevați, dar Visteria Moldovei a mai continuat încă să emită aceste împuterniciri și porunci (povenenii)⁵⁰⁴.

Negustorul gălățean Constantin Anastasiu degustând marfa și preluându-și butoaiele cu vin din gara Odobești.

În sarcina pârcălabului era și eliminarea răilor din oraș, iar supușii străini fără pașaport erau considerați vagabonzi. Poliția raporta pârcălabului toate neregulile portuare, prinderea hoților. El se ocupa și de administrarea Direcției Carantinei, tot el conlucra cu comandantul garnizoanei și căpitania portului, urmând instrucțiunile și ordinele primite mereu de la Comitetul Sănătății și Departamentul Trebilor din Lăuntru⁵⁰⁵. Administrația orașului adăuga pârcălabului un căpitan de ținut care se ocupa de prinderea tâlharilor. Galațiul a fost împărțit în patru ciaste în care erau

⁵⁰² D. Agache, *op. cit.*, p. 85.

⁵⁰³ Idem, p. 86. Data nașterii este indicată într-o notă a lui Sitzmann, după necrologul scris de Alexandre Dezos și citit în sesiunea generală a Societății Geografice din luna iulie 1851 și publicată în ediția postumă a scrierii lui Turcia travel și Persia (1854). Acestă dată contrazice data avansată de Goutzwiller (*Prin trecut*, p. 287). În 1841 el intrase în serviciul domnitorului Moldovei, prințul Mihail Sturdza.

⁵⁰⁴ D. Agache, *op. cit.*, p. 88.

⁵⁰⁵ Idem, 89.

cuprinse 11 mahalale⁵⁰⁶. La 30 iulie 1834 și Sfatul Domnesc analiza cererea negustorilor gălățeni de acordare a regimului de porto-franco, iar la 14 august era trimis răspunsul către Pârcălăbie.

Arendarea vămii a fost amânată din cauza crizei economice dintre anii 1835-1836, așa că regimul de port-franc se instituie luna martie ziua de 1 a anului 1837. O observație interesantă ne lasă Adrien Louis Cochelet, consulul francez care trecea în 1836 prin portul Galați și observa faptul că: „o mulțime de marinari greci, genovezi, ionieni, se îmbulzeau pe ulița comercială, unde mergeai pe bărne. Majoritatea caselor erau din lemn, acoperite cu scânduri. Pe lângă port erau zidite în piatră și cu magazine boltite. Carantina de pe chei se afla într-o stare mizerabilă. Era proiectată construcția unei alte carantine mai mari și a unei cazarmei, spre a-i scăpa pe locuitori de încartiruirea soldaților. Cu greutate găsești case convenabile. Aceea a pârcălabului Cuza și a domnului Xeno sunt așezate într-o poziție încântătoare. Vice-consulul englez își construia atunci una nouă”⁵⁰⁷.

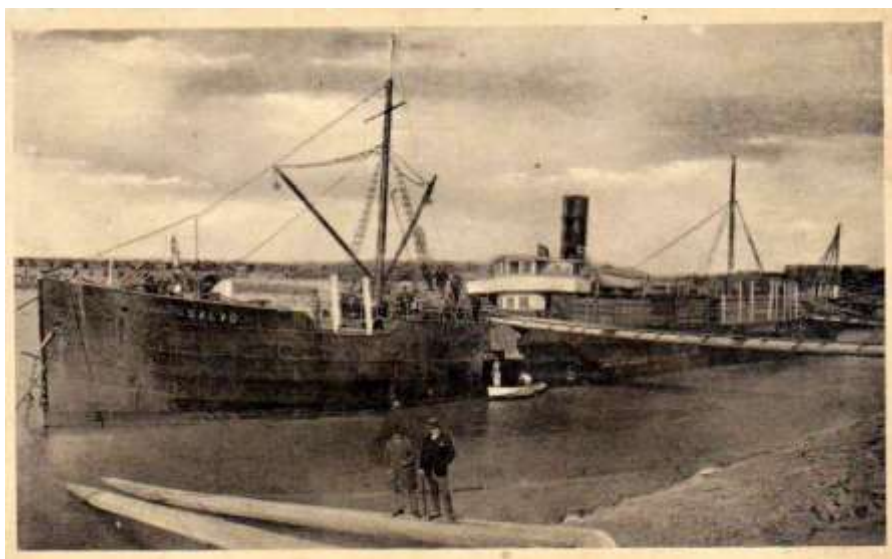
Aceste bune informații lămuresc poziția fostei și viitoarei carantine a orașului, mai stabilește că era deja o stradă comercială pavată și că la acea dată erau și case construite din piatră, despre care istoria spunea că în Galați au apărut după 1900. Să ne desprindem puțin de noutățile importante care apar în Galați după 1832 și să privim puțin lărgimea fenomenelor politice și economice dintr-o altă focalizare a intereselor, altele decât ale noastre. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, îndeosebi după Războiul de Independență a României, s-au înființat mai multe consulate suedeze în țara noastră (Brăila are consulat, în 1852; Galați are viceconsulat în 1851, apoi are consulat din 1893; București, viceconsulat, în 1852, consulat general din 1907; Constanța are viceconsulat în 1880), precum și consulate românești în Suedia (Stockholm un consulat general onorific, la 6 martie 1880; Göteborg un consulat onorific, la 19 decembrie 1889 și Malmö un consulat onorific, la 12 decembrie 1901). Ele au încercat să mențină un echilibru în această zonă de mare interes economic, dar mereu fierbinte, doar eram poarta fluvială, și singura, spre Europa de vest, singura alternativă de ocolit strâmtorile atât de bine speculate de greci și de turci. În luna decembrie a anului 1848 noul ministru austriac de Externe este nou numitul prințul Felix von Schwarzenberg⁵⁰⁸.

⁵⁰⁶ Paul Păltănea, *Informații despre evoluția demografică și teritoriului orașului Galați până la 1918* (II), în „Danubius”, Galați, p. 45.

⁵⁰⁷ *Călători străini...*, p. 235.

⁵⁰⁸ Prinț zu Felix Schwarzenberg (n.02 octombrie 1800, Böhmisch-Krumau (Cesky Krumlov), Boemia - † 05 aprilie 1852, Viena, Austria) a restaurat imperiul Habsburgic ca o putere europeană, ca urmare a tulburărilor din 1848. Felix a fost fiul lui Iosif, prinț de Schwarzenberg și fratele lui Johann Adolf II, prinț de Schwarzenberg. Nepotul al prințului Karl Philipp zu Schwarzenberg, comandantul armatelor austriece în ultimele faze ale războaielor napoleoniene, Schwarzenberg a

Eisenbach îi scrie la 4 decembrie, raportând despre: generalul rus Gassford care îi urmărește în Oltenia pe capii revoluționari; Gassford a arestat deja și a trimis sub escortă la București 20 de persoane, despre care se spune că se aflau în corespondență cu Ion Eliade Rădulescu, refugiat în Transilvania. Mai scrie că Fuad effendi și Rifaat pașa ar fi fost rechemati la Constantinopol, ceea ce era echivalent cu re poziționarea intereselor otomane, vis-à-vis de noiele realități din această zonă. Relatează și despre eliberarea lui Medwecky (2/115). Astfel turcii încercau să folosească la maxim poziția lor strategică la strâmtori, care le-a fost mereu un bun suport militar.

Portul Galați în anul 1938

La data de 19 decembrie 1848, la Viena, se redactează nota Ministerului de Externe către: 1. Eisenbach din Iași; 2. Timoni din București. 1. Ministerul îi răspunde lui Eisenbach la raportul din 13 octombrie 1848 (vezi documentul

intrat în serviciul diplomatic, unde a devenit protejatul prințului Klemens von Metternich (Prințul Klemens Lothar Wenzel von Metternich a fost ministru austriac de Externe (1809-1848), cancelarul Casei, Curții și Statului) și a servit în Austria mai multe ambasade. Schwarzenberg a fost numit ministrul de externe al Austriei în noiembrie 1848. În acest rol, pe care a deținut până la moartea sa prematură în 1852, primul său pas a fost pentru a asigura înlocuirea împăratului Ferdinand de Franz Joseph. Prințul Felix von Schwarzenberg, feldmareșal-locotenent, a fost ministru de Externe (din decembrie 1848-1849), prim-ministrul Austriei și președintele Consiliului de miniștri (din ianuarie 1849).

2/109). Arată că: a) țarul a vărsat 300.000 ruble de argint pentru intendența trupelor ruse; b) nu se pot obține despăgubiri pentru supușii austriei păgubiți de prezența rușilor. 2. Lui Timoni îi răspunde la raportul din 28 noiembrie (documentul 2/114). Taxa de vizare de 20 crăițari este o atingere adusă Austriei, întrucât la trecerea în Monarhie supușilor munteni li se vizează în mod gratuit pașapoartele. Îi cere lui Timoni să-l contacteze pe internunțul Stürmer, ca să intervină el la Poartă în această chestiune (2/119). Așa cum rezultă de altfel dintr-o adresă a Cancelariei de stat către Ministerul c.c. de Război, dată la Viena, la data de 8 ianuarie 1849, situația militară din Moldova este apreciată numai în baza rapoartelor agentului Eisenbach. Sigur că această atitudine și apreciere ilustrează seriozitatea acestuia în a observa și anticipa evenimentele politice și militare de lângă Rusia și Turcia. Se face o referire la informarea lui Eisenbach, trimisă la 25 decembrie 1848, din care rezultă atitudinea adoptată de trupele ruse din Moldova și Muntenia atât față de fugarii transilvăneni și trupele cesaro-c. austriece care trec granița în principate, cât și față de insurgenții unguri și secui care vor intra totuși și ei în principatele dunărene.

În legătură cu această biserică cercetătorul pr. Eugen Drăgoi spune: „Anul zidirii primei biserici în Galați cu hramul Sf. Arhangheli nu se cunoaște. O biserică având hramul Sf. Mihail, este

menționată de arhidiaconul Paul de Alep, în 1653. În 1821 această biserică a fost distrusă de eteriști. Este refăcută în 1827. Între anii 1864-1876 se ridică o nouă biserică din zid. Se afla situată în Piața veche, aproape de Dunăre, aproximativ în partea de răsărit a Școlii generale nr. 26 de astăzi (Școala „Ion Creangă”). La cutremurul din 1940 s-a prăbușit și n-a mai fost refăcută. În 1963, ca urmare a unor lucrări de sistematizare, a fost demolată. În legătură cu biserica Sf. Arhangheli Mantu vezi studiul nostru *Contribuții la istoria bisericii Sf. Voievozi Vechi (zisă Mantu) din Galați*, în „*Buletinul Fundației Urechia*”, an. 8, nr. 11, noiembrie 2010, p. 92-105 (cu bibliografia aferentă).” – pr. Eugen Drăgoi, *Completări la dosarul bisericii domnești Sf. Dimitrie din Galați*, rev. *Dunărea de Jos*, nr. 145, Galați, martie 2014. Iată și studiul indicat de pr. Eugen Drăgoi, publicat în *Buletinul Fundației Urechia*, Nr. 11/2010, p.92-105: „Primele informații despre biserica Sf. Voievozi Vechi, publicate la sfârșitul secolului al XIX-lea, se găsesc într-o broșură editată în anul 1887 de Primăria comunei Galați. Este vorba de un raport alcătuit la 11 ianuarie 1887 asupra stării bisericilor aflate în întreținerea primăriei și a clerului acestora. Raportorii și membrii comisiei erau Hagi Enachi Dragoș, consilier comunal și ajutor de primar (fiul preotului cronicar Nicolae Drăguș, de la biserica Sf. Spiridon), Moise N. Pacu, profesor și consilier comunal, și iconomul Constantin Caciuc, protopopul județului Covurlui (Primăria comunei Galați, Starea bisericilor comunale și a clerului lor în 1887, Galați, 1887, p. 3-4). În acest document, despre biserica Sf. Arhangheli – Mantu, aflată la poziția a V-a, se scriu următoarele: „Cu numele Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil, serbați la 8 noiembrie, sunt două biserici în Galați: una despre care vorbim aici, și alta dependentă de stat. Spre a se deosebi una de alta, cea întâi se numește Sf. Arhangheli Mantu și a doua Sf. Arhangheli-Mitoc. Până la anul 1821, în locul actualei biserici Sf. Arhangheli Mantu era o alta cu același nume, a cărei vechime, după cum se constată din sinodic și din pietrele găsite la zidărie, se crede a fi de 1.200 de ani. Aceasta însă fu arsă în timpul Eteriei și a fost rezidită din vălătuci de către Iordache Mantu, al cărui nume îl și poartă, sfințindu-se la 1827. În starea în care se găsește acum, adică de cărămidă, s-a început a se zidi la 1864 și s-a isprăvit la 1876. Pe dinăuntru biserica Sf. Arhangheli este în stare bună; îi lipsește însă amvon(ul) și are nevoie de a fi văruiată; pe din afară parte din pereți sunt stricați și aceasta provine din cauză că lipsesc cu totul ulucele. Pentru reparație această biserică ar avea neapărată nevoie de cel puțin 300 lei. Biserica posedă împrejurul său, ca proprietate o casuță ruinată, care se închiriază cu 10 lei pe lună. Are și 14 locuri cu bezmăn, care produc anual în totul aproape 200 de lei. Asemenea, mai posedă un loc cu bezmăn în Vadul Sacalelor (Vadul Sacalelor era stradă pe malul Dunării, în apropiere de biserica Precista), de unde primește anual 8 lei. Acest din urmă loc e stăpânit de mai mult timp de Primărie, care îl are închiriat pentru cherețele cu 1.600 lei. Se pretinde încă că și locul din strada Brăilei, a d-lui G. Dimitrescu Cămărașu, este tot al bisericii Sf. Arhangheli-Mantu, dar pentru dânsul nu i se plătește bezmănu, de mai mulți ani. Bezmănu acestui loc era de 10 (zece) galbeni pe an. D(omnul) G. Dimitrescu Cămărașu, căruia în condicile bisericii i se zice G. D. Mamucul, ar fi cumpărat acest loc de la fostul episcop al bisericii, (anume) Moscu, fără însă ca acest din urmă să fi fost în drept a-l vinde. Cum că acest loc a fost al bisericii se vede dintr-un inventar al bisericii din 1827. Servitorii acestui templu ne-au încredințat că administrarea fostului episcop Moscu a fost foarte neregulată și dăunătoare bisericii. Acest episcop n-ar fi dat niciodată socoteli de gestiunile sale. Condicile bisericii din trecut le-am găsit sigilate de către administrațiunea comunală precedentă. Actuala episcopie o formează proistosul (îngrijitorul) (Nume dat în secolul al XIX-lea preotului paroh) bisericii, preotul D. Măraie și d-nii G. Nenu, din partea guvernului și Iani David, din partea enoriașilor. Acest din urmă nu este confirmat de primărie. Epitropia de astăzi n-a dat socoteli de doi ani; bugetele iarăși nu sunt aprobate. Veniturile pe anul 1886 (socotit de la 1 ianuarie până la 31 decembrie) sunt de lei 1.141, bani 30, iar cheltuielile de lei 1.126, bani 60. La această biserică e un singur preot paroh, bătrân de aproape 70

de ani, care servește la acest locaș de la 1847. Mai sunt apoi și doi cântăreți, unul de strana mare și altul de strana mică. Preotul n-are leafă. Primul cântăreț e plătit cu 40 lei pe lună, iar al doilea cu 30 lei” (Primăria comunei Galați, Starea bisericilor comunale..., p. 9-10). În 1891 biserica Sf. Voievozi Vechi era filială a bisericii parohiale Precista (Moise N. Pacu, *Cartea județului Covurlui, partea I și a II-a*, București: Stabilimentul Grafic I.V. Socecu, 1891, p. 13). Cel mai vechi locaș creștin ortodox din Galați, cunoscut pe temeiul unui document cert, este biserica Sfântul Dimitrie, ctitorită de marele vornic Cârstea, înainte de 30 aprilie 1618, când soția ctitorului, cneaghina Anghelina, o închină Mănăstirii Sf. Sava din Iași (Ioan Caproșu; Petronel Zahariuc, *Documente privitoare la istoria orașului Iași, vol. I*, Iași, 1999, p. 170-172, doc. nr. 122). Preotul I. C Beldie (Despre preotul Beldie vezi: Eugen Drăgoi, „*Preotul publicist Ioan C. Beldie (1887-1954)*”, în *La cumpăna dintre milenii*, Galați, Editura Episcopiei Dunărea de Jos, 2000, p.231-243; Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ed. a II-a, București, Editura Enciclopedică, 2002, p.46-47; pr. Eugen Drăgoi, „*Beldie Ioan C.*”, în *Enciclopedia ortodoxiei românești*, București, Editura IBMO, 2010, p. 81-82) scrie, în 1925, că este „a treia biserică cu același hram, pe același loc” și că „prima clădire din cărămidă se crede a fi fost cea mai veche din oraș” (I. C. Beldie, *Schițe istorice...*, p. 12-13. Informațiile sunt preluate zece ani mai târziu, aproape ad literam de ziaristul Teodor Iordache (*Albumul Galaților*, 1935-1936, Galați, f.a., p. 25), care înscrie greșit anul terminării construcției: 1870 în loc de 1876. Afirmăția preotului I. C. Beldie („*Bisericile și clerul din Galați*”, în rev. *Căminul*, an 7, nr. 3, Galați, 1931, p. 95) că biserica s-a zidit în 1864 corespunde doar în parte, acesta fiind anul începerii reconstruirii locașului). Același autor amintește între ctitorii locașului construit la 1864-1876 pe Iordache Mantu, Hagi Dracu, Hagi Ion Neculai (idem). Un manuscris de 83 de file, datat la sfârșitul secolului al XVIII-lea (este vorba de un Catehism), are la f. 48 o pecete inelară în fum. Se menționează că manuscrisul respectiv, intrat în colecția Academiei Române în decembrie 1907, este „din biblioteca bisericii Sfinții Voievozi din Galați” (Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, vol. 3, BAR, 3101-4413, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987, p. 253-254).

Toată lumea era interesată de drumul pe care se va înscrie evoluția porturilor dunărene mari, în principal doar ca efect al modernizărilor indiscutabile impuse de Regulamentul Organic și de către generalul Pavel Kiseleff.

Unele comentarii ale vremii prezintă Galațiul ca pe un oraș comercial destul de dezvoltat, cu șantiere navale și cu un port destul de mare, cu vase de război mari, care pot să navigheze până aici, cu Prutul și Siretul primate dintr-un unghi foarte interesant economic doar ca niște căi ieftine și foarte eficiente de alimentare a portului cu mărfuri suficiente pentru exportul atât de dorit și atât de necesar turcilor și mai multor țări din bazinul mediteranian, dar și ca pe niște căi sigure de defluire a mărfurilor coloniale, care veneau în port și reprezentau bunăoară mărfurile de interes maxim pentru orașele de provincie, aflate într-o dezvoltare comercială accelerată.

Nu atribuim aici unui anumit segment etnic meritul acestui comerț de excepție deoarece avem mari șanse să greșim, apariția împământărilor a cam denaturat informația corectă din acest domeniu. Plecând însă de la catagrafia din anul 1774 ar fi o posibilitate ca să studiem mișcarea demografică a Galațiului. În tabelul

numărul I avem catalogați 662 capi de familie pe totalul locuitorilor Galațiului, care ar însemna o populație recenzată de 3310, adică o populație mai degrabă pretabilă denumirii de târg decât denumirii de oraș, puțin mai pretențioasă.

Din aceștia 330 erau din categoria înscrisă cu adnotarea „Oameni de peste Dunăre, ce stau în Galați și au salvaguardia măriei sale feldmareșalului ca să nu fie supărați nici cu o navală din văleat 1773, octombrie 29” (este vorba de comandantul trupelor rusești de aici, feldmareșalul P.A. Rumianțiev, n.a.)⁵⁰⁹. În această catagrafie apar mai multe categorii socio-profesionale precum ar fi birnicii, scutelnicii, negustorii, mazilii, cărora li se adaugă „oamenii pentru paza târgului și pentru tocmitul șăicilor, fâmeile văduve, ȝiganii etc”. Tot aici erau incluși cei din Vadu Ungurului intitulați și consemnați de către recenzor ca „liudi ot Vadu Ungurului ce șăd în Galați”⁵¹⁰.

Trebuie însă să insistăm asupra modalităților prin care, timp de secole, Galațiul a fost la discreția reprezentanților marilor puteri, care au făcut tot ce au vrut să facă, uzând în mod șiret de un întreg arsenal de convenții, presiuni, șiretenii strexcurate în acte normative, că la un moment dat nici nu se mai știa care este structura de populație reală a orașului. Reamintim că toți agenții consulari, amestecați în tot felul de combinații de afaceri, erau numiți de către consulii generali și de către consuli, în principalele centre ale arondismentului consular, unde teoretic nu aveau decât roluri de funcționari.

Ordonanța din 20 august 1833, prevedea destul de altfel de limpede: „consulii noștri sunt autorizați să numească delegați în acele locuri ale arondismentului lor unde-i consideră utili. Totodată, ei nu vor putea stabili un agent, fără a primi autorizația specială a Ministrului Afacerilor Străine” (Donnadieu 1928: 290). Ordonanța din 26 octombrie 1833 fixa atribuțiile acestora: „ei nu au drept de jurisdicție, nu sunt nici notari, nici ofițeri de stat civili, ei nu pot nici să legalizeze actele sau pașapoartele fără a fi autorizați de către șeful circumscripției. Ei nu au decât rol de transmisie” (Ibidem). Articolul 40 al Ordonanței din 20 august 1844 prevedea că: „alegerea agenților consulari se face dintre francezii notabili stabiliți în aceste țări (...), în lipsa acestora dintre negustorii sau locuitorii locurilor” și aceasta a fost porțița pe care s-au strecurat toate imixtiunile și abaterile.

⁵⁰⁹ Prof. dr. Ion Cioroiu, *Aspecte ale evoluției structurii etno-confesionale a populației orașului Galați pe parcursul secolelor XVIII-XX (1774-1930)*, în revista *Confluențe geografice*, Galați, an II, nr. 2, 2014, p. 5.

⁵¹⁰ idem

Oborul de Fân, Galați.

Oborul de fân, actualmente Parcul Rizer, cu Spitalul militar Aristide Serfioți în fundalul imaginii. Până după primul război mondial dezvoltarea orașului s-a făcut pe terenuri care nu au aparținut municipalității, limitând, astfel, posibilitățile creșterii urbane. Extinderea rezultată din prevederile hrisovului lui Mihai Sturdza, din 1836, a ocupat întreaga suprafață de teren asupra căreia orașul avea dreptul de proprietate. La vest de șanț se afla moșia „stearpă” Ziglina (Țiglina), proprietatea mănăstirii Mavromol, iar în partea de est, platforma inferioară a aparținut Epitropiei Sf. Spiridon din Iași. Cu ambii proprietari municipalitatea a avut dispune privind utilizarea terenurilor, care s-au stins abia după anul 1920 când, prin exproprieri sau prin achiziții, municipalitatea a intra în posesia terenurilor pe care, de fapt, orașul avea deja funcțiuni importante, vitale chiar, pentru existența sa. Limita temporală a fost dictată de promulgarea în a Regulamentului Organic, urmat abia la câțiva ani de prima și ultima extindere teritorială socotită socotită majoră a Galațiului, marcând astfel, începutul dezvoltării sale moderne. Al. D. Monzi (30 martie 1815 – 6 februarie 1878), readus în viața politică de caimacamul Nicolae Vogoridi și numit comisar extraordinar al guvernului pentru „toate lucrările atingătoare de îmbunătățirea și înfrumusețarea Galaților” (26/09/1857), atunci primar al orașului Galați (15/04/1871 - 29/04/1873; 27/07/1874 - 23/08/1874), a realizat amenajarea locului pentru iarmaroacele de vite în Piața Rizer. Prin planul orașului întocmit în anul 1926, zona este denumită Piața Rizer, prin proiectul de sistematizare al prof. arhitect Petre Antonescu, întocmit în anul 1940, Piața Rizer capătă denumirea de Parcul Rizer.

Condica Liuzilor din anul 1803⁵¹¹ notează în Galați numai 374 capi de familie, care însemna o populație de 2280 de locuitori, adică o ușoară desceștere,

⁵¹¹ La 16 mai 1803, a izbucnit războiul dintre Franța și Anglia, dar ofensiva diplomatică a lui Napoleon în Balcani punea în pericol nu doar interesele britanice, ci și pe cele rusești. În 1804 s-a

iar dacă în 1774 nu erau evrei deloc acum, în 1803, sunt marcați 18 capi de familie evrei și 11 capi de familie armeni, lângă care este și un grup de 183 capi de familie, cu notația de „Streini haimanale”, cei care cuprindeau pe cei fără pașapoarte, țărani fugiți de pe moșii, fugari urmăriți etc. Nu știm astăzi ce s-a întâmplat cu acești „Streini haimanale”, dar nu pare să fi plecat nimeni din acest oraș în ascensiune. Este de notat însă efectul care apare pe legislația consulară a schimbării de cetățenie, despre care am mai vorbit, și care are un efect fiscal negativ, efect care se poate observa la cei 192 capi de familie din care 78 (41%) aveau cetățenie străină (tab. IV), iar evreii notați aveau ca ocupație negustoria și erau meșteșugari diverși, un număr mai restrâns având și alte ocupații. Numărul capilor de familii de țigani din oraș este de 65, din care 50 erau mănăstirești și 15 erau ai statului⁵¹². În următoarea catagrafie din anul 1845 categoria „supușilor străini” sau „atârnaților”, cum mai erau numiți era cifrată la 1134 străini, din care 46% aveau sigur cetățenie greacă, 22% austriacă, 21% engleză ș.a., ponderea cetățenilor cu supușenie străină certă din cei 4527 catagrafiați era de 25%. La primul recensământ modern din 1859 orașul avea 26 050 cetățeni, fiind al treilea oraș al Moldovei după Iași (65745) și după Botoșani (27147) (tab. V)⁵¹³.

declanșat răscala sârbilor condusă de Kara Gheorghe, care a plasat diplomația țaristă într-o dilemă: a nu-i sprijini pe sârbi însemna a-i arunca în brațele francezilor, a-i sprijini deschis însemna conflict nu doar cu Turcia, dar și cu Anglia. În aceste circumstanțe, St. Petersburg-ul a sfătuit Constantinopolul să promită concesiile sârbilor în schimbul depunerii armelor, dar a livrat arme pe ascuns insurgenților (M. S. Anderson, *op. cit.*, p. 36). Acestea sunt oparte din motivele migrației ereiești spre Principate.

⁵¹² Idem, p. 7.

⁵¹³ Idem, p. 8.

Uzinele de tablă Titan din Galați, înființate în 1921 sub numele de Titan de celebrul industriaș Ausschnitt în scopul producției de tablă laminată la cald în portul Galați. După cum scria Teodor Iordache, în „*Albumul Galaților*” din 1935-36, citat de Valentin Bodea, Max Ausschnitt se naște la noi, pe 14 februarie 1888, la nr. 157 pe str. Mavramol, ca fiu al comerciantului Osiass și al Clarei. În anul 1948 a avut loc naționalizarea Uzinelor Metalurgice Titan SAR, denumirea schimbându-se succesiv în „Cristea Nicolae”, „Laminorul de Tablă Subțire” și „Întreprinderea Laminorul de Tablă Galați”. În 1938, pe când conducea Uniunea Generală a Industriașilor din România, d-nul Max Ausschnitt a înregistrat cea mai mare cifră de afaceri, dar și cel mai mare număr de angajați: peste 22.000. Acesta și-a demonstrat talentul în afaceri și peste hotare, unde a condus companii din Monaco și Viena. Pentru că i-a surâs să facă afaceri și în Galați, un oraș prosper la acea vreme, Max Ausschnitt a deținut în Port o fabrică de tablă și cuie. În timpul celui de al doilea Război Mondial a rămas în străinătate, retrăgându-se în final în Statele Unite, unde a murit în 1959. Un imobil de pe strada Domnească construit în jurul anului 1900 (conform *Listei Monumentelor Istorice din 2004 și 2010*), imobilul care i-a aparținut lui Elie Climis, fiul lui Dimitrie Climis, „băcanul din Dogăriei”, un comerciant de succes din Galați este vândut. El decide să vândă imobilul, în anul 1921, unui alt gălățean, Max Ausschnitt. În anul 1928, imobilul din strada Domnească 104-106, fost 92 și actual nr. 70, a fost vândut de Ausschnitt unui negustor grec de cherestea, pe nume Alexandros Kiosseoglou. După decesul acestuia, casa rămâne în proprietatea soției sale, Sofia Kiosseoglou. După 1990, în urma unui îndelungat proces de revendicare, casa a ajuns din nou în custodia familiei Kiosseoglou.

În 1899 o nouă catagrafie stabilea la Galați o populație de 62545 locuitori (tab. VI), Galațiul devenind al treilea oraș din regat, după București (276178) și Iași (77759), după care urma Brăila cu 56330 locuitori. De notat totuși este faptul că evreii reprezentau cel mai mare grup alogen cu un număr de 13992 (22,3% din populația totală a orașului), fiind a patra ca mărime din regat, asta după orașele București, Iași și Botoșani⁵¹⁴. La recensământul din anul 1912 Galațiul număra 71641 locuitori, la care se mai adăugau încă 939 cetățeni cu statut de flotanți⁵¹⁵. Suntem cetitorule în perioada când la Galați începeau să existe semne de creștere economică mai serioasă, motiv pentru care se așezau aici colonii întregi de greci, italieni, evrei, armeni etc. Nu era deloc rău acest contact cu alte concepții despre lume. Creștea, aici la Galați, o școală comercială, care a dominat multă vreme și poate încă o mai domină, viața finaciară și comercială a celui mai important port dunărean. În secolele al XVI-lea și al XVII-lea, orașul Galați era împărțit în mai multe mahalale. În aceste mahalale s-a dezvoltat încet-încet orașul și portul Galați.

⁵¹⁴ Idem, p. 9. Comunitatea mozaică din București era de 40533 persoane (14,6% din populația totală), cea din Iași număra 39488 (50,7% din populația totală), în Botoșani erau 16817 (51,7% din populația totală), iar la Brăila erau 9830 (17,4% din populația totală) (n.a.).

⁵¹⁵ *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, vol. II: Neam, Religie, Limba Maternă, Institutul Central de Statistică, București, tab. VII, 1938.

Așa de pildă pe la începutul secolului al XIX-lea mahalaua din jurul bisericii Sfântul Spiridon cuprindea un număr de 77 de familii. Colecția de documente istorice adunate prin efortul lui Eudoxiu Hurmuzachi cuprinde o corespondență cu destinația Viena a reprezentantului comercial austriac în Moldova, M. Merkelius, datată 26 decembrie 1793, însoțită de un desen (o hartă nouă a orașului Galați), cu locurile toate potrivite pentru construirea magaziiilor de cereale cu deservire portuară. Pe acest desen sunt marcate obiectivele mai importante din oraș de pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea, printre care și biserica „Sfântul Spiridon” al cărui amplasament corespunde aproximativ celui actual. Probabil aceasta era biserica de lemn cu hramul „Sfântul Spiridon”, pe care istoricul Nicolae Stoicescu o menționează în lucrarea „Repertoriul bibliografic al monumentelor medievale din Moldova” ca existentă în secolul al XVIII-lea.

Din aceeași sursă bibliografică aflăm că în anii 1815-1817, unii membri ai breslei cizmarilor, dintre care sunt menționați Stan Tudoran cu fiul său Gheorghe și nepotul său Enache, au construit biserica de zid, cu hramul „Sfântul Spiridon”. La fel ca și celelalte biserici din Galați, și biserica „Sfântul Spiridon” a fost arsă în 1821, dar mahalaua coagulată în jurul ei a continuat să existe. Și uite așa cetitorule s-a sfârșit și volumul VII. Să fim încrezători că istoria din documentele privitoare la Galați o să fie generoasă cu noi, pentru că din punctul de vedere al cercetării istorice sudul Moldovei în care era cuprins și Galațiul nu s-a mai bucurat de atenția necesară descoperirii istoriei lui, ba chiar s-au pierdut mult prea multe documente. De aceea arhivele aflate la Istanbul, Atena, Muntele Athos, Roma, Sofia, Kiev, Odesa, Cracovia, Chișinău, sunt extrem de importante. Cu o halviță în mână, una cu nucă, noi să pășim cu încredere spre volumul VIII.

Săndel Dumitru „Galațiul, așa cum mi-l amintesc”

„Un autor absolut atipic, o operă cu totul atipică.

Din fericire...

Din păcate în România tipic nu înseamnă neapărat valoros, dar în mod sigur conformist, iar conformismul ucide seva trăitului.

Săndel Dumitru este un Papillion la scara României.

Istoria numită politică, adică mârlnăia dezlănțuită a vremurilor l-a hărțuit până la limita foamei uneori.

Paradoxal a reușit să-și încropească o cultură absolut remarcabilă, unde limbi străine (nu doar latina și greaca veche, dar chiar și aramaica) se întâlnesc cu matematica și dreptul.

Săndel Dumitru a picat pe istorie cum alții pică pe o femeie.

O pasiune irațională, dar extrem de productivă.

Și-a găsit, absolut spontan, o nișă – istoria locală la firul ierbii.

Un arhivist remarcabil nu prin dibăcie, ci prin nesaț și respectul pios pentru amănuntul carnal al trecutului.

Lucrarea sa, asemenea încercărilor lui Bogdan Petriceicu Hașdeu, suferă de gigantism.

Este în plus și labirintică.

Dar ce uluitoare delicii te așteaptă dând înconjur cotloanelor.

Atipic, Săndel Dumitru nu va fi iubit.

Neobosit, va fi urât de puturosul stipendiat să sape trecutul la normă, din chenzină în chenzină.

Dar pentru intelectualul iubitor de istorie locală deschide o gigantică floare cu nectar rar.”

Prof. univ. dr. Nicolae Dobrovici Bacalbașa

